

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdały już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

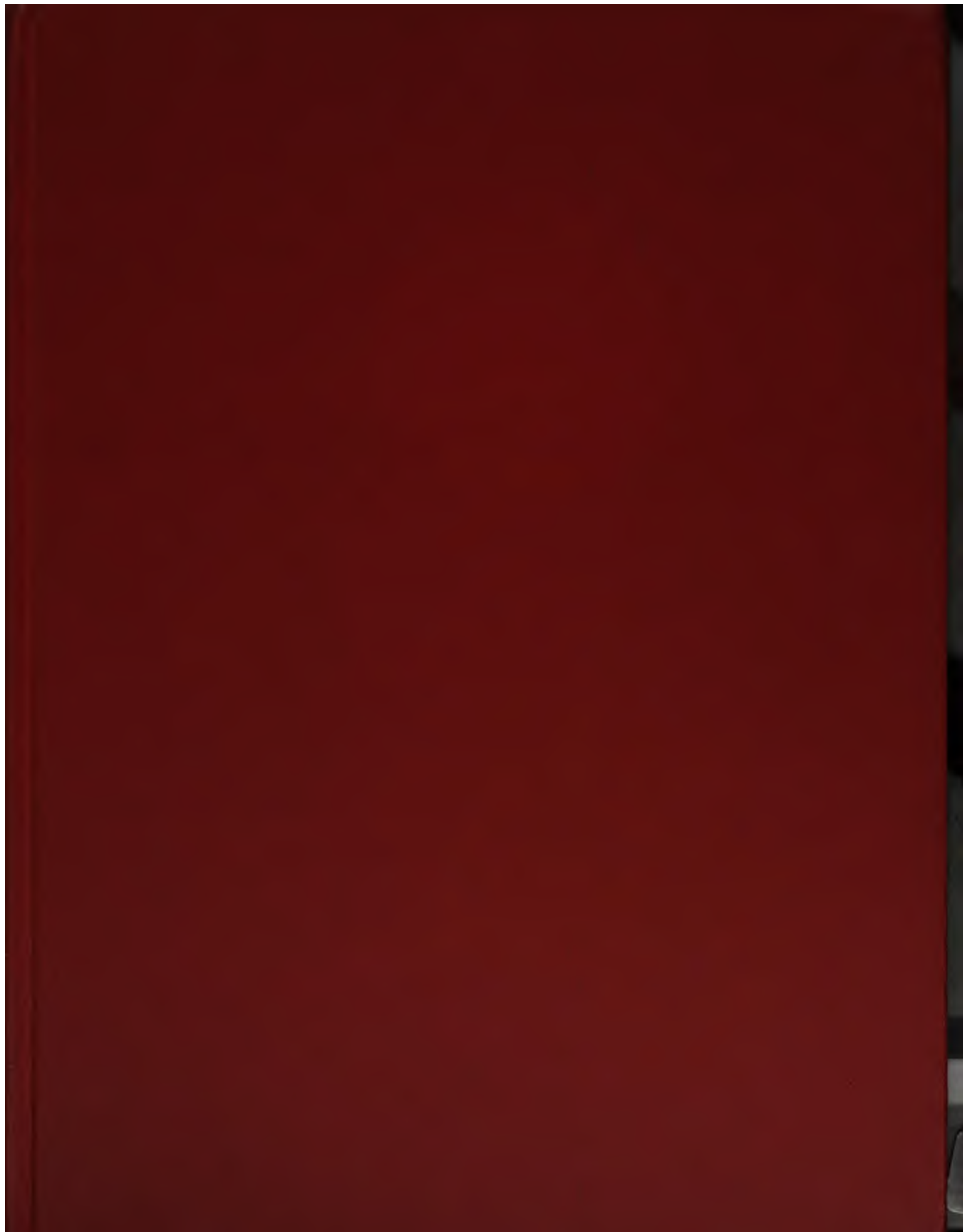
Google szczeni się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

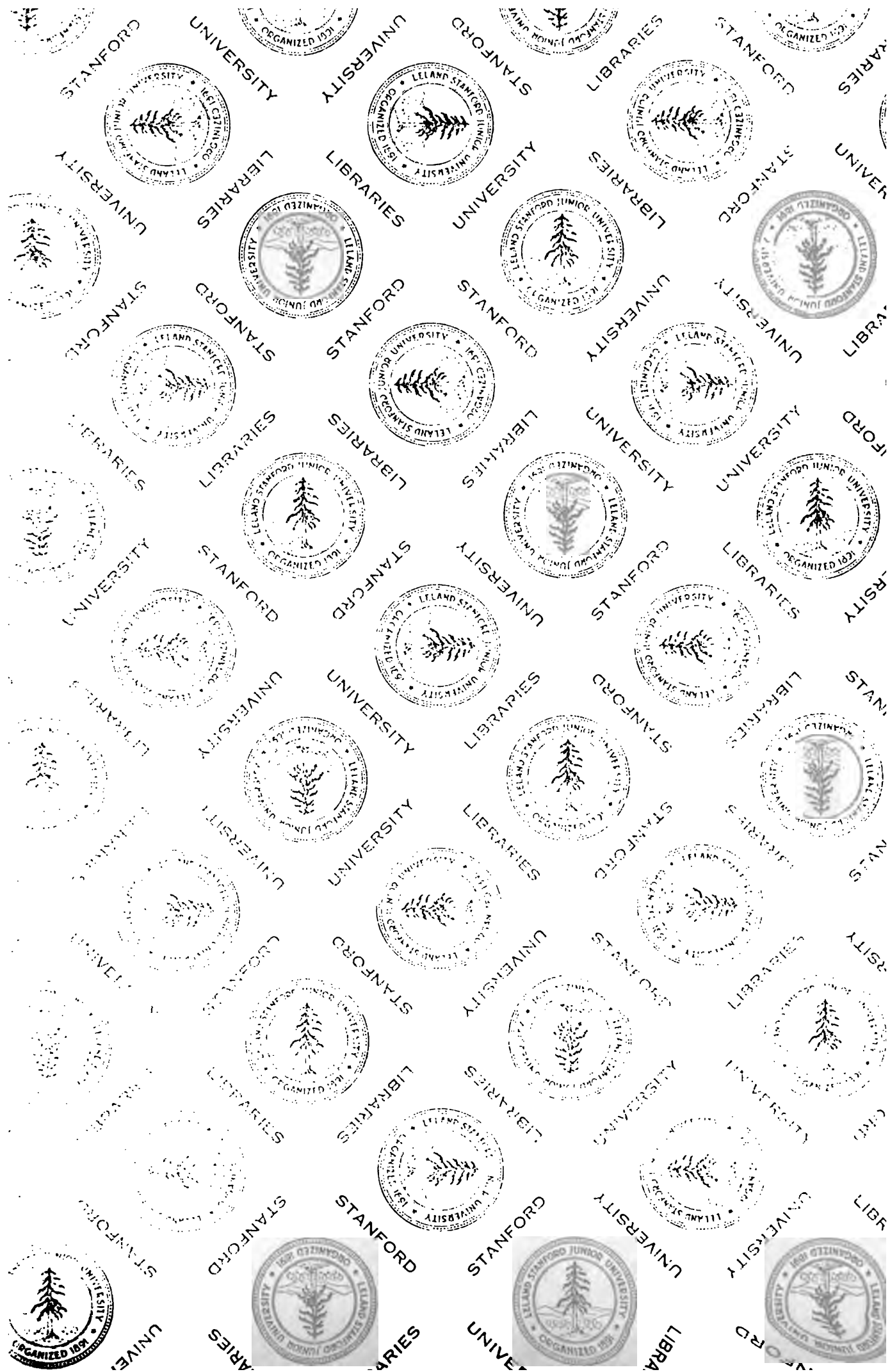
- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
Znak wodny "Google" w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiegokolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem <http://books.google.com/>

CR 2064

07

f

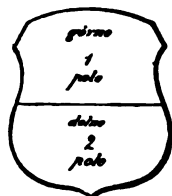
22

Бюро Центрального Комитета, 4 Марта 1906 г.

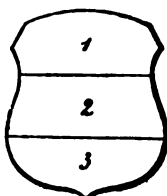
WSTĘP.

Powierzchnia tarczy nazywa się polem. — Opisujący herb powinien przedmioty umieszczone na tarczy nazywać, jak gdyby miał onę na piersiach, to jest że prawa strona tarczy, patrząc na nią wprost, będzie z lewej strony, a lewa — z prawej; jeżeli mówi się o przedmiocie na tarczy bez oznaczenia miejsca, to dany przedmiot umieszcza się pośrodku tejże, jeżeli zaś ten przedmiot przedstawia figurę ludzką lub zwierzęcą, bez określonego położenia, to taki przedmiot powinien być zwrócony w prawą stronę tarczy.

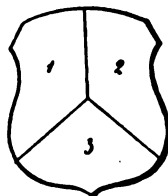
a) PODZIAŁ TARCZ.

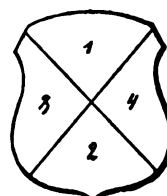
Ścięta.

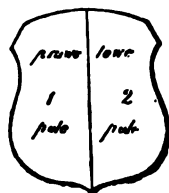
Dwuścięta.

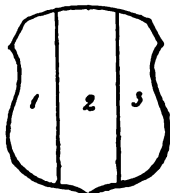
Trzypolowa.

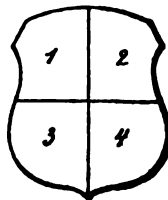
Czteropolowa.

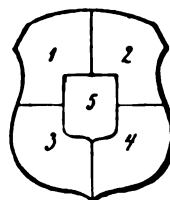
Dwudzielna.

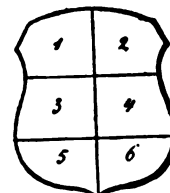
Trzydzielna.

Czterodzielna.

Pięciodzielna.

Sześciodzielna i t. d.

CR 2064

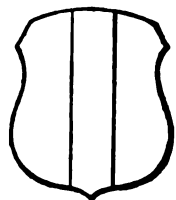
07

f

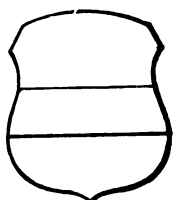
v.2

Дозволено Цензурою Варшава, 4 Марта 1906 г.

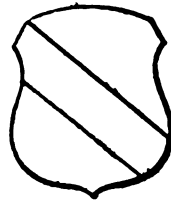
b) PASY.

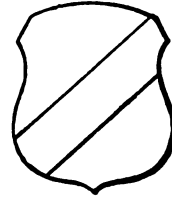
Pionowy.

Poprzeczny.

Ukośny prawy.

Ukośny lewy.

c) KORONY.

Szlachecka.

Książęca cz. Mitra.

Margrabiowska.

Hrabiowska.

Baronowska niemiecka.

Baronowska francuzka.

Wzór czapki napoleońskiej używanej zamiast korony i helmu.

O BJAŚNIENIA OKREŚLEŃ I SKRÓCEŃ UŻYTYCH PRZY OPISIE HERBÓW.

- Ambr.* — Ambrosius Marcus. Arma sive insignia Regni Poloniae ejusque praecipuarum familiarum. Paryż. 8°.
- Anon.* — Anonim-Herbarz. Rękopism z XVIII wieku, własność Biblioteki Ordynacji Hr. Krasieńskich. fol.
- Arch. ks. Sang.* — Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie. Lwów. 1887—97. 4°. T-w 5.
- Arch. b. Her.* — Archiwum akt byłej Heroldyi Królestwa Polskiego. (Obecnie w Petersburgu).
- Balt. Wap.* — Baltisches Wappenbuch. Wappen sämmtlicher der Ritterschaften von Livland, Estland, Kurland und Oesel. Stockholm. 1882. 4°.
- Barącz.* — Barącz Ks. Sadok. Żywoty sławnych ormian w Polsce. Lwów. 1856. 8°.
- Bers.* — Bersohn Matias. Studenci polacy na uniwersytecie bolońskim w XVI i XVII w. Kraków, 1890—94. 8°. Zeszytów 2.
- Bibl. Ord. Hr. Kras.* — Biblioteka ordynacji Hrabów Krasieńskich w Warszawie.
- Bibl. Ord. Hr. Zam.* — Biblioteka ordynacji Hrabów Zamojskich w Warszawie.
- Bibl. Warsz.* — Biblioteka Warszawska. Miesięcznik wychodzący w Warszawie in 8° od 1841.
- Bielski* — Bielski Marcin. Kronika Polska. Kraków. 1597. fol.
- Bobr.* — Bobrinskij Al. Dworianskije rody, wniesionnyje w obszczyj gerbownik Wsierossijskoj Imperii. Petersburg. 1890. 8°. T-w 2.
- Bon.* — Boniecki Adam. Poczet rodów w Wielkiem Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku. Warszawa. 1887. 4°.
- Bork.* — { Borkowski Jerzy Seweryn Hr. Dunin. Rocznik szlachty Polskiej. Lwów. 1881-83. 16°. T-w 2.
Tegoż. Spis nazwisk szlachty polskiej. Lwów. 1887. 8°.
Tegoż. Genealogie żyjących rodów polskich. Lwów. 1894. 16°.
- Burke.* — Burke J. Esq. Genealogical and Heraldical dictionar. Londyn. 1839. 4°.
- Chmiel.* — Chmielowski Ks. Benedykt. Zbiór krótki herbów polskich, oraz wslawionych cnotą i naukami Polaków. Warszawa. 1763. 16°.
- Crol.* — { Crollanza di G. B. Giornale Araldico-Generologico-Diplomatico. Piza. 4°. Publicato per cura della R. Accademia Araldica Italiana.
Tegoż. Dizionario Storico-blasonico. 1886.
- Cz.* — Czyli.
- Czarn.* — Czarniecki K. Łódzia. Herbarz polski podług Niesieckiego. Gniezno. 1875—81. 8°.
- Dar.* — Darowski. Znaki pieczętne ruskie. Paryż. 1862. 8°.

- Dług.* — Długosz Ks. Jan. Insignia seu clenodia Regni Poloniae. Kraków. 1851. 8°.
- Dorst.* — Dorst Leonard. Schlesisches Wappenbuch. Zgorzelice. 1847. 4°. T-w 3.
- Dok.* — Dokument.
- Duńcs.* — Duńczewski Stanisław Herbarz wielu domów Korony Polskiej y W. X. Litewskiego. Lwów. 1757. fol. T-w 2.
- Dypl.* — Dyplom.
- Enc. W.* — Encyklopedia powszechna Orgelbranda. (Wielka) Warszawa 1859—67. 8°. T-w 28.
- Enc. M.* — Encyklopedia powszechna Orgelbranda. (Mała). Warszawa. 1883. 8°. T-w 13.
- Enc. Pow.* — Encyklopedia powszechna illustrowana. Warszawa. 8°. Wychodzi od 1890 r.
- Helc.* — Helcel Z. Starodawne prawa polskiego pomniki. Kraków. 1857. 4° T-w 5.
- Hefn.* — Hefner Otto. Wappenbuch des blühenden Adels von Galizien. Monachium. 1864. 4°.
- Her. Kr Pol.* — Herbarz urzędowy rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego. Warszawa. 1853. 8°. T-w 2.
- Herold.* — Herold Polski. Kwartalnik heraldyczny pod redakcją Dra Piekosińskiego. Kraków. Wychodzi od 1897 r.
- Grit. Hild.* — M. Gritzner und Ad. M. Hildebrand. Wappenalbum der Gräflichen Familien Deutschlands und Oestereich-Ungarns etc. Lipsk. 1885—90. 4°. T-w 4.
- Jablon.* — Jabłonowski Ks. Józef Aleksander. Heraldica to jest osada kleynotów rycerstwa y wiadomości znaków rycerskich, dotąd w Polsce nie objaśniona. Lwów. 1742, 1748 i 1752. 8°.
- Jabl.* — Jabłoński Fr. Herby rycerstwa polskiego. (Pamiętnik Sandomierski). Warszawa. 1829. 12°. T. I str. 429.
- Kanc.* — Księgi Kanclerskie.
- Kojał.* — Kojałowicz Ks. Wojciech Wijuk. Herbarz rycerstwa W. X. Litewskiego. Manuskrypt w Bibliotece uniwersyteckiej w Warszawie; drugi zaś w Bibliotece ordynacyi Hrabów Krasieńskich.
- Kos.* — Kosiński Adam Amilkar. Przewodnik heraldyczny. Kraków—Warszawa. 1877—85. 16°. T-w 5.
- Koss.* — Kossakowski Hr. Stanisław Kazimierz. Monografie historyczno-genealogiczne niektórych rodzin polskich. Warszawa. 1859—72. 8°. T-w 3.
- Kras.* — Krasicki Ks. Ignacy. Dopiski do herbarza Niesieckiego, wyd. Bobrowicza.
- Krum.* — Kruman Antoni. O mułimach litewskich. Z notatki i przekładów litewskiego tatarza Macieja Tuhana-Baranowskiego. Warszawa. 1896. 12°.
- Krzyś.* — Krzyżanowski Stanisław. Słownik heraldyczny dla pomocy w poszukiwaniach archeologicznych. Kraków. 1870. 12°.
- Ks.* — Księga.
- Kurop.* — Kuropatnicki Hr. Ewaryst Andrzej. Wiadomość o herbach domów szlacheckich w Koronie i W. Xsięstwie Litewskim. Warszawa. 1789. 4°.

- Lel.* — Lelewel Joachim. Herby w Polsce. (Polska, dzieje i rzeczy jej. T. IV. str. 221.) Poznań. 1856. 8°.
- Malin.* — Malinowski N E. Heraldyka, czyli nauka o herbach. Warszawa. 1841. 4°.
- Małach.* — Małachowski Piotr Nałęcz. Zbiór nazwisk szlachty z opisem herbów. Łuck. 1790. Lublin. 1805. 8°.
- Mał.* — Małecki Antoni Dr. Studya heraldyczne. Lwów. 1893. 8°. T-w. 2.
- Mier.* — Mieroszewski Hr. Stanisław. O heraldyce polskiej. Kraków. 1887. 8°.
- Mil.* — Milewski Ignacy Kapica. Herbarz. Kraków. 1870. 8°.
- M. Kor.* — Metryka Koronna.
- M. Lit.* — Metryka Litewska.
- Modzel.* — Modzelewski, Szambelan Stanisława Augusta. Przypiski do herbarza Małachowskiego. Rękopism w posiadaniu p. Jackowskiego.
- Ms.* — Manuskrypt.
- Niepor.* — Nieporożniew N. Spiski tytułowannym rodam i licam Rossijskoj Imperii. Petersburg. 1892. 4°.
- Nies.* — { Niesiecki Ks. Kacper. Korona polska przy złotej wolności, starożytnemi rycerstwa polskiego i W. X. Lit. kleynotami ozdobiona. Lwów. 1728—43. fol. T-w 4.
Tegoż. Herbarz polski. Wydanie Jana Nep. Bobrowicza. Lipsk. 1839—46. 8°. T-w 10.
- Not.* — Notices sur les familles illustres et titrées de la Pologne. Paryż. 1862. 8°.
- Obszcz. Gerb.* — Obszczij Gerbownik dworianskich rodow Wsierossijskoj Imperii, naczatyj w 1797 godu. Petersburg. fol. T. 10.
- Odm.* — Odmienny.
- O fam. prus.* — O familiach pruskich. (Konopackiego). Rękopism.
- Okol.* — Okolski Ks. Szymon. Orbis Polonus. Kraków. 1641—48. fol. T-w 3.
- Ottuv.* — Ottuv. Słownik naučný. Praga. 8°.
- Pail.* — Paillot Pierre. La vraie et parfaite science des armoiries. Paryż. 1641—61. fol. T-w 2.
- Pal.* — Palatio Joannes. Aristocratia ecclesiastica Cardinalium Sanctae romanae Ecclesiae. Wenecya. 1703. fol. T-w 5.
- Pan.* — Panegiryk.
- Papr.* — { Paprocki Bartosz. Gniazdo cnoty. Kraków. 1578. fol.
Tegoż. Herby rycerstwa polskiego. Kraków. 1584. fol. i 1858. 4°.
- Piek.* — { Piekosiński Franciszek Dr. O dynastycznym szlachty polskiej pochodzeniu. Kraków. 1888. 8°.
Tegoż. Rycerstwo polskie wieków średnich. Kraków. 1895—96. 8°. T-w 2.
- Pocz. Szl. Gal.* — Poczet szlachty galicyjskiej i bukowińskiej. Lwów. 1857. 4°.

- Pol.* — Polaczek Leon. Spis rodzin szlachty polskiej. Kraków. 1893—94. 8°. Wyszło tylko zeszytów trzy.
- Potk.* — Potkański Karol. Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich. Kraków. 1885. 4°.
- Pot.* — Potocki Wacław. Poczet herbów szlachty Korony Polskiej y Wielkiego Xsięstwa Litewskiego. Kraków. 1696. fol.
- Rac.* — Raccolta d'armi gentilizie italiane.
- Riet.* — Rietstap Z. B. Armorial général. Gouda. 8°. T-w 2.
- Sieb.* — Siebmacher Johann. Wappenbuch. Norymberga. 1854—94. Zeszytów 370.
- Sp. Szl. Iol.* — Spis szlachty polskiej. Warszawa. 1851—54. 16°. T. 1 i dwa dodatki.
- Sp. Dw.* — Spisok familiam i licam utwierdzennym okonczatielno w dworianskom dostoinstwie. 1725—1841. fol. T-w 2.
- Spr. Kom. Hist. Szt.* — Sprawozdania komisji do badania historii sztuki w Polsce. Kraków. 1877—97. 4°. T-w 6.
- Stup.* — Stupnicki Hipolit. Herbarz polski i imionospis zastużonych w Polsce ludzi wszystkich stanów i czasów. Lwów. 1855. 4°.
- Ulan.* —

}	Ulanowski Bolesław Dr. Inscriptiones clenodiales, ex libris judicialibus Palatinatus Cracoviensis. Kraków. 1885. 4°.
}	Tegoż. Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej. Kraków. 1886. 4°.
- Vol. Leg.* — Volumina Legum. Petersburg. 1859—60. 4°. T-w 8 i 2 inwentarza.
- Warsz.* — Warszycy Wacław. Imion herbowych z urodzenia szlacheckiego wyrachowanych, summaryusz. Gdańsk. 1782. 8°.
- Wiel.* — Wielądko Wojciech Wincenty. Heraldyka czyli opisanie herbów w jakim który jest kształcie. Warszawa. 1792—98. 8°. T-w 5.
- Wilcz.* — Wilczyński. Herbarz starodawnej szlachty, podług heraldyków polskich. Paryż. 1859. 4°.
- Własn.* — Własność.
- Zedl.* — Zedlitz-Neukirch Frh. L. v. Neues Preussisches Adels-lexicon. Leipzig. 1842—43. 8°. T-w 5. i suplement.
- Ziel.* — Zieliński Władysław Kornel. Herbarzyk. (Rękopism w posiadaniu p. Jackowskiego).
- Żychl.* — Żychliński Teodor. Złota księga szlachty polskiej. Poznań. 1879—97. 8°. T-w 19.

OPISY HERBÓW.

ABDANK I, Abdanek, Awdancz, Awdaniec, Habdank, Haudaniec, Haudancz, Białkotka, Biłkotka, Biolkotka, Czelejów, Łękawa, Łękawica, Skuba. W polu czerwonym dwie krokwie srebrne, złączone na kształt litery **W**. Nad hełmem w koronie także wyobrażenie. Jeden z najstarszych herbów piastowskich, na Szląsku spotykany w XII wieku. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Małach.; Warsa.; Caarn.*

ABDANK II. W polu czerwonym dwie krokwie srebrne, złączone na kształt litery **W**. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego, zwróconego w lewo i trzymającego w łapach także krokwie. Odmiana powstała prawdopodobnie w drugiej połowie XIV w. *Papr.; Nies.; Her. Kr. Pol.*

ABRAHAMOWICZ cz. Jastrzębiec odm. W polu błękitnym w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż złoty kawalerski bez lewego ramienia. Nad hełmem w koronie na ogniu pawim jastrząb czarny z pierścieniem w dziobie. Odmiana z XVI w. *Nies.; Kof. Ms.; Małach.*

ABRAHAMOWICZ cz. Kotwica odm. — W polu błękitnym nad kotwicą srebrną — słońce. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat Austriacki z d. 14 Kwietnia 1817 r. *Barącz. Bork.*

ABRAHIMOWICZ. — W polu barwy niewiadomej jarzmo tatarskie z kółkiem u góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb tatarski z końca XIV lub początku XV w. *Dok. s r. 1591. Własność p. Wittyga.*

ABRAMOWICZ cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy krzyż srebrny kawalerski, wewnątrz podkowy także krzyż, lecz bez lewego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana z XVI w. *Nies.; Wilcz.*

ABSTAGEN. — W polu czarnym pół lwa złotego wyskakuje z za muru o trzech rzędach cegieł. Na hełmie bez korony czapka czarna scytyjska z wyłogiem czerwonym i z sześcioma w koło piórami koguciami, na przemiany czarnymi i czerwonymi. Labry czerwone podbite czarnym. Nadany Jakóbowi Abstagen 15 Kwietnia 1527 r. *M. Kor. Ks. 40. str. 826.; Piek.*

ABSZLANG cz. Łopot — W polu czerwonym dwa łopoty złote ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Papr.; Nies.; Kof. Ms.; Okol.*

ACHINGER I cz. Aichinger I. — W polu złotym siedząca wiewiórka czerwona. Nad hełmem w koronie także wiewiórka pomiędzy dwiema trąbami czarnymi. Przyniesiony z Niemiec w r. 1455. *Papr.; Nies.; Warsa.; Caarn.*

ACHINGER II cz. Aichinger II. — W polu złotym siedząca wiewiórka czerwona. Nad hełmem w koronie także wiewiórka pomiędzy dwoma rogami jeleniemi. Odmiana z końca XV lub początku XVI w. *Małach.*

ACHINGER III cz. Aichinger III, cz. Kieystucz. — Na tarczy ściętej w górnej części dwudzielnej w polu pierwszym czerwonym baszta srebrna, w drugim — złotem na pagórku zielonym o trzech wierzchołkach siedzi wiewiórka czerwona; w części zaś dolnej cztery pasy ukośnie prawe: czarny, złoty, czerwony i srebrny. Nad hełmem w koronie, pomiędzy dwoma orlemi skrzydłami: prawem w połowie srebrnym w połowie czerwonym, a lewym w połowie czarnym i w połowie złotem pół męża zbrojnego wprost z mieczem wzniesionym w prawej, a z jabłkiem złotem w lewej ręce. Odmiana nadana 2 Kwietnia r. 1577 Augustynowi Achingerowi przez Ces. Rudolfa. *Papr.; Nies.; Małach.; Warsa.; Caarn.*

ACHMAT. — W polu błękitnym nad skalą o trzech wierzchołkach strzala złota rozdarta, żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie półksiężyc złoty rogami do góry. Herb nadany w drugiej połowie XVIII w. *Czarn.: Her. Kr. Pol.*

ADAMOWICZ cz. Leliwa odm. — W polu czerwonym z prawej strony sześciopromienna gwiazda srebrna, z lewej zaś — półksiężyc srebrny rogami na dół obejmuje strzałę żelazcem do góry. W hełmie bez korony dwa skrzydła. Początek Herbu niewiadomy. *Dok. własn. p. Dziadulewicz.*

ADAMOWICZ cz. Trąby odm. — W polu barwy niewiadomej trzy trąby z nawiązaniem, na połączeniu munsztuków drzewo, na którym gniazdo ze stojącym bocianem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb z XVI w. *Dok. z r. 1590, własn. p. Wityga.*

ADERKAS. — W polu złotym na pagórku zielonym stoi na jednej nodze orzeł czarny, z głową zwróconą w lewo, ze skrzydłami podniesionymi. Nad hełmem w koronie trzy czarne pióra strusie. Labry czarne podbite złotem. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Bork.; Balt. Wap.*

AKSAK I (*Axak*), Akszak, Kara, Obrona. — W polu barwy niewiadomej, prawdopodobnie czerwonej, dwa trójkąty wierzchołkami połączone, przez połączenie przechodzi strzala żelazcem w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb tatarski z XIV w. *Koj. Ms.; Pick.; Dok. z r. 1631 własn. p. Jackowskiego.* Niezaprzeczenie jest to herb tatarski, jak to same nazwy jego wskazują: Aksak po turecku znaczy kulawy, a kara — czarny. *Krum. str. 68.*

AKSAK II. — W polu barwy niewiadomej, prawdopodobnie czerwonej, dwa serca końcami połączone, przez połączenie przechodzi strzala żelazcem w prawo. Herb powstał z Aksaka I. *Dok. z r. 1644. własn. Bibl. Ord. Kras.*

AKSAK III. — W polu czerwonym serce purpurowe ukośnie w prawo końcem leżące, przez środek z góry na dół strzala przesyte. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb ten powstał prawdopodobnie z Aksaka II w końcu XVII lub w początkach XVIII w. *Nies.; Warsz.; Czarn.*

ALABANDA. Alaband. Alabanda. Albaland. Alba-luna. Bielina. — W polu czarnym na półksiężycu srebrnym, takiejże barwy łeb koński z szyją w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z dawniejszych herbów polskich wspomniany w zapiskach sądowych już w r. 1448. *Paprz.; Nies.; Mat.; Helc. II. Nr. 3335; Warsz.; Czarn.*

ALABIS cz. Rubiesz odm. — W polu błękitnym nad trzema wrębami srebrnymi, ku dołowi stopniowo zmniejszającymi się, strzala srebrna żelazcem do góry, u dołu rozdarta. Nad hełmem korona. Herb z XVI w. *Paprz.; Nies.; Matuch.; Czarn.; Bork.*

ALAN, Allan, Allen. — Na tarczy świętej w polu górnym błękitnym pięciopromienna gwiazda złota pomiędzy dwiema muszlami srebrnymi, konchą ku górze; w polu zaś dolnym srebrnym dwie rzeki błękitne w poprzek jedna nad drugą. Nad koroną zawój skręcony z błękitnej i srebrnej materii, na którym medal z wyobrażeniem psiej głowy. Tarczę podtrzymują dwa psy. Godło: TRIUMPHO MORTE TAM VITA. Indygenat z XVIII w. *Żychl. III.; Burke.; Akta kościoła Ewangelickiego w Sielcu.*

ALANT, Alantse. — Na tarczy świętej pole górne złote, w dolnym błękitnym, lub koloru wody, ryba-głowacz (niem. Alant). Nad tarczą hełm. Indygenat 17 stycznia r. 1509 Mikołajowi Alantse. *M. Kor. Ks. 101. str. 310.; Paprz.; Pick.*

ALBEDYL, Albedylla. — W polu błękitnym pień złoty ukośnie prawy, o dwóch sękach z jednej, a jednym z drugiej strony; w prawym dolnym rogu tarczy półksiężyc srebrny rogami do pnia, a w lewym górnym — sześciopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie pięć piór pawich. Labry błękitne podbite z prawej strony srebrem, a z lewej — złotem. Indygenat z 1775 r. *Vol. Leg. VIII. str. 294.; Balt. Wap.*

ALBERGATTI. — W polu błękitnym pas ukośny prawy barwy srebrnej z brzegami czerwonymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat za Stanisława Augusta z r. 1790. *Bork.; Pail.; Rac.*

ALBERTRANDI. — Na tarczy ściętej w górnym czerwonym polu orzeł biały zwrócony w lewo, w dolnym błękitnym — drzewo zielone o czterech korzeniach, pomiędzy dwoma białymi liliami. Nad tarczą korona. Nadany w r. 1776 Janowi Albertrandiemu Kanonikowi Gnieźnieńskiemu, późniejszemu biskupowi Zenopolitańskiemu. *Vol. Leg. VIII. str. 119.; Bork.; Dokument z r. 1801. własność p. Gieysztora.*

ALBRICH. — W polu błękitnym nad wieżą srebrną o trzech blankach korona złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote pomiędzy dwoma błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Nadany w r. 1793 Franciszkowi Albrich z przydomkiem z Ehrenwerth przez Cesarza Niemieckiego, Franciszka II. *Hefn.; Bork.*

ALEKSANDER PAN cz. Czaki. — Na tarczy ze skrajem złotym; w polu czerwonym głowa tureckiego wezyra w czapce zielonej z niebieskim wiszącym w lewo chwastem i zawoju biało-różowym, na którym półksiężyc złoty rogami do góry, pomiędzy dwoma piórkami złotymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie przesyte strzałą srebrną w lewo. Indygenat z sejmu r. 1767—68 Franciszkowi Floryanowi Czaki. *Vol. Leg. VII. str. 802—3.; Bork.; Her. Kr. Pol.*

ALEKSANDROWICZ cz. Kosy odm. — W polu czerwonym dwie kosy ukośnie na krzyż końcami w górę, a ostrzami do środka, przez które schodzą się dwa miecze rękojeściami złotymi do góry i na dół obrócone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb z XV w. *Nies.; Bork.; Małach.; Warsz.; Czarn.; Her. Kr. Pol.*

ALEKSANDROWICZ (*Alexandrowicz*) cz. Kosy odm. — W polu czerwonym dwie kosy ukośnie na krzyż końcami w górę, a ostrzami do środka, przez które schodzą się dwa miecze, rękojeściami złotymi do góry i na dół obrócone. Nad tarczą mitra. Odm. *Dok. u Prof. St. Hr. Tarnowskiego.*

ALEKSANDROWICZ Hrabia. — Na tarczy ze skrajem złotym w polu czerwonym dwie kosy ukośnie na krzyż końcami w górę, a ostrzami do środka, przez które schodzą się dwa miecze z rękojeściami złotymi do góry i na dół obrócone. Nad koroną hrabiowską hełm z koroną szlachecką i trzema piórami strusimi: złotem pomiędzy czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Tytuł nadany 9 Października r. 1800 Stanisławowi Aleksandrowiczowi przez Franciszka II Cesarza Rzymskiego. *Her. Kr. Pol.; Koss.*

ALEMANI, Allemani, Alameni. Na tarczy dwudzielnej w polu prawym błękitnym dwa pasy srebrne ukośnie prawe; w lewym zaś srebrnym ściętym, od góry dwie kule działowe obok siebie leżące, od dołu — jedna. Nad hełmem w koronie panna do kolan z włosami rozpuszczonymi, z wieniec wawrzynowym na głowie i takimże w prawej ręce, lewą trzyma na biodrze. Przyniesiony z Włoch w r. 1566. *Papr.; Nies.; Małach.; Warsz.; Czarn.*

ALLAS-ARMAS. — W polu srebrnym dwa pasy błękitne ukośnie prawe. Nad hełmem korona. Pod tarczą na wstędze godło: ALLAS ARMAS. Przyniesiony z Francji w r. 1793 przez rodzinę Marassé, w Krakowskim znany od 1807. *Bork.; Kos. III.*

ALOPEUS Hrabia. — W polu błękitnym na pasie złotym ukośnie — prawym klucz czarny zębami do góry, po obu stronach pasa po jednym medalu srebrnym z wyobrażeniem popiersia. Nad hełmem bez korony łabędź srebrny z sześciopromienną gwiazdą złotą na głowie. Indygenat Kr. Pols. w r. 1820. Dawidowi Alopeus. *Balt. Wap.; Kos. I.*

ALOY. — W polu barwy niewiadomej — orzeł złoty. Nad hełmem korona. Indygenat za Stan. Aug. z r. 1768. *Vol. Leg. VII. str. 799.; Bork.*

ALTEKSWANGE (*Altezwange*) Alekswange. — Na tarczy ściętej przez dwa pola: górne srebrne, a dolne, czerwone, litera **S** złota; po bokach tej litery u góry po jednej róży czerwonej a w dolnym zakręcie tejże litery trzecia róża biała. Nad hełmem w koronie także litera **S** złota. Indygenat 10 Kwietnia r. 1525 Jakóbowi Alekswange. *M. Kor. Ks. 39. str. 351.; Piek.*

AMADEJ (*Amadey*), Amadejowa, Hamadejowa. — W polu czerwonym orzeł biały, patrzący w lewo w koronie złotej, bez ogona, w dziobie pierścień trzyma. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XIV w. *Papr.; Okol.; Nies.; Warsz.; Czarn.*

AMANDI — W polu barwy niewiadomej nad trzema belkami pół lwa w koronie z sercem pałającym w łapach. Nad hełmem korona. Herb z XVI w. *Knyż.*

AMBOTEN. — W polu błękitnym krzesło złote. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwiema gałązkami wawrzynu także krzesło. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Bork.; Ball. Wap.*

AMBROS. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym lew wspięty trzyma wagę; w dolnym szachownica czerwono-srebrna. Nad hełmem w koronie pół lwa takiego, jak na tarczy. Nadanie austriackie w r. 1790 Janowi Ambros z przydomkiem z Rechtenberg'u. *Bork.; Pocz. Szl. Gal.;*

AMBROŻEWICZ cz. Bajbuza odm. — W polu czerwonym w około dzidy czarnej żelźcem na dół — wąż okręcony ogonem w górę. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Bork.; dok. u rodziny.*

AMIROWICZ. — W polu błękitnym kotwica srebrna trójzębna, u góry uwieńczona wawrzynowym wieńcem pomiędzy dwoma gwiazdami. Nad tarczą dwa hełmy: nad prawym z labrami czerwono-złotymi w koronie pół merkurego ze skrzydłami wprost, z wieńcem wawrzynowym w prawej, a z laską symboliczną w lewej ręce; nad lewym zaś z labrami czerwono-srebrnymi w koronie trzy pióra strusie: złote, czerwone i białe. Nadany d. 22 Września r. 1807 Grzegorzowi Amirowiczowi z przydomkiem z Kłodacza przez Cesarza Franciszka II. *Hefn.; Bork.*

ANCUTA. — W polu błękitnym strzała żelźcem do góry, pomiędzy gwiazda z prawej, a półksiężycem doń z lewej strony. Nad hełmem korona. Herb z XVI w. *Nies.; Małach.; Warsz.; Czarn.*

ANDERSEN. — W polu błękitnym krokiew czerwona, po bokach i w środku po krzyżu złotym z końcami ramion na kształt lilii. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat z r. 1673 Piotrowi Benedyktowi Andersen. *Vol. Leg. V. str. 152.; Burke.*

ANDRAULT DE BUY. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawym czerwonym pół orla białego w koronie, snop złoty w szponie trzyma; w lewym — ściętem. od góry, błękitnym dwie i jedna gwiazdy złote, od dołu zaś czerwonym trzy rzeki srebrne w poprzek idące, przez które pas błękitny ukośny prawy z trzema podwójnymi liliami srebrnymi jedna za drugą. Indygenat z r. 1658 Franciszkowi Andrault de Buy. *Vol. Leg. IV. str. 566.; Nies.; Warsz.; Czarn.; Bork.; Her. Kr. Pol.*

ANDRUSKI. — W polu barwy niewiadomej litera **h** u góry przekrzyżowana, u dołu zaś w prawo wąsem zakończona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Dawny herb. ruski. *Piek.*

ANDRUSZKIEWICZ cz. Mogiła odm. — W polu czarnym mogiła srebrna, na niej i z boków utkwiono po krzyżu złotym. Nad tarczą mitra książęca. Początek odmiany niewiadomy. *Koj. Ms.; Kos. III.*

ANDRYCHIEWICZ. — W polu barwy niewiadomej róża czerwona. Nad tarczą korona. Nadanie w r. 1790. *Bork.; Dok. u rodziny.*

ANDRYCHOWICZ cz. Andrychewicz. — W polu błękitnym dwa bułaty złotymi jelicami do góry ukośnie skrzyżowane, na złączeniu róża złota. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego, trzymającego bułat wzniesiony do cięcia. Nadany Janowi i Kazimierzowi Andrychowiczom w r. 1775. *Vol. Leg. VIII. 303.; Nies.; Bork.; Ziel. Ms.*

ANDRZEJKOWICZ cz. Andrejkowicz cz. Pielesz, odm. — W polu czerwonym, pomiędzy dwoma gwiazdami sześciopromiennymi, dwa miecze skrzyżowane ostrzami do góry. Nad tarczą hełm z koroną. Początek odmiany z drugiej połowy XVI w. *Dok. z końca XVI w. własn. p. Biziera.*

ANDRZEJOWSKI cz. Prus I. odm. — W polu czerwonym półtora krzyża srebrnego, przesytego strzałą w lewo ukośnie do góry. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna ze wzniesionym mieczem. Odmiana z XVI w. *Nies.; Czern.; Bork.; Koj. Ms.*

ANHALT. — Na tarczy dwudzielnej w prawym polu złotem pięć poprzecznych pasów czarnych, które prawoukośnie przecina korona zielona; w lewym zaś srebrnym — pół orla czerwonego głową w lewo. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Indygenat z r. 1785 ks. Anhalt-Köthen. *Bork.; Dyaryusz Sejmii z r. 1785. str. 499.*

ANKWICZ Hrabia cz. Abdank odm. — W polu czerwonym dwie srebrne krokwie, złączone na kształt litery **W**. Nad hrabiowską koroną — także krokwie. Labry czerwone podbite srebrem. Tytuł austriacki nadany w r. 1778 Józefowi Ankwicz. *Kos. I.; Bork.*

ANREP. — W polu złotem grzebień czarny zębami na dół prawoukośnie leżący. Nad hełmem w koronie, pomiędzy dwoma orlemi skrzydłami: prawem złotem, a lewym czarnym — także grzebień. Herb pochodzenia niemieckiego — inflancki. *Balt. Wap.; Bork.*

ANTICI. — W polu błękitnym pas pionowy złoty, po obu stronach którego po dwie sześciopromienne gwiazdy srebrne jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat w r. 1768 Franciszkowi Antici. *Vol. Leg. VII. 799.; Rac.; Nies.; Bork.*

ANTONIEWICZ. — W polu srebrnym gałązka z listkami i trzema różami czerwonymi. Nad hełmem w koronie także gałązka. Nadanie Józefa II Cesarza Rzymskiego d. 23 Września r. 1789 Jakóbowi i Dominikowi Antoniewiczom. *Bork.; Pocz. Szl. Gal.; Dok. u rodziny.*

ANZELIERI. — W polu barwy niewiadomej trzy głowy ludzkie brodate, brodami stykające się z sobą; dwie u góry, a jedna na dole. Nad hełmem korona. Indygenat r. 1694 Aloizemu Anzelieri. *Bork.; Krzyż.; Kos. I.*

APRAKSIN (*Apraxin*). — Na tarczy czterodzielnej, na polach I czerwonym, a II złotem nad bułatem ze złotą rękojeścią ostrzem w dół, a końcem w lewo — korona złota; na polach zaś III złotem, a IV błękitnym dwa działa czarne skrzyżowane ukośnie, wylotami do góry. Nad hełmem korona. Labry podbite złotem, z prawej strony błękitne, a z lewej — czerwone. Tarczę podtrzymuje dwóch łuczników tatarskich z lukami w ręku i kołczanami przez plecy, w koszulkach drucianych i spodniach czerwonych obcisłych. Indygenat z r. 1778 Piotrowi Apraksinowi. *Vol. Leg. VII. 796.; Obszcz. Gerb. II. 45.*

ARAŻ. — W polu czerwonym koń biały przednią prawą podniesioną nogą przytrzymuje buńczuk. Nad hełmem w koronie półksiężyc złoty rogami do góry. Herb tatarski z XV w. *Her. Kr. Pol.; Krum.*

ARCEMBERSKI. — Na tarczy ściętej w polu górnym barwy niewiadomej — jelen, w dolnym — szachownica. Nad tarczą w koronę utkwione trzy strzały. Przyniesiony z Pomorza przez Jana Herzberga. *Nies.; Warsa.; Bork.; Czarn.*

ARLAMOWSKI. — W polu czerwonym, trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie pół męża zbrojnego wprost, przez pierś przeszytego strzałą żelźcem w lewo. Herb XV w. *Bork.; Roczn. Sal. I. 439. i II. 408.*

ARNOLD. — W polu barwy niewiadomej, pas ukośny lewy, nad nim gwiazda sześciopromienna, pod nim bat okręcony na biczysku. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma skrzydłami gwiazda sześciopromienna. Indygenat z r. 1777 Jerzemu Chrystyanowi Arnold. *Enc. M. V. 31.; Dok. własn. p. Gieysztora.*

ARQUIEN DE LA GRANGE. — W polu błękitnym, podwójna lilia srebrna podtrzymywana przez dwa wspięte jelenie barwy naturalnej. Nad tarczą korona. Indygenat z r. 1685 Ludwika de la Grange. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Bork.*

ARUMOWICZ cz. Szreniawa odm. — W polu czerwonym rzeka srebrna, na kształt litery **S** odwróconej, z krzyżem złotym u góry. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma jeleniami rogami — sowa wprost. Początek odmiany niewiadomy. *Z ex-libris'u po ś. p. Siennickim.*

ASCH cz. d'Asch. — W polu czerwonym trzy krokwie srebrne jedna nad drugą. Nad tarczą francuska baronowska korona, nad nią trzy hełmy: nad środkowym w koronie czapka srebrna spiczasta z czerwonym wylogiem i z czterema krokiewkami czerwonymi, nad sobą położonymi, zakończona złotą kulą z trzema piórami strusimi: białem pomiędzy czerwonymi; nad hełmem prawym w koronie pół lwa złotego w lewo, trzymającego chorągiew obramowaną złotem, o polach białem i czerwonym; nad lewym zaś—w koronie pół gryfa srebrnego z wzniesionym mieczem w prawej szponie. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują: z prawej strony lew czarny, trzymający w lewej łapie chorągiew takąż jak opisana wyżej, a z lewej -- gryf srebrny z mieczem w prawej szponie. Pod tarczą na wstędze godło: VIRTUTE DVCE, Indygenat z r. 1768 Janowi d'Asch. *Vol. Leg. VII. 796.; Bork.; Obsacz. Gerb. V. 126.*

AULOK, Aulock. — W polu błękitnym, wół czarny. Nad hełmem w koronie pół takiegoż wołu. Początek herbu niewiadomy. *Żychl III.; Pail. I. Dorst.*

AURSZWALD, Aruszwald. — W polu czarnym, dwa lwy srebrne jeden nad drugim. Nad hełmem bez korony czarny łeb żubra wprost. Labry czarne podbite złotem. Przy niesiony z Niemiec w XVI w. *Nies.; Ms. o fam. Prus.; Małach.; Warsa.; Czarn.*

AZULEWICZ. — W polu czerwonym strzała srebrna żelźcem do góry. Nad tarczą w koronie ręka zbrojna ze wzniesionym mieczem. Nadanie w r. 1768 Aleksandrowi Azulewiczowi. *Czarn.; Her. Kr. Pol.*

BABEL. — Na tarczy ściętej w polu górnym białym czarna księga ze złoconym brzegiem, w dolnym zaś błękitnym—wieża srebrna o trzech blankach. Nad hełmem w koronie podobna wieża, na której takąż księga. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1793 Floryanowi Babel z przydomkiem von Fronsberg przez Franciszka II Cesarza Niemieckiego. *Hefn.; Bork.*

BACCIARELLI.—Na tarczy dwudzielnej, w polu prawym czerwonym pół orla białego w koronie złotej, w lewym zaś srebrnym — cztery pionowe pasy czerwone, przez które dwie srebrne ryby jedna nad drugą w poprzek, pomiędzy temiż ośmiopromienna gwiazda złota. W hełmie bez korony pomiędzy dwoma białymi skrzydłami orlemi ośmiopromienna gwiazda złota, a z obu stron hełmu po trzy pióra strusie. Labry czarne podbite srebrem. Nadany r. 1771 Marcellemu Bacciarelemu. *Vol. Leg. VII. 801.; Czarn.; Her. Kr. Pol.*

BADENI Hrabia cz. Bończa odm. — W polu błękitnym jednorożec biały. Nad tarczą korona hrabiowska, nad nią hełm z koroną i pół takiegoż jednorożca. Labry błękitne podbite srebrem. Tarczę podtrzymują dwa lwy. Dyplom nadany Kazimierzowi Badenemu d. 8. Listopada r. 1845. przez Cesarza Austriackiego Ferdynanda. *Gr. Hild.; Hefn.; Bork.*

BAECKER. Na tarczy czterodzielnej w I i IV polach złotych, na murawie leży młot przed otworem ciemnym, o skraju złotym w skale błękitnej wykutym; w II i III błękitnych — snop złoty w którym utkwiony rękojeścią takież sierp barkiem w prawo. Nad hełmem w koronie skrzydło orle: pół z prawej strony złote, a z lewej błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Nadany r. 1793 Antoniemu Baecker z przydomkiem z Salzhelm, przez Franciszka II Cesarza Niemieckiego. *Hefn.; Bork.*

BAJBUZA. — W polu czerwonym strzała żelźcem na dół przebija głowę węża w około niej okręconego, u dołu trzy grzyby białe. Nad hełmem korona. Herb pochodzenia tatarskiego, prawdopodobnie z XVI wieku. *Nies.; Warsz.; Czarn.; Her. Kr. Pol.*

BAKAŁOWICZ. — W polu czerwonym nad półksiężycem złotym bułat ostrzem do góry i strzała srebrna żelźcem na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany dnia 2 Września r. 1775. Janowi Bakałowiczowi. *Vol. Leg. VIII. 295.; Her. Kr. Pol. Czarn.; Bork.*

BALCEROWICZ. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym pół ryby głową do góry; w dolnym zaś dwudzielnym, w I czerwonym łabędź biały, w II błękitnym pas srebrny ukośny lewy z trzema różami rzędem, pod pasem na podkowie srebrnej barkiem do góry — krzyż złoty, a na nim kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem korona. Początek odmiany z r. 1680. *Krzyż.; Bork.; Pol.; Dok. u rodziny.*

BALIATS. — W polu błękitnym łuk napięty ze strzałą żelźcem do góry z końcem bez opierzenia na trzy części rozdartym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Piek.*

BANDINELLI. — Na tarczy pole złote. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat z r. 1726. Aleksandrowi, Franciszkowi i Michałowi braciom Bandinelli. *Vol. Leg. VI. 454.; Bork; Croll.*

BARBERIUSZ. — W polu błękitnym pomiędzy trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi, z których dwie u góry, a jedna u dołu — podkowa złota z krzyżem kawalerskim złotym na barku. Nad hełmem w koronie chart z obrożą. Indygenat z r. 1607 dany Wilhelmowi Barberius'owi. *Vol. Leg. II. 1622.; Nies.; Małach.*

BARDELEBEN. — W polu czerwonym topór srebrny o złotym toporzysku ostrzem ukośnie w prawo, pod ostrzem — róża biała. Nad hełmem korona. Indygenat z r. 1768. Janowi Krzysztofowi Bardeleben. *Vol. Leg. VII. 799.; Pail.*

BARTKOWSKI cz. Przegonia odm. — W polu czerwonym miecz ostrzem na dół pomiędzy barkami dwóch złotych półksiężyców. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Dok. z r. 1661. własn. p. Wityga.*

BARTLIŃSKI. — W polu błękitnym na pieńku o dwóch sękach sowa czarna z wzniesionymi skrzydłami. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Ms. o fam. Prus.; Nies.; Warsz.; Czarn.; Krasicki.*

BARTOLANI, Bartoloni, cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym chustka biała w koło zwinęta i związana końcami na dół, w środku i pod związaniem — po krzyżu złotym kawalerskim. Nad hełmem w koronie krzyż kawalerski srebrny pomiędzy lilią srebrną z prawej, a różą białą z lewej strony. Indygenat z r. 1589. Stanisławowi Bartolani. *M. Kor. Ks. 46. fol. 262.; Krzyż.*

BARTSCH I. — W polu błękitnym wiewiórka siedząca. W lewo nad hełmem w koronie także wiewiórka. Powstał prawdopodobnie w XV w. *Warsz.; Małach.; Czarn.*

BARTSCH II. — W polu złotem siedząca wiewiórka w lewo. Nad hełmem w koronie takąż wiewiórka. Powstał prawdopodobnie w XV w. jako odmiana herbu Bażeński. *Nies.; Bibl. Warsz. 1856 r. Sierpień str. 349.*

BARUTH. — W polu barwy niewiadomej, kozieł. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XIII wieku. *Mat.*

BARYCZKA. — W polu błękitnym dwa krzyże złote jeden od góry drugi od dołu końcami w jedno spojone, z pod górnej poprzecznicy krzyża wychodzą ukośnie dwie podpory złote. Nad hełmem korona. Przyniesiony z Węgier w początkach XIII wieku. *Nies.; Warsz.: Czarn.*

BARŻTA. — Na tarczy ze złotym skrajem, w polu czerwonym miecz z kluczem ukośnie skrzyżowane; miecz rękojeścią złotą, a klucz srebrny uchem do góry; na nich dwie gałązki wawrzynu tworzą rodzaj wianka. Nad tarczą w koronie trzy pióra strusie. Po obu stronach tarczy trzy chorągwie o frędzlach i żeleźcach złotych, z nich środkowa czerwona, a boczne błękitne. Nadany 8 Lutego r. 1820. Janowi Betcherowi prezydentowi m. Płocka. *Her. Kr. Pol.*

BASTIAN. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem pół orła czarnego z opuszczonymi skrzydłami i z koroną złotą; w dolnym zaś czerwonym na dwóch strzałach ukośnie skrzyżowanych i wstęgą związanych — tarcza okrągła z kolcem na środku. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany 23 Grudnia r. 1791. Henrykowi Bastian. *M. Lit. Ks. 220. fol. 450.; Krzyż, opisał nieprawidłowo.*

BASTION. — Na tarczy trójdzielnej w polu I błękitnym dwie srebrne lilie jedna nad drugą; w II najszerszym ściętem: od góry białym — mur o trzech spiczasto zakończonych wieżach i o trzech bramach, od dołu czerwonym — część bastionu (szaniec); w III zaś błękitnym jedna lilja srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie, z zieloną gałązką o trzech listkach pomiędzy dwoma pierwszymi. Nadany 15 Września r. 1816. Janowi Grandville de Mallet, generałowi brygady, przez Aleksandra I Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pols.*

BATOWSKI Hrabia cz. Wilcze zęby odm. W polu czerwonym trzy kły srebrne jeden nad drugim w lewo do góry zwrócone, a ku dołowi tarczy zmniejszające się. Nad tarczą w koronie hrabiowskiej trzy pióra strusie. Godło: RECTE ET FORTITER. Początek herbu niewiadomy. Tytuł otrzymał w r. 1824. Aleksander Batowski w Królestwie Polskim. *Kos. I.; Ex-libris własn. p. Wityga.*

BAUDOIN de COURTENAY. — W polu złotem lew czarny wspięty. Nad tarczą w koronie lwia głowa czarna wprost, przesyta strzałą ukośnie w lewo, żeleźcem do góry. Godło: TERRASSÉ. Przyniesiony w r. 1716; a indygenowany w r. 1792. *Arch. Akt. b. Her.; Ziel. Ms.*

BAUM I. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV srebrnych drzewo z liściem zielonym; w II i III polach złotych orzeł czarny. Nad tarczą dwa hełmy: nad pierwszym z labrami czarno-złotymi pół czarnego orła w lewo; nad drugim z labrami zielono-srebrnymi drzewo jak w tarczy. Nadany Józefowi Baum naczelnikowi obwołu wielickiego przez cesarza Austriackiego Józefa II 1777. *Hef.*

BAUM II. — Na tarczy ściętej, w polu górnym błękitnym nad czterema srebrnymi kopiami ukośnie na krzyż po dwie żeleźcami do góry ułożonemi czapka z piórem. W polu dolnym złotem w murze z blankami, w otwartej bramie orzeł dwugłowy czarny. Nad tarczą korona baronowska. Nadany Antoniemu Baum przez cesarza Austriackiego Franciszka 1811. *Hef.*

BAWOLA GŁOWA. — W polu czerwonym bawola głowa czarna wprost. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Matuch.; Kurop.*

BAWÓL I. — W polu złotem bawół czarny kroczący. Nad hełmem w koronie dwie myśliwskie trąby czarne. Przyniesiony do Infant w r. 1150. *Koj. Ms.; Nies.*

BAWÓL I. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV srebrnych—bawół czarny; w II i III czerwonych — krzyż srebrny. Nad hełmem w koronie pół czarnego bawołu. Godło: DEUM COLE REGEM SERVA. Nadany 14 Stycznia r. 1839 Janowi i Teodorowi Wołowskiemu, przez Mikołaja I, Cezarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BAWOROWSKI. — W polu błękitnym strzała złota bez opierzenia z końcem rozszczepionym, bez lewej połowy żelźca, przez środek przekrzyżowana poprzecznicą złotą; w rozszczepieniu strzały złota ósemka. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Przyniesiony z Czech w XVI w. *Papr.; Okol.; Nies.; Wilcz.; Krasic.*

BAWOROWSKI Hrabia cz. Prus II odm. — W polu czerwonym dwie kosy srebrne u dołu związane a u góry końcami skrzyżowane, na tem skrzyżowaniu półtora srebrnego krzyża. Nad koroną hrabiowską ręka zbrojna z wzniesionym mieczem. Nadany w r. 1782 Mateuszowi, Aloizemu i Wiktorowi Baworowskiemu, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Kos. I.; Gritz.-Hild.*

BAŻEŃSKI I. — W polu złotym siedzi wiewiórka czerwona. Nad hełmem w koronie pół murzyna wprost z białą chorągwią w lewej ręce, na której wiewiórka siedząca w lewo. Powstał w początkach XV wieku. *Nies.; Matach.; Kurop.*

BAŻEŃSKI II. — W polu czerwonym murzyn do kolan z przepaską z białych piór stoi wprost i trzyma na rękę wiewiórkę w lewo orzech gryzącą. Nad hełmem w koronie pół murzyna wprost, oburącz trzymającego czerwoną chorągiew, na której siedzi wiewiórka. Początek odmiany niewiadomy. *Kras.; Warsa.*

BAŻEŃSKI III. — W polu srebrnym w środku wieńca wawrzynowego siedząca wiewiórka gryzie orzech. Nad hełmem w koronie pół murzyna wprost, trzymającego oburącz białą chorągiew, na której taka sama wiewiórka. Początek odmiany niewiadomy. *Bibl. Warsa., r. 1856 zeszyt IX sierpniowy, str. 353.*

BAKOWSKI cz. Ryś. — W polu błękitnym ryś barwy naturalnej z koroną złotą na głowie. Nad hełmem w koronie trzy gałązki z kwiatem lilii, na środkowej sześciopromienna gwiazda złota. Początek herbu niewiadomy. *Ms. ofam. Prus.; Nies.*

BAKOWSKI Hrabia. — Na tarczy pięciodzielnej, w polu I czerwonym baran biały kroczy po murawie, w II czerwonym—trzy kopie złote skrzyżowane: środkowa ostrzem na dół, a boczne ostrzami w górę, w III błękitnym—miecz o rękojeści złotej ostrzem na dół pomiędzy trzema srebrnymi podkowami zwróconymi barkiem do miecza, a ocelami ku bokom i dołowi tarczy; w IV czerwonym—zielone jabłko z krzyżem złotym, przesyte trzema mieczami o złotych rękojeściach w kształcie gwiazdy: środkowy ostrzem w górę, a boczne ostrzami na dół; w V zaś czerwonym—gryf biały wspięty. Nad tarczą w koronie hrabiowskiej cztery hełmy z koronami: na pierwszym pół kozła czarnego w lewo, na drugim pół gryfa białego w lewo, trzymającego w szponach myśliwską trąbę czerwoną, na trzecim pięć piór strusich, z nich pierwsze, trzecie i piąte czerwone, a drugie i czwarte — białe, na czwartym zaś ręka w zbroi złotej z wzniesionym mieczem. Labry z prawej strony czerwone podbite złotem, a z lewej — błękitne podbite srebrem. Nadany d. 20 Grudnia r. 1782 Janowi Bakowskiemu przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Gritz.-Hild.; Hefn.*

BEBRYKOWICZ cz. Prus I odm. — Na tarczy czerwonej czterodzielnej w polu I—półtora srebrnego krzyża, bez prawego dolnego ramienia, w II — krzyż srebrny przesyty taką samą strzałą żelźcem w prawo, w III — serce srebrne z trzema gałązkami róży, w IV zaś, pomiędzy dwoma kosami ostrzem ku sobie, u dołu złączonymi — półtora krzyża srebrnego, również bez prawego ramienia. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Dokument z r. 1752, własność p. Wityga.*

BECZKA. — W polu czerwonym stoi beczka złota. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

BEDLEWICZ I. — W polu czerwonym trzy wręby srebrne ukośnie lewe jeden nad drugim, od góry ku dołowi zwięższające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany z XVI wieku. *Duńca.; Hefn.*

BEDLEWICZ II. — W polu czerwonym trzy wijące się rzeki ukośnie lewe, jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Jabłoi.*

BEHEM I cz. Bem. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I srebrnym—gryf zielony wspięty w lewo, w II czerwonym — wspięty baran biały. Nad hełmem w koronie takie same gryf i baran. Początek herbu niewiadomy. *Ms. o fam. Prus.; Nies.: Wiel.; Kurop.*

BEHEM II. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych—baran biały kroczący w lewo, w II i III srebrnych—gryf zielony wspięty. Nad hełmem w koronie pół zielonego gryfa w prawo i pół barana białego w lewo. Indygenat z r. 1570 Piotrowi Behem, senatorowi M. Gdańska. *M. Kor. Ks. 108. str. 235.*

BEKAW. — Na polu barwy niewiadomej ukośnie w prawo przeciętem—lew wspięty, po obydwóch stronach lwa trójzębne korony. Nad hełmem w koronie, pomiędzy dwoma strusiami piórami z za skrzydła orlego wyskakuje pół lwa. Herb z XVI wieku. *Krzyż.*

BEKIESZ cz. Korniath. — W polu fioletowym orla noga czarna ze szponem złotym, w prawej górnej części tarczy półksiężyc złoty rogami ukośnie prawy, a w lewej dolnej — ośmiopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat z r. 1593 Władysławowi i Gabryelowi Bekeszom. *Okol.; Nies.*

BELINA. — W polu błękitnym trzy podkowy srebrne barkami do siebie, a ocelami ku bokom i dołowi tarczy; na środkowej utkwiony miecz prosty niemiecki. Nad hełmem w koronie ręka w złotej zbroi ze wzniesionym mieczem. Początek herbu niewiadomy. *Paprz.; Okol.; Nies.; Potoc.; Her. Kr. Pols.*

BELDOWSKI cz. Gozdawa odm. — Na tarczy czterodzielnej czerwonej, w każdym polu po liliu srebrnej. Nad hełmem w koronie pawie ogon, na nim taka sama lilia. Początek odmiany niewiadomy. *Autograf z r. 1562, własność p. Wiltyga.*

BELTY I. — W polu czerwonym trzy skrzyżowane belty srebrne: środkowy piórami na dół, a boczne piórami w górę. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Paprz.; Okol., Nies.; Potoc.; Małach.; Kurop.*

BELTY II. — W polu czerwonym dwa belty ukośnie skrzyżowane, piórami w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Ms. Kofał.; Her. Kr. Pol.*

BELZA cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym podkowa złota ocelami do góry, w niej krzyż kawalerski srebrny, nad którym strzała srebrna ostrzem do góry. Nad hełmem w koronie strzała srebrna ostrzem do góry, na poprzek której dwa listki dębowe. Nadany w r. 1591 Erazmowi Belza. *M. Kor. Ks. 136. str. 30.; Czarn.*

BENKIN. — W polu czerwonym dwie siekiery białe ukośnie skrzyżowane, ostrzami ku bokom tarczy, a toporzyskami ku dołowi; nad i pod skrzyżowaniem po jednym łbie czarnego dzika. Nad hełmem w koronie, pomiędzy dwoma bawolemi rogami, łeb dzika. Początek herbu niewiadomy. *Autograf z r. 1797, własność J. hr. Ostrowskiego.*

BENSA. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czerwonych — korona złota, w II i III błękitnych — wspięty lew złoty, w V zaś czerwonym — korona. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry czerwone podbite złotem. Nadanie z r. 1768. *Borh.; Hefn.*

BERENS. — W polu srebrnym wspięty niedźwiedź czarny w koronie złotej na głowie. Nad hełmem w koronie, pomiędzy dwoma czarnymi orlemi skrzydłami, konstelacja złotych gwiazd Wielkiej Niedźwiedzicy. Labry czarne podbite srebrem. Nadany w r. 1685 Janowi Berensowi. *Nies.; Czarn.; Knyś.*

BERENDORFF cz. Bernsdorff. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV srebrnych wspięty w lewo niedźwiedź czarny, w II i III czerwonych — ukośnie w lewo srebrne obcęgi końcami ku dołowi. Nad tarczą dwa hełny z koronami: na pierwszym pół niedźwiedzia czarnego w lewo, na drugim zaś dwie trąby myśliwskie: w połowie, naprzemian czerwone i srebrne, z boków pięciu listkami wawrzynu ozdobne, z których pierwszy, trzeci i piąty czerwone, a drugi i czwarty błękitne. Przyniesiony z Prus w r. 1709. *Ms. Ziel.; Her. Kr. Pol.*

BEREŚNIEWICZ cz. Kościesza odm. — W polu czerwonym strzała srebrna bez opierzenia, żelazcem do góry, z końcem rozszczepionym, przekrzyżowana poprzecznicą ukośnie lewą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Wiel.; Czarn.*

BERG cz. Brzozy. — W polu barwy niewiadomej na zielonym wzgórku trzy brzozy. Nad hełmem w koronie także trzy brzozy. Początek herbu niewiadomy. *Wiel.; Czarn.*

BERG cz. Karmel. — W polu złotym orle skrzydło czarne, pod nim i w górze z boków po sześciopromiennej gwiazdzie srebrnej. Nad tarczą w koronie takie same skrzydło. Przyniesiony do Polski w XVI wieku. *Nies.; Kras.; Czarn.; Balt. Wap.*

BERKLER. — W polu błękitnym stoi kozieł na belce zakończonej liliami. Nad tarczą korona. Nadany 29 Maja r. 1775 Janowi Berkler. *M. Lit. Ks. 220. str. 13.*

BERKOWICZ cz. Ostrzew odm. — W polu barwy niewiadomej pień o trzech sękach z lewej, a dwóch z prawej strony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie, a na nich karp złoty. Początek odmiany niewiadomy. *Matach.*

BERNATOWICZ-GEISZTOFF. — W polu błękitnym podkowa srebrna barkiem do góry, przez nią przechodzi strzała ostrzem na dół, w opierzeniu rozszczepiona. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Wiel.; Czarn.; Ms. Ziel.*

BERNEAUX de Picardi. — W polu błękitnym mała owalna tarcza czerwona, na niej trzy krokwie srebrne, jedna nad drugą, a nad niemi na srebrnej wstędze złote godło: PATRIA; nad tarczą owalną u góry głowa Merkurego srebrna, z lewej strony głowa srebrna barana, pod tąż tarczą dwie złote ręce w uścisku trzymają dwie makówki złote zwrócone w lewo, a w prawo — godło Merkurego: laska ze skrzydłami srebrnymi, a węzami złotymi. Nad tarczą korona. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej zielone podbite srebrem. Nadany w r. 1790 Klemensowi Berneaux, bankierowi. *Oryginalny dyplom, własność p. Biziera.*

BERNOWICZ. — W polu błękitnym gałązka o trzech srebrnych różach, nad każdą różą po sześciopromiennej gwiazdzie złotej. Nad hełmem w koronie takie same róże i gwiazdy. Początek herbu niewiadomy. *Kurop.; Czarn.*

BERSIN. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym chusta biała w obręcz u dołu związana, po bokach po sześciopromiennej gwiazdzie złotej; w dolnym złotem — koń biały z czarnym poprzemianem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie, na nich skrzyżowane kotwica i siekiera złote; kotwica uchem ukośnie w prawo, a siekiera — w lewo. Labry czerwone podbite złotem. Nadanie d. 21 Kwietnia r. 1847 Franciszkowi Berskiemu, generałowi inżynierów komunikacji lądowych i wodnych, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BERSZTEN I. — W polu czerwonym trzy koła złote: dwa i jedno. Nad hełmem w koronie trzy pawie pióra. Początek herbu niewiadomy. *Papr.; Nies.; Her. Kr. Pols.*

BERSZTEN II. — W polu czerwonym dwa koła złote rzędem, pod nimi sztachety złote. Nad hełmem w koronie dwa orle skrzydła białe. Nadany w XVI wieku Janowi Wierchleyskiemu. *Bork.; Her. Kr. Pol.*

BERTRAND de Dombales. — W polu błękitnym dwie rzeki białe ukośno prawe, pomiędzy nimi trzy gwiazdy srebrne. Nad baronowską koroną hełm z koroną, z której wychodzi ręka zbrojna z mieczem. Labry błękitne podbite srebrem. Indygenat Jerzemu i Eliaszowi Bertrand de Dombales w r. 1764—68. Potwierdzenie tytułu barona w Królestwie Polskim w r. 1824 *Vol. Leg. VIII. 376 i 379.*, *Bork.; Kos.*

BERŻEWICZ. Na tarczy czterodzielnej czerwonej, w polach I i IV — kozieł czarny wspięty w II i III — orzeł polski. Nad hełmem w koronie taki sam orzeł. Nadanie z r. 1583 Marcinowi Berżewiczowi. *Nies.; Bork.*

BES, (Beess), Bies. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I srebrnym — pień o trzech korzeniach, dwóch sękach i dwóch listkach lipowych na przemian; w II czerwonym — wspięty lew srebrny z koroną złotą. Nad hełmem w koronie trzy pióra pawie. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Dopełniony podług Sieb. IV. 2.*

BETMAN. — W polu czerwonym ręka zbrojna trzyma różaniec. Nad hełmem w koronie pół zbrojnego męża wprost, odmawiającego różaniec. Przyniesiony z Niemiec w XV wieku. *Nies.; Krasic.; Czarn.*

BEYNART I. — W polu barwy niewiadomej — krokiew, a na niej dwie belki jedna nad drugą, górna mniejsza od dolnej. Nad hełmem w koronie pawie ogon. Początek herbu niewiadomy. *Pick.; Autograf z r. 1568, własność p. Gieysztor.*

BEYNART II cz. Abdank odm. — W polu czerwonym dwie krokwie srebrne na kształt litery **W.**, w której część środkowa w górze przeszyta dwoma strzałami równoległymi, wierzchnią, żelazcem w lewo, a spodnią — w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Herold. Ms. Koj.; Sieb. IV. 33.*

BEYNART III cz. Abdank odm. — W polu czerwonym dwie krokwie srebrne, złożone na kształt litery **W.**, pierwszą z nich przeszywa strzała ostrzem w górę ukośnie w lewo, a drugą — na dół ukośnie w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.*

BEYZYM cz. Pogoń odm., Ochota. — W polu czerwonym na koniu białym jeździec goły z kołczanem u boku, strzelający z łuku; pod koniem w prawej stronie tarczy podkowa srebrna barkiem do góry, w górnym zaś lewym rogu tarczy — półksiężyc złoty barkiem na dół. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Wiel.; Czarn.; Hefn.*

BEZPALIJ. — W polu barwy niewiadomej dwie sześciopromienne gwiazdy, jedna nad drugą; z prawej strony buława, a z lewej — szabla rękojeścią na dół, a ostrzem ku gwiazdom. Nad hełmem korona. Nadanie z r. 1659. *Czarn.; Krzyż.*

BEZTRWOGI. — Na tarczy błękitnej ze skrajem złotym — granat czarny z lontem płonącym, przeszyty ukośnie na krzyż dwoma mieczami o rękojeściach złotych, ostrzami do góry. Nad hełmem w koronę utkwiony miecz o rękojeści złotej. Nadany d. 2 Kwietnia r. 1844 Wilhelmo-
wi Lipińskiemu, radcy rządugubernialnego lubelskiego. przez Mikołaja I, Cesarza Rossyjskiego i Króla Polskiego.
Her. Kr. Pol.

BIALA. — W polu błękitnym podkowa srebrna ocelami do góry, w niej półtora krzyża srebrnego, bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy *Potoc.; Mat.*

BIALACHOWSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym w środku podkowy srebrnej ocelami do góry, srebrny krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe pomiędzy błękitnymi. Początek odmiany niewiadomy. *Bork, Sieb, II. 3.*

BIALEGA. — W polu złotem rzeka srebrna w kształcie odwróconego **S**. Początek herbu niewiadomy. *Mat.*

BIALOBŁOCKI cz. Białynia odm. — W polu czerwonym podkowa srebrna ocelami do góry. w niej krzyż kawalerski złoty, a nad nią strzała srebrna żeleźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Kras.*

BIALOBŁOCKI cz. Ogończyk odm. — W polu czerwonym na barku półksiężyc srebrnego strzała bez opierzenia, żeleźcem do góry. Nad hełmem z korony dwie ręce do góry. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Kras.*

BIALOGŁOWSKI. — W polu czerwonym trzy trupie głowy srebrne: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat z r. 1600 N. Weiskopfowi. *Nies.; Bork.*

BIALOKUROWICZ cz. Pocisk odm. — W polu czerwonym nad półksiężycem srebrnym dwa także srebrne żeleźce od strzał ostrzami od siebie, przedzielone ukośno prawą belką srebrną. Nad hełmem korona. Początek herbu nieznan. *Nies.; Bork.*

Według Niesieckiego nadany Bazylemu Białokurowiczowi, za Stefana Batorego. jednakowoż spotykamy ten herb w rodzie Białokurów na Podolu na początku XVI wieku. *Źródła dziejowe: Lustracje dóbr województw kijowskiego, podolskiego i bractawskiego.*

BIALOSKÓRSKI. — W polu błękitnym w środku podkowy srebrnej, na barku której krzyż kawalerski złoty, łapa orła czarna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: błękitne, zielone i czerwone. Herb z XV wieku. *Nies.; Krasic.; Pick.*

BIALYNIA. — W polu błękitnym podkowa srebrna ocelami do góry, w niej krzyż kawalerski złoty, nad nią strzała srebrna żeleźcem do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XVI wieku. *Biel.; Pap.; Okol.; Nies.; Potoc.*

BIANKI (*Bianchi*) cz. Lis odm. — W polu czerwonym strzała srebrna bez opierzenia i prawej połowy żeleźca, u dołu rozdarta i dwa razy srebrną belką przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Indygenat z r. 1662 Jackowi Bianki. *Vol. Leg. IV. 868.; Nies.; Bork.; Autografy z 1666, 1667 i r. 1669, własność pp. Wittyga i Bisiera*

BIDERMAN. (*Biedermann*) — Na tarczy dwudzielnej w polu I czarnym i w II srebrnym po róży czerwonej. Nad hełmem korona. Nadany w r. 1590 Jerzemu Biderman, potwierdzenie w r. 1667. *Vol. Leg. IV. 951.; Nies.; Bork.; Caarn.; Sieb. III. 111.*

BIBERSZTEIN, (*Bieberstein*). cz. Momot. — W polu złotem czerwony róg jeleni o pięciu odnogach w lewo. Nad hełmem w koronie taki sam róg. Przyniesiony z Niemiec prawdopodobnie w XIII wieku. *Papr.; Okol.; Nies.; Krasic.*

BIEGACZEWICZ cz. Poraj odm. — W polu srebrnym nad różą czerwoną sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie taka sama róża. Początek odmiany niewiadomy. *Panegtryk z drugiej połowy XVIII wieku, własność p. Biaiera.*

BIEL cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym strzała srebrna, przez środek srebrną belką przekrzyżowana, z końcem na troje rozdartym. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Piek.*

BIELAK. — W polu czerwonym dwa srebrne filary rzędem. Nad tarczą korona. Początek herbu niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

BIELAŃSKI cz. Szeliga odm. — W polu błękitnym pomiędzy rogami półksiężycy złotego taki sam krzyż klinem zakończony. Nad tarczą dwa ukoronowane hełmy; nad pierwszym pięć piór strusich: pierwsze, trzecie i piąte błękitne, a drugie i czwarte złote; nad drugim skrzydło orle błękitne z takim samym na nim półksiężycem i krzyżem. Labry błękitne podbite złotem. Nadany w r. 1782 Piotrowi Bielańskiemu, greko-katolickiemu areybiskupowi Lwowskiemu. *Bork.; Hef.*

BIELIKOWICZ cz. Bielikoicz. — W polu czerwonym trzy srebrne dwustronne węzy pionowo ustawione, haki krańcowych ukośno lewą belką z sobą złączone. Nad tarczą korona. Jeden ze starszych herbów ruskich. *Nies.; Krasic.; Wiel.; Kurop.*

BIELIŃSKI cz. Bieleński. — W polu czerwonym hełm otwarty z grzebieniem i z piórami białymi. Nad tarczą taki sam hełm, lecz z przepaską czerwoną. Nadany d. 6 Grudnia r. 1557 Hawryle Bielińskiemu. *M. Kor. Ks. 90. str. 305.; Piek.*

BIELIŃSKI Hrabia cz. Junosza odm. — W polu czerwonym na murawie baran biały z bokiem pokrwawionym. Nad koroną hrabiowską hełm z koroną i pięciu piórami strusiami. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1798 Stanisławowi Bielińskiemu, marszałkowi nadwornemu koronemu, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Bork.; Gril.-Hild.*

BIELIŃSKI Hrabia cz. Szeliga odm. — W polu czerwonym z półksiężycy złotego rogami do góry wychodzi złoty krzyż o ramionach klinowatych. Nad koroną hrabiowską hełm z koroną i pawim ogonem. Labry czerwone podbite złotem. Nadany w r. 1825 w Królestwie Polskim Piotrowi Bielińskiemu, wojewodzie Królestwa Polskiego. *Bork.; Gril.-Hild.*

BIELINY cz. Byliny. — W polu czerwonym rzeka srebrna w kształcie litery **S**, z krzyżem kawalerskim srebrnym na górnym zakręcie. Nad tarczą korona. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Mat.; Piek.; Ulan.*

BIELSKI. — W polu barwy niewiadomej nad barkiem półksiężycy i pomiędzy jego rogami sześciopromienna gwiazda. Nad tarczą mitra. Przyniesiony z Moskwy w końcu XV wieku. *Nies.; Wiel.; Piek.*

BIELSKI Baron. — Na tarczy pięciodelnej w polach złotych, w I — szabla ukośnie prawo rękojeścią do góry, w II i III — osiem błękitnych klinów końcami w gwiazdę ułożonych, w IV — szabla ukośnie w lewo rękojeścią do góry, w V zaś czerwonym — między rogami złotego półksiężycy półtora krzyża złotego, bez prawego dolnego ramienia, po bokach którego dwie sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem, w koronie baronowskiej półkozła srebrnego z rogami złotymi. Labry z prawej strony błękitne podbite złotem, a z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1745 przez Augusta III, Króla Polskiego i Elektora Saskiego. *Bork.; Ball. Wapp.*

BIELSKI Hrabia cz. Jelita odm. — W polu czerwonym trzy kopje złote w gwiazdę skrzyżowane: środkowa ostrzem na dół, a boczne ostrzami do góry. Nad hrabiowską koroną hełm z koroną i półkozłem barwy naturalnej. Labry czerwone podbite złotem. Nadany w r. 1778 Antoniemu Bielskiemu przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Gril.-Hild.*

BIELOSIELSKI-BIEŁOZIERSKI Książę. — W polu błękitnym dwie ryby ukośnie skrzyżowane wyskakują z wody, nad nimi w złotym półksiężycu złoty krzyż kawalerski. Tarcza umieszczona na płaszczu książęcym czerwonym podbitym gronostajami, nad którym mitra. Indygenat z r. 1780. *Dyaryusz Sejmu z r. 1780, str. 399.; Obszta, Gierb. I. 13.*

BIENICKI cz. Siekierz odm. — W polu czerwonym strzała srebrna u dołu pod kątem prostym rozdarta, oba końce ku sobie do góry jeszcze złamane: koniec prawy trzy razy, a lewy dwa razy. Początek herbu niewiadomy. *Ms. Kojal.; Piek.*

BIENIEWIEC. — W polu błękitnym w około złotego snopa wąż zielony dwa razy owity z głową do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany d. 25 Marca r. 1845 Juliuszowi Wilhelmowi Brunwej, obywatelowi ziemskiemu, przez Mikołaja I Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BIENKOWSKI cz. Korwin odm. — W polu srebrnym na czerwonej gałęzi stoi kruk z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie pawie ogon, a na nim taki sam kruk. Nadany w r. 1676 Janowi Bieńkowskiemu. *Vol. Leg. V. 403.; Hefn.*

BIENKUŃSKI cz. Bajbuza odm. — W polu czerwonym strzała żelźcem na dół przebija głowę węża w około niej okręconego. Nad hełmem korona. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Małach.*

BILIŃSKI cz. Sas odm. — W polu błękitnym nad półksiężycem złotym, na rogach którego po sześciopromiennej gwiazdzie czerwonej, strzała srebrna żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich, ukośnie na dół strzałą przeszytych. Początek odmiany niewiadomy *Hefn.; Sieb. IV. 30.*

BIRKUT. — W polu błękitnym strzała złota bez opierzenia u dołu rozdarta na kształt kotwicy, pod nią po bokach po sześciopromiennej gwiazdzie złotej. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Krzyż.*

BISKUPIEC. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym—srebrny krzyż z gorejącą pochodnią i kotwicą w gwiazdę ułożony, w II czerwonym — snop złoty ukośnie w lewo. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry z prawej strony błękitne podbite srebrem, a z lewej — czerwone podbite złotem. Nadany d. 25 Marca r. 1845, Antoniemu, Józefowi i Maryannie Goldtmann przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego, jako wynagrodzenie zasług ich stryja, biskupa suffragana dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej, późniejszego biskupa Sandomierskiego. *Her. Kr. Pol.*

BISZPINK (Bisping) cz. Gallen. — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym trzy winne szczypty rzędem, a w dolnym błękitnym sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat z r. 1583 Janowi Bisping. *Bork.; Kos.*

BIWOJNO (Biwoyno) cz. Mogiła odm. — W polu czarnym mogiła szara, pod którą krzyż złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Ms. Kojal.; Piek.*

BLACHA I cz. Budwicz. — W polu srebrnym strzała żelźcem do góry, pomiędzy dwoma liliami; hełm zaś i korona przeszyte strzałą żelźcem do góry nad i pod niemi widoczną. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

BLACHA II cz. Budwicz. — Na tarczy dwudzielnej w polu I srebrnym—lilia czerwona, w II czerwonym—lilia biała, na połączeniu pól strzała ostrzem do góry, w prawej połowie czerwona, a w lewej srebrna. Nad tarczą hełm w zawoju czerwono białym przeszyty strzałą czerwoną ostrzem do góry ukośnie w prawo. Labry czerwone podbite srebrem. Przyniesiony z Czech w XIV wieku. *Nies.; Dorst.; Sieb. IV. 4.*

Niesiecki podaje mylny rysunek herbu, co już Lelewel zauważył w przedmowie do drugiego wydania herbarza Niesieckiego; prawdopodobnie Niesiecki opisywał go z opowiadania, nie widząc samego rysunku herbu, Dorst zaś korzystał tylko z dokumentów pierwszej ręki, archiwalnych; więc dla tego podajemy ten herb według wzorów danych przez Dorsta i Siebmachera. Zamieściliśmy również podany — przez Niesieckiego, jako Blacha I, raz dla ścisłości, a powtóre że istnieją rodziny, które używają tego herbu według wzoru z Niesieckiego.

BLANK cz. Prus III odm. — Na tarczy dwudzielnej w polach I czerwonym, i II błękitnym półtora krzyża złotego, bez prawej dolnej poprzecznicy, stoi na kosie błękitnej i połowie podkowy srebrnej z sobą połączonych. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie. Labry z prawej strony czerwone podbite złotem, a z lewej błękitne podbite srebrem. Nadany d. 9 Listopada r. 1790 Piotrowi Blank. *Nies.; Bork.*

BLANKENSZTEIN I. (Blankenstein).—Na tarczy w trzeciej części od góry srebrnej, a od dołu błękitnej z dwoma poprzecznymi pasami czerwonymi, strzała złota żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

BLANKENSZTEIN II. — Na tarczy w trzeciej części od góry srebrnej, a od dołu błękitnej z jednym pasem poprzecznym czerwonym, strzała złota żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

BLANKENSZTEIN III. — Na tarczy w trzeciej części od góry srebrnej, a od dołu błękitnej z dwoma pasami poprzecznymi czerwonymi, strzała złota żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

BLOCH. — W polu błękitnym nad srebrnym kołem kolejowym pół pierścienia srebrnego, z którego barku wychodzi srebrna strzała bez opierzenia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Godło: OMNIA LABORE. Nadany d. 22 Listopada r. 1883 Janowi Gotlibowi Bloch, rzeczywistemu radcy stanu, przez Aleksandra III, Cesarza Rosyjskiego. *Dokument u rodziny.*

BLOCK cz. Trzy orle skrzydła. — W polu barwy niewiadomej trzy czarne orle skrzydła w gwiazdę ułożone. Indygenat z r. 1768 Krzysztofowi Block. *Vol. Leg. VII. 799 i 800.; Bork.*

BLUMBERK. — W polu czerwonym w poprzek linią łukowatą przedzielonym jeden, a u dołu dwa półksiężycy srebrne barkami z sobą złączone, na kształt litery X. Nad hełmem w koronie pomiędzy orlemi skrzydłami takie same X. Przybył z Inflant w XVI wieku. *Nies.; Warsz.; Malach.*

Zdaje się nam, że heraldycy polscy nie odtwarzają ściśle ani kolorów, ani rysunku tego herbu; wszyscy zaznaczają, że przybył do nas z Inflant: w heraldyce zaś inflanckiej tak jest przedstawiony: w polu srebrnym przedzielonym srebrnym pasem poprzecznym u góry dwa rzędem, a u dołu jedno żelazo czarne od kamienia młyńskiego. (Müleisen, Anille) *Balt. Wap.; Sieb. III. 30 i 115.*

BLUM. — W polu błękitnym dziewięć róż białych w trzy poprzeczne rzędy: cztery, trzy i dwie. Nad hełmem w koronie mąż brodaty do kolan, w okrągłej czapce, odziany w szatę z prawej strony białą, a z lewej błękitną. Nadany r. 1794 Janowi Blumowi, półkownikowi Kawalerii Narodowej *Enc. Pow VIII. str. 931.; Ms. Ziel.; Akta miejskie M. Warszawy.; Akta Kościoła Ś-go Jana.*

BŁAŻOWSKI Baron cz. Sas odm.—W polu błękitnym, nad półksiężycem złotym barkiem na dół—strzała srebrna żelźcem do góry, pomiędzy dwoma sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad koroną baronowską pięć piór pawich przebitych strzałą żelźcem w lewo. Nadany d. 5 Czerwca r. 1780 Dominikowi Błażowskiemu, radcy apelacyjnemu, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Nies.*

BLESZYŃSKI cz. Suchekomnaty odm. — W polu czerwonym nad myśliwską trąbą czarną, z nawiązaniem złotym—krzyż kawalerski złoty, nad nim orla głowa z gałązką o trzech listkach wawrzynu w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Bork.; Pieczęć z XVIII w., własność J. Hr. Ostrowskiego.*

BNIŃSKI Hrabia cz. Łódzia odm. — Na tarczy czterodzielnej, na polach I i IV czerwonych, a II i III złotych — orzeł biały z tarczą na piersiach, obramowaną złotem, na której w polu czerwonym łódź złota. Nad koroną hrabiowską trzy ukoronowane hełmy: nad pierwszym orzeł biały z głową zwróconą w lewo, nad drugim pięć piór strusich, na których łódź złota, nad trzecim zaś orzeł biały. Labry czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują z prawej strony lew, a z lewej gryf z głowami odwróconymi. Nadany 5 czerwca r. 1798 Łukaszowi Bnińskiemu, sędziemu ziemskiemu, poznańskiemu przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego; potwierdzony w Królestwie Polskiem w r. 1824. *Bork.; Kos.; Grit.-Hild.*

BOBERFELD.—Na tarczy dwudzielnej w polu I czerwonym—dwie sześciopromienne gwiazdy srebrne, jedna nad drugą w II srebrnym — na wzgórku zielonym drzewo wawrzynu. Nad hełmem ze skrzydłami czerwono-białymi w koronie, pomiędzy dwoma skrzydłami czerwonymi, trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Nadany 23 Kwietnia r. 1822 Teodorowi i Janowi Opitz, przez Aleksandra I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Dyplom z d. 31 Marca r. 1823. Dziennik Praw z r. 1823.*

BOBIŃSKI-DEKALOGA cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym nad półksiężcem złotym sześciopromienna gwiazda złota, pod nim z barku krzyż srebrny. Nad hełmem korona. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Piek.*

BOBOWSKI Baron cz. Gryf odm. — W polu czerwonym wspięty gryf srebrny. Nad koroną baronowską hełm, w którego koronie pół gryfa srebrnego z trąbą złotą w szponach. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1788 Józefowi Bobowskiemu, sędziemu ziemskiemu sanockiemu, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Kos.*

BOBROWSKI Hrabia cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym w środku podkowy złotej ocelami do góry srebrny krzyż kawalerski. Nad koroną hrabiowską hełm, w koronie którego jastrząb barwy naturalnej z dzwonkiem złotym u lewej nogi, w prawej trzyma podkowę i krzyż jak na tarczy. Labry błękitne podbite z prawej strony srebrem, a z lewej złotem. Nadany d. 29 Czerwca r. 1800 Ignacemu Bobowskiemu, cześnikowi Księstwa Oświęcimsko-Zatorskiego, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego; a 28 Czerwca r. 1844 potomkowie otrzymali potwierdzenie tytułu przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Bork.; Her. Kr. Pol.*

BOCHDANOWICZ.—Na tarczy ściętej, w polu górnym błękitnym—słońce pomiędzy dwoma podkowami srebrnymi ocelami na dół, w dolnym zaś srebrnym — na murawie koń czarny w biegu. Nad hełmem w koronie pół konia czarnego. Labry błękitne z prawej strony podbite złotem, a z lewej srebrem. Nadany d. 27 Lipca r. 1791 Teodorowi Bochdanowiczowi przez Leopolda II, Cesarza Niemieckiego. *Hefn.*

BOCHEŃSKI I cz. Rawicz odm. — W polu złotem, na niedźwiedziu czarnym siedzi panna w szacie białej, w koronie złotej, z włosami rozpuszczonymi i rękami wzniesionymi. Nad hełmem w koronie, rycerz zakuty w zbroi trzyma w prawym ręku proporzec biały, obramowany czerwonym. Początek odmiany niewiadomy. *Dyplom deputacji Wileńskiej z r. 1838. Dokument u roduiny.*

BOCHEŃSKI II cz. Rawicz odm. — W polu złotem na niedźwiedziu czarnym siedzi panna w szacie błękitnej, w koronie złotej, z włosami rozpuszczonymi i z rękoma rozłożonymi. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad pierwszym—pomiędzy dwoma rogami jeleniemi pół niedźwiedzia czarnego w lewo, trzymającego różę czerwoną; nad drugim—cztery pióra strusie: złote i błękitne naprzemian. Labry błękitne podbite złotem. Nadany w r. 1849 Feliksowi, Kazimierzowi, Franciszkowi, Wiktorynowi i Julianowi braciom Bocheńskim, przez Franciszka Józefa, Cesarza Austriackiego. *Bork.; Hefn.*

BOCK I. — W polu srebrnym na murawie wspięty jeleni czerwony. Nad hełmem z zawoju czerwono-srebrnego pół jelenia czerwonego. Labry czerwone podbite srebrem. Początek herbu niewiadomy. *Dorst.: Balt. Wap.*

BOCK II. — Na tarczy dwudzielnej w polu I czerwonym — zielone winne grono z dwoma listkami, w II błękitnym — także dwa winne grona, jedno nad drugim. Nad hełmem w koronie pół czarnego kozła. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne podbite czarnem. Nadany d. 10 Marca r. 1699 Tomaszowi Bock. *Vol. Leg. VIII. 308.: Balt. Wap.*

BODEK. — Na tarczy czterodzielnej w polach błękitnych — I i IV krzyż złoty, a w II i III lew czerwony wspięty. Nad hełmem pomiędzy dwoma orłami skrzydłami czarnymi — lew czerwony. Herb z Niemiec pochodzący. *Nies.: Sieb.*

BODUŁA cz. **Goduła.** — W polu błękitnym trzy lilje srebrne jedna pod drugą. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XIII wieku. *Papir.: Obol.: Nies.: Matach.: Duńcz.: Wiel.: Her. Kr. Pol.*

BODZIEC. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I srebrnym — róg jeleni czerwony i bawoli szary obsadą na dół, w II czerwonym — Temida w białej sukni i todze błękitnej. Nad hełmem w koronie rogi jak na tarczy. Nadany d. 24 Stycznia r. 1843 Walentemu Rogalskiemu, radcy prokuratorowi Królestwa Polskiego, przez Mikołaja I. Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BOENISCH cz. **Benisz.** — Na tarczy dwudzielnej, na polach I czerwonym, a II błękitnym sześciopromienna gwiazda w prawej połowie srebrna, a w lewej czerwona. Nad hełmem w koronie taka sama gwiazda. Nadany 13 Listopada w r. 1998 przez Leopolda II. Cesarza Niemieckiego, Janowi Grzegorzowi i Janowi Zygmuntovi braciom Boenischom, patrycyuszom Głogowskim; Franciszek Boenisz przybył do Polski około r. 1820. *Dokument u rodziny; Bork.*

Dla ścisłości podajemy rysunek tego herbu jaki jest zamieszczony u Siebmachera. Jest on podobny do opisanego, lecz na poprzek gwiazdy ułożono pas żelazny. Nad hełmem w koronie taka sama gwiazda jak i na tarczy. Labry zaś z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne podbite srebrem. *Sieb.*

BOESSNER. — Na tarczy ściętej, o poprzecznym pasie czerwonym ze złotymi brzegami, w polu górnym błękitnym — sześciopromienna gwiazda złota, w dolnym zaś srebrnym — dwie róże czerwone rzędem. Nad hełmem w koronie sześciopromienna gwiazda złota między dwiema trąbami: z prawej strony złotą i błękitną, a z lewej czerwoną i srebrną. Labry z prawej strony błękitne podbite złotem, a z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1785 Jakóbowi Boessnerowi, neoficie, bankierowi w Brodach, przez Józefa II. Cesarza Niemieckiego. *Bork., Hefn.*

BOGDANOWICZ I. — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym, w I czerwonym — pół wołu srebrnego w lewo, w II srebrnym — pół konia czerwonego; w dolnym zaś błękitnym trzy podkowy srebrne barkami do góry: dwie i jedna. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane, w pierwszym pół orla czarnego z głową w lewo, w drugim trzy pióra strusie: białe pomiędzy błękitnymi. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne podbite srebrem. Nadany d. 9 Grudnia r. 1784. Michałowi, Waleryanowi i Bernardowi Bogdanowiczom, przez Franciszka II. Cesarza Niemieckiego. *Hefn.*

BOGDANOWICZ II. — W polu błękitnym dwie podkowy srebrne barkami do góry, pomiędzy które wchodzi klinowato złote pole o bokach łukowatych, dochodzące do szczytu tarczy, a na nim głowa końska czarna, (tarcza tak zwana *chape*). Nad hełmem w koronie, pomiędzy dwiema złotymi trąbami, czarna głowa końska z szyją. Labry z prawej strony błękitne podbite srebrem, a z lewej czarne podbite złotem. Nadany d. 19 Lipca r. 1782 Deodatowi i Janowi Bogdanowiczom ormianom, z przydomkiem z Oroscheny, przez Franciszka II. Cesarza Niemieckiego. *Hefn.*

BOGORYA I. — W polu czerwonym dwa żeleźce srebrne od strzał, zwrócone jedno ostrzem w górę, a drugie na dół. Nad hełmem w koronie paw ze złamaną strzałą ostrzem do góry w dziobie. Herb z XIII wieku. *Papr.; Okol.; Nies.; Potoc.; Małach.; Wiel.*

BOGORYA II. — W polu zielonym dwa żeleźce srebrne od strzał z sobą złączone, zwrócone jedno ostrzem w górę, a drugie na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

BOGUSZEWICZ. — W polu barwy niewiadomej jakaś roślina kolczasta, osadzona na pniu o czterech korzeniach. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Autografy z 1575, 1579, 1580 i 1581, własność p. Bisiera.*

BOHUSZ cz. Widły. — W polu czerwonym dwuzębne żeleźce od widel. Nad hełmem w koronie takie same żeleźce. Przyniesiony z Czech do Polski około r. 1296. *Ottuv; Ms. Ziel.; Enc. W.*

BOJCZA (Boycza) cz. Modzele, Modzela. — W polu czerwonym potrójny krzyż złoty. Nad hełmem, w koronie trzy pióra strusie. Herb z XIII wieku. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Małach.; Wiel.; Pot.; Her. Kr. Pol.*

BOJOMIR. — W polu błękitnym nad rogami złotego półksiężyca dwie gwiazdy srebrne. Nad hełmem z krzyżem kawalerskim na szyi, w koronie ręka obnażona z mieczem. Nadany 21 Lutego r. 1827 Andrzejowi Buttie, dowódcy 4-go pułku ułanów wojska polskiego, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BOKIJ. — W polu czerwonym topór srebrny ostrzem w lewo; na nim krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z bardzo starych herbów ruskich. *Papr.; Okol.; Nies.; U Niesieckiego topór mylnie w prawą stronę obrócony). Małach.; Pot.; Wiel.*

BOLL. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV czarnych — orzeł złoty z głową w lewo. W II i III złotych — dwa pasy czarne ukośno-prawe. Nad tarczą dwa ukoronowane hełmy nad pierwszym orzeł złoty z głową w lewo, nad drugim zaś trzy pióra strusie: złote między czarnymi. Labry czarne podbite złotem. Nadany r. 1794 Franciszkowi Ksaweremu Boll, dyrektorowi ekspedytu galicyjskiego gubernium, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Hefn.*

BOMBEK I. — Na tarczy dwudzielnej w polu I srebrnym ściętem po pięć róż czerwonych ukośnie na krzyż ułożonych, w II czerwonym na złotej koronie wspięty ukoronowany lew złoty. Nad hełmem korona. W Polsce od XV wieku. *Ms. Ziel.; Autograf z r. 1713, własność p. Wittyga.*

BOMBEK II. — Na tarczy dwudzielnej w polu I czerwonym — wspięty lew złoty, w II błękitnym — na pasie srebrnym ukośno prawym rzędem pięć róż czerwonych. Nad hełmem korona. Nadany w r. 1673 Janowi Małkowskiemu. *Vol. Leg. V. 152.; Nies.; Bork.; Her. Kr. Pol.*

BONAROWA. — Na tarczy o polach — prawem srebrnym, a lewem czerwonym — podwójna lilia pół czarna z prawej, a srebrna z lewej strony. Nad hełmem w koronie rycerz w szyszaku i zbroi, prawą połową srebrny, a lewą czarny, trzyma w prawej ręce chorągiew czarną, a w lewej białą. Z Flandry od XV wieku. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Sieb.*

BONELLI. — Na tarczy sześciudzielnej w polach I i VI czerwonych — trzy pasy poprzeczne złote, w II i III srebrnych — wół czerwony, a w IV i V — trzy pasy poprzeczne złote i trzy błękitne naprzemian. Nad hełmem w koronie na dwóch kluczach srebrnych, ukośnie skrzyżowanych, na obsadzie wachlarz z dziewięciu piór strusich. Indygenat z r. 1658. *Vol. Leg. IV. 571., Bork.; Crol.*

BONER. — Na tarczy ściętej w polach barwy niewiadomej, w górnym z łodygi o dwóch listkach trzy kwiatki dzwonek, a w dolnym pół lwa wspiętego. Nad hełmem w koronie pół lwa. Początek herbu niewiadomy. *Krzyż.*

BONTANI. — W polu błękitnym ręka w lewo w białym rękawie trzyma strzałę srebrną ze-
leżcem do góry, nad ręką krzyż kawalerski czerwony, a pod ręką — półksiężyc złoty rogami
w prawo. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany w r. 1785 Michałowi i Kazimierzowi
Bontanin. *Bork.; Her. Kr. Pol.*

BONTEMPS. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I błękitnym—dwie ręce w uścisku, w II bia-
łym nad bramą z dwoma wieżami — orzeł, w III białym — rzeka poprzeczna, w IV zaś błę-
kitnym — lew. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Z nagrobku w kościele po-kapucyń-
skim w Warszawie Jenerata Piotra Bontemps, zmarłego d. 20 Sierpnia r. 1840.*

BOŃCZA I cz. Goworożec, Jednorożec. — W polu błękitnym, jednorożec biały w biegu. Nad
hełmem w koronie pół takiego samego jednorożca. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Biel.;
Okol.; Nies.; Małach.; Kurop.*

BOŃCZA II. — W polu błękitnym jednorożec biały w biegu, przecięty półksiężycem złotym
rogami w prawo; nad nim z lewej strony trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna.
Nad hełmem w koronie pół jednorożca. Początek odmiany niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

BOŃCZA III. — W polu czerwonym jednorożec biały w biegu. Nad hełmem w koronie pół
takiegoż jednorożca. Początek odmiany niewiadomy. *Okol.; Her. Kr. Pol.*

BORAWSKI cz. Cholewa odm. — W polu czerwonym pomiędzy dwoma klamrami srebrnymi
barkami ku sobie — miecz ostrzem na dół. Nad hełmem w koronie topór srebrny ze złotym
drzewcem prosto stojący. Początek odmiany niewiadomy. *Hefn.*

BORCH I, cz. Trzy kawki.—W polu srebrnym trzy kawki czarne: dwie i jedna. Nad hełmem
w koronie taka sama kawka, pomiędzy dwoma orleми skrzydłami, prawem białym, a lewym,
czarnym. Tarczę podtrzymuje dwóch uzbrojonych krzyżaków, trzymających za rękojeście
po dwa miecze: prawy w prawej ręce, a lewy — w lewej. Przyniesiony z Niemiec do Inflant w XIII
wieku. *Nies.; Kras.; Wiel.; Bork.*

BORCH II. — Na tarczy czterodzielnej przedzielonej pasem poprzecznym, wszystko barwy złotej,
w polach I i IV—gryf srebrny wspięty, w II — mitra oparta o wierzchołek trójkątu, w III —
skrzyżowane dwa miecze; na pasie zaś trzy kawki czarne jedna za drugą. Nad tarczą bez ko-
rony trzy hełmy ukoronowane: nad pierwszym pół gryfa białego w lewo, nad środkowym po-
między dwoma czarnymi skrzydłami orleми—kawka, a nad ostatnim—gryf biały. Powstał z Bor-
cha I w XV wieku. *Wiel.; Koss.*

Według wszelkiego prawdopodobieństwa układ i kolory tego herbu, podane przez St. hr. Kossakowskiego, wydają
się nam mylnymi, dla następujących powodów: wszystkie pola złote być nie mogą, jak dowodzi porównanie
z rysunkiem Borchy III (patrz niżej); dalej, trójkąt w XV wieku nie ma racji bytu, ponieważ Borchowie otrzymali
go dopiero za Zygmunta Augusta, a więc w XVI wieku; wreszcie trzy kawki jedna za drugą są anomalią, gdyż
nie mamy przykładu w heraldyce, ażeby herb złożony uległ kardynalnej zmianie w stosunku do zasadniczego
rysunku pierwowzoru, bez wyraźnego o tem zaznaczenia w samym nadaniu; brak w nim także krzyżów
o jakich wspomina Wielądko i Siebmacher. Niepominęliśmy go tutaj jedynie dla ścisłości.

BORCH III. — Na tarczy pięciodzielnej z pasem poprzecznym przez środek, lecz nie zakrywają-
cym piątego pola; w polu I herb Pomorza złożony z dziewięciu pól: w 1-em złotem—gryf
kaszubski czarny w lewo, w 2-em błękitnym — gryf szczeciński czerwony, w 3-em srebrnym —
gryf pomorski czerwony, w 4-em srebrnym—wendyjski gryf w pasy zielone i czerwone w lewo,
w 5-em ściętym, od góry czerwonym—pół gryfa srebrnego, a u dołu szachownica srebrno-błękitna
herb Uzny (Uzedom), w 6-em czerwonym — smok srebrny z podwiniętym ogonem, herb Rugii,

w 7-em złotem—gryf czarny w lewo ze skrzydłem srebrnym,—herb Bortu (Borth), w 8-em złotem — dwa ostrzewia czyli pnie sękaty czerwone ukośnie skrzyżowane, z różą czerwoną w każdym skrzyżowaniu, herb Gutzekowy (Gutzkow), a w 9-em czerwonym—krzyż srebrny z rozdarte-
mi ramionami, herb biskupstwa Kamińskiego; w polu II błękitnym — mitra; w III błękitnym —
dwa miecze ostrzami na dół ukośnie skrzyżowane, w IV czerwonym—gryf biały inflancki, w V
złotem — trzy kawki czarne: dwie i jedna, właściwy Borchów; na pasie zaś srebrnym z prawej
strony w dwóch wierszach złote: TRES IN UNO, a z lewej — trójkąt złoty wierzchołkiem do
góry. Nad hrabiowską koroną trzy hełmy: nad pierwszym — w koronie baronowskiej francuzkiej
pół gryfa czarnego w lewo, nad środkowym—w koronie baronowskiej niemieckiej kawka czarna,
między dwoma czarnymi orłami skrzydłami, a nad trzecim — w czapce mistrza Inflanckiego pół
gryfa białego. Tarczę podtrzymuje z prawej strony krzyżak zbrojny, trzymający dwa miecze
skrzyżowane w prawej ręce, a w lewej — błękitną chorągiew z krzyżem złotym kawalerskim;
z lewej zaś strony tarczy — orzeł biały z głową zwróconą w lewo, w lewej łapie trzyma chorąg-
iew z literami S. R. [Sigismundus (II) Rex (Poloniae)]. Z hełmów zwiesza się płaszcz czerwony
podbity gronostajami, cały herb osłaniający. Godło: OMNE TRINVM PERFECTVM. Początek odmian-
y w r. XVI w. za Zygmunta Augusta II. Potwierdzeni w cesarstwie niemieckim w r. 1781, a w Królestwie Polskim
w r. 1845. *Balt. Wap.; Sieb. Ex-libris własność p. Wittyga.*

BORCK. — W polu błękitnym złota lampa rzymska z płomieniem. Nad hełmem w koro-
nie taka sama lampa między dwoma orłami skrzydłami, z których prawe błękitne, a lewe
czerwone. Starożytny herb pomorski. *Nies.*

BOREJKO (Boreyko). — W polu srebrnym figura czerwona na kształt swastyki, w której słup
pionowy w obu końcach dwa razy załamany. Nad hełmem korona. Jeden z najstarszych her-
bów ruskich. *Kojal.; Nies.; Małach.; Wiel.; Mał.*

BOREK. — W polu czerwonym dwa wilki barwy naturalnej rzędem, bieżą pod górę zieloną.
Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Z Pomorza do Polski w XIII wieku. *Mał.; Ulan.; Sieb.*

BOREK I cz. Strzała odm. — W polu czerwonym strzała żelźcem do góry. Nad hełmem
w koronie trzy pióra strusie. Herb z XIII wieku. *Mał.; Ulan.*

BOREK II cz. Strzała odm. — W polu czerwonym strzała srebrna żelźcem do góry, opierze-
nie czarne jakby w kulki zakończone. Nad hełmem w koronie—roggi jelenie. Początek odmiany
niewiadomy. *Sieb.*

BORETTI. — Na tarczy pięciodelnej w polach I i IV srebrnych i II i III czerwonych — po je-
dnej głowie murzyna, w V zaś podłużnej, błękitnej—unoszący się anioł w szacie czerwonej,
w prawej ręce trzyma przy ustach złotą trąbę, a w lewej palmę. Nad hełmem w koronie trzy pióra
strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany d. 10 Września r. 1850 Ferdynandowi Boretti, nadstraż-
nikowi objazdu IV straży celno-granicznej okręgu I. oraz Feliksowi, Janowi, Maryi, dzieciom pozostałym po bracie
jego, budowniczym przy Cesarsko-Królewskich pałacach Łazienkowskim i Belwederskim. *Dyplom urodziny.*

BORISSOWE cz. Boryszowe. — W polu czerwonym dwa noże ukośnie na dół trzcionkami
skrzyżowane. Nad hełmem korona. Jeden ze starszych herbów polskich. *Mał.; Helc.*

BORKIEWICZ. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem pół orła czarnego, w dolnym zaś
czerwonym głowa jelenia wprost. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: pierwsze,
trzecie i piąte złote, drugie czarne a czwarte czerwone. Nadany d. 28 Stycznia r. 1802 Józefowi, Mi-
chałowi i Franciszkowi braciom Borkiewiczom, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Her. Kr. Pol.*

BORKOWSKI. — Na tarczy dwudzielnej, na polach I czerwonym, a II błękitnym, nad półksię-
życem rogami do góry — krzyż podwójny; półksiężyc i krzyż w prawej połowie błękitne,
a w lewej — czerwone. Nad hełmem w koronie sześć piór strusich: pierwsze, trzecie i piąte
czerwone, pozostałe — błękitne. Labry czerwone podbite błękitnem. Nadany w r. 1790 Józefowi
Borkowskiemu. *Bork.; Sieb.*

BORKOWSKI-DUNIN Hrabia cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym łabędź biały. Nad koroną hrabiowską helm, w koronie którego taki sam łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1818 Wincentemu. Franciszkowi, Tytusowi, Henrykowi i Stanisławowi braciom Dunin-Borkowski, przez Franciszka II. Cesarza Austriackiego, a potwierdzony w Królestwie Polskiem w r. 1824. *Kos.; Gril.-Hild.*

BORKOWSKI Hrabia cz. Junosza odm. — Na tarczy ściętej, w polu górnem srebrnem—miecz w pochwie rękojeścią w lewo, w dolnem zaś czerwonym—na murawie baran biały ze skrwa-wionym bokiem. Nad koroną hrabiowską helm, w koronie którego pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują dwa orły z głowami odwróconemi. Godło: SEMPER RECTE PROGREDITVR VIA. Nadany w r. 1861 Włodzimierzowi Borkowskiemu, szambelanowi, przez Franciszka Józefa, Cesarza Austriackiego *Kos.; Gril.-Hild.*

BORMANN. — W polu błękitnem na murawie w lewo wspięty lew złoty w takiejże koronie trzyma w prawej łapie strzałę żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany d. 26 Kwietnia r. 1769 Chrystianowi Augustowi Bormann, kapitanowi regimentu Pińskiego. *Vol. Leg. VII 802 i 803.; Bork.; Her. Kr. Pol.*

BOROWIEC cz. Junosza odm. — W polu czerwonym baran biały z głową zwróconą w lewo nad hełmem dwie trąby: prawa czerwona z pasem poprzecznym srebrnym przez środek, lewa zaś srebrna z takim samym pasem czerwonym. Labry czerwone podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Hefn.; Sieb.*

BOROWSKI I. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — róg jeleni, odnogami w lewo, w II i III czerwonych — wspięty lew złoty w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany d. 3 Stycznia r. 1826 przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Bork.; Enc. Pow.*

BOROWSKI II. — Na tarczy pięciodelnej, w polach I i IV czerwonych—dwa rogi jelenie z kością czołową—złote, w II i III błękitnych — wspięty lew złoty, w V zaś błękitnem — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła orle czarne. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne podbite złotem. Nadany d. 23 Stycznia r. 1831 Ludwikowi Ernestowi Borowskiemu, arcybiskupowi Królewickiemu, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Bork.; Sieb.; Enc. Pow. IX. 198,199.*

BOROWSKI Baron cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnem, w podkowie złotej ocelami do góry złoty krzyż kawalerski. Nad tarczą w koronie hrabiowskiej jastrząb barwy naturalnej, z dzwonkiem złotym u lewej nogi, w prawej—w szponach trzyma podkowę z krzyżem, jak na tarczy. Nadany w r. 1803 Józefowi Borowskiemu stolnikowi grabowskiemu, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Kos.*

BORSKI. — W polu czerwonym noga obnażona przeszyta strzałą ukośnie prawo żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie skrzydło orle barwy naturalnej. Herb znany w Polsce z XV wieku *Nies.; Her. Kr. Pol.*

BORSTEL. — W polu srebrnem trzy róże czerwone: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat z d. 12 Czerwca r. 1785 Ernestowi Gottlibowi Borstel, generałowi majorowi Króla Pruskiego. *Vol. Leg. V. 730.; Bork.; Zedl. I. 289.; Sieb.*

BOSAK. — Na tarczy ściętej, na polach górnem błękitnem, a dolnem złotem—lew w górnej części złoty, a w dolnej błękitny trzyma bosak w połowie złoty, a w połowie błękitny. Nad hełmem zawój, a na nim pół lwa złotego, trzymającego złoty bosak. Nadany d. 14 Lutego r. 1826 Maurycemu jenerałowi dywizji wojska polskiego, Józefowi podpułkownikowi sztabu jeneralnego wojska polskiego i Ludwikowi referendarzowi stanu braciom Hauke, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla polskiego. *Her. Kr. Pol.; Kos.*

BOSCAMP.—Na tarczy dwusiecznej w polu I czerwonym—orzeł w locie, w II srebrnym—głowa wołowa czarna wprost, w III zaś błękitnym na murawie rzędem siedem topoli. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: pierwsze i piąte czerwone, drugie i czwarte białe, a trzecie błękitne. Indygenat z r. 1768 Karolowi Boscamp z przydomkiem Lasopolski. *Nies.; Bork.; Sieb. III. 123.*

BOSTOWICKI cz. Odyniec odm. — W polu czerwonym krzyż srebrny, u dołu w prawo załamany ku górze. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Piek.*

BOUFFAŁ cz. Bohuflaj Lis odm. — W polu czerwonym nad trzema poprzecznymi srebrnymi zrębami jednym nad drugim od góry ku dołowi zmniejszającymi się — strzała srebrna bez opierzenia, żelźcem do góry, dwa razy belką srebrną przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany z końca XIV wieku. *Kojal.; Piek.*

BOYEN cz. Palma odm.—Na tarczy pięciodzielnej w polu I błękitnym—z obłoków ręka zbrojna z mieczem, w II czerwonym — trzy wieże białe o spiczastych dachach, w III błękitnym—pół dwugłowego orła czarnego, trzymającego w szponach trzy strzały złote ostrzami do góry, w IV srebrnym — chorągiew z krzyżem złotym czerwona na drzewcu ukośno lewym, w V zaś srebrnym—na murawie palma z koroną na środku pnia. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany w 1701 i 1705 przez Fryderyka I. Króla Pruskiego. *Bork.; Sieb.*

BOŻA WOLA. — W polu błękitnym nad półksiężycem złotym rogami do góry, na barku i w środku podkowy srebrnej ocelami na dół — krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Papr.; Okol.; Nies.; Matach.; Potoc.; Kurop.; Wiel.*

BOŻENA.—W polu czerwonym nad półksiężycem srebrnym także trzy sześciopromienne gwiazdy srebrne: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma piórami strusimi miecz ostrzem do góry. Nobilitacja w 1775 r. przez Stanisława Augusta; potwierdzenie uzyskali w d. 31 Listopada r. 1854 Tekla-Teresa Glezler, wdowa po kasyerze Banku Polskiego, i ich dzieci: Piotr-Jan, Jan-Władysław, Teofila-Wiktoria i Marcelina-Anna, od Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Oryginalny dyplom w posiadaniu rodziny.*

BOŻENIEC. — W polu czerwonym, na barku kłamry czarnej, którą Niesiecki nazywa bramą obozową, Piekosiński wyprowadza od runy *lögr*, Darowski zaś od gloski słowiańskiej **П**. stoi krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem pięć piór strusich. Jeden z najdawniejszych herbów ruskich. *Okol.; Nies.; Dar.; Piek.*

BOŻEJDARZ. — W polu błękitnym krzyż srebrny, na ramionach którego po lili czarnej. Nad hełmem w koronie taki sam krzyż na pięciu piórach pawich. Początek herbu niepewny. *Nies.; Matach.; Piek.; Mat.*

BOŻYDAR. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym nad dwiema krokwiemi złotymi, złączonymi na kształt litery **W**. — dwie szpady ukośnie skrzyżowane ostrzami na dół, pomiędzy rękojeściami i po bokach po lili srebrnej; w II czerwonym—wspięty lew złoty w takiejże koronie, z mieczem w prawej łapie, a lewą oparty na okrągłej tarczy stalowej. Nad hełmem w koronie skrzydło sępie czarne przeszyte strzałą. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne podbite złotem. Nadany d. 31 Sierpnia r. 1847 Antoniemu Gautier, radcy stanu, szefowi biura w wydziałach po byłej Komisji Rządowej Wojny pozostałych, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BÓBR I. — Na tarczy dwudzielnej srebrem obramowanej gwoździemi złotymi obitej, w polu I błękitnym — na gałęzi pnia bóbr w lewo, w II czerwonym — nad krzakiem kwitnącej melisy ośmiopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany d. 14 Stycznia r. 1839 Antoniemu Bobrowskiemu, radcy stanu, dyrektorowi wydziału dochodów niestałych Komisji Skarbu, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BÓBR II. — Na tarczy dwudzielnej o srebrnym skraju, gwoździami złotymi obitej, w polu I błękitnem—na gałęzi pnia bóbr w lewo, w II czerwonym—strzała żelazcem do góry zakończona orlim czarnym ogonem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany d. 21 Maja r. 1842 Szymonowi Bobrowskiemu, byłemu komisarzowi wydziału administracyjnego komisji województwa Kaliskiego. *Her. Kr. Pol.*

BRACKEL. — W polu srebrnym głowa jelenia barwy naturalnej wprost, z koroną złotą pomiędzy rogami o pięciu odnogach. Nad hełmem w koronie takie same rogi. Labry czarne podbite srebrem. *Z Niemiec. Nies.: Bork.: Balt. Wap. Sieb. Haronowie pruscy.*

BRADACICE cz. Bratczyce. — W polu czerwonym dwa topory srebrne ostrzem od siebie ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Paprz.: Okol.; Nies.; Małach.*

BRAMA cz. Oginiec. — W polu błękitnem na barku czerwonej kłamy (powyżej Bożeniec) krzyż srebrny, u góry rozszczepiony. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Jeden z najstarszych herbów ruskich. *Paprz.: Okol.; Nies.; Małach.; Potoc.*

BRANDYS. — W polu czerwonym z korony złotej ręka zbrojna ukośnie w prawo miecz ostrzem na dół trzymająca. Nad hełmem w koronie taka sama ręka. Herb w Polsce od XV wieku. *Ms. o fam. Prus.; Nies.*

BRANICKI Hrabia cz. Korczak odm. — W polu czerwonym trzy zręby srebrne, jeden nad drugim, ku dołowi zmniejszające się. W koronie hrabiowskiej hełm z koroną, nad którą w czaszy złotej pół wyżyła białego w obroży czerwonej. Labry czerwone podbite srebrem. Przyznany d. 18 Lipca r. 1839, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego, a potwierdzony d. 9 Marca r. 1871. *Bork.: Gril.-Hild.*

BRANT I. — W polu srebrnym ukośnie w prawo pochodnia czarna gorejąca płomieniem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Ms. o fam. prus.; Nies.: Bork.*

BRANT II. — W polu barwy niewiadomej dwa wręby, z górnego dłuższego — trzy płomienie. Nad hełmem w koronie trzy płomienie. Nadanie d. 15 Lipca r. 1512 Oswaldowi, Michałowi i Achacemu braciom Brantom. *Ms. o fam. prus.; Nies.; M. Kor. Ks. 26. str. 131.*

BRANT III. — W polu barwy niewiadomej na pagórku pochodnia o trzech gorejących ramionach do góry. Nad hełmem taka sama pochodnia. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

BRANT IV. — W polu złotem ukośnie w prawo czarna pochodnia, o trzech ramionach, gorejących do góry. Nad hełmem w koronie taka sama pochodnia, lecz prosto umieszczona. Początek herbu niewiadomy. *Sieb.*

BRANT V. — W polu barwy niewiadomej gałąź ukośnie w lewo, z dwoma sękami z prawej strony, a jednym — z lewej. Nad hełmem w zawoju pod zielonym krzakiem — płomienie. Od hełmu zwieszają się labry. Początek herbu niewiadomy. *Sieb.*

BRANT VI. — W polu błękitnem dwie gałęzie ukośnie skrzyżowane u góry zapalone, z czterema sękami po obu stronach każdej. Nad hełmem w koronie dwa orle skrzydła: błękitno-srebrne z prawej strony, a srebrno-błękitne z lewej. Labry błękitne podbite srebrem. Początek herbu niewiadomy. *Sieb.*

BRATKOWSKI I. — W polu czerwonym na podkowie srebrnej ocelami na dół strzała żelazcem do góry, pod opierzenie której przez podkowę przechodzi miecz ostrzem w prawo, na barku podkowy po obu stronach strzały po złotej palmie. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego z koroną. Początek herbu niewiadomy. *Nies.: Her. Kr. Pol.; Czarn.; Sieb. IV. 14. 2*

BRATKOWSKI II. — W polu czerwonym na mieczu ostrzem w prawo podkowa srebrna barkiem do góry, w niej strzała żelazcem na dół, a na jej barku dwie złote palmowe gałązki. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego w koronie. Początek herbu niewiadomy. *Matach.*

BRAUNEK (Braunneck). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I czerwonym — trzy róże białe: dwie i jedna, w II i III złotych — dwa pasy czarne ukośno prawe, w IV zaś błękitnym — nad rogami półksiężyc złotego po sześciopromiennej gwiazdzie złotej. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Przyniesiony w XV wieku ze Szląska do Prus Zachodnich. *Żychl. XIII. 16.*

BREMER. — Na tarczy dwudzielnej I pole czerwone, w II zaś srebrnym pół koła młyńskiego czerwonego. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: pierwsze, trzecie i piąte — białe, drugie i czwarte — czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Indygenat z r. 1662 Egidemu Bremerowi Baronowi von Brytmar. *Vol. Leg. IV. 867 i 1002.; Bork.; Sieb. III. 2. 128.*

BRENSZTEJN cz. Brenstein. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV srebrnych — dziesięć płomyków w czterech rzędach: jeden, dwa, trzy i cztery, w II czerwonym — trzy belki poprzeczne srebrne, w III zaś błękitnym — ośmiopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie orzeł czarny wprost ze wzniesionymi skrzydłami. Indygenat z r. 1716. *Enc. Pow.: Ms. Ziel.*

Herb ten podany w Encyklopedyi Powszechnej, jest przerobionym z nassauskiego herbu Bierbrauer zum Brenstein: nadanego Józefowi Fryderykowi von Bierbrauer, dyrektorowi górnictwa nassauskiego d. 6 Lipca r. 1782, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. — Wzmianka w Enc. Pow., jakoby herb ten miał coś wspólnego ze starożytnym, zaginionym herbem Budyszyn czyli Płomienie, nie ma żadnej podstawy, tem bardziej, że Płomienie w herbie Brenstein podane przez p. Zielińskiego inaczej wyglądają, aniżeli w herbie nassauskim, przedstawionym u Siebmachera *Sieb. II. 7. 12.* (podamy w uzupełnieniach). Śladów indygenatu ani w Vol. Leg. ani też w M. Kor. nigdzie nie znaleźliśmy, data więc indygenatu jakoby z r. 1716, podana przez p. Zielińskiego jest zmyśloną, ponieważ w tym roku sejm nie było.

BREZA. (Briesen). — Na tarczy trzypolowej pole I czerwone, II błękitne, a III srebrne. Nad hełmem korona. Indygenat z r. 1591. *Nies.; Bork.; Her. Kr. Pol.; Riet.*

BREZA Hrabia. — Na tarczy trzypolowej pole I czerwone, II błękitne, a III srebrne. Nad tarczą korona hrabiowska. Tarczę podtrzymują dwa lwy złote. Nadany d. 31 Maja r. 1889, przez Jana, Króla Saskiego. *Bork.; Gril.-Hild*

BRIGIDO Hrabia. — W polu błękitnym na falistym morzu dwa delfiny tryskające z ogonami wywinętymi do góry ku sobie podpływają, nad nimi u góry sześciopromienna gwiazda złota. Nad koroną hrabiowską trzy hełmy ukoronowane, nad pierwszym i trzecim takie same delfiny jak na tarczy, a nad środkowym dwugłowy orzeł czarny z koronami złotymi. Labry błękitne podbite srebrem. Indygenat w Galicyi w r. 1786, potwierdzenie tytułu w r. 1790 Pompejuszowi Brigido, radcy tajnemu, gubernatorowi Tryestu, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Hefn.; Sieb. IV. II. 61.*

BRIGNOLE. — W polu błękitnym lew czerwony w koronie złotej trzyma przed sobą drzewo śliwkowe z korzeniem. Nad hełmem w koronie pół lwa czerwonego w koronie złotej. Indygenat z r. 1768 nadany Józefowi-Maryi-Ignacemu-Franciszkowi-Ksaweremu-Julianowi Brignole Sale. *Vol. Leg. VII. 799.; Bork.; Crol.*

Przez pomyłkę przedstawiliśmy herb Brignole, właściwie powinien być zamieszczony herb Brignole-Sale. Ten ostatni podamy w uzupełnieniach.

BRINKEN cz. Brincken. — W polu błękitnym trzy róże białe: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie róża biała między dwoma orlemi skrzydłami: prawem -- białym, a lewem -- błękitnym. W Polsce od czasów Zygmunta Augusta; potwierdzeni w tytule Baronów w r. 1819; znajdują się na liście baronów Królestwa Polskiego z r. 1824. *Bork.: Her. Kr. Pol.; Balt. Wap.; Sieb. III. II. 30.*

BROCHWICZ I cz. Niałko. — W polu srebrnym jeleń czerwony w biegu, z koroną na szyi. Nad hełmem korona. Herb z czasów Piastowskich. *Paprz.: Okol.; Nies.; Małach.; Kurop.; Mał.; Ulan.*

BROCHWICZ II cz. Jeleń, Opole — W polu srebrnym jeleń czerwony w biegu. Nad hełmem w koronie pawie ogon. Początek herbu bardzo dawny. *Paprz.: Okol.; Nies.; Her. Kr. Pol.*

BROCHWICZ II z odmianą. — W polu srebrnym jeleń barwy naturalnej w biegu. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Her. Kr. Pol.; Enc. Pow.*

BROCHWICZ III. — W polu złotym, z półksiężycem złotego barkiem ukośnie w prawo do góry z sześciopromienną gwiazdą złotą -- jeleń złoty. Nad hełmem w koronie na trzech piórach pawich półksiężyc złoty barkiem do góry z sześciopromienną gwiazdą złotą między rogami. Przyniesiony z Prus niewiadomo kiedy. *Nies.; Her. Kr. Pol.*

BROCHWICZ IV. -- W polu czerwonym jeleń leżący. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Przyniesiony z Anglii niewiadomo kiedy. *Nies.; Her. Kr. Pol.*

BROCHWICZ V. -- W polu błękitnym z za muru czerwonego ukośnie lewego, wyskakuje jeleń widoczny do połowy. Nad hełmem w koronie pawie ogon. Początek niewiadomy. *Nies.*

BRODOWSKI cz. Łada I odm. — W polu czerwonym, na barku podkowy srebrnej, krzyż srebrny kawalerski, z prawej strony strzała ostrzem do góry, a z lewej na murawie strzelec leśny trzyma rosochacz czarny. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego ukoronowanego z mieczem w łapie. Dyplom z r. 1832. wydany przez Deputację Wileńską. *Dokument u rodziny.*

BRODZIC I. — W polu czerwonym na pierścieniu złotym trzy krzyże złote: jeden ukośnie w prawo, drugi ukośnie w lewo, a trzeci na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XIII wieku. *Paprz.; Okol.; Nies.; Małach.; Kurop.*

BRODZIC II. - W polu błękitnym na pierścieniu złotym trzy złote krzyże: jeden ukośnie w prawo, drugi ukośnie w lewo, a trzeci na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Sieb. IV. 14. 2.*

BRODZIC III. — W polu czerwonym trzy krzyże złote z sobą stykające się, jeden ukośnie w prawo, drugi ukośnie w lewo, a trzeci na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Hejn.*

BRONIC I cz. Jelec. — W polu czerwonym dwa jelce złote ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden ze starszych herbów Ruskich. *Paprz.; Okol.; Nies.; Piek.*

BRONIC II cz. Bronicki, Jelec, Lopot. -- W polu czerwonym dwa jelce skrzyżowane: na złotym poprzecznym, srebrny pionowy. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.*

BRONIC Hrabia cz. Bronic II. odm. -- W polu czerwonym dwa jelce skrzyżowane: na złotym poprzecznym, srebrny pionowy. Nad koroną hrabiowską hełm z koroną i pięciu piórami strusimi. Labry czerwone podbite z prawej strony złotem a z lewej srebrem. Przyznany w Królestwie Polskiem Adamowi Bronickiemu w r. 1824. *Kos.*

BRONIKOWSKI HRABIA I cz. Osęk odm — Na tarczy ściętej w polu górnem dwudzielnem, w I czerwonym — mitra, w II błękitnem — osęk srebrny hakiem ukośnie w prawo do góry; w polu zaś dolnem srebrnem hełm czarny z przyłbicą spiczastą zamkniętą. Nad tarczą korona hrabiowska. Tarczę podtrzymują dwa lwy z głowami odwróconemi. Nadany w roku 1743 Janowi Zygmuntovi Bronikowskiemu, przez Augusta III, Króla Polskiego, jako Elektora Saskiego. *Żychl. II. 28, 29; Griz.-Hild.*

BRONIKOWSKI HRABIA II cz. Osęk odm. — Na tarczy ściętej w polu górnem dwudzielnem, w I błękitnem — osęk srebrny hakiem ukośnie w lewo do góry, w II złotem — korona błękitna; w dolnem zaś srebrnem — hełm stalowy. Nad tarczą korona hrabiowska. Nadany 4 Lutego r. 1835 Gustawowi Zygmuntovi Adolfowi Bronikowskiemu, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Żychl. II. 29.*

BRONISLAW. — W polu czerwonym między ramionami zbrojnymi w pałasze, zwróconemi do siebie — półtora krzyża srebrnego — bez lewego dolnego ramienia; nad nim w złotym pół księżycu sześciopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem korona. Nadany d. 18 Stycznia r. 1812 Janowi Kuźniczów, przez Fryderyka Augusta, Króla Saskiego, Księcia Warszawskiego. *Her. Kr. Pol.*

BROŻEK. — W polu błękitnem pod sześciopromienną gwiazdą srebrną dwie strzały żelźcami na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Sygnet z XVIII wieku po ś. p. Hrabinie Kickej.*

BRÜGGEN. — Na tarczy ściętej w polu górnem złotem — dwugłowy orzeł czarny, w dolnem zaś czerwonym — osiem pasów srebrnych ukośnie poprzeplatanych, tworzy pole podobne do szachownicy. Nad hełmem w zawoju czarno-białym skrzydło orle czarne. Labry czarne podbite złotem. *Herb Inflancki. Bork.; Balt. Wap.*

BRÜHL. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV dwudzielnych, na polach prawem złotem, a lewem czerwonym — dwugłowy orzeł ukoronowany, w prawej połowie czarny, a lewej biały, w II i III błękitnych — krokiew srebrna, w V zaś z koroną hrabiowską błękitnem — podkowa srebrna ocelami do góry, w niej krzyż kawalerski złoty. Nad koroną taki sam dwugłowy orzeł jak na I i IV polach. Labry błękitne podbite srebrem. Indygenat z r. 1764 Karolowi i Fryderykowi, a w r. 1768 Henrykowi i Mauryemu Brühl, jednocześnie i Mauryemu, stryjecznemu bratu, z przydomkiem Mertz-Kirchen. *Vol. Leg. VII. 375, 796; Bork.; Balt. Wap.; Sieb. II. 3. 1.; również ten herb znajduje się na pałacu Brühlowskim w Warszawie.*

BRUNN. — W polu czerwonym na pasie srebrnym ukośno prawym rzędem trzy niedźwiedzie czarne głowy z obrożami złotymi. Nad hełmem w koronie pół czarnego niedźwiedzia z obrożą złotą. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany 1 Sierpnia r. 1848 Aleksandrowi Lisenbarthowi, inspektorowi objazdowemu dyrekcji ubezpieczeń w Królestwie Polskim, przez Mikołaja I, Cesarza Rossyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BRUNNOW cz. Trzy belki. — W polu czerwonym trzy belki srebrne ukośno lewe. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. W Polsce od XVI wieku. *Bork.; Riet.; Balt. Wap.*

BRUNSTEIN Baronów Brunickich. — W polu błękitnem lew biały wspięty o rozdwojonym ogonie, trzyma w prawej łapie gałązkę z różą białą i dwoma listkami. Nad koroną baronowską dwa helmy ukoronowane, nad pierwszym taki sam lew jak na tarczy, lecz w lewo zwrócony, nad drugim zaś — skrzydło orle biało-błękitne na krzyż. Labry błękitne podbite srebrem. Tytuł nadany w r. 1813 Ignacemu Brunsteinowi z prawem zmiany nazwiska na Brunicki, przez Maksymiliana Józefa, Króla Bawarskiego, za usługi oddane w czasie wojen napoleońskich, a potwierdzony 10 Grudnia r. 1852, przez Franciszka Józefa, Cesarza Austriackiego; dyplom zaś wydany w r. 1856. *Bork.; Hefn.*

BRUNSZWICKI. — Na tarczy ściętej, w polu górnem czerwonym — lew srebrny z głową wprost, w dolnym srebrnym — trzy gwiazdy złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite z prawej strony srebrem, a z lewej złotem. Indygenat d. 1 Lipca r. 1570. *Bork.: Riet. (Opis tego herbu podany przez Krzyżanowskiego jest fałszywy).*

BRZEZICKI cz. Tępa podkowa odm. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy złoty krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie skrzydło orle. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.*

BRZEŹNICKI. — W polu srebrnym na wzgórzu zielonym wieża o spiczastym dachu, trzech blankach, dwóch oknach i z bramą otwartą. Nad hełmem w koronie mąż zbrojny w szyszaku, w prawym ręku trzyma trzy skrzyżowane kopje ostrzami do góry, a w lewym przez środek samopał lufą do góry. Nadany d. 6 Marca r. 1581 Stanisławowi Brzeźnickiemu, mieszczaninowi Stężyckiemu, z przydomkiem Wielgołucki. *M. Kor. Ks. 123. 767.; Piek.*

BRZEŹECKI. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym rzędem trzy lilie srebrne, a w dolnym czerwonym trzy berła srebrne w gwiazdę skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — korona królewska. Labry błękitne podbite czerwonym. Nadany d. 6 Grudnia r. 1581 Maciejowi Brzeźeckiemu, radcy Lwowskiemu. *M. Kor. Ks. 37. str. 307.; Piek.*

BRZEŹEWSKI. — W polu błękitnym nad barkiem podkowy srebrnej półksiężyc złoty rogami w prawo, między czterema sześciopromiennymi gwiazdami srebrnymi pionowo parami ułożonemi. Nad tarczą korona. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. III. 2. 133.; Bork.*

BRZOSTOWSKI HRABIA cz. Strzemię odm. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu czerwonym strzemię srebrne trójkątne, przez które u góry i u dołu przewleczone kółko złote. Nad koroną hrabiowską pięć piór strusich. Tarczę podtrzymuje dwóch olbrzymów. Nadany w r. 1798 Ksaweremu, Aleksandrowi i Michałowi braciom Brzostowskim, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego, potwierdzony w Królestwie Polskim w r. 1824. *Bork.: Her. Kr. Pol.*

BRZOZOWSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym w podkowie złotej ocelami do góry złoty krzyż kawalerski, na którym stoi jastrząb czarny z podniesionemi skrzydłami i pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.*

BRZUCHOWIECKI, — W polu czerwonym obnażona ręka, zgięta w łokciu trzyma dwie strzały opierzeniem do góry ukośnie skrzyżowane, pomiędzy opierzeniem strzał pięć sześciopromiennych gwiazd srebrnych: trzy i dwie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Krzyż*

BRZUSKA. — W polu czerwonym krzyż srebrny spodem rozdarty, krórego końce pod ostrym kątem prostopadle podniesione i belką poprzeczną, pod rozdarcie przechodzącą, złączone. Jeden z najstarszych herbów ruskich. *Nies.; Piek.: Dar*
(Według Darowskiego pochodzi z połączenia dwóch liter odwróconych M i T, a według Piekosińskiego przez połączenie run E i Tyr).

BUBNA-LITVITZ. — Na tarczy dwudzielnej w polu I złotem — bęben z srebrnymi obręczami ukośnie w prawo, dno bębna i pierwsze pole międzyścigu złote, drugie błękitne, a trzecie czerwone; w II zaś błękitnym — w koronie pół lwa złotego. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad pierwszym trzy pióra strusie: błękitne, złote i czerwone, a nad drugim pół lwa złotego. Labry z prawej strony czerwone podbite srebrem, a z lewej błękitne podbite złotem. Indygenat z r. 1790. *Bork.: Sieb. IV. 9 10.*

BUCHOLC (*Buchholtz*).—W polu czerwonym trzy srebrne podkowy ocelami do góry: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie czajka w lewo. Początek herbu niewiadomy. *Autograf z r. 1708, własność p. Bisiera.; Bork.*

BUCHOWIECKI cz. Drogosław odm. — W polu czerwonym nad barkiem półksiężyc złoty strzała srebrna żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

BUCHOWIECKI cz. Giejsztor odm. — W polu czerwonym nad trzema poprzecznymi wrębami srebrnymi ku dołowi zmniejszającymi się, dwie strzały bez opierzenia wzdłuż przepołowione i ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu z końca XIV wieku. *Nies.; Piek.*

BUCHTA cz. Odrowąż odm. — W polu czerwonym z klamry srebrnej ku dołowi ostremi, wykręconymi wąsami zakończonej — strzała srebrna bez opierzenia. Nad hełmem w koronie pięć piór pawich między dwiema trąbami srebrnymi. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Bork.; Hefn.*

BUDBERG von Boennigshausen.—Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych—lew złoty wspięty w koronie z gałązką palmową w prawej łapie, w II i III srebrnych—między dwoma wązkiemi pasami błękitnymi—pas błękitny ukośno prawy z trzema rzędem złotemi kółkami od ostróg, każdym o sześciu kołcach, w V zaś czerwonym—poprzeczny łańcuch złoty. Nad francuską baronowską koroną dwa helmy w koronach baronowskich, nad pierwszym złoty łańcuch łączy pióro strusie błękitne ze złotem, a nad drugim osiem chorągiewek: 1 i 6—złote, 2, 5 i 8 błękitne, 3 i 7 czerwone, a 4 srebrna. Labry z prawej strony błękitne podbite złotem, a z lewej czerwone podbite srebrem. Herb w Polsce od XVI wieku; zostali baronami szwedzkimi w r. 1693. *Bork.; Ball. Wap.; Słob. III. II. 31.*

BUDKOWKI. — W polu błękitnym poprzeczny pas złoty. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła orle: prawe złote, a lewe błękitne. Przyniesiony z Czech w XIII wieku. *Ottóv.; Enc. Pow. X. 652.*

BUDWIŃSKI BARON. — Na tarczy przedzielonej linią ukośno lewą, na polach I błękitnym, a II czerwonym — wspięty gryf złoty trzyma w łapach liktorski pęk wstęgą czerwoną przewiązany. Nad koroną baronowską w ukoronowanym hełmie dwa skrzydła orle, w górnej połowie złote, w dolnej zaś w prawym — błękitne, a w lewym — czerwone. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują dwa gryfy złote. Godło: PER ARDVA AD ALTA. Nadanie herbu w r. 1865, a tytułu w r. 1870 Wacławowi Budwińskiemu, przez Franciszka Józefa, Cesarza Austriackiego. *Bork.; Riet.*

BUDYSZYN. — W polu srebrnym dziesięć plomyków rzędem: jeden, dwa, trzy i cztery. Nad hełmem korona. Początek herbu bardzo dawny. *Ulan.; Potk.; Mał.*

BUDZISŁAW. — W polu zielonym mur z trzema wieżami, na środkowej większej, na księdze otwartej miecz ostrzem do góry i pióro gęsie złote obsadą na dół ukośnie skrzyżowane, nad bocznymi zaś wieżami po sześciopromiennej gwiazdzie złotej. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany d. 31 Sierpnia r. 1847 Franciszkowi Budziszewskiemu, sędziemu trybunału cywilnego gubernii lubelskiej w Siedlcach, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BUGNEROWICZ cz. Pomian odm. — W polu złotym głowa żubrza czarna wprost, przebita mieczem na dół ukośnie w prawo. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna trzyma dzidę ostrzem na dół ukośnie w prawo. Początek odmiany w r. 1595. *Krzyż.; Bork.*

BUJAKOWSKI. — Na tarczy dwudzielnej na polach I błękitnem, a II srebrnem wspięty kozł. Nad hełmem w koronie pół takiego samego kozła. Labry błękitne podbite srebrem. Początek herbu niewiadomy. *Bork.; Hefn.*

BUKATY cz. Pomian odm. — W polu złotem głowa żubrza czarna wprost, z prawem uchem strzałą żelazcem do góry ukośnie w lewo przesytem. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Dukcz.; Jabl.*

BUKOWCZYK. — Na tarczy ściętej, w polu górnem błękitnem ręka zbrojna z szablą, w dolnem zaś szachownica czerwono srebrna. Nad hełmem w koronie ukośnie w prawo rozwinięty proporzec biały, o rozdwojonych i zakończonych złotemi chwastami końcach, z literą I, czerwoną pośrodku. Nadany 29 Marca r. 1794, Józefowi Lemańskiemu, Kapitanowi dziewiątego regimentu wojsk Koronnych, przez Stanisława Augusta, Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

BUKOWSKI HRABIA cz. Ossorya odm. — W polu czerwonym trzy czwarte koła złotego ze sprychami srebrnymi, w brakującej górnej czwartej części koła krzyż srebrny stojący na piąście. Nad koroną hrabiowską trzy pióra strusie. Nadany w r. 1783 Franciszkowi i Michałowi, podkomorzemu sanockiemu, braciom Bukowskim, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Kos.*

BUKRABA cz. Szeliga odm. — W polu czerwonym nad półksiężcem złotym rogami do góry złoty krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Mos.; Włok.; Bork.; Pwł.*

BUŁAT. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu błękitnem na bulacie rękojeścią złotą do góry—dwa półksiężyce złote do siebie rogami zwrócone. Nad tarczą korona. Początek herbu niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

BULHAK cz. Synokomia odm. — W polu czerwonym na dwóch krokwiach srebrnych połączonych kształtem litery W, półtora krzyża srebrnego — brak prawego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Piek.; Krus.; Autograf z r. 1737, własność p. Jankowskiego.*

Dr. Piekoski na wal ten herb Bułły, prawdopodobnie przez pomyłkę w wyczytaniu podpisu na dokumencie, uważał go tylko za nazwisko cesarza Bułłego. Na dokumencie z r. 1737, przeszczepnie zachowanym, znajdujemy orzecze z nazwiskiem starosty Bułłaka w otoku i jego podpis Bułły, zaś występuje jako cesarz — corrector Bułły.

BULHARYN cz. Bułat odm. — W polu błękitnem na mieczu rękojeścią złotą do góry dwa półksiężyce złote rogami do siebie. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Początek odmiany niewiadomy. *Autograf z 1796 i 1798, własność p. Jankowskiego.*

BUNGHARD. — W polu błękitnem nad pasem wyrażonym srebrnym, orzeł czarny z głową w lewo i w pasem zaś ręka z mieczem złotą w palcach. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Bork.; Mos.; Pwł.*

BUNTYN *Razowski* cz. Polka odm. — W polu błękitnem ręka zbrojna z mieczem wawrzynowym w mieczu. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami orzeł błękitny — wstawionymna gwiazda złota. Labry błękitne podbite srebrem. Powołane 1. Lutego r. 1796 przez Stanisława Augusta, Króla Polskiego. *Bork.; Mos.; Pwł. a. 1796.*

BURY cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym na środku dwóch krokwi srebrnych połączonych kształtem litery **W**. — pal srebrny, do którego z prawej strony przylegają jakby żeleźce od strzały, a z lewej dwa pierścienie srebrne jeden nad drugim. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Piełk.*

BUSSE cz. Abdank odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — orzeł czarny, w dolnym czerwonym — dwie srebrne krokwie połączone z sobą kształtem litery **W**. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany d. 3 Marca r. 1791 Andrzejowi Bussowi, przez Fryderyka Wilhelma II, Króla Pruskiego. *Bork.; Sieb. III. 2. 136.*

BUTLER. — W polu barwy niewiadomej kosz z kwiatami. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Krum.*

Niesiecki podaje opis herbu Buttler z wyobrażeniem sztachet. Buttlerowie zaszczytzeni indygenatem polskim. herbu z tem wyobrażeniem nie używali i dla tej przyczyny kilkanaście odmian tego herbu spotykanych u Siebmachera nie podajemy; rodziny te są zamieszkałe na Zachodzie.

BUTTLE I, Butlar — W polu czerwonym kosz srebrny ze złotymi obręczami i uchem napelniony owocami. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich: białem między czerwonymi trąbka myśliwska srebrna z nawiązaniem złotem wylotem w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. W Polsce od XVII wieku. *Herold. Ms. Kojut.*

BUTTLE II (*Le Boutelier*). — W polu czerwonym srebrny kosz ze złotymi obręczami i uchem z boku (we Francji *hotte* — do noszenia na plecach). Nad hełmem w zawoju czerwono srebrnym kolumna czerwona zakończona trzema piórami strusimi: białem między czerwonymi z zawieszoną trąbką srebrną z nawiązaniem złotem, wylotem w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Herb pochodzenia francuskiego, przyniesiony do Polski w XVII w., stanowi główną część składową herbu Buttlerów, używanego w Polsce. *Sieb. III. II. 31.*

BUTTLE III — Na tarczy pięcioczęściowej, w polu I czarnym — cztery stopnie złote zmniejszające się ku górze, w II i III czerwonych — dwoje widel o trzech zębach do góry ukośnie skrzyżowanych, w IV czarnym — zwierciadło srebrne, w V zaś złotem — ukoronowany orzeł czarny z tarczą na piersiach, na której w polu czerwonym kosz srebrny. Nad tarczą trzy ukoronowane helmy: nad pierwszym pół psa czarnego w lewo, w obroży srebrnej, z zwierciadłem srebrnym na piersiach i zamiast łap ze skrzydłami srebrnymi; nad drugim na dwóch stopniach srebrnych kolumna czerwona zakończona trzema piórami strusimi: czerwonym między białymi, z trąbką myśliwską srebrną wylotem w lewo, przewieszoną w połowie kolumny; na trzecim zaś dwa orle skrzydła: prawe złote, a lewe czarne. Labry czarne podbite z prawej strony srebrem, a z lewej złotem. Indygenat z d. 23 Listopada r. 1627 Jakóbowi Butlerowi, szlachcicowi mflandzkiemu za waleczność *Vol. Leg. III 552.; Her. Kr. Pol.*

BYBEL cz. Bibel. — W polu czerwonym między rogami półksiężyca srebrnego krzyż srebrny kawalerski, a nad tem dwie kosy końcami do góry, ostrzem do siebie ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Helc.; Mal.; Enc. W.*

BYCHOWIEC cz. Mogiła odm. — W polu czarnym w mogiłę białą u góry i u dołu utkwiony krzyż złoty. Nad hełmem w koronie siedzi lis między dwiema trąbami srebrnymi. Początek odmiany niewiadomy. *Ms. Kojut.; Nies.*

BYCHOWSKI cz. Zadora odm. — W polu srebrnym lwia głowa czerwona. Nad hełmem, nad trzema piórami koguciami, z których jedno w prawo, a dwa w lewo — sześciopromienna gwiazda złota. Labry czerwone podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. VI. 9. 5.*

BYDANT I cz. Gordon I. — W polu błękitnym pas poprzeczny w szachownicę czarno-srebrną, nad nim rzędem dwie złote głowy dzicze, a pod nim—jedna. Nad hełmem w koronie głowa jelenia z szyszą. Indygenat z r. 1768 Józefowi, Fabianowi, Józefowi, Janowi i sukcesorom Piotra—Gordonom przez uchwałę sejmową; w roku zaś 1783 potomkowie Piotra otrzymali dyplom od Stanisława Augusta, Króla Polskiego na szlachectwo i używanie dawnego herbu rodzinnego. *Vol. Leg. VII 798.; Bork.; Her. Kr. Pol.*

Siebmacher przedstawia dwie małoznaczne odmiany tego herbu, które dla ścisłości podajemy: a mianowicie: w jednym dodaje labry (VI 8. 50.), a w drugim oprócz labrów tarczę z obramowaniem złotem. (VI. 8. 50).

BYDANT II cz. Gordon II. — W polu błękitnym trzy złote głowy dzicze: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między dwoma piórami strusimi: błękitnym i złotem pół jelenia barwy naturalnej. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. VI 8. 50.*

BYDANT III cz. Gordon III. — W polu błękitnym pas poprzeczny w szachownicę czarno-srebrną, nad nim rzędem dwie złote głowy dzicze, a pod nim jedna. Nad hełmem w koronie złota głowa dzicza. Labry błękitne podbite złotem. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. VI. 8. 50.*

BYDANT IV cz. Gordon IV. — Na tarczy przedzielonej pasem poprzecznym czarnym, w polu górnym błękitnym—trzy złote głowy dzicze: dwie i jedna, w dolnym zaś srebrnym - dwa pasy czarne ukośnie skrzyżowane; w trzech skrzyżowaniach po sześciopromiennej gwiazdzie, a w czwartym, dolnym półksiężyc rogamii do góry. Labry błękitne podbite srebrem. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. VI. 8. 50.*

BYDANT V cz. Gordon V. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I błękitnym — trzy złote głowy dzicze: dwie i jedna, w II złotem — trzy czerwone lwie głowy: dwie i jedna, w III złotem— w środku czerwonej w lilii zdobnej trójkątnej obwódki trzy półksiężyce czerwone: dwa i jeden, w IV zaś błękitnym pięć róż białych: dwie, jedna i dwie. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. VI. 8. 51.*

BYDANT VI cz. Gordon VI. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna, w II i III błękitnych — złota głowa dzicza. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. VI 8. 51.*

BYSTRZANOWSKI HRABIA cz. Stary koń odm. — W polu czerwonym koń biały w biegu z czarnym poprzęciem. Nad tarczą w hrabiowską koronę utkwiony ukośnie w prawo topór srebrny. Nadany w r. 1801 Kajetanowi Bystrzanowskiemu, kasztelanowi Małogostskiemu, przez Franciszka II, cesarza Niemieckiego, a potwierdzony w Królestwie Polskiem w r. 1824. *Bork.; Kos.*

CECENIOWSKI. — W polu barwy niewiadomej klamra okrągła u spodu wgięta wewnątrz i żelazcem od strzały zakończona. Nad hełmem koroną. Początek herbu niewiadomy. *Piek.; Arch. Ks. Sang. I. 3.*

CELEJÓW. — W polu błękitnym na dwóch kotwicach żelaznych u góry się stykających— kruk wlatujący w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie z krzyżem złotym kawalerskim na środkowym. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany d 6 Maja r. 1851 Marcinowi Klemensowskiemu, właścicielowi dóbr Celejów, rady stanu, członkowi ogólnego zebrania komunikacji lądowych i wodnych w Królestwie Polskiem, przez Mikołaja I. Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Dokument w posiadaniu rodziny.*

CENHAK. — W polu błękitnym między trzema kośćmi do gry rzędem u góry, a dwoma u dołu —poprzeczna belka srebrna. Nad hełmem w koronie między rogami wołami —cenhak (narzędzie mincarskie). Nadany w r. 1663 Tomaszowi Tymph cz. Tymf mincarzowi. *Enc. M.; Enc. Pow.; Ms. Ziel.*

Herb ten podajemy tylko dla ścisłości. Może jednak okazać się zmyślnym, jak i wiele innych podanych przez p. Zielińskiego; nawet sejm w r. 1663 nie było.

CETNER Hrabia cz. Przerowa odm. — W polu czerwonym ukośno -prawy proporzec złoty na wpół zwinięty z drzewcem pośrodku złamanem. Nad hrabiowską koroną hełm z koroną i trzy pióra strusie: złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Nadany w r. 1780 Dominikowi, członkowi stanów Galicyi i Ignacemu, marszałkowi koronnemu galicyjskiemu, braciom Cetnerom, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Bork.; Kos. I.; Hefn.; Grt.-Hild.*

CHALECKI I cz. Abdank odm. — W polu czerwonym dwie krokwie srebrne złączone na kształt litery **W**; ze środka której wychodzi strzała srebrna bez opierzenia żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie skrzydło orle czarne, przeszyte strzałą srebrną. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Warsz.; Bork.; Koss.; Piek.*

CHARCZEWSKI Hrabia cz. Cholewa odm. — W polu czerwonym między dwiema klamrami srebrnymi barkami do siebie—miecz ostrzem na dół. Nad koroną hrabiowską hełm. w koronie którego pięć piór strusich: dwa złote między trzema czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Nadany w r. 1783 Michałowi i Walentemu braciom Charczewskim, przez Józefa II. Cesarza Niemieckiego. *Pocz. Sal. Gal.; Kos. I.; Bork.; Czarn.; Riet.*

CHARYTON, Charytan, Charytonowicz. — W polu czerwonym złote litery słowiańskie **Н** i **Е** w monogram złączone. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Przyniesiony z Grecji roku 1416. *Ms. Koj.; Nies.; Warsz.*

CHAUDOIR Baron. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — koń czarny w biegu; w dolnym zaś—dwa pasy poprzeczne, złote i błękitne naprzemian. Nad francuską baronowską koroną dwa ukoronowane hełmy, nad pierwszym syrena z wzniesionym mieczem w prawej ręce, lewą opiera się na biodrze; nad drugim między dwiema trąbami złotymi pół konia czarnego. Labry błękitne podbite złotem. Na podstawie, po bokach tarczy, dwa konie czarne widoczne do połowy głowami ku sobie zwrócone. Herb przyniesiony z Francji do Bawarii, gdzie Jan-Józef Chaudoir otrzymał od Maksymiliana I. Króla Bawarskiego tytuł barona; następnie w Królestwie Polskim przypuszczony został do szlachectwa 29 Listopada r. 1819, a syn jego Stanisław—22 Lutego r. 1820; w roku zaś 1827 otrzymali potwierdzenie tytułu baronów. *Her. Kr. Pol.; Niepor.*

CHERESKUL Baron. — W polu czerwonym na chorągwi bez proporca, naokoło ząbkowanej, w górnej połowie złotej, a w dolnej czarnej — orzeł naprzemian pół czarny i pół złoty. Nad tarczą korona baronowska. Nadany w r. 1788 Bazylemu Jerzemu i Mikołajowi braciom Chereskul, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Pocz. Sal. Gal.; Bork.; Hefn.; Riet.*

CHITRY. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV srebrnych — lis czerwony, w II i III czerwonych — pas srebrny ukośno prawy. Nad hełmem w koronie pół orla czarnego. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1814 Antoniemu Chitry z przydomkiem von Friesenfels, archiwista apelacyjnemu, przez Franciszka II, Cesarza Austriackiego. *Pocz. Sal. Gal.; Bork.; Hefn.; Riet.*

CHLIBKIEWICZ I. — W polu błękitnym na wieńcu wawrzynowym miecz ostrzem do góry i wąż zielony ogonem na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie orzeł biały ze wzniesionymi skrzydłami i wieńcem wawrzynu w dziobie. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1786 Janowi Chlibkiewiczowi z przydomkiem de Rutkowski, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Pocz. Sal. Gal.; Bork.; Hefn.; Riet.*

CHLIBKIEWICZ II. — W polu błękitnym na murawie kotwica srebrna uchem ukośnie w lewo, na niej gołąb biały ze wzniesionymi skrzydłami i oliwną gałązką w dziobie. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad pierwszym ręka w błękitnym rękawie trzyma złote wagi, nad drugim zaś kotwica i gołąb jak na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1843 Feliksowi Chlibkiewiczowi z przydomkiem de Rutkowski, przez Ferdynanda I, Cesarza Austriackiego. *Hefn.; Riet.*

CHLUDZIŃSKI cz. Cholewa odm. — W polu czerwonym między dwiema klamrami srebrnymi barkami do siebie — miecz ostrzem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

CHŁAPOWSKI Baron cz. Drya odm. — W polu błękitnym na ukośno prawym pasie srebrnym — trzy kamienie czarne: w lewym szczycie tarczy na malej tarczy w polu czerwonym — miecz ostrzem do góry. Nad tarczą czapka baronowska napoleońska. Labry srebrne. Nadany d. 15 Sierpnia r. 1809 Dezyderemu Chłapowskiemu, pułkownikowi gwardyi francuzkiej. *Czarn.*

Obecnie Baronowie Chłapowscy zamiast czapki napoleońskiej używają korony baronowskiej niemieckiej z trzema piórami strusimi i godła: BONUM ADIPISCI.

CHŁĘDOWSKI Baron cz. Bończa odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i II błękitnych — jednorożec biały, w III i IV złotych — mnich w sukni czarnej, z głową odkrytą, w prawej ręce trzyma książkę srebrną, lewą — na piersiach. Nad tarczą dwa ukoronowane helmy, nad pierwszym — pół jednorożca białego, nad drugim zaś pół takiego samego mnicha jak na tarczy. Nadany d. 6 Lutego r. 1885 Kazimierzowi Chłędowskiemu, z przydomkiem von Pfaffenhofen, przez Franciszka Józefa, Cesarza Austriackiego. *Bork; Sieb. II. 6. 40.; Riet. II.*

CHŁOPICKI Baron cz. Nieczuja odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym czarnym mała tarcza srebrna owalna na której w polu srebrnym pień sękaty czarny z krzyżem takimże u góry, a nad nią podobny pień srebrny z krzyżem między białymi skrzydłami; w lewym szczycie na malej tarczy w polu czerwonym miecz ostrzem do góry; w polu zaś dolnym błękitnym — piorun złoty ukośnie w lewo. Nad tarczą czapka baronowska napoleońska. Labry srebrne. Nadany w r. 1810 Józefowi Grzegorzowi dwu imion Chłopickiemu, generałowi dywizyi, przez Napoleona I, Cesarza Francuzów, potwierdzony w Królestwie Polskiem w r. 1824. *Bork.; Czarn.; Riet.*

CHŁUSOWICZ cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym pojedyncza lilia srebrna. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Herold Ms. Kojat.*

CHŁUSOWICZ Baron cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym pojedyncza lilia srebrna. Nad francuzką baronowską koroną trzy pióra strusie. Nadany w r. 1812 Józefowi Chłusowiczowi, pułkownikowi wojsk polskich, przez Napoleona I, Cesarza Francuzów. *Bork.*

CHOBÓLTOWSKI. — W polu barwy niewiadomej krzyż z końcem rozdartym, osadzony w środku jakby liry. Początek herbu niewiadomy. *Pick.; Arch. ks. Sang. II. 290.*

CHOCIMIRSKI. — W polu złotem trzy siedmiozębate grabie srebrne: dwoje od góry ukośnie ku bokom, a trzecie na dół, w kółko czy też jabłko końcami na kształt gwiazdy utkwione. Nad helmem w koronie pięć piór strusich. Początek herbu niewiadomy; niektórzy autorowie utrzymują, że w XVI wieku z Czech przyniesiony. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Mat.; Bork.*

CHODKIEWICZ I cz. Kościeszka odm. — Na tarczy dwudzielnej w polach czerwonych, w I — strzała srebrna żelźcem do góry, bez opierzenia u dołu rozdarta i przez środek belką poprzeczną przekrzyżowana, w II — gryf srebrny wspięty z mieczem w prawej szponie. Nad helmem w koronie pół takiego samego gryfa. Hieronim Chodkiewicz będąc w legacyi od Zygmunta Augusta w Wiedniu, otrzymał w r. 1555 tytuł hrabiego Ś-go Państwa Rzymskiego, i on to pierwszy do dawnego swego herbu Kościeszki dołączył Gryfa. *Paprz.; Okol.; Nies.; Ms. Koj.; Bork.*

CHODKIEWICZ II. — Na tarczy trzydzielnej w polu I czerwonym ściętem, w górnym — strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia, u dołu rozdarta i przez środek belką poprzeczną przekrzyżowana; w dolnym — na koniu białym mąż zbrojny z mieczem wzniesionym w prawej ręce, na lewej z tarczą o błękitnym polu z podwójnym krzyżem złotym (Pogoń I); w II czerwonym — gryf srebrny wspięty z mieczem w prawej szponie; w III zaś ściętem, w górnym błękitnym łabędź biały, a w dolnym czerwonym — trzy wręby srebrne jeden pod drugim ku dołowi zmniejszające się. Nad tarczą w koronie pięć piór strusich albo trzy helmy z klejnotami jak w następnej odmianie. Nadany 10 Czerwca r. 1568, przez Zygmunta Augusta z erekcyą dóbr na hrabstwo. *Paprz.; Okol.; Koss.; Czarn.*

CHODKIEWICZ Hrabia. — Na tarczy trójdzielnej w polu I czerwonym ściętem, w górnym — strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia, u dołu rozdarta i przez środek belką po-

przeczną przekrzyżowana; w dolnym na koniu białym mąż zbrojny z mieczem wzniesionym w prawej ręce, na lewej z tarczą o błękitnym polu z podwójnym krzyżem złotym na niej (Pogoń I); w II czerwonym—gryf srebrny wspięty z mieczem w prawej szponie; w III zaś ściętem, od góry błękitnem — łabędź biały,—od dołu czerwonom — trzy wręby srebrne jeden pod drugim ku dołowi zmniejszające się. Nad hrabiowską koroną trzy helmy ukoronowane, nad pierwszym pięć piór strusich, nad drugim pół gryfa z mieczem, a nad trzecim pół łabędzia z koroną na szyi. Herb używany obecnie. *Okol.; Z pieczęci.*

CHOISEUL-GOUFFIER Hrabia. — W polu błękitnem krzyż złoty do brzegów, z tarczą na środku o złotem polu z trzema parami (jumelles) poprzecznych pasików czarnych; między ramionami krzyża u góry po pięć prostopadle stojących cegiełek złotych w trzy rzędy; dwie, jedna, i dwie, u dołu zaś po cztery takie same cegiełki w dwa rzędy; dwie i dwie. Nad tarczą korona hrabiowska. Tarczę podtrzymują dwa złote lwy. Godło: A MOI BASSIGNY i VIRTUTIS FORTUNA COMES. Przyniesiony na Żmudź około r. 1794 przez Oktawiana Choiseul-Gouffier'a, potwierdzenie tytułu w Cesarstwie Rosyjskiem w r. 1840. *Kos. I.; Niepor.; Riet. w przypiskach I. II.; Autograf z r. 1800, własność J. Hr. Ostrowskiego.*

CHOLEWA. — W polu czerwonom między dwiema klamrami srebrnymi barkami do siebie—miecz ostrzem na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Pap.; Ms. Kojal.; Nies.; Piek.; Mat.*

CHOLEWIEC. — W polu błękitnem między dwiema klamrami srebrnymi barkami do siebie — działo złote wylotem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany d. 8 Marca r. 1842 Benedyktowi Tykiel, referendarzowi stanu przy radzie stanu Królestwa Polskiego, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

CHOLONIEWSKI Hrabia cz. Korczak odm. — W polu czerwonom trzy wręby srebrne, jeden pod drugim, ku dołowi zmniejszające się. Nad koroną hrabiowską hełm z koroną, nad którą w czaszy złotej pół wyżła białego w obroży czerwonej. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany 30 Marca r. 1798 Ignacemu, staroście kolomyjskiemu i szczurowieckiemu, Rafałowi, miecznikowi wielkiemu koronnemu i Franciszkowi Ksaweremu, łowczemu wielkiemu koronnemu i cześnikowi wielkiemu galicyjskiemu, braciom Myszka-Choloniewskim, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego; potwierdzenie tytułu w Cesarstwie Rosyjskiem w r. 1842, a w Królestwie Polskiem w r. 1845. *Grü-Hild.; Kos. I.; Bork.; Niepor.*

CHOMATO. — W polu czerwonom chomąto złote ukośnie w lewo. Nad hełmem Korona. Odmiana herbu rodziny pruskiej Cygembergów. Jeden ze starszych herbów. *Ms. o fam. Prus.; Nies.; Piek.; Bork.; Sieb. IV. 14. 3 VI. 4. 81.*

CHOMĘTOWSKI I cz. Bończa odm. — Na tarczy dwudzielnej w polach czerwonych, w I — jednorożec biały wspięty, w II—strzała srebrna bez opierzenia żelźcem do góry dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie pół jednorożca białego. Początek odmiany z XVIII wieku. *Autograf z r. 1724 Stanisława Chomętowskiego, hetmana koronnego, własność p. Gieysztora.*

CHOMĘTOWSKI II cz. Bończa odm. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I ściętem, od góry czerwonom — jednorożec srebrny wspięty, a od dołu złotem—jajo przeszyte trzema czerwonymi strzałami: dwiema na krzyż ukośnie żelźcami do góry, a trzecią wprost na dół, nad której opierzeniem — krzyż kawalerski czarny; w II błękitnem — kądziel z mieczem rękojeścią do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pół jednorożca białego. Początek odmiany z XVIII wieku. *Kos.; Dyplom deputacyi szlacheckiej podolskiej z r. 1803, dokument u rodziny.*

CHOMĘTOWSKI III. — Na tarczy czterodzielnej w polu I czerwonom—wspięty jednorożec biały, w II błękitnem—kądziel z mieczem rękojeścią do góry ukośnie skrzyżowane, nad niemi w środku sześciopromienna gwiazda złota, w III złotem—jajo przeszyte trzema strzałami czerwonymi: dwiema ukośnie na krzyż żelźcami do góry, trzecią zaś — na dół, nad której opierzeniem krzyż kawalerski czarny, w IV zaś czerwonom — strzała srebrna bez opierzenia, żelźcem do góry,

dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie pół jednorożca białego. Godło: DVM SPIRO, SPERO. Nadany w r. 1736 Janowi Tomaszowi i synom jego Antoniemu i Franciszkowi Chomętowski, przez Augusta III, Króla Polskiego i Elektora Saskiego. *Kos. I.; Gril.-Hild.; Żychl. I. 20.*

CHOMIAK. — W polu barwy niewiadomej na trójkącie — krzyż. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Piek.; Autograf z r. 1582., własność p. Bisiera.*

CHOMIŃSKI I cz. Poraj odm. — W polu czerwonym między strzałą srebrną bez opierzenia u dołu rozdarta, a hełmem również bez opierzenia i u dołu rozdartym — pięciolistna róża srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Ms. Kojat; Nies.; Małach.; Piek.; Kos. II.*

CHOMIŃSKI II cz. Poraj odm. — W polu czerwonym na różę srebrnej dwie rzędem wprost do góry strzały bez opierzenia u dołu rozdarte, prawa bez zeleźca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Ms. Koj. Herald 237*

CHORAŁBALA. — Na tarczy czerwonej w kręgu — nad srebrnym krzyżem kawalerskim lilia srebrna. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Mał.; Piek. W przypiskach podany będzie ten herb według rysunku prof. Dra Piekosińskiego.*

CHORAĞWIE KMITÓW I cz. Radwan Sowity. — W polu czerwonym na drzewcach poprzecznych dwie chorągwie kościelne złote jedna pod drugą, o trzech polach frędzlą obszytych ku dołowi zwieszających się. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Warsa.; Kurop.; Małach.*

CHORAĞWIE KMITÓW II. — W polu czerwonym na drzewcach poprzecznych dwie chorągwie kościelne złote jedna pod drugą, o trzech polach frędzlą obszytych ku dołowi zwieszających się. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie sześciopromienna gwiazda srebrna. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Ms. Koj.*

CHORAĞWIE KMITÓW III. — W polu czerwonym nad dwiema, jedna pod drugą chorągwiemi kościelnymi złotymi, o trzech polach frędzlą obszytych ku dołowi z drzewców zwieszających się — dwie klamry srebrne ukośnie skrzyżowane barkami do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek herbu niewiadomy. *Nies (pod Bykowskim).*

CHORYŃSKI. — W polu złotem dwa rogi bawole, prawy czarny z trzema kleszczami rakowymi srebrnymi z boku, a lewy srebrny z trzema takimi samymi kleszczami czarnymi. Nad hełmem w koronie takie same rogi. Labry czarne podbite złotem. Rodzina szlaska, podług niektórych pochodzenia polskiego, w pierw do XVII w. herbu Rogala używająca, baronowie Austriacy od r. 1716 z przydomkiem von Ledské; hrabiowie czescy od r. 1761 — w tymże roku otrzymali indygenat w Prusach Królewskich. *Bork.; Sieb. IV. II. 6.; Riet.; Pol.*

CHOŚNICKI cz. Podjaski odm. — W polu błękitnym pod trzema strzałami żeleźcami środkowej do góry a bocznych ukośnie ku bokom górnym tarczy — po listku koniczyny. Nad hełmem w koronie tak samo ułożone strzały. Herb pruskiego pochodzenia. *Ms. o fam prus, Nies.; Bork.*

CHREPTOWICZ Hrabia cz. Odroważ odm. — W polu czerwonym strzała srebrna żeleźcem do góry, u dołu rozdarta i na kształt wąsów wykręcona. Nad koroną hrabiowską hełm z koroną, w której na pawim ogonie taka sama strzała ukośnie w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Tytuł potwierdzony w Cesarstwie Rossyjskim w roku 1843. *Kos.; Riet.*

CHROMY. — Na tarczy dwudzielnej w polu I błękitnym — na wzgórzu białym bocian trzymający w prawej łapie jabłko złote, w II srebrnym — dokoła czerwonej laski dwa razy okręcony wąż zielony wspina się do różanego wianka. Nad hełmem w koronie taki sam bocian jak w tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1811 Tomaszowi Chromemu z przydomkiem von Ruhmfeld, lekarzowi żup solnych w Wieliczce, przez Franciszka II, cesarza Austriackiego. *Bork.; Pol.; Hefn.; Riet.*

CHRONIEWSKI cz. Gryf odm. — W polu czerwonym wspięty gryf złoty w prawej szponie trzyma trzy pióra strusie a w lewej — obręcz złotą. Nad hełmem w koronie w złotej obręczy trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

CHRYNICKI I cz. Węda. — W polu czerwonym przewrócony krzyż srebrny z końcem u góry rozdartym, załamany ku bokom tarczy i zakończonym w żeleźce od strzał. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów ruskich. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Piek.*

CHRYNICKI II. — W polu czerwonym przewrócony krzyż srebrny kawalerski z końcem u góry przedłużonym, rozdartym i zakreconym do środka. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Paprz.; Piek.*

CHRZAŚTOWSKI I cz. Krzywda odm. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy — krzyż kawalerski, w podkowie taki sam krzyż, lecz bez prawego ramienia. Nad hełmem w koronie lwia głowa, z paszczy płomień zięjąca. Początek odmiany niewiadomy. *Autograf z r. 1748, własność J. Hr. Ostrowskiego.*

CHRZAŚTOWSKI II cz. Łozia odm. — W polu czerwonym łódź złota. Nad hełmem w koronie lwia głowa w lewo, z paszczy płomień zięjąca. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Żychl. XVI. 8-12.*

CHUNOWSKI cz. Janina odm. — W polu błękitnym okrągła tarcza srebrna ze szpicem w środku. Nad hełmem w koronie trzy pawie pióra. Labry błękitne podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy. *Hefn.; Riel*

CHYLIŃSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu czerwonym w środku podkowy złotej ocellami do góry — krzyż złoty kawalerski. Nad hełmem w koronie jastrząb barwy naturalnej z dzwonkiem złotym u lewej łapy, w prawej trzyma taką samą podkową i krzyż jak na tarczy. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 10.*

CIBORSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym z środka podkowy srebrnej ocellami do góry wychodzi krzyż srebrny. Nad hełmem w koronie jastrząb trzyma w prawej szponie taką samą podkową z krzyżem. Początek odmiany niewiadomy. *Modzel.*

CICHIŃSKI cz. Siekierz odm., Zienkiewicz. — W polu czerwonym między półksiężycem złotym z prawej, a górną połową podkowy srebrnej z lewej strony, barkami od siebie strzała srebrna żeleźcem do góry, w opierzeniu rozdarta i w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Dokument u rodziny.*

CIECHANOWIECKI cz. Mogiła odm. — W polu czarnym na srebrnej mogile utkwiony krzyż złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Nies. (pod Mogiłą).*

CIELĄTKOWA cz. Kucza, Kuczawa. — W polu błękitnym z pod barku półksiężyca złotego, zakończonego sześciopromiennymi gwiazdami złotymi, rogiem w prawo wychodzi część takiego samego półksiężyca z gwiazdą. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Paprz., Nies.: Małach.; Kurop.; Czarn.: Mał.; Piek.; Ulan.*

CIELEPAŁY cz. Czelepały, Czelepoly, Czelepele -- W polu czerwonym na łodydze trzy liście szczawiu. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Mał.; Piek.*

Niektórzy heraldycy, jak Niesiecki i Małachowski dają nazwę Czelepele herbowi Ostrzew, który na starych pieczętkach podobny bardzo do herbu Czelepały, jednakże odróżniamy go na zasadzie przytoczonych przez D-ra Małeckiego zapisek sądowych, w których herb opisany jest jako przedstawiający trzy liście szczawiu: *tria folia lapathii in stipite. (I. 100.)*

CIELESKI cz. Trestka odm. — W polu błękitnym na srebrnym pasie ukośno lewym — rzędem trzy krzyże złote zakończone kulkami. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany z końca XV lub początków XVI wieku. *Nies.; Ms. o fam. Prus.; Caarn.*

CIEŃCIEWICZ cz. Falkenfeldt. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — ręka zbrojna z mieczem, w II i III czerwonych — po dwa pióra rzędem obsadami na dół. Nad hełmem w koronie między dwoma piórami strusimi ręka zbrojna z mieczem. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany w r. 1768 Janowi Robertowi Cienciewiczowi. *Vol. Leg. VII. 803.; Hefn.; Sieb. IV. 14. 40.*

CIESZKOWSKI Hrabia cz. Dołęga odm. — W polu błękitnym na barku podkowy srebrnej — złoty krzyż kawalerski, w podkowie strzala srebrna żelźcem na dół. Nad hrabiowską koroną hełm, w koronie którego szare skrzydło sępie przesyte strzałą. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1840 Augustowi Cieszkowskiemu, literatowi, posłowi na sejmy pruskie, przez Papieża Piusa IX; uznani w Prusach w r. 1854. *Kos. I.; Crit.-Hild.*

CIETRZEW cz. Ciecierza, Birkhahn. — W polu czerwonym — cietrzew. Nad hełmem w koronie nad półksiężycem złotym dwie sześciopromienne gwiazdy złote jedna pod drugą. Jeden z najstarszych herbów szląskich. *Paprr.; Nies.; Ms. fam. prus.; Matach.*

CIEŻOSIL. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu błękitnym w środku i na końcach trójkąta srebrnego, obróconego wierzchołkiem na dół — sześciopromienne gwiazdy srebrne, nad trójkątem zaś pszczoła złota. Nad hełmem w koronie pod rozwartym cyrkiem srebrnym opartym na dwóch skrzyżowanych gałązkach wawrzynu — łabędź biały w lewo. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany 7 Października r. 1816, Wojciechowi Lange, za zasługi w kierowaniu budowaniami wodnymi w Królestwie Polskim, przez Aleksandra I. Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

CIOLEK I cz. Biała. — W polu srebrnym wół czerwony. Nad hełmem w koronie pół takiego samego wolu. Jeden z najdawniejszych herbów polskich *Paprr.; Nies.; Matach.; Kurop.; Warsa.; Pol.; Piek.; Mat.*

CIOLEK II. — W polu złotem wół czerwony rogaty. Nad tarczą korona. Nadany 15-go Listopada r. 1504 Szymonowi Byczyńskiemu; 21 Maja r. 1505 Jerzemu Hubatemu; 29 Sierpnia r. 1505 Janowi Kałuszowi; 12 Marca r. 1508 Albertowi Kani z Górki i 1 Lutego r. 1511 Markowi Wilamowskiemu. *M. Kor. Ks 19 184.; Ks. 22. 17 i 219.; Ks. 24. 404*

CIOLEK TORELLI. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV srebrnych — wąż czarny w złotej koronie, pożerający dziecię widoczne do połowy, w II i III złotych — lew wspięty w koronie, w V zaś czerwonym — wół biały. Nad hełmem korona. Indygenat z d. 11 Marca r. 1569 Pomponiuszowi Torelli. *Nies.; Krzys.; Piek.; u Rietstapa herb ten inaczej opisany.*

CIOS. — Na tarczy dwudzielnej w polu I błękitnym — sześciopromienna gwiazda złota, w II czerwonym — ręka zbrojna z mieczem. Nad hełmem w koronie taka sama ręka. Nadany 2 Kwietnia r. 1844 Wilhelmowi Böttcherowi, prezydentowi miasta byłego (sic) gubernialnego Kielce, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

CYGEMBERG cz. Chomąto odm. — W polu czerwonym chomąto srebrne bez przewiązania pionowo ustawione. Nad hełmem w koronie nad czapką czeską białą, z bindą i podszewką czerwoną takie same chomąto lecz z czterema pawiami piórami po każdej stronie. Herb stary z Prus pochodzący. *Nies.; Bork.; Sieb. IV. 14. 3 i VI. 4. 81.*

CYNGIEL cz. Dziengiel. — W polu złotem czerwona głowa wilcza z językiem wywieszonym mieczem do góry przebita. Nad hełmem w koronie taka sama głowa przebita. Początek herbu niewiadomy. *Małach.; Bork.; Sieb. III. 2. 162.*

CYREMBERG. — W polu srebrnym na zielonym wzgórzu jeleni czerwony wspięty. Nad hełmem z zawoju biało-czerwonego dwa rogi jelenie czerwone. Przyniesiony z Hessyi do Prus Królewskich w XV wieku. *Nies.; Małach.; Kurop.*

CYRO. — Na tarczy czerwonej ściętej, w polu górnym dwudzielnym, w I — strzała srebrna żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana, w II — kotwica srebrna bez ucha do góry; w dolnym zaś — półtora srebrnego krzyża, bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem korona. Początek odmiany niewiadomy. *Krzyż.*

CYRUS cz. Lis odm. — W polu czerwonym strzała srebrna bez opierzenia dwoma belkami srebrnymi przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami orlema dwie rzędem sześciopromienne gwiazdy srebrne. Początek niewiadomy. *Małach.; Bork.*

CYWILKOWSKI. — W polu srebrnym dwie krótkie belki błękitne poprzeczne jedna pod drugą. Nad hełmem w koronie wlatujący orzeł biały w lewo. Początek herbu niewiadomy. *Sieb. III. 2. 148.*

CZACHOWSKI. — W polu błękitnym ręka zbrojna głowę orla ukoronowaną za szyję w lewo trzymająca. Nad hełmem w koronie między dwoma orlema skrzydłami taka sama ręka. Przyniesiony w XV wieku z Czech przez Czachowskich z Wymyslic. *Ottuv.; Ms. Ziel.*

CZACKI Hrabia cz. Świnka odm. — W polu czerwonym czarna głowa dzicza w lewo, której szczękę trzyma ręka w błękitnym rękawie. Nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany, a w niem panna w sukni błękitno-czerwonej. Labry czerwono-błękitne. Potwierdzenie tytułu, nadanego przez Karola V, Cesarza Niemieckiego w XVI wieku nastąpiło d. 12 Maja r. 1897 dla Feliksa-Maryana-Adama-Sebastjana Czackiego, przez Mikołaja II, Cesarza Rosyjskiego. *Dok. w posiadaniu rodziny.*

CZADERSKI. I — Na tarczy dwudzielnej, w polu I złotem — błękitny krzyż kawalerski, w II błękitnym — snop złoty. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego. Labry błękitne podbite złotem. Nobilitacja udzielona Pawłowi Czaderskiemu mieszczaninowi z Bielic d. 1 Października r. 1806 przez Franciszka I, Cesarza Austriackiego; Józefowi zaś członkowi stanów galicyjskich sejm r. 1838 nadał indygenat. *Sieb. VI. 8. 5.; Sp. Szl. Gal.; Pol.; Bork.*

CZADERSKI. II. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I złotem czerwony krzyż kawalerski, w II błękitnym — snop złoty. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad pierwszym pół lwa złotego w lewo, nad drugim snop złoty między dwoma skrzydłami błękitnymi. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne — podbite złotem. Odmiana herbu Czaderski I. *Sieb. IV. 11. 7.*

CZAPLA. — W polu czerwonym czapla w lewo z podniesionymi skrzydłami i rybą w dziobie. Nad hełmem w koronie taka sama czapla. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Dług.; Papr.; Nies.*

CZAPLIC cz. Gozdawa odm. — W polu barwy niewiadomej nad sześciopromienną gwiazdą lilia. Początek herbu niewiadomy. *Odrysonany z nagrobku w Kościele Ś-go Jana w Warszawie.*

CZAPLICKI cz. Kierdeja odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu I srebrnym — trzy czerwone krzyże kawalerskie jeden pod drugim; pole II — błękitne. Nad hełmem w koronie pół srebrnego jelenia. Początek odmiany niewiadomy. Rodzina od końca XVII wieku w Prusiech osiadła. *Sieb. IV. 4. 7.*

CZAPLIŃSKI I cz. Drogosław odm. — W polu czerwonym nad barkiem półpierścienia srebrnego strzała srebrna żelźcem w górę. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nobilitowani w r. 1634; Jan Czapliński otrzymał potwierdzenie szlachectwa w r. 1638. *Vol. Leg. III. 973.; Ms. Księstwa Rutki.; Czarn.*

CZAPLIŃSKI II cz. Drzewica odm. — W polu błękitnym nad i pod półksiężycem złotym rogami do góry—sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie taki sam księżyc i gwiazdy. Nadany 1 Lipca r. 1578 Klemensowi Czaplińskiemu z Węgier *M. Kor. Ks. 117. 61.; Czacki — Prawa polskie i litewskie.; Bork.; Piek.*

CZAPSKI Hrabia cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym nad półksiężycem złotym rogami do góry — sześciopromienna gwiazda złota. Nad tarczą w koronie hrabiowskiej na pawim ogonie taki sam półksiężyc i gwiazdy. Nadany w r. 1804, Mikołajowi i Józefowi braciom Czapskim, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Kos. I. Gril-Hild.; Sieb. III. 1. 6.*

CZARA. — Na tarczy obramowanej srebrem, w polu błękitnym wąż owity około złotej czary i z niej pijący, nad nim sześciopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany 2 Października r. 1839 Karolowi Hincz, assessorowi farmacyi i właścicielowi apteki w Lublinie, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

CZARLIŃSKI cz. Sówka. — W polu błękitnym sowa szara z podniesionymi skrzydłami na pieńku o trzech gałęziach. Nad hełmem w koronie pawi ogon. Stary herb pomorski z przydomkiem de Sterlin—znajduje się w źródłach począwszy od XVII wieku. *Ms. o fam. prus.; Nies.; Bork.*

CZARNECKI I cz. Trzy orły. — W polu błękitnym trzy orły białe: dwa i jeden. Nad hełmem korona. Nadany w r. 1618 Andrzejowi Czarnieckiemu za waleczność pod Smoleńskiem. Niesiecki zsyłając się na Konstytucję, bałamutnie rodzinę tę wyprowadza od niemieckich hrabiów Leilingen, lecz w *Vol. Leg.* o tem żadnej wzmianki nie znajdujemy. *Vol. Leg. III. 328.; Nies.; Sieb. II. 8.; Bork.*

CZARNECKI II. — Na tarczy pięciodzielnej, w polu I błękitnym — trzy orły białe: dwa i jeden, w II czerwonym—wspięty lew złoty, w III czerwonym — bróg złoty, w IV błękitnym — nad bramą o dwóch wieżach zakończonych spiczastemi daszkami ręka zbrojna z mieczem, w V zaś czerwonym — krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem korona. Początek herbu w XVII wieku. *Nies.*

CZARNECKI III cz. Lew odm. — W polu błękitnym złoty lew wspięty. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany w r. 1775 Franciszkowi Czarnieckiemu. *Vol. Leg. VIII. 303.; Arch. h. Her.; Sp. Szt. Pol.; Bork.*

CZARNECKI IV. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — półtora złotego krzyża, bez lewego dolnego ramienia, w dolnym zaś błękitnym — w środku podkowy srebrnej barkiem do góry sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa błękitne między czerwonymi z półtora krzyżem złotym na środkowym. Labry z prawej strony czerwone podbite złotem, a z lewej błękitne podbite srebrem. Początek herbu niewiadomy. *Dorst. 125.*

CZARNECKI V cz. Prus III odm. — W polu błękitnym na połączeniu kosi srebrnej ostrzem na dół i półpodkowy srebrnej ocelelem na dół — półtora srebrnego krzyża, bez prawego dolnego ramienia, między kosą a półpodkową sześciopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie w lewo noga zbrojna z ostrogą. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Duńcz.; Matuch.; Wiel.*

CZARNECKI Hrabia I cz. Prus III odm. — Na tarczy pięciodzielnej, w polu I czerwonym — półtora krzyża srebrnego, bez prawego dolnego ramienia, w II błękitnym — noga zbrojna srebrna z ostrogą, w III błękitnym — pół podkowy srebrnej ocelelem na dół, w IV czerwonym — kosa srebrna ostrzem do środka, a końcem na dół, w V zaś złotem, koroną cesarską złotą nakrytem, —dwugłowy orzeł czarny z koroną nad głowami i z tarczą Ś-go Jerzego na piersiach. Nad hełmem w koronie hrabiowskiej w lewo noga zbrojna z ostrogą. Odmiana linii która otrzymała tytuł hrabiowski w Rosyji r. 1854. *Z pieczęci współczesnej, własność p. Dziadulewicza.; Bork.; Pol.*

CZARNECKI Hrabia II cz. Prus III odm. -- Na tarczy czterodzielnej, w polach czerwonych I — na połączeniu kosa srebrnej ostrzem na dół i półpodkowy srebrnej ocelem również na dół, pomiędzy którymi gwiazda o ośmiu czarnych promieniach, zakończonych kulkami — półtora złotego krzyża, bez dolnego lewego ramienia, w II — prawo ukośna rzeka srebrna na kształt litery S odwróconej, z krzyżykiem złotym u góry, w III — na podstawie złotej srebrna kolumna z kapitelem złotym, a w IV — łódź złota. Nad hrabiowską koroną dwa ukoronowane hełmy, nad pierwszym noga w zbroi złotej z ostrogą w prawo, nad drugim zaś na pawim ogonie łódź złota. Labry czerwone podbite srebrem. Godło: CRVX MIHI CERTA SALVS Nadany d. 30 Września r. 1854 Marcelemu Czarneckiemu, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego.; *Bork.*; *Ex-libris własność p. Wittyga.*

CZARNOWRON. -- W polu błękitnym nad poprzeczną belką srebrną na barku podkowy srebrnej — krzyż kawalerski złoty, na którym stoi kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany d. 22 Grudnia r. 1840 Ignacemu Fijałkowskiemu, doktorowi medycyny i chirurgii, dyrektorowi instytutu położniczego warszawskiego i członkowi rady ekarskiej, przez Mikołaja I, Cesarza Rossyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

CZARTORYSKI Książę cz. Pogoń I odm. — W polu czerwonym na białym koniu pędzi rycerz w zbroi z wzniesionym mieczem w prawej, a błękitną tarczą z krzyżem podwójnym złotym na lewym ręku, u dołu na prawo — wierzchołki trzech baszt. Tarczę osłania płaszcz czerwony podbity gronostajami i mitra. Herb książąt litewskich, Czartoryscy wyprowadzają się z rodu Giedymina, W. Ks. Litewskiego z linii Konstantego Olgierdowicza. *Stadnicki.* — *Synowie Giedymina.*; *Wolff.* — *Ród Giedymina.*; *Paprz.*; *Okol.*; *Nies.*; *Małach.*; *Warsz.*; *Wiel.*; *Bork.*

Według Siebmachera: -- W polu czerwonym na zielonej murawie jeździec na białym koniu w zbroi, szyszaku, z pióropuszem, z mieczem w prawej i tarczą błękitną obramowaną złotem z podwójnym krzyżem złotym na lewej ręce, pod przednimi nogami konia zamek srebrny o trzech wieżach. Nad tarczą mitra. Tarczę podtrzymują dwaj rycerze z pióropuszami na hełmach, oparci o tarcze błękitne obramowane złotem z podwójnym krzyżem złotym. Cały herb okrywa czerwony płaszcz podbity gronostajami u góry przykryty czapką na kształt baldachimu. *Sieb. IV. 14. 52.*

CZECHOWICZ Baron cz. Ostoja odm. — W polu czerwonym między dwoma barkami półksiężyców złotych — miecz ostrzem na dół. Nad tarczą francuska baronowska korona, a w niej pięć piór strusich. Nadany w r. 1783 Rochowi Czechowiczowi z przydomkiem Lachowicki, podsekowi lwowskiemu, przez Józefa II, Cesarza Niemieckiego. *Hefn.*; *Bork.*; *Kos. I.*

CZEKI cz. Cecchi. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym — pół orla białego z koroną, w II czerwonym — na murawie wyżeł w obroży, z głową zwróconą w lewo. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła sępie barwy naturalnej. Nadany w r. 1589 Janowi Chrzycielowi Cecchi. *M. Kor. z r. 1589. fol. 418.*; *Nies.*; *Czarn.*

CZELELE. — W polu barwy niewiadomej ze szczytu dwóch pionowych rurek, (kawałków trzciny, cannae) po trzy listki, lub trzy pióra kogucie wychodzą. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Mał.*; *Ulan.*

CZELUŚĆ cz. Krzyż zaćwieczony, zawotuł. — W polu barwy niewiadomej w środku między dwoma kłami dziczemi barkami do siebie, a końcami dogóry, złączonemi belką poprzeczną — krzyż dolnym ramieniem w kształcie ćwieka. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Mał.*; *Rysunek od D-ra Piekosińskiego.*

Przykład krzyża zaćwieczonego lub jak też heraldycy zowią miecza obitego mamy w dziele „Armorial de la Taison d'or et del'Europe au XV-e Siecle, p. Lordan Larchey.

CZELUŚĆ II. — W polu barwy niewiadomej na barkach dzicznych kłów końcami do góry — krzyż u dołu rozdarty, pod kłami — kółeczko. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Piek.*

CZERLEŃKOWSKI. — W polu czerwonym nad dwiema chorągwiami złotymi o trzech połach z frędzlami, jedna pod drugą, w czaszy złotej pół wyżła; pod chorągwiami — trzy wręby srebrne jedno pod drugim ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie pięć piór pawich. Początek herbu niewiadomy. *Autograf z r. 1584, własność J. Hr Ostrowskiego.*

CZERNIEWSKI cz. Nieczuła albo Bartliński odm. — W polu błękitnym na pniu o trzech korzeniach i dwóch gałązkach z trzema listkami wawrzynu z prawej, a czterema z lewej strony. siedzi sowa szara wprost. Nad hełmem w koronie trzy pióra pawie. Labry błękitne podbite złotem. Stary herb pruski, służący Czerniewskim von Wallenbach. *Nies.; Sp. Szt. Gal.; Malach.; Bork.; Hefu*

CZERNYSZEW, Czerniszew cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym w środku podkowy złotej barkiem do góry — złoty krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie srebrne skrzydło orle między dwiema chorągwiami: prawą błękitną z podkową i krzyżem jak na tarczy, lecz oczkami w prawo, a lewą białą ze skrzydłem orlim szarym. Rodzina pochodzenia polskiego od Czernieckich h. Jastrzębiec, osiadła za Jana Kazimierza na Kozaczyźnie, z nich N. Czernyszew, Oberszt-Leitenant wojsk rosyjskich otrzymał indygenat w r. 1775. Książęta rosyjscy od r. 1841. *Vol. Leg. VII. 296.; Obsacz. Gierb. VI. 67.*

CZERWŃIA. — Na tarczy pole czerwone. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XV wieku. *Biel.; Okol.; Nies.; Bork.; Sp. Szt. Pol.*
Na str. 85 Części I-ej (*Czerwiakowski*) nazwa herbu odnosi się do następnego.

CZERWIAKOWSKI cz. Czerwnia odm. — W polu czerwonym tarcza stalowa podłużna, obramowana w około również stalą. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Na mocy przywilejów z r. 1531 i uchwały sejmowej z r. 1793, Rafał Czerwiakowski, profesor medycyny, chirurgii i akuszerii na uniwersytecie krakowskim, za piętnastoletnią pracę otrzymał ten herb w r. 1797 z prawem do dziedzicznego szlachectwa. *Her. Kr. Pol.; Czarn.*

Na str. 85 Części I-ej (*Czerwnia*) nazwę herbu odnieść należy do poprzedniego.

CZERWONY. — W polu błękitnym głowa bawoła wprost, w prawej połowie czerwona, a w lewej — czarna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany w r. 1791 Franciszkowi Wołowskiemu, sekretarzowi Stanisława Augusta, Króla Polskiego. *Kos. IV.*

CZESZEWSKI. — W polu błękitnym z korony złotej cztery rogi bawole czarne. Nad hełmem w koronie pół kozła. Herb stary, prawdopodobnie wspólny początek mający z herbem rodziny Boninów, na Pomorzu. *Nies.; Bork.; Piek.*

CZETRIC I (*Csettrits*), cz. Wieniawa odm. — Na tarczy dwudzielnej na polach I srebrnym, a II czerwonym — głowa wołowa z pierścieniem w nozdrzach, w prawej połowie czerwona, w lewej biała. Nad hełmem w koronie dwa miecze ostrzami do góry, rękojeściami ukośnie skrzyżowane; prawy srebrny, a lewy czerwony. Labry czerwone podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy; rodzina pochodzenia polskiego osiadła na Szląsku. *Sieb. III. 2. 149.; Bork.; Pol.*

CZETRIC II cz. Wieniawa odm. — Na tarczy obramowanej złotem dwudzielnej, na polach I srebrnym, a II czerwonym — głowa wołowa wprost, w prawej połowie czerwona, w lewej — biała. Nad hełmem w koronie dwa noże o rękojeściach złotych ostrzami od siebie, końcami do góry ukośnie ustawione. Odmiana herbu Czetric I. *Sieb. III. 47.; Bork.; Pol.*

CZETSCH. — Na tarczy od góry w jednej trzeciej ściętej z polem srebrnym, w dolnym zaś błękitnym nad drzewem o trzech korzeniach, na poprzecznie wiszącej gałązce wawrzynu — trzy gołębie białe rzędem. Nad tarczą dwa ukoronowane hełmy: nad pierwszym błękitne skrzydło orle barkiem w lewo, a nad drugim takie same skrzydło barkiem w prawo. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1805 Janowi Czetsch de Lindenwald, prezesowi sądów bukowińskich, przez Franciszka II, Cesarza Niemieckiego. *Hefu.; Sp. Szt. Gal.; Bork.; Pol.*

CZETWERTYŃSKI I Książę. — W polu czerwonym na koniu białym jeździec nagi przebija dzidą wywróconego smoka czarnego. Tarczę osłania płaszcz czerwony podbity gronostajami i mitra. Herb Książąt Ruskich; Czetywertyńscy przydomku Światopolk wyprowadzają się ze szczepu Ruryka, z linii Wielkich Książąt Kijowskich, osiadłej na Czetwertni. *Nies.: Wolff,—Kniaziowie litewsko-ruscy.*

CZETWERTYŃSKI II Książę cz. Pokój. — W polu czerwonym w barku półksiężyc srebrny, obejmującego sześciopromienną gwiazdę złotą, utkwione do połowy dwa miecze. Tarczę osłania płaszcz czerwony podbity gronostajami i mitra. Niewiadomo kiedy zaczęli używać tego herbu. *Nies.*

CZEWOJA I, Czawa, Czawy, Szczewya, Lzawia, Lzawa. — W polu barwy niewiadomej dwa półksiężyce rogami do boków tarczy. Jeden z najstarszych herbów polskich. Nazwa tego herbu Lzawa musiała powstać z błędnego czytania pierwotnej Czawy. *Rysunek od D-ra Piekosińskiego.*

CZEWOJA II. — W polu czerwonym krzyż srebrny kawalerski między dwoma barkami podków srebrnych. Na hełmem w koronie trzy pióra strusie. Dawna odmiana Czewoi I; według Niesieckiego dla swego podobieństwa herb ten znalazł się z herbem Ostoja. *Paprz.; Nies.; Piek.*

CZEWOJA III. — W polu błękitnym miecz ostrzem na dół między barkami dwóch podków srebrnych. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Dawna odmiana Czewoi I. *Paprz.; Nies.; Małach.; Piek.*

CZEWOJA IV. — W polu czerwonym dwie podkowy srebrne rzędem barkami do siebie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Najdawniejsza odmiana Czewoi I. *Paprz.; Nies.; Piek.; Mał.*

CZOCHRON I. — W polu srebrnym krokiew czerwona między trzema czarnymi głowami dziczemi, dwiema u góry, a jedną u spodu. Nad tarczą w koronie z zawoju czarno-srebrnego — koń biały w lewo. Tarczę podtrzymują dwa charty w obrożach czerwonych ze smyczami. Godło: VIRTUTE ET LABORE. Herb pochodzący ze Szkocji, znany już u nas w XVI wieku. *Her. Kr. Pol.; Riet.; Bork.; Pol.*

CZOCHRON II. — W polu srebrnym krokiew czerwona, sięgająca szczytu tarczy, między trzema czarnymi głowami dziczemi, dwiema u góry, a jedną u dołu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Ms. Ziel.*

CZORNBERG, Czarneberg — W polu czerwonym trzy widły srebrne: dwie do góry od siebie, a jedna na dół, obsadami połączone w środku tarczy. Nad hełmem w koronie takich samych widel dwoje do góry ukośnie od siebie ustawionych. Rodzina szlązka z przydomkiem z Galowic, którą spotykamy już w r. 1607. *Paprz.; Nies.; Bork.; Ms. Ziel.*

CZUDNOCHOWSKI-BIEGOŃ. — W polu srebrnym dwa pasy poprzeczne czerwone. Nad hełmem w koronie dwie trąby o trzech pasach czerwonych i dwóch srebrnych naprzemian. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina kaszubska, otrzymała szlachectwo pruskie 7 Listopada r. 1786, a potwierdzenie 22 Kwietnia r. 1804. *Steb. III. 2 149.; Bork.; Pol.*

CZUWASZ. — W polu czerwonym trójząb srebrny do góry. Nad tarczą w koronie pół męza z brodą, w sukni czerwonej, czapce białej o czerwonym wyłogu i z dwoma listkami po bokach, trzymającego w prawej ręce mitrę, a w lewej trójząb. Rodzina wołyńska, o której pierwszą wzmiankę spotykamy w r. 1525. *Dok. u rodziny.; Pol.*

CZYSZYŃSKI. — Na tarczy od góry w trzeciej części ściętej, w polu górnym błękitnym na poprzecznej gałazce wawrzynu z odnogą w środku ukośnie na lewo — rzędem trzy ptaszki,

w dolnym zaś czerwonym podwójna lilia srebrna. Nad tarczą w koronie taka sama lilia między dwoma skrzydłami orlema: prawem czerwonym, a lewym srebrnym. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany d. 28 Września r. 1580 Stanisławowi Czyszyńskiemu. *M. Kor. Ks. 123. 393.; Pieh.*

DABOR, Dawbor, Dowbor, cz. Przyjaciel Sowity. — W polu błękitnym dwa serca rzędem przesyte strzałą w lewo ukośnie na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb stary przysługujący rodzinie litewskiej Dawborów z przydomkiem Muśnicki. *Nies.: Hefn.: Bork.; Pol.*

DACZYCKI. — W polu czerwonym z za muru srebrnego o trzech blankach ręce zbrojne strzałą w prawo ukośnie z łuku wypuszczające. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Rodzina polska zamieszkała w Czechach, gdzie w r. 1815 otrzymała tytuł baronowski od Franciszka II, Cesarza Austriackiego. *Sieb. IV. 9. 44.; Bork.; Ottáv.*

DALIBÓR I. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I czerwonym — trzy monety złote: dwie i jedna, w II złotem — pół orła czarnego z głową w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote, czarne i czerwone. Labry z prawej strony czarne, a z lewej czerwone podbite złotem. Ród pochodzenia polskiego; herb przyniesony ze szlążka w XVII wieku. *Sieb. IV. 11. 7. i IV. 8. 16., Bork.*

DALIBÓR II. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I złotem — pół orła czarnego, w II czerwonym — trzy monety złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie dwa pióra strusie: czarne i czerwone. Labry z prawej strony czarne a z lewej czerwone podbite złotem. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. VI. 8. 16.*

DALIBÓR III. — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym — trzy monety złote: dwie i jedna w II złotem — pół orła czerwonego. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między złotem. Labry czerwone podbite złotem. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. VI. 8. 16.*

DALIŃSKI cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami srebrnymi strzala srebrna bez opierzenia żelźcem do góry, u dołu rozdarta. Nad hełmem w koronie taka sama strzala jak w tarczy, lecz między szablą z prawej, a mieczem z lewej strony, ostrzami do góry ukośnie w strony. Początek odmiany niewiadomy. *Ms. Kof.; Nies.; Bork.*

DANEWITZ, Dannvitz cz. Świnka odm. — W polu srebrnym pod czarną głową dzicza ręka w czerwonym rękawie paszczy dotykająca. Nad hełmem w koronie łabędź biały. Labry czarne podbite srebrem. Rodzina pochodzenia polskiego na szlążku w XVI wieku. *Hefn.; Sieb. IV. 11. 7. i VI. 8. 5. Bork.*

DANGEL cz. Globus. — W polu zielonym globus srebrny pionowymi liniami jakby południkami poprzecinany, u góry i u dołu rozety w kształcie liści w połowie widoczne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany w r. 1790 Dangelowi, fabrykantowi warszawskiemu, z rodziny włoskiej, potwierdzony 17 Czerwca r. 1798, przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Sieb. III. 2. 150.; Bork.*

DANGIEL I. Danigel — W polu zielonym na okrągłej tarczy srebrnej poprzecznie ustawionej i gwoździami na brzegu lewym widzialnym obitej, pas poprzeczny srebrny z dwoma rzędami liśćmi winnymi łodygami w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny nobilitowanej w r. 1498, przez Władysława, Króla Węgierskiego i Czeskiego, następnie osiadłej pod Krakowem; rodzina ta według Polaczka wygasła w końcu XVII wieku; następnie tenże sam herb ponownie nadany 19 Czerwca w r. 1792 Tomaszowi-Michałowi Dangelowi, przez Stanisława Augusta, Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Nies.; Wiel.; Bork.: Pol.*

DANGIEL II. — W polu zielonym na poprzecznym pasie srebrnym dwa rzędem liście winne złote lodygami ku bokom tarczy. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

DANIEL. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu błękitnym na murawie w lewo stojący daniel, z głową odwróconą i z gałązką zieloną w pysku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: błękitne między białymi, na środkowym sześciopromienna gwiazda srebrna. Labry błękitne podbite złotem. Nadany 25 Marca r. 1845 Franciszkowi Dani-lewskiemu referendarzowi stanu byłemu naczelnikowi warszawskiego pocztamu, za gorliwość w służbie i przywiązanie do tronu, oraz jego synowcom: Antoniemu, Józefowi, Klemensovi i Wiktorowi i synowicom Celinie i Rozalii, dzieciom po Janie Danielewskim, byłym komisarzu obwodu pułtuskiego, przez Mikołaja I, Cesarza Rossyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork; Pol.*

DANISIEWICZ. — W polu barwy niewiadomej na trzech belkach skrzyżowanych w gwiazdę strzała przepołowiona bez opierzenia, żeleźcem do góry. Początek herbu niewiadomy. *Piek.*

DANISZEWSKI cz. Rudnica odm. — Na tarczy dwudzielnej na polach I błękitnym, a II srebrnym, na podkowie srebrnej ocelami do góry — srebrna strzała żeleźcem na dół ukośnie w prawo, od strony opierzenia pod lewem ocelem przechodząca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Wiel.*

DANTYSZEK. — Na tarczy czterodzielnej w polu I dwudzielnym, w prawej połowie czarnym, a lewej srebrnym — dwa skrzydła orle: prawe białe, a lewe czerwone, w II i III błękitnych — rzędem miecz ostrzem i maczuga głównią do góry, w IV zaś dwudzielnym, w prawej połowie srebrnym, a lewej czarnym — dwa skrzydła orle: prawe czerwone, a lewe białe. Nad hełmem korona. Herb Jana Hoefena (z rodziny mieszczańskiej niemieckiej w Gdańsku osiadłej) biskupa Warmińskiego, nadany przez Karola V, Cesarza Rzymskiego, a potwierdzony przez Zygmunta I, Króla Polskiego. *Nies.; Bork.; Pol.*

DAREWSKI, Darowski cz. Sreniawa odm. — W polu błękitnym rzeka srebrna na kształt litery **S** odwróconej, z krzyżem kawalerskim złotym u góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Na potrecie ze zbioru Mieczysława hr. Ledóchowskiego w Warszawie; Ms. Koj.; Nies.; Bork. (pod Weryha).*

DARGIEWICZ cz. Bawola głowa odm. — W polu czerwonym czarna głowa wołowa wprost. Nad tarczą — mitra. Źródła nasze nie uzasadniają książęcego pochodzenia tej rodziny. Wywodzą się bowiem od urojonego Księcia Dowmonta. *Bork.; Pol.; Wolff. — Książowie litewsko-ruscy.*

DARGOLEWSKI I, Dergolewski cz. Księżyc z mieczem. — W polu czerwonym nad rękojeścią miecza półksiężyc złoty barkiem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Dawny herb pruski. Niesiecki upatruje w nim odmianę herbu Garczyńskich, rodziny z Prus zachodnich. *Ms. o fam. prus.; Nies.*

DARGOLEWSKI II. — W polu czerwonym nad półksiężycem złotym rogami do góry miecz ostrzem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana herbu Dargolewski I. *Nies. (pod Lutomskim).*

DARGOLEWSKI III. — W polu błękitnym nad rękojeścią miecza między dwiema sześciopromiennymi srebrnymi gwiazdami — księżyc srebrny barkiem do góry. Nad hełmem korona. Odmiana przystępująca Zapendowskim. *Nies. (pod Dergolewskim); Sieb. III. 2. 151.*

DARGOLEWSKI IV. — W polu błękitnym nad ostrzem miecza między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi półksiężyc srebrny barkiem do góry. Nad hełmem bez korony nad rogami srebrnego półksiężyca dwie sześciopromienne gwiazdy złote. Odmiana używana na Pomorzu. *Sieb. VI. 9. 12.*

DARGUN. — W polu czarnym nad pasem poprzecznym czerwonym ze skrajem złotym — pegaz srebrny, a pod pasem — rzędem dwie pojedyncze lilie srebrne. Nad tarczą dwa ukoronowane helmy, nad pierwszym orzeł złoty z głową w lewo, a nad drugim lew srebrny. Labry z prawej strony czerwone podbite złotem, a z lewej czarne podbite srebrem. Nadany d. 20 Stycznia r. 1868 przez Franciszka Józefa, Cesarza Austriackiego. *Riet*

DARGUŻ I, Dargosz, (Dargusch). — W polu błękitnym złota lwa głowa z paszczą rozwartą. Nad hełmem w koronie sześciopromienna gwiazda złota. Stary kaszubski herb rodziny osiadłej w XVI wieku na Pomorzu. *Sieb. VI. 9. 12; Pol.*

DARGUŻ II. — Na tarczy linią ukośno-lewą ściętej w polu górnym czerwonym — pół lwa złotego, w dolnym zaś — szachownica błękitno-srebrna. Nad hełmem w koronie na trzech rzędem sześciopromiennych gwiazdach złotych trzy gałązki z kwiatem lilii. Labry z prawej strony błękitne podbite srebrem, a z lewej czerwone podbite złotem. Odmiana herbu Dargusz I. *Sieb. VI. 9. 12.*

DASZKIEWICZ cz. Korybut odm. — W polu błękitnym nad sześciopromienną gwiazdą złotą, na barku półksiężyca złotego taki sam krzyż, którego trzy ramiona są przekrzyżowane. Rodzina litewska osiadła w Prusiech. *Sieb. VI. 4. 8.*

DASZKOW Książę. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych — Ś-ty Michał archanioł (herb Kijowa), w II i III czerwonych — na tylnej części armaty złotej o srebrnych kołach, wylotem w lewo — zielony rajski ptak siedzi (herb Smoleńska), w V zaś błękitnym — nad sześciopromienną gwiazdą złotą półksiężyc srebrny, na barku którego krzyż złoty. Tarczę osłania płaszcz czerwony, podbity gronostajami i mitra. Indygenat z r. 1776 *Vol. Leg. VIII. 919; Obszc. Gerb.; Bork.; Pol.*

DĄB I, Dub, Żelechy, Czelechy. — W polu czarnym dąb złoty o pięciu korzeniach z dwoma liśćmi i trzema żołędziami. Nad hełmem w koronie taki sam dąb lecz bez korzeni. Herb przyniesiony z Czech w XVI wieku. *Paprz.; Nies.; Okol.*

DĄB II. — W polu czerwonym dąb złoty o pięciu korzeniach z dwoma liśćmi i trzema żołędziami. Nad hełmem w koronie taki sam dąb, lecz bez korzeni. Odmiana herbu Dąb I. *Nies. Sieb. IV. 14. 3.*

DĄB III. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym z pierścienia złotego klejnotem do góry dwa złote żołędzie na gałązkach, w pochewkach zielonych, zwieszające się ku bokom tarczy; w dolnym zaś czarnym — z takiego samego pierścienia jeden żołędź wprost do góry. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami czerwono czarnymi gałązka dębowa o dwóch liściach i trzech żołędziach złotych. Labry czarno-czerwone z prawej strony, a czerwono-czarne z lewej — podbite złotem. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 3.*

DĄB IV. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym i dolnym czarnym ze złotego pierścienia dwa żołędzie złote w strony do góry, a jeden na dół. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 3.*

DĄBROWA. — W polu błękitnym na barku podkowy srebrnej — krzyż złoty kawalerski. Od oceli wychodzą ukośnie ku bokom tarczy takie same krzyże lecz klinowato zakończone. Nad hełmem w koronie skrzydło czarne barkiem w lewo, przeszyte strzałą srebrną, żelźcem w lewo. Jeden z najstarszych herbów polskich. (Może odmiana herbu Pohóg?). *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.*

DĄBROWO-KORAB'. — W polu czerwonym na łodzi złotej, zakończonej złotemi głowami lwiami—wieża kamienna okrągła o czterech blankach, z otworem u dołu, po bokach blanków po sześciopromiennej gwiazdzie srebrnej. Nad hełmem w koronie skrzydło sępie barkiem w lewo strzałą srebrną do góry ukośnie w lewo przeszyte. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany 14 Października r. 1839 Hilaremu Ostrowskiemu, radcy stanu, dyrektorowi wydziału kontroli jeneralnej podatków stałych, w komisji rządowej przyehodów i skarbu, przez Mikołaja I. Cesarza Rossyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

DĄBROWSKI I. — W polu czerwonym ukoronowana niewiasta z rozpuszczonemi włosami. W sukni białej, trzyma oburącz przy ustach dwie trąby złote wylotami ukośnie na dół, w strony. Nad hełmem w koronie między dwiema złotemi trąbami taka sama niewiasta. Stary herb pruski. *Biel.; Nies.*

DĄBROWSKI II. — W polu czerwonym z muru srebrnego o trzech blankach ukoronowana niewiasta bialo odziana, z rozpuszczonemi włosami, trzyma oburącz przy ustach dwie trąby złote, wylotami na dół ukośnie w strony. Nad hełmem w koronie taka sama niewiasta między dwiema złotemi trąbami z wylotami do góry. Odmiana używan w Prusiech zachodnich w XVI wieku. *Sieb. VI. 4. 10.*

DĄBROWSKI cz. Dołęga odm. — W polu błękitnym na barku podkowy srebrnej krzyż złoty kawalerski, między ocelami zaś strzala czerwona żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie proporzec czerwony ze skrzydłem orlim czarnem. Odmiana potwierdzona w r. 1553 przez Zygmunta Augusta, Króla Polskiego, oblatowana w Grodzie Lubelskim w r. 1632. *Relationum et oblatarum Castr. Lublinen. anno 1632, vol. LXI. 187.*

DĄBRÓWKA. — W polu błękitnym na barku podkowy srebrnej krzyż złoty na trzech górnych ramionach przekrzyżowany; takie same dwa krzyże z ocelów podkowy ukośnie w górę ku bokom tarczy wychodzące. Nad hełmem w koronie lew złoty w lewo trzymający przed sobą pękliktorski. Nadany 14 Października r. 1839 Józefowi Aleksemu Morawskiemu, członkowi rady stanu, prezesowi dyrekcji głównej towarzystwa kredytowego ziemskiego w Królestwie Polskiem, za gorliwą i użyteczną służbę, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

DĄMBSKI Hrabia cz. Godziemba odm. — W polu czerwonym na pniu o pięciu korzeniach trzy gałęzie sosnowe. Nad tarczą, nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany, a w niem pół rycerza zbrojnego w prawej ręce trzymającego takie samo drzewo jak na tarczy, lewą ma opartą o biodro. Labry czerwone podbite srebrem. Tytuł nadany w r. 1819 przez Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego, potwierdzony w Królestwie Polskiem 3 Grudnia r. 1825, a ponownie w Prusach — dnia 27 Września r. 1888. *Kos. I.; Grit.-Hild.; dok. w posiadaniu rodziny.*

DEBOLI (de Beaulieu) — W polu srebrnym dwa lwy ku sobie zwrócone trzymają świecznik kościelny. Nad tarczą korona. Rodzina de Beaulieu przybyła z Francyi do Polski za Jana Kazimierza. (Hefner podaje odmianę tego herbu, dodając trzy pióra strusie w koronie). *Her. Kr. Pol.*

DECIUSZ, Dycz cz. Topór odm. — Na tarczy pięciodelnej w polach I i IV czerwonych—topór srebrny, w II i III dwudzielnych srebrno-czerwonych — dwugłowe orły, w prawej połowie czerwone, a w lewej — srebrne, w V zaś dwudzielnym zloto-czarnem — sierp srebrny. Rodzina

rzymska, przybyła do Krakowa z Wissemburga około r. 1505 w osobie Justusa Ludwika Deciusza, sekretarza króla, żupnika Wieliczki, chwilowego zastępcy podskarbidgo Szydłowieckiego dla spraw menniczych, rządcy mennic koronnych i dyrektora mennicy miasta Torunia. Około r. 1520 otrzymał on od Karola V, Cesarza Niemieckiego szlachectwo i godność palatyna; do swego rodzinnego znaku zaś, zakrzywionego noża ogrodniczego—orty. Adoptowany przez Tęczyńskich — otrzymuje herb Topór, na co uzyskuje aprobatę Zygmunta I, Króla Polskiego d. 29 Czerwca 1531 r. *M. Kor. Ks. 43. JJJ. 223. i 225, Ks. 47 i 19 i Ks. 50 270: Okol.: Nies.; Zapiski Numizmatyczne z r. 1884. str. 5 i 6.*

DEDERKALO. — W polu barwy niewiadomej figura w kształcie litery Y. Początek herbu niewiadomy. *Nies.; Małach*

DEJM, Deym Hrabia. — W polu czerwonym na pagórku zielonym gęś siedząca. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — gęś. Labry czerwona podbite srebrem. Rodzina niemiecka, hrabiowie czescy w 1730, baronowie von Stritez; hr. Kazimierz Deym, tajny radca, prezes sądu szlacheckiego lwowskiego, otrzymał indygenat galicyjski w r. 1786. *Bork.; Pol*

DELPACY I. — Na tarczy obramowanej złotem, na zielonym pasie ukośno-lewym ze skrajem złotym — trzy rzędem podwójne lilie srebrne, po nad pasem pole tarczy srebrne, a pod pasem — czerwone a właściwie pomarańczowe. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między zielonemi. Indygenat w r. 1658 udzielony Franciszkowi Delpacemu, Oberszterlejtnantsowi Kasztelana Kamienieckiego. *Oryginalny dyplom z d. 25 Sierpnia r. 1658. u p. Klemensowskiego z Celejowa: Vol. Leg. IV. 570.*

DELPACY II, Delpacy cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym między dwoma wążkami pasami srebrnymi trzy rzędem podwójne lilie srebrne. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie podwójna lilia srebrna. Indygenat z r. 1667 Wawrzyńcowi Delpacy, kapitanowi piechoty, za waleczność. *Vol. Leg. IV. 919; Nies.; Bork.; Pol.*

DELPACY III. — W polu czerwonym nad krokwią srebrną, z prawej strony trzy rzędem podwójne lilie srebrne, a z lewej — trzy róże białe w takim samym porządku. Nad hełmem w koronie pawi ogon. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.; Bork.; Pol.*

DEMBLIŃSKI Hrabia — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — ukoronowany orzeł złoty, w dolnym zaś błękitnym — krokiew srebrna. Nad koroną hrabiowską z hełmu i zawoju błękitno-srebrno-czerwonego — od łokcia w rękawie błękitnym z wylogiem białym ręka, trzymająca gałązkę wawrzynu. Labry czerwono-błękitne podbite po części złotem i srebrem. Tarczę podtrzymują dwa psy w obrożach złotych z wywieszonymi językami i głowami odwróconymi. Rodzina francuzka, której w osobie Augusta de Ville Aleksander I, Cesarz Rosyjski i Król Polski d. 17 Czerwca r. 1816 nadał tytuł hrabiego Demblińskiego, potwierdzony w Królestwie Polskim w r. 1844. *Gritz.-Hild.*

DEMBOWSKI cz. Przyjaciół odm. — Na tarczy ściętej na polach górnym czarnym, a dolnym zielonym — serce złote przeszzyte dwiema strzałami srebrnymi równoległymi, górną w prawo, a dolną w lewo, każdą na swoim polu. Początek odmiany niewiadomy. *Hejn.; Sp. Szl. Gal.; Pol.; Rietstap mieni ich baronami.*

DEMRYC I, Temritz, Demritz cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym między rogami złotego półksiężyca złota sześciopromienna gwiazda. Nad hełmem w koronie między dwiema chorągwiemi w błękitne i srebrne poprzeczne pasy trzy pióra strusie złote między błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Rodzina polskiego pochodzenia na Śląsku. *Sieb. VI 8. II.; Hejn.; Pol.*

DEMRYC II. — W polu błękitnym nad i pod półksiężyca złotą sześciopromienną gwiazdą. Nad hełmem w koronie między złotymi rogami do góry — sześciopromienna gwiazda złota i mieczem. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana herbu Demryc.

DENHOF, (*Doenhof*). — W polu srebrnym czarna głowa dzicza. Nad hełmem w koronie pół czarnego dzika, przesytego dwoma ośczechami na krzyż ukośnie do góry. Rodzina pochodząca z Westfalii, od połowy XIV wieku osiadła w Infantach, w Polsce od XVI wieku rozrodzona. *Nies.; Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 11.; Bork.*

DENHOF Hrabia. — W polu srebrnym czarna głowa dzicza. Nad koroną hrabiowską hełm, w koronie którego pół czarnego dzika, przesytego dwoma ośczechami ukośnie na krzyż do góry. Labry czarne podbite srebrem. Tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego nadany d. 11 Stycznia 1635 r. Kacprowi Denhofowi, wojewodzie derpskiemu i jego braciom Gerardowi i Magnusowi-Ernstowi przez Cesarza Ferdynanda III. *Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 11.; Bork.*

DENHOF Książę. — W polu srebrnym czarna głowa dzicza. Nad koroną hrabiowską hełm, w koronie którego pół czarnego dzika, przesytego dwoma ośczechami na krzyż ukośnie do góry. Labry czarne podbite srebrem. Tarczę okrywa płaszcz książęcy i mitra. Gałąź polska rodziny Denhofów do godności książęcej wyniesiona w osobie Kacpra, wojewody Sieradzkiego, przez Ferdynanda III, cesarza państwa rzymskiego d. 8 Sierpnia r. 1637. *Nies.; Balt.-Wap.; Sieb. I. 3. 59.*

DENIS I. — W polu błękitnym nad sześciopromienną gwiazdą krzyż srebrny. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Stary herb polski używany w XVII wieku przez Denisowiczów w brzeskim. *Nies. Rysunek nie zgodny jest z opisem u Niesieckiego, pisze bowiem o krzyżu złamanym, a w rysunku krzyż jest prosty.*

DENIS II. — W polu błękitnym nad sześciopromienną gwiazdą krzyż złamany. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. *Nies.; Kojat.*

DENMARK, (*Dennemarck*). — Na tarczy dwudzielnej w polu I złotem — pół orla czarnego, w II czerwonym — dwie strzały srebrne żeleźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z wzniesionym mieczem. Labry z prawej strony czerwone podbite srebrem, a z lewej czarne podbite złotem. Indygenat z r. 1673, udzielony Janowi Denmarkowi, oberszterowi za waleczność. *Vol. Leg. V. 130.; Sieb. VI. 4. 8.; Bork.*

DERMONT I-SIWICKI czy też Silnicki, Dyrmont cz. Korczak odm. — W polu czerwonym nad dwiema krokwiemi srebrnymi łącznie tworzącymi literę **W**, trzy wręby srebrne jeden pod drugim, ku dołowi stopniowo zmniejszające się. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany, używanej na Litwie, niewiadomy. *Nies.; Kojat.; Plek.; Bork.; Hefn.*

DERMONT II-SIWICKI cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym na środkowym z trzech pagórków zielonych krzyżami srebrnymi naznaczonych — łabędź z wężem w ósemkę niecałą zwiniętym w dziobie. Nad hełmem w koronie na trzech strusich piórach taki sam łabędź z wężem jak i na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powstała w Kurlandii. *Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 87.*

DESIER (*Dessier, Dessieur*). — Na tarczy pasem złotym poprzecznym przepołowionej, w polu górnym błękitnym — rzędem dwie sześciopromienne gwiazdy złote, w dolnym zaś czerwonym — kotwica srebrna uchem ukośnie w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Indygenat otrzymał w r. 1726 Jan Dessier francuz, oberszterlejtant w wojsku polskim cudzoziemskim, w nagrodę zasług przeciw rebellizującemu chłopstwu na Kozaczyźnie. *Vol. Leg. V. 454.; Nies.; Małach.; Pol.*

DESKUR (*Descour*) cz. Góra złotoskalista. — W polu błękitnym na pagórku zielonym, na skale złotej dwa czarne kruki rzędem, (lub dwie kawki biało nakrapiane) ku sobie zwrócone, nad nimi sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem korona. Jan Deskur, kapelan gwardyi pieszej Wielkiego Księstwa Litewskiego i Michał, chorąży, oraz Paweł i Hieronim (synowie Piotra Deskur, oberszterlejtanta rzeczony gwardyi), za męstwo i zasługi wojskowe otrzymali indygenat d. 15 Lutego r. 1766 od Stanisława-Augusta, Króla Polskiego *Nies. przyp.; Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

DESZTRUNK (*De Strunk*). — Na tarczy pasem poprzecznym złotym przepołowionej w polu górnem czerwonym — z obłoków ręka zbrojna trzyma gałązkę palmową, w dolnem zaś błękitnem — globus na podstawie. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami dwie gałązki palmowe. Indygenat z r. 1768 Kazimierzowi Desztrunk. *Vol. Leg VII. 800.; Bork.; Dokument z r. 1808, własność J. Hr. Ostrowskiego.*

DESZPOT. Despot cz. Zenowicz, Zienowicz. — W polu czerwonym, nad barkiem złotego półpierścienia — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie kruk z pierścieniem złotym w dziobie. Stary herb litewski. *Nies.; Koj.*

DETER I. — Na tarczy ściętej w polu górnem dwudzielnem z prawej złotem — lis czerwony, siedzący w lewo z głową za siebie zwróconą, z lewej błękitnem — pas lewo ukośny srebrny, w całym zaś polu dolnem — mur srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry z prawej strony czerwone podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Szlachectwo przyznane d. 16 Listopada roku 1810 Deterowi, z rodziny szląskiej, przez Fryderyka Augusta, Króla Saskiego, Księcia Warszawskiego. *Sieb. VI. 8. III. 82.; Bork.; Pol.*

DETER II. — Na tarczy ściętej w polu górnem dwudzielnem z prawej strony złotem — lis siedzący w lewo z głową w tył zwróconą, w lewem błękitnem — cztery pasy srebrne prawo-ukośne; w dolnem zaś — mur srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedzającego. *Sieb. VI. 8. III. 82 i III. 2. 154.*

DĘBICKI Hrabia cz. Gryf odm. — W polu czerwonym gryf srebrny. Nad koroną hrabiowską część takiego samego gryfa po szyję, z trąbą złotą po prawej stronie. Tytuł hrabiowski galicyjski dla Ludwika Dębickiego z Dębicy na Zakrzowie, Sielcach, Krakurzowcach, i Wiatowicach przyznany r. 1782, następnie w dniu 2 Sierpnia roku 1789 potwierdzony, na co d. 25 Listopada r. 1890 dyplom wydany został. *Bork.; Pol.*

DĘBICZ I, (*Dambic*). — W polu czerwonym trzy srebrne oszczepy ostrzami od siebie do góry, końcami u dołu stykające się. Nad hełmem w koronie takie same oszczepy. Stary herb pomorski. *Nies.*

DĘBICZ II, Dambicz, (*Dambitz*). — W polu srebrnym trzy czerwone liście lipowe na długich łodygach prawie stykających się u dołu. Nad hełmem w koronie podobne trzy liście. Labry czerwone podbite srebrem. Prawdopodobnie odmiana, a może być że i pierwotna forma naszego Dębicza, przysługująca elbląskiej rodzinie, wygasłej w XVI wieku. *Sieb. VI. 4. 7.*

DĘBIŃSKI Hrabia, Dembiński cz. Rawicz odm. — W polu złotem na bieżącym czarnym niedźwiedziu panna siedząca, z włosami rozpuszczonemi, w koronie, z rękami do góry, błękitno (według Hejn. czerwono) odziana. Nad koroną hrabiowską w ukoronowanym hełmie między złotymi rogami jeleniami — pół niedźwiedzia z rogą w prawej łapie. Rodzina małopolska z Dębian, której tytuł hrabiowski galicyjski przyznany został d. 2 Sierpnia r. 1784, w osobie Jana Nepomucena z Nienadowa, cześnika krakowskiego, pułkownika wojsk koronnych, cłonka stanów galicyjskich. *Sieb. III. 2. 153.; Hejn.; Bork.; Pol.*

DĘBNIK. — W polu błękitnem trzy złote gałązki dębowe: dwie i jedna, o dwóch listkach i jednej żołędzi, ułożone gałązkami do góry ukośnie w lewo. Nad hełmem w koronie między złotem i kopiami rycerz w zbroi, prawą ręką węża trzymający, lewą oparty o biodro, z gwiazdą szesnastopromienną złotą nad szyszakiem. Nadany d. 23 Marca r. 1845 Karolowi Ejchlerowi, kawalerowi orderu S. G. Stanisława III klasy, właścicielowi apteki w mieście Miedzyrzeczu, w tej gubernii podlaskiej, przez Mikołaja I. Cezarza Rosyjskiego i Króla Polskiego, za zasługi dla armii rosyjskiej tak w roku 1815 jak w r. 1831 w czasie trwania cholery w Miedzyrzeczu. *Nies. Kt. IV.; Bork.; Pol.*

DĘBNÓL, Sędzowina. — Na tarczy czterdzielniej czerwone złote krokwie — złączone na kształt litery **W**. Nad hełmem w kor

— dwie krokwie srebrne
na rogach — krzyż

ozdobny. Jeden z bardzo starych herbów polskich; niektórzy przypuszczają, że jest to upośledzona forma Abdanka i że dla ujmy krwi szlacheckiej rodowy znak dopiero w czwartym polu umieszczono. Naprowadza na to legenda o jednym Abdańcu wziętym do niewoli tatarskiej, a również i kształt pierwotny herbu, który według D-ra Piekosińskiego przedstawiał nie krzyż ale podział tarczy dwiema liniami na cztery części. Dowodów ścisłych na poparcie tej teorii nie znajdujemy. *Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.*

DĘBNO II. — W polu czerwonym — krzyż nie sięgający brzegów tarczy, w lewym dolnym międzyramieniu—dwie krokwie srebrne złączone na kształt litery **W**. Nad hełmem w koronie między dwoma rogami — krzyż złoty ozdobny. Herb nieprawidłowy, podajemy go dla ścisłości, oraz dlatego że został zamieszczony w urzędowym herbarzu Królestwa Polskiego. *Nies.; Her. Kr. Pol.*

DĘBNO III. — W polu czerwonym — krzyż srebrny sięgający brzegów tarczy, w lewym dolnym międzyramieniu dwie krokwie srebrne złączone na kształt litery **W**. Nad hełmem w koronie między dwoma rogami — krzyż ozdobny. Poprawna odmiana Dębna I, obecnie używana. *Okol.; Kojat.; Jagod.*

DĘBORÓG. — W polu błękitnym z pieńka naturalnego po obu stronach jakby jelenie rogi wyrosnięte. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb z XVI wieku. *Papr.; Nies*

DIADKOWSKI. — W polu barwy niewiadomej jakby duża litera **N**, nad której prawą łaską niższą gwiazda; obok zaś łaski lewej, wyższej, u góry załamanej i przekrzyżowanej, półksiężyc barkiem do litery. Początek herbu niewiadomy. *Autograf z r. 1614 w Księgobiorze Ordyn. Hr. Kras.*

DIC (Diets). — W polu błękitnym czy też czarnym—gryf złoty. Nad hełmem w koronie pół takiego samego gryfa. Labry błękitne podbite złotem. Rodzina rosyjska pochodzenia tyrolskiego, otrzymała tytuł baronowski polski w r. 1759. *Sieb. III. 11. 88.; Balt-Wap.; Sygill. 29. 144.; Bork.; Pol.*

DIETZ Baron. — Na tarczy o siedmiu polach w I i VI błękitnych — gryf złoty, w II czerwonym—krzyż kawalerski złoty, w III i IV czerwonych — gałązki o trzech listkach, pod którymi dwie białe róże czterolistne, w V czerwonym — dwie pary chorągiewek złotych w pęk srebrną wstęgą związanych, w VII złotem — serce czerwone z okiem Opatrzności na środku. Nad tarczą trzy helmy ukoronowane: w pierwszym róża czterolistna biała z listkami po bokach w środkowym z korony baronowskiej dwa skrzydła srebrne, w trzecim zaś pół gryfa złotego. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują rycerze zbrojni. Godło: DEO PROVIDENTE Zapisany jako baron inflancki w r. 1764. *Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 23.*

DITRICH. (Dittrich) — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych, na srebrnej górze skalistej—srebrny witych końcem do góry, w II i III złotych — orzeł czarny. Nad tarczą dwa helmy w koronach; nad pierwszym między dwiema trąbami, w połowie na przemian srebrno-błękitnymi—orzeł czarny, nad drugim między dwoma skrzydłami w połowie na przemian złotem i czarnem — witych srebrny końcem do góry. Labry z prawej strony błękitne podbite srebrem, a z lewej czarne podbite złotem. Herb nadany r. 1776 Janowi Ferdynandowi Dittrichowi z przydomkiem von Dittrichfels, radcy sądu apelacyjnego w Galicyi. *Hefn.; Bork.; Pol.*

DŁUGAJSKI cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym na prawo-ukośnym pasie błękitnym o brzegach srebrnych—rzędem trzy lilie srebrne. Nad tarczą korona. Początek odmiany niewiadomy. *Panegiryk z XVIII wieku, własność p. Bisiera.*

DŁUHOMIL I, Długomil, Długochmil, Birawa, Berawa, Berawski, Bierawski cz. Trzy radła. — W polu barwy niewiadomej trzy łopaty (schaufeln, szuffle) rękojeściami w środku tarczy zbliżone, jedna do góry a dwie na dół od siebie ukośnie. Nad hełmem korona. Rodzina w połowie XV wieku osiadła na Szląsku, w Czechach również spotykana; od nich pochodzą Zubrscy. *Papr.; Nies.; Sieb. VI. 8. II. 17.; Wap.; Małach.; Bork.; Pol.*

DOLGORUKI, Dolhoruki Książę. — Na tarczy czterodzielnej w polu I złotem — ukoronowany czarny orzeł, w lewej szponie trzyma krzyż na skrzydle oparty i po za głowę w prawo sięgający, w II czerwonym — archanioł z mieczem i złotą tarczą, otoczony aureolą złotą, w III czarnym — z obłoków ręka zbrojna w lewo strzałę żelazną na dół trzymająca, w IV zaś błękitnym — mur srebrny z wieżą i bramą. Nad tarczą płaszcz książęcy i mitra. Książęta ruscy ze szczepu Ruryka. *Matach.; Wolff; Bork.*

DOLMAT cz. Rozmiar odm. — W polu czerwonym krokiew srebrna kąty prosty tworząca, z końcami u dołu na bok ukośnie załamana, belką poprzeczną połączona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy, Dolmatom na Litwie przysługiwała. *Kojat.; Piek.*

DOLSZKIEWICZ, Daulszkiewicz. — W polu czerwonym szabla i pałasz rękojeściami na dół, ostrzami ku bokom tarczy ukośnie skrzyżowane, nad skrzyżowaniem krzyż kawalerski złoty, po bokach zaś z prawej strony sześciopromienna gwiazda złota, z lewej zaś barkiem do niej takież półksiężyc złoty. Nad tarczą korona. Szlachectwo udzielone w r. 1661 Aleksandrowi Dolszkiewiczowi. *Nies.; Matach.; Bork.*

DOMAGOST. — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym z prawej strony czerwonym — sześciopromienna gwiazda złota, z lewej błękitnym — gwiazda srebrna, w polu zaś dolnym — mur w środku którego litera **K** umieszczona w owalu lub też, jak z dyplomu, wyraźnym herbem opatrzonemu, w polu dolnym na szachownicy czerwono-srebrnej na owalu czarnym srebrna litera **K**. Herb rodziny Kainków, pochodzenia morawskiego, potwierdzony w r. 1796 Jerzemu Kaince przez Franciszka II, cesarza niemieckiego. *Z dokumentu prywatnego w posiadaniu p. Dziadulewica i z dyplomu sakramentalnego przez rodzinę już po wydrukowaniu tablic herbów.*

DOMARADZKI I cz. Miesiąc zatajony odm. — W polu zielonym w środku srebrnej podkowy ocelami do góry — półksiężyc złoty. Nad tarczą korona. Labry zielone podbite srebrem. Herb przysługujący niewiadomo od kiedy rodzinie Domaradzkiej w Łęczycy. *Okol.; Nies.; Matach.; Bork.*

DOMARADZKI II cz. Jastrzębiec odm. — W polu czerwonym na barkach dwóch podków srebrnych rzędem — jastrząb naturalny w lewo kroczący. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Kojat.; Nies.*

DOMARADZKI III cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy ściętej na polach górnym błękitnym i dolnym czerwonym — podkowa srebrna, między ocelami której krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie jastrząb srebrny z podkową srebrną w prawej szponie. Początek odmiany niewiadomy, przysługiwała zaś gałęzi rodziny Domaradzkiej w XVI stuleciu w Pruszech osiadłej. *Sieb. VI. 4. 7.*

DOMONT cz. Ostoja odm. — W polu barwy niewiadomej na dwóch półksiężycach barkami złączonych rogami do góry i na dół, strzała bez opierzenia, żelazną do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana niewiadomo od kiedy rodzinie Domontów w połockiem przysługująca. *Zbiór Wacława Rutikowskiego, cytowany przez Piekosińskiego; Bork.*

DONAT. — Na tarczy ściętej na polach u góry czerwonym, a u dołu złotem, — srebrny kozieł rogaty w lewo. Nad hełmem w koronie pół takiego samego kozła w lewo. Labry czerwone podbite złotem. Rodzina szlachecka Donatów, z której Jan, chorąży urodzonego Raczkowskiego, za waleczność otrzymał szlachectwo w r. 1662. *Sieb. IV. 11. 15 i III. 2. 158.; Vol. Leg. IV. 873.; Bork.*

DONAU, (*Dohna*). — W polu błękitnym dwa rogi jelenie srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie między podobnymi rogami panna w koronie, z rozpuszczonymi włosami, w prawej połowie biała w lewej błękitno ubrana, oburącz rogów się trzymająca. Herb burgrabiów państwa rzymskiego Dohna w r. 1403, późniejszych hrabiów tegoż państwa rzymskiego w r. 1648, w tymże roku indygenowanych w Polsce. *Nies.; Sieb. III, 1. 6.; Bork.*

DONIN, (Donyń) — W polu błękitnym rogi jelenie srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie takie same rogi. Labry błękitne podbite srebrem. Podajemy dla ciekawości odmianę, przysługującą gałęzi rodziny Dona, osiadłej w XIV wieku na Szląsku. *Sieb. VI. 8, I. 19.*

DONIMIRSKI, Donimierski cz. Brochwicz III odm. — W polu złotem pół czerwonego jelenia z barku ukośnie położonego półksiężyc srebrnego, między rogami którego sześciopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie pod półksiężycem srebrnym i między jego rogami sześciopromienna gwiazda srebrna. Labry czerwone podbite złotem. Początek odmiany niewiadomy. *Hefn.*

DOPOMIAN. — Na tarczy dwudzielnej obramowanej złotem, w polu I czerwonym — czarna głowa żubrza mieczem z góry na dół przebita; w polu II błękitnym — berdysz srebrny. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem do cięcia wzniesionym. Nadany 11 Maja roku 1841 Janowi Bogatko, synowi Michała, inspektorowi policyi miasta Warszawy, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

DORĘGOWSKI I. — W polu czerwonym dwie trąby czarne w srebro oprawne, na dół munsztukami, wylotami do góry, na krzyż białą przepaską związane. Nad hełmem w koronie jedna trąba czarna, w srebro oprawna, z takimże sznurem, barkiem na dół, wylotem w prawo położona. Herb stary rodziny pomorskiej Gleisów, Gleistów czyli Kleistów, według Siebmachera początkowo Doręgowskimi zwanych. *Nies.; Małach.; Sieb. VI. 4. 10.; Bork.*

DORĘGOWSKI II. — W polu srebrnym dwie trąby czarne w srebro oprawne, munsztukami na dół, a wylotami do góry skrzyżowane. Nad hełmem w koronie jedna trąba czarna w srebro oprawna, z białym sznurem, barkiem na dół, a wylotem w lewo. Odmiana poprzedniego herbu. *Sieb. VI. 4. 10.*

DORFLINGER, (Dorfinger, Derfflinger). — W polu błękitnym dwie lwie głowy złote, między które wchodzi klinem pole złote o bokach łukowatych z czarnym skrzydłem stopą ptasią złotej barwy zakończonym. Nad hełmem w koronie skrzydło czarne ptasią stopą zakończone. Rodzina szląska 3 Czerwca r. 1561 do szlachectwa Ś-go Państwa Rzymskiego przypuszczona, w Polsce roku 1685 indygenowana w osobie Jerzego, feldmarszałka Elektora brandeburskiego. *Sieb. VI. 8. III. 6.; Metr. Kor. Ks. 215 str. 275.; Vol. Leg. V. 729.; Bork.*

DORFLINGER Baron. — Na tarczy pięciodelnej w polach I i IV czarnych — dwie srebrne buławy ukośnie skrzyżowane, w II i III błękitnych — dwie lwie głowy złote, między które wchodzi klinem pole złote o bokach łukowatych, z czarnym skrzydłem stopą ptasią barwy złotej zakończonym, w V zaś czerwonym — orzeł czerwony w koronie. Nad koroną baronowską dwa hełmy ukoronowane; w pierwszym orzeł czarny ukoronowany, w drugim ręka zbrojna z buławą. Labry z prawej strony czarne srebrem podbite, z lewej błękitne złotem podbite. Jerzy Dorflinger otrzymał tytuł barona Ś-go Państwa Rzymskiego i elektorstwa brandeburskiego w r. 1674. *Sieb. VII. 2. 17.; Bork.*

DOROHOSTAJSKI I cz. Kościeszka odm., cz. Tępa Kościeszka. — W polu czerwonym strzała srebrna bez opierzenia, u dołu rozdarta, z poprzeczną belką u góry zamiast żeleźca, w środku drugą belką przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy — oddawna służył rodzinie Dorohostajskich na Litwie. *Kojał.; Nies.; Piek.*

DOROHOSTAJSKI II. — W polu czerwonym strzała srebrna bez opierzenia u dołu rozdarta, u góry zamiast żeleźca zakończona jak litera **T**, w środku z lewej tylko strony przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Hefn.*

DORSZ, Dorsza, (*Dorsli*).—Na tarczy ściętej w polach barwy niewiadomej, w górnym—orzeł między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami, w dolnym zaś — lew trzymający półksiężyc rogami naprzód. Nad hełmem w koronie pół murzyna strzelającego z łuku z przepaską na głowie i biodrach. Labry barwy niewiadomej. Herb rodziny osiadłej w Prusiech, w Inowrocławskim w XVI stuleciu. *Sieb. VI. 4. 10.; Bork.: Pol.; Podług Biblioteki Warsz. Sierpień 1856 str. 364 pieczętowali się Sępią głową i byli jednego pochodzenia z Chocholewskimi.*

DORZYM, Dorzemski, Darsen, Ciemiński. — Na tarczy lewo ukośnie ściętej w polu I czerwonym—pół lwa złotego, pole II—zielone. Nad hełmem w koronie półksiężyc z gwiazdą sześciopromienną złotą na każdym rogu i trzecią nieco niżej w środku. Herb starego kaszubskiego rodu. *Sieb. VI. 9. 12.; Pol*

Rietstap cytuje powyższy herb z tą odmianą, że nad hełmem w koronie nad półksiężycem wszystkie trzy gwiazdy są w środku jedna nad drugą.

DORPOWSKI cz. Leliwa odm. — Na tarczy ściętej w polach błękitnych w I — krzyż czarny równoramienny z kliniasto wciętemi końcami ramion, w II — nad złotym półksiężycem srebrna gwiazda. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca rodzinie Kronickich z Darpowa w Prusiech Zachodnich i na Kujawach. *Nies.; Bibl. Warsz. Sierpień 1856 str. 349.; Kościński, tom I i V; Bork.*

DOSCHOT cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym podkowa srebrna barkiem do góry. Nad tarczą dwa hełmy w koronach, nad którymi po trzy pióra strusie, nad pierwszym jedno złote między błękitnymi, nad drugim srebrne między błękitnymi. Labry przy pierwszym błękitne podszyte złotem, przy drugim błękitne podszyte srebrem. Herb nadany 24 Października 1811 r. Józefowi Doschotowi przez Franciszka I. Cesarza Austriackiego. *Hefn.; Pocz. Sal. Gal.; Bork.*

DOSŁUGA. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — dwie kotwice srebrne ukośnie skrzyżowane, w dolnym zaś czerwonym — koń biały z czarnym poprzęgiem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb nadany 24 Maja 1842 r. Józefowi Majewskiemu, naczelnikowi sekcji wodnej komory konsumowo-składowej w Warszawie, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

DOST. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV błękitnych — sześciopromienna gwiazda złota, w polach zaś II i III srebrnych — trzy pióra strusie, czerwone między błękitnymi prze-szyte strzałą. Nad tarczą dwa hełmy w koronach, nad którymi po trzy pióra strusie, nad pierwszym czerwone między błękitnymi, nad drugim błękitne między czerwonymi. Labry przy prawym błękitne podbite złotem, przy lewym czerwone. Nadany około r. 1809 w Galicji Leonardowi Marcinowi Dost, z przydomkiem Dostenberg, radcy sądowemu lubelskiemu. *Hefn.; Riet.*

DOSTOJEWSKI cz. Radwan odm. — W polu czerwonym z drzewca poprzecznego zwieszająca się chorągiew kościelna złota o trzech polach obszytych frędzlami z pierścieniem złotym na środku drzewca. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Początek odmiany niewiadomy. *Kojat.; Nies.*

DOTRZYMA. — Na tarczy obramowanej złotem w polu czerwonym—przez szpadę, rękojeścią do góry—pas poprzeczny morowy błękitny z brzegami czerwonymi. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany d. 16 Stycznia 1827 roku, Janowi-Karolowi Wajchertowi, byłemu porucznikowi wojsk polskich, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.*

DOWGIAŁO, Dowgajło, Dowgiello cz. Zadora odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I błękitnym — lwa głowa płomienie ziejąca, w II czerwonym — dwie krokwie srebrne ułożone w kształcie litery **W**; w III czerwonym — miecz ostrzem na dół między barkami dwóch półksiężyców, w IV błękitnym — centaur w lewo po za siebie z łuku strzelający. Nad tarczą książęca korona. Według Niesieckiego, Jabłonowskiego i Wileżyńskiego wywodzą się Dowgiałowie od Gedyminowiczów, i chociaż nowsi heraldycy zarzucają im brak dowodów, jednakże z powyższym herbem wylegitymowani zostali. *Wolff. Kniaziowie litewsko-ruscy, 645; Pol*

DOWGIAŁO cz. Działosza odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu I czerwonym — róg jeleni srebrny, w polu II białym — skrzydło czarne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Na Litwie zdawna. *Koj.; Nies.; Sieb. IV. 14. 5; Bork.; Pol.*

DOWGIRD, Dowgerd cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym na barku srebrnej podkowy z krzyżem kawalerskim między ocelami — łabędź biały. Nad tarczą korona. Początek odmiany niewiadomy. Znani są na Żmudzi w XV stuleciu. *Koj.; Nies.; Bork.*

DOWNAROWICZ cz. Przyjaciół odm. — W polu czerwonym serce — dwoma mieczami na dół ostrzami ukośnie na krzyż przebite. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb dawno znany w witebskim. *Nies.; Bork.; Metr. Lit.; Bork.; Pol.; Dyplom Dep. Kow. z 1853 r.*

DRANGWITZ, (*Trankwits*). — W polu czerwonym dwa strzemięna trójkątne srebrne rzędem, dwoma paskami (tworzącymi przy kółku w górze kąt rozwarty) złączone. Nad hełmem pawie ogon. Bardzo stary herb pruski. *Nies.; Sieb. VI. 4. 71.*

DRĄGOWSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie jastrzęb czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Początek odmiany — spotykającej się w XVII w. w łukowskim, podlaskim i bielskim — niewiadomy. *Nies.; Bork.*

DRDACKI, (*Drdatsky*) cz. Sowa, Puszczyk odm. Na tarczy ściętej w polu górnym złotem nad książką srebrną otwartą sowa barwy naturalnej, w dolnym zaś błękitnym — laska ze złotą gałką i skówką z mieczem skrzyżowane ukośnie końcami do góry. Indygenat i herb nadany 19 Lutego r. 1836 Dominikowi Drdackiemu, prezesowi sądu szlacheckiego w Stanisławowie z przydomkiem z Ostrowa, przez Ferdynanda I, cesarza austriackiego. *Hefn.; Pocs. Ssl. Gal.; Bork.; Pol.*

DRESSEL, (*Drössel*) — W polu czarnym dwa półksiężycy barkami do siebie, rogami do boków tarczy, między czterema sześciopromiennymi gwiazdami, z których dwie w środku nad i pod półksiężycami, a dwie między ich rogami. Nad hełmem czarno ubrane (albo zbrojne) dwie ręce trzymające sztandar czarny z tym samym co w tarczy. Labry czarne podbite złotem. Indygenat w roku 1775 udzielony Jerzemu na Roszewie Dressel, chorążemu buławy wielkiej wielkiego księstwa litewskiego. *Vol. Leg VIII. 297; Sieb. III. 2. 160, — VI. 6 24 i VI. 5. 13; Bork.; Pol.*

DROBYSZ I. — W polu barwy niewiadomej — figura w kształcie małej litery **h**, przeszyta strzałą wprost gwiazdy na prawo u góry leżącej; z drugą gwiazdą u dołu na lewo przy zakręceniu litery. Nad hełmem trzy pióra strusie. Herb Drobyszów i Drobiszewskich z XVII wieku na Litwie. *Nies.; Małach.*

DROBYSZ II. — W polu czerwonym strzała bez lewego żeleźca i bez opierzenia, raz do góry, potem na dół w końcu załamana, drugą strzałą w lewo przez środek przeszyta — na lewo u góry i na prawo u dołu między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Trudno oznaczyć, który z obu tych herbów jest odmianą drugiego. *Kojał.*

DROGODAR. — W polu błękitnym na poprzecznym pasie szarym ze srebrnymi brzegami — trzy białe kamienie: dwa i jeden; nad pasem krzyż kawalerski złoty, pod pasem zaś pszczoła złota głową do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany 25 Marca roku 1845, Augustynowi Fonrobert, pomocnikowi naczelnika powiatu ostrołęckiego, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

DROGOMIR, Borzym. — W polu czerwonym trzy nogi zbrojne, w kolanach zgięte, w środku tarczy udami złączone i jakby w gwiazdę ułożone, jedna do góry dwie ku dołowi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najdawniejszych herbów polskich. *Paprz.; Okol.; Nies.*

No.	Name	Address
1	[Faint Name]	[Faint Address]
2	[Faint Name]	[Faint Address]
3	[Faint Name]	[Faint Address]
4	[Faint Name]	[Faint Address]
5	[Faint Name]	[Faint Address]
6	[Faint Name]	[Faint Address]
7	[Faint Name]	[Faint Address]
8	[Faint Name]	[Faint Address]
9	[Faint Name]	[Faint Address]
10	[Faint Name]	[Faint Address]
11	[Faint Name]	[Faint Address]
12	[Faint Name]	[Faint Address]
13	[Faint Name]	[Faint Address]
14	[Faint Name]	[Faint Address]
15	[Faint Name]	[Faint Address]
16	[Faint Name]	[Faint Address]
17	[Faint Name]	[Faint Address]
18	[Faint Name]	[Faint Address]
19	[Faint Name]	[Faint Address]
20	[Faint Name]	[Faint Address]
21	[Faint Name]	[Faint Address]
22	[Faint Name]	[Faint Address]
23	[Faint Name]	[Faint Address]
24	[Faint Name]	[Faint Address]
25	[Faint Name]	[Faint Address]

DRYA IV. — W polu złotem na pasie ukośno-lewym czerwonym—trzy przyzmy złote rzędem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 4.*

DRZEWICA. — W polu błękitnym nad i pod półksiężycem złotym — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów naszych. *Paprz.; Nies.; Małach.*

DUBENIC, (Dubenitz), Baron Rejski, Rajski. — Na tarczy dwudzielnej w polu I błękitnym — lis wspięty, w II zaś srebrnym — pies biały wspięty w lewo z obrozą czerwoną. W koronie baronowskiej francuzkiej, między dwiema trąbami w błękitno białe krokwie (*chevrons*) — pół wyżła białego w obróży czerwonej. Herb rodziny czeskiej Rajskich czyli Rejskich; Franciszek-Ksawery w r. 1824 uznany baronem w Królestwie Polskiem. *Her. Kr. Pol.; Sieb. IV. 9. 52.; Bork.*

DUBINA cz. Zagłoba odm. — W polu błękitnym na dwóch strzałach ukośnie skrzyżowanych — podkowa barkiem do góry. Nad hełmem korona. Odmiana przystępująca Dubinom Kniaźyckim na Litwie. *Nies.; Bork.*

DUDICZ, (Duditz, Dudithius). — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym złota litera **W** ukoronowana, pod którą sześciopromienna gwiazda złota; niżej prawo-ukośny pas srebrny o pięciu schodach nad polem złotem ze srebrną sześciopromienną gwiazdą, w polu zaś II srebrnym — pół ukoronowanego orła czarnego. Nad hełmem w koronie orzeł czarny ukoronowany z głową w lewo. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czarn podbite złotem. Andrzej Dudycz (Dudithius von Horchowitz) urodzony w Budzie, czy też pod tem miastem, zostawszy biskupem w Bośni, wysłany do Polski z poselstwem w r. 1575, indygenat otrzymał. Prawdopodobnie przez Sołtanów do herbu Abdank przyjęty. Według Polaczka są Dudycze herbu Jastrzębiec, wywodzący się od powyższych. *Sieb. VI. 8. III. 7—Ung. 116; Riet.; Bork.; Pol.*

DUHAMEL. — W polu błękitnym pod sześciopromienną gwiazdą srebrną—klucz złoty zębem do góry i kotwica srebrna ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna klucz złoty do góry w prawo trzymająca. Józef Duhamel z francuzkiej rodziny w r. 1768 do szlachectwa polskiego przypuszczony został. *Vol. Leg. VII. 801.; Nies. przyp.; Sieb. III. 11. 90.; Bork.*

DULĘBA, Dulemba cz. Alabanda odm. — W polu czarnym z półksiężycem srebrnym — złota głowa końska z językiem czerwonym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czarnymi. Labry czarne podbite złotem. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 39.*

DULFUS Baron. — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym, w I — szachownica ukośnie podłużna zielono-srebrna, w II srebrnym—pół mnicha w habicie i czapeczce czarnych, w prawej ręce do góry księgę rozwartą, lewą również wzniesioną trzymającego; w dolnym zaś błękitnym—trzy ślimaki muszlą do góry: dwa i jeden. Nad tarczą dwa ukoronowane hełmy: nad pierwszym trzy pióra strusie, nad drugim zaś tak samo pół mnicha jak na tarczy. Labry z prawej strony zielone, a z lewej błękitne podbite srebrem. Nobilitacya w r. 1768 Janowi Dulfus, z rodziny mieszczańskiej warszawskiej, equiti aurato, sekretarzowi Stanisława Augusta, Króla Polskiego. *Vol. Leg. VII. 802.; Sieb. VI. 8. III. 83.; Riet.; Bork.; Pol.*

DULICZ I. — W polu zielonym na barku półpiersi enia złotego — krzyż czerwony w kształcie litery **T**. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb ruski bardzo stary. *Paprz.; Okol.; Nies.; Małach.; Mierosz.*

DULICZ II. — W polu czerwonym na barku półpiersi enia złotego — krzyż srebrny w kształcie litery **T**. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 4.*

DULICZ III. — W polu czerwonym ze środka półpięścienia złotego, barkiem na dół — złoty krzyż o rozszerzonych ramionach górnych. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 4.*

DULSKI, Gryżyna, Gryzima. — W polu czerwonym — lis. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy, przystąpiła ona w XVI stuleciu Dulskim, osiadłym w ziemi dobrzyńskiej. *Nies.; Małach.; Bork.*

DULSKI Baron cz. Przegonia odm. — W polu czerwonym między barkami dwóch srebrnych półksiężyców — miecz ostrzem na dół. Nad koroną baronowską w hełmie ukoronowanym pół smoka skrzydlatego, ziejącego płomień i znak ten sam co na tarczy. Jerzy Walenty Dulski, łowczy trembowelski w r. 1783 do godności barona wyniesiony, przez Józefa II, Cesarza rzymskiego. *Pocz. Sal. Gal.; Bork.; Pol.*

DULAK, (Dullack). — W polu błękitnym naprzeciw trzech sześciopromiennych gwiazd złotych jednej pod drugą — półksiężyc złoty rogami w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Według Polaczka odmiana herbu Duliczów, służąca jednej gałęzi tej rodziny, osiadłej w Prusach zachodnich na Węsiarach, z kąd zwali się też Węsierskimi. *Sieb. VI. 9. 14.; Pol.*

DUNIEWICZ cz. Doliwa odm. — W polu czerwonym na prawo ukośnym pasie srebrnym — trzy róże czerwone. Nad hełmem w koronie pawie ogon. Julian Duniewicz otrzymał szlachectwo w Galicyi z odmianą herbu Doliwa roku 1782 — 1856. *Hef.; Sieb. IV. 14. 4.; Bork.; Pol.*

DUNIN Hrabia cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym łabędź srebrny. Nad koroną hrabiowską w hełmie ukoronowanym także łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Według podania, rodzina duńskiego pochodzenia, w XII stuleciu osiadła w Polsce. Za Piastów brali tytuł komesów (*comes* nawet *magnus comes*) zc Skrzynna. Zatwierdzeni w tytule hrabiowskim w 1547 przez Ferdynanda cesarza rzymskiego — wylegitymowani w Królestwie Polskim r. 1837 — 61, w Galicyi 1782. *Paprz.; Nakiel.; Biel.; Dług.; Nies.; Sieb. VI. 8. III. 83.; Bork.; Pol.*

DUNINOWSKI. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół orła czarnego z krzyżem kawalerskim srebrnym w takimże półksiężycu na piersiach, w dolnym zaś czerwonym — trzy zielone listki koniczyny, dwa i jeden. Nad hełmem w koronie między trąbami, w górnej połowie złotymi, a w dolnej czerwonymi, panna w sukni białej, czapeczce błękitnej z piórem strusim, w prawej ręce listek koniczyny trzymająca. Labry czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują: z prawej strony lew złoty, a z lewej — gryf czarny z głowami odwróconymi. Godło: HONESTE ET PVBLICE. Nadany d. 2 Kwietnia r. 1844 Karolowi-Albrechtowi-Wilhelmowi I, byłemu królewskiemu pruskiemu radcy tajnemu sprawiedliwości, za zasługi dla kraju, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 2. 235. U Siebmachera herb nieco różny.*

DUPLESI, (Duplessis) — W polu barwy niewiadomej roślina o trzech korzeniach, trzech dzwonekach, środkowym do góry, a bocznych zwieszających się w strony z dwoma liśćmi między nimi w kształcie rogów jelenich. Pochodzenie herbu niewiadome. *Autograf z r. 1667 w posiadaniu pana Bisiera, właściciela zbioru starożytności w Warszawie.*

DUSZEK. — W polu czerwonym jednorożec biały z gołębim siwym na głowie. Nad hełmem w koronie pół takiego samego jednorożca jak na tarczy. Nadany d. 10 Czerwca r. 1823 Janowi Duszyńskiemu, komisarzowi policji wykonawczej miasta Warszawy, przez Aleksandra I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

DUTCZYŃSKI. — Na tarczy pasem poprzecznym złotym przepołowionej, w polu górnym błękitnym — dwa półksiężyce złote barkami do siebie, a rogami do boków tarczy, w dolnym zaś czerwonym — ręka zbrojna z mieczem. Nad tarczą dwa ukoronowane hełmy, nad pierwszym — dwa białe skrzydła, a nad drugim — pół konia białego. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czerwone — podbite złotem. Herb nadany w Galicyi 13 Listopada r. 1880. *Riel. Tom II, dodatek.*

DWÓJGRYF. — W polu błękitnym dwa srebrne gryfy wspięte ku sobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany d. 1 Sierpnia r. 1848 Antoniemu Brzezińskiemu, podporucznikowi komendy inwalidnej opatowskiej, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

DYAKOWSKI cz. Trąby odm. — W polu czerwonym cztery trąby czarne, z nawiązaniem złotym na krzyż munsztukami w środku tarczy złączone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb stary w XV wieku przysługujący Koslewskim z Węgier, którym za usługi Król Władysław Warneńczyk nadał Dyakowce i Tasyłowce na Podolu. *Pap.; Nies.; Bork.; Pol.*

DYBOWSKI I cz. Nałęcz odmienny albo dostojny. — W polu czerwonym pod chustą białą, w obręczy zwiniętej i u dołu związanej, trzy poprzeczne wręby srebrne jeden pod drugim ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany używanej w orszańskim i wołkowyskim, bliżej nie określony. *Koj.; Nies.; Bork.; Pol.*

DYBOWSKI II cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym na barku podkowy srebrnej—takiż krzyż kawalerski, między ocelami zaś — półtora srebrnego krzyża, bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. *Z Autografu s r. 1628.*

DYRN I, (*Dyhrn, Dyherrn, Dyjer, Dier, Dern*) cz. Doliwa odm. — W polu błękitnym na prawokośnym pasie srebrnym trzy róże czerwone rzędem. Nad hełmem skrzydło czarne z takimże pasem i różami jak na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Hrabowie czescy r. 1655. Hrabowie państwa rzymskiego r. 1697. *Sieb. VI. 4. 9.; Bork.; Pol.*

DYRN II, (*Dyhern*). — Na tarczy srebrnej obramowanej złotem—ukoronowana tarcza błękitna z ukośno-lewym pasem srebrnym z trzema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad pierwszym dwie palmowe gałązki, nad drugim zaś dwa błękitne skrzydła barkami w prawo, z takim samym pasem i gwiazdami jak na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Podajemy tutaj odmianę przysługującą baronom Dyrn. — *Według Dorsta, Tyroffa i Sieb. VI. 8. III. 83.*

DZIAŁOSZA. — W polu czerwonym rzędem—róg jeleni szary albo srebrny o pięciu odnogach w prawo zwróconych—i czarne skrzydło orle. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.*

DZIAŁYŃSKI Hrabia cz. Ogończyk odm. — Na tarczy obramowanej srebrem, w polu czerwonym z barku półpierścienia srebrnego — strzala srebrna bez opierzenia. Nad hrabiowską koroną dwoje rąk w rękawach czerwonych, z półpierścieniem złotym, pod którym w środku krzyż kawalerski srebrny. Rodzina pochodząca od Kościeleckich z Działynic w ziemi dobrzyńskiej, hrabowie pruscy od r. 1766, według Hr. Borkowskiego, od r. 1786 według Siebmachera; wygaśli w r. 1880. *Sieb. III. 1. 7 Kos. 1. 165; Bork.; Pol.*

DZIANOT (*Dzianott, Gianotti de Castellati*), cz. Grzymała odm. — W polu błękitnym, na zielonym wzgórzu mur z bramą otwartą i pięcioma wieżycami, na środkowej z nich, większej, dwugłowy czarny orzeł niemiecki. Nad hełmem w koronie taki sam orzeł niemiecki. Labry błękitne podbite czerwonym. Udzielony za waleczność w r. 1662 Piotrowi Dziańot, szlachcicowi włoskiego pochodzenia z rodziny osiadłej na Szlaku, towarzyszowi rotty usarskiej Jerzego Lubomirskiego, marszałka wielkiego i hetmana polnego koronnego. *Vol. Leg. IV. 869; Nies.; Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

DZIBONI. (*Gibboni*). — Na tarczy ściętej o barwach niewiadomych, w polu górnym pół orła, w dolnym zaś miecz ostrzem na dół między dwoma walczącymi kogutami. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Rodzina kuźników pochodzenia włoskiego, z której Jan Dziboni indygenowany w r. 1654 za zasługi dla kraju. *Vol. Leg. IV. 458; Nies.; Bork.; Pol.; Pieczęć na autografie s r. 1664 w posiadaniu Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

DZIEDUSZYCKI Hrabia I cz. Sas odm. — W polu błękitnym nad półksiężycem złotym strzała srebrna żelźcem do góry, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad hrabiowską koroną w ukoronowanym hełmie — pół orła czarnego w koronie. Labry błękitne podbite złotem. Tytuł hrabiowski otrzymał Tadeusz Dzieduszycki, podczaszy wielki koronny, tajny radca austriacki w r. 1776. *Kos. I. 175; Grits.-Hild; Bork.; Pol.*

DZIEDUSZYCKI Hrabia II cz. Sas odm. — W polu błękitnym nad półksiężycem złotym strzała srebrna żelźcem do góry, między sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad koroną hrabiowską ogon pawia strzała w lewo przeszyty. Labry błękitne podbite złotem. Linia Dominika Dzieduszyckiego otrzymała tytuł hrabiowski w r. 1777. *Grits.-Hild.; Hefn.; Bork.; Pol.*

DZIEDZIEL I, Dziedziul, Dziemdziol cz. Sas II odm. — W polu błękitnym strzała złota żelźcem do góry, bez opierzenia, u dołu rozdarta, pomiędzy półksiężycem złotym a sześciopromienną gwiazdą złotą. Nad hełmem w koronie pawia ogon przeszyty strzałą. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana używana na Litwie. *Nies.; Hefn.; Bork.; Pol.*

DZIEDZIEL II — W polu błękitnym strzała srebrna żelźcem do góry, bez opierzenia, u dołu rozdarta między sześciopromienną gwiazdą złotą, a półksiężycem rogami do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawia strzała przeszyty. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Hefn.*

DZIEJOSŁAW. — W polu błękitnym pod złotą koroną kotwica czarna. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami białymi ośmiopromienna gwiazda srebrna. Nadany 11 Maja r. 1824 Karolowi Hoffmanowi, kontrolerowi generalnemu mennicy w Królestwie Polskiem. *Z dyplomu oryginalnego.*

DZIEKOŃSKI I cz. Korab odm. — W polu czerwonym korab złoty z taką basztą o trzech blankach, na której wzlatający jastrząb z pierścieniem złotym w dziobie, między podkową srebrną ocelami do góry, z prawej strony a półksiężycem złotym ze sześciopromienną gwiazdą złotą w środku z lewej strony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Wielądko, a za nim Bobrowica pisze o Dziekońskich przydomku Wołyniec. Nies.-przyp*

DZIEKOŃSKI II cz. Korab odm. — W polu czerwonym łódź złota z taką samą basztą o trzech blankach, na której jastrząb z pierścieniem złotym, między podkową srebrną ocelami do góry krzyż kawalerski złoty zawierająca z prawej, a półksiężycem złotym z taką gwiazdą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana znana już w XVI wieku. *Dokument w posiadaniu rodziny.*

DZIERSIŃSKI, (*Scherschinski*). — W polu złotym między ocelami podkowy błękitnej zwróconymi na dół, — tej samej barwy krzyż kawalerski. Nad hełmem z zawoju złoto-błękitnego — dwie trąby w trzy pasy złote i dwa czerwone każda. Labry błękitne podbite złotem. Rodzina pochodzenia polskiego w XVI wieku w Prusiech osiadła. *Sieb. VI. 4. 11.*

DZIERŻANOWSKI I cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym rzędem dwie lilie srebrne. Nad hełmem w koronie na trzech piórach pawich jedna lilia. Labry czerwone podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy. *Hefn.; Papr.; Okol.; Nies.; Bork.; Pol.*

DZIERŻANOWSKI II cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym rzędem dwie lilie podwójne srebrne. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie dwie takie same lilie. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. VI. 4. 11.; Papr.; Okol.; Nies.; Bork.; Pol.*

DZIEWNUTY, Dziewunty cz. Ostrzew odm. — W polu srebrnym prawo-ukośny pień zielony o dwu sękach po obu stronach. Nad hełmem w koronie dwa białe skrzydła barkami w prawo. Rodzina pochodzenia polskiego na Szląsku w XV wieku. *Sieb. VI. 8. I. 19 i IV. 11. 9.; Bork.; Pol.*

DZIEWOLSKI, *Dziewulski* cz. *Dziuli* odm. — W polu czerwonym trzy węże zielone jeden pod drugim. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Wywodzą się od Dziulich z Dziewoli. *Sieb. IV. 14. 5.; Bork.; Pol.*

DZIĘCIOŁ. — W polu czerwonym na pniu dzięcioł. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny pomorskiej Dzięcielskich. *Nies.; Bork.; Pol.*

DZIRYTT, *Dzyrytt*, cz. *Jelita* odm. — W polu czerwonym trzy złote kopie w gwiazdę skrzyżowane: środkowa ostrzem na dół, a boczne ostrzami do góry. Nad hełmem w koronie pół rycerza w zbroi z mieczem w prawej ręce, na wylot dziłą przesytego. Herb Szczepankowiczów na Litwie. *Nies. przypiski.; Duńcs.; Kurop.; Bork.; Pol.*

DZIOBEK-SZULCE (*Schultze*). — Na tarczy ściętej obramowanej złotem, w polu górnym czerwonym—murzyn do kolan, w zbroi i szyszaku o trzech piórach strusich, z obciętemi rękami, w dolnym zaś błękitnym—ręka zbrojna z mieczem. Nad hełmem w koronie murzyn jak na tarczy, tylko bez piór na szyszaku. Dziobek przyjął w r. 1828 herb i nazwisko von Schultz za pozwoleniem Fryderyka Wilhelma III, Króla Pruskiego. *Sieb. III. 2. 418.; Riet.; Pol.*

DZIOKOWSKI. — W polu srebrnym trzy czarne trąby myśliwskie w złoto oprawne w środku tarczy w gwiazdę munsztukami złączone: jedna wylotem do góry, dwie pozostałe w strony ku dołowi. Nad tarczą w koronie pięć piór strusich. Herb nadany 5 Marca r. 1765 Andrzejowi Dziokowskiemu i synowi jego Stefanowi, ex-neofitom. Polaczek podaje rok 1679; *Ks. kanc. 45 i 46. fol. 32 Pocz. Ssl. Gal.*

DZIULI. — W polu srebrnym trzy węże złote jeden pod drugim. Labry czerwone. Indygenat udzielony za waleczność w r. 1676 Stanisławowi Franzbek (według Polaczka Franchini, włoskiego pochodzenia); z tej rodziny Juliusz przybrał imię swoje Giulio za nazwisko. *Vol. Leg. I. 899.; Nies.; Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

DZIURKIEWICZ. — W polu barwy niewiadomej pod półksiężycem rogami do góry — trójkąt podłużny u dołu kolisto wcięty, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Na panegiryku z XVIII wieku, własność pana Bisier, właściciela zbiorn starożytności w Warszawie.*

DZWONKI. — W polu zielonym trzy dzwonki okrągłe srebrne: dwa i jeden. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Okol.; Nies.; Matak.*

EBERC, (*Ebertz, Ebersz*). — W polu złotem czarna głowa dzicza. Nad hełmem w zawoju złoto-czarnym także głowa. Labry czarne podbite złotem. Jan Leonard de Ebertz z przydomkiem z Ebertzfeld otrzymał w roku 1768 przyznanie praw szlachectwa, na mocy indygenatu uzyskanego dawniej *Sieb. VI. 8. III. 83.; Vol. Leg. V. 730.*

Podajemy dwie jeszcze odmiany herbu Ebertzów według Siebmachera. *Sieb. VI. 8. III. 84 i III. 3. 163.*

EBERHARD, (*Eberhardt*) cz. *Radwan* odm. — W polu czarnym na kościelnej chorągwi srebrnej o trzech połach ze złotymi końcami razem klin tworzącymi trzy rzędem złote obrączki. Nad hełmem w koronie chorągiew jak w tarczy, lecz klinem do góry. Labry czarne podbite srebrem. Herb nadany w r. 1775 Zygmuntovi Eberhardowi (u Hr. Borkowskiego, Polaczka i w Voluminach Legum mylnie Everhard) szląskiego pochodzenia. *Vol. Leg. 169. 303.; Sieb. VI. 8. III. 83 i III. 2. 163.; Hefu.*

EBERT, (*Eberd, Ebbert*) cz. *Łuk* odm. — W polu srebrnym łuk czarny napięty ze strzałą srebrną na nim. Nad hełmem w koronie pół męża czarno ubranego, w białym pasie, z rękoma na biodrach i w białym kapeluszu, na szpicu którego kulka z piórkami koguciami. Indygenat w roku 1685 otrzymał za waleczność Jan Leonard Ebert, porucznik regimentu wojewody kaliskiego. *Vol. Leg. VII. 798. Sieb. III. 11. 90. Matak.; Bork.*

Zwracamy uwagę na podobieństwo nazwisk oraz na tożsamość imion powyższych dwóch herbów Eberca i Eberta; trudno rozstrzygnąć, czy z winy heraldyków znajdujemy dwa różne herby, czy też rodzina mieszczańska Ebertów używająca za godło łuku, (*Sieb. V. 3. 35*), przyjętą została w Polsce do herbu Łuk, ze względu na podobieństwo godła swojego z tym herbem, a potem używała herbu udzielonego w Niemczech.

EINBERGER. — Na tarczy dwudzielnej w polach srebrnym i błękitnym na skale barwy naturalnej—kozieł takiejże barwy. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb nadany 4 Października r. 1794 Józefowi Einbergerowi, sekretarzowi sądów ziemskich galicyjskich z przydomkiem Einberg, przez cesarza rzymskiego Franciszka II. *Hefn.; Pocz. Szl. Gal.; Bork.; Pol.*

EJDZIATOWICZ, Eydziatowicz cz. Łuk napięty odm. — W polu czerwonym srebrny łuk napięty ze strzałą do góry. Nad tarczą książęca korona. Litewska rodzina; według tradycji rodzinnej Ejdziatowiczowie są gałęzią książąt Gedrojców, na pamiątkę czego używają przydomku Gedrus i mitry książęcej, o czym starsi heraldycy nie wspominają. *Metr. Lit. 1495.; Kojat.; Nies.; Wolff; Żychl.; Bork.; Pol.*

EJGIRD I, Eygird cz. Abdank odm. — W polu czerwonym na mieczu ostrzem na dół obróconym — krokiew srebrna w kształcie litery **W**. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Wspomniany w r. 1528 w *Metr. Lit.* na Żmudzi. *Kojat.; Nies.*

EJGIRD II. -- W polu czerwonym na krokwiach srebrnych, w kształcie litery **W** złożonych, —miecz ostrzem prosto na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Sieb. IV. 14. 1.; Hefn.*

EJLEMBERK, Heilemberg, (Eulemburg). — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół lwa czarnego w koronie, w polu dolnym błękitnym—trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie pół lwa czarnego w koronie z prawą łapą i skrzydłem złotymi. Labry błękitne podbite złotem. Rodzina niemiecka osiadła w XIII—XIV wieku na Szląsku, w XVIII na Kaszubach; tytuł baronowski (według Polaczka) otrzymali w r. 1218, a hrabiowski pruski r. 1786. Hr. Borkowski niesłusznie rozróżnia Eilemberków od Eulemburgów. *Nies.; Sieb. III. 1. 7. Bork.; Pol.*

EJNAROWICZ, Eynarowicz cz. Białynia odm. — W polu błękitnym — ze środka podkowy srebrnej ocelami do góry strzała srebrna rozdarta u dołu. Rodzina wspomniana r. 1528 przez *Metrykę Litewską.* *Koj.; Nies.; Bork.; Pol.*

EKSNER Baron, (Oechsner). — Na tarczy ściętej w polach górnym srebrnym i dolnym błękitnym lew — naprzemian błękitny i srebrny, w prawej łapie gałązkę z różą czerwoną trzymający. Nad koroną baronowską dwa hełmy; w pierwszym między dwiema srebrnymi trąbami gałązka z różą czerwoną, w drugim pół lwa od góry błękitnego a w połowie dolnej srebrnego. Labry błękitne podbite srebrem. Jerzy z niemieckiej rodziny baronów Oechsner, prezes sądu szlacheckiego we Lwowie indygenowany w r. 1819 przez Sejm galicyjski. *Hefn.; Pocz. Szl. Gal.; Bork.; Pol.*

ELSNIC, (Oelsnits, Olsnic, Olschnitz). — W polu cielistym na prawo-ukosnym pasie czerwonym trzy kule białe rzędem. Nad hełmem w koronie na dwóch skrzydłach czarnych pasy z kulami: ukośnie górą do siebie w tych barwach co na tarczy. Stary herb niemiecki od XVI wieku w Prusiech. *Nies.; Sieb.*

Ponieważ barwy herbu Elsnic, u Niesieckiego wydają się być dowolne, podajemy dwie odmiany znajdujące się u Siebmachera *Sieb. III. 2. 336 i VI. 8. III. 84;—patrz też i Riel.*

ELZANOWSKI, (Elsanowski, Elsenau) cz. Sepia głowa. — W polu czerwonym sepia głowa. Nad hełmem w koronie dwie trąby w pasy srebrne i czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Według Siebmachera rodzina Elsenau albo Elsanowskich już się spotyka jako osiadła w Prusiech zachodnich w XIV stuleciu: jedna linia od majątku przybrała nazwisko Samplawskich. *Sieb. VI. 4. 12.*

ELŻANOWSKI II. — W polu czerwonym postać ludzka do pól piersi z czarnymi włosami rozpuszczonymi i czarnym sępiim nosem. Nad hełmem w koronie dwie trąby. Według Polaczka rodzina niemiecka Schnabel, mylnie do Ostojów przez Paprockiego i Okolskiego zaliczona, w Prusiech Zachodnich osiadła, o jej majątku Elzanów nazwisko biorąca; Siebmacher uważa Elzanowskich za szczep polski. *Paprz.: Okol.; Nies: Sieb. II. 2. 166 VI. 4. 12.; Bork.; Pol*

ELŻANOWSKI III. — W polu czerwonym postać kobieca do pól piersi z czarnymi rozpuszczonymi włosami i czarnym sępiim nosem. Nad hełmem w koronie dwie ręce w czerwonych rękawach pierścien złoty do góry trzymające. Odmiana poprzedniego niewiadomo kiedy powstała. *Wiel.; Nies.*

EMBERK, (Emberg). — W polu błękitnym lis chustą białą przepasany. Nad hełmem w koronie między dwoma jabłkami pióro kogucie. Embergowie na Szlązku w XVII wieku. *Nies; Sieb. 8. VI. II. 20* Podajemy odmianę powyższego herbu według Siebmachera.

ENDRICI. — Na tarczy linią prawo-ukośną podzielonej w polach srebrnym i błękitnym — lew złoty w lewo. Nad tarczą korona. Dla dokładności przytaczamy ten herb, chociaż nazwisko ma cudzoziemskie i niema innego dowodu że jest polskim jak tylko to, że się znajduje między herbami studentów polskich z XVI i XVII wieku na wszechnicy bolońskiej — pojęanym przez p. Mathiasa Bersohna.

ENGELKE — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie, w dolnym błękitnym — trzy pierścienie złote: dwa i jeden, takimiż ogniwoami złączone. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami w pasy naprzemian złote i błękitne jastrząb jak na tarczy. Rodzina niemiecka w XV stuleciu w Gdańsku osiadła, potem w Inflantach. Polaczek mylnie rozróżnia Engelków od Engecke'ów. *Ms. o fam. prus.; Nies; Sieb. III. 2. 167 i VI. 4. 12.; Bork.; Pol.* Niesiecki nie umiał bliżej tego herbu opisać i w ułożeniu dolnych pierścieni trochę odmienny podał rysunek.

ENGESTREM, (Engelström). — W polu błękitnym z dwiema sześciopromiennymi gwiazdami srebrnymi między które klinem (*ployé-chapé*) wchodzi od dołu tarczy do góry pole srebrne z trzecią gwiazdą u spodu błękitną, (według Siebmachera, czerwoną, według Klingspora) — pas poprzeczny czarny z podwójnym krzyżem złotym. Nad hełmem w zawoju błękitno-srebrnym orla głowa czarna w koronie między dwoma piórami strusimi błękitnym i srebrnym (według Siebmachera, obiema srebrnymi według Klingspora). Labry błękitne podbite srebrem. Rodzina szwedzka z przydomkiem Benzeltierna (mylnie Borenstierna w Polaczku), nobilitowana w 1751 — w Polsce indygenowana 1791 — Wawrzyniec Engelström z matki Benzeltierówny, jako poseł szwedzki przybył do Polski; współpracownikiem był sejmu czteroletniego, za co otrzymał pierścien z napisem FIDIS MANIBUS, jako pamiątkę konstytucji d. 3 Maja; w r. 1809 otrzymał w Szwecji tytuł barona, w r. 1814 tytuł hrabiego; ożeniony z Chłapowską. *Sieb. VII. 2. 5.; Klingspor.; Csarn.; Bork.; Pol.*

Podajemy herb baronowski i hrabiowski Engeströmów według Klingspora, Siebmachera, Czarneckiego i Rietstapa, pomiędzy którymi zachodzą drobne różnice.

EPINGER, (Eppingen). — Na tarczy w cztery pola czyli pasy prostopadłe naprzemian srebrne i czerwone pomiędzy dwiema halabardami ostrzami od siebie, na małej tarczy w polu srebrnym krzyż kawalerski czerwony. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym między dwoma uszami czy piórami i między dwiema halabardami, z których pierwsza czerwona, druga srebrna, mała tarcza srebrna z krzyżem czerwonym. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina ze Szwabii w XV stuleciu w Prusiech na Boreszowie osiadła, później pod nazwiskiem Boreszowskich na Pomorzu znana. *Nies.; Sieb. VI. 4. 12.*

Podajemy również rysunek bez barw z Niesieckiego.

EPSELWIC Baron, (Epselwitz, Oeschelwitz). — W polu błękitnym — kur srebrny z piórami w ogonie naprzemian czarnymi i białymi. Nad hełmem w zawoju błękitno-srebrnym dziewięć gałązek z różą i liśćmi po trzy — w wachlarz. Labry błękitne podszyte srebrem. Indygenowani w Polsce roku 1768; Józef i Franciszek Epselwitz Obersterlieutenanci. Baronowie od r. 1829. *Vol. Leg. 372 f. 799; Pol.; Hefn.*

EPSELWIC II. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnem—kur srebrny z piórami w ogonie naprzemian czarnymi i białymi, w dolnem zaś srebrnem — trzy listki (jakby lipowe) na gałązkach z jednego pnia o trzech korzonkach. Nad hełmem w koronie trzy listki na gałązkach bez pnia wspólnego. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Hef.*

EPSTEIN. — W polu czerwonym srebrna krokiew między trzema srebrnymi sześciopromiennymi gwiazdami: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie pół lwa czerwonego z sześciopromienną gwiazdą srebrną w łapach. Labry czerwone podbite srebrem. Godło: LABORE ET CONSTANTIA. Synowie Hermana Epsteina, założyciela pierwszej cukrowni w kraju, Mieczysław, konsul generalny Belgijski i Włoski, właściciel dóbr Dohobyczów, prezes banku Dyskontowego w Warszawie, i Leon, b. właściciel dóbr Pileckich, przedsiębiorca i bankier, — otrzymali szlachectwo w r. 1869 od Aleksandra II, cesarza rosyjskiego i Króla Polskiego. *Kos. III. 639.; Bork.; Pol.*

ERBS cz. Leliwa odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych — pas prawookośny czerwony z trzema srebrnymi kulami, w polach II i III błękitnych — nad półksiężycem złotym także gwiazda. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła czarne z pasami czerwonymi i kulami jak w tarczy ukośnie do siebie górą ułożonemi. Otrzymali w r. 1753 szlachectwo z przydomkiem Grochowski od cesarzowej rzymskiej Maryi-Teresy. Stanisław August nadał tenże herb Wojciechowi Grochowskiemu podpułkownikowi w r. 1776. *Ks. Kancel. 42. f. 188.; Hefn.; Riet.; Bork.; Pol.*

ESSEN, Essenius. — W polu srebrnem krzyż błękitny. Nad hełmem w koronie między dwoma srebrnymi skrzydłami krzyż błękitny. Labry błękitne podbite srebrem. Zdaje się, że przez pomyłkę Hr. Borkowski zalicza Essenów do szlachty saskiej. Według Siebmachera August Franciszek Essenius von Essen, rezydent saski przy polskim dworze z rodziny hanowerskiej pochodzący, otrzymał 30 Grudnia roku 1767 potwierdzenie szlachectwa i herbu przez Józefa II, cesarza rzymskiego, w roku zaś 1764 indygenowany został w Polsce. *Sieb. II. 8. 6.; Kneschke.; Riet.; Matach.; Vol. Leg. 372 f. 800.; Bork.; Pol.*

ESTKEN, Estko. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnem — sześciopromienna gwiazda złota, w dolnem czerwonym — pas poprzeczny srebrny. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwiema trąbami w pasy naprzemian i między sobą w szachownicę czerwone i srebrne—sześciopromienna gwiazda srebrna. Rodzina niemiecka w XVII stuleciu osiadła na Litwie. *Nies.; Bork.; Pol.*
Herbarz Królestwa Polskiego nieco inaczej herb powyższy przedstawia.

ETTINGEN. (Oettinger)—W polu czerwonym nad murem srebrnym lew złoty koło młyńskie srebrne w łapach trzymający. Nad hełmem w koronie w zawoju czarno-srebrnym pół lwa złotego z kołem jak na tarczy. Labry czarne podszyte srebrem. Rodzina niemiecka, z której Karol w r. 1768 indygenat w Polsce otrzymał. Mylnie u nas Ettingen lub Oettingen zwany, gdy według niemieckich źródeł jest Oettinger. *Vol. Leg. VII. f. 799.; Sieb. III. 2. 336.; Pol.*

ETMAJER I, (Eltmayer) — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych—pół orła czarnego, w II i III błękitnych — ręka przewiązana złotą obrączką trzymająca. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami czarnymi z pasem poprzecznym srebrnym na sobie—ręka z obrączką w palcach jak na tarczy. Labry z prawej strony czarne podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Antoni, naczelnik cesarsko-królewskiej, izby obrachunkowej udzielone miał szlachectwo według Hefnera i Hr. Borkowskiego w roku 1812, syn zaś jego Antoni według Hefnera (czy Andrzej według pocztu szlachty Galicyjskiej) w 1822 do godności kawalera (Ritter) wyniesionym został z odmianą w herbie przez Franciszka II, cesarza austriackiego. Indygenowany został w 1830 przez sejm galicyjski. *Hef.; Pocz. szt galic.; Bork.; Pol.*

ETMAJER II. — Na tarczy czterodzielnej w I i IV złotych — pół orła czarnego, w II i III czerwonych — na klinie o srebrnych łukowatych bokach od góry do dołu tarczy idącym — sześciopromienna gwiazda czerwona. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad pierwszym o labrach czarnych podszytych złotem — trzy pióra strusie: białe między czarnymi, nad drugim o labrach czerwonych podszytych srebrem — trzy pióra strusie: białe między czerwonymi.

FABER.—Na tarczy dwudzielnej w polu I srebrnym—ręka po za łokciem w rękawie, młot kuźniczy do góry trzymająca, w polu II błękitnym—trzy sześciopromienne gwiazdy srebrne jedna pod drugą. Nad hełmem w koronie ręka z młotem do góry. Labry błękitne podbite srebrem. Rodzina szląska 6 Lipca r. 1798 nobilitowana w Prusiech; w tymże czasie do Polski się przeniosła. *Matach.; Sieb. III. 2. 169, i VI. 8. III. 84; Dorst.; Rolle (Dr. Ant. J.); Bork.; Pol.*

FABRYCYUSZ cz. Leszczyc odm. — W polu czerwonym na złotym brogu o srebrnych słupach jastrząb z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Kurop.; Paneg. z XVIII stulecia, własność p. Bisiera.*

FAKINETTI, (Fachinetti). — W polu srebrnym drzewo naturalne. Rodzina rzymska z której Jan w r. 1673 indygenowany. *Vol. Leg. V. f. 129.; Riet.; Bork.; Pol.*

FALK. — Na tarczy przedzielonej pasem poprzecznym czerwonym z pięcioramiennym krzyżem legii honorowej francuskiej, w polu górnym srebrnym — czerwony kur z piorunem w prawej łapie, w dolnym złotym — na murawie czarna baszta o dwóch wieżach z czterema lufami karabinowymi w bagnety uzbrojonymi, równoległe między sobą do niej od lewej strony wymierzonymi. Nad hełmem korona. Labry czerwone z obramowaniem zielonym srebrem podbite z prawej, a z lewej złotem. Józef Regulski Rawita z Falkowic w r. 1813 za waleczność do godności kawalera wyniesiony przez Napoleona I, cesarza francuzów, w r. 1820 był dyrektorem nauk w kaliskim korpusie kadetów; zatwierdzony w szlachectwie na mocy prawa z roku 1836 obowiązującego w Królestwie Polskiem *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

FALKENHAN, (Falkenhahn)—Na tarczy dwudzielnej na polach prawem czerwonym, a lewym srebrnym, nad złotym półksiężycem—wieniec z róż nad i pod którym po cztery sześciopromienne gwiazdy złote po dwie z każdej strony ukośnie do siebie. Nad hełmem w koronie nad półksiężycem złotym wieniec na drążku wiszący. Herb pruski. *Nies.; Bork.; Pol.*

FALKENHAJN, (Falkenhayn.)—W polu srebrnym trąba czerwona w złoto oprawna i na złotym sznurze wylotem w lewo. Nad hełmem z zawoju czerwono-srebrnego ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina niemiecka w XIV stuleciu na Szląsku osiadła; baronowie w roku 1621, hrabiowie czescy w r. 1682; tytuł hrabiowski Ś-go Państwa Rzymskiego otrzymali d. 9 Marca r. 1690 Indygenowani w Prusiech Zachodnich. *Sieb. IV. 11. 9.; Bork.; Pol.*

Podajemy dwie jeszcze odmiany herbu hrabiów Falkenhajn według Siebmachera; Polaczek przypisuje im mylnie herb Nieczuja odmijenny.

FALKENSTEIN. — Na tarczy czterodzielnej w I i IV złotych—krata czerwona ukośnie, w II i III błękitnych—kółko kołowrotowe srebrne. Nad tarczą dwa helmy: w prawym kapelusze na czubku z kulą, ozdobioną trzema piórami strusimi; na lewym kółko kołowrotowe. Labry przy pierwszym czerwone podbite złotem, przy drugim błękitne podbite srebrem. Znakomita rodzina niemiecka Daunów z Falkenstein nad Renem, w Prusiech przebywała. *Nies.; Kneschke III. 200 i Stary Siebmacher z r. 1605 str. 18 i 128*

FANELLIS. Fanelli, Fanel, Fanuel. — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym, z prawej czerwonym — orzeł biały ukoronowany, z lewej srebrnym — wąż zielony zwinięty w ósemkę, dziecię w paszczy trzymający; w dolnym zaś gronostajowem—nad gwiazdą sześciopromienną złotą dwie wążki rzeki wężykowate równoległe. Zygmunt i Piotr z Baru, w królestwie neapolitańskim, nobilitowani roku 1545 przez Zygmunta I, króla Polskiego i żonę jego Bonę. *Paprz.; Okol.; Nies.; Bork.; Pol.; Piek. 185.; M. Kor. 70. f. 130.*

FARENSBACH I, (Vernsbeke, Vernsbach, Vernsperch, Farensbeck, Farensbeke, Farensbeke).—W polu srebrnym—dwa mury czerwone z blankami jeden nad drugim. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami mąż w białej delii opasany i zapięty z rękoma w tył założonymi, w kółku czerwonym spiczastym o czarnych wylogach, u którego chwast wiśi. Rodzina westfalska od XIV stulecia w Infantach osiadła. *Nies.; Sieb. III. 11. B. 30; Bork.; Pol.*

FARENSBACH II.—W polu srebrnym poprzeczny pas czerwony od góry w cztery, od dołu zaś naprzemian w trzy blanki czy występy. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami czarnymi pół męza w białym ubraniu z kołnierzem wykładanym i takim samym pasem podwójnie blankowanym na piersiach jak był na tarczy, w czerwonej spiczastej czapce, zakończonej sześciu piórkami w obie strony, z wylogiem białym w środku wyciętym. Jest to właściwy herb Farensbachów według Siebmachera *Sieb. IV. 14. 5 i III. 11. B. 30.*

FARENHOLT, (Fahrenholt z). — W polu srebrnym na trójwierzchołkowym pagórku na pniu drzewa zielonego z sześciopremienną gwiazdą złotą w środku swej korony, dwie błękitne ryby ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie drzewo jak na tarczy z gwiazdą tylko. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina niemiecka która chwilowo przebywała w Inflantach. *Sieb. VI. 5. 14 i VI. 9. 15; Pol.*

FELDEN. — W polu czerwonym prawo-ukośna złota gałązka oliwna o siedmiu liściach. Nad hełmem w koronie dwie złote gałązki palmowe w prawo i w lewo. Rodzina Brunświcka w Prusiech i w Inflantach, od których pochodzą Zakrzewscy i Wypczyńscy. *Sieb. III. 11. B. 31.; Bork.; Pol.*

FELKERZAMB, (Fölkersahm, Völkersahm) cz. Koło złamane. — W polu srebrnym czerwone koło bez jednego górnego dzwona o sześciu toczonych sprychach. Nad hełmem w koronie pół męza nagiego z wieńcem zielonym na głowie i u pasa, trzymającego w prawej ręce na plecach wyrwaną z korzeniami jodłę, lewą zaś mającego opartą na biodrze. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina saska w Inflantach osiadła. Linia Kurlandzka od 18 Maja 1834 roku nosi tytuł baronowski rosyjski. *Nies.; Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 34.; Bork.; Pol.*

FELSEIS. — Na tarczy dwudzielnej w polu I błękitnym - oskard z niłotem o złotych rączkach ukośnie skrzyżowane, w II czarnym - krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem korona. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czarne, z obu stron podbite srebrem. Jan Nechay, radca sądu apelacyjnego w Galicyi, nobilitowany w roku 1852, w roku zaś 1858 z przydomkiem von Felseis do godności kawalera wyniesiony. *Hefn.; Poca. Sal. Gal.; Bork.; Pol.*

FELSZTYŃSKI cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym chusta biała w obręcz zwinięta z końcami niezwiązanymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany 16 Maja r. 1780; zapisani w gubernii kijowskiej. *Ks. Kanclerskie 45—46 f. 33; Pol.*

FERBER I.—W polu złotem (czy też błękitnem: *glauco*) trzy czerwone głowy dzicze: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami złotymi, na pawim ogonie głowa dzicza czarna. Rodzina mieszczańska z Gdańska, z której Eberhard otrzymał r. 1515 zatwierdzenie swego herbu. Niesiecki barw nie podał. *M. Kor. 30 f. 24 Nies.; Piek.; Bork.; Pol.*

FERBER II. W polu barwy niewiadomej nad sercem z trzema utkwionemi mieczami jednym prosto, a dwoma ukośnie w strony—półksiężyc rogami do góry, Stara rodzina kaszubska na Pomorzu, w Saksonii i na Szląsku rozrodzona. *Sieb. VI. 9. 16 i VI. 8. III. 94.*

Podajemy napotkane w Siebmacherze odmiany włącznie z herbem linii baronowskiej tej rodziny:

FERBER III. W polu barwy niewiadomej na barku półksiężyc serce z utkwionemi trzema mieczami, wszystko to umieszczone ukośnie w lewo. *Sieb. VI. 9. 16.*

FERBER IV. — Na tarczy ściętej, w polu górnym srebrnym — czerwone serce z trzema utkwionemi weni mieczami: jednym prosto, a dwoma ukośnie w strony, w dolnym błękitnym — półksiężyc srebrny rogami na dół. Nad hełmem korona. Labry błękitne podbite srebrem. *Sieb. VI. 8. III. 84.*

FERBER V — Na tarczy podzielonej na trzy pola klinem o łukowatych rozchodzących się od szczytu ku dołowi tarczy bokach, w I srebrnym — trzy miecze w czerwonym sercu utkwione: jeden wprost na dół a dwa w strony ku bokom, w II błękitnym—półksiężyc złoty, w III

zaś czerwonym — głowa orla biała przykryta czapką książęcą purpurową z wylogiem białym. Nad hełmem w koronie głowa orla biała z mitrą. Labry z prawej strony czerwone podbite srebrem, a z lewej błękitne podbite złotem. *Sieb. I. 8. III. 84.*

FERBER VI. — Na tarczy czterodzielnej w polu I czerwonym — ukoronowana głowa orla biała w II błękitnym — półksiężyc srebrny, w III srebrnym — dwa poprzeczne pasy błękitne jeden pod drugim, w IV zaś srebrnym — trzy miecze w czerwonym sercu utkwione: jeden prosto, a dwa w strony. Nad hełmem w koronie dwie trąby: pierwsza srebrna z dwoma poprzecznymi pasami błękitnymi, druga zaś pół czerwona i pół srebrna. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne — podbite srebrem. *Sieb. VI. 8. III. 84 i III. 1. 51.*

FERNBERG. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — dwugłowy orzeł czarny, w dolnym błękitnym — na zielonej murawie w skale otwór czarny obramowany złotem. Nad hełmem w koronie dwa czarne skrzydła. Labry błękitne podbite z prawej strony złotem, a z lewej srebrem. Herb nadany w roku 1786 z przydomkiem von Fernberg, Ferdynandowi Fernbergowi, kontrolerowi żup solnych w Bochni. *Hefn.; Bork.; Pol.*

FERSTER (Förster) — Na tarczy z pasem poprzecznym srebrnym w polach błękitnych, w górnym — złoty ul między sześciu pszczołami złotymi, w dolnym zaś — na murawie zielono ubrany leśnik z siekierą na prawym ramieniu od lewej strony ku drzewinie dążący. Nad hełmem w koronie takież sam leśnik do kolan. Labry błękitne podbite złotem. Jan Forster urzędnik skarbowy w r. 1788 z przydomkiem von Ehrenwald w poczet szlachty galicyjskiej zaliczony. *Hefn.; Bork.; Pol.*

FIGENAU, Figenaw. — Na tarczy dwudzielnej w polu I srebrnym — pół ukoronowanego orla czarnego z mieczem w prawej łapie, w II czarnym — pół kotwicy srebrnej. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami orlema, prawem białym, a lewym czarnym — ręka zbrojna z mieczem. Herb nadany w roku 1569 Michałowi Figenawowi, admirałowi floty polskiej. *M. Kor. 105 f. 80; Piek.; Pol.*

FIHAUSER, (Viehauser). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV czarnych — z czerwonego pnia wzlatająca kuropatwa złota, w II i III złotych — trzy kule czerwone: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami, prawą pół czerwoną i pół złotą z trzema kulami czerwonymi: dwie i jedna, i lewą pół złotą i pół czarną również z trzema kulami czerwonymi: dwie i jedna — z pnia wzlatająca kuropatwa złota. Labry z prawej strony czarne podbite srebrem, a z lewej czerwone podbite złotem. Rodzina pruska wywodząca się od Engelków, osiadła w Polsce za Zygmunta III — Jan de Engelke z Mijaczowa Fihouser był sekretarzem króla. Zygmunt i Konrad Fihouserowie otrzymali w r. 1626 potwierdzenie szlachectwa i herbu przez cesarza Ferdynanda II. *Nies. prap.; Riet.*

FILIPOWICZ cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym na barku podkowy srebrnej krzyż złoty kawalerski. Nad hełmem w koronie wyżel biały w obróży. Początek odmiany niewiadomy. *Nies.*

FINK, (Finck). — Na tarczy czterodzielnej w polu I błękitnym — lew biały wspięty, w II i III — szachownica złoto-czarna, w IV błękitnym sześciopromienna gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwiema trąbami: czarno-srebrną i srebrno czarną — pół lwa wspiętego. Labry z prawej czarne podbite złotem — z lewej białe podbite srebrem. Rodzina na Pomorzu i Śląsku: rozrodzona. Niesiecki o tym herbie wspomina pod Finkami herba Ostoja, nie rozstrzygając, czy to jedna, czy dwie rodziny zupełnie różne. *Nies.; Sieb. VI. 8. III. 85, VI. 9. 16 i III. 2. 172; Pol.*

FINKE (Fincke) cz. Ostoja odm. — W polu czerwonym nad dwoma półksiężycami złotymi, barkami do siebie — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich czerwonych kotwica złota, uchem na dół. Labry czerwone podbite złotem. Herb nadany w r. 1805 z przydomkiem von Finckenthal, Benjaminowi Fincke, bankierowi lubelskiemu, przez Franciszka I, cesarza austriackiego. *Hefn.; Bork.; Pol.*

FISZEN, (Fischen). — W polu barwy niewiadomej dwie ryby jedna pod drugą: górna w prawo, dolna w lewo. Nad hełmem w koronie — pół ryby łbem wprost do góry. *Krzyż.*

FISZER I (Fischer) — Na tarczy czterodzielnej, poprzeczną rzeką białą przedzielonej, na polach I czerwonym i II srebrnym — pół męża w sukmanie i czapce z wyłogiem, trzymającego na plecach w prawej ręce siatkę rybacką, którego połowa naprzemian w polu czerwonym — srebrna, a w srebrnym — czerwona, w III srebrnym — ręka w ubraniu czerwonym gałązkę wawrzynu trzymająca, w IV zaś czerwonym — nad kotwicą srebrną uchem do góry — trzy sześciopromienne gwiazdy złote rzędem. Nad tarczą dwa ukoronowane helmy: nad pierwszym pół takiego samego rybaka z siatką jak na tarczy, a nad drugim — ręka w czerwonym ubraniu gałązkę wawrzynu trzymająca. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany 20 Lipca 1782 z przydomkiem von Rieselbach Janowi Franciszkowi Wojciechowi, braciom Fischer, przez Józefa II, cesarza niemieckiego. *Pwa. Szl. Gal.; Hefn.; Bork.; Pol.*

FISZER II. — Na tarczy ściętej, w polu górnym błękitnym — pół jelenia, w dolnym srebrnym — ręka zbrojna z mieczem. Nad hełmem w koronie pół jelenia. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1797 z przydomkiem von Streitenau Sewerynowi Fischerowi. *Hefn.; Bork.; Pol.*

FISZER III. — Na tarczy dwudzielnej w polu I złotem — na murawie drzewo, w II srebrnym — na murawie poroślej trzciną bocian naturalny. Herb Jana Bernarda Fiszer, w r. 1684 urodzonego w Lubecie, który zajmował się sztuką lekarską naprzód w Rydze, następnie w Petersburgu na dworze cesarzowej Anny, otrzymał szlachectwo świętego państwa rzymskiego r. 1736, potem do szlachectwa inflanckiego w r. 1756 zaliczony został. Do tego herbu przyjęty został Karol Ludwik Fiszer, indygenowany r. 1768, z tychże wywodzący się, wylegitymowany w Królestwie Polskiem 1837. *Kur.; Matach.; Sieb. III. 11. 95.; Pol.*

FITINGHOF I. (Vietinghoff). — W polu srebrnym na ukośno-prawym pasie czarnym trzy złote muszle rzędem. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami orlemi: prawem złotem, a lewym czarnym — na kapeluszu czarnym, czerwono obszycym i trzema muszlami złotymi ozdobionym (jedna i dwie) — lis czerwony stojący, oglądający się w lewo. Labry czarne podbite srebrem. Rodzina niemiecka z przydomkiem Schell w Inflantach; otrzymali tytuł baronowski duński roku 1680, przyznanie tytułu w Szwecji, Prusach i Rossyi nastąpiło w r. 1834. *Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 61. i 194.*

FITINGOHF II. — W polu srebrnym na prawo-ukośnym pasie czarnym trzy złote kule. Nad hełmem na czarnym kapeluszu z wyłogiem białym — lis czerwony w biegu, kulę złotą w pysku trzymający. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca linii baronów Fitinghof z nad Renu. *Sieb. III. 1. 59.; Bork.; Pol.*

FLEMING I. (Flemming). — W polu błękitnym wilk biały ukoronowany czerwony, klejnot w łapach trzymający. Nad hełmem w koronie pawie ogon. Rodzina według Niesieckiego holenderska, według Siebmachera czysto pomorska; tytuł hrabiowski państwa rzymskiego oraz indygenat polski otrzymali roku 1700; wylegitymowani w roku 1843 w gub. mińskiej znajdowali się w Prusiech, na Szląsku i w Inflantach.

Według Siebmachera wilk pierwotnie unosił się nad złotem kołem od wozu — następnie wilk przedstawiony był z kółkiem czyli też z zawojem turniejowym, a wreszcie z kołem młyńskim — w łapach: — podajemy tę ostatnią odmianę, najczęściej spotykaną, pod Flemingem II. *Nies.; Sieb. III. 1 tekst, tablica 8 — i IV. 14. 40.*

FLEMING III. — Na tarczy srebrnej, obramowanej czerwonym — ukoronowany lis czerwony wspięty. Nad hełmem w koronie pół lisa czerwonego między dwoma piórami strusiemi. Odmiana linii saskiej. *Sieb. II. 3. 25.*

FLEMING Hrabia. — Na tarczy pięciudzielnej przez pola I i IV złote — czarna laska marszałkowska z końcami srebrnymi prawo-ukośna, w II i III czarnych — trąbka pocztowa złota zakręcona wylotem w lewo do góry, w V zaś błękitnym — wilk wspięty trzymający w łapach pierścień czerwony czy też zawój turniejowy. Nad hrabiowską koroną trzy helmy ukoronowane: nad pierwszym — laska czarna z końcami srebrnymi, nad drugim — trzy pawie pióra, nad trzecim zaś — trąbka pocztowa złota. Herb linii hrabiowskiej z trąbką pocztową na pamiątkę posiadania Postersteinu. *Sieb. III. 1. 8.*

FLORENTYNI. (Fiorentini). — Na tarczy ściętej, w polu górnym złotem — czerwona brama forteczna o płaskim spiczastym dachu z otworem czarnym i dwoma oknami, z obu stron po baszcie o pięciu blankach i dwóch oknach jednym nad drugim, z boków zaś wież po bu-

dynku o spiczastym dachu, o trzech oknach każde: dwóch i jednym; w dolnym błękitnym — ręka zbrojna trzymająca w lewo pięciolistną białą różę na gałązce z pączkiem i listkami. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich, po bokach tarczy po trzy chorągwie jedna pod drugą po prawej obramowane frędzlą srebrną, na pierwszej czerwonej orzeł biały z berłem w prawej szponie, a kulą w lewej, druga jest zielona, a trzecia purpurowa; po lewej zaś stronie na pierwszej złotej obszytej frędzlą srebrną dwugłowy orzeł czarny z koroną, z berłem w prawej szponie z kulą w lewej — druga, błękitna a trzecia czerwona, obszyte frędzlą złotą. Rodzina jest włoskiego pochodzenia na Litwie, wylegitymowani roku 1856 w gubernii wileńskiej. *Pol.*

FOGELFEDER I, (Vogelfeder). — W polu srebrnym na ukośno-prawym pasie błękitnym — rzędem cztery sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem w koronie pół młodego człowieka w kaftanie zapiętym ze wstęgą błękitną o czterech sześciopromiennych gwiazdach złotych, zawieszoną przez plecy, z rozstawionymi rękoma, trzymający sokoła na lewym ręku. Herb rodziny niemieckiej czy szwajcarskiej w Prusiech osiadłej w XV stuleciu. Paprocki, Niesiecki i Okolski identyfikują tę rodzinę z Bajerskimi i Szumowskiemi, chociaż ci według źródeł niemieckich gwiazdę jedną wprost na tarczy noszą, jako hrabiowie Kuchmeister de Sternberg; nazwiska zaś z polską końcówką nabyli od dóbr swoich. *Papr.: Okol.: Nies.: Sieb. IV. 14. 5. Bork.: Pol.*

FOGELFEDER II. — W polu srebrnym na ukośno-prawym pasie błękitnym cztery rzędem sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem w koronie pół męża bez rąk, wstęgę błękitną z czterema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi przez ramię prawe noszącego. Odmianę tę podaje Siebmacher w poczcie szlachty galicyjskiej, jako przysługującą rodzinie Boskampów Bajerskich. *Sieb. IV. 14. 5.*

FOKS, (Fox, Foxius). — W polu czerwonym dwie kosy drzewce ukośnie skrzyżowane mające, końcami zaś ku bokom tarczy skierowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. indygenowana w r. 1606, od nich wywodzą się Potoccy herbu Lubicz. *Nies.; Małach.: Bork.; Pol.*

FONTANA. — W polu czerwonym pod orłem dwugłowym czarnym ukoronowanym w środku tarczy na poprzecznym pasie srebrnym — wodotrysk między trzema równoległymi rzędami sześciopromiennych gwiazd złotych w szachownicę po pięć w każdym rzędzie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Rodzina włoska nobilitowana w Polsce w r. 1764, wylegitymowana w Królestwie Polskim r. 1839, w gubernii kowieńskiej roku 1854. *Vol. Leg.: Wiel.: Nies. przyp.: Bork.: Pol.*

FRANTZIUS, (Frantius) cz. Taczala odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym trzy sześciopromienne gwiazdy srebrne: jedna i dwie, w dolnym złotem — na zielonej murawie bocian z kulą w prawej łapie. Nad hełmem w koronie bocian z kulą w prawej łapie. Rodzina mieszczańska gdańska, z której Teodozy Krystyn w r. 1790 do szlachty polskiej zaliczony został, w Prusiech r. 1803 w godności szlacheckiej potwierdzony. *Bork.; Sieb. III 2. 175.; Pol.*

FRACKI cz. Ostrzew odm. — W polu czerwonym pień poprzeczny z trzema rękami u góry a dwoma u dołu. Nad hełmem w koronie takiż pień z trzema sękami z prawej, a dwoma z lewej strony. Herb bardzo dawnej rodziny z Frac na Pomorzu. *Ms o fam. prus.: Nies.*

FREBNER, Frohner, (Fröbner). — W polu złotem czarna głowa barania z rogami i językiem czerwonymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czarne między złotymi. Labry czarne podbite złotem. Herb starej rodziny pruskiej, znany u nas w XVII stuleciu. *Nies.: Sieb. VI. 14. 14.: Riet.: Bork.; Pol.*

FREDRO Hrabia cz. Bończa odm. — Na tarczy ściętej w jednej trzeciej u góry w polu błękitnym na poduszce czerwonej jabłko królewskie; na reszcie tarczy — pięciodzielnej, w polu I srebrnym — mur o trzech blankach (*Odwaga*), w II błękitnym nad półksiężycem złotym — strzala żelazcem do góry między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi (*Sas*), w III czerwonym — pień o dwóch sękach z prawej strony, a trzech z lewej z krzyżem kawalerskim złotym utkwionym u góry (*Niecsuja*), w IV złotem — na niedźwiedziu czarnym — panna ukoronowana z rozpuszczonymi włosami z rękoma do góry wzniesionymi, w sukni błękitnej (*Rawa*), w V zaś błękitnym — wspięty jednorożec biały (*Bończa*). Nad hrabiowską koroną pięć hełmów ukoronowanych: nad

pierwszym — pień z krzyżem złotym, nad drugim — proporzec czerwony w lewo, nad trzecim — pół jednorożca białego, nad czwartym — pawi ogon, nad piątym zaś — między dwoma złotymi rogami jeleniemi pół niedźwiedzia czarnego, z różą czerwoną w prawej łapie. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czerwone — podbite srebrem. Rodzina Małopolska z Pleszowic, z której Jacek komisarz sejmiku galicyjskiego, otrzymał 23 Lipca r. 1822 tytuł hrabiowski od Franciszka I. cesarza austriackiego *Hefn.; Papr.; Okol.; Nies.; Metr. Kor.; Bork.; Pol*

FREYBERG (Freyberg). — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym — pół słońca złotego i dwie sześciopromienne gwiazdy złote z prawej — jedna nad drugą, w II srebrnym — kotwica czarna uchem do góry, błękitnym sznurkiem okręcona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite z prawej strony srebrem, a z lewej — złotem. Nadany 5 Września r. 1839 Markowi, synowi Izaaka Freybergowi, pomocnikowi naczelnika wydziału w kancelaryi namiestnika Królestwa Polskiego, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Bork.; Pol.*

FREYMAN (Freyman). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV dwudzielnych, w prawym złotem — pół orla czarnego, w lewym zaś czarnem — pas poprzeczny złoty, w II i III ściętych, od góry srebrnych — dwie rzędem błękitne sześciolistne róże, a od dołu błękitnych — po takiej samej róży białej. Nad tarczą dwa ukoronowane helmy, nad pierwszym orzeł czarny z głową w lewo, nad drugim zaś z wazonu błękitnego z dwoma różyczkami białymi — pięć piór strusich. Labry z prawej strony czarne podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Rodzina mieszczańska niemiecka w r. 1557 przez cesarza Ferdynanda do godności szlacheckiej świętego państwa rzymskiego wyniesiona w osobie Rocha Freymana, doktora obojga praw; syn tegoż Jan Wolfgang otrzymał w r. 1586 tytuł hrabiowski, wnuk zaś osiadł w Kurlandyi, z kąd potomkowie dalsi do Infantów wywędrowali. *Balt.; Sieb. III. 11. 97.*

FRAENKEL, (Fraenkel) Baron. — W polu czerwonym nad prawo-ukośnym pasem czarnym z trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi pół orla czarnego ukośnie skrzydłem do góry, pod pasem zaś — czapka skrzydlata Merkurego w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują dwa charty białe w obrozach z głowami odwróconymi. Godło: SAPIENTER ET AVDACTER. Nadany d. 14 Stycznia r. 1839 Antoniemu, Edwardowi Fraenkel, bankierowi warszawskiemu za zasługi dla kraju, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i Króla Polskiego. Tytuł baronowski otrzymali w roku 1854

FRENTZEL. — Na tarczy ściętej w górnej trzeciej części w polu zielonym — dwie sześciopromienne gwiazdy złote rzędem, w dolnym zaś srebrnym — drzewo. Tarczę okrywa płaszcz zielony i korona szlachecka, z lewej zaś strony olbrzym oparty na tarczy, z maczugą w ręku. Herb nadany w dniu 5 Lutego roku 1826 Piotrowi Lebrechtowi Frenzel, członkowi rady obywatelskiej byłego województwa augustowskiego i dziedzicowi dóbr Poniemonia, za gorliwość w służbie, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

FRESNEL, (Fresnel). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i II w trzeciej części od góry czerwonej lew złoty, od dołu dwubarwne dzwonki w szachownicę (*vair*), w III i IV złotych — dwugłowy orzeł czarny w koronie. Nad tarczą korona hrabiowska. Rodzina francuskiego pochodzenia hrabiów Fresnel de Hennequin et Curet z Szampanii, z której Ferdinand Piotr, generał austriacki, indygenowany roku 1825 w Galicyi. *Pocz. Szl. Gal.; Hefn.; Bork.; Pol.*

FRICTZ, (Fritsch). — Na tarczy dwudzielnej na polach I złotem, a II błękitnym — kolumna srebrna na piedestale z korynckim kapitelem między dwoma wspiętymi kozłami: srebrnym z prawej, czarnym z lewej strony. Nad hełmem w koronie także kolumna z wspiętym kozłem złotym po lewej stronie. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny pochodzącej z Saksonii, za Króla Stanisława Augusta w Polsce osiadłej, z niej Karol Abraham Fritsch, referendarz dworu saskiego, tytułem barona w Saksonii ozdobiony, przez Sejm w roku 1768 do przywileju szlachty polskiej przypuszczony, w r. 1775 od Króla polskiego indygenat otrzymał.

Dziwnej pomyłki dopuściła się Heroldya przypisując rodzinie Fritscha, herb powyżej opisany, gdy w herbarzach niemieckich herb ten przysługuje rodzinie z Palatynatu; rodzina zaś Fritschów, z której był Tomasz Fritsch i syn jego Abraham, referendarz dworu saskiego w Polsce później osiadły, używał herbu, który podajemy tutaj za Siebmacherem. *Sieb. II. 3. 2; II. 3. 9; III. 1. 52. 1.* i podług Genealogische Taschenbuch der freiherrlichen Häuser z r. 1848. Z tego ostatniego źródła dowiadujemy się że Karol Abraham miał jednego syna Gustawa zmarłego r. 1827 bezpotomnie.

FISZER I (Fischer) — Na tarczy czterodzielnej, poprzeczną rzeką białą przedzielonej, na polach I czerwonym i II srebrnym — pół męża w sukmanie i czapce z wyłogiem, trzymającego na plecach w prawej ręce siatkę rybacką, którego połowa naprzemian w polu czerwonym — srebrna, a w srebrnym — czerwona, w III srebrnym — ręka w ubraniu czerwonym gałązkę wawrzynu trzymająca, w IV zaś czerwonym — nad kotwicą srebrną uchem do góry — trzy sześciopromienne gwiazdy złote rzędem. Nad tarczą dwa ukoronowane helmy; nad pierwszym pół takiego samego rybaka z siatką jak na tarczy, a nad drugim — ręka w czerwonym ubraniu gałązkę wawrzynu trzymająca. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany 20 Lipca 1782 z przydomkiem von Rieselbach Janowi Franciszkowi, Wojciechowi, braciom Fischer, przez Józefa II, cesarza niemieckiego. *Pocz. Szl. Gal.; Hefu; Bork.; Pol.*

FISZER II. — Na tarczy ściętej, w polu górnym błękitnym — pół jelenia, w dolnym srebrnym — ręka zbrojna z mieczem. Nad hełmem w koronie pół jelenia. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1797 z przydomkiem von Streitenau Sewerynowi Fischerowi. *Hefu; Bork.; Pol.*

FISZER III. — Na tarczy dwudzielnej w polu I złotym — na murawie drzewo, w II srebrnym — na murawie porosłej trzcina bocian naturalny. Herb Jana Bernarda Fiszer, w r. 1684 urodzonego w Lubece, który zajmował się sztuką lekarską naprzód w Rydze, następnie w Petersburgu na dworze cesarzowej Anny, otrzymał szlachectwo świętego państwa rzymskiego r. 1736, potem do szlachectwa inflanckiego w r. 1756 zaliczony został. Do tego herbu przyjęty został Karol Ludwik Fiszer, indygenowany r. 1768, z tychże wywodzący się, wylegitymowany w Królestwie Polskim 1837. *Kur.; Matach.; Sieb. III. 11. 95.; Pol.*

FITINGHOF I. (Vietinghoff). — W polu srebrnym na ukośno-prawym pasie czarnym trzy złote muszle rzędem. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami orlemi: prawem złotem, a lewym czarnym — na kapeluszu czarnym, czerwono obszytym i trzema muszlami złotymi ozdobionym (jedna i dwie) — lis czerwony stojący, oglądający się w lewo. Labry czarne podbite srebrem. Rodzina niemiecka z przydomkiem Schell w Inflantach; otrzymali tytuł baronowski duński roku 1680, przyznanie tytułu w Szwecji, Prusach i Rosji nastąpiło w r. 1834. *Balt.-Wap.; Sieb. III. 11. 61. i 194.*

FITINGOHF II. — W polu srebrnym na prawo-ukośnym pasie czarnym trzy złote kule. Nad hełmem na czarnym kapeluszu z wyłogiem białym — lis czerwony w biegu, kulę złotą w pysku trzymający. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca linii baronów Fitinghof z nad Renu. *Sieb. III. 1. 89.; Bork.; Pol.*

FLEMING I, (Flemming). — W polu błękitnym wilk biały ukoronowany czerwony, klejnot w łapach trzymający. Nad hełmem w koronie pawie ogon. Rodzina według Niesieckiego hollenderska, według Siebmachera czysto pomorska; tytuł hrabiowski państwa rzymskiego oraz indygenat polski otrzymali roku 1700; wylegitymowani w roku 1843 w gub. mińskiej; znajdowali się w Prusiech, na Szląsku i w Inflantach. Według Siebmachera wilk pierwotnie unosił się nad złotem kołem od wozu — następnie wilk przedstawiony był z kółkiem czyli też z zawojem turniejowym, a wreszcie z kołem młyńskim — w łapach; — podajemy tę ostatnią odmianę, najczęściej spotykaną, pod Flemingem II. *Nies.; Sieb. III. 1 tekst. tablica 8 — i IV. 14. 40.*

FLEMING III. — Na tarczy srebrnej, obramowanej czerwonym — ukoronowany lis czerwony wspięty. Nad hełmem w koronie pół lisa czerwonego między dwoma piórami strusimi. Odmiana linii saskiej. *Sieb. II. 3. 28.*

FLEMING Hrabia. — Na tarczy pięciodzielnej przez pola I i IV złote — czarna laska marszałkowska z końcami srebrnymi prawo-ukośna, w II i III czarnych — trąbka pocztowa złota zakrecona wylotem w lewo do góry, w V zaś błękitnym — wilk wspięty trzymający w łapach pierścień czerwony czy też zawój turniejowy. Nad hrabiowską koroną trzy helmy ukoronowane: nad pierwszym — laska czarna z końcami srebrnymi, nad drugim — trzy pawie pióra, nad trzecim zaś — trąbka pocztowa złota. Herb linii hrabiowskiej z trąbką pocztową na pamiątkę posiadania Postersteinu. *Sieb. III. 1. 8.*

FLORENTYNI. (Fiorentini). — Na tarczy ściętej, w polu górnym złotym — czerwona brama forteczna o płaskim spiczastym dachu z otworem czarnym i dwoma oknami, z obu stron po baszcie o pięciu blankach i dwóch oknach jednym nad drugim, z boków zaś wież po bu-

pierwszym — pień z krzyżem złotym, nad drugim — proporzec czerwony w lewo, nad trzecim — pół jednorożca białego, nad czwartym — pawia ogon, nad piątym zaś — między dwoma złotymi rogami jeleniami pół niedźwiedzia czarnego, z różą czerwoną w prawej łapie. Labry z prawej strony błękitne, a z lewej czerwone — podbite srebrem. Rodzina Małopolska z Pleszowic, z której Jacek komisarz sejmu galicyjskiego, otrzymał 23 Lipca r. 1822 tytuł hrabiowski od Franciszka I, cesarza austriackiego *Hefn.; Papr.; Okol.; Nies.; Metr. Kor.; Bork.; Pol.*

FREJBERG (*Freyberg*). — Na tarczy dwudzielnej, w polu I błękitnym — pół słońca złotego i dwie sześciopromienne gwiazdy złote z prawej — jedna nad drugą, w II srebrnym — kotwica czarna uchem do góry, błękitnym sznurkiem okręcona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite z prawej strony srebrem, a z lewej — złotem. Nadany 5 Września r. 1839 Markowi, synowi Izaaka Freybergowi, pomocnikowi naczelnika wydziału w kancelaryi namiestnika Królestwa Polskiego, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. *Bork.; Pol.*

FREJMAN (*Freyman*). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV dwudzielnych, w prawym złotem — pół orła czarnego, w lewym zaś czarnym — pas poprzeczny złoty, w II i III ściętych, od góry srebrnych — dwie rzędem błękitne sześcioliste róże, a od dołu błękitnych — po takiej samej róży białej. Nad tarczą dwa ukoronowane helmy, nad pierwszym orzeł czarny z głową w lewo, nad drugim zaś z wazonu błękitnego z dwoma różyczkami białymi — pięć piór strusich. Labry z prawej strony czarne podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Rodzina mieszczkańska niemiecka w r. 1557 przez cesarza Ferdynanda do godności szlacheckiej świętego państwa rzymskiego wyniesiona w osobie Rocha Freymana, doktora obojga praw; syn tegoż Jan Wolfgang otrzymał w r. 1586 tytuł hrabiowski, wnuk zaś osiadł w Kurlandyi, zład potomkowie dalsi do Inflant wywędrowali. *Balt.; Sieb. III. 11. 97.*

FRENKEL, (*Fraenkel*) Baron. — W polu czerwonym nad prawo-ukośnym pasem czarnym z trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi pół orła czarnego ukośnie skrzydłem do góry, pod pasem zaś — czapka skrzydlata Merkurego w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują dwa charty białe w obrożach z głowami odwróconymi. Godło: SAPIENTER ET AVDACTER. Nadany d. 14 Stycznia r. 1839 Antoniemu, Edwardowi Fraenkel, bankierowi warszawskiemu za zasługi dla kraju, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i Króla Polskiego. Tytuł baronowski otrzymali w roku 1854

FRENTZEL. — Na tarczy ściętej w górnej trzeciej części w polu zielonym — dwie sześciopromienne gwiazdy złote rzędem, w dolnym zaś srebrnym — drzewo. Tarczę okrywa płaszcz zielony i korona szlachecka, z lewej zaś strony olbrzym oparty na tarczy, z maczugą w ręku. Herb nadany w dniu 5 Lutego roku 1826 Piotrowi Lebrechtowi Frentzel, członkowi rady obywatelskiej byłego województwa augustowskiego i dziedzicowi dóbr Poniemonia, za gorliwość w służbie, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i Króla Polskiego. *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

FRESNEL, (*Fresnel*). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i II w trzeciej części od góry czerwonej lew złoty, od dołu dwubarwne dzwonki w szachownicę (*vair*), w III i IV złotych — dwugłowy orzeł czarny w koronie. Nad tarczą korona hrabiowska. Rodzina francuskiego pochodzenia hrabiów Fresnel de Hennequin et Curet z Szampanii, z której Ferdinand Piotr, generał austriacki, indygenowany roku 1825 w Galicyi. *Pocz Szl. Gal.; Hefn.; Bork.; Pol.*

FRYCZ, (*Fritsch*). — Na tarczy dwudzielnej na polach I złotem, a II błękitnym — kolumna srebrna na piedestale z korynckim kapitelem między dwoma wspiętymi kozłami: srebrnym z prawej, czarnym z lewej strony. Nad hełmem w koronie także kolumna z wspiętym kozłem złotym po lewej stronie. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny pochodzącej z Saksonii, za Króla Stanisława Augusta w Polsce osiadłej, z niej Karol Abraham Fritsch, referendarz dworu saskiego, tytułem barona w Saksonii ozdobiony, przez Sejm w roku 1708 do przywileju szlachty polskiej przypuszczony, w r. 1775 od Króla polskiego indygenat otrzymał.

Dziwnej pomyłki dopuściła się Heroldya przypisując rodzinie Fritscha, herb powyżej opisany, gdy w herbarzach niemieckich herb ten przysługuje rodzinie z Palatynatu: rodzina zaś Fritschów, z której był Tomasz Fritsch i syn jego Abraham, referendarz dworu saskiego w Polsce później osiadły, używał herbu, który podajemy tutaj za Siebmacherem. *Sieb. II. 3. 2; II. 3. 9; III. 1. 52. 1.* i podług Genealogische Taschenbuch der freiherrlichen Häuser z r. 1848. Z tego ostatniego źródła dowiadujemy się że Karol Abraham miał jednego syna Gustawa zmarłego r. 1827 bezpotomnie

Podajemy herb Fritschów saskich, którym Heroldya Królestwa Polskiego przypisała herb Fritschów z Palatynatu. *Sieb. II 2. 2, II. 7. 9 i III. 1. 52 porówn. z Her. Kr. Pol.*

FRYDHUBER, (Friedhuber). — Na tarczy w jednej trzeciej od góry ściętej w polu I złotem — pół orła czarnego, w II dolnym na zielonej murawie trójszczytowa góra z otworem czarnym obramowanym złotem na środku i z trzynastu drzewkami rzędem na szczytach po sobie idącymi. Nad tarczą dwa helmy w koronach, w pierwszym pół orła czarnego w lewo — labry czarne podbite złotem, w drugim między dwiema trąbami nawpół srebrnymi i błękitnymi otwór kopalni — labry błękitne podbite złotem. Herb nadany Antoniemu Friedhuberowi, urzędnikowi w kopalniach solnych w Wieliczce z przydomkiem von Grubenthal r. 1794. *Hef; Bork.*

FRYZE I, (Friese). — Na tarczy dwudzielnej w polu I ściętym, od góry złotem — podwójna lilia błękitna, od dołu zaś srebrnym — ukoronowana brodata głowa, w II zielonym — olbrzym — zielonym wieńcem przepasany, w prawej ręce dźwidź ostrzem w ziemię, lewą na biodrze opartą trzymający. Nad hełmem korona. Herb rodziny pochodzenia nieszczańskiego warszawskiego, z której Antoni Friese, miles aureatus, jeneralny kontroler mennic królewskich za gorliwość w służbie przez Stanisława Augusta króla polskiego, do godności szlacheckiej w r. 1768 wyniesiony. *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

FRYZE II Hrabia. — Na tarczy dwudzielnej w polu I linią lewo-ukośną przedzielonem od góry złotem — lilia błękitna, od dołu zaś srebrnym — ukoronowana głowa brodata w profilu, z białym kołnierzem wyłożonym na szyi, w polu II błękitnym — olbrzym przepasany zielonym wieńcem, prawą ręką maczugę na ziemi, lewą na biodrze opartą trzymający. Nad tarczą korona hrabiowska. *Hef.*

FUKS I, (Fuchs). — W polu złotem lis czerwony wspięty. Nad hełmem w czapce czerwonej z wyłogiem gronostajowym lis czerwony siedzący z podniesioną łapą prawą. Labry czerwone podbite złotem. Stara rodzina niemiecka w Gdańsku — nobilitowana w Polsce r. 1520; tytuł baronowski pruski według Siebmachera otrzymali r. 1701, hrabiowski zaś austriacki w r. 1706 według Rietstapa i Polaczka. *Sieb. VI. 4 i VI. 8. III. 49; Bork.; Pol.*

FUKS II. — W polu złotem lis czerwony wspięty w lewo. Nad hełmem na czapce czerwonej z wyłogiem białym — lis siedzący w lewo. Labry czerwone podbite złotem. *Sieb. VI. 8. I. 24.*

FUKS III. — Na tarczy dwudzielnej w polu I złotem — pół ukoronowanego orła czarnego, w II błękitnym — wspięty lis biały. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami czarnymi pół wspiętego lisa białego w lewo. Labry błękitne podbite złotem. *Sieb. VI. 4. 14.*

FUKS Baron. — Na tarczy pięciodelnej obramowanej złotem w polach I i IV złotych — pół ukoronowanego orła czarnego, w II i III błękitnych — lis biały wspięty, (w II w prawo, a w III w lewo głową odwrócony), w V zaś srebrnym — gałązka dębowa o trzech liściach z gałązką palmową ukośnie skrzyżowane i przewiązane wstęgą złotą. Nad baronowską koroną dwa helmy ukoronowane: nad pierwszym gałązka o trzech liściach dębowych z gałązką palmową ukośnie skrzyżowane i przewiązane wstęgą złotą, nad drugim między dwoma czarnymi skrzydłami pół lisa z łową zwróconą w lewo. Labry z prawej strony zielone podbite srebrem, a z lewej czarne podbite złotem. *Sieb. VI. 4. 14 i VII. 2. 18.*

FUENGIROLA. W polu czerwonym w czarnej bramie baszty kamiennej sześciobocznej z blankami i po trzy okna w rząd z każdego boku mającej, lew złoty z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone podbite złotem. Nadany 2 Kwietnia r. 1844 Franciszkowi Młokosiewiczowi, b. radcy komisji centralnej likwidacyjnej, przez Mikołaja I, Cesarza Rosyjskiego i Króla Polskiego. Herb ten przypomina walczność Młokosiewicza, ówczesnego pułkownika legionów w obronie twierdzy Fuengirola w Hiszpanii. *Her. Kr. Pol.*

FURSTENBERG I, (Fürstenberg). — W polu złotem dwa poprzeczne pasy czerwone jeden pod drugim. Nad hełmem w koronie dwa pióra bażancie złote z dwoma pasami czerwonymi poprzecznymi. Labry czerwone podbite złotem. Rodzina mylnie od hrabiów Oldenburskich wy-

wodząca się (pisze heraldyk Gritzner w Siebmacherze), raczej w Westfalii od majątku Furstenberg imię biorąca, gdzie w r. 1801, jako starostowie zamku hrabiego N. Oldenburga, występuje z herbem swoich panów;—w XVI stuleciu z Krzyżakami do Inflant, później do Kurlandyi przeniosła się. *Sieb. III. 11. 99.*

FURSTENBERG II.—Na tarczy czterodzielnej, w polach złotych I i IV — dwa pasy poprzeczne czerwone jeden pod drugim, w II i III — dwa pasy czerwone pionowe równoległe. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane; nad pierwszym dwa pióra złote z dwoma poprzecznymi pasami czerwonymi, nad drugim — dwie trąby złote z listkiem dębowym w wylotach. Labry czerwone podbite złotem. Herb linii, która otrzymała tytuł baronowski świętego państwa rzymskiego w r. 1660 (według niektórych 1640) a tytuł hrabiowski 1840. *Sieb. III. 1. 8. 53. VI. 7. 2.; Bork.; Pol.*

GABLENIEC I, (Gabelents). — W polu czerwonym—trójząb żelazny. Nad hełmem bez korony dwa skrzydła szare. Rodzina niemiecka von der Gabelentz na Pomorzu, w Prusiech, w Saksonii i na Szląsku osiadła, w XIII już stuleciu kwitnąca, (której nie należy za Polaczkim i Rietstapem łączyć z rodziną Gabelentz, w tychże samych prowincjach również osiadła ale innego pochodzenia, używającą dwóch trójzębów w herbie) i która w r. 1835 otrzymała od księcia Kobursko-Gotajskiego tytuł baronowski. *Ms. o fam. prus.: Nies.; Sieb. II. 3, III. 2, VI. 4, VI. 9; Bork.; Pol.*

GABLENIEC II. — W polu srebrnym na klinie czerwonym o łukowatych ramionach do góry obróconych—srebrny trójząb. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła czerwono srebrne barkami w prawo. Odmiana poprzedniego. Zapomniano dodać godło według Siebmachera: VIRTUTIS GLORIA MEA SPES, według Rietstapa: VIRTUTIS GLORIA MERCES. *Sieb. III. 2. 179; Riet.*

GABLENIEC III. — W polu srebrnym na klinie czerwonym o łukowatych ramionach do góry obróconych—srebrne widły dwuzębne. Nad hełmem dwoje skrzydeł w połowie czerwonych u góry, srebrnych u dołu, barkami do siebie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 14.*

GADON cz. Zawadyniec odm. — W polu błękitnym między czterema srebrnymi liliami (po rogach tarczy) — pień o czterech sekach po dwu z każdej strony. Nad hełmem w koronie pół lwa. Rodzina w Inflantach i na Żmudzi w XVI stuleciu osiadła — według Błeszczyńskiego w Encyklopedyi Orgelbranda — pochodzenia niemieckiego albo szwedzkiego—mają się pisać von Zehnfeld. Ani Gadonów ani Zehnfeldów nie znajdujemy w niemieckich źródłach; zauważyliśmy, że rodzina baronów Seefeldt'ów w Kurlandyi także ma gałąź w herbie. *Enc. T. IX, str. 467.; Sieb. III. 11. 54.; Bork.; Pol.*

GAJEWSKI, Gajowski. — W polu błękitnym nad złotym półksiężycem trzy srebrne lilie — jedna i dwie między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Może odmiana h. Sas. *Z panegiryku z XVIII stulecia, będącego własnością p. Bisier.*

GAJL, (Gayl, Geill). — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — dwie róże czerwone rzędem obok siebie, w dolnym zaś błękitnym—lilia złota. Nad hełmem w koronie między barkami dwóch skrzydeł w górnej połowie złotych z dwiema różami, w dolnej połowie błękitnych lilia złota. Z nad Renu przeszli do Alzacji i Kurlandyi. Uszlachceni w r. 1532, przez cesarza rzymskiego. Indygenat polski otrzymał Adam Gayll w r. 1775. Siebmacher III, 1. mylnie utrzymuje, że zostali baronami w Kurlandyi—w tomie poświęconym prowincjom nadbałtyckim III, 11. nie powtarza tego; według Rietstapa zostali baronami w Westfalii r. 1813 i potwierdzeni w Oldenburgu w r. 1842. *Vol. Leg. VIII. 296; Sieb. III. 1. 53. III. 2. 182, III. 11. 100.; Bork.; Pol.*

GAJSRUK (Gaisruck) Hrabia. — Na tarczy ściętej o sześciu polach i siódmym w środku (*sur le tout*) w I dwudzielnym z prawej błękitnym — róg bawoli srebrny z trzema takimiż różami przy munsztuku u góry, z lewej zaś srebrnym — róg błękitny z trzema czerwonymi różami przy munsztuku, w II — na pagórku zielonym trzy lipowe listki, w III dwudzielnym z prawej błękitnym — trzy pasy srebrne prawo-ukośne, z lewej srebrnym — lew czarny, w IV błękitnym—trzy pasy srebrne prawo-ukośne, w V srebrnym — lew czarny, w VI srebrnym — na zielonym pagórku trzy listki lipowe — na środku w VII dwudzielnym z prawej błękitnym — róg

bawoli srebrny z trzema takimiż różyczkami przy munsztuku, z lewej srebrnym — róg bawoli błękitny z trzema różyczkami czerwonymi przy munsztuku. Nad tarczą cztery hełmy w koronach; nad pierwszym — dwa rogi bawole z różami jak w tarczy, labry błękitne podbite srebrem; nad drugim — skrzydła barkami w lewo, labry czerwone podbite złotem; nad trzecim — spiczasty kapelusz srebrny z wyłogiem czarnym, koroną złotą i trzema czarnymi piórami strusimi, labry błękitne podbite srebrem; nad czwartym — trzy pióra strusie, czarne między białymi; labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny austriackiej, z której Jan hr. Gaisruck w r. 1795 otrzymał indygenat w Galicyi. *Riet.; Poca. Ssl. Gal.; Bork.; Pol.*

GALEN Galeni, (*Gahlen*). — W polu złotem trzy czerwone haki, dwa i jeden. Nad hełmem w koronie między skrzydłem złotem a czerwonym — dwa haki rzędem przy sobie. Labry czerwone podbite złotem. Rodzina z nad Renu, na początku XVI stulecia przybyła do Inflant, Kurlandyi. Wymieniony w Niesieckim Krzysztof Bernard von Gahlen z przydomkiem (genannt Halswig), był biskupem Monasteryńskim w 1680. Brat tegoż Henryk otrzymał w r. 1665 godność barona świętego państwa rzymskiego, Wilhelm zaś syn Henryka, jako podkomorzy Monasteryński, otrzymał w r. 1670 od cesarza rzymskiego udostojnienie herbu przez dodanie klucza złotego. Mylnie Kosiński mieszca Galenów z Biszpinkami. *Nies. III. 1. 9, - III. 2. 180, - III. 11. 12.; Nies; Kos.; Bork.*

GALEN Hrabia. — Na tarczy czterodzielnej obramowanej złotem, w polach I i IV złotych — trzy czerwone haki, dwa i jeden, w II i III srebrnych, klucz złoty zębem w lewo do góry. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym między skrzydłem złotem a czerwonym na malej tarczy złotej — dwa czerwone haki rzędem przy sobie; nad drugim ręka po za łokieć biała ubrana z kluczem złotym do góry w prawo zębem. Labry czerwone podbite złotem. Herb hrabiowski rodziny von Galen z r. 1702, potwierdzony w Prusiech r. 1803 z dodaniem czarnego orła pruskiego po bokach tarczy. *Sieb. III. 1. 9 i III. 12. 2.*

GALERA — Na tarczy pięciodzielnej, w polach I i IV srebrnych — dwugłowy orzeł czarny ukoronowany, w II i III czerwonych — mur kamienny z bramą otwartą i trzema wieżami, środkową wyższą, w V błękitnym — łódź z żaglem. Nad tarczą korona. Herb nadany uchwałą sejmu z r. 1768, dyplomem Stanisława Augusta, króla polskiego, Jerzemu i Józefowi Galerom z rodziny szlacheckiej włoskiej, około r. 1700 w Polsce osiadłej, w nagrodę własnych zasług tudzież przez ich ojca Jana Galerę dla kraju położonych, w r. 1789 potwierdzony. Biorą tytuł baronów. Część rodziny przeniosła się do Prus. *Her. Kr. Pol.; Metr. lit. 220. 376.; Sieb.; III. 2. 180; Bork.; Pol.*

GALICYN, Golicyn odm. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym — rycerz w zbroi na koniu z mieczem w prawej ręce, tarczą z lewej strony zasłonięty, w dolnem zaś dwudzielnym z prawej srebrnym na posadzce w szachownicę czarno-złotą dwa niedźwiedzie podtrzymujące dwa krzyże pielgrzymkie złote ukośnie złożone na tronie czerwonym i złotym, nad którym świecznik trójramienny, z lewej błękitnym — na środku krzyża srebrnego o ramionach rozdartych mała tarcza złota z orłem dwugłowym czarnym. Całość okrywa płaszcz i mitra. *Obsaca. Gerb.; Bork.*

GALECKI cz. Junosza odm. — W polu czerwonym baran srebrny. Nad hełmem w koronie ogon pawi. *Riet.*

GANCKE cz. Gąska odm. (*Gantzke, Gauske, Ganski*). — W polu czerwonym gęś srebrna. Nad hełmem półksiężyc złoty barkiem w lewo między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina kaszubska. — Mülverstedt u Siebmachera przypuszcza jedno pochodzenie z rodziną von Todt. *Sieb. VI. 9. 18.*

GANŚKOW, (*Gantskow, Gantskaw, Gantske*). — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej, w polu górnem srebrnym — pół czerwonego jednorożca, w dolnem szachownica czerwono-srebrna. Nad hełmem w koronie pół czerwonego jednorożca. Labry czerwone podbite srebrem. Rodzina pomorska, której gałąź osiadła we wschodnich prowincjach nadbałtyckich i na Litwie. Erdman Ganckow, chorąży derpski (którego Niesiecki zwie Hermanem Gansch albo Ganschoff), syn Ludwika i Maryi z Butlarów, w Kurlandyi osiadły, w stopniu rotmistrza polskiego będąc, otrzymał 7 Września r. 1647, świadectwo szlacheckie. *Vol. Leg.; Nies.; Balt.; Wap.; Sieb. III. 11. 100 i VI. 18.*

Drobną różnicę w kolorach spostrzegliśmy u Siebmachera — raz jednorożec jest czerwony na srebrnym polu, drugi raz odwrotnie.

GARAPICH, Serpohrad. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym — dwa sierpy ostrzami do siebie, barkami do boków tarczy: w dolnem zaś srebrnym — na czarnym wzgórzu złoty zamek. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane. Nad pierwszym między dwoma czarnymi skrzydłami sierp ostrzem w lewo, nad drugim trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Michał Garapich, adwokat lwowski, członek stanów galicyjskich, otrzymał 30 Września r. 1811 godność szlachecką z przydomkiem z Siehelburga, od Franciszka I, cesarza austriackiego — indygenowany zaś r. 1818. przez sejm galicyjski. *Pocz. Ssl. Gal.; Hefn.; Riet.; Bork.; Pol.*

GARCZYŃSKI I. — W polu błękitnym — pod rogami złotego półksiężyca — srebrna strzała żelazcem do góry, między dwiema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie cztery pióra strusie. Herb rodziny osiadłej w Prusiech zachodnich. Według Niesieckiego, który barw nie podał, herb ten uważany był ze względu podobieństwa za odmianę herbu Sas, albo też za Cholewę, niewiadomo z jakiego tytułu. Niesiecki cytuje odmianę z kazania pogrzebowego t. z. panegiryku, z trzema piórami w hełmie przesytemi strzałą; takimi są herby Łukawickich i Serekich, które w swoim miejscu podamy. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Bibl. warsz., Sierpień 1856 str. 365.*

GARCZYŃSKI II Hrabia. — W polu błękitnym — pod rogami złotego półksiężyca — strzała srebrna żelazcem do góry między dwiema osmiopromiennymi gwiazdami. Nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany nad którym cztery pióra strusie. Labry błękitno-srebrne. Jedna gałąź rodziny Garczyńskich otrzymała w r. 1839 tytuł hrabiowski pruski z przydomkiem von Rautenberg; wygasła w r. 1846. *Nies.; Sieb. III. 1. 9.; Grits.-Hild.; Pol.*

GARTENBERG-SADOGÓRSKI Baron. — Na tarczy w polach I i IV srebrnych — naturalna góra skalista; w II i III złotych — drzewo palmowe zielone; w V zaś czarnym — krzyż srebrny. Nad koroną o sześciu pałkach trzy helmy ukoronowane, nad pierwszym dwa skrzydła, nad drugim na trzech piórach strusich — krzyż srebrny, nad trzecim między rogami bawolemi górnik z młotem w prawej ręce, z lewą na biodrach opartą. Labry barwy niewiadomej. Gryfy podpierają tarczę. Indygenat nadany Mikołajowi Piotrowi Neugarden von Gartenberg, baronowi świętego państwa rzymskiego, dyrektorowi mennicy w Saksonii, który przybywszy r. 1765 do Polski, zorganizował mennicę naszą — indygenat otrzymał na sejmie r. 1788, z przydomkiem Sadogórski. — *Z medalu bitego za Stanisława Augusta, Króla Polskiego. Vol.-Leg. VII. f. 799.; Csapki, — Katalog monet 5383 i 3891.*

GASZYŃSKI Hrabia (Gaschin). — Na tarczy pięciodzielnej w polu I błękitnym — lew złoty ukoronowany w lewo, w II złotym — orzeł błękitny ukoronowany, w III prawo-ukośnie linią zębata ściętem od góry złotym, od dołu błękitnym, w IV błękitnym dwa kółka złote lewo-ukośnie jedno nad drugim. Na tarczy środkowej nakrytej książęcą koroną w polu czerwonym na srebrnym poprzecznym pasie — róża czerwona. Nad koroną hrabiowską trzy helmy ukoronowane, w pierwszym orzeł błękitny ukoronowany w lewo, w drugim ogon pawi, w trzecim lew złoty ukoronowany. Labry błękitne podbite złotem. Na Szlązku. *Nies.; Grits.; Bork.*

GAUDEKER I, (Gaudecker, Gutaker). — W polu czerwonym trzy trąby srebrne, w gwiazdę wyłotami do siebie. Nad hełmem w koronie pół bawoła czarnego lub białego. Labry czerwone podbite srebrem. Bardzo stara rodzina wschodnio-pruska, szeroko rozrodzona w Prusiech, na Pomorzu i Szląsku. *Nies.; Sieb. III. 2. 181, VI. 4. 15 i VI 8. III. 86.; Bork.; Pol.*

GAUDEKER II. — W polu srebrnym trzy czarne trąby oprawne w srebro, w gwiazdę wyłotami do siebie. Nad hełmem w koronie pół czarnego jelenia. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Sieb. VI. 8. III. 86.*

GAUDEKER III. — W polu srebrnym trzy czarne kroje dwa i jeden, obsadami do siebie. Nad hełmem w koronie pół czarnego jelenia. Odmiana powyższych. *Sieb. III. 2. 181.*

GAWŁOWSKI cz. Ostoja odm. — W polu czerwonym między barkami dwóch złotych półksiężyców — miecz ostrzem prosto na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Poezątek odmiany niewiadomy. *Sieb. VI. 8. II: 25.*

GAWRON I, (*Gaveron, Gaffron*) cz. Rogala odm. — W polu czerwonym dwa czarne (pierwotnie srebrne) bawole rogi rzędem, munsztukami do góry na boki. Nad hełmem w koronie trzy wieńce z pawich piór, jeden i dwa. Herb rodziny polskiego pochodzenia, w XIV wieku na Śląsku znany. *Sieb. III. 2. 179; Bork.*

GAWRON II. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — trzy zielone wieńce stykające się. Jeden nieco wyżej, dwa po bokach niżej, w polu zaś dolnym błękitnym — ryba w pałąk zgięta z gwiazdą sześciopromienną złotą na prawo naprzeciw głowy. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła błękitne barkami do siebie na których ryba zgięta jak w tarczy z gwiazdą naprzeciw siebie. Herb ten zdaje się mieć styczność z poprzednim, jako wzięty z pieczęci któregoś Gawrona i zawierający charakterystyczne trzy wieńce — jednakowoż Siebmacher, z którego czerpiemy, nie znalazł o nim nigdzie wzmianki. *Sieb. III. 2. tekst.*

GAWRON Baron. — W polu czerwonym dwa rogi bawole pół srebrne i czarne. Nad koroną baronowską dwa hełmy. Nad pierwszym trzy wieńce z pawich piór, jedno i dwa; nad drugim dwa rogi bawole: czarno-srebrny i srebrno-czarny. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Gaffron auf Kunern, wyniesionej w Październiku r. 1840 do godności baronowskiej w Prusiech. *Sieb. III. 1. 53 i III. 2. 179; Dorst.; Bork.; Pol.*

GASKA I, Budzisz, Paparona, Patta-Roma, Spyrn. — W polu błękitnym na murawie gęś biała siedząca (lub stojąca, cz. Gaska II). Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Bardzo stary herb polski. *Papr.; Okol.; Biel.; Nies.; Sieb. IV. 14. 24*

GASKA III. — W polu czerwonym na srebrnych falach — gęś ukoronowana. Nad hełmem trzy pióra strusie. Odmiana powyższych. *Sieb. IV. 14. 24.; Pol.*

GEBEL. — W polu błękitnym między dwiema strzałami, żeleźcami na dół — półksiężyc srebrny rogami w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Antoni Alojzy Gebel, sekretarz okręgowy Stryjski, otrzymał w roku 1794 szlachectwo galicyjskie, z przydomkiem von Geburg. *Hefn; Riet.; Bork.*

GEBLER Baron. — Na tarczy pięciopolowej w polach I i IV błękitnych — trzy sześciopromienne gwiazdy złote, jedna i dwie; w II i III czerwonych — dwie strzały srebrne żeleźcami do góry ukośnie skrzyżowane, w V ściętym, od góry srebrnym — orzeł dwugłowy czarny, u dołu linią prawo-ukośną podzielonym — u góry poletko czerwone, u dołu srebrne. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym — trzy pióra strusie: czerwone między białymi, w drugim — orzeł dwugłowy czarny, a w trzecim — między dwiema trąbami w połowie naprzemian złotymi i błękitnymi — dwie strzały żeleźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Labry przy pierwszym błękitne podbite złotem — przy dwóch następnych czerwone podbite srebrem. Tobiasz Filip Gebler, z rodziny niemieckiej, nadworny wice-kanclerz, w r. 1763 — 68 otrzymał tytuł barona, w roku zaś 1786 ingygenat galicyjski od Józefa II, cesarza państwa rzymskiego. *Poca. Sal. Gal.; Hefn. prapp; Riet.; Pol.*

GEDROYĆ, Giedrojć, Gedroit', Gedroitski Książę cz. Hipocentaurus odm. — W polu srebrnym — hipocentaur, czarny w części końskiej, naturalny w ludzkiej, — strzela z łuku do własnego ogona w postaci złotego węża. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czarne między białymi. Labry czarne podbite srebrem. Całość okrywa — płaszcz książęcy i mitra. Według legendy litewskiej Gedroicowie mają pochodzić od bajecznego Dowszprunga, który w X wieku razem z Palemonem przybywszy na Litwę założył dynastję, a mianowicie od Giedrusa, jednego z potomków Dowszprunga. Ze względu na odrębne stanowisko swoje na Litwie Giedroicowie prawdopodobnie pochodzili od szczepu panującego. Pierwsza o nich wzmianka w r. 1399, kiedy wielki książę Witold sądził ich sprawę z biskupem wileńskim. *Stryj.; Koj.; Nies.; Sieb. I. 3. III. 161, — IV. 14. 53., podług dyplomu wydanego w cesarstwie rosyjskiem d. 3/15 Grudnia r. 1830; Wolff.; Bork.*

GEDROIC II cz. Róża odm. — W polu złotem — róża czerwona. Nad tarczą płaszcz i mitra. Kojalowicz pisze jakoby Gedroyciowie poważniejszy się z książętami Olszańskimi, jednego szczepu z niemi, herb wspólny Hipocentaur porzucili, a poczęli zażywać Róży, jako przez matki Różycom bliżcy. *Kołat.: Wolff: Kos. II. 126.*

GEDROIC III.—W polu złotem otoczonym wieńcem laurowym—nad różą czerwoną—hipocentaur brunatny z czarnymi kopytami w części końskiej, naturalny w ludzkiej, strzelający z łuku czerwonego do ogona własnego w postaci zielonego węża. Nad tarczą płaszcz i mitra. Ta forma herbu przyjęta została dopiero w bieżącym stuleciu. *Sieb. IV. 14. 53.; Kos. II. 126.*

GEDROIC IV. — W polu błękitnym nad różą białą — hipocentaur brunatny z czarnymi kopytami w części końskiej, naturalny w ludzkiej, ze złotego łuku srebrną strzałą mierzący do własnego ogona w postaci zielonego węża. Nad tarczą płaszcz i mitra książęca. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 52.*

GEDROIC V. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — róża czerwona, w dolnym czerwonym—hipocentaur złoty w lewo, strzelający do własnego ogona w postaci węża w prawo. Nad tarczą płaszcz książęcy i mitra. Odmiana niedawna. *Kos. III. 488.*

GENDERYCH, (Genderich). — W polu srebrnym drzewo bez korony o trzech przyciętych konarach, wypuszczających po gałązce zielonej, zahaczone z tyłu prawo-ukośną kotwicą srebrną. Nad hełmem zdobnym w dwa czarne skrzydła — w koronie ręka zbrojna z mieczem. Erazm, Henryk, Wilhelm Kacper i Jan bracia Genderich z przydomkiem de Haydes w r. 1540, według Herbarza Królestwa Polskiego (w 1569, według Piekosińskiego i metryki Koronnej 105 f. 83), przypuszczeni do przywileju szlachectwa polskiego, przez Zygmunta I, a przez Stefana Batorego w r. 1576 potwierdzeni; później gdy Józef de Haydes, potomek tej rodziny osiadł w Prusiech, przyznanem mu zostało w r. 1785 starodawne szlachectwo. *Her. Kr. Pol. Piek.*

GENTILS DE LANGALERIE. — W polu błękitnym pod krokwią złotą pomiędzy trzema złotymi kołami zębata miecz ostrzem do góry do szczytu tarczy przez krokwie zachodzący. z rękojeściami w dolnym kole. Nad tarczą margrabiowska korona. Indygenat nadany de Langalerie'mu r. 1768. *Vol. Leg. VII. 799.; Riet.; Bork.*

GEOMETER cz. Jelita Franka.—W polu czerwonym—dwie srebrne kopie żelźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie gryfia noga złota, stopą odwrócona do góry. Rodzina włoska di Franco, przezwana w Polsce Francuz, z której Piotr, geometra królewski, otrzymał za zezwoleniem Jana Zamoyskiego, kanclerza, powyższy herb a przytem nazwisko Konglaneński oraz indygenat w r. 1582 od króla polskiego Stefana. *Paprz.; Nies.; IV. 49.; Krayś.; Piek.; Bork.; Pol.*

GEPPERT. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym srebrnym — kotwica czarna, w polu lewym błękitnym — trzy gwiazdy sześciopromienne złote jedna pod drugą; środkową obejmuje półksiężyc srebrny rogami w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Józef Geppert, lekarz przy kopalniach solnych w Wieliczce, otrzymał szlachectwo dziedziczne wraz z herbem w r. 1789 od Józefa II, cesarza rzymskiego, króla Galicyi i Lodomeryi, panującego w tej części kraju, która później do Królestwa Kongresowego przyłączoną została. *Pocz. Ssl. Gal.; Her. Kr. Pol.; Hefn.; Bork.; Pol.*

GERBER. — W polu błękitnym—naprzeciw skały naturalnej o zielonym podnóżku w falach srebrnych zanurzonej, z czarnym ukoronowanym orłem na szczycie w lewo obróconym — syrena z pochodnią w prawej, z lewą opartą na biodrze. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem w lewo. Labry błękitne podbite złotem. Gottlib Gerber, lekarz i radca nadworny królewski otrzymał w r. 1790 godność szlachecką od Cesarza rzymskiego. *Sieb. III. 2 183.; Małach.; Pol.*

GERET — Na tarczy ściętej, w polu górnym srebrnym — feniks w płomieniach, w dolnym purpurowym—trzy pasy srebrne prawo-ukośne równoległe. Nad hełmem w koronie mię-

dzy rogiem srebrnym a czarnym — mąż w czapce czubatej, przez pół na prawo złoty, na lewo purpurowy, w każdym ręku gałązkę o trzech dzwoneczkach trzymający. Herb nadany urodzonemu Samuelowi Ludgerowi Geretowi, syndykowi toruńskiemu, indygenowanemu w r. 1775. *Według ex libris'u w zbiorze pana Wittyga, numizmatyka. Vol. Leg. VIII. 300.; Bork.; Pol*

GERING. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV srebrnych — pas błękitny prawo-ukosny z trzema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi, w II i III czerwonych — gryf srebrny. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w prawym skrzydło barkiem w prawo, w połowie od góry błękitne, od dołu czerwone z gwiazdą sześciopromienną złotą na środku, w drugim gryf srebrny. Labry z prawej strony czerwone, z lewej błękitne — podbite złotem. Fryderyk Jan, naczelnik okręgu tomaszewskiego, 11 czerwca r. 1777 do szlachty galicyjskiej zaliczony został przez Maryę Teresę, cesarzką rzymską. *Hefn.; Pocs, Ssl. Gal.; Bork.; Pol.*

GERINGER I. — Na tarczy ze szczytem błękitnym o trzech złotych gwiazdach dwudzielnej, w polu prawym złotem — pół czarnego orła z cyfrą J. II. na piersiach; w lewym czarnem — lew złoty ze srebrną szablą w łapie. Nad hełmem w koronie pół orła czarnego z cyfrą złotą J. II. na piersiach. Labry czarne podbite złotem. Nobilitowani w Galicyi z przydomkiem von Oedenberg, według Rietstapa 23 czerwca r. 1789, według hr. Borkowskiego i Polaczka r. 1825 — sam herb z cyfrą Józefa II. cesarza rzymskiego, zdaje się wskazywać wcześniejszą datę. *Riet.; Bork.; Pol.*

GERINGER Baron II. — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym, z prawej złotem — orzeł dwugłowy ukoronowany z cyfrą J. II. złotą na piersiach, z lewej czarnem — lew złoty z mieczem; w polu zaś dolnym błękitnym — na pagórku zielonym — wieża srebrna. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane. Nad pierwszym — lew złoty z mieczem w lewo, nad środkowym — orzeł dwugłowy czarny z cyfrą J. II. na piersiach, nad trzecim — chorągiewka wzdłuż zielono-czerwona trójkątna na krzyż ukośnie z proporcem w trzy równoległe pasy: biały, błękitny i czerwony. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Herb nadany w Austrii 26 Kwietnia 1802 baronom Geringer von Oedenberg. *Riet.*

GERNE (Goerne). — W polu srebrnym nóż w poprzek ostrzem w prawo między trzema listkami koniczyny: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie między jeleniami rogami — listek koniczyny. Labry zielone podbite srebrem. Ludwik Gcerne z rodziny brandeburskiej, jednego szczepu z rodziną Dalchau, indygenowany w r. 1780. *Sieb. III 2. 192.—VI. 6. 34 i VI. 5. 10.; Dyar. Sejm. 1780 str. 399.*

GERSZTORF, Gierstorf, (Gersdorf). — Na tarczy ściętej, pole górne czerwone, dolne zaś dwudzielne: z prawej srebrne, z lewej czarne. Nad hełmem w koronie czerwony kapelusz spiczasty z wylogiem w połowie srebrnym w połowie czarnym, z trzema czarnymi i trzema białymi piórami koguciami na wierzchu. Labry z prawej czerwone, z lewej czarne — podbite srebrem. Bardzo stara rodzina niemiecka, z której Stefan w XVII stuleciu przeniósł się do Polski, w r. 1641 otrzymał indygenat. Noszą tytuł baronów czeskich od 1668, hrabiów czeskich od 1701, hrabiów świętego państwa rzymskiego od 1723, baronów pruskich od r. 1840, hrabiów pruskich od r. 1823 i 1841. *Nies.; Dorst., Sieb. III. 2. 184.; Hild.*

GESZAW I (Geschaw). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — naprzemian w lewo i prawo obrócony żuraw srebrny do kamienia łańcuchem przykuty, w polach II i III złotych — ręka z mieczem naprzemian w lewo i w prawo. Nad hełmem w koronie pół żurawia z koroną na szyi. Gałąź Jeżewskich herbu Jastrzębiec, z których Zygmunt gdy stracił rodzinny majątek i osiadł w Prusiech, zmienił nazwisko. Syn jego Kacper, zostawszy pułkownikiem gwardyi królewskiej, otrzymał w r. 1555 nobilitację od Zygmunta Augusta, króla polskiego, Bartłomiej zaś indygenat z tymże herbem w r. 1569-70. *Metr. Kor. 108 f. 233; Piek.; Nies.; Wiel.*

GESZAW II. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — żuraw z kamieniem w łapie podniesionej do góry, w II i III złotych — ręka z częścią rękawa miecz trzymająca. Nad hełmem w koronie między skrzydłami głowa żurawia z kubelką wystająca. Niesiecki przy-

łącza dosłowny opis herbu podług dyplomu Zygmunta Augusta, króla polskiego, rysunek zaś dał odmienny, który powyżej podajemy.

GIEDGOWD cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym pod trzema złotymi półksiężycami barkami w prawo rzędem — łabędź biały. Nad tarczą korona. Z pieczęci Kazimierza Giedgowda Trockiego, koniuszego inhlantskiego. *Na dokumencie z r. 1705, ze zbioru J. hr. Ostrowskiego; Kwr.; Bork*

GIEJSZ, Gieysz. -- Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czerwonym — skrzydło czarne barkiem w lewo, w lewym zaś srebrnym — krzyż kawalerski bez prawego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Bardzo stary herb litewski. *Koj.; Nies.; Her. Kr. Pol.*

GIEJSZTOR, Gieysztor. — W polu czerwonym między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi — dwie połowy strzały rozdartej, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb znany na Żmujdzi w XVII wieku. *Koj.; Nies.; Her. Kr. Pol.; Sieb.*

GIELGUD, Gełgud cz. Działosza odm. — W polu czerwonym — gwiazda sześciopromienna złota i skrzydło czarne barkiem w lewo rzędem w poprzek tarczy. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb na Żmujdzi używany w XVII wieku. *Koj.; Nies.*

GIERALT, Gerald, Osmioróg, Osmarog, Osmarany, Rogów. — W polu czerwonym — między czterema (jabłkami lub pomarańczami lub też zielonemi albo złotymi) kulami t. j. po jednej u góry, u dołu i po bokach — krzyż srebrny z rozdartymi ramionami. Nad hełmem w koronie cietrzew. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Sieb. IV. 14. 5; Her. Kr. Pol.; Ulan.; Helcel N. 223 i 267 — T. I. str. 245 i 249.*

GIERAŁTOWSKI cz. Jastrząb odm. — W polu błękitnym między ocelami srebrnej podkowy do góry — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie jastrząb szary. Rodzina polskiego pochodzenia na Szląsku w Opolskiem. *Sieb. IV. 11. 11.*

GIERCZYNSKI cz. Gieralt odm. — W polu błękitnym między czterema złotymi kulami — krzyż srebrny z rozdartymi ramionami. Nad hełmem w koronie cietrzew. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia, w Prusiech zachodnich osiadłej. *Sieb. III. 2. 185.*

GJERSZT, (*Görst, Goerscht*). — W polu czerwonym — trzy szpady rękojeściami złotymi w lewo, ostrzami na dole do siebie zbliżone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Krystyan Fryderyk Görst, oberfajerwerker artylerii wojsk polskich, w r. 1774 na Litwie osiadły. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

GIGIOTI (*Ghigiotti*). — W polu błękitnym — na drzewie ptak. Nad hełmem korona. Herb Kajetana, kanonika warmińskiego, nobilitowanego r. 1768. *Vol. Leg. VII. 802.; Riet.*

GINTER, (*Gintter, Günther*). — Na tarczy pięciodelnej w polach I i IV złotych — czarny orzeł ukoronowany, w II i III czerwonych — po dwa pasy lewo-ukośne równoległe, w V błękitnym — dąb. Nad tarczą większą helm w koronie, nad którą dąb z drugą koroną. Labry po prawej czarne podbite złotem, po lewej czerwone podbite srebrem. Michał Andrzej Gintter z rodziny nadreńskiej, nobilitowany w r. 1676. *Vol. Leg. V f. 403.; Małach.; Riet.; Bork.*

GINWILL. -- W polu czerwonym na pniu złotym — szary jastrząb. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Stary herb litewski jednej z linii Ginwillów, możnowładców litewskich których druga linia Kulwiczami zwana, wspólnego pochodzenia z Gedroiciami. Niektórzy autorzy na mocy nieudowodnionych genealogii wywodzą ich od bajecznego Dowszprunga i mianują książętami. *Kojat.; Nies.; Wolff. 656.; Bork.; Pol.*

GIRSKI cz. Łabędź odm. — W polu błękitnym albo czerwonym — łabędź trzymający pod prawą łapą dwie krokwie w kształcie litery **W** ułożone. Nad hełmem w koronie — łabędź. Herb złożony, należący do rodziny, którą heraldycy wyprowadzają bez dowodów od panujących książąt litewskich, *Kojat.; Nies.; Hef.; Wolff.; Bork.; Pol.*

GIRSKI II. — W polu błękitnym nad dwiema krokwiemi srebrnymi w kształcie litery **W** — łabędź srebrny. Nad hełmem — łabędź. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Hef.*

GISLANZONI (*Ghislanzoni*). — Na tarczy przedzielonej pasem błękitnym ukośno-prawym z polem górnym srebrnym, dolnym złotem — lew naturalny, proporzec czerwony w łapach trzymający. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Ms. Ziel.; Arch. Król. Medyol.; Arch. Kościel. w Chiuso. Arch. główn. w Warsz.; z notat WP. Jackowskiego.*

GISSA I, Giża (*Giese*). — W polu srebrnym pod lwem czerwonym w lewo, — trzy rzeki wężkowate równoległe poprzeczne, naturalna między błękitnymi. Nad hełmem w koronie lew czerwony w lewo. Rodzina w Prusiech mianowicie w Gdańsku osiadła — jedni z Tumbergerami i Nowowiejskimi, w osobie Tidemana Gise, kanonika i oficjala warmińskiego, jego braci i siostr, nobilitowani w r. 1519. *Metr. Kor. 34 f. 16.; Nies.; Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.; Piek.*

Podajemy odmianę bardziej licującą z opisem metryki koronnej — przytoczonym przez prof. Piekosińskiego, (Gissa II), a także odmianę zgodną z rysunkiem Niesieckiego i Hefnera; u tego ostatniego pod nazwą Gizowski (Gissa III).

GISSA IV. — W polu błękitnym z trzema gwiazdami złotymi sześciopromiennymi, jedna i dwie — mur we trzy blanki. Mieszczanie Warszawscy nobilitowani za Zygmunta Augusta. Jedni z Gisowskimi i Giżyńskimi *Nies.; Nagrob. u ś. Jana w Warszawie; Pol.*

GISSA V (*Giesche, Gische*). — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym z prawej błękitnym — trzy gwiazdy sześciopromienne złote dwie i jedna, z lewej błękitnym — lew złoty, w polu zaś dolnym srebrnym — mur czerwony z bramą o trzech basztach. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami — pół charta w złotej obroży. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone — podbite srebrem. Widocznie odmiana poprzedniego. *U Siebmachera znajdujemy wzmiankę że herb ten jest pochodzenia polskiego. Sieb. VI. 8. III. 8.*

GIŻYCKI Hr cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym srebrna lilia podwójna. Nad koroną hrabiowską pawie ogon z lilią na środku. Jedna linia Giżyckich otrzymała przyznanie tytułu hrabiowskiego w Królestwie Polskim r. 1824. *Polaczek.*

GLASENAP I, (Glesenapp). — W polu srebrnym krokiew (*chevron*) czerwona. Nad hełmem także krokiew z obu stron trzema piórkami pawimi ozdobiona. Rodzina pomorska z przydomkiem de Grammel, w XIV stuleciu w Inflantach osiadła. Herb pierwotny. *Nies.; Sieb. III. 2. 186 i III. 11. tekst.; Bork.; Pol.*

GLASENAP II. — W polu srebrnym — trójkąt na rogach którego głowa ludzka i po dwa pióra strusie w dwóch górnych jego bokach — a poniżej którego z prawej strony głowa ludzka z szyją i włosami w lewo zwrócona. Herb ten według opisu Niesieckiego i Krzyżanowskiego podajemy choć wydaje nam się bałmutny.

GLASENAP III. — W polu srebrnym — krokiew czerwona, której lewa odnoga krótsza na głowie murzyńskiej oparta. Nad hełmem taka sama krokiew z głową murzyńską u spodu lewej odnogi, zdobna sześciu piórkami pawimi po trzy na każdym boku i trzema piórami strusimi: białym, czerwonym i czarnym u wierzchu. Jedna z odmian napotkanych u Siebmachera najczęściej zbliżona do formy opisanej przez Niesieckiego. *Sieb. III. 11. 101*

GLASENAP IV. — W polu czerwonym pod krokwią srebrną — głowa murzyńska. Nad hełmem w koronie między skrzydłem srebrnym a czarnymi pod srebrną krokwią głowa murzyńska. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 11. 102.*

GNIESZAWA. — W polu czerwonym — nad barkiem złotego półpierścienia, zdobnego w klejnot i obejmującego srebrną czterolistną różę—strzałą złotą żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawi złotą strzałą przeszyty. Herb Stodkowskich w Siewierskiem w XVII stuleciu. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

GNIEWOSZ cz. Gryf z książką. — W polu błękitnym — gryf biały wspięty z książką w przednich łapach. Nad koroną między dwoma skrzydłami rycerz w zbroi z trzema piórami na szyszaku, strzałą z góry na dół ukośnie przeszyty. Herb nadany Franciszkowi Cerner przez Stanisława Augusta, króla polskiego d. 23 Sierpnia r. 1793. (u hr. Borkowskiego 1800. u Polaczka 1790). *Kancel. 42 a f. 310 s notat WP. Jackowskiego Hef.; Bork; Pol.*

GOCZ. (*Gotsch, Gödsch*) — W polu srebrnym trzy pionowe pasy czerwone. Nad hełmem pod drzewem ze złotymi jabłkami — baran srebrny. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny szląskiej Szafgoczów (*Schafgotsch*); nie tylko pochodzenia polskiego, ale Jan Udalryk Szafgoc indygenowany został r. 1625. *Sieb. III. 2. 194 i VI. 4. 16.; Bork.*

GOCZALKOWSKI (*Gotschalkowsky*) cz. Szreniawa odm. — W polu czerwonym — krzywaśń srebrna w kształcie odwróconego **S** z krzyżem kawalerskim u góry. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami w połowie i naprzemian czerwonymi i srebrnymi — krzyż kawalerski złoty. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia polskiego zniemczalej na Szląsku w XVI stuleciu. Otrzymali r. 1705 tytuł baronowski czeski. *Sieb. II. 2. 194., VI. 8. II. 27 i VI. 11. 12; Bork.; Pol.*
Podajemy herb baronowski Goczalkowskich. *Sieb. VI. 8. II. 27.*

GODZIEMBA. Godziąba, Godzięby, Jamiolki-Godzięby. — W polu czerwonym — sosna o trzech konarach i pięciu korzeniach. Nad hełmem w koronie pół zbrojnego rycerza trzymającego w prawicy sosnę jak ta co na tarczy. Herb czysto polski z XVI stulecia. *Dług.; Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Ulan.; Małec.; Loredan Larchey, Armorial du XV s.*

GODZISŁAW-GRYF. — W polu błękitnym — gryf złoty wspięty, miecz ostrzem na dół trzymający. Nad hełmem w koronie takiż gryf. Labry błękitne podbite złotem. Herb nadany Wojciechowi Brzezińskiemu, synowi Szymona, referendarzowi stanu, członkowi komisji rządowej sprawiedliwości królestwa polskiego, przez Mikołaja I. Cesarza rosyjskiego i króla Polskiego d. 31 Sierpnia r. 1847, (mylnie według Polaczka r. 1837). *Her. Kr. Pol.; Bork.; Pol.*

GOLC, Golez, Gulcz. (*Golt, Goltz*). — W polu błękitnym — między trzema złotymi liliami — krokiew złota. Nad hełmem w koronie panna w połowie do pasa widzialna, z włosami rozpuszczonymi, bez rąk, w prawej połowie błękitno, w lewej złoto ubrana, z trzema złotymi wrzeciądzami na głowie. Labry błękitne podbite złotem. Tarczę podtrzymują rycerze oparci na włóczniach. Herb rodziny pomorskiej początkowo w polu czerwonym; — pole zmienił na błękitne i dodał lilie Ludwik XIV, król francuski, Joachimowi Rudigierowi za zasługi wojskowe w r. 1660; otrzymali tytuł baronów świętego państwa rzymskiego w r. 1666, hrabiów czeskich w r. 1731, pruskich w r. 1786. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 191, III. 1. 10 i III. 1. 53; Bork.*

GOLEJEWSKI Hr. cz. Kościeszka odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach czerwonych, w I—strzałą srebrną u dołu rozdarta w środku przekrzyżowana, żelźcem do góry (*Kościeszka*), w II — trzy złote kopie w gwiazdę, (*Jelita*), w III — koło złote bez szprychy i dzwona u góry, z krzyżem zatkniętym (*Osorya*), w IV—sześć złotych cegiełek, trzy, dwie i jedna rzędem prostopadłe (*Rhor*). Nad koroną hrabiowską cztery helmy ukoronowane — w pierwszym trzy pióra strusie: białe między czerwonymi, w drugim pół kozła w lewo, w trzecim trzy pióra strusie: białe między czerwonymi, w czwartym złota kula z krzyżem na wierzchu między dwiema rybami głowami na dół: złotą i czerwoną. Labry czerwone—podbite srebrem z prawej, złotem z lewej strony. Herb rodziny mazowieckiej, z której jedna gałąź otrzymała w osobie Jana, chorążego kołomyjskiego, tytuł hrabiowski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego w d. 8 Lutego r. 1783. *Hefn.; Riet.; Pocz. Sal. Gal.; Bork.*

GOLIŃSKI cz. Zabawa odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu I błękitnym — dwie lilie srebrne jedna nad drugą w swej prawej połowie widzialne, w II — szachownica czerwono-srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana z XVII wieku *Nies; Bork.*

GOLSKI cz. Rola odm. — W polu czerwonym — między trzema różami srebrnymi także trzy kroje w gwiazdę, dwa i jeden. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca rodzinie Golskich, na Kuja wach i na Podolu osiadłej w XVI wieku. *Nies.; Bork.; rysunek z autografu z roku 1583 w zbiorze WP. Bisiera.*

GOŁĄB, Wenedyger, (*Columba Alba, Venetus*). — W polu czerwonym lub czarnym — gołąb srebrny w locie. Nad hełmem w koronie także gołąb. Herb rodziny w Prusiech książęcych w XVII stuleciu osiadłej; według Nisieckiego — baronowie. *Nies. tom IX.; Sieb. IV. 14 6 i VI 4. 73.; Riet.*
Umieszczamy odmianę Gołębia, w połączeniu z innymi herbami: z Prawdzicem i Przyjacielem. *Sieb.*

GOLEMBIOWSKI. — W polu czerwonym — mur srebrny z czterema piramidalnymi wieżyczkami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb Rejnanów Golembiowskich w Prusiech i na Pomorzu. Nisiecki nie opisał barw. *Nies.; Sieb. VI. 4. 50.; Bork.*

GOŁOCKI cz. Pielesz odm. — W polu czerwonym — dwa miecze ostrzami na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie kołpak czerwony z piórem z każdego boku. Herb rodziny w chełmińskim w XVII stuleciu osiadłej. *Nies.; Sieb. III. 2. 191.; Bork.*

GOŁUCHOWSKI Hr. cz. Leliwa odm. — Na tarczy ściętej, w polu górnym złotem - orzeł dwugłowy czarny ukoronowany ze złotą cyfrą J. II na piersiach, w dolnym błękitnym — nad rogami złotego półksiężyca także gwiazda sześciopromienna. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — ogon pawi z półksiężycem i gwiazdą jak na tarczy. Labry z prawej strony czarne, z lewej błękitne — podbite złotem. Herb rodziny małopolskiej, z której Józef Wincenty, poseł sandomierski, otrzymał tytuł hrabiowski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego w d. 17 Czerwca r. 1783 *Hild.; Hef.; Riet.; Pocz. Ssl. Gal.; Bork.*

GOMOLIŃSKI Hrabia cz. Jelita odm. — W polu czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę, środkowa ostrzem do dołu. Nad koroną hrabiowską pół kozła. Odmiana przyznana wraz z tytułem przez deputację szlachecką w Królestwie Polskim r. 1822 Benedyktowi Gomolińskiemu — na zasadzie że tytuł dawany mu był na listach króla pruskiego i w dymisji z wojska pruskiego. *Kos. I 212.*

GONCZ I, Gonsz, Gącz, (*Gonsch*). — W polu srebrnym — czerwony pas poprzeczny. Nad hełmem sardak ze strzałami. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny Czerniewskich w Prusiech, Dąbrowskich na Pomorzu w XVII stuleciu osiadłych. *Sieb. VI. 9. 19.*

GONCZ II --- Na tarczy lewo-ukośnie ściętej w polu górnym czerwonym — pół kozła wspiętego przebitego strzałą — w dolnym szachownica błękitno-srebrna. *Sieb.*

GORAWIN. — W polu błękitnym — ręka złota zbrojna, w łokciu zgięta, trzymająca gałązkę oliwną. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Godło: *NESCIA FALLERE VITA*. Herb nadany Bonawenturze Garszyńskiemu, synowi Mateusza, sekretarzowi archiwiszcę w kancelarii rady administracyjnej, i Józefowi Garszyńskiemu, synowi Józefa, sędziemu sądu apelacyjnego w Królestwie Polskim, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i króla polskiego, pierwszemu 22 Grudnia r. 1840, drugiemu 11 Maja r. 1841. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

GORCZYŃSKI. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — krzyż kawalerski złoty, w dolnym błękitnym — podkowa srebrna barkiem do góry. Nad hełmem w koronie orzeł czarny. Herb nadany Józefowi Kalasantemu z Gorki przez Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego 25 Stycznia r. 1774. *Nies.; Wiel.; Pocz. Ssl. Gal.; Bork.*

GORDON Margrabia — W polu srebrnym — na mniejszej tarczy obramowanej złotem, w polu błękitnym — czarny lew. Nad hełmem korona. Herb margrabiów Huntley ze Szkocji, z których Henryk, będąc oberszterlejtantem Rzeczypospolitej, otrzymał indygenat w Polsce r. 1658, potwierdzony Janowi, towarzyszcowi roty husarskiej, referendarzowi koronnemu r. 1699, następnie Józefowi, majorowi i Tobiaszowi, kadetowi leibgardy koronnej, Józefowi, oberszterlejtantowi wojsk koronnych i sukcesorowi Piotra, superintendenta krakowskiego. *Nies.; Vol. Leg. IV. 565 i VII. 798.; Her. Kr. Pol.; Bork.*

GORZENSKI, Gorzyński, Ostroróg Hrabia cz. Nałęcz odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — chustka biała w obręcz z końcami u dołu założonemi, — w II i III złotych — orzeł czarny. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane — w pierwszym — między dwoma rogami jeleniemi — murzyn lub murzynka w czerwonej szacie, z przepaską białą na głowie, w drugim — orzeł czarny. Labry przy pierwszym czerwone podbite srebrem, przy drugim czarne podbite złotem. Herb rodziny Gorzeńskich z Gorzenia w Wielkopolsce, nadany im jakoby według Kosińskiego w r. 1410 przez Zygmunta Luksemburczyka, cesarza świętego państwa rzymskiego (Tom I. str. 473 i 475) czy przez Karola V, cesarza w r. 1518 (tom III. 277). *Nies.; Kos.; Bork.*

GORZI. — W polu barwy niewiadomej pod siedmioma liliami rzędem w szczycie tarczy — prawo-ukośny pas między dwiema różami. Herb prawie identyczny z herbem rodziny weneckiej Gorzi. *Podług autografu z r. 1543 w posiadaniu WP. Wittyga, numizmatyka. Riet.*

GOSEN. (*Goes, Göss*). — W polu złotem — czarny róg barani, górnym końcem w lewo. Nad hełmem dwa także rogi obydwoma końcami w lewo. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny niemieckiego pochodzenia z Westfalii, osiadłej w Inflantach w XVI stuleciu. *Sieb. III. 2. 189, III. 11. 102, VI. 9. 19; Balt.; Riet.*

GOSIEWSKI cz. Ślepowron odm. — W polu czerwonym na podkowie srebrnej obarczonej takimże krzyżem kawalerskim — czarny jastrząb z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich taki ż jastrząb z pierścieniem na podkowie z krzyżem. *Ks. Kancl. 42 f. 147.; Z notat WP. Jackowskiego.*

GOSKI cz. Prawdzic odm. — W polu błękitnym — nad murem czerwonym pół złotego lwa. Nad hełmem w koronie takiegoż pół lwa z mieczem w łapie. Odmiana niewiadomego początku. *Nies.; Hef.*

GOSTKOWSKI cz. Drzewica odm. — W polu błękitnym między rogami i pod barkiem półksiężyc złoty po jednej gwiazdce złotej. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Odmiana przysługująca rodowi Grabowskich, w bytomskim na Kaszubach osiadłej. *Nies.; Sieb. III. 2. 192.; Bork.*

GOSTKOWSKI Baron cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym — lilia srebrna. Nad koroną baronowską na pawim ogonie — lilia srebrna. Herb rodziny mazowieckiej, przywróconej do używania prerogatyw szlachectwa, — z której Stanisław i Wincenty otrzymali tytuł baronowski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego 2 Grudnia r. 1782. *Pocz. Ssl. Gal.; Bork.*

GOSZYŃSKI. — W polu błękitnym trzy kopie ostrzem do góry, zetknięte u dołu. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna, w łokciu zgięta, z dłonią zaciśniętą. Herb rodziny w Prusiech osiadłej. Początek herbu niewiadomy. *Nies.*

GOZDAWA I, Gozdowa, Gzdow, Gozdzie. — W polu czerwonym — dwie lilie srebrne jedna do góry druga na dół, pierścieniem w środku ze sobą spojone. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie także lilie. Jeden z najstarszych herbów polskich: pierwsze ślady w zapiskach sądowych z początku XV-go wieku. *Dług.; Krom.; Papr.; Biel.; Okol.; Nies.*

GOZDAWA II. — W polu czerwonym podwójna lilia srebrna. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich lilia podwójna srebrna. Początek odmiany niewiadomy. *Her. Kr. Pol.*

GOZDAWA III. -- W polu czerwonym — lilia srebrna podwójna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana z XVIII wieku przysługująca Roszkiewiczom i innym *Her. Kr. Pol.*

GOZDAWA IV. — Na tarczy ściętej w polach górnym, srebrnym, dolnym zaś czerwonym — podwójna lilia naprzemian pół czerwona od góry, srebrna u dołu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca rodzinie Buksów i innych. *Ms o fam. prus.; Nies.*

GÓRSKI Baron. -- W polu błękitnym — na łańcuchu srebrnym, końcami wierzchu tarczy sięgającego — przewieszona podkowa srebrna. Nad koroną baronowską trzy helmy: w pierwszym — noga zbrojna piętą w prawo, na środkowym -- między dwoma czarnymi skrzydłami róża biała, nad trzecim — noga zbrojna z piętą w lewo. Labry błękitne podbite srebrem. *Riet.*

GÓRY. — W polu błękitnym -- trzy góry, nad środkową krzyż. Nad koroną trzy pióra strusie. Herb Siemaszków i innych na Litwie. *Kojar.*

GRABIE, Graby, Grabia, Kocina, Chlewiotki -- W polu złotym na pagórku zielonym wetknięte srebrne siedmiozębne. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów naszych — wzmianki o nim znajdują się w zapiskach sądowych z początku XIV stulecia; ma pochodzić z Czech. Chlewiotki po dziś dzień u Mazurów znaczą grabie. *Dług.: Papr.: Biel.: Okol.: Nies.; Malach.: Ulan.*

GRABIE II. — W polu złotym — grabie srebrne siedmiozębne grabiskiem na dół. *Sieb. IV. 14. 6.*

GRABIE III. — W polu złotym na pagórku zielonym — grabie czerwone lub czarne siedmiozębne. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Sieb. IV. 14. 6.*

GRABOWIEC. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym zielonym -- głowa jelenia naturalna, w lewym zaś srebrnym drzewo grabowe. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie na których z prawej trąbka myśliwska w górę, z lewej młot leśniczy do cechowania trzonkiem na dół. Herb nadany Gustawowi Henke, synowi Teodora, komisarzowi wydziału dóbr i lasów w komisji rządowej przychodów i skarbu w Królestwie Polskim, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i króla polskiego d. 12 Kwietnia r. 1848 *Her. Kr. Pol.; Bork*

GRABOWSKI I cz. Podkowa odm. -- W polu błękitnym — podkowa srebrna barkiem do góry strzałą lewo-ukośną na dół przeszyta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb nadany w Prusiech 30 Kwietnia (czy też Września) r. 1797 Janowi Gotliebowi, radcy sądowemu, Henrykowi Wilhelmowi, lejtenantowi i Bernardowi, kornetowi u Bośniaków *Sieb. III. 2. tekst 148 i tabl. 196.*

GRABOWSKI II cz. Dolega III odm. — W polu błękitnym pod barkiem między ocelami srebrnej podkowy — strzała żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Benjaminowi Ben-Dawid Grabowskiemu, ex-neoficie r. 1790. *Z dyplomu oryginalnego.*

GRABOWSKI III cz. Zabawa odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym — szachownica czerwono złota, pole drugie błękitne. Nad hełmem w koronie czapka błękitna z wyłogiem w prawej połowie złotym w lewej czerwonym, z trzema piórkami pawimi na wierzchu. *Sieb. III. 2. tekst 148.*

GRABOWSKI IV. -- Na tarczy bez barw w środku pierscienia ozdobionego jedenastu kulkami — serece. Nad hełmem w koronie trzy pióra, na każdym trzy kulki: dwie i jedna. *Sieb. III. 2. 149.*

GRAMLICH. (*Grammlich*) — Na tarczy dwuściętej w polu I złotem — orla łapa czarna do góry odwrócona łączy dwa wieńce wawrzynowe obok siebie leżące, w II czerwonym między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami — takież półksiężyc, w III purpurowym — lew z mieczem z poza muru wyskakujący. Nad hełmem nakrytym czapką czerwoną otoczoną futrem i ozdobioną w środku kitą złotą — półksiężyc złoty po za którym pięć piór strusich. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej purpurowe podbite srebrem. Herb Grammlichów, z których jeden pułkownik, Jan Karol kapitan w regimencie szefostwa urodzonego Wodzickiego, pierwszy w r. 1780, drugi w r. 1790, indygenowani zostali w Polsce. *Dyar. Sejm. 1780 f. 399 i Kon. 1790. 227.; Riet.; Z oryginalnego dyplomu w zbiorze WP Bisiera: Bork.*

DE LA GRANŻ. (*de la Grange*) — W polu błękitnym trzy złote kozły lub jelenie: dwa i jeden. Nad hełmem korona. Herb Margrabiów de la Grange d'Arquien z których Ludwik hr. z Malinu, generał wojsk koronnych, indygenowany w r. 1690. — *Ze stal Katedry Ś-go Jana w Warszawie. Vol. Leg. V. 776.; Paillot; Riet.*

GREBEN (*Groeben*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym srebrnym — czerwona łapa orla do góry stopą w prawo, w lewym błękitnym — oszczep srebrny. Nad hełmem kapelusz duchowny naprzemian czerwony i srebrny z kutasami. Labry w połowie prawej czerwone, w lewej błękitne. Herb rodziny pruskiej, która w Prusiech otrzymała w r. 1786 i 1810 tytuł hrabiowski. Opis Niesieckiego niedokładny; u Siebmachera porządek pól wraz z tem co zawierają bywa odwrotny. *Ms. o fam. prus.; Nies.; Sieb. III. 2. 198—VI. 9. 20—III. 1. 10.*

GREGORSKI. — Na tarczy bez barw — krokiew między trzema gwiazdami, pod dolną pies w obróży biegnący. Nad tarczą korona. Herb starolitewski w Prusiech. *Sieb. VI. 2. 17.*

GREK cz. Prawdzic odm. — W polu błękitnym nad murem z blankami pół lwa złotego. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła czarne albo trzy pióra strusie. Herb rodziny w brześcińskim w XVII stuleciu. *Nies.; Hefn.; Bork.*

GRELA. — W polu błękitnym — nad rogami półksiężyc złotego dw'e także sześciopromienne gwiazdy. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Herb używany w pomorskim. — Henryk Grela podpisał elekcyę Jana Kazimierza r. 1648. *Nies.; Riet.; Bork.*

GRETZ, Gręzowski. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — dwie czarne orle głowy z szyją, w dolnym dwudzielnym, w prawym srebrnym — trzy jabłka jedno nad drugim pionowo — w lewym poprzecznym pasy srebrne i czerwone. Nad hełmem w koronie dwa czarne rogi bawole. Labry z prawej czarne, podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb nadany Janowi Gretschowi, mieszczaninowi toruńskiemu oraz bratu jego Andrzejowi 12 Stycznia 1580 przez Stefana Króla polskiego. Herb ten przez Niesieckiego niedokładnie narysowany i opisany. Barwę *glancus* (po łacinie błękitny) która się w nadaniu in extenso u D-ra Piekosińskiego znajduje, heraldycy tłumaczą przez złoty. *Ms. o fam. prus.; Nies.; Sieb. IV. 14. 40 tekst i tabl.; Piek.; Bork.*

GRETZ II. — W polu srebrnym — na pasie poprzecznym błękitnym — trzy srebrne róże rzędem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany Janowi Gretzowi, audytorowi wojsk koronnych 12 Grudnia r. 1775. *Metr. Lit. 222 f. 103.; Vol. Leg. VIII. 301.; Bork.*

GRĘBECKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — złota podkowa z krzyżem kawalerskim srebrnym na barku i ze strzałą w każdym ocelu, od prawego boku żelźcem na dół, od lewego zaś ocelu do góry ukośnie. Nad hełmem w koronie jastrzęb czarny podkowę za bark ocelami na dół w dziobie trzymający. Herb Grębeckich w Brzesko-Kujawskim w XVIII stuleciu. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

GRISHEIM (*Griessheim*). — W polu srebrnym lub złotem nad pasem poprzecznym czarnym — dwie róże z listkami naprzemian czerwonymi, czarnymi i błękitnymi. Nad hełmem dwa rogi: prawy w połowie złoty, i zewnątrz trzema czarnymi listkami koniczyny zdobny, w poło-

w połowie czarny z dwoma złotymi listkami — drugi w połowie górnej czerwony z dwoma złotymi listkami, w połowie złoty z dwoma czarnymi listkami. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej, z której Karol indygenowany 1790. *Vol. leg. IX. 199.; Sieb. III. 198.; Riet.*

GROCHOLSKI Hrabia cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym — dwie krokwie srebrne tworzące literę **W**. krzyżem złotym obarczone. Nad koroną hrabiowską tenże sam znak co na tarczy. Herb rodziny małopolskiej z Grocholic, w Sandomierskiem, na Wołyniu i Podolu rozrodzonej, z której Tadeusz, właściciel Strzyżówki na Podolu otrzymał tytuł hrabiowski w Rosyi 26 Maja r. 1881. *Geneal. Bork.*

GRODEK (*Groddeck*). — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej w polu górnym złotem — pół lwa czarnego ukoronowanego z mieczem na dół skierowanym, w dolnym czerwonym — dwa pasy prawo-ukośnie srebrne. Nad hełmem w koronie pół czarnego lwa ukoronowanego z mieczem w łapie ku dołowi skierowanym. Labry z prawej strony czerwone podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Herb rodziny patrycyuszowskiej gdańskiej, z której Michał otrzymał szlachectwo pruskie 5 czerwca r. 1798. *Sieb. III. 2. 198.; Bork. przyp.*

GRODEK II. — Na tarczy pasem srebrnym lewo ukośnie ściętej — w polu górnym błękitnym pół lwa z mieczem na dół skierowanym — w dolnym również błękitnym — dwa srebrne pasy prawo-ukośnie równoległe. Nad hełmem w koronie pół lwa z mieczem jak na tarczy. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 198.; Riet.*

Zdaje się że jest związek między tą rodziną a rodziną Grodków w Czechach, o której wspomina Siebmacher w tekście III. 2. na str. 151 i której podaje herb na tabl. 198. Na tarczy czterodzielnej figurują w I i IV polach złoty cały lw z mieczami na dół — w II i III srebrnych trzy róże czerwone: dwie i jedna.

GRODECKI. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — pełzający gryf srebrny w koronie, w polu dolnym błękitnym — także gryf. Nad hełmem w koronie cztery pióra strusie: białe i czerwone — białe i błękitne. Herb nadany Józefowi Krzysztofowi Grodeckiemu, właścicielowi dóbr Grodek w lubelskiem, za wybudowanie kościoła w tychże dobrach i za gorliwość w polepszeniu gospodarstwa rolnego, przez Franciszka I, Cesarza austriackiego, króla Galicji i Lodomeryi w r. 1807. *Her. Kr. Pol.; Bork. przyp.*

GRODZICKI Hr. czyli Lada odm. — W polu czerwonym — między dwoma belkami prostopadłymi, z których prawy trójzębny, lewy dwuzębny — podkowa srebrna krzyżem złotym kawalerskim obarczona. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pół lwa z mieczem w łapach. Labry czerwone z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Herb rodziny piszącej się z Domaszowic na Grodzisku w łukowskiem, z której Jan Nepomucen, krączy wielki koronny, otrzymał tytuł hrabiowski austriacki r. 1801, potwierdzony w Królestwie Polskiem r. 1824. *Hild. Riet.; Poca. szl. gal.; Kos. I. 177; Bork.*

GROMIEC. — Na tarczy dwudzielnej srebrem obramowanej i złotymi gwoździami obitej, w polu prawem złotem dwa pasy prawo-ukośnie równoległe — górny błękitny z brzegami czarnymi, dolny czerwony, w lewym srebrnym — palący się granat. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Janowi Grzegorzowi Lepigé, synowi Jerzego, pułkownikowi wojsk polskich, za zasługi w tem wojsku położone i niezachwianą wierność dla tronu, przez Mikołaja I, Cesarza rosyjskiego i Króla polskiego w dniu 21 marca n. s. 1848 r. *Her. Kr. Pol.; Bork. przyp.*

GROS (*Gross*). — W polu błękitnym na zielonej murawie — dwa złote lwy wieniec wawrzynu podtrzymujące. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Piotrowi z przydomkiem z Rosenbergu, lekarzowi obwodowemu w Stanisławowie, przez Franciszka II, Cesarza świętego państwa rzymskiego, 3 Sierpnia r. 1793. *Hef.; Poca. szl. gal.; Bork. przyp.*

GROTE. — Na tarczy czterodzielnej pole I i IV srebrne, II i III zielone. Nad hełmem — mitra biskupia. Labry zielone podbite srebrem. Herb rodziny saskiej Gross, Grosse, Grosch auf Altenhayn, w Malborskiem osiadłej, z której Krystyan Wilhelm, kapitan wojsk polskich. *Sieb. VI. 4 tekst str. 23 i tabl. 17 i VI. 6 tekst i tabl. 36.*

GROBOWSKI — W polu srebrnym — krzyż czerwony. Nad hełmem w koronie czerwona róża z pięcioramiennymi ramionami. — *Herb szlachecki z rodziny Grobów z siedzibą w miejscowości Grobów, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GROTHUS *Grothaus, Grothaus, Grothusen, Grothusen, Grothaus*. — Na tarczy ścietej czerwone góry, złota wieża — prawo i lewo — prawo i lewo — most czerwony na czterech słupach, białe w. Nad hełmem w koronie na krzyżole srebrnym z ramionami złotymi z wieży — także w koronie góra białoczerwona. — *Herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grothaus, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GROTHUS II — W polu srebrnym — pas czarny prawo-leśny i siodło białokawane (*bande bastille*). Nad hełmem w koronie na dwu skrzyłach białych do siebie podobne pasy ukośnie górą do siebie. *Sieb. III, 2, 200, 21, 17.*

GROTHUS III — W polu złotym — trzy srebrne grotty. Nad hełmem trzy pióra strusia. Herb stary *herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grothaus, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRUNWALD *Grunvalth, z. Doboga odm.* — W polu białym ze środka srebrnej podkowy *szlachetny orzech* i baranicy — strzala żelazna na doł. Nad hełmem w koronie dęb z *szlachetnym orzechem* i baranicy. — *Herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grunwald, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRZYBOWSKI *Grzyb, z. Parca odm.* — W polu czerwonym — róża pięciolistna srebrna. Nad hełmem w koronie takiż róża. — *Herb stary rodziny szlacheckiej z Graszczyna z przydomkiem Grzybowski, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRYF I *Grzybiała, Grzybiała*. — W polu czerwonym — gryf srebrny na lewo wspięty z dziobem i pazurami złotymi. Nad hełmem w koronie takiż pół gryfa w lewo bez łap z trąbą złotą. *Herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grzybiała, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRYF II — W polu czerwonym — wspięty gryf srebrny z dziobem i pazurami złotymi. Nad hełmem w koronie takiż trąba czerwona a przy niej gryf jak na tarczy, ale bez łap. Jeden z opatrzonej herbu pazury czerwony a drugi złoty. — *Herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grzybiała, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRYF III — W polu czerwonym — gryf srebrny wspięty. Nad hełmem w koronie pół takiegoż gryfa trąbą czerwoną przed sobą trzymającego. *Sieb. IV, 14, 6.*

GRYF IV — W polu czerwonym — gryf srebrny. Nad hełmem w koronie między trąbami wylotami do góry pół takiegoż gryfa. — *Herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grzybiała, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRYF V — W polu złotym — gryf czarny wspięty. Nad hełmem w koronie pół takiegoż gryfa. — *Herb szlachecki z siedzibą w miejscowości Grzybiała, powiat Łódź, woj. łódzkie. Herbarz szlachecki, t. 1, s. 177.*

GRYFORÓŻ. — W polu czerwonym — wspięty gryf srebrny w lewo z białą różą w lewej łapie. Nad hełmem w koronie pół takiegoż gryfa. Nadany Adamowi Rozenowi, adwokatowi przy sądzie apelacyjnym Królestwa Polskiego, za odznaczenie w służbie, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 11 Sierpnia n. s. 1829 r. *Her. Kr. Pol.; Bork. prap.*

GRYZIEWICZ. — W polu złotym pod trzema sześciopromiennymi gwiazdami srebrnymi jedna i dwie — dwa pasy poprzeczne czarne równoległe. Nad tarczą korona. Początek herbu niewiadomy. *Z autografu z r. 1759 w zbiorze WP. Bisiera.*

GRYZIMA. Gryżyna, Lupus. — W polu czerwonym — trzy srebrne liszki jedna nad drugą. Nad hełmem trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów, według Paprockiego ze Szląska albo z Niemiec, według prof. Maleckiego z Pomorza do Wielkopolski przyniesiony. Herb ten wydaje nam się mieć wspólność z herbem Bork albo Borek (wyżej str. 29 opisów niniejszej Księgi herbowej). Liszki w rysunkach dowolnie są odwracane; zastosowaliśmy nasz rysunek do zasad heraldycznych, jak w Herbarzu Królestwa Polskiego. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Matec.; Her. Kr. Pol.; Sieb. IV. 14. 7.*

GRZEBIŃSKI. — W polu błękitnym — pod ocelami srebrnej podkowy — nad złotym półksiężycem trzy także sześciopromienne gwiazdy rzędem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Herb polski w Prusiech w XVIII stuleciu. *Sieb. III. 2. 201.*

GRZEMBSKI. Grzębski Hrabia cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym jastrzęb brunatny z podkową krzyż zawierającą w łapie. Po bokach tarczy rycerze zbrojni. Herb rodziny Grzębskich, w dobrzyńskim w XVI stuleciu osiadłej — otrzymali tytuł hrabiowski austriacki w r. 1804. *Gritz.-Hild.; Bork.*

GRZYBOWSKI. — W polu błękitnym pod barkiem złotego półksiężyca — srebrny krzyż równoramienny w rogach którego po jednej gwiazdzie sześciopromiennej złotej. Nad hełmem korona. Stary herb szląski. *Papr.; Nies.; Her. Kr. Pol.*

GRZYMAŁA I. Trzy wieże z muru. — W polu złotym — mur czerwony z trzema wieżami, w bramie którego rycerz zbrojny z mieczem w prawej ręce, z tarczą w lewej. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie trzy wieże, z których boczne górą nieco od siebie. Jeden z najstarszych herbów polskich, którego pierwsze ślady na Szląsku znajdujemy na pieczęciach z r. 1276 i w zapiskach 1402 *Dług.; Kurop.; Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Her. Kr. Pol.; Matec.; Ulan.; Sieb. IV. 14. 7.*

GRZYMAŁA II. — W polu złotym — mur czerwony z trzema wieżami blankowanymi, w bramie otwartej którego rycerz w zbroi z mieczem w prawej ręce, tarczą z lewej strony zasłoniętą. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich białych albo naprzemian — czerwonych i złotych — trzy wieże, tylko boczne górą nieco odchyłone. Odmiana w Niesieckim opisana. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Sieb. IV. 14. 7.*

GRZYMAŁA III. — W polu złotym — mur czerwony z trzema wieżami blankowanymi i bramą otwartą (z podwojami odchyłonymi lub bez), w której spuszczone od góry jest krata. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich lub pawich trzy wieże z których boczne nieco górą od siebie. Odmiana niewiadomo od jakiego czasu niektórym z Grzymałtów przysługująca. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Sieb. IV. 14. 7.*

GRZYMAŁA IV. — W polu złotym — czerwony mur z blankami i trzema wieżami blankowanymi. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich trzy wieże jak na tarczy. *Nies.; Her. Kr. Pol.*

GRZYMAŁA V. — W polu złotem — mur czerwony blankowany z trzema wieżami takież, środkową wyższą. Nad hełmem w koronie skrzydło czarne barkiem w prawo, strzałą srebrną w lewo przeszyte. *Nies.; Her. Kr. Pol.*

GRZYMAŁA VI. — — W polu złotem — czerwony mur z blankami. Nad hełmem w koronie skrzydło barkiem w prawo, lewo ukośnie strzałą przeszyte. *Sieb. IV. 14. 7.*

GUBENA. — W polu błękitnem — nad murem kamiennym o trzech basztach nad nim wystających — ręka zbrojna z mieczem pomiędzy trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich wąż z góry na dół naokoło złotej laski okręcony. Labry błękitne złotem podbite. Nadany Fryderykowi Szwenckiemu, synowi Fryderyka, doktorowi medycyny i chirurgii, członkowi honorowemu rady lekarskiej w Królestwie Polskim, przez Mikołaja I. cesarza rosyjskiego i króla polskiego, w d. 8 marca n. s. 1842 r. *Her. Kr. Pol.; Bork. prap.*

GUCZY I, Zetynian, (Gucci). — W polu srebrnem — między dwiema pięciolistnymi różami czerwonymi — pas czerwony prawo-ukośny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnem i czerwonym. Herb rodziny florenckiej osiadłej w Krakowie w XVI stuleciu. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 7.; Bork.*

GUCZY II. — W polu złotem — między dwiema różami czerwonymi — pas czerwony prawo-ukośny. Herb Guccich di Dino we Florencji różni się tem, że nadto szczyt tarczy czerwony nosi godło złote mi głoskami wypisane: LIBERTAS. *Sieb. IV. 14. 7; Riet.*

GULDENBALK I, Holt, Holtz. — W polu czerwonym — trzy palmy rzędem. Nad hełmem korona. *Bork.; Sieb. VI. 4. 21.*

GULDENBALK II. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czerwonych — trzy palmy rzędem, w II i III błękitnych — lew złoty ukoronowany z mieczem w łapie, w V srebrnem — trzy pasy poprzeczne błękitne. Nad hełmem w koronie lew z mieczem. Herb udstojniony przez Władysława IV, dla Jana, sekretarza królewskiego 10 Marca r. 1633. *Metr. Kor. 180 f. 217. 48; Nies.*

GULDENBALK III. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych — na pagórku zielonym trzy topole, w II i III czerwonych — gryf złoty z mieczem, V pole srebrne. *Odmiana u Sieb. VI. 4. 21.*

GULDENSTERN, Gyllenstierna — W polu błękitnem — siedmiopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie dwie ręce zbrojne, wieniec laurowy siedmiu piórkami pawimi ozdobiony trzymające. Herb baronowskiej rodziny szwedzkiej z Lundholm i Vogelwyck, z której Eryk i Zygmunt, za zasługi w wierności dla króla i dotrzymanie wiary katolickiej, indygenat Polski otrzymali r. 1633. *Vol. Leg. III; 829; Ms. o fam. prus.; Nies.*

GULDENSTERN II. — W polu błękitnem — sześciopromienna (powinna być siedmiopromienna) gwiazda złota. Nad hełmem w koronie dwie ręce zbrojne trzymające do góry wachlarz złoty siedmiu piórkami pawimi ozdobiony. Odmiana prawdopodobnie poprawniejsza od rysunku Niesieckiego. *Riet.; Sieb. VI. 4. 18.; Klingspor Sver. Wap.*

GUMOWSKI cz. Topór odm. — Na tarczy dwudzielnej w polach czerwonych — z prawej topór, z lewej tarcza srebrna obramowana złotem. Nad hełmem w koronie topór utknięty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z XVIII stulecia. *Hej; Riet.; Pocz. Szl. Gal.*

GUROWSKI Hrabia cz. Wczele odm. — Na tarczy w szachownicę błękitno srebrną mniejsza tarcza srebrna z orłem pruskim czarnym w koronie z berłem i jabłkiem złotymi. Nad koroną hrabiowską murzyn, w białej szacie z koroną na głowie, szachownicę błękitno-srebrną trzymający. Tarczę podtrzymują lwy. Nadany Rafałowi, kasztelanowi kaliskiemu, przez Fryderyka Wilhelma II, króla pruskiego w r. 1787. *Kos. 1. 147.; Sieb. III, 1. 11.; Her. Kr. Pol.; Bork.*

GUSMAN, (Gussmann). — W polu błękitnym — złota kotwica prawo-ukośnie między dwiema złotymi koronami leżąca. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: złote i błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Józefowi z przydomkiem z Anenthal, sekretarzowi sądu apelacyjnego w Galicyi. *Hef.; Riet.; Bork. prap.*

GUTAG I. — W polu błękitnym — na barku podkowy srebrnej takąż gwiazdę sześciopromienną ocelami obejmującą — pomiędzy dwiema srebrnymi gwiazdami trzy pióra strusie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny niemieckiej jakoby do Infant przybyłej, następnie osiadłej w Mazowieckiem. *Nies. prap.; Bork.*

GUTAG II. — W polu czerwonym — na barku podkowy srebrnej, gwiazdę sześciopromienną złotą obejmującą — trzy pióra strusie pomiędzy dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Her. Kr. Pol.*

GUTAKOWSKI Hrabia cz. Gutag odm. — W polu błękitnym czy czerwonym — na barku podkowy srebrnej gwiazdę złotą obejmującą — trzy pióra strusie pomiędzy dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad koroną hrabiowską trzy pióra strusie. Wacław Gutakowski, koniuszy dworu rosyjskiego, zamieszczony został w poczcie hrabiów r. 1824. *Her. Kr. Pol.*

GUTETER, Frangenberg, (Gulthäter) cz. Grzymała odm. — W polu złotem nad murem z bramą bez podwojów — pół męża zbrojnego, na halabardzie opartego. Nad hełmem w koronie takież mąż z halabardą. Herb rodziny ze Szląska, w Niemczech w r. 1508 nobilitowanej przez Maksymiliana, cesarza świętego państwa rzymskiego, w XVI stuleciu w Krakowie osiadłej, z której Fryderyk, Jerzy, Stanisław i Jan do indygenatu z przydomkiem Dobrodziejski listami króla Zygmunta Augusta w r. 1580 przypuszczeni zostali. *Nies.; Metr. Kor. 133 f. 181; Piek.*

GUTETER II. — W polu czarnym na trzech złotych pagórkach — mur z trzema blankami, nad którym pół męża w złotej szacie halabardę na plecach opartą trzymającego. Nad hełmem w koronie pół męża jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem. Odmiana z herbarza Szląskiego *Sieb. VI 8. 1. 29.*

GUTRY, Guttry. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV srebrnych — lew wspięty czerwony, w II i III błękitnych — snop złoty. Nad hełmem w koronie pół lwa snop trzymającego. Jerzy Guttry ze Szkocji, major wojsk koronnych, za waleczność indygenat otrzymał w Polsce r. 1673. *Vol. Leg. V. 130.; Sieb. III 2. tekst i tabl. 202. Bork.*

GUZKOWSKI cz. Lubicz odm. — W polu czerwonym między ocelami podkowy srebrnej, takież krzyżem obarczonej — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie pod gwiazdą złotą ręka zbrojna z mieczem. Nadany Mateuszowi i Jakubowi Guzkowskim w d. 9 Kwietnia r. 1776. *Metr. Lit. 220 f. 57.; Matach.; Bork.*

GWAGNIN, (Guagnin). — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — orzeł dwugłowy czarny ukoronowany, w dolnym prawo ukośnie ściętym w górnym srebrnym — jeź naturalny, w dolnym czerwonym — orzeł biały z literami **SA** związanymi na piersiach. Nad hełmem w koronie pół gryfa z mieczem w prawo, pół satyra z pałą w lewo. Herb nadany wraz z indygenatem Aleksandrowi Gwagninowi, weroneńczykowi, hrabiemu rzymskiemu, historykowi, adoptowanemu według domysłu Niesieckiego przez Chodkiewiczów. (czego Gryf świadkiem) za Zygmunta Augusta, króla polskiego r. 1571. *Metr. Kor. 109. f. 626.; Nies.; Piek.; Hef.; Riet*

GWIAZDOWSKI cz. Leliwa odm. — Na tarczy obramowanej złotem w polu błękitnym — nad rogami złotego półksiężyca takież gwiazda. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami naga panna stojąca, chustę błękitną powiewną trzymająca. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia z brześciańskiego, w XVII stuleciu w Prusiech osiadłej i ziemczalej; — przybrali nazwisko Stern Gwiazdowski. *Sieb. III. 2. tekst i tabl. 203.*

GWIAZDOWSKI. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym — trzy belty srebrne w gwiazdę, w dolnem błękitnym — między rogami złotego półksiężyca — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami — kobieta naga stojąca, powiewną chustę błękitną trzymająca. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 203.*

GWIAZDY. — W polu błękitnym — trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie cztery pióra strusie. Niesiecki wspomina o tym herbie i o tem, że u jednego Kojalowicza znalazł go, bez wzmianki komu służył. *Kojal.; Nies.*

GWIAZDZICZ. — Na tarczy ściętej — na barku półksiężyca złotego dzielącego tarczę wierz i dół w polu górnem błękitnym — krzyż kawalerski złoty, w polu dolnem srebrnym — gwiazda sześciopromienna złota. Nad hełmem w koronie nad trzema piórami strusimi — sześciopromienna gwiazda złota. Nadany Antoniemu Brykczyńskiemu za zasługi dla kraju i wierność monarsze, przez Stanisława Augusta, króla polskiego 24 Grudnia r. 1791. *Kancl. Ks. 100 f. 170; Sygillaty Ks. 37 f. 133; Her. Kr. Pol.*

HABERMAN (Habermann). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — trzy snopy złote: dwa i jeden, w II i III zaś srebrnych — trzy pióra strusie błękitne. Nad hełmem w koronie pół meża w zbroi, z szyszakiem zdobnym pięciu piórami strusimi: dwoma białymi między błękitnymi, w prawej ręce trzy także pióra błękitne, lewą na biodrze opartą trzymającego. Herb z przydomkiem von Habersfeld nadany przez Stany galicyjskie roku 1789—1802 Józefowi Habermann (Owsianemu), radcy ziemskiemu. *Pocz. Szl. Gal.; Hef.; Bork.*

HABICH. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — pół koła srebrnego, w lewym czerwonym — pół czarnego orła. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny osiadłej na Litwie, z której Jan Habich w roku 1778 został komornikiem ziemskim starodubowskim. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HADZIEWICZ Baron cz. Wieniawa odm. — W polu złotem — głowa żubrza czarna z kółkiem złotem przez nozdrza przewleczonem. Nad koroną baronowską z hełmem ukoronowanym pół lwa złotego z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone złotem podbite. Herb rodziny pochodzenia greckiego, w r. 1654 nobilitowanej w Polsce, z której M. cieł. wojski pilzneński, otrzymał tytuł baronowski austriacki 29 Lipca r. 1778 (według Poczty szlachty galic. r. 1780). Legitymowany w Królestwie Polskiem Stanisław Nikodem Franciszek Maciej, syn Michała. *Pocz. Szl. Gal.; Spis Szl. Kr. Pol.; Caarn.; Bork.*

HAGEN. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — srebrne nożyce do strzyżenia owiec, końcami do góry, w lewym srebrnym — trzy zielone pasy poprzeczne równoległe. Nad hełmem w koronie na dwu skrzydłach białych po trzy pasy zielone poprzeczne. Labry z prawej strony zielone, z lewej czerwone — podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej, z której Joachim Hagen Meister, kapitan wojsk rosyjskich, uchwałą Sejmu z r. 1768 do używania przywilejów szlachectwa polskiego przypuszczony został. W Prusiech gałęź tej rodziny do godności hrabiowskiej wyniesiona r. 1804. *Vol. Leg. VII 800.; Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 1. 11; Bork.*

Podajemy pierwotny herb Hagenów według Siebmahera. *III. 1. 11. patra też Sieb. VI. 8. III. 88.*

HAGENDÖRN, (Hagenthorn). — W polu czerwonym ręka zbrojna z mieczem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: żółte, czerwone i błękitne. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne — podbite złotem. Nadany wraz z indygenatem Eliaszowi Hagendorn z Saksonii, czy ze Szwecyi przybytemu, podpułkownikowi gwardyi królewskiej przez Jana Kazimierza, króla polskiego, dnia 9 Kwietnia r. 1662. *Vol. Leg. IV. 870; Metr. Kor. Ks. 203 f. 94. Klingspor Sver. Vap.*

HAGENAU. — Na tarczy ściętej w polu górnem złotem — pół czarnego wilka, w dolnem błękitnym — gwiazda sześciopromienna srebrna. Nad hełmem w koronie pół czarnego wilka. Labry czarne — z prawej podbite złotem, z lewej srebrem. Herb potwierdzony Janowi Hagenau z Morawii, prokonsulowi heilsberskiemu, oraz synom jego Szymonowi, Janowi, Urbanowi, Krzysztofowi i Mikołajowi z nadaniem indygenatu, przez Stefana, króla polskiego, pod Połockiem 24 Sierpnia 1579. *Piek.; Metr. Kor. 119 f. 187.*

HAKI cz. Olszewski. — W polu czerwonym — dwa haki prostopadle, złączone belką prawokośną, w środku lewo ukośnie przekrzyżowaną. Herb Olszewskich czy Olszewskich w Słonimskim w XVII stuleciu; spostrzeżony również na pieczęci niewiadomego szlachcica litewskiego z r. 1569 ze zbioru Wacława Rulikowskiego. *Nies.; Kojal.; Piek. 246 N. 32.*

HALLER. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych — po trzy zielone listki koni-czynny: dwa i jeden, w II i III czerwonych — krokiew złota (*chevron*). Labry z prawej strony zielone z lewej czerwone — podbite srebrem. Nadany z przydomkiem von Hallenburg Marcinowi Aloizemu Hallerowi, właścicielowi dóbr Polanka pod Lwowem, przez Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego, w Wiedniu 3 Sierpnia r. 1793. *Pocz. Szl. Gal.; Hef.; Bork.*

HANKIEWICZ. — W polu błękitnym — skrzydło srebrne, do góry przeszyte złotą strzałą, takimże jęlcem przekrzyżowaną. Nadany wraz ze szlachectwem Stefanowi Kazimierzowi Hankiewiczowi, sekretarzowi królewskiemu i pisarzowi dekretów, przez Jana Kazimierza, króla polskiego, 12 Kwietnia r. 1673 *Metr. Kor. Ks. 201 f. 125 i Ks. 209 f. 695*

HARASIEWICZ Baron. — W polu czerwonym — ośmiopromienna gwiazda srebrna. Nad tarczą baronowską korona o siedmiu pałkach. Herb nadany wraz z przydomkiem von Neustern i tytułem barona — Michałowi, generałnemu wikaremu grecko-katolickiej archidiecezyi lwowskiej, przez Franciszka I, cesarza austriackiego r. 1811. *Pocz. Szl. Gal.; Hef.; Riet.; Bork.*

HARASOWSKI I. — Na tarczy dwudzielnej — pole prawe srebrne, w lewym ściętem — czerwonym od góry, błękitnym u dołu — pas poprzeczny srebrny. Nad hełmem w koronie — kółko złote pięciu pawimi piórami obarczone. Labry z prawej strony czerwone, z lewej błękitne — podbite srebrem. Herb rodziny morawsko-szląskiej, osiadłej w lwowskim w XVII stuleciu. *Akta Bern. lwow.; Sieb. III. 2. 209—IV. 11. 13.—VI. 8. III; Bork.*

Podajemy drugą odmianę Harasowskiego podług Siebmachera.

HARASYMOWICZ cz. Szeliga odm. — W polu barwy niewiadomej — w środku półksiężycą krzyż podwójny. Herb Zygmunta Harasimowicza z r. 1597 *Ze zbioru Wacława Rulikowskiego. Piek. 240 N. 36.*

HATTEN. — W polu błękitnym — nad złotym rogim myśliwskim wylotem w lewo — trzy złote sześciopromienne gwiazdy rzędem. Nad hełmem korona. Herb rodziny warmijskiej, Hatten-Chatelskich, pochodzącej z nad Renu, z której Andrzej Stanisław, był biskupem warmijskim w naszym stuleciu. *Żychl. XV str. 209.; Sieb. III. 2. 208; WP. Dziadulewicz.*

HAUBICKI cz. Jastrząb cz. Gołąbek. — W polu błękitnym — czarny jastrząb unoszący gołębia dzikiego w szponach. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Herb pruski rodziny Płacheckich i Petów. *Ms. Zatusk. o fam. prus.; Nies.; Ledeb.; Sieb. VI. 4. 19; Her. Kr. Pol.*

HAUGWICZ, (*Haugwitz*). — W polu czerwonym głowa barania srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Według Niesieckiego i Ms. o fam. prus. herbu tego używali Pawłowscy. Początek herbu niewiadomy; może być ten sam co herbu Romany, w którym głowa barania była zwrócona wprost, tak jak w jednej z podanych odmian herbu Haugwicz, do dziś dnia używanych w Niemczech i Austrii. Haugwiczowie, stara i można rodzina, pochodzą ze szczepu lużyckiego. Noszą tytuł baronów czeskich od r. 1723, hrabiów czeskich od 1733, św. państwa rzymskiego 1779, pruskich 1780 i 1785. *Matecz. II. 306; Nies. VII. 263; Bibl. warsz. Sierp. 1856 str. 371; Sieb. VI. 1. 8. 30; Bork.*

Podajemy według Siebmachera herb pierwotny Haugwiczów i kilka odmian późniejszych

HAUKE Hrabia cz. Bosak odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym i dolnym złotym — lew naprzemian w połowie górnej złoty, w dolnej błękitny, z bosakiem w połowie złotym a w połowie błękitnym w łapach. Nad koroną hrabiowską pół złotego lwa z takimże bosakiem w łapach. Maurycy, generał, minister wojny i wojewoda Królestwa Polskiego, otrzymał tytuł hrabiowski polski w r. 1829, brat jego Józef w r. 1830; który to tytuł przyznany został na Królestwo Polskie potomkom generała w r. 1840. *Her. Kr. Pol.; Kos. I. 177.; Bork.*

HAUSZYLD, (Hauschildt) cz. Pogoń odm. — W polu złotem — na koniu siwym z czaprakiem błękitnym — zbrojny jeździec z pióropuszem na szyszaku, z mieczem w prawej ręce a tarczą w lewej. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Herb Antoniego Ignacego Hauschildt'a, dziedzica dóbr Kozłów Biskupi z przyległościami, wylegitymowanego w Warszawie 18 Lutego r. 1840. *Z oryginalnego dyplomu własność WP. Bisiera.*

HAUTERIVE VALENTIN D'. — W polu czerwonym — pas prawo-ukośny złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny w XVIII stuleciu osiadłej w Lagenhoff w Wielkiem Księstwie Poznańskim. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HAWRANOWSKI cz. Grzymała odm. — W polu złotem — mur o trzech wieżach z bramą o skrzydłach błękitnych na roścież otwartych. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Herb rodziny w XVII stuleciu na Szląsku osiadłej, według Ledebura polskiego pochodzenia. *Ledeb.; Sieb. VI. 8. III. 10.*

HAWRAT. — W polu niewiadomej barwy — trzy pagórki rzędem, z drzewem iglastym każdy. Nad hełmem w koronie trzy drzewa iglaste: środkowe prostopadłe, dwa boczne na krzyż ukośnie złożone. Herb rodziny Hawrattyńskich albo Haurattyńskich albo Awrattyńskich albo Auratycz na Podolu w XVII stuleciu. *Bork; Autograf z podpisem z r. 1634 w Księgosh. Ordyn. Hr. Krasińskich w Warszawie odszukat WP. Dziadulewicz.*

HAZA I cz. Zając, Kuniglis. — W polu zielonym — zając w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Zająców na Szląsku, Hasów w Poznańskim, Kuniglisów na Litwie. *Okol.; Biel.; Kojal.; Nies. IV, V i IX.*

HAZA II. — W polu błękitnym — wspięty zając złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb rodziny szląskiej Hazów—Radliczów. *Sieb. III. 2. 208.*

HAZA III. — W polu błękitnym wspięty zając złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa błękitne między złotymi. Odmiana herbu Hazów—Radliczów. *Sieb. VI. 8. III. 52*

HAZELKWIST, (Hasselquist). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — róg jeleni złoty i bawoli czarny rzędem; w polach II i III błękitnych — trzy prawo ukośne pasy, średni między czterema gwiazdami złotymi naprzeciw siebie po dwie ułożonemi. Nad hełmem w koronie róg jeleni i bawoli. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne—podbite srebrem. Nadany Karolowi Fryderykowi de Hasselquist, doktorowi medycyny i byłemu konsyliarzowi Stanisława Augusta, króla polskiego, przez Franciszka I, cesarza austriackiego, w r. 1807 według Herbarza Królestwa Polskiego, w roku 1811 według Hefnera. *Her. Kr. Pol.; Hef.; Bork.*

HEJDEBRAND, (Heydebrand) cz. Lew. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym srebrnym —prawo-ukośny pas czerwony pomiędzy dwiema czerwonymi pięciolistnymi różami, w lewym błękitnym — lew złoty. Nad hełmem w zawoju pomiędzy dwoma skrzydłami czarnymi nad i między dwiema różami czerwonymi — pół lwa złotego. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Herb rodziny szląskiej w kaliskim w XVIII stuleciu osiadłej. *Korytkowski; Prał. guicz. I. 1617; Dorst 120; Sieb. III. 2. 217.; Bork.*

HEJDEK, (Heudegg). — W polu czerwonym — pas poprzeczny srebrny. Nad hełmem w koronie głowa orla z paskiem srebrnym na szyi, podkowę za bark w dziobie trzymająca. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej baronów Heudegg. *Sieb. VI. 4. 20; Bork.*

HEJDEL I, (Heydel). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym błękitnym — nad półksiężycem złotym — krzyż kawalerski złoty, w lewym czerwonym — miecz ostrzem do góry z półksiężycem złotym rogami do rękojeści zwróconym. W szczycie tarczy, na mniejszej kwadratowej tarczy w polu srebrnym gołąb naturalny. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Herb pierwotny rodziny turyngskiej Heydelów, baronów polskich r. 1772 osiadłych w Galicji po zaborze austriackim. *Hef.; Bork.*

HEJDEL II Baron. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym—nad półksiężycem srebrnym — krzyż kawalerski złoty, w lewym czerwonym — miecz ostrzem do góry. Nad koroną baronowską o siedmiu pałkach i hełmem w koronie, na trzech piórach pawich — orzeł biały. Labry z prawej strony błękitne z lewej czerwone podbite srebrem. Odmiana herbu nadana Janowi Rudolfowi Hejdelowi przy udzieleniu godności baronowskiej w Austrii, przez cesarza Franciszka I. r. 1832. Daty nadania różnią się: w Borkowskim r. 1826, w Hefnerze r. 1838 *Pocz. Sal. Gal.; Hef.; Bork.*

HEJDENPOL-WRZOSPOLSKI cz. Gryf odm. — W polu błękitnym — gryf srebrny. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz ze szlachectwem przez Jana Kazimierza, króla polskiego 13 Kwietnia r. 1673 Ahaswerusowi Hejdenpol-Wrzospolskiemu, przyjętemu do herbu Gryf przez rodzinę Komornickich *Metr. Kor. 209 f. 699; Bork.*

HEJDENSZTEIN, (Heydenstein). — Na tarczy dwudzielnej czarnej w polu prawem — dwie ostre piramidy srebrne rzędem, w lewym — skrzydło srebrne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana herbu rodziny niemieckiej z której Reinhold i Konrad w r. 1585 indygenat polski otrzymali. Od majątku Solęcim przybierali nazwisko Solecich Rysunek daliśmy według nadania; opis łaciński w Niesieckim jest inny a rysunek inny. *Nies.; Bork.*

HEJKING, (Heyking, Heuking, Höcking, Hucking).—W polu błękitnym — nad trzema piramidami srebrnymi—lew bieżący złoty. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami z prawej w połowie naprzemian błękitnymi i czerwonymi — lew złoty wspięty. Labry błękitne podbite złotem z lewej srebrem. Herb rodziny niemieckiej z zakonem w XVII stuleciu przybyłej z nad Renu. Baronowie potwierdzeni w Rosyi w latach 1833, 1834 i 1862. *Balt. Wap; Sieb. III. 11. 37; Kos. I. 225; Bork.*

HEJMER, (Heymer). — W polu srebrnym—z serca czerwonego—trzy lilie błękitne kwitnące na zielonych gałązkach. Nad hełmem w koronie dwa rogi czarne. Nadany wraz z dziedzicznym szlachectwem Wilhelmowi Janowi Heymer, synowi Jerzego, poborcy kasy obwodu maryampolskiego, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, w dniu 24 Stycznia r. 1843. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HEKEL, (Hekkel).—W polu czarnym—trzy pasy poprzeczne równoległe złote. Nad hełmem pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Jerzemu Henrykowi Hekel, kapitanowi gwardyi pieszej koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 28 czerwca r. 1791 *Kanc. ks. 100 f. 136; Sigillaty 37 f. 124.*

HEKIER, (Hecker). — W polu błękitnym — na pagórku zielonym bocian z gałązką dębową o trzech żółdziejach w dziobie. Nad hełmem w koronie takiż bocian. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi Heckierowi, rajcy gdańskiemu, przez Jana Kazimierza, króla polskiego, 25 Lutego r. 1660. *Metr. Kor. Ks. 201 f. 348; Sigil. ks. 2 f. 40 i 3 f. 28.*

HELENIEC. — W polu błękitnym — pod złotą sześciopromienną gwiazdą na murze niskim czerwonym sowa szara. Nad hełmem w koronie między dwiema gałązkami złotymi warzyny—dwie palmowe gałązki ukośnie skrzyżowane. Herb wraz z dziedzicznym szlachectwem Antoniemu Woelke, synowi Antoniego, profesorowi aleksandrowskiego uniwersytetu, później profesorowi wykładów dodatkowych pedagogicznych w Warszawie, za trzydziestoletnią gorliwą służbę i prace literackie, nadany przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, w d. 2 Kwietnia n. s. 1844 r. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HELDEN GASIOROWSKI.—Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym—bieżący pies czarny ze srebrną obróżą na szyi, w dolnym czerwonym — podkowa srebrna barkiem do góry. Nad hełmem w koronie pół psa takiego jak na tarczy. Herb starej rodziny pruskiej polskiego pochodzenia. *Sieb. III. 2. 212.*

HEŁM I cz. Chełm. W polu czerwonym—hełm z rogami i ogonem bydłecym z tyłu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Bardzo stary herb polski; przysługiwał Starzyńskim w krakowskim według Długosza; Segniczom według Kuropatnickiego, Strzyńskim według Krzyżanowskiego; na Litwie używali go Adamowiczowie *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Krzyż.: Kur.; Matec.; Herb. witeb. wyd. przez prof. Piekosińskiego.; Bork.*

HELM II. — W polu czerwonym — hełm srebrny z rogami i dwoma listkami na wierzchu. Odmiana powyższego podług opisu Niesieckiego i rysunku starych herbarzy Okolskiego, Ambrożka, Swacha, Jagodzińskiego.

HELT, Starza, (Held). — W polu czarnym na pasie srebrnym lewo-ukośnym -- strzała czerwona w lewo. Nad hełmem w koronie pół psa czarnego bez łap przednich z pasem srebrnym lewo-ukośnym i strzałą jak na tarczy. Herb rodziny niemieckiej Held von Hagelshayn w XVI wieku w Polsce osiadł. *Paprz.; Okol., Nies.; Bork.; Sieb. III. 2. 212.*

HENING I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem ściętem—od góry czerwonym—pancerz stalowy w lewo, u dołu złotem — trzy gwoździe główkami w prawo, końcami złączone, w lewym błękitnym—trzy rzeki srebrne równoległe. Nad hełmem w koronie między dwoma rogami w połowie naprzemian złotymi i błękitnymi pancierz stalowy w lewo. Herb ten wraz z dziedzictwem nadany Hieronimowi Michaelisowi, synowi Fryderyka, radcy kolegialnemu, starszemu ordynatorowi szpitala wojennego, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 3i Sierpnia n. s. 1847 r. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

W dyplomie oryginalnym wydanym r. 1814 przez deputację wołyńską Karolowi i Michałowi Michaelisom, zamieszkałym w betzkiem, zamiast rzek są krokwie dotykające boków tarczy i barwy inne. Herb ten jest połączeniem herbu holenderskiej rodziny Henning i herbu włosko-szwajcarskiej rodziny Micheli. *Odmianę tę podajemy według dyplomu.*

HENING III.—W polu błękitnym—na pieńku naturalnym prawo-ukośnym z gałązką o trzech zielonych listkach i sękiem u dołu — kogut srebrny. Nad hełmem w koronie takiż kogut. Herb rodziny niemieckiej, przybyłej z Zakonem do prowincyj nadbałtyckich w końcu XV stulecia lub na początku XVI. Salomon Henning przez Zygmunta Augusta, króla 10 Maja r. 1566 do przywileju szlachectwa przypuszczony; Franciszek Ernest indygenowany w Polsce r. 1682, był agentem Stanisława Augusta w Gdańsku 1790. *Cons 218; Bork.; Sieb. III. 2. tekst i tabl. 214; Sieb. III. 11, 109.*

HEPPEN.—Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV złotych—pół orła czarnego, w II i III czerwonych — lew złoty wspięty w koronie (orzel i lew od siebie odwrócone); w polu V błękitnym—nad trzema pagórkami złotymi—srebrny sierp. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami—pół męża w czapce frygijskiej błękitnej, w też barwy ubranego, z sierpem w prawej wzniesionym, z lewą na biodrze opartą. Labry z prawej czarne, z lewej czerwone —podbite złotem. Herb rodziny Heppen, z której Adam, porucznik w królewiczowskim pułku wojsk polskich, przez uchwałę sejmową z r. 1768 do używania przywileju szlachectwa polskiego przypuszczony został; — otrzymał również potwierdzenie szlachectwa świętego państwa rzymskiego 15 Kwietnia r. 1776. *Vol. Leg. VII. 799; Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 2. 214; Bork.*

HERBURT I, Herbort, Herbolth, Fulsztyn, (Fillstein).—W polu czerwonym — jabłko zielone od góry dwoma mieczami z boków ukośnie, od dołu trzecim prosto przebite. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb stary morawskiej rodziny Herburtów na Fulsztynie, w końcu XIV lub początku XV stulecia w Polsce osiadł. *Biel.; Paprz.; Kojat.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 8; Ulan.*

HERBURT II. -- W polu czerwonym -- zielone jabłko od góry z boków dwoma mieczami ukośnie, od dołu jednym mieczem prosto przebite. Nad hełmem w koronie ogon pawia. Odmiana powyższego na Szląsku. *Sieb. IV. 11. 11.*

HERBURT III. — W polu czerwonym — jabłko złote od góry z boków dwoma mieczami ukośnie, od dołu jednym prosto przebite. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Inna odmiana na Szląsku. *Sieb. IV. 11. 11.; Her. Kr. Pol.*

HERBURT IV. — W polu czerwonym — jabłko złote od góry z boków dwoma mieczami ukośnie, od dołu jednym prosto przebite. Nad hełmem w koronie sześć piór strusich: trzy czerwone i trzy białe naprzemian. Odmiana Szląska. *Sieb. VI. 11. 11.*

HERBURT V cz. Pawęza. -- W polu czerwonym — jabłko zielone lub złote od góry z boków dwoma mieczami ukośnie, od dołu jednym mieczem przebite, którego koniec tworzy krzyż nad jabłkiem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Pawężom i Modzelewskim. *Okol.; Nies. VII.; Her. Kr. Pol.*

HERENSWAND, (Herrenschwand). — W polu błękitnym—łabędź srebrny z koroną złotą na głowie. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi rogami — łabędź ukoronowany. Tarczę trzymają psy w obrożach, głową w tył odwrócone. Herb rodziny szwajcarskiej, z której Jan Fryderyk Herrenschwand de Grend otrzymał indygenat od Stanisława Augusta, króla polskiego, w dniu 2 Lipca r. 1768. *Vol. Leg. VII 800.; Kancl. Ks. 41 f. 51; Sigil. ks. 32 f. 32.; Riet.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

HERMAN. — W polu czerwonym czy czarnym — lew złoty wspięty z chorągiewką srebrną czy złotą w przednich łapach. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami ręka zbrojna na lewo. Herb rodziny szląskiej Herman z przydomkiem Kattern. *Chrański; Zedl.; Mat; Bork.*

HERNER, (Hoerner). -- W polu błękitnym—pod dwoma poprzecznymi złotymi pasami—róg myśliwski czerwony w złoto oprawny na spodnim pasie sznurem czerwonym zawieszony. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: prawe błękitne, lewe czerwone. Labry błękitne podbite czerwonym. Herb rodziny niemieckiej w XVI stuleciu przybył do Kurlandii; z niej Tomasz Hoerner otrzymał indygenat polski w Grodnie 10 Lipca r. 1568 od Stefana, króla polskiego. *Sieb. III. 11. 110.; Ball. Wap.*

HERTYK, (Hertig) cz. Grzymała odm. — W polu złotym — mur czerwony o trzech wieżach z blankami, z bramą, w otworze której mąż zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą w lewej ręce. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb rodziny Hertyków w dawnym województwie wileńskim osiadłej, z której Krzysztof Hertyk, kapitan wojsk polskich, w r. 1792 dobra Pacyniany w słonimskim bratu swemu Adamowi Reinholdowi na własność ustąpił. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HIBRYDA I cz. Rokosz, Rokus, (Rockusch) — W polu barwy niewiadomej — pół konia z rybim ogonem. Nad hełmem w koronie także samo pół konia. Stary herb rodziny pomorskiej czy zachodnio pruskiej Rokosów z Seefeldu. Być może ta sama rodzina co Rockuschów, według Siebmachera konia czy osła w biegu używająca. Jest rodzina Rokoszwowskich herbu Glaubicz, jest także rodzina Rone do rodu Rokuschów albo Kukusch na Seefeldzie należąca dwóch bobrów tyłem do siebie używająca. *Papr.; Okol.; Ms. o fam. prus.; Nies.; Sieb. VI. 4., tekst str. 71 i 84 i tabl. 52 i 62.*

HIBRYDA II i III. — W polu błękitnym lub czerwonym — pół konia srebrnego z rybim ogonem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana powyższego. *Sieb. VI. 4. 52.*

HIGERSBERGER.—Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym—lew srebrny wspięty, w lewym błękitnym—dwa pasy prawo-ukośnie czerwone równoległe. Nad hełmem w koronie z dwoma skrzydłami czarnymi po bokach, pół lwa trzymającego oskard w prawej łapie. Herb rodziny Higersberger, z której Andrzej, chorąży wojsk koronnych w r. 1763 wieś Ozochówkę w braclawskim sprzedał. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HILBURG. — Na tarczy czterodzielnej w polu I złotym—orzeł czarny, w II i III błękitnych—lew srebrny wspięty, lewą przednią łapą o górę oparty; w IV błękitnym — na zielonej murawie, na górze z czerwonym otworem sztolni, węższym u góry, szerszym u dołu — dziewięć chorągiewek rzędem. Nad hełmem w koronie orzeł czarny. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Nadany z przydomkiem von Ehrenfels Franciszkowi Hilburgowi, urzędnikowi żup solnych wielickich, r. 1793 czy 1794. *Hefn; Bork.*

HILCHEN, Chilchen cz. Jelita odm. — W polu czerwonym - - trzy kopie złote w gwiazdę. Środkowa prosto żeleźcem na dół — boczne na krzyż ukośnie żeleźcem do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Herb nadany Tomaszowi Hilchenowi, starszemu wielkiej Gildy w Infantach, adoptowanemu przez kanclerza Zamoyskiego, 2 Stycznia r. 1591. *Nies.; Sieb. III. 11. tekst. 321, tabl. 110; Bork.*

HILZEN I, Hylzen. Ilzen, (*Hülßen*). — W polu srebrnym — na pasie czerwonym prawo-ukośnym — trzy srebrne ukośne kwadraciki. Nad hełmem między rogami bawolemi na czerwonym pasie prawo-ukośnym trzy kwadraciki srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny westfalskiej Eckel z przydomkiem Hülsen, w Infantach w XIV wieku osiadłej. Mylnie Hr. Borkowski mianuje ich hrabiami w swym spisie szlachty. Nie należy Ecklów nazwanych Hülsenami mieszać z panami v. Hülsen, noszącymi w polu złotem trzy listki: dwa jeden. *Nies.: Sieb. III. 11. 90.*

W monografiach Stan. Hr. Kossakowskiego znajdujemy rysunek herbu Hilzenów niezgodny z opisem który podaje Niesiecki w tomie IV: w polu białem trzy listki laurowe na pasie czerwonym, gdy rysunek w Monogr. Hr. Kos. wyobraża nie laurowe ale inne liście; zresztą herbarze prowincyj nadbaltyckich podają zgodnie kwadraty ukośne a nie liście.

HIPOCENTAUR, Kitaurus, (*Hippocentaurus*). — W polu srebrnym—centaur w lewo z łuku mierzący do ogona podniesionego i kształt węża mającego. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Stary herb najwięcej na Litwie używany. *Paprz.; Okol.; Kojat.; Nies.: Sieb. IV. 14. 8.*

Podajemy trzy odmiany według Siebmachera.

HIŻ cz. Jeż odm — W polu czerwonym — jeż czarny. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Franciszkowi Hiżowi, podpułkownikowi gwardyi pieszej koronnej, Piotrowi, kapitanowi artyleryi saskiej, Wilhelmowi, kapitanowi gwardyi pieszej koronnej, Janowi, pułkownikowi gwardyi pieszej koronnej i Józefowi, kanonikowi przemyskiemu, braciom, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 16 Grudnia roku 1764. *Kancl. Ks. 42 a f. 264; Sigil. ks. 30 f. 6; Wiel.; Nies. przyp.; Bork.*

HLEBOWICZ, Chlebowicz, Glebowicz. — W polu barwy niewiadomej — znak . Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy. *Z autogr. r. 1545 w zbiorze WP Bisiera*

HŁASKO cz. Klamry odm. — W polu barwy niewiadomej — dwa haki ukośnie skrzyżowane z końcami u góry na zewnątrz, u dołu do siebie, górnymi ramionami lilij, dolnymi trzy wręby stopniowo ku dołowi większe obejmujące. Nad tarczą korona. Początek herbu niewiadomy. *Z autografu r 1799 u WP. Bisiera.*

HŁUSZANIN cz. Radwan odm. — W polu czerwonym — złota chorągiew kościelna o trzech polach z frędzlami krzyżem złotym obarczona. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich obrączka złota kopią w poprzek nawleczone. Odmiana używana na Litwie przez Hłuszaninów w XVI stuleciu. *Kojat.; Nies.*

HODYC, (*Hodits*), Hodicki cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — róg bawoli czerwony, w lewym czerwonym—róg bawoli srebrny. Nad hełmem w koronie dwa rogi: czerwony i srebrny. Herb starej rodziny morawskiej, zdawna na Szląsku osiadłej, baronów i hrabiów czeskich od XVII wieku. *Sieb. VI. 8. I. 33 i VI. 11. 14.; Bork.*

HOFMAN, (*Hoffmann*). — W polu barwy niewiadomej na kotwicy uchem do góry—krzyż ukośny (czyli dwa pasy ukośnie skrzyżowane). Nad hełmem w koronie sześciopromienna gwiazda. Nadany wraz ze szlachectwem Józefowi, podpułkownikowi gwardyi konnej koronnej, Ignacemu, majorowi w regimencie generała Goltza i Janowi, porucznikowi w gwardyi konnej koronnej, braciom Hoffmannom, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 29 Stycznia r. 1781. *Vol. Leg. VII. 801; Kancl. Ks. 106 f. 7. Zapiski WP. Jackowskiego.*

HOLCZYNOWSKI, Holzanowski, Holznowski cz. Kopacz odm. — W polu czerwonym — czarne skrzydło na złotej stopie orlej. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote, czarne i czerwone. Herb rodziny polskiego pochodzenia z Holczanowa na Szląsku. *Hefu; Bork.*

HOLFELD. — **terodzielnej w polach I i IV srebrnych, II i III czerwonych—orzle dwugłowy i srebrny według czterech pól.** Nad hełmem w koronie

trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany z przydomkiem de Adlersberg Józefowi Holfeld, galicyjskiemu tabularnemu wice-registratorowi, przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego r. 1787. *Pocz. Szl. gal.; Hefn.; Bork.*

HOLNICKI. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnem—pod sześciopromienną gwiazdą złotą — miecz poprzecznie ostrzem w lewo, w dolnem czerwonym — srebrny wół w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Stanisławowi, dziedzicowi dóbr Kaleni w gubernii warszawskiej i Aloizemu, referentowi sekcji prawnej w komisji rządowej przychodów i skarbu, braciom rodzonym Schultzom, synom Justusa, a wnukom Gaspra Schultza który uchwałą sejmu r. 1775 do używania przywilejów szlacheckich był przypuszczony i w owym czasie dyplomu nie wyjednał—za panowania Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, 14 Stycznia n. s. 1840 r. i 24 maja n. s. 1842 r. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

HOLSZAŃSKI Książę cz. Hipocentaur odm.—Na tarczy czterodzielnej w polu I srebrnem — hipocentaur naturalny w lewo z łuku mierzący do ogona w kształcie węża wzniesionego; (*Hipocentaur*); w II czerwonym — jeździec zbrojny na siwym koniu z mieczem w prawej. tarczy z lewej zasłonięty (*Pogoni*); w III srebrnem — trzy trąby w złoto oprawne: dwie i jedna, w gwiazdę (*Trąby*); w IV błękitnem — nad półksiężycem złotym takąż sześciopromienna gwiazda (*Leliwa*). Nad hełmem mitra książęca. *Krzyż.*

HOLTEJ, (Holtei, Holley). W polu złotem—trzy czerwone kleszcze (*morailles, pferdebrensen*) od środka ząbkowane: dwoje i jedno. Nad hełmem w koronie na dwóch skrzydłach złotych i między nimi w środku—kleszcze jak na tarczy. Labry czerwone podbite złotem Herb starej rodziny westfalskiej, z której Hugo przyszedł do Inflant w XVI stuleciu; Jan, kapitan, Wilhelm, porucznik regimentu królowej w r. 1685, indygenat polski otrzymali. Uznani za baronów w Rosyi, r. 1834—1862. *Vol. Leg. V. 730; Sieb. III. 2. tekst 176, tabl. 224, — III. 11. tekst 153, tabl. 38; Balt. Wap; Bork.*

HOŁOBOK, Ołobok. — W polu czerwonym — pół srebrnego łososia. Nad hełmem w koronie między dwoma rogami—takież pół łososia jak na tarczy. Jeden z bardzo dawnych herbów polskich. *Krom.; Papr.; Okol.; Nies.*

HOŁOWIŃSKI, cz. Kostrowiec odm.—W polu barwy niewiadomej (prawdopodobnie czerwonej)—na dwóch pagórkach zielonych—miecz otłuczony czyli też krzyż złoty z takimże półksiężycem na poprzek pod ramionami. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb na Litwie używany w XVII stuleciu. *Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Piek. tabl. XIV. N. 51.*

HOŁOWNIA I. — W polu czerwonym — wielka litera **T** srebrna. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Herb w nowogrodzkim w XVII stuleciu używany. *Koj.; Nies.*

HOŁOWNIA II. — W polu czerwonym — srebrny znak ☼. Nad tarczą mitra książęca. Odmiana poprzedniego, przysługująca niektórym Hołowniom, rodzinie ze szczepu Ruryka. *Koj.*

HOŁUB I cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym na dwóch krokwiach srebrnych — tworzących literę **W** — strzała do góry bez lewego żeleźca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana Syrokomli przysługująca Hołubom na Litwie w XVI stuleciu. *Koj.; Okol.; Nies.; Hefn.*

HOŁUB II.—W polu czerwonym—na trzech pagórkach zielonych — trzy słupy srebrne, u góry złączone poprzeczną belką takąż — srebrnym krzyżem u wierzchołka rozdartym obarconą. Nad hełmem mitra książęca. Labry czerwone podbite srebrem. Przytaczamy ten herb z Hefnera, który nie pisze, komu by przysługiwał. Znajdujemy podobny znak na IX-ej tablicy N. 16 dzieła „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej” D-ra Piekosińskiego, jako herb z XV stulecia na chrzcielnicy kościoła ks. Karmelitów w Krakowie na Piasku. *Hefn.; Piek.*

HOMICKI cz. Rawa odm. — W polu złotem — na czarnym bieżącym niedźwiedziu — panna w koronie złotej z rozpuszczonymi włosami, rękami wzniesionymi, błękitno ubrana. Nad tarczą dwa helmy w koronach; w pierwszym między rogami jeleniami—pół niedźwiedzia w lewo trzymającego różę w łapach, w drugim trzy pióra strusie: złote między czerwonymi. Labry czarne podbite złotem. Nadany Franciszkowi Homickiemu 2 Kwietnia r. 1783 przez Józefa II. cesarza świętego państwa rzymskiego. *Hefn.; Bork.*

HOMPESZ Hrabia, (*Hompesch*) — W polu czerwonym—krzyż ukośny czyli dwa pasy srebrne ząbkowane przez tarczę ukośnie skrzyżowane (*sautori engrélé*). Nad hełmem w czerwonym kapeluszu z białym wyłogiem utkwione dwie zbrojne nogi, po za kolana widzialne. Labry czerwone podbite srebrem. Lwy złote podtrzymują tarczę. Herb rodziny niemieckiej, używającej tytułu hrabiowskiego w Prusiech od r. 1822, z której Wilhelm, rotmistrz austriacki i podkomorzy, uzyskał indygenat galicyjski r. 1845. *Sieb. III. 1, 13; Bork.*

HONDORF cz. Nabram odm. (*Hohendorf, Hohndorf, Hundorf*).—W polu złotem—dwa słupy równoległe czerwone i pas błękitny przez środek na poprzek. Nad hełmem w koronie na łodydze z listkami trzy lilie kwitnące. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Herb starej możnej rodziny saskiej w Prusiech i Polsce osiadłej. Niesiecki niedokładnie opisuje ten herb. którego kilka odmian podajemy według źródeł niemieckich — niemniej jak i pierwotne godło: dwie włócznie. *Nies.; Sieb. III. 2. 222, — VI. 6. 46, — VI. 8 III 12 i 13.*

HOPPE. — W polu błękitnym — na trzech zielonych pagórkach—chmiel kwitnący i pnący się w około trzech tyczek, z których dwie skrajne obarczone każda dudkiem. Nad hełmem w koronie dudek. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz ze szlacheństwem Izraelowi Hoppe, burgrabiemu elbągskiemu przez Władysława IV, króla polskiego 23 Lutego r. 1637. *Metr. Kor. ks. 289 f. 325. Zapiski WP. Jackowskiego.*

HORDYJOWSKI, Hordziejewski cz. Korab odm. — W polu czerwonym — złoty korab z obu końców głowami lwiami zdobny z wieżą blankowaną na środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana litewska. *Koj.; Nies. IV.*

HORNOWSKI I cz. Korczak odm. — W polu czerwonym — między ocelami srebrnej podkowy, strzałą lewo-ukośnie przekrzyżowaną obarczonej — trzy srebrne wręby równoległe stopniowo ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana Korczaka, przysługująca Hornowskim z Hornowa na Litwie w XVI stuleciu. *Koj.; Nies.; Hefn.; Bork.*

HORNOWSKI II.—W polu czerwonym—z pomiędzy oceli srebrnej podkowy barkiem do góry zwróconej — trzy srebrne wręby ku dołowi stopniowo zwiększające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana powyższego. *Hefn.*

HORNOWSKI III. — W polu czerwonym—pod ocelami srebrnej podkowy—trzy belki srebrne, z których środkowa dłuższa od wierzchniej, spodnia najdłuższa. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca nieznanemu szlachcicowi litewskiemu, w r. 1592. *Z pieczęci w abiorze Wacława Rulikowskiego. Pieczęci. tabl. XIV N. 23.*

HORNOWSKI IV. — W polu czerwonym — trzy srebrne rzeki wężkowate poprzeczne. Nad hełmem korona. Odmiana herbu Korczak przysługująca Hornowskim na Szląsku w XVIII wieku, na dobrach tam osiadłym. *Sieb. VI. 8. I. 34.*

HOROCH Baron.—Na tarczy pięciodelnej, w polach I błękitnym—w środku złotej podkowy ocelami do góry—krzyż kawalerski srebrny (*Jastrzębiec*); w II czerwonym—srebrna strzała żeleźcem do góry, u dołu wąsami opatrzona (*Odrowąś*); w III czerwonym — srebrna tarcza niemiecka złotem obramowana (*Janina*); w IV błękitnym—srebrna ryba w poprzek (*Glaubicz*); w V czerwonym na około złotego pieniążka czy kuli—trzy pióra strusie: dwa i jedno (*Horoch*).

Nad koroną baronowską — trzy helmy ukoronowane: w pierwszym jastrząb naturalny w lewo z dzwonekami u łap, trzymający podkowę z krzyżem w szponie; w drugim na czerwonym skrzydle złota kula czy pieniądz z trzema strusiami piórami jak na tarczy; w trzecim pięć piór strusich: dwa białe między trzema błękitnymi. Labry boczne błękitne, środkowe czerwone — podbite srebrem. Herb rodziny, z której jedna linia w osobie Macieja Kazimierza, stolnika krasnostawskiego, otrzymała tytuł baronowski 15 Lutego 1791 od Leopolda II, cesarza świętego państwa rzymskiego, przyznany w Królestwie Polskim 20 maja r. 1824, potwierdzony w Rosyi 5 Sierpnia r. 1844. *Her Kr. Pol.: Hef.: Sieb. Hoher Adel, tabl. 33: Bork.*

HORWAT, Horwatt cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna takimże obarczona krzyżem. Nad hełmem w koronie pół srebrnego gryfa lub charta z obróżą. Odmiana z XVII wieku. Jan Horwat, z Węgier przybył jako instruktor wojska Radziwiłłowskiego; po zgonie ks. Bogusława kupił w mińskim wieś Zalesie. *Wilcz. Dyplom dep. mińs. 1837 r.: Bork.*

HOZYUSZ, Hosz, (*Hosius*), Pończocha. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem — sześć kul: jedna, dwie, dwie i jedna; wierzchnia błękitna z trzema liliami, reszta czerwone; w lewym czerwonym — nogawica (*houseau, hose*) srebrna lub złota aż po za kolano widoczna. Nad hełmem w koronie dwa rogi: złoty i czerwony. Labry czerwone podbite złotem. Herb w połowie niemiecki i włoski (Medyceuszów), z którym przyjsć miał do naszego kraju Jan Hosius, dziad Kardynała. Przypuszczenie Jana Hosza, brata kardynała, do przywileju szlachectwa polskiego z przydomkiem Bezdan (od majątku Bezdan) miał miejsce najprzód 15 Stycznia roku 1549, według źródeł niemieckich — potwierdzenie tychże przywilejów dla Jana i Ulryka, synów Ulryka, braci kardynała, nastąpiło według polskiego źródła 10 grudnia r. 1551; w Metryce Koronnej znajduje się opis herbu właściwy niedokładnie podany w Niesieckim. W herbarzu Jagodzińskiego spotykamy herb z nogawicą samą, pokryty kapeluszem kardynalskim. W herbarzu mieszczańskim Siebmachera znajduje się herb z nogawicą mieszczańską Krzysztofa Hos, doktora praw w XVI stuleciu. *Metr. Kor. Ks. 93 f. 297: — Sieb. III. 2. 226.: Papr.; Kojat; Nies.; Jagodziński; Riet.; Piek*

HOZYUSZ II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — dwie kule czerwone jedna nad drugą, w lewym czerwonym — dwie srebrne kule podobnie ułożone; u spodu na dwu polach — kula w połowie czerwona, w połowie srebrna. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami, prawem srebrnym a lewym czerwonym — noga czarna po za kolano widoczna. Odmiana powyższego. *Sieb. III. 2. 226.*

HRYHOROWICZ cz. Szeliga odm. — W polu barwy niewiadomej — miecz z końcem ku dołowi — na półksiężycu rogami do góry w poprzek leżącym. *Z zapisek WP. Szymkiewicza*

HRYNKIEWICZ. — W polu barwy niewiadomej — na dwóch słupach prostopadle na zewnątrz załamanych, nieco ukośnie górą do siebie leżących i belką poprzeczną złączonych — strzała, przez środek przekrzyżowana. Nad hełmem korona. Herb litewskiego szlachcica z XVI stulecia. *Z autogr w zbiorze WP. Biziera.*

HULEWICZ. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — orzeł dwugłowy czarny, w dolnym czerwonym — trzy lilie złote: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie orzeł czarny dwugłowy. Nadany z przydomkiem von Lillienfeld Jakóbowi-Michałowi, radcy sądu szlacheckiego w Galicyi, przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego, d. 10 stycznia r. 1785. *Pocz. ssl. gal.; Hef.: Bork.*

HUMNICKI Hrabia cz. Gozdawa odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — trzy kopie złote w gwiazdę, środkowa żelźcem na dół (*Jelita*); w II błękitnym — nad półksiężycem złotym takąż gwiazda sześciopromienna (*Leliwa*); w III błękitnym — między ocelami złotej podkowy barkiem na dół — krzyż kawalerski srebrny (*Jastrzębiec*); w IV dwudzielnym, z prawej czerwonym — róg bawoli srebrny, z lewej srebrnym — róg jeleni brunatny (*Rogala*); w V czerwonym — lilia srebrna (*Gozdawa*). Nad koroną hrabiowską pięć hełmów ukoronowanych; w pierwszym jastrząb naturalny w lewo z podkową i krzyżem jak na tarczy w szponie; w drugim pół srebrnego kozła w lewo; w trzecim — na pawim ogonie lilia srebrna; w czwartym — na pawim ogonie półksiężyc z gwiazdą jak na tarczy; w piątym róg srebrny bawoli i róg brunatny jeleni. Labry w prawej połowie błękitne podbite złotem, w lewej czer-

wone podbite srebrem. Odmiana udzielona Michałowi, synowi Jana, cześnikowi żydaczewskiemu, z tytułem hrabiowskim w r. 1790, przez Leopolda II, cesarza świętego państwa rzymskiego, potwierdzonym w Austrii dla wnuka jego Franciszka Floryana w r. 1840. *Gritz.-Hild.; Hef.; Kos. I. 177.; Bork.*

HUMNICKI Hrabia II cz. Gozdawa odm. — Na tarczy czterodzielnej w polu I czerwonym — tarcia srebrna (*Gozdawa*), w II dwudzielnym z prawej czerwonym — róg bawoli czarny, z lewej srebrnym — róg jeleni brunatny (*Rogala*), w III czerwonym — krzyż srebrny z krokwiakami takież w kształcie litery **W** pod lewym onego ramieniem (*Dębno*); w IV srebrnym — orzeł czerwony z sześciopromienną gwiazdą złotą zamiast głowy (*Orla Szaszor*). Odmiana udzielona Michałowi, synowi Józefa Humnickiego (synowcowi Michała, cześnika żydaczewskiego) przez Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego w r. 1796. *Gritz.-Hild.*

HUN. (*Huhn*). — W polu złotym — na srebrnym pasie prawo-ukośnym — trzy czerwone róże czterolistne. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi Huhn, porucznikowi w wojsku koronnym szefostwa ur. Działyńskiego, przez Stanisława Augusta, króla polskiego d. 23 Grudnia r. 1791. *Kancel. Ks. 98 f. 176.; s. zapisek WP. Jackowskiego.*

HURKO cz. Haki. — W polu czerwonym — na belce srebrnej poprzecznej łączącej barki dwóch takichże haków czy pałaków, spodem nadto złączonych belką lewo-ukośną — strzała czy włócznia srebrna żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb ruski w witebskim w XVII stuleciu znany. *Koj.; Nies.; Dar.; Piek. tabl. XI.*

HUSARZEWSKI cz. Prus i Sas. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — półtora krzyża srebrnego, w dolnym błękitnym nad półksiężycem srebrnym — trzy srebrne gwiazdy rzędem. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz ze szlachectwem Łukaszuwi Stanisławowi Husarzewskiemu za dzieła rycerskie przez: Jana III, króla polskiego, 15 Kwietnia r. 1676. *Metr. Kor. Ks. 211 f. 513.*

HUSARZEWSKI Hrabia cz. Prus i Sas odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — półtora srebrnego krzyża, w dolnym błękitnym — nad złotym półksiężycem trzy złote ośmiopromienne gwiazdy rzędem. Nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany nad którym ręka zbrojna z mieczem. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Herb linii hrabiowskiej Husarzewskich, która otrzymała tytuł podczas Kongresu wiedeńskiego 14 Grudnia r. 1814 i zgasała po mieczu. *Gritz.-Hild.; Bork.*

HUSZCZA, Huszczanin. — W polu barwy niewiadomej — pod belką poprzeczną — krzyżem kawalerskim obarconą i z obu końców prosto ku dołowi załamaną następnie jakby w kotwicę zgiętą na boki — kółko przewleczone na sznurku przytwierdzonym w załamaniach. Nad hełmem korona. *Ze zbioru WP. Szymkiewicza.*

HUTOR, Kotwica. — W polu czerwonym — dwie belki srebrne poprzeczne równe i równoległe w końcach raz jedna do góry druga na dół prostopadle, drugi raz nieco na boki załamane, słupkiem w środku złączone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb ruski w XVI stuleciu na Litwie znany. *Koj.; Metr. Wot.; Dar.*

HUTTEN-CZAPSKI Hrabia cz. Leliwa odm. — Na tarczy czterodzielnej w polu I i IV czerwonych — dwa pasy srebrne prawo-ukośne równoległe (*Hutten*); w III i IV błękitnych — nad złotym półksiężycem także sześciopromienna gwiazda (*Leliwa*). Nad koroną hrabiowską dwa hełmy: w pierwszym mąż z brodą w lewo, czerwono odziany, w czapce czerwonej z białym wyłogiem z trzema piórkami z przodu, dwoma z tyłu; w drugim ukoronowanym — na pawim ogonie — półksiężyc złoty z gwiazdą jak na tarczy. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Po bokach tarczy gryfy białe — tarczę z Leliwą na piersiach mające. Godło: VITAM PATRIAE, HONOREM NEMINI. Odmiana przyznana w Rosyi, 12 czerwca r. 1874 Emerykowi Hr. Czapskiemu, właścicielowi dóbr w mińskim, wileńskim i w Inflantach, znanemu numizmaty-

kowi, z rodziny małopolskiej od XV wieku w Prusach zachodnich i na Pomorzu osiadłej, biorącej przydomek von Hutten ze względu na tradycję rodzinną jakoby od rodu niemieckiego Hutten'ów pochodziła. *Koj.; Nies.; Bork.*

HUTTEN.—W polu czerwonym—dwa pasy złote prawo-ukośne. Nad hełmem w koronie mąż bez rąk czerwono odziany, w czapce spiczastej ze złotym wyłogiem i piórkami z przodu i z tyłu. Labry czerwone podbite złotem. Podajemy tu dla porównania herb Huttenów niemieckich. *Sieb. III. 4. 15.*

HUWALD, (Howwald, Howwalt). — Na tarczy ściętej — w jednej czwartej od góry w polu błękitnym — orzeł biały ukoronowany, w trzech czwartych od dołu dwudzielnej. w polu prawem czerwonym — lew złoty w lewo, w lewym — szachownica czerwono-srebrna. Nad tarczą korona baronowska o siedmiu palkach. Krzysztof, szwedzki, saski, brandeburski a wreszcie polski generał w r. 1632 otrzymał szlachectwo szwedzkie, a 28 czerwca r. 1632 polski indygenat. Linia saska baronów tej rodziny—wygasła. Hrabowie pruscy od r. 1840. *Vol.-Leg. V. 383; Sieb. III. 1. 14.; Kos. I. 202.; Bork.*

HUWALD. — Na tarczy czterodzielnej pole I srebrne z prawą połową wierzchołka palmowego drzewa, którego cztery liście są naprzemian złote i zielone — w II czerwonym — pół orla białego ukoronowanego; w III błękitnym — lew czerwony w prawo zwrócony, w lewo wspięty na prawą połowę zielonego pnia palmowego dotykającego I pola, w IV—szachownica czerwona srebrna. Nad hełmem w koronie między liśćmi palmowymi zielonemi i złotemi—ręka zbrojna z mieczem. Odmiana powyższego w Saksonii. *Sieb. II. 3. 10.*

HYBENER. — Na tarczy ściętej w polu górnem dwie trzecie tarczy obejmujące błękitnem i w dolnem złotem — ośmioma zielonemi paskami perspektywicznie ku dołowi od siebie rozchodzącemi się (wyobrażającemi zagony w polu)—pod barkiem złotego półksiężyca obejmującego takąż gwiazdę — mąż w rzymskim stroju, w prawej nóż czy krój do góry, lewą na biodrze opartą trzymający. Nad hełmem w koronie pod półksiężycem i gwiazdą pół męża jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Mikołajowi Hybenerowi, prusakowi, geometrze nadwornemu, przez Jana Alberta ks. Radziwiłła na Olyce i Nieświeżu, r. 1615. *Z dyplomu pargam. u rodziny.*

IGELSTREM, (Igelström). — W polu czerwonym na rzece wężykowatej srebrnej prawo-ukośnej — pięć czarnych kroczków czy pijawek w kierunku pasa: dwa, jeden i dwa. Nad tarczą trzy hełmy: w pierwszym z koroną baronowską o siedmiu palkach — dwa skrzydła barkami w lewo, w drugim z koroną szlachecką łabędź biały z czarnym kroczkim czy pijawką w dziobie czerwonym, w trzecim z koroną baronowską o siedmiu palkach — dwa skrzydła barkami w prawo. Herb rodziny szwedzkiej w XVII stuleciu osiadłej w Inflantach, przypuszczonej w r. 1768 do indygenatu polskiego z tytułem baronów; otrzymali nadto w r. 1792 tytuł hrabiowski w Saksonii. *Sieb. III. 11. tekst 55. 156. 324. 490, tabl. —15 i 12; Balt.; Vol. Leg. VII. 797; Bork.*

Podajemy także rysunek herbu pierwotnego Igelstremów.

ILIŃSKI Hrabia cz. Lis odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I złotem — mitra książęca; w II błękitnym—srebrna kotwica uchem na dół w kształcie litery T; w III błękitnym—orzeł srebrny ukoronowany, w IV złotem na zielonej murawie—brama zamknięta srebrna, w V czerwonym—strzała srebrna bez opierzenia zełżcem do góry dwa razy przekrzyżowana. Nad koroną hrabiowską w hełmie ukoronowanym — pół czerwonego lisa. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca jednej gałęzi wołyńskiej rodziny Ilińskich, która w osobie Józefa Augusta, starosty żytomierskiego, otrzymała tytuł hrabiowski w Galicyi 2 czerwca r. 1779, przyznany w Rosyi 7 czerwca r. 1850. *Grit.-Hild.; Kos. 1 178.; Bork.*

ILMANOWSKI. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę, z których środkowa ostrzem na dół — w lewym błękitnym naturalny jelen wspięty. Nad hełmem w koronie pomiędzy barkami dwóch skrzydeł przebitych każde ukośnie do siebie strzała, pod trzema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami — róża srebrna. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone — podbite złotem. Nadany Krzysztofowi Ilmanowskiemu, synowi niegdyś Baltazara, ze straży przybocznej króla Zygmunta Augusta, wraz przywróceniem szlachectwa utraconego przez oddanie się kondycyi plebejuszowskiej, przy adoptacyi przez Kanclerza Zamoyskiego — w obozie pod Pskowem 19 Listopada r. 1581. *Pawiński, Źródła dziej. tom XI str. 210; Piek. str. 212.*

HSINGER. Na tarczy ściętej w polach górnem błękitnem, a dolnem złotem — gryf w połowie górnej złoty w dolnej czarny. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnemi rogami pół złotego gryfa. Herb nadany ze szlachectwem świętego państwa rzymskiego Pawłowi Hsingerowi przez Maksymiliana II, cesarza, w Pradze 20 czerwca r. 1573; następnie potomstwo osiadło w Galicyi. *Hef.; Bork.*

IGOWSKI cz. Abdank odm. — W polu czerwonym — nad dwoma wrębami srebrnemi tworzącemi literę **W** tukaż strzala żelazcem do góry, przez pierścień czerwony w środku przewleczona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana litewska przysługująca od XVI wieku Karneckim, Hgowskim, Iwanowiczom, Kęstekim na Litwie i Ukrainie. *Okol.; Koj.; Nies; Bork.*

IOWSKI cz. Prawdzie odm. — W polu purpurowem nad srebrnym murem z blankami — pół czarnego lwa. Nad hełmem w koronie łódź srebrna. Odmiana przysługująca rodzinie pochodzenia polskiego, w XVI stuleciu w Pruszech osiadłej. *Sieb. VI. 4. 23; Bork.*

INES I cz. Trzy gwiazdy. — W polu błękitnem nad rogami złotego półksiężyca — trzy także sześciopromienne gwiazdy rzędem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny z przydomkiem de Leon, jakoby pochodzenia hiszpańskiego. Najprawdopodobniej rodzina ta pochodzi od szkockich Innes'ów, w XVII stuleciu w Polsce osiadłych, w roku 1782 i 1819 do szlachty galicyjskiej zaliczonych. *Uta grodz. ziem. T. X. N. 6408; Nies.; Małach.; Hef.; Riet.; Sieb. IV. 14.*

INES II — W polu błękitnem nad srebrnym półksiężycem — trzy sześciopromienne złote gwiazdy: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana powyższego. *Sieb. IV. 14.*

ISAKOWSKI cz. Prus I odm. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego bez dolnego lewego ramienia. Nad hełmem w koronie skrzydło strzałą w prawo ukośnie przebite. Odmiana przysługująca Isakowskim z przydomkiem Dolmat na Litwie i Wołyniu w XVI stuleciu. *Kojal.; Nies.; Bork.*

ISIORA, Iszora cz. Kruczyn odm. — Na tarczy dwudzielnej w polach czerwonych, w prawem — skrzydło czarne barkiem w lewo; w lewem — pod gwiazdą sześciopromienną złotą — krzyż takiż. Nad hełmem w koronie — skrzydło czarne barkiem w lewo. Herb na Litwie Isiorom przysługujący w XVII wieku. *Uta grodz. ziem. 202.*

IWANOWICZ cz. Cholewa odm. — W polu czerwonym — między barkami dwóch haków prostokątnych — miecz ostrzem na dół. Nad hełmem w koronie między barkami podobnych dwóch haków pół strzaly żelazcem do góry. Odmiana niewiadomego pochodzenia. *Kraj.*

IWANOWSKI cz. Rogata odm. — W polu czerwonym — rog jeleni srebrny i takiż łosi prostokątny do siebie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Iwanowiczom na Litwie w XVI stuleciu. *Uta grodz. ziem. 202.*

IWANOWSKI Habita cz. Chymala odm. — W polu złotem na zielonej murawie pod dwiema białymi wierzchołkami czarnymi — mur czerwony z dwoma kolumnami z białą otwartą w środku mapą, w której w prawym i lewym — tarcza w lewo i prawo. Nad murami białymi trzy hełmy czerwone: w pierwszym na piśmie złotym dwa czerwone pomiędzy złotymi — trzy złote; w drugim na piśmie złotym dwa czerwone pomiędzy złotymi — trzy złote; w trzecim na piśmie złotym dwa czerwone pomiędzy złotymi — trzy złote. Labry czerwone. Odmiana przysługująca Iwanowiczom na Litwie w XVI stuleciu. *Uta grodz. ziem. 202.*

IWANOWSKI Habita
cz. Chymala odm.

W polu złotem na zielonej murawie pod dwiema białymi wierzchołkami czarnymi — mur czerwony z dwoma kolumnami z białą otwartą w środku mapą, w której w prawym i lewym — tarcza w lewo i prawo. Nad murami białymi trzy hełmy czerwone: w pierwszym na piśmie złotym dwa czerwone pomiędzy złotymi — trzy złote; w drugim na piśmie złotym dwa czerwone pomiędzy złotymi — trzy złote; w trzecim na piśmie złotym dwa czerwone pomiędzy złotymi — trzy złote. Labry czerwone. Odmiana przysługująca Iwanowiczom na Litwie w XVI stuleciu. *Uta grodz. ziem. 202.*

czerwonem z lewej błękitnem — kosa z półpodkową tworzące bark, na którym srebrne półtora krzyża bez prawego dolnego ramienia (*Prus II*), w III czerwonom—dwie kosy barkami na zewnątrz ostrzami do góry skrzyżowane (*Kosy*); w IV błękitnem—złota noga zbrojna zgięta w kolanie piętą w prawo do góry (*Złotogoleńczyk*); w V — mitrą książęcą nakrytem srebrnem — orzeł czarny z tarczą na piersiach, w ukośną szachownicę czerwono-srebrną. Nad tarczą trzy hełmy, w pierwszym z koroną hrabiowską—ręka złota zbrojna z mieczem, w drugim z mitrą —dwugłowy orzeł czarny ukoronowany, w trzecim z koroną hrabiowską — noga zbrojna złota zgięta w kolanie piętą w prawo do góry. Labry czerwone podbite srebrem. Wszystko okryte płaszczem książęcym z daszkiem ozdobnym u szczytu. Herb rodziny mazowieckiej pochodzącej z Jabłonowa w mławskim, z której gałęź w osobie Józefa-Aleksandra wojewody nowogrodzkiego i jego stryjecznych braci Stanisława, wojewody rawskiego, Jana, wojewody braclawskiego i Dymitra, starosty kowelskiego otrzymała godność książęcą świętego państwa rzymskiego od Karola VII, cesarza w dniu 30 Kwietnia r. 1744, uznaną w Austrii 14 Listopada r. 1820 i 18 Marca 1827, w Rosji zaś 29 Marca r. 1844. *Okol.; Nies.; Wiel.; Pocz. Szl. Gal.; Her. Kr. Pol.; Sieb.; Kos.; Bork.*

JABLONOWSKI cz. Kotwica odm. — W polu czerwonom — kotwica srebrna ze słupem załamany w prawo na dół ukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany r. 1775. *Commentar: powąskowski.*

JACHOWICZ cz. Dąb odm.—Na tarczy ściętej—w polach górnem czerwonom i dolnem czarnem—pierścień złoty w koło którego trzy złote gałązki dębowe każda o dwóch listkach i jednej żółędzi: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między dwoma rogami czerwono-czarnemi trzy złote żółędzie na jednym pniu o czterech korzonkach. Labry czarne podbite czerwonom. Nadany przez Rudolfa IV, cesarza świętego państwa rzymskiego 24 Października r. 1595, w XVII stuleciu do Polski przyniesiony; o czem świadczy dyplom Stanów galicyjskich z r. 1782. Herb ten jest identyczny z herbem Szolców z Wolfowic, mieszczan lwowskich (bardzo podobny do herbu Domagaliczów, również mieszczan lwowskich, nobilitowanych 1624) i z herbem Dąb IV, podanym na str. 93 Księgi herbowej. Ze zaś Jachowicze używają przydomku z Wolfowic, więc można śmiało przypuszczać ich pochodzenie od Szolców. Herb tych ostatnich u Siebmachera (*Preus Schl II*) i u Rietstapa podany pod Scholtz von Wolfowicz i von Rosenthal *Pocz. Szl. Gal.; Sieb. IV. 14. 3.; Bork.; z zapisek WP Bron. Zaleskiego, właściciela majątku Janki w piotrkowskiem*

JACHTA. — W polu barwy niewiadomej—dwa słupy prostopadle załamane u dołu na bok w górze złączone poprzeczną belką, w środku której słupek pod półksiężcem rogami do góry. Prawdopodobnie przyniesiony na Litwę w końcu XV wieku lub początkach XVI przez tatarską rodzinę książęcą. *Autograf z r. 1544, własność WP. Bisiera. Z zapisek WP. Działulewicz.*

JACKOWSKI cz. Ryś odm. — W polu błękitnem — ryś naturalny w koronie, bieżący. Nad hełmem w koronie sześciopromienna złota gwiazda z lilią błękitną na każdym z pięciu wierzchnich promieni. Herb ten podaliśmy pod Bąkowskimi według Niesieckiego II. 46 —którzy jednego są herbu i pochodzenia z Jackowskimi—tam również jest gwiazda i lilia — lecz układ jest inny. Niesiecki IV. 25, wspomina tamże o odmianie Rysia bez korony noszącego na piersiach serce, z którego wychodzą dwa rogi. *Nies.; Sieb. IV. 14. 30.*

JACYNA. — W polu czerwonom — w środku podkowy złotej ocelami na dół—strzała srebrna u dołu rozdarta żelźcem do góry i półtora krzyża srebrnego bez prawego ramienia dolnego. Nad hełmem korona. Herb możnej rodziny z przydomkiem Onoszkowic na Wołyniu, kwitnącej w XVI stuleciu. *M. Woł.; Nies.; Kurop.; Malach.*

JACZYŃSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnem w środku podkowy złotej ocelami do góry — dwa krzyże kawalerskie srebrne jeden nad drugim. Nad hełmem w koronie jastrząb z dzwonkiem u nogi, w prawej szponie trzymający podkową z krzyżami jak na tarczy. Początek odmiany niewiadomy. Bernard Jaczyński w roku 1755 posiadał dobra Juki w dawnym powiecie wąsockim *Her. Kr. Pol.; Bork*

JAGNIĘ. — Na tarczy ściętej — w polu górnem błękitnem — jagnię srebrne ze złotą chorągiewką, w dolnem srebrnem — dwa pasy poprzeczne czerwone. Nad hełmem w koronie —trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Teodorowi Henrykowi Langfort, kapitanowi w batalionie skarbu koronnego przez Stanisława Augusta, króla polskiego 29 Lipca r. 1791 *Kanc. ks. 98 f. 10.*

JAKIMOWICZ cz. Ogończyk odm. — W polu czerwonym — na barku półpiersścienia srebrnego — także strzała żelazcem do góry dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb używany na Wołyniu w XVI wieku. *Kojarz. Nies.*

JAKOBSON, Gehema. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym złotem skrzydło orle srebrne barkiem w lewo, w lewym czerwonym — stopa orla złota. Nad hełmem w koronie to samo co na tarczy. Nadany Jakubowi Jakobsonowi von Embden z przydomkiem Gehema z żoną Esterą von Dalen i z dziećmi Jakubem Abrahamem i Anną Esterą przez Zygmunta III, króla polskiego 12 Marca r. 1624. *M. Kow. Ks. 157 f. 159*

JAKUBOWICZ cz. Junosza odm., Paschalis. — W polu zielonym na pagórku—baran srebrny z chorągiewką czerwoną. Nad hełmem w koronie skrzydło przeszyte strzałą w lewo do góry ukośnie. Nadany Paschalisowi Jakubowiczowi, z rodziny jakoby według świadectwa Wielącki poprzednio używającej barana z chorągiewką i przytoczonej u Bobrowicza z Metryki Wołyńskiej za wprowadzenie do kraju użytecznych fabryk przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 8 marca r. 1791. *Nies.-Bobr.: Wiel. Her. Kr. Pol.: Burk.*

JAKUBOWICZ II. — W polu barwy niewiadomej—na barku podkowy ocelami na dół—strzała bez opierzenia żelazcem do góry. *Z zapisek WP. Symbiwicka.*

JAKUBOWSKI cz. Topór odm. — W polu czerwonym — półksiężyc złoty barkiem w prawo, rogami do topora srebrnego z rękojeścią złotą na dół. Nad hełmem korona. Nadany neoficie Sebastjanowi si. podporucznikowi adjutantowi w dywizji pierwszej litewskiej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego w r. 1791. *Kms. sejm. 225. Z dyploma tryg. na upiół zniszczonego.*

JAKUBOWSKI cz. Kopacz odm. — W polu srebrnym — skrzydło czarne na takiejże stopie orlej. Nad hełmem korona. Nadany przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 10 grudnia r. 1765 wraz ze szlachectwem Wojciechowi Jakubowskiemu, pułkownikowi wojsk polskich z rodziny neofickiej pochodzącemu Hr. Borioński mylnie nadaje mu herb Rakowiec, który inaczej wygląda i dopiero roku 1830 nadany został. *L. nar. tr. Reg. Pol. ks. 23 f. 170; Kow. ks. 42a 3 i ks. 24 f. 17; Krausler, Frank i frankści. Z zapisek WP. Jacobowskiego. i WP. Dr. Zaleskiego.*

JAKUBOWSKI cz. Topór odm. — W polu czerwonym na toporze ostrzem w prawo—ukośnie J nachylonym — gołąb srebrny z podniesionymi skrzydłami, a obok niego z lewej strony sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Tarczę podtrzymuje orzeł z prawej, lew z drugiej strony. Nadany Michałowi, Kazimierzowi i Felicyanowi, synom Franciszka Jakubowskiego przez Stanisława Augusta, króla polskiego 24 Grudnia r. 1764. *Kow. ks. 45 46 f. 37. Her. Kr. Pol.: Burk.*

JAKUBOWSKI Baron cz. Topór odm. — Na tarczy czterodzielnej w polu I srebrnym — nad murem czerwonym—pół orla dwugłowego, w II czerwonym—na toporze drzewcem złotym lewo—ukośnie leżącym—gołąb wlatujący a za nim sześciopromienna gwiazda złota, w III czerwonym — topór drzewcem do góry, ostrzem na dół (jak w II bez dodatków), w IV błękitnym srebrna rzeka czyli krzywaś w kształcie odwróconej litery S — prawo—ukośnie leżącej — z krzyżykiem kawalerskim u góry. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane w pierwszym — pół orla dwugłowego, w drugim topór utkwiony drzewcem w lewo ukośnie do góry. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Wincentemu Jakubowskiemu 21 grudnia 1808, potwierdzony dyplomem 9-go sierpnia r. 1810, a przelany na synowca tegoż Władysława 10 Października r. 1832 przez Franciszka I, cesarza austriackiego. *Pwa. sil. gal.: Hefn.: Kos. I 22: Burk.*

Podajemy według Hafnera odmianę powyższego herbu prawdopodobnie powstałą przez przelanie tytułu na drugą linię Jakubowskich.

JAKUSZEWSKI, Jakuszowski cz. Szalawa odm. — W polu błękitnym — złoty pierścień z takimże krzyżem kawalerskim na wierzchu i we środku. Nad hełmem korona. Herb używany w XVI wieku w bractwskim. *Nawz. Czarna: Krzyż: Burk.*

JALOWICKI I, Jałowski cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym — nad dwiema krokwi-ami srebrnymi literę **W** tworzącymi strzała złota żelźcem do góry i dwa miecze ostrzami do dołu na niej ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana prawdopodobnie herbu Jałowskich (patrz poniżej). *Hef.*

JALOWSKI I, Jełowski cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym nad dwiema krokwi-ami srebrnymi literę **W** tworzącymi — strzała żelźcem do góry z krzyżem ukośnym na sobie. Herb Jałowskich z przydomkiem Baranowicz — jakoby z Prus na Litwę w XV stuleciu przybyłych i osiadłych w majątku Jałowe w grodzieńskim. *Kołat.; Nies. IV. 433. VIII. 591; Piek. 280.*

JALOWSKI II cz. Syrokomla odm. W polu czerwonym — nad dwiema krokwi-ami srebrnymi literę **W** tworzącymi także strzała dwa razy prawo-ukośnie przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie też same krokwie ze strzałą tak samo przekrzyżowaną. Prawdopodobnie bałamutna odmiana herbu litewskiego Jałowskich. *Hefn.*

JALÓWKA I cz. Paprzyca odm. Jałowki, Jałowke. — W polu czerwonym koło młyńskie srebrne. Nad hełmem w koronie skrzydło. Odmiana szląska herbu Paprzyca w XVII stuleciu. *Sieb. VI. 8. I. 38.*

JALÓWKA II. — W polu czerwonym — koło młyńskie srebrne. Nad hełmem na trzech pió-rach strusich, z których środkowe białe, skrajne czerwone — koło młyńskie. Tamże. *Sieb. VI. 8. I. 38.*

JALOZO cz. Dąbrowa odm. — W polu błękitnym — nad szablą w poprzek, ostrzem do dołu, a końcem w prawo—podkowa złota z takimże krzyżem na barku i przy każdym ocelu. Nad hełmem w koronie skrzydło przeszyte strzałą. Początek odmiany niewiadomy. *Z oryg. dyplomu gub. mohilewskiej r. 1856 wydanego Antoniemu Jałozie.*

JANINA I cz. Pole w polu. — W polu czerwonym — tarcza fioletowa czy brunatna. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Jeden z bardzo starych herbów polskich. Lelewel przypuszcza, że jest to tarcza ze skrajem (*bordure*), która wskutek malej ścisłości języka heraldycznego w Polsce przeobraziła się na tarczę w tarczy. W zapisce sądowej krakowskiej z r. 1425 herb ten jest opisany: szczyt w szczycie; w zapiskach zaś kapi-tulnych z r. 1550 i 1567 herb ten tak w jednej jest opisany: campus albus in campo celestini coloris (pole białe w błę-kitnym); w drugiej dwie poli, jedno białe, drugie modre, w polu czerwonym. *Ulan Inscr. Clenod. Nr. 481.; Biel.; Dług.; Papr.; Okol.; Nies. I. 483 i IV. 435.; Mał. I.; Arch. Kom. hist. T. III. str. 408 N. 361, 397.*

JANINA II. — W polu czerwonym — tarcza rycerska z profilu. Odmiana rysunkowa z XVII wieku. *Her. Kr. Pol.*

JANKIEWICZ, Jankajtys. — W polu błękitnym — pod trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami rzędem — pas fioletowy pod którym — pół orła srebrnego. Nad hełmem w ko-ronie pod sześciopromienną złotą gwiazdą — czarne skrzydło barkiem w lewo. Nadany Hieronimowi, Maciejowi, Pawłowi i Adamowi Jankiewiczom 20 Lutego 1564 *Z oryg. dyplomu deput. Witeb. r. 1843.*

JANKOWICZ. — W polu barwy niewiadomej — na belce poprzecznej w końcach załamanej prostopadle do góry i na boki krzyż zakończony półksiężycem. Nad hełmem korona. Prawdopodobnie z końca XIV lub początku XV w. przyniesiony przez rodzinę tatarską używająca przydomku Drewiński. *Z autografu z r. 1568, własność WP. Bisiera. Żychl. XVIII. 148.*

JANKOWSKI cz. Łódzia odm. — W polu czerwonym — na złotej łodzi krzyż srebrny. Początek odmiany niewiadomy. W mazowieckiem, podlaskiem i brześciańskim Niesiecki wylicza Jankowskich herbu Korab. *Kołat.; Caarn.; Krzyż.; Nies.*

JANOREŃSKI. — W polu srebrnym—popiersie błękitno ubrane, z głową w krymce błękitnej z takiemż uszami. Nad hełmem w koronie także popiersie w lewo. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny polskiego pochodzenia w XVII stuleciu na Szląsku osiadłej. *Sieb. VI. 11 tekst i tabl. 15.*

JANOWSKI cz. Janina odm. — W polu czerwonym tarcza złota. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Początek odmiany niewiadomy. Odmiana przysługująca Janowskim w Poznańskim. *Sieb. III. 2. 231.*

JANULEWICZ. — W polu błękitnym — trzy srebrne lilie: dwie i jedna. Nad hełmem korona. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi Janulewiczowi, towarzysowi w brygadzie drugiej pieszej Wielkiego Księstwa Litewskiego przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 12 Marca r. 1792. *Kauc. ks. 100 f. 219.; Zapiski WP Jaczkowskiego*

JANUSZOWICZ cz. Snop. — W polu barwy niewiadomej — snop jęczmienia opasanego wstęgą między trzema listkami dębowymi. Nadany za waleczność Aleksandrowi Janusiewiczowi, towarzysowi Humieckiego, przez Jana Kazimierza, króla polskiego 1 maja r. 1662. *M Kor. ks. 203 f 86; Vol. Leg. IV. 873.; Krayz.*

JĄŃSKI cz. Doliwa odm. — Na tarczy czterodzielnej o barwach niewiadomych w polu I i IV orzeł — w II i III pas poprzeczny z dwiema różami. Nad hełmem w koronie pół lwa. Herb rodziny polskiego pochodzenia na Szląsku. *Sieb. VI. 8. III. 54: Nies.*

JARACZEWSKI cz. Zaremba odm.—W polu fioletowym czy brunatnym nad murem srebrnym z blankami i o czterech strzelnicach w kształcie krzyżów: trzy i jeden—pół złotego lwa. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego Odmiana w poznańskim. *Sieb. III. 2. 232.*

JAROCKI.—W polu barwy niewiadomej — serce obarczone krzyżem równoramiennym mające drugi krzyż kawalerski w środku. *Z autografu, jednego z podpisem Piotra Jarockiego z r. 1604 w zbiorze Juliusza Hr. Ostrowskiego, drugiego z r. 1608 w zbiorze WP. Dainulewicza.*

JAROCKI cz. Rawa odm. bez Róży. — W polu złotym — na czarnym niedźwiedziu bieżącym —panna czerwono ubrana siedząca z rozpuszczonymi włosami, koroną na głowie i rękoma do góry wzniesionymi. Nad hełmem w koronie pomiędzy jeleniami rogami pół niedźwiedzia. Odmiana przysługująca starożytnemu domowi Jarockich z Jaroczyna w poznańskim. *Okol: Nies. X.*

JAROCKI Baron (*Jarotschin*) cz. Rawa odm. — W polu złotym —na niedźwiedziu bieżącym —panna błękitno ubrana siedząca z rozpuszczonymi włosami, koroną na głowie, w prawej ręce cztery chorągiewki czerwono-srebrne, w lewej zaś trzy wzniesione trzymająca. Nad tarczą trzy helmy ukoronowane, w skrajnych orzeł czarny ukoronowany, w środkowym panna na niedźwiedziu z chorągiewkami jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem. Herb nadany r. 1629 wraz z tytułem baronowskim czeskim rodzinie polskiego pochodzenia osiadłej w Czechach i na Szląsku. *Sieb. VI. 11. 15 i VI. 8.*

JAROCKI Hrabia cz. Rawa odm. - - Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnym — lew złoty ukoronowany, pierwszy w lewo drugi w prawo, w II i III złotych — orzeł czarny ukoronowany, pierwszy w prawo drugi w lewo, w V złotym — na czarnym bieżącym niedźwiedziu — panna błękitno ubrana w koronie z rozpuszczonymi włosami chorągiewkę czerwono srebrną w każdej ręce wzniesioną trzymająca. Nad tarczą trzy helmy, w pierwszym z mitrą książęcą i trzecim z koroną szlachecką orzeł czarny ukoronowany — nad środkowym z koroną szlachecką, pół panny z chorągiewkami jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem. Herb nadany wraz z tytułem hrabiowskim rodzinie polskiego pochodzenia w Czechach i na Szląsku r. 1670 *Sieb. VI. 11. 67 i VI. 8.*

JAROCZEWSKI cz. Zagłoba odm. -- W polu błękitnym na mieczu końcem do góry — podkowa srebrna ocelami na dół. Nad hełmem w koronie skrzydło przesyte strzałą. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia, osiadłej w Prusach zachodnich i południowych. *Sieb. III. 2 232*

JAROSŁAW. — Na tarczy pasem złotym lewo-ukośnie ściętej w polu górnem czerwonym — jednorożec w lewo, w dolnem błękitnym — delfin złoty w prawo. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami sześciopromienna gwiazda złota. Labry z prawej błękitne z lewej czerwone — podbite złotem. Godło: BEATUS QUI UTILIS. Nadany z dziedzicznym szlachectwem Franciszkowi Christiani, synowi Jana, jenerałowi lejtnantowi korpusu inżynierów, dyrektorowi jeneralnemu komunikacyi lądowych i wodnych w Królestwie Polskiem, przez Mikołaja I. cesarza rosyjskiego i króla polskiego 14 Stycznia n. s. r. 1840. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

JAROSZYNSKI cz. Korczak odm. — W polu czerwonym — na trzech srebrnych wrębach poprzecznych, równoległych, stopniowo ku dołowi krótszych — strzała żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone, złote i błękitne. Początek odmiany niewiadomy; herb używany na Wołyniu. Podług Stupnickiego Jarosz, wójt miasteczka Pawołocza na Ukrainie, odznaczywszy się r. 1671 w wojnie z kozakami, zalecony przez Hetmana Rewerę Potockiego, otrzymał szlachectwo i odtąd zaczął pisać się Jaroszyńskim. Źródła tej wiadomości Stupnicki nie podaje. *Stup.; Riel.; z notat WP. B. Opoczyńskiego, właściciela dóbr Kuna i WP. Br. Zaleskiego, właściciela dóbr Janki.*

JASIEŃCZYK I cz. Klucz, Jasienice, Jasiona. — W polu błękitnym — złoty klucz zębem do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Mat. I.*

JASIEŃCZYK II. — W polu błękitnym — klucz złoty z zębem na obie strony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kowalskim i innym. *Nies. IV. 454; Matach.; autograf z r. 1566 i 1682 w WPP. Bisiera i Dziadulewicz.*

JASIEŃCZYK III cz. Klucz rozdarty. — W polu czerwonym — klucz srebrny z zębem na obie strony w kształcie litery **T** z gwiazdą sześciopromienną złotą przy lewym boku. Odmiana przysługująca w XVI stuleciu Obuchowiczom na Wołyniu i rodzinie Czeczerskich w Mozyrskiem. *Sieb. IV. 1.; b. 11; Kojat.; Nies. VII. 17 i X. 91; Matach.*

JASIENIECKI I. — W polu czerwonym — kotwica srebrna lub złota ze słupem na kształt litery **T**. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Według Okolskiego herb ten w XVI w. na Podlasiu przez Jasienieckich używany mógł powstać z połączenia herbów Dulicz i Chrynickich. Dr. Piekosiński w dziele swoim „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej” pierwsze wyd. cytuje pieczęć Andrzeja Bókija, na której tenże znak widnieje. *Papr.; Kojat.; Okol.; Nies.; Piek.; Sieb. II. 14. 9.*

JASIENIECKI II. — W polu czerwonym — pod barkiem srebrnego półksiężyca z gwiazdą sześciopromienną złotą między rogami — dwa słupy srebrne w środku takąż belką poprzeczną złączone, na belce strzała żelazcem do góry, po prawej stronie obu słupów strzała do każdego z ich wierzchołków ukośnie zwrócona, po lewej również ukośnie do ich podstawy strzała zwrócona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Prawdopodobnie bałamutne przekształcenie znaku Wojnów Jasienieckich, o których poniżej. *Nies.; Sieb. IV. 14. 9.*

JASIENIECKI III^a. — W polu czerwonym — pod barkiem półksiężyca z gwiazdą sześciopromienną między rogami: dwa haki u szczytu w prawo-ukośnie na dół, u podstaw w lewo ukośnie do góry załamane, w środku zaś na belce poprzecznej łączącej oba — strzała bez opierzenia żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Wojnów Jasienieckich, według Kojalowicza od ruskich książąt pochodzących. Na rysunku Tab. IX str. 245 dzieła prof. Piekosińskiego „O Dyn. poch. szl. pol.” zapomniano zakończyć strzałę żelazcem, na rysunku zaś u Kojalowicza, wydanego w Heroldzie prof. Piekosińskiego, załamanie obu haczyków niewłaściwie zdaje się dano do środka. *Koj.; Piek.*

JASIENIECKI III^b. — W polu błękitnym — pod barkiem srebrnego półksiężyca z gwiazdą złotą między rogami, dwa srebrne haki u szczytu w prawo ukośnie na dół, u podstaw w lewo ukośnie do góry załamane, w środku zaś na złączeniu ich poprzecznym — strzała żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Sieb. IV. 14. 9.*

JASIEŃSKI. Jasiński cz. Wąż odm. — W polu czerwonym — dwa złote węże głowami do siebie — ogonami na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek herbu niewiadomy. *Jabl.; Małach.; Bork.*

JASION. — W polu błękitnym — trzy gęsie pióra srebrne rzędem końcami do pisania na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz ze szlachectwem dziedzicznym Franciszkowi Jasińskiemu, synowi Jana, nauczycielowi przy gimnazjum gubernialnym warszawskim przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 1 sierpnia n. s. r. 1848. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

JASKOLD. — W polu barwy niewiadomej — podkowa barkiem do góry, ocelami obejmująca koniec miecza w jej środek skierowany. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jaskoldowie są w nowogrodzkim, mają być jednego pochodzenia z Jaszczoldami. *Z autografu z r. 1584 własność WP, Bismier; Nies.; Bork.*

JASKOLECKI cz. Radwan odm. — W polu srebrnym — chorągiew kościelna czerwona o trzech polach ze srebrną frędzlą na dół prostopadłe zwieszonych, z krzyżem kawalerskim srebrnym nad środkową połą i pierścieniami po obu końcach drzewca. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa czerwone między trzema złotymi. Odmiana w Prusiech zachodnich Jaskoleckim przysługująca. Są Jasklewscy i Jasklowscy herbu Radwan. *Sieb. III 2. 233; Nies.; Bork.*

JASKULECKI. — W polu błękitnym — nad czarną kotwicą sznurem srebrnym okręconą dwa złote półksiężycy barkami zetknięte, z których górny obejmuje sześciopromienną gwiazdę złotą. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie półksiężycy barkiem na dół z gwiazdą sześciopromienną złotą między rogami. Herb prawdopodobnie powstały z połączenia dwóch innych. *Model.*

JASTRZĘBIEC I cz. Bolesta, Boleszczyc, Jastrzęby, Kamiona, Ludbrza, Lubrza, Łazanki, Nagorza. — W polu błękitnym — złota podkowa ocelami do góry. Nad hełmem w koronie jastrząb. Jeden z najdawniejszych herbów polskich, licznym rodzinom przysługujący, już wspomniany w zapisach z końca XIV wieku. Według zapisek heraldycznych profesora Łaguny wydanych przez D-ra Piekosińskiego zawołanie Kaniowa przytaczane jako synonim Jastrzębca nie istniało i powstało z mylnego odczytania Kamiony. *Dług.; Biel., Papr.; Okol.; Nies.; Mał. I str. 71 i nast.; Ulan; Łaguna.*

JASTRZĘBIEC II. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie jastrząb z złotymi dzwonekami u nóg, podkową z krzyżem w prawej wzniesioną trzymający. Odmiana poprzedniego. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Pot.; Koj.; Nies.; Her. Kr. Pol.*

JASTRZĘBIEC III. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie jastrząb z dzwonkiem u lewej nogi. Odmiana powyższego. *Papr.; Sieb. IV. 14. 9.*

JASTRZĘBIEC IV. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie jastrząb z dzwonkiem u lewej nogi i pierścieniem w dziobie. Odmiana przysługująca Kierskim, Konopnickim, Leszczyńskim. *Nies. IV. 469.; Her. Kr. Pol.*

JASTRZĘBIEC V. — W polu błękitnym — w środku złotej lub srebrnej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski złoty, na którym jastrząb z dzwonkiem u lewej nogi i takimże pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie jastrząb z dzwonkiem i pierścieniem jak na torczy. Odmiana przysługująca Brzozowskim i Koczasskim. *Kojat.; Nies. II. 338. IV. 470. V. 148*

JASTRZĘBIEC VI — W polu błękitnym — pod trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi rzędem podkowa złota ocelami do góry z takimże krzyżem kawalerskim w środku. Nad hełmem w koronie jastrząb z dzwonkiem u lewej nogi podkową złotą z takimże krzyżem w prawej sponie w środku. Odmiana przysługująca Turlajom i innym. *Nies. IV. 470. IX 151.*

JAŻWINSKI cz. Grzymała odm. — W polu złotem — mur czerwony z trzema basztami blankowanymi, w bramie otwartej którego stoi rycerz w zbroi z mieczem w prawej. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym na ogonie pawim — trzy baszty czerwone blankowane, w drugim trzy pióra strusie: czerwone między złotem. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana udzielona jednej gałęzi rodziny Jazwińskich na Jażwinach w ziemi cietanowskiej w osobie Aleksandra, przy wpisaniu tegoż do pocztu szlachty galicyjskiej, za zezwoleniem Franciszka Józefa I, cesarza austriackiego w roku 1850. *Z kopii dyplomu w zbiorze Jul. hr. Ostrowskiego.*

JEDEN, Joeden Koniecpolski. — Na tarczy ściętej w polu górnem srebrnem — ręka złotajna z mieczem, w dolnem błękitnem — lew bieżący z różą pod prawą łapą. Nad hełmem w koronie nad rogami złotego półksiężyca — sześciopromienna złota gwiazda. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Joeden w Prusiech zachodnich osiadłej, z przydomkiem Koniecpolski niewłaściwie przywłaszczonym, z której Piotr przyznane miał szlachectwo przez Jana III, króla polskiego 2 sierpnia 1677, potwierdzone przez Fryderyka Wilhelma II, króla pruskiego 1 maja r. 1770. *Sieb. III. 2. tekst 186, tabl., 235; Bork.*

JEDLINA. — Na tarczy ze skrajem złotym dwudzielnej — w polu prawem błękitnem — pół lwa srebrnego, w lewym czerwonym — pod barkiem złotego rogu myśliwskiego — munsztukiem w prawo — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Tarczy strzeże z prawej rycerz zbrojny z szarfą przez plecy, lewą ręką na włóczni oparty, prawą zaś ręką na lwa w tarczy wskazujący. Nadany Wilhelmowi Krystyanowi Jakobsonowi z dziedzicznym szlachectwem przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790 i potwierdzony dyplomatem 6 Stycznia r. 1792. *Konst. 220; Her. Kr. Pol.; Bork.*

JELEC I cz. Leliwa odm. — W polu błękitnem — między rogami złotego półksiężyca barkiem lwa dół — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie dwie złote chorągwie kościelne o trzech polach równolegle jedna nad drugą. Odmiana przysługująca Jelcom na Żmudzi. *Nies.*

JELEC II cz. Leliwa odm. — W polu błękitnem — nad półksiężycem złotym rogami obejmującym gwiazdę sześciopromienną złotą — dwie złote chorągwie kościelne o trzech polach równolegle w poprzek jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie dwa haki srebrne, górą na boki, dołem do siebie zakrzywione, ukośnie skrzyżowane. Herb złożony z Chorągwi i Leliwy przysługujący Jelcom. *Hefn.*

Rysunek herbu tego podany na tabl. VII dzieła „O dynast. poch. szl. pol.“ wyd. pierwsze, mianowicie u D-ra Piekosińskiego chorągiew leży jedna na prawym druga na lewym rogu półksiężyca. Tymczasem Niesiecki wyraźnie mówi że te dwie chorągwie które figurowały, jedna nad drugą w klejnocie poprzedniej odmiany, nosili Jelcowie także w tarczy nad Leliwą; ale i w pieczęciach podobny herb przedstawiających jak np. Czernenkowskich lub Chorągwi Kmitów, układ chorągwi jest ten sam za którym przemawiamy t. j. chorągwi jednej nad drugą. Wreszcie niewiadomo, z kąd, ale prawdopodobnie z dokumentu wzięty, tenże sam układ znajdujemy u Hefnera.

JELEŃ I. — W polu czerwonym — jeleni czarny ze srebrną przepaską. Nad hełmem w koronie jeleni róg złoty. Herb Szczuckich z przydomkiem Szczyglewicz w halickiem w r. 1782 przez sąd ziemski halicki przyznany. *Pocz. szl. gal.; Hef.; Bork.*

JELEŃ II. — W polu błękitnem — nad złotym płotem — pół jelenia naturalnego. Nad hełmem w koronie pół jelenia. Nadany Jerzemu Holarkowi, Janowi Kortagowi i Janowi Sernikowi 28 Lipca r. 1515. *Metr. Kor. 30 f. 33.*

JELEŃ pływający. — W polu barwy niewiadomej — pod sześciopromienną gwiazdą — jeleni wśród nurtów. *Panegiryk z r. 1723 w księgozb. Ord. Hr. Krasińskich; i z r. 1735 w zbiorze Jul. hr. Ostrowskiego.*

JELEŃCZYK cz. Opole. — W polu barwy niewiadomej — jelenia głowa mieczem w prawo ukośnie między rogami przebita. Nad hełmem korona. Zapiski sądowe z XV stulecia. *Ulan.*

JELEŃSKI cz. Odrowąż odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żeleźcem do góry Ju dołu rozdarta i wąsami zakończona, w połowie przekrzyżowana bez prawego ramienia krzyżowego. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Odmiana przysługująca Jeleńskim na Litwie. U Hefnera wadliwie krzyż bez jednego ramienia umieszczony pomiędzy wąsami Odrowąża, a na ogonie pawim niewłaściwie umieszczono strzałę. *Kołat. 186; Nies. IV 48 i VII. 45; Piek. 257 tabl. XIV.*

JELITA I cz. Koźlarogi, Nagody. — W polu czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę — Środkowe żeleźcem na dół, boczne żeleźcem do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pół kozła rogatego. Jeden z bardzo starych herbów naszych. *Zapiski sądowe z XV stulecia. Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan; Sieb. IV. 14.*

JELITA II cz. Koźlarogi. — W polu czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę; środkowa żeleźcem na dół, boczne żeleźcem do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie koźle rogi. Odmiana litewska. *Kołat.*

JELITA III. — W polu błękitnym — trzy srebrne kopie w gwiazdę; środkowa żeleźcem na dół. Boczne żeleźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany Walentemu Łapczyńskiemu, drukarzowi, pod Pskowem 20 Listopada r. 1581 przez Stefana, króla polskiego przy adoptacji kanclerza Jelity Zamoyskiego, oraz Janowi Śliwickiemu r. 1685 przez Jana III, za zezwoleniem Marcina Zamoyskiego, podskarbiego wielkiego koronnego. *Papr.; Nies. VI. 205 i VIII. 400; Vol. Leg. V. 730.*

JELSKI cz. Pielesz odm. — W polu czerwonym pod krzyżem kawalerskim — dwa miecze Jostrzem do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Jelskim na Litwie. *Kołat.*

JELSKI II cz. Pielesz odm. — W polu czerwonym — nad sześciopromienną gwiazdą złotą — dwa miecze ostrzem do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Z pieczętki XIX stulecia.*

JEŁOWICKI I, Jałowicki cz. Brama, Bożeniec odm. — W polu czerwonym — belka srebrna srebrnym krzyżem obarczona z obu końców na dół prostokątnie załamana w pałaki na obie strony wygięte. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Stary herb litewsko-ruski kniaziów Kropotków na Jałowiczach zowiących się także Jełowickimi. Znak tego herbu może być ruską literą П z krzyżem. *M. Wot., Nies. IV. 486 Hefn.; Sieb. IV. 14. 2; Dar.; Piek.; Wolff.*

JEŁOWICKI II. — W polu błękitnym — belka czerwona z obu końców w kliny wygięte na boki załamana, takimiż krzyżem obarczona. Barwy używane przez gałąź żyjącej rodziny Jełowickich. *Z pieczętki herbowej.*

JEŁOWICKI III. — W polu barwy niewiadomej — belka poprzeczna obarczona krzyżem, z obu końców załamana prosto w słupy u dołu przekrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Z autografu r. 1561, 1565 i 1582 własność WP. Bisteva; Okol.; Dar.; Piek. 245 tabl. IX N. 21.*

JENONIA. — W polu srebrnym — głowa jelenia naturalna. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany Maciejowi i Stanisławowi braciom Szymanieckim przez Stanisława Augusta, króla polskiego 12 Grudnia r. 1781. *Kanc. ks. 42a str. 355.*

JERLICZ cz. Lis odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żeleźcem do góry bez opierzenia dwa razy prawo-ukośnie przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie pół lisa czerwonego. Odmiana przysługująca Jerliczom na Podolu idącym od Jutrow-Pliszczow w słonimskim. *Bork., Spis szl. 603.*

JERZMANOWSKI Baron cz. Dołęga odm. — W polu błękitnym — w środku podkowy srebrnej krzyżem złotym kawalerskim obarczonej — strzała srebrna żelźcem na dół. Nad koroną baronowską francuzką skrzydło czarne strzałą przesyte. Odmiana przysługująca Jerzmanowskiemu z których Paweł, pułkownik wojsk polskich, otrzymał tytuł baronowski od Napoleona I, cesarza francuzów, linia baronowska wygasła r. 1864. *Kos. I. 220; Bork.*

JERZYŚLAW. — W polu błękitnym — pod sześciopromienną gwiazdą złotą — głowa jelenia srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Godfrydowi Frejer, profesorowi uniwersytetu 14 Stycznia r. 1823 przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Dziennik praw.*

JESKI I, Jaske, (Köhu von Jaski). — W polu błękitnym nad trzema srebrnymi rzekami poprzecznymi po parę razy w pałąk wygiętymi — pół złotego lwa trzymającego w łapach srebrny cep zdobny w trzy żółdzie: jeden z prawej, dwa z lewej strony, i zakończony po nad głową lwa bijakiem w łuskę w środku zgrubionym. Nad hełmem w koronie pół lwa z takimże cepem. Labry błękitne podbite złotem. Herb pierwotny Jasków, rodziny pomorskiej w Prusach wschodnich i zachodnich osiadłej — do patrycyatu gdańskiego należącej — zaliczonej do szlachty św. państwa rzymskiego przez cesarza Karola V, 20 czerwca r. 1534, a potwierdzonej 15 Października 1600 przez cesarza Ferdynanda III. *Sieb. III. 2. tekst i tabl. 253 i VI. 9 tekst i tabl. 25*

JESKI II, Jeske, Jeska, Jaski, Jeschka cz. Półkozic odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — ośla głowa srebrna, w lewym błękitnym — lew złoty z maczugą srebrną w przednich łapach. Nad hełmem korona. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Nadany 29 Kwietnia r. 1630 przez Zygmunta III, króla polskiego, przy adoptacji Mikołaja Półkozica Wolskiego, marszałka wielkiego koronnego, urodzonym Andrzejowi, konsyliarzowi elektora brandenburskiego i Izraelowi konsulowi miasta Gdańska, braciom Chone zwanym Jaski — wnukom Pawła Chone, zwanego Jaski. Ten zaś jeszcze przez Karola V, cesarza świętego państwa rzymskiego do godności szlacheckiej wyniesiony został. Heroldya Królestwa Polskiego wydała Herbertowi Jeska dyplom potwierdzający szlachectwo i prawo używania powyżej opisanego herbu 6 Sierpnia n. s. r. 1850 za N. 533. *Z dyplomu oryginalnego r. 1630; M. Kor. ks. 178 str. 79, 80. Z dokumentów rodzinnych WP. Teodora Jeske-Choińskiego.*

JESKI III, Jeska. — W polu srebrnym na trzech belkach czy wrębach czarnych ku dołowi tarczy coraz dłuższych — pół lwa złotego z takąż gałązką w łapach. Nad hełmem w koronie belki z lwem jak na tarczy. Powinowactwo z poprzednim herbem widoczne. *Z oryginalnego dyplomu Heroldyi Królestwa Polskiego, wydane go Norbertowi Antoniemu Jeskemu w r. 1850.*

JESKI IV, Jeska. — W polu błękitnym — nad trzema srebrnymi rzekami poprzecznymi po parę razy w pałąk wygiętymi, pół złotego lwa z cepem zakończonym girlandą po nad głową lwa wyciągniętą. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Sieb. VI. 9. 25*

JEZIERSKI Hrabia cz. Nowina odm. — W polu błękitnym — nad srebrnym uchem od kotła barkiem na dół postawionego — miecz ostrzem do środka. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — noga zbrojna w kolanie zgięta piętą w lewo do góry. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie mazowieckiej z Jezior, przydomku Gołąbek, w XV stuleciu licznie rozrodzona, z której jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski 5 czerwca r. 1801 w osobie Jacka Jezierskiego, kasztelana łukowskiego, posła do sejmu w Galcyi. Tytuł przyznany w Rosyji 10 Listopada r. 1849. *Pocz. szl. gal.; Grit.-Hild; Kos; Bork.*

JEZIERSKI Hrabia cz. Nowina i Prus II. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — miecz ostrzem do środka srebrnego ucha od kotła barkiem na dół postawionego, w dolnym czerwonym na dwóch kosach pałąkowatych dołem związanych górą końcami ukośnie skrzyżowanych półtora krzyża srebrnego bez prawego dolnego ramienia. Nad koroną hrabiowską dwa hełmy ukoronowane w pierwszym noga zbrojna w kolanie zgięta piętą w lewo do góry, w drugim ręka zbrojna z mieczem. Labry z prawej błękitne z lewej błękitne podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Chrzęński.*

JEZIERZA, Jeziora. — W polu czerwonym — na złotym krzyżu kawalerskim kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z bardzo dawnych herbów polskich. W zapiskach sądowych z XV wieku spotykany. *Paprz.; Biel.; Okol.; Kojat.; Nies.; Mat.; Ulan.*

JEZIERZA II. — W polu czerwonym — na złotym krzyżu kawalerskim — kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie także kruk. Odmiana przysługująca Zajczkowskim i innym *Sieb. IV. 14. 9.*

JEŻ. — W polu czerwonym — jeż czarny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z dawnych herbów naszych w pomorskiem i na Litwie. *Paprz.; Okol.; Kojat.; Nies.*

JEŻEWSKI cz. Renard odm. — W polu czerwonym — nad murem srebrnym — lis naturalny w biegu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Według niejasnego opisu Złotej księgi. *Zychl. XIX. 54.*

JĘDRZEJEWICZ, Jędrzejowicz. — W polu błękitnym — podkowa srebrna barkiem do góry. Nad hełmem w koronie między dwoma piórami błękitnymi ręka zbrojna z mieczem. Nadany Janowi Jędrzejowiczowi z rodziny ormiańskiej w Galicyi 20 Maja r. 1781. *Kur.; Barącz.; Hefn.; Bork.*

JODZIESZKO cz. Bełty odm. — W polu czerwonym — dwie strzały żelźcem w prawo skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana litewska — przysługująca Jodzieszkom Balcerowiczom i Kierdejom Radziwonowskim. Bełty właściwe są bez żelźca (patrz Księga herbowa str. 29). *Kojat.; Nies.; Piek.*

JODZIESZKO II. — W polu czerwonym — dwie złote strzały żelźcem do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Hefn.*

JORDAN cz. Trąby odm. — Na tarczy ściętej obramowanej złotem — w polu górnem zielonym — korona czerwona z blankami zamiast pałek, w dolnem srebrnym — trzy trąby myśliwskie czarne: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między trąbą srebrną a złotą ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Herb nadany przy odnowieniu szlachectwa 1 Października r. 1789 Emanuelowi Godfrydowi Jordanowi pochodzenia polskiego w Prusiech osiadłemu, którego syn Jan Jerzy Godfryd Wilhelm otrzymał tytuł baronowski bawarski 12 Lutego r. 1814. *Sieb. III. 2. 236.*

JUDYCKI cz. Radwan odm. — W polu czerwonym — na strzale żelźcem do góry, rozdartej u dołu złota chorągiew kościelna drzewcem w poprzek o dwóch połach z frędzlami. Nad hełmem w koronie na strzale w poprzek kruk z pierścieniem w dziobie. Herb na Litwie przysługujący rodzinie polskiego pochodzenia a poprzednio z Niemiec, należącej do rodu Waldorfów herbu Nabram *Okol.; Kojat.; Nies.*

JUNDZIŁŁ I cz. Łabędź odm. — Na tarczy czterodzielnej — w polu I czerwonym — łabędź srebrny (*Łabędź*); w II czerwonym — lilia srebrna (*Gosdawa*); w III srebrnym — trzy czarne trąby: dwie i jedna w gwiazdę (*Trąby*); w IV błękitnym — podkowa z krzyżem na barku i przy każdym ocelu (*Dąbrowa*). Nad hełmem w koronie ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. *Z autografu z XVI wieku w posiadaniu Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

JUNDZIŁŁ II Hrabia cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym — łabędź srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Herb wygastę galęzi rodziny litewskiej Jundziłłów od Goligunta czy Golimunta wywodzącej się, która otrzymała tytuł hrabiowski pruski r. 1793. *Kojat.; Nies.; Bork.*

JUNOSZA I, Baran, Barany. — W polu czerwonym na murawie lub bez takowej — baran srebrny. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich. W zapiskach sądowych z XV stulecia wspominany. *Dług.; Paprz.; Okol.; Nies.; Mat.; Ulan.*

JUNOSZA II. — W polu czerwonym na zielonej murawie lub bez takowej baran srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie.

JUNOSZA III^a. — W polu czerwonym na zielonej murawie lub bez takowej — baran srebrny. Nad hełmem w koronie pół barana. *Kojat.; Sieb. VI 28.*

JUNOSZA III^b. — W polu czerwonym — na zielonej murawie lub bez takowej — baran srebrny z podniesioną prawą nogą do biegu. Nad hełmem w koronie pół barana. Labry czerwone podbite srebrem.

JUNOSZA III^c. — W polu czerwonym — baran wspięty. Nad hełmem w koronie pół barana.

JUNOSZA IV. — W polu czerwonym — na murawie lub bez takowej — baran srebrny z chorągiewką błękitną. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie.

JUNOSZA V. — W polu czerwonym na zielonej murawie — baran srebrny z po za różanego krzaka wybiegający. Nad hełmem w koronie pół barana albo trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. *Odmiany z Niesieckiego, Siebmachera i z pieczętek wsięte.*

JUŃCZYK. — W polu czerwonym — krzyż podwójny srebrny, u dołu w kotwicę bez żeleźców rozdarty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb Juńczyków na Żmudzi w XVI stuleciu *Okol.: Kojat.; Nies.*

JUŃCZYK II. — W polu czerwonym — krzyż srebrny u dołu w kotwicę bez żeleźców rozdarty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego na Wołyniu należąca wprawdzie do Juńczyków, przysługująca Bolbasom Boguszewskim i Krzyżanowski. Zwracamy uwagę że Waskiewiczowie, w mińskiem, należący wprawdzie do Juńczyków, używają według Kojalowicza krzyża rozdartego wprost, nie w kotwicę *Nies.; Kur; Małach.*

JURACHA cz. Poraj i Kotwica odm. — Na tarczy dwudzielnej w polach prawem czerwonym — róża srebrna, w lewym również czerwonym w poprzek dolnego końca strzały bez opierzenia, żeleźcem do góry obróconej w środku przekrzyżowanej bez prawego ramienia — pół kotwicy tworzącej literę **S** żeleźcem w prawo na dół ukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny litewskiej z Gedroyciami jeden początek mającej, dawniej Róża, później Róża w połączeniu z Kotwicą pieczętującej się. *Kojat.; Stryj.; Nies*

Idąc za Niesieckim, który mylnie opisał ten herb pod Jurachą ale wnet pod monografią rodziny Jurachów, choć nie jasno, poprawił się, Małachowski opisuje herb ten: nad kotwicą krzyż. Rysunku nie spotkaliśmy nigdzie. Doktor Piekosiński naznacza Jurachom herb Juńczyk Bolbasów opierając się na Niesieckim. *Piek. 232.*

JURGIEWICZ cz. Janina odm. — W polu czerwonym — tarcza fioletowa mniejsza o srebrnym skraju. Nad hełmem w mitrze bez krzyża, nad murem z bramą o szczycie rozerwany, między skrzydłami leżącym — ręka zbrojna z mieczem. Nadany Maciejowi Jurgiewiczowi, bojarowi litewskiemu 9 Września 1571 przez Stefana, króla polskiego. *Piek. 210.*

JUROWSKI cz. Przyjaciół odm. — W polu błękitnym — na srebrnej misie — serce bokiem na lewo leżące, z prawej na dół ukośnie strzałą przeszyte. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb na Litwie w Grodzieńskim przysługujący Jurowski Pawłowiczom. *Kojat.; Nies.*

JUSZKOWICZ. — W polu barwy niewiadomej znak taki: używany na Litwie. *Z autografu r. 1546, własność WP. Bisiera*

JUSZYŃSKI. — W polu czerwonym — serce w szachownicę błękitno-srebrną. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Stary herb o którym wspomina Paprocki, przyznany w Galicyi Józefowi i Antoniemu Juszyńskim przez lwowski sąd ziemski r. 1782. *Papr.; Nies.; Poca. szl. gal.; Hefn.; Bork. 603.*

JUTRZENKA I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — sześć gwiazd sześciopromiennych czerwonych parami, w lewym błękitnym półksiężyc złoty rogami w prawo. Nad hełmem w koronie nad złotym półksiężycem trzy sześciopromienne gwiazdy czerwone. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Herb rodziny pomorskiej potwierdzonej w szlachectwie w Prusiech z przydomkiem von Morgenstern, 27 Maja r. 1799. *Sieb. III. 2. 23; Bork. 565.*

JUTRZENKA II. — W polu złotym — na pasie błękitnym prawo-ukośnym — trzy sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem w koronie między złotymi skrzydłami słup błękitny z trzema złotymi gwiazdami na sobie. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny pomorskiej według Siebmachera nie mającej nic wspólnego z poprzednim, który umieszczamy z powodu podobieństwa godła i nazwiska brzmiącego jednakowo. *Sieb. III. 2. 238.*

JUZWIKIEWICZ cz. Leliwa odm. — W polu czerwonym — nad półksiężycem srebrnym także gwiazda pięciopromienna. Nad koroną szlachecką ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Dyzmie, towarzyszeni znaku pancernego, Maciejowi, porucznikowi w regimencie ur. Kozłowskiego generała majora, braci m Jużwikiewiczom. przez Stanisława Augusta, króla polskiego 25 Lutego r. 1777. *Kanc. ks. 41 f. 499; Z zopisek WP. Jackowskiego.*

KACLER I, (Kutzler, Katseler). — W polu błękitnym — pień złoty sękaty między dwoma srebrnymi kotami wspiętymi. Nad hełmem pół kota między dwoma pniami złotymi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb Jana Ludwika Kutzlera, podpułkownika gwardyi pieszej wojsk W. Ks. Litewskiego, który przedstawivszy dyplom nobilitacyjny Rudolfa II, cesarza świętego państwa rzymskiego z 3 Września r. 1583, do indygenatu polskiego przypuszczony został przez sejm 1768, potwierdzony zaś 9 Września r. 1769. *Vol. Leg. VII. 800; Kanc. 42 f. 103; Sieb. III. 2. 244.*

KACLER II. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV ściętych, od góry złotych, od dołu czarnych — kot srebrny wspięty z pasem złotym, w II i III błękitnych — na prawo-ukośnym pasie złotym — trzy czarne żeleźce od strzał. Nad tarczą dwa hełmy. W pierwszym w zawoju czarno-złotym, między rogami w połowie i naprzemian złotymi i czarnymi — kot biały z przepaską złotą w lewo siedzący; w drugim z koroną trzy złote strzały w gwiazdę. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne — podbite złotem. Odmiana poprzedniego po uzyskaniu przez Katselerów tytułu baronów pruskich 26 Lutego r. 1870. *Sieb. III. 2. 244.*

KACZANOWSKI cz. Wczele odm. — Na tarczy — szachownica złoto-srebrna. Nad hełmem w koronie pół murzyna bez rąk z medalem na szyi i przepaską złoto-srebrną na głowie. Odmiana przysługująca Kaczanowskim z Kaczanowa we wrzesińskim. *Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. III. 2. 238; Bork.*

KADYSZEWICZ, Kadyszowicz. — W polu barwy niewiadomej — rodzaj rośliny o sześciu lub więcej gałęziach symetrycznych oraz dwóch korzeniach. Nad tarczą mitra książęca. Herb rodziny tatarskiej w XVI wieku na Litwie kwitnącej. *M. Lit. Z autografów r. 1527-1545 u WP. lit. era; Bon.; Bork. przyp.*

Podajemy drugą odmianę.

KAJZERLING Baron, (*Kayserlingk, Kayserling*). — W polu srebrnym — na zielonym pagórku drzewo palmowe. Nad hełmem w koronie trzy palmowe gałązki. Labry zielone podbite srebrem. Herb rodziny westfalskiego pochodzenia, osiadłej w XV stuleciu w Kurlandyi, z której Dytrych Karol baron Kayserling w r. 1777 indygenat polski otrzymał. Hrabowie świętego państwa rzymskiego od r. 1741, hrabiowie pruscy od r. 1744 i 1777. *Balt.; Sieb. III. 1. i III. 11 tekst i tabl.; Bork.*

KAJZERLING II. — W polu srebrnym — drzewo o trzech korzonkach w trójkąt strzyżone. Nad hełmem w koronie trzy gałązki zielone. Odmiana herbu baronowskiego Keyserlingów. *Balt.*

KAJZERLING III. — Podajemy według Klingspora (*Balt. Wap*) i Siebmachera rysunek herbu hrabiowskiego Keyserlingów.

KALCAMILIA, (Calzamiglia). — W polu błękitnym — nad górą złoto-skalistą z zamkiem z lewej, na którą lew się wspina, gołąb srebrny w prawo z gałązką oliwną w dziobie. Nad tarczą hrabiowska korona. Nadany wraz z tytułem hrabiego, Kacprowi Janowi Calzamigla przez Stanisława Augusta, króla polskiego 2 Czerwca r. 1767. Hrabiowie papiescy także. *Arch. Sekr. Nr. Kart. 1577 i Kanc. ks. 32 f. 116.; Bork.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KALEN I, (Kahlen). — Na tarczy dwudzielnej prawe pole ścięte, od góry złote od dołu czerwone; w lewym srebrnym — lew czerwony wspięty. Nad hełmem w koronie w zawoju czerwono-srebrnym — sześć piór strusich. Herb rodziny inflanckiej z przydomkiem Neu Calzenau, która otrzymała polskie szlachectwo. Rodzina ta oraz następna, chociaż różnych są herbów, mają według Siebmachera początek. *Balt. tabl. 49; Sieb. III. 11, 113.*

KALEN II, (Kahlen). — W polu błękitnym trzy koźle głowy wprost: jedna i dwie. Nad hełmem bez korony na żelaznym słupie koźla głowa wprost. Herb rodziny inflanckiej z przydomkiem Seltinghof, która otrzymała przywilej polskiego szlachectwa. *Balt. tabl. 50; Sieb. III. 11, 112.*

KALINOWA I. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem złotym do góry, w opierzeniu rozdarta, z gwiazdą złotą przy obu końcach rozdarcia. Nad hełmem w koronie pióra strusie białe, lub białe między czerwonymi, taką samą strzałą rozdartą z gwiazdami w prawo przeszyte. Bardzo stać herb polski, przysługujący Kalinowskim na Szlązku i w innych dzielnicach dawnej Polski. *Okol.; Nies.; Sieb. IV. 11 tekst 127 i tabl. 57.*

Podajemy parę odmian z Siebmachera. *Sieb. IV. 14, 10 i III. 2 246.*

KALINOWSKI Hrabia cz. Kalinowa odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I złotem — ręka zbrojna z mieczem (*Pogoń polska*), w II błękitnym — lwia głowa złota, ziejąca płomieniem czerwono-złote (*Zudora*), w III błękitnym — półtrzecia krzyża (*Pilawa*), w IV błękitnym — srebrny krzyż z półksiężycem rogami do dołu w poprzek i z końcami rozdartymi i tworzącymi dwa trójkąty (*Waga*), w V czerwonym — strzała srebrna w opierzeniu rozdarta z gwiazdą złotą przy obu końcach rozdarcia (*Kalinowa*). Nad koroną hrabiowską trzy hełmy: w pierwszym ręka zbrojna z mieczem w lewo, w drugim trzy pióra strusie przeszyte w lewo strzałą rozdartą z gwiazdami, w trzecim lwia głowa złota ziejąca płomieniem w prawo. Labry w połowie czerwone, w połowie błękitne, podbite złotem. Nadany 17 Sierpnia r. 1818 przez Franciszka I. cesarza austriackiego. Sewerynowi Ksaweremu Kalinowskiemu, staroście dobrohostawskiemu, z linii osiadłej na Ukrainie i na Rusi czerwonej. *Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14; Grüt.-Hild.; Hefn.; Bork.*

KALKREJT, (Kalkreut, Kalkreuter, Kalkreuth, Kalchreit, Kalchkreut, Kalkritte). — Na tarczy dwudzielnej na polach prawym srebrnym i lewym czerwonym — dwoje złotych widel, do góry skrzyżowanych ukośnie. Nad hełmem w koronie pół panny w połowie prawej białe, w lewej czarno ubranej — na głowie z koroną złotą lub w zielonym wieńcu, z widłami złotymi w każdym ręku. Labry czarne podbite srebrem. Herb niemieckiej rodziny w XIII stuleciu na Szląsku kwitnącej, z której Adam i Karol indygenat na sejmie koronacyjnym roku 1676, a potwierdzenie tegoż r. 1678 za Jana III, króla polskiego, otrzymali. Baronowie czescy od r. 1687, wygaśli r. 1805, hrabiowie pruscy od r. 1786. *Vol. Leg. V. 400 i V. 574; Nies.; Sieb. III. 2, 240, IV. 11, 16, VI. 4, 23, VI. 8, I. 37; Bork.*

Podajemy herb pierwotny Kalkreutów według źródeł niemieckich i herb hrabiowski tej rodziny. *Dorst; Sieb. VI. 8, I. 37, III. 1, 16 i IV. 11, 16.*

KALKSZTEJN I i II cz. Kos odm., (*Kalkstein, Kalckstein*). — W polu czerwono-srebrnym — trzy pasy czerwone poprzeczne. Nad hełmem w koronie dwie trąby lub skrzydła w pasy czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej znanej od początku XIV stulecia, w XVII na Szląsku osiadłej. Niektóre gałęzie przybrały nazwiska polskie od dóbr w chelmińskim posiadanych—jako Stolińscy ze Stolna, Ostowscy z Ostowa. Niesiecki zdaje się mylnie kładzie im w hełmie skrzydło między trąbami. *Ms. o fam. prus; Nies.; Kras.; Sieb. III. 2. 240.; VI. 8 III. 54; Bork.*

KALNIEWICZ. — W polu błękitnym między dwoma rycerzami krzyżującymi miecze, u szczytu tarczy — gołąb trzecim mieczem z góry prosto przesyty, u spodu zaś między nimi srebrna podkowa ocelami na dół krzyż obejmująca. *Z pieczęci Kazimierza Kalniewicza, byłego deputata wileńskiego r. 1837. Z notat WP. Dziadulewicza.*

KALMUCKI. — W polu zielonym — lew z koroną wspięty, strzałą w poprzek w lewo przebity, w prawej łapie szablę trzymający. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany Janowi Kalmuckiemu przez Jana III, króla polskiego r. 1683. Baronowie austriacy 10 Września r. 1829 z odmianą w herbie. *Nies.; Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14 tekst i tabl.; Bork.*

KALUSZOWSKI. — W polu — czerwonym — dwie szable rękojeściami do góry, barkami ostrzów do siebie zwrócone, w środku zaś złotą przepaską poprzecznie złączone. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich szabla końcem do góry ukośnie w lewo. Herb ruski w XVI stuleciu na Wołyniu znany. *Papir; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 10.; Piek.*

KAMAN Baron (*Cahman*). — W polu błękitnym — w środku złotego krzyża ukośnego (*sautoir*) muszla purpurowa na dwóch gałązkach wawrzynu skrzyżowanych. Nad hełmem z koroną o siedmiu palkach między dwoma piórami strusimi: złotem i błękitnym — sokół z obrózką na szyi. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z tytułem barona Janowi Cahman pochodzenia szwedzkiego z Gottenburga, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 1 Października r. 1768. *Chrz. 117; Kanc. Ks. 41 f. 80; a zapisek WP. Jackowskiego.*

KAMBEL, (*Campbell*) cz. Hibryda Rokosz odm. — Na tarczy ściętej — na polach górnym srebrnym, dolnym czerwonym — pół konia czarnego z srebrnym rybim ogonem. Nad hełmem w koronie pół takiegoż konia. Podajemy dwie odmiany tego herbu przysługującego Kampbellom w Galicyi według Siebmachera. *Sieb. IV. 14. 30.*

KAMIENIEC. — W polu czerwonym — złota baszta z bramą i oknami w górze blankowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Koriot, z której Józef, otrzymał prawo nowego szlachectwa w Królestwie Polskiem. *Chrzęński Nr. 553.; Spis szl. Król. Pol.; Zapiski WP. Zaleskiego.*

KAMIENCZYK. — W polu błękitnym — pomiędzy trzema kamieniami oprawnymi w złoto; jeden i dwa — miecz końcem do góry. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma czarnymi skrzydłami — sześciopromienna gwiazda złota. Herb rodziny Lapierre, z której Jan, syn Gabriela otrzymał prawo nowego szlachectwa w Królestwie Polskiem. *Chrzęński N. 553. Spis szl. Król. Pol.; Zapiski WP. Zaleskiego.*

KAMIŃSKI I cz. Łuk napięty. — W polu czerwonym — łuk napięty ze strzałą ku dołowi skierowaną. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb w nowogrodzkim znany w XVI stuleciu. *Kojar.; Nies.*

KAMIŃSKI II cz. Łuk napięty. — W polu czerwonym — łuk napięty ze strzałą ku dołowi skierowaną, krzyż nad opierzeniem mającą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana powyższego. *Krzyś.*

KAMIŃSKI III cz. Ogończyk lub Drogosław odm. — W polu czerwonym na barku półpierścienia strzała bez opierzenia żelcem do góry. Nad hełmem w koronie na czterech pawich piórach strzała na półpierścieniu jak na tarczy. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech w XVI stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4. 23.*

KAMPENHAUZEN I, (Campenhausen). — W polu barwy niewiadomej — mur o trzech basztach. Herb rodziny patrycyuszowskiej ryskiej, w 1665 i 1675 w Szwecyi nobilitowanej, z której Jan Michał, podkomorzy parnawski, generał major piechoty koronnej, indygenat polski r. 1674 otrzymał. Gałąź tej rodziny otrzymała tytuł baronowski w Rosyi 1744. Niesiecki herbu dokładnie nie opisał; podajemy go poniżej według źródeł niemieckich i szwedzkich. *Nies.*

KAMPENHAUZEN II. — W polu srebrnym — na zielonej murawie, pod trzema złotymi strzałami o srebrnym żeleźcu, błękitnym opierzeniu, z których środkowa na dół, boczne do góry skierowane, zamek czerwono-murawany o dwóch bocznych wieżach blankowanych i bramą w środku. Nad hełmem za wieńcem wawrzynowym — dwie ręce w czerwonych rękawach i takież przepasane wstążkami, łokciami zetknięte i trzymające dwie strzały złote z błękitnym opierzeniem, żeleźcem ukośnie do góry ku sobie zwrócone. Labry czerwone podbite srebrem. Herb zatwierdzony w Szwecyi r. 1675. *Sieb. III. 11. 84; Ball.: Klingsspr., Herbarz szwedzki.*

KAMPIONI, (Campioni). — Na tarczy pięciodelnej w polu I błękitnym — trzy złote sześciopromienne gwiazdy rzędem, w II i III złotych — lew naturalny wspięty, w IV czerwonym — lilia srebrna podwójna, w V zaś czerwonym — orzeł biały. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany za zasługi dla kraju Filipowi Antoniemu Campioni przez Stanisława Augusta, króla polskiego, dyplomem z 21 Grudnia r. 1791, *Her. Kr. Pol.; Bork.*

KANAL, (Canale), Kanale, Margrabia. — W polu srebrnym — błękitna krokiew. Nad tarczą korona. Herb rodziny weneckiej, z której Hieronim Ludwik Matabaila otrzymał tytuł hrabiowski sardyński, następnie jako poseł sardyński w Wiedniu otrzymał ten sam tytuł w państwie rzymskim od Józefa II r. 1768. Posiadał też tytuł margrabiego Cercenasco. Indygenat polski udzielony miał 1768. *Vol. Leg. VII. 799; Sieb. IV. 11. tekst 11, tabl. 6 i 60; Bork.*

KANDOR. — W polu czerwonym — dwie srebrne lilie rzędem. Nad koroną pałasz ostrzem do dołu, końcem w prawo. Nadany Franciszkowi, Maciejowi i Antoniemu braciom Dobrzyńskim, neofitom, przez Stanisława Augusta, króla polskiego 1764, potwierdzony 17 Grudnia 1765 roku. *Vol. Leg. VII. 420; M. Lit. ks. 190 f. 69. Kanc. ks. 42 a f. 47 Zapiski WP. Jackowskiego.*

KANICZ, (Kantz, Cantz). — W polu srebrnym — dwa czerwone pasy ukośnie skrzyżowane — lub też krzyż czerwony ukośny przez tarczę między czterema czerwonymi pięciolistnymi różami. Nad tarczą dwa hełmy: w pierwszym nakrytym czapką purpurową o białym wyłogiu złote kółko z ośmiu wetkniętymi pochodniami złotymi, w drugim nakrytym czapką w szachownicę czerwono-srebrną i z wyłogiem białym trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny saskiej w Prusiech zachodnich osiadłej; baronowie od r. 1664, hrabiowie od r. 1798. *Nies.; Sieb. VI. 8. I 13; Bork.*

KANTAKUZEN Książę. — W polu złotem — dwugłowy orzeł czarny ukoronowany. Nad hełmem mitra książęca. Herb rodziny pochodzenia greckiego, spokrewnionej z Paleologami, osiadłej w Polsce w XVII stuleciu. *Nies.; Bork.*

KAPICA cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — w środku podkowy złotej ocelami do góry — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie jastrząb z dzwonkiem u lewej nogi stojący na kawalerskim złotym krzyżu, w prawej szponie trzymający podkowę z krzyżem jak na tarczy. Herb rodziny osiadłej w bielskiem na Podlasiu, z której Michał Kapica w r. 1695 dobra Kapice-Lipniki dziedziczył. *Her. Kr. Pol.; Bork.*

KAPOSTAS cz. Odrowąż odm. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem błękitnym, na zielonej murawie — pelikan srebrny w lewo pisklęta swe żywiący, w lewym czerwonym — strzała srebrna u dołu rozdarta i wąsami zakończona. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany Andrzejowi Kapostas przez Stanisława Augusta, króla polskiego 17 Grudnia 1791 r. *Kanc. ks. 100. 157; Bork. Z napisem WP. Jackowskiego.*

KAPRI Baron (*Capri*). — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV srebrnych na zielonym pagórku — drzewo zielone między dwoma czerwonymi wspiętymi kozłami; w II i III błękitnych — nad srebrną falą syrena takąż, w V błękitnym — słońce złote między sześcioma takimiż gwiazdami. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie — słońce złote. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Tarczę podpierają lwy złote. Godło: INDUSTRIA ET FIDELITATIS FRUCTUS. Herb nadany z przydomkiem von Merecy w r. 1785 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego, Janowi Capri, kupcowi bukowińskiemu, który następnie 24 października r. 1791 tytuł baronowski otrzymał od Leopolda II. *Pocz. ssl. gal.; Hejn.; Bork.*

KAPUS. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych — drzewo zielone, w II i III czarnych — mąż w wysokiej czapce spiczastej — różę w prawej ręce trzymający, w V złotem — róża czerwona na łodydze o dwóch listkach. Nad tarczą dwa hełmy, w pierwszym róża czerwona, na łodydze z liśćmi, w drugim pół męża z różą w prawej. Nadany Stanisławowi de Pichelstein przez Stanisława Augusta, króla polskiego 6 Czerwca r. 1792. *Kanc. ks. 100 f. 233.*

KAPUSTA, Kapusticz cz. Odrowąż odm. — W polu czerwonym — srebrna strzała u dołu wąsami zakończona. Nad tarczą mitra książęca. Herb rodziny kniaziów w kijowskim, używającej przydomku Kapusta, znanej od XV wieku. Kojalowicz wywodzą ich od książąt pearsławskich ze szczepu Ruryka. *M. Lit.: Kojal.; Nies.; Bon.: Wolff.; Bork.*

KARALIO, (*Caralio*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czerwonym — złoty lew ukoronowany; w lewym błękitnym — feniks purpurowy z płomieni wychodzący i w słońce wpatrzony. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa ukoronowanego. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne — podbite złotem. Nadany wraz z indygenatem Janowi Jakubowi Caralio, weroneńczykowi w Piotrkowie na sejmie 29 Kwietnia r. 1554. *M. Kor. ks. 82 f. 222: Piek.*

KARAS. (*Karasz*). — W polu błękitnym — pod ośmiopromienną gwiazdą złotą — karas srebrny w poprzek. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Nadany Janowi Karasiowi, z przydomkiem von Gränzberg z przypuszczeniem do praw szlachty galicyjskiej r. 1801. *Hejn.; Bork.*

KARCZEWSKI cz. Poraj odm. — W polu czerwonym — róża srebrna pięcio-listna, Nad hełmem w koronie sokół z płomieni wychodzący. Nadany Maciejowi Szczudlikowi Karczewskiemu za mężstwo przy zdobyciu grodu Sokół, przy adoptacji Jana Bużeńskiego (czy też Bużeńskiego według Piek.) Rożycza, sekretarza królewskiego, przez Stefana, króla polskiego, w Połocku 14 Września 1579 r. *Paw., Źródła; Akta Metr. Kor.; Piek. 203.*

KARĘGA cz. de Quarto. — Na tarczy czterodzielnej I i IV pole srebrne, II i III szare. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Karęgów z przydomkiem de Quarto na Litwie w XVII stuleciu; mają pochodzić z domu Książąt sycylijskich. *Kojal.; Nies.*

KARIATYDA. — W polu błękitnym — na podstawie srebrnej — postać kobieca w stroju greckim przytrzymująca kapitel nad głową. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Ritschel'ów, z której Wacław, otrzymał prawa nowego szlachestwa w Królestwie Polskim. *Spis ssl. Król. Pol.; Chrzęski Nr. 570; Zapiski WP. Zaleskiego*

KARNICKI (*Kroschnitzky*) cz. Wczele odm. — Na tarczy — szachownica czerwono-srebrna. Nad hełmem w koronie skrzydło w taką samą szachownicę. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia na Szląsku dawno tam osiadłej i wygasłej. *Sieb. VI. 8. I. 37*

KARNICKI cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna dwa razy przekrzyżowana bez opierzenia u dołu rozdarta. Nad hełmem w koronie pół lisa czerwonego. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny małopolskiej z przydomkiem Siostrzanek z Karnic w rawnickim, z której starsza gałąź osiadła w Inflantach, młodsza zaś w Galicyi, gdzie otrzymała najprzód tytuł baronowski a później hrabiowski. Jest także na Żmudzi gałąź tej samej rodziny używająca herbu Ilgowski, a w Galicyi herbu Syrokomla odmienna. *Paprz.; Nies.; Pocz. ssl. gal.; Bork.*

KARNICKI Hrabia cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna dwa razy przekrzyżowana bez opierzenia u dołu rozdarta. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — lis naturalny albo czerwony. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne — podbite srebrem. Herb rodziny małopolskiej z przydomkiem Siostrzanek z Karnic w rawskim, z której jedna gałąź na Rusi czerwonej osiedlona, otrzymała tytuł baronowski w Galicyi 17 Grudnia r. 1782, hrabiowski zaś od Ferdynanda, cesarza austriackiego 10 Lutego r. 1844, na co dyplom wydany 12 Sierpnia r. 1845 Feliksowi i Kajetanowi baronom Karnickim. Gałąź szlachecka starsza osiadła w Inflantach — Jest też gałąź na Żmujdzi, która przybrała herb Ilgowski. *Papr.; Nies.; Pocz. szl. gal.; Gril.-Hefn.; Sieb. IV. 14. 85; Bork.*

KARNOWSKI. — W polu czerwonym — ręka zbrojna trzy żelazne gwoździe główkami do góry trzymająca. Nad hełmem w koronie trzy pióra pawie (albo strusie: białe między czerwonymi). Herb rodziny polskiego pochodzenia, osiadłej w XV stuleciu na Szlązku i Morawach. *Sieb. VI. 8 II. 38, IV. 11. 16; Bork.*

KAROZI, (Carosi). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem ściętym, od góry czarnem — pół czerwonego lwa, od dołu — naprzemian trzy pasy złote i błękitne; w lewym zaś błękitnem — pas prawo-ukośny czerwono-złoty. Herb rodziny włoskiego pochodzenia, z której Filip Carosi otrzymał indygenat polski w r. 1787 od Michała Księcia Poniatowskiego, Prymasa, Biskupa Krakowskiego, a zarazem Księcia Siewierskiego, z prawem szlachectwa w temże księstwie Siewierskiem. Nadanie to potwierdził sejm z roku 1790, równając szlachtę Księstwa Siewierskiego ze szlachtą ówczesnego Królestwa Polskiego.

W Rietstapie znajdujemy opis weneckiej rodziny Carosi — który odpowiada pierwszej połowie podanego przez nas rysunku, z tą tylko różnicą, że lew nie w czarnem lecz srebrnym polu się znajduje. Druga połowa naszego rysunku, widocznie przy indygenacie dodana, wadliwie jest ułożona, gdyż pas ukośny nie od połowy pola ale od góry zaczynać się powinien. *Her. Kr. Pol.; Riet.; Bork.*

KARP, (Carpio). cz. Gwiazdy odm. — W polu błękitnem — trzy gwiazdy sześciopromienne złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie cztery pióra strusie. Herb rodziny Carpio pochodzenia włoskiego, w XVI stuleciu na Litwie osiadłej. *Kojal.; Nies.; Bork.*

KARSZA cz. Roch III odm. — W polu zielonem — nad trzema stopniami srebrnymi ku dołowi zwięższającymi się — pół srebrnej lilii. Odmiana przysługująca Karszom z rawskiego i w Galicyi. *Nies.; Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

KARŚNICKI Hrabia, cz. Leliwa, cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I srebrnym, w prawo u góry — zielona gałązka o trzech zielonych listkach jednym srebrnym i jednym czerwonym pomiędzy dwoma czerwonymi pasami lewo ukośnymi; w II czerwonym — topór srebrny z brunatną rękojeścią (*Topór*), w III czerwonym — trójząb srebrny (powinny być trzy strzały) na barku półksiężycy (*Kozieł*); w IV złotem — brunatna żubrza głowa; w V błękitnem nad dwiema złotymi trąbami złączonymi wylotem, jakby podkowę tworząc razem, krzyż kawalerski złoty (trąby zamiast podkowy bałamutnie dano, *Jastrzębiec*). Nad koroną hrabiowską trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym dwa listki: biały i czerwony, każdy z różną barwą przeciwnej przy końcu; w drugim gołąb czarny o złotym dziobie i nogach. (zamiast Jastrzębia właściwego); w trzecim topór ostrzem prosto. Labry boczne czerwone podbite srebrem, środkowe błękitne podbite złotem. Herb rodziny Karśnickich albo Karsznickich z Wielkich Karsznie w łęczyckim przydomku Sasin, z których jedna gałąź w osobie Antoniego Karsznickiego, podkomorzego austriackiego, członka stanów galicyjskich, otrzymała w r. 1821 tytuł hrabiowski od Franciszka I, cesarza austriackiego. Herb wydaje się zepsuciem Jastrzębca, tymczasem ta gałąź Karśnickich dziś już wygasła zaliczała się do Leliwitów, jednego pochodzenia z Granowskiemi, pisała się z Karsnic i z Granowa. *Sieb. IV. 14. 85; Nies.; Gril.-Hild.; Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

KARWACKI (Karwatski). — W polu barwy niewiadomej nad sześciopromienną gwiazdą — strzała żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie przeszyte na poprzek trzema strzałami w lewo. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech osiadłej *Sieb. III. 2. 243.*

KARWIŃSKI cz. Kietlicz. odm. — W polu błękitnem — trzy złote sznury w ósemkę zwinięte jeden i dwa, w gwiazdę ułożone. Nad hełmem w koronie trzy także sznury w wachlarz.

Herb rodziny pochodzenia polskiego z Karwina już w XV stuleciu osiadłej w cieszyńskiem na Szląsku. Niżej podajemy herb gałęzi noszącej od r. 1813 tytuł baronów austriackich. *Ledeb.; Sieb. III 2 244, III 1. 61; Bork.*

KARWIŃSKI Baron cz. Kietlicz odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych — trzy złote sznury w ósemkę złożone, w środku tarczy stykające się: dwa i jeden; w II i III czerwonych — lew srebrny; w V zaś srebrnym — orzeł czarny ukoronowany. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — trzy sznury, w drugim orzeł czarny ukoronowany, w trzecim zaś srebrny lew ukoronowany. Labry z prawej strony błękitne podbite złotem, z lewej — czerwone podbite srebrem. *Sieb. III. 1. 61.*

KASKACH (na) albo Czerwony odm. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu błękitnym — czarna głowa zubrza w lewo. Nad tarczą pomiędzy dwoma kaskami korona. Herb ten, ułożony nie heraldycznie, nadany Franciszkowi Wołowskiemu, właścicielowi dóbr Kaski w województwie mazowieckim, mecenasowi, sędziemu najwyższej instancji Królestwa Polskiego, posłowi na sejmy 1825 — 1831, w r. 1831 kasztelanowi Królestwa, przez cesarza i króla Aleksandra w r. 1823. *Chraquiński, tabl XVI, Album Nr. 519; Kos. IV. 619—620.*

KASPAREK. — W polu czerwonym, na pagórku brunatnym — złoty lew wspięty, złoty cyrkiel końcami na dół w łapach trzymający. Nad hełmem w koronie pół lwa z cyrkiem, jak na tarczy. Nadany Janowi Kasperek, płatnikowi urzędu kasowego w Galicyi, 12 Września r. 1826, przez Franciszka I, cesarza austriackiego. *Poca. ssl. gal.; Hefn.; Bork.*

KASPRZYCKI cz. Przyjaciół odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym błękitnym, na srebrnej misce — serce czerwone, strzałą w lewo na dół ukośnie przebite; w lewym zaś czerwonym, — pięciolistna róża srebrna. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Z panegiryku XVIII wieku.*

KASTYLIONE, (Castiglione). — Na dwugłowym orle czarnym poszczególnie i wspólnie ukoronowanym w prawej szponie miecz, a w lewej berło trzymającym — tarcza czterodzielna, na której w polach I i IV czerwonych — srebrny lew ukoronowany z zamkiem złotym o trzech basztach i bramie w prawej łapie; w II i III błękitnych — nad pasem srebrnym poprzecznym — trzy złote pagórki pomiędzy dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami, pod pasem zaś taka sama gwiazda. Herb rodziny włoskiej, z której Jan hr. Castiglione, podkomorzy, radca gubernialny otrzymał r. 1820 indygenat galicyjski; gałąź ta wygasła r. 1879. *Poca. ssl. gal.; Gril.-Hild; Bork., przyp.*

Podajemy także herb pierwotny Castiglione: w polu czerwonym — sam lew z zamkiem w łapie.

KASZYC cz. Radwan odm. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym z krzyżem kawalerskim na środku — chorągiew kościelna złota o trzech połach: z których dwie boczne dłuższe, pomiędzy nimi sześciopromienna gwiazda. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kaszycom w XVII stuleciu, w trockiem. *Akta ziem. nowogr.: Wilca; Bork.: Zapiski WP. Jackowskiego.*

KAULFUS. — W polu barwy niewiadomej — nad i pod pasem prawo-ukośnym z czterema kulami czy pieniążkami na sobie — noga w kolanie zgięta, kończynami na dół, równoległa do pasa. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany wraz ze szlachectwem Krystyanowi Teofilowi Kaulfusowi, sekretarzowi pocztamtu, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, według Vol. Leg. roku 1775, według Ksiąg Kanclerskich 20 maja r. 1780. *Vol. Leg. VIII f. 303; Kanc. ks. 42 f. 232; Bork.*

KAWANIS, (Cavanis). — W polu błękitnym — na trzech zielonych pagórkach — kosz złoty z trawą i srebrnym gołębiem między dwoma cyprysami. Nad hełmem w koronie tarcza Sobieskich między dwiema palmami zielonemi. Nadany Mikołajowi i Jakóbowi Cavanis przez Jana III, króla polskiego, w Żółkwi 27 Listopada r. 1684. *M Kor. ks. 215 f. 220; Bork. przyp. Zapiski WP. Jackowskiego*

KAZAFRANKA, (Casafranca). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych — krzyż czerwony, w II i III srebrnych — krokiew czerwona między trzema różami czerwonymi. Nad tarczą korona szlachecka. Tarczę podtrzymują lwy złote, każdy z mieczem w łapie.

Herb rodziny pochodzenia hiszpańskiego, nazywającej się pierwotnie Infanzone de Cafranga, następnie przeniósłszy się do Francji Casafranca de St.-Paul. Członkowie tej rodziny byli potem poddani pruskiemu i prawu obywatelstwa w prowincji Prus południowych, obecnie część Królestwa Polskiego składającej, otrzymali r. 1799 *Her. Kr. Pol.; Bork.*

KAZOTI, (*Casotti, Cassotis*). — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — dwa pasy prawo-ukośne złote. Nad hełmem w koronie pół orła czarnego. Herb rodziny dalmatyńskiego pochodzenia, z której Józef Casotti i brat jego Jan, ksiądz, otrzymali potwierdzenie herbu i tytuł hrabiowski od Stanisława Augusta, króla polskiego 31 Stycznia r. 1720 *M. Kor. ks. 222 f. 315; Sieb. IV. 3. tabl. 4 i 59; Riet.; Bork. zapiski WP. Jackowskiego.*

KĄCKI, Kątski, Kontski cz. Brochwicz odm. — W polu srebrnym — jeleń czerwony w biegu z głową w tył odwróconą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny z Kętów na Rusi, osiedlonej w Prusiech. *Sieb. III. 2. 259; Bork.*

KCZEWSKI cz. Lewart odm. — W polu srebrnym — lampart czerwony wspięty. Nad hełmem w koronie pół takiegoż lamparta. Odmiana w Prusiech zachodnich i w pomorskiem. *Sieb. III. 2. 244; Kos. I 42; Bork.*

KEJDEL, (*Keudel*). — W polu srebrnym — nad pasem zielonym w dolnej części tarczy poprzecznie leżącym — sześć czarnych, ku dołowi zaokrąglonych klinów czy zębów po trzy z każdej strony. Nad hełmem czarna czapka z białym wyłogiem i dwoma takimiż osłemi uszami. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej w Prusiech i na Litwie osiadłej. *Sieb. III. 2. 247. Chrański; Bork.*

KELLER Hrabia. — Na tarczy złotem obramowanej ściętej, w polu górnym srebrnym — trzy czarne głowy orle: dwie i jedna i trzy gwiazdy sześciopromienne złote; w dolnym czerwonym — na zielonej murawie leżący lew. Nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany z głową czarną orlą i srebrną lwia. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone — podbite srebrem. Tarczę podpira orzeł czarny z prawej — lew srebrny z lewej. Herb rodziny niemieckiej nobilitowanej w r. 1737 przez Karola VI, cesarza świętego państwa rzymskiego, baronowie pruscy od r. 1785, hrabiowie pruscy od r. 1789, potwierdzeni w Rosji i Królestwie Polskiem r. 1845. *Sieb. III. 1. tekst i tabl; Grit-Hild; Bork przyp.*

KEMPLADA. — Na tarczy obramowanej złotem w polu błękitnym — serce złote. Nad hełmem w koronie trzy wieże srebrne blankowane, środkowa prosto, boczne od siebie górą. Herb rodziny mazowieckiej Grabowskich z Grabowa, osiadłej w Prusiech. Początek herbu niewiadomy. Zupnie podobny do tego jest herb rodziny niemieckiej Lemcke w Prusiech. *Sieb. III. 2. 283; Enc. Wiel. Orgel.; org. dypl. Bork*

KEMPIŃSKI Baron, Kępiński, Kiempiński cz. Niesobia odm. — Na tarczy czterdzielnej w polach I i IV czerwonych — strzała srebrna żelazcem do góry, bez opierzenia dwa razy przekrzyżowana; w II i III również czerwonych — chorągiewka klinowa (*giron, stünder*), czarna obramowana złotem, końcem w prawo. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym strzała dwa razy przekrzyżowana, a w drugim maż czarno odziany z motyką na plecach. Labry czarne podbite srebrem. Herb Kępińskich pochodzenia polskiego, baronów bawarskich. Herb tu przedstawiony w połączeniu z herbem Peurl von Sturmberg według rysunku Hefnera podobny do herbu Lis; według zaś Rietstapa w strzale mają być utkwione po dwa pióra kogucie z każdej strony: dwa wyższe złote, a niższe czarne: co dowodzi, że u Hefnera herb Niesobia jest niedokładnie podany. *Hefn.; Riet.; Bork*

KEMPSKI I, Kępski cz. Gryf odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym i dolnym srebrnym — gryf naprzemian srebrny i czerwony. Nad hełmem w koronie pół gryfa srebrnego. Początek odmiany niewiadomy. — Są Kępscy z Rakoszyna herbu Gryf, zdawna w wieluńskim osiedli, lecz dawne źródła nie wzmiankują odmiany w ich herbie. Być może, iż gałąź osiadła w Galicyi przy legitymowaniu otrzymała odmianę, jak się to w Austrii często zdarzało. *Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14. 7; Bork*

KEMPSKI II, Kępski cz. Gryf odm. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym i dolnem złotem — srebrny gryf. Nad hełmem w koronie pół gryfa srebrnego. Początek odmiany nie wiadomy. To samo przypuszczenie nasuwa się co i wyżej przy Kempskim I. *Hefn.*

KENIGSFELS, (*Königsfels, Koenigsfels*). — W polu błękitnem król brodaty w koronie, w czerwonej delii obszytej gronostajem, ze złotym łańcuchem na szyi, mieczem w prawej, berłem w lewej ręce, w fali srebrnej po kostki brodzący. Nad hełmem w zawoju błękitnym, złotym i czerwonym taka sama postać królewska do kolan widoczna. Labry z prawej błękitne, a z lewej czerwone — podbite srebrem. Herb rodziny nobilitowanej w XVI stuleciu, przez Karola V, cesarza świętego państwa rzymskiego, następnie zaliczonej ze swym herbem do szlachty szwedzkiej, z której jedna linia przeniosła się do Kurlandyi. Piotr Königsfels pułkownik wojska koronnego i gubernier paziów, otrzymał indygenat w Polsce roku 1768. *Vol. Leg VII. 799; Sieb. III. 11. tekst 62; Ealt. Wap.*

KETLER, Kettler. — W polu złotem — czerwony hak do zawieszania kotła nad ogniskiem (*cremaille, kesselhacke*). Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma piórami bażanciami: złotem i czerwonym — mała tarcza, na której, w polu złotem ten sam hak co na tarczy dużej. Herb rodziny westfalskiej, z której w XV stuleciu gałąź przeniosła się z Zakonem niemieckim do Kurlandyi i Inflant. W XVI stuleciu jedna linia otrzymała godność książąt Kurlandzkich; była również linia baronów i hrabiów. *Kur.; Matach.; Nies.-Bobr.; Sieb. I. 3. III. 2. 247, III. 11; Ealt. Wap.; Bork.*

Podajemy herb hrabiowski i herb książęcy Kettlerów. *Sieb. III. 11. i I. 3. III. 148.*

KĘSICKI, Kęszycki cz. Iłgowski odm. — W polu czerwonym — pod srebrną obrączką dwie srebrne krokwie, tworzące literę **W**. Nad hełmem w koronie, na trzech piórach strusich, pięciolistna róża czerwona. Nie wiadomo kiedy powstała ta odmiana. *Nies.; Bork.*

KĘSOWSKI, Kęssowski, Kęszowski cz. Poraj odm. albo własny Bauzendorf. — W polu czerwonym — róża srebrna. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie róża srebrna. Herb rodziny pochodzenia niemieckiego, zwiącej się Bauzendorff, wraz z zakonem mieczowym do Prus przybytej i tam osiadłej na Kęszowie. *Papr.; Nies.; Bork.*

KĘSZTORT cz. Lis odm. — W polu czerwonym pomiędzy dwiema sześciopromiennymi gwiazdami srebrnymi u spodu — strzała srebrna żelźcem do góry, bez opierzenia, w środku przekrzyżowana z podporą prawo-ukośną pod lewem ramieniem krzyża. Nad hełmem w koronie dwie trąby czarne. Odmiana przysługująca Kęszortom na Litwie. U Kojalowicza trąby niewłaściwie odwrócone, i w dzwonki opatrzone. *Kojal.; Nies.*

KĘSZYCKI Hrabia cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta srebrna związana z końcami do dołu. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pomiędzy rogami jeleniami — panna z rozpuszczonymi włosami, z przewiazaną głową, czerwono ubrana, do kolan widzialna, oburącz rogów się trzymająca. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej z Kęszyc, z której Marcin, właściciel dóbr Dzwiniaczka i Babińce w powiecie borszczowskim, a Sieciechowice, Celin i Wielki dół w kieleckim, otrzymał tytuł hrabiowski od Papieża Piusa IX w r. 1875. *Bork.*

KĘTRZYŃSKI, Kantrzyński cz. Junosza odm. — W polu czerwonym — baran srebrny wspięty. Nad hełmem bez korony pod trzema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami: jedna dwie — złoty półksiężyc rogami do góry. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia polskiego, w Prusiech osiadłej, którą należy odróżniać od Kentrzyńskich herbu Cietrzew, ponieważ, podług Siebmachera, pieczętka z pierwszej połowy zeszłego wieku po Kantrzyńskim przedstawia Junoszę. *Sieb. III. 2. 242*

KICIŃSKI Hrabia cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — róg jeleni czerwony, w lewym czerwonym — róg bawoli srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym róg bawoli srebrny i róg jeleni czerwony rzędem. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej, osiadłej na Kujawach, z której Pius, literat, prawnik, poseł, senator-ka-

sztelan Królestwa kongresowego, otrzymał tytuł hrabiowski 23 Maja r. 1806, od Ferdynanda II, cesarza świętego państwa rzymskiego, potwierdzony w Rosyi dla syna Brunona w r. 1844. *Pocz. sal. gal.; Gril.-Hild.; Sieb. IV. 14. 85; Bork.*

KIERDEJA. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnem — trzy lilie srebrne jedna nad drugą, lewe pole czerwone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Bardzo stary herb polski, jakoby nadany za waleczność Kierdejowi, przez Ludwika andegawęńskiego, króla polskiego i węgierskiego *Dług.; Papr.: Okol.; Nies.; Piek.; Mat.*

KIERŁO I, Kierl, Kerl. — W polu błękitnem — dwie złote lwie głowy do siebie, płomieniem buchające. Nad hełmem w koronie dwie trąby wylotami do góry na boki, w połowie naprzemian błękitne i złote. Labry błękitne podbite złotem. Potwierdzony wraz z indygenatem Ludwikowi Kierl v. Kerl i synowi jego Mateuszowi z Brunświku. Przodek ich otrzymał szlachectwo od Rudolfa, króla świętego państwa rzymskiego w Akwizgranie d 31 Października r. 1273, w Polsce zaś Ludwik przypuszczony do przywileju szlachectwa przez Zygmunta I, króla polskiego, w Piotrkowie w r. 1528. Oblata aktu nastąpiła 28 Stycznia r. 1623. *M. Kor. 169 f. 142; Kojat.; Nies.; Zapiski p. Jackowskiego.*

KIERŁO II cz. Płomieńczyk sowity. — W polu błękitnem — trzy złote lwie głowy płomieniem buchające. Nad hełmem w koronie dwie trąby ukośnie skrzyżowane wylotami do góry. Herb rodziny pochodzenia niemieckiego z Zakonem krzyżackim na Litwę przybyłej; herb dawniejszy jedną lwia głowę zawierać miał, i zmieniony został przez Zygmunta I, króla polskiego, dla Ludwika Kierły, dworzana królewskiego, poprzednio rotmistrza króla Olbrachta. *Kojat.; Nies.*

KIERŁO III. — W polu błękitnem — trzy złote lwie głowy płomieniem buchające: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego. Odmiana poprzedniego, według Niesieckiego.

KIERSNOWSKI I, Kiersznowski, Kierznowski cz. Pobóg odm. — W polu błękitnem w środku podkowy srebrnej barkiem do góry—krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kiersnowskim na Litwie. *Autogr. w posiad. Juliusza Hr. Ostrowskiego; Kap.; Bork.*

KIERSNOWSKI II, Kiersznowski, Kierznowski cz. Jastrzębiec odm.—W polu błękitnem pod czarną trąbką myśliwską, barkiem do góry i wylotem w prawo, w środku złotej podkowy oczkami do góry krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kiersnowskim na Litwie. *Kojat.; Nies.; Bork.*

KIERSZEJSZTEJN I, Kirszensztajn, Kryszpin, (Kirschensten). — W polu czerwonym—dwie jelenie głowy złote jedna nad drugą w prawo. Nad hełmem w koronie pawie ogon między dwoma skrzydłami srebrnymi. Herb nadany czy też potwierdzony Kirschensteinowi w r. 1437 przez Zygmunta, cesarza świętego państwa, w XVI stuleciu przyniesiony do Polski—przez Kryszpina Kirschensteina od imienia którego, herb u nas przezwano. *Nies; Riet.*

KIERSZEJSZTEJN II. — Na tarczy dwudzielnej z pniem prostopadłym o dwóch sękach z prawej o trzech z lewej w środku, w polu prawem złotem dwie jelenie głowy jedna nad drugą, w lewym błękitnem wspięty lew. Odmiana poprzedniego. *Nies.*

KIERSZEJSZTEIN, Kerstenstein. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem złotem — dwie czerwone głowy jelenie jedna nad drugą, w lewym błękitnem — lew wspięty złoty. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami w połowie i naprzemian błękitnymi i złotymi ogon pawie. Odmiana powyższych. *Riet.; Sieb. VI. 4. 24.*

KIETLICZ Ia, (Kitschka), Kiczka, Kyczka, Kiczki, Kicki, Kuczki. — W polu czerwonym — trzy złote sznury w ósemkę złożone: dwa i jeden, w środku tarczy stykające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Stary bardzo herb rodziny pochodzenia polskiego, nazwiskiem Kisz-

ka na Szląsku. Jest jeszcze druga rodzina nazwiskiem Kiczka na Szląsku, mająca w herbie trzy buławy lub trzy włócznie w gwiazdę; czyby miały co wspólnego, trudno powiedzieć. Paprocki wywodzi herb Kietlicz z Moraw. Barwę pola znaleźliśmy u Małachowskiego. *Paprz.; Nies.; Małach.; Sieb. IV. 11. tekst i tabl. i VI. 8. II. tekst i tabl.; Bork.*

KIETLICZ Ib. — W polu błękitnym trzy złote sznury w ósemkę: dwa i jeden, w środku tarczy stykające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego, na Szląsku. *Sieb. VI. 8. II. 39.*

KIETLICZ Ic. — W polu czerwonym lub błękitnym trzy złote sznury w ósemkę złożone: dwa i jeden, w środku tarczy stykające się. Nad hełmem w koronie trzy podobne sznury w wachlarz ułożone. Odmiana przysługująca licznym rodzinom na Szląsku. *Paprz.; Nies.; Sieb. VI. 8. II. tekst 60, tabl. 39 i IV. 11. tekst 128 tabl. 67.*

KIETLICZ II^a (Kittlits). — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół czarnego bawołu, w dolnym zaś — sześć pasów lewo-ukośnych naprzemian czerwonych i czarnych. Nad hełmem w koronie pomiędzy różą czerwoną i białą sześć piór kogucich. Herb rodziny szląskiej w Łużyczach, której gałąź osiadła w Inflantach. Baronowie niemieccy z dawna. *Paprz.; Nies.; Sieb. VI. 4. 25, III. 11. II.*

KIETLICZ II^b. — Na tarczy lewo ukośnie ściętej, w polu górnym złotem pół—czarnego bawołu, w dolnym zaś czerwonym — trzy srebrne prawo-ukośne pasy. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma skrzydłami srebrnym i czerwonym noszącymi po sześć róż w półkole naprzemian według barw skrzydeł czerwonych i białych pół czarnego bawołu. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem, albo z obu stron czarne podbite złotem. *Nies.; Sieb. VI. 4. 25, III. 1, 62, III. 11. II.*

KIKUŁ, Kikoł cz. Drogomir odm. — W polu czerwonym trzy nogi zbrojne srebrne, w kolanach zgięte, w środku tarczy w około róży srebrnej udami zetknięte i jakby w gwiazdę ułożone: dwie do góry, a jedna na dół. Nad hełmem bez korony trzy pióra strusie: czerwone pomiędzy białymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana niegdyś używana przez Kikulów czy Kulików w Prusiech, gdzie też i herb najwięcej miał klejnotników. *Paprz.; Okol.; Sieb. VI. 4. 25.*

KIMBAR I, Kimbaz cz. Siekierz odm. — W polu czerwonym—strzała srebrna żelźcem do góry w środku przekrzyżowana, z końcem na obie strony prostopadle rozdartym i załamanym: z prawej na dół, a z lewej do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana herbu litewskiego Sickness, przysługująca Kimbarom i Zienkiewiczom. Jednakże Kojalowicz różny od Niesieckiego przedstawia herb Kimbarów. Podajemy go niżej pod Kimbarem II. *Kojał.; Nies.; Bork.; Piek.*

KIMBAR II. — W polu czerwonym strzała srebrna żelźcem do góry, w środku przekrzyżowana, następnie rozdarta i załamana na prawo prostopadle i na dół prosto, na lewo zaś też prostopadle ale niżej i do góry prosto. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego, według Kojalowicza. Jest pewna różnica pomiędzy herbem Kimbarów podanym w Kojalowiczu, a wydany przy Heroldzie Dr. Piekosińskiego, a tymże herbem na tabl. XII dzieła „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej“, gdzie Kimbar teje rodzinie właściwy jest nieprzekrzyżowany, drugi zaś podobny lecz odwrócony z prawej na lewą stronę i ponownie przekrzyżowany, jakoby u Kojalowicza przypisany jest wyłącznie Zienkiewiczom, lecz śladu o tem w herbarzu litewskim Kojalowicza nie znaleźliśmy. *Kojał.; Nies.; Piek.*

KIRDEJ. — W polu barwy niewiadomej znak podobny do dwóch obwarzanków barkami do siebie, jedną taśmą nieprzerwaną złożonych. *Na portrecie Michała Hackiego, opata Cystersów w Oliwie. Z zapisek WP. Br. Zaleskiego.*

KIRKOR cz. Dwie ławy. — W polu czerwonym na środku belki srebrnej, łączącej dwa słupy — znak w kształcie litery **T** z końcami belki poprzecznej załamanymi prosto ku dołowi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb ruski w kijowskim, a następnie w mińskim Kirkorom służący. Rysunek w Kojalowiczu Herolda mylnie podany; jest znakiem Kmitów, a nie Kirkorów. Rysunek zaś podany w dziele „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej“ na tabl. IX cokolwiek od wzorów odbiega: ponieważ belka wierzchnia nie załamana w końcach, a słupki mają podstawy na boki wygięte. *Kojał.; Nies.; Piek.*

KIRSTEIN, (*Cerazyn*). — W polu czerwonym—kotwica srebrna uchem do góry, pomiędzy dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: prawe srebrne, a lewe czerwone, każde z sześciopromienną gwiazdą przeciwnej barwy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb potwierdzony Janowi i Samuelowi braciom Kirsteinom, synom Jana zwanego Cerazynem (*Cerasus*, *Kirsche*, *Wiśnia*), nobilitowanego przez Ferdynanda, króla rzymskiego; ów Jan indygenowany d. 14 Lutego r. 1578, za Stefana, króla polskiego. *M. Kor.* 123 f. 779; *Bork.*; *Piek.*

KISIELOWSKI, Kieselowski, Kysielowski, Kisselowski, Kiszelowski cz. Szeliga odm.—W polu czerwonym pomiędzy rogami złotego półksiężyca do góry zwróconymi — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie ten sam znak co na tarczy. Odmiana przysługująca Kieselowskim, pochodzenia polskiego na Szlązku, którzy również zdawna używali Leliwy z trzema piórami pawimi w hełmie, z księżycem i gwiazdą, lub bez takowych. *Sieb.* VI. 8. II. 39, IV. 11. 17; *Bork.*

KITA I, Krzycki. — W polu czerwonym—ręka zbrojna z czarną kitą w garści. Nad hełmem w koronie taka sama ręka z kitą. Herb nadany jakoby Czechowi Kicie czy Krzyckiemu, przez Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego w r. 1451, później na Litwę zanieiony w XVI lub XVII w., gdzie używany była z odmianą. *Okol.*; *Kojat*; *Nies*; *Małach.*; *Bork.*

KITA II, Krzycki. — W polu czerwonym ręka zbrojna z czarną kitą w garści. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana litewska poprzedzającego. *Kojat.*; *Nies.*

KIWALSKI. — W polu błękitnym—pod trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi: dwie i jedna — półksiężyc złoty rogami do góry. Nad koroną szlachecką ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Kiwałskiemu, przez Stanisława Augusta, króla polskiego 7 Listopada r. 1768. *Vol. Leg.* VII, 803. *Kanc.* 41 f. 104; *Bork.*; *sapiski WP.* *Jackowskiego.*

KIZYNEK I. — W polu czerwonym na barku czarnej trąby prawo ukośnie wylotem na dół leżącej trzy srebrne lilie rzędem. Nad hełmem w koronie dwie trąby czarne, każda z trzema liliami na barku. Stary herb do Polski ze Szląska przyniesiony w XVI stuleciu. W Małachowskim przez omyłkę wydrukowano że powstał w XVII stuleciu. W metryce koronnej ks. 156 f. 16 jest akt odnowienia indygenatu Janowi Kizlinek, dnia 27 Marca r. 1613, którego dziad Jan był nobilitowany przez cesarza Fryderyka, a przyjęty do indygenatu polskiego przez króla Zygmunta I. Według Metryki koronnej lilie na trąbie w tarczy są złote, na trąbach zaś w klejnocie powinno być po trzy róże. *Paprz.*; *Okol.*; *Nies.*; *Małach.*

KIZYNEK II. — Na tarczy szachownica ukośna czerwono-złota. Nad hełmem w koronie sześć piór czerwonych i żółtych. Herb przyniesiony z Prus do Polski, jak o tem świadczy rękopis Żaluskiego o familiach pruskich, cytowany przez Niesieckiego. Układ herbu tego, barwy i nazwa przypominająca przekręcone nazwisko Königsegg, nasuwają myśl o identyczności pochodzenia tych herbów i rodzin. Taki sam wypadek widzimy z rodziną Konogeeckich czy Konicieckich. *Nies.*; *Sieb.* VI. 4 tekst 35, tabl. 26.

KLADRUBSKI cz. Swierczek odm.—Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym—litera srebrna **N**, w której belka ukośnie łącząca słupy ma w środku pałąk; pole dolne zaś srebrne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe pomiędzy czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana herbu Swierczków osiadłych na Szlązku w XV stuleciu. U D-ra Piekosińskiego, str. 172, znajdujemy wzmiankę o Jerzym z Kladorubów, przyjętym do rodu Strykoń w roku 1507, za zezwoleniem Zygmunta I, króla polskiego. *M. Kor.* 23 f. 21. *Sieb.* IV. 11. tekst 32, tabl. 17; *Bork.*

KLADRUBSKI II. — Na tarczy dwudzielnej w polu górnym czerwonym litera **N** srebrna, pole zaś dolne—srebrne. Nad hełmem w koronie cztery pióra strusie naprzemian srebrne i czerwone. Odmiana poprzedniego. *Sieb.* VI. 8. II. 39.

KLAMRY. — W polu czerwonym dwie klamry srebrne ukośnie skrzyżowane barkami do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przysługujący Siennickim na Wołyniu i w mińskim, w Galicyi Tarkowskiom, w podlaskim i na Litwie w XVI i XVII stuleciu Niemiryczowie mają odmianę w hełmie. *Kojat.*; *Nies.*; *Małach.*; *Pocz. szl. gal.*; *Sieb.* IV. 14. tekst 12, tabl. 10; *Bork.*

KLEINFELD. — Na tarczy dwudzielnej, w obu polach — pasy naprzemian w szachownicę srebrne i czarne. Nad hełmem w koronie rogi jelenie. Herb według rękopisu o familiach pruskich cytowany w Niesieckim, ma pochodzić z Prus. *Nies; Bork.*

KLEIST. — W polu srebrnym nad i pod pasem czerwonym poprzecznym — wilk czerwony. Nad hełmem w koronie na trzech różach: czerwonej między srebrnymi po jednej włóczni złotej z końcem srebrnym na dół. Labry czerwone podbite srebrem. Herb bardzo stary pomorski. *Riet.; Sieb. III. 2. 209.*

KLEMAN cz. Brochwicz. odm. (*Kleemann*). — W polu błękitnym srebrny jelen w biegu z sześciopromienną gwiazdą złotą przed nim u góry. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana herbu rodziny pochodzenia polskiego, w Prusiech zdawna osiadłej *Sieb. III. 2. 249.*

KLEMENT. I. — W polu błękitnym ręka goła, w łokciu zgięta, trzymająca miecz do góry w lewo, ukośnie skrzyżowany ze strzałą srebrną żelźcem na poprzek w prawo. Herb rodziny węgierskiej, z której Michał indygenowny został w Polsce r. 1708. *Vol. Leg. VII. 799; s dok. w zbiorze WP. Szymkiewicza; Bork.*

KLEMENT II. — W polu błękitnym — nad sześciopromienną gwiazdą — ręka naga z krzyżem. Odmiana z 1800 r. *Z dokumentu w zbiorze WP. Szymkiewicza.*

KLESZCZYŃSKI cz. Gryf odm. W polu czerwonym — gryf srebrny z krzyżem kawalerskim w prawej szponie. Nad hełmem na trzech piórach strusich, szary budynek, na poprzek którego dwie siekiery żelazne czarnymi trzonkami na dół ukośnie skrzyżowane. Nadany z indygenatem za dzieła rycerskie Maciejowi Kleszczyńskiemu z Chelmińskiego, przez Jana III, króla polskiego, 3 Czerwca r. 1685. Kleszczyńscy mają przydomek Puttkamerów i z tej starożytnej rodziny wywodzą się. Wielądko z racją zaznacza, że Niesiecki mylnie o nobilitacji Macieja wspomina, ponieważ w Voluminach Legum przytoczony jest indygenat Macieja Kleszczyńskiego, na Sejmie warszawskim r. 1685, za waleczność ze wzmianką wyraźną *deducentem nobilitatem*, jakkolwiek i obłata w Metryce Koronnej 4 Kwietnia r. 1687 dokonana, opiewa nobilitację. *Vol. Leg. V. 730 i 770; Sigil. ks. 14 f. 53; M. Kor. ks. 240 f. 40; Nies.; Bork; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KLESZCZYŃSKI II. — Podajemy odmianę poprzedniego, mało się z nim różniącą *Sieb. III 2. 250.*

KLICKI Baron cz. Prus I odm. — W polu czerwonym, na lewo u góry, na małej tarczy ko barwie czerwonej — miecz prosto rękojeścią na dół; na tarczy zaś głównej półtora krzyża srebrnego bez lewego dolnego ramienia. Nad koroną baronowską napoleońską ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana herbu Stanisława Klickiego, generała wojsk polskich, przy nadaniu tytułu barona francuskiego, przez Napoleona I. Tytuł ten w Królestwie Polskiem zatwierdzony nie został. *Kos. I, 220; Bork.*

KLIMKIEWICZ cz. Przyjaciół odm. — W polu błękitnym pod różą srebrną trójlistną — serce czerwone na misie srebrnej, przesyte strzałą żelźcem na dół lewo-ukośnie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Antoniemu Stefanowi Klimkiewiczowi, kapitanowi regimentu gwardii pieszej koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 19 Września r. 1791. Jest wymieniony Franciszek Klimkiewicz bez herbu w Poczcie szlachty galicyjskiej, jako przyjęty przez stany w roku 1782. *Kanc. Ks. 98 f. 29; Pocz. szl. gal; Bork; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KLIMKOWSKI I. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — sokół srebrny, w dolnym zaś złotem — trąbka myśliwska czarna, w złoto oprawna, z nawiązaniem złotem, barkiem do dołu. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami naprzemian i w szachownicę błękitnymi i złotymi, dwa proporce: — złoty i błękitny — ukośnie skrzyżowane. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny szląskiej, według podań, pochodzenia polskiego, z której Wojciech Klimkowski otrzymał indygenat w Galicyi r. 1782. *Pocz. szl. gal; Hefn.; Sieb III 2. 250, IV. 11. tekst i tabl. VI. 8. I. tekst i tabl. VI 8. II. tekst.*

KOCHANOWSKI cz. Zagłoba odm — W polu błękitnym — na szabli końcem do góry podkowa srebrna ocelami na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. *Z zapisek WP. Zielińskiego i Jackowskiego.*

KOCZAŃSKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — między ocelami złotej podkowy obróconymi do góry krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie jastrząb z pierścieniem złotym w dziobie, z podkową złotą z takimże krzyżem w prawej szponie. Odmiana przysługująca Koczańskim z Koczania w radomskim w XVII stuleciu. *Nies.; Chrański; Bork.*

KOCZELA. — W polu barwy niewiadomej — pod małym trójkątem puchar. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Narbut, I. 405 tabl. IV. f. 22.*

KOCZOROWSKI Hrabia cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — róg jeleni czerwony, w lewym czerwonym — róg szary bawoli. Nad koroną hrabiowską w hełmie ukoronowanym róg bawoli i jeleni. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej z płockiego, która w połowie XVII wieku przeniosła się do Wielko-Polski i z której jedna gałąź w osobie Kazimierza, syna Tertuliana, otrzymała tytuł hrabiowski od Papieża Piusa IX w dniu 21 kwietnia 1871 r. *Bork.*

KOCZUBEJ. — W polu barwy niewiadomej — między dwoma krzyżami kawalerskimi od góry, od dołu zaś między półksiężycem rogami do środka tarczy i gwiazdą sześciopromienną — buława, rękojeścią na dół z dwoma krzyżykami rzędem na kuli. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Z zapisek WP. Dziadulewica i Bisiera.*

KOJEN. Kajo, (*Koye, Coio*). — W polu srebrnym — między dwiema czarnymi trąbami myśliwskimi w złoto oprawnymi i ze złotymi sznurami, munsztukami i wylotami do siebie ukośnie leżącymi, pas złoty prawo ukośny z pniem czarnym leżącym o trzech sękach u góry a dwoma u dołu. Nad hełmem w koronie pień prosto do góry jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem. Nadany Benedyktowi Kajetanowi Kojenowi, starszemu ławnikowi toruńskiemu, przez Stefana, króla Polskiego, 11 lutego 1577 r. *M. Kor. 115 f. 172; Duicz.: Nies.; Sieb. VI 8. II. 44; Bork.: Piek.*

Podajemy odmianę Kojena według Niesieckiego i Siebmachera loco citato.

KOKCEJ (*Coccej*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym, między dwiema gałązkami srebrnymi koniczyny prosto leżącymi, pas lewo ukośny z trzema sześciopromiennymi gwiazdami — w lewym czerwonym, na skale srebrnej, z baszty takiejże blankowanej mąż czarno ubrany ze srebrnymi rękawami, w czapce spiczastej po połowie wzdłuż czarnej i srebrnej dmiający w trąbę czarną. Nad koroną szlachecką dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym między dwoma skrzydłami czerwonymi gałązka jak na tarczy, w drugim pół męza z trąbą. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone, podbite srebrem. Tarczę podtrzymują srebrne gryfy. Herb Karola Fryderyka Ernesta Kokcej, generała wojsk polskich, który przedstawił dyplom Karola IV, cesarza świętego państwa rzymskiego r. 1713, potwierdzony przy indygenacie przez Stanisława Augusta, króla polskiego 5 Września r. 1769. Rodzina ta otrzymała tytuł baronowski pruski r. 1749. *Vol. Leg. VII. 799; Kanc. Ks. 41. f. 154; Sieb. VI. 9. 11; Bork.*

Podajemy ze źródeł niemieckich, nieco odmienny w barwach, herb baronowski i herb pierwotny Kokcejów *Sieb. VI. 8 I. 14. VI. 9. 11 i III. 1. 46.*

KOLCZYK I cz. Koło złamane, Konarski, Konarzyn, (*Condarsin*). — W polu czerwonym — srebrne dzwono od woza z dwiema szprychami i częścią piasty barkiem do góry. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Odmiana przysługująca pruskiej rodzinie Konarskich z Konarzyna, pochodzenia szlacheckiego i pierwotnie związanej się nie von Schleizen, jak podaje hrabia Borkowski w spisie szlachty, ale von Stentzsch, według źródeł niemieckich, idąc za wskazówką Niesieckiego, który przytacza napis na portrecie Mieczysława Konarskiego barona a Stejsen. — Rodzina Stentzschów nosiła herb identyczny, z małą odmianą w barwach i klejnocie, podajemy go pod Koleczykiem IV; Niesiecki wywodzi ich z Miśni, gdzie byli rzeczywiście Stentzschowie, ale co prawda innego herbu. *Nies.; Sieb. VI. 6. tekst, tabl.; Bork.: Piek.*

KŁOŚNIK I. — W polu czerwonym — lilia srebrna na zielonej gałązce. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Janowi Januszowskiemu, synowi Łazarza, przez Zygmunta III, króla Polskiego, na sejmie koronacyjnym w Krakowie 4 Stycznia r. 1588. *M. Kor. ks. 134 f. 65; Nies. IV. 443; Bork.*

KŁOŚNIK II. — Według Hefnera.

KŁOŚNIK III. — Według Hefnera.

KŁOŚNIK IV. — W polu czerwonym na złotej podstawie (zielony) słup z lilią srebrną na szczycie. Nad hełmem w koronie podobny słup z lilią. Labry. *Zapiski Chrząńskiego.*

KMITA cz. Śreniawa odm. — W polu czarnym — u góry na lewo od rzeki wężykowatej srebrnej prawo ukośnej — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie między dwiema czerwonymi trąbami opatrzonymi na zewnątrz w złote dzwonki — lew srebrny siedzący. Odmiana herbu starej sieradzkiej rodziny Kmitów, także w Prusiech i Poznańskim osiedlonej — prawdopodobnie białmutnie w herbarzu Siebmachera złożona. *Nies.; Sieb III. 2. 252*

KNIAZIEWICZ I cz. Murdelio odm. — W polu błękitnym pod krzyżem kawalerskim srebrnym także gwiazda sześciopromienna, między rogami dwóch złotych półksiężyców, do siebie zwróconych. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca rodzinie litewskiej Kniaziewiczów, w orszańskim. *Kojat.; Nies.; Bork.*

KNIAZIEWICZ II. — W polu błękitnym pod krzyżem kawalerskim złotym, złota sześciopromienna gwiazda, między rogami dwóch złotych półksiężyców barkami na boki odwróconych. Nad hełmem w koronie baranek stojący z pierścieniem złotym w pyszczku. Odmiana przysługująca gałęzi starej rodziny litewskiej do herbu Murdelio należącej, w Prusiech i Kurlandyi osiadłej. *Sieb. III. 2. 253 i III. 11. II. tekst i tabl.*

KNUT. — W polu barwy niewiadomej — trzy pasy w gwiazdę: dwa i jeden, tworzące tak zwany rosochacz (*pairle*) między trzema liliami: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie trzy proporce w wachlarz ułożone. Herb pochodzenia niemieckiego, czy duńskiego, zdawna w Polsce *Nies.*

Podajemy trzy odmiany tego herbu ze źródeł niemieckich, potwierdzające pochodzenie zagraniczne tego herbu, który znajduje się na Pomorzu, w Meklemburgu, Danii i Holandyi. *Sieb III. 2. 254. VI. 9. 28.*

KOBYLIŃSKI Baron cz. Prus. I odm. — W polu czerwonym — na lewo u góry na malej tarczy o barwie czerwonej miecz prosto rękojeścią na dół — na tarczy zaś głównej półtora srebrnego krzyża bez lewego dolnego ramienia. Nad koroną baronowską napoleońską — ręka zbrojna z mieczem. Labry. Herb odmienny Floryana Kobylńskiego, generała wojsk polskich, przy nadaniu tytułu barona francuzkiego przez Napoleona I. Generał zmarł bezpotomnie, tytuł został mu potwierdzony w Królestwie Polskiem 1824. *Kos. I. 220; Kalend. urzęd.*

KOBYŁKA cz. Mora odm. (*Kobyli*). — W polu błękitnym — pół murzyna w czerwonym ubraniu ze srebrnym wyłogiem na szyi, i przy rękach, przepasanego białą wstęgą, związaną w kokardę na środku, z rękami do góry wzniesionymi. Nad hełmem w koronie na siedmiu piórach strusich naprzemian błękitnych, białych i czerwonych, ramka czworoboczna czarna. Odmiana przysługująca rodzinie z Kobyli, polskiego pochodzenia na Szlązku. *Sieb VI. 8. I. 40; Bork.*

KOCHAŁOWSKI, Kochałowski cz. Radwan odm. — W polu czerwonym — na kopii z proporcem prosto do góry — poprzeczna chorągiew złota kościelna o trzech polach z frędzlami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana Kochałowskich w wileńskim. *Kojat.; Nies.; Bork.*

autorów naszych, a raczej Stubenbergów w Styrii, na co dowodów historycznych nie znamy. Według Hrabiego Borkowskiego między Kollatajami Sztumbergami, a Kmicicami byłoby coś wspólnego, skoro Sztumbergom przypisuje herb Kmicic. *Kołat.: Nies.; Bork.*

• Podajemy odmianę tego herbu według Kojałowicza i Niesieckiego.

KOLMASZ, Kołomasz. — W polu barwy niewiadomej — dwie podkowy barkami do góry jedna nad drugą mieczem czy krzyżem z góry przebite. Starodawny herb polski, o którym dawni heraldycy nie piszą. Wspominany jest w zapiskach sądowych. Znajduje się na pieczęci Grzegorza, proboszcza szkalbmirskiego z r. 1234 w archiwum Cystersów w Mogile i archiwum prowincjonalnym w Wrocławiu. *Ulan.; Piek.*

KOLOBRZEG. — W polu błękitnym — pas prawo-ukośny czerwony z brzegami srebrnymi i trzema takimiż różami, pomiędzy labędziem w kierunku pasa (sic) postawionym od góry a wieżą morską z wierzchołkiem płonącym na skale u dołu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone, białe i błękitne. Herb Nadany Juliuszowi Kolbergowi, profesorowi Uniwersytetu Warszawskiego, za dziesięć lat służby w zawodzie nauczycielskim 18 sierpnia 1826 r. *Dziennik praw Zapiski WP. Bisiera.*

KOŁODYN I. — W polu czerwonym --- znak czarny na kształt litery **A** z daszkiem Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb starodawny Kołodyńskich na Wołyniu. — Czy znak tego herbu przedstawia krokiew z czasem przeinaczoną, czy strzałę rozdartą, trudno o tem wnioskować *Okol.; Kołat.; Nies.; Dar.; Piek.*

KOŁODYN II. — W polu srebrnym -- znak podobny do strzały żelźcem do góry, rozdartej w pałki na obie strony, w środku mającej obie połowy złączone belką poprzeczną. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana poprzedniego. *Pot.; Nies.; Dar.*

KOŁODYN III. — W polu srebrnym — dwie połowy strzały żelźcami srebrnymi do góry ukośnie do siebie leżące, drzewce czarne w środku poprzecznie takąż belką złączone. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana poprzednich. *Sieb. IV. 14 11.*

KOŁODYN IV niektórych Puciatów. — W polu srebrnym — krzyż czarny w podstawie rozdarty, z belką poprzeczną opartą na słupku między obiema połowami rozdartego krzyża. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana właściwa niektórym Puciatom według Kojałowicza, jakkolwiek Puciatowie używają herbu Syrokomla. *Kołat.; Nies.; Dar.; Piek*

KOŁOWROT, Kolowrat. -- W polu błękitnym — orzeł w prawej połowie srebrny, w lewej czerwony, z dwoma trójlistkami złotymi, połączonymi półkolem na piersiach, i z tarczą, w której na polu czerwonym pas poprzeczny srebrny (*herb Habsburgów*). Nad hełmem w koronie dwa skrzydła złożone, spodnie srebrne, wierzchnie czerwone z trójlistkiem na pałku złotym i tarczą Habsburgską. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny czeskiej, która otrzymała tytuł hrabiowski państwa rzymskiego, 20 lipca w 1658. Z niej Franciszek Antoni Kołowrat Lbszteński, minister stanu: indygenowany w Galicyi 1842; na nim ta linia wygasła. *Pocz. Sał. Gal; Sieb. IV. 14. tekst 78. tabl. 86.*

KOŁYSZKA. — W polu srebrnym — między ocelami żelaznej podkowy ocelami do góry na złotym krzyżu kawalerskim bez prawego ramienia kruk czarny w lewo. Nad hełmem w koronie trzy sześciopromienne gwiazdy złote. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi i Maciejowi braciom Kołyszkom-Szanowskim, przez Stanisława Augusta, króla Polskiego, 15 marca 1776 r. *Kanc. 42. f. 176.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KOMAŃSKI, (Komantzki, Chomański) cz. Z odm. - W polu czarnym — podwójny hak srebrny w kształcie litery **Z**. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami ten sam znak co na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przysługująca jakoby gałęzi litewskiej rodziny Komańskich w XVII stuleciu na Szląsku osiadłej. *Sieb. VI. 8. III. tekst i tabl.; IV. 11 tekst i tabl.; Bork.*

KOMAR. — W polu czerwonym — krzyż srebrny, w lilią na dół przewróconą zakończony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Komarów z braclawskiego, na Litwie osiadłych. *Kojat.; Nies.; Bork.*

KOMARNICKI Hrabia cz. Sas odm. — W polu czerwonym lub purpurowym — nad złotym półksiężycem — strzała srebrna żelźcem do góry między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami stojąca. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pawim ogonem strzała w lewo przeszyta. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana udzielona Łukaszowi Pawlikowiczowi na Złoczowie Komornickiemu, członkowi stanów galicyjskich, przez Ferdynanda II, cesarza świętego państwa rzymskiego w r. 1703. *Poca. sal. gal.; Sieb. IV. 14. 85; Riet.; Bork.*

KOMARZEWSKI. — W polu błękitnym na odwróconej srebrnej lili z kulką srebrną łączącą oba przedmioty — krzyż kawalerski złoty. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany Janowi Komarzewskiemu, generałowi majorowi wojsk koronnych, 4 Sierpnia r. 1781. *Kanc. 45 i 46 f. 39.*

KOMONIAKA, Komuniaka, — W polu czerwonym — trzy srebrne połówki strzał, z których dwie żelźcami do góry na boki, ukośnie skrzyżowane, a trzecia przez nie na poprzek przepleciona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb dawny białoruski Komoniaków. *Kojat.; Nies.; Piek.*

KOMOROWSKI cz. Dołęga odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim złotym na barku, z dołu na ukos w lewo strzała przeszyta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Komorowski z dobrzyńskiego, osiadłym na Litwie. W herbie Szeptyckich podkowa jest przeszyta od lewej strony. *Kojat.; Nies.*

KOMOROWSKI. — W polu barwy niewiadomej na barku podkowy ptak z wężem w dziobie. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Herb polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb. III. 2. 258.*

KOMOROWSKI Hrabia cz. Korczak odm. — W polu czerwonym — trzy srebrne wręby poprzeczne, ku dołowi coraz zmniejszające się. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym (w czaszy, korcu, czy) kapeluszu złotym — pół psa. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie czerwonoruskiej z Komorowa w krakowskim, która w osobie Piotra z Komorowa w r. 1469 otrzymała tytuł hrabiowski na Liptowie i Orowie od Macieja, króla węgierskiego; tytuł potwierdzony w Galicyi 13 Kwietnia r. 1793, a drugiej linii w Galicyi 19 Października r. 1803, w Rosyi 5 Lipca r. 1844. *Dypl. oblat. w M. Kor. ks. 163 f. 186; Poca. sal. gal.; Grit.-Hild.; Bork.; Sieb. IV. 14. 85.*

U Hełnera zamiast trzech wrębów są trzy rzeki wężykowate

KOMOROWSKI Hrabia cz. Ciołek odm. — W polu srebrnym — ciołek czerwony. Nad koroną hrabiowską w hełmie ukoronowanym — pół czerwonego ciołka. Labry czerwone podbite srebrem. Z obu stron tarczy armata złota na lawecie czarnej. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny małopolskiej z Komorowa, z której Erazm, syn Jana, pułkownika artylerji wojsk koronnych, otrzymał tytuł hrabiowski od Franciszka II, cesarza austriackiego, 20 Lipca r. 1817. *Poca. sal. gal.; Grit.-Hild.; Bork.*

KOMOROWSKI Hrabia, Kamarowski. — W polu błękitnym — nad złotym snopem takież komar w lewo. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Tarczę podtrzymują rycerze oparci na kopiach. Herb rodziny pochodzenia polskiego, która w XVI stuleciu przesiedliła się do Rosyi, i z której Eragraw Komorowski, generał adjutant Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, otrzymał tytuł hrabiowski galicyjski 19 Maja r. 1803. *Sieb. IV. 14. tekst 77 tabl. 85.*

KONARSKI Hrabia cz. Gryf odm. — W polu czerwonym — gryf srebrny wspięty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pół srebrnego gryfa trzymającego trąbę czerwoną wylotem do góry. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny małopolskiej od Jaksów z Wielkich Konar w sandomierskiem pochodzącej, z której Ludwik, starosta przyluski, członek stanów galicyjskich, otrzymał tytuł hrabiowski galicyjski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego, 20 Maja r. 1783. *Sieb. IV. 14. 85; Poca. sal. gal.; Grit.-Hild.; Bork.*

KLIMKOWSKI II. — W polu czarnym, pod barkiem trąbki złotej na wygięciu której stoi bocian srebrny, w prawo w poprzek złoty kłos pszeniczny z listkami dwoma. Nad hełmem w koronie pół czarnego orla bez lewego skrzydła i trąba w połowie złota i czarna. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. I. 39.*

KLINGSZTED, (Klingstaedt). — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — cztery pasy srebrne lewo ukośne, w dolnym błękitnym góra zielona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry z prawej strony czerwone, z lewej błękitne — podbite srebrem. Herb Tymoteusza Merzahna, syna burmistrza jednego z miast pomorskich, który adoptowany został przez generała szwedzkiego Klingstäda w r. 1735, następnie jako przedstawiciel interesów prowincyj nadbałtyckich w Petersburgu, uzyskał szlachectwo rosyjskie w r. 1763, tytuł baronowski polski w r. 1772, indygenat zaś polski w r. 1775. *Sieb. III. 11. tekst 330 i tabl. 116; Bork.*

Podajemy odmianę Klingstäda z Siebmachera i z herbarza szwedzkiego. *Sieb. III. 11. 215, Klingspor.*

KLIŃSKI cz. Świat odm. — W polu barwy niewiadomej, prawdopodobnie czerwonej, kula ziemiska błękitna z krzyżem srebrnym na wierzchu, na którym w poprzek dwie równoległe klamry srebrne barkami do góry, niższa krótsza od wyższej. Nad hełmem korona. Herb stary przysługujący Klińskim na Ukrainie. *Okol.; Kojat. 302; Nies.; Bork.; Chrański*

KLISNER, (Klüchtsner). — W polu błękitnym — w koronie złotej trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Herb rodziny saskiej pochodzenia polskiego czy litewskiego; Walenty i Tobiasz indygenowani w Polsce r. 1685. *Sieb. II. 3. 38; Ridt.; Bork.*

KLOS. — W polu błękitnym — między dwiema czerwonymi po bokach w środku tarczy leżącymi różami, pod strzałą srebrną przekrzyżowaną, bez opierzenia, stojącą na barku złotego pół-pierścienia — półksiężyc złoty z sześciopromienną gwiazdą złotą między i nieco nad rogami. Nad koroną szlachecką kruk z pierścieniem w dziobie. *Z panegyryku z XVIII stulecia.*

KLOT. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — kula czarna (według Rietstapa błękitna), pole dolne czarne. Nad hełmem w zawoju czarno-złotym, między rogiem złotym a czarnym — kula czarna. Labry czarne podbite złotem. Herb starej rodziny westfalskiej w Inflantach osiadłej, potwierdzony dyplomem świętego państwa rzymskiego 6 Lipca r. 1527. *Sieb. III. 11. 116; Riet.*

KLUSKI. — W polu barwy niewiadomej kółko u góry rozszerzone, wyobrażające jakby pierścień z kamieniem — na tymże krzyż. Są Kluskowie z Klusk na Litwie. *Z arch. Sang. VI. 283. 449; M. Lit.; Bork. 603.*

KLUSZEWSKI cz. Ślepowron odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czerwonym nad złotym półksiężycem — krzyż kawalerski złoty (*Szeliga odm.*); w lewym błękitnym na barku podkowy z krzyżem kawalerskim złotym — czarny kruk z pierścieniem złotym w dziobie (*Ślepowron*). Nad tarczą dwa helmy ukoronowane, w pierwszym pięć piór strusich, w drugim zaś kruk z pierścieniem. Labry z prawej strony czerwone, a z lewej błękitne podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy. *Hfn; Riet.*

KŁONICKI cz. Niezgoda odm. — W polu błękitnym pod mieczem w poprzek, końcem w prawo — podkowa złota ocelami obejmująca strzałę żelźcem do dołu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote pomiędzy błękitnymi. Odmiana pruska Niezgody Kłonicich, jednego szczepu z Łętowskiemi w Prusiech. *Nies.; Sieb. III. 2. 251; Bork.*

KŁOSY. — W polu błękitnym trzy złote przeniczone kłosa z listkami, z jednego korzenia o pięciu odnogach. Nad hełmem w koronie trzy takie same kłosa. Herb Deszertów i Kłosówi czów. *Matach.; Sieb. IV. 14. tekst 12, tabl. 10; Bork.*

KONOPKA Baron cz. Nowina odm. — Na tarczy pięciodzielnej, w polach I i IV błękitnych — na falach srebrnych łódź złota z masztem takim samym i srebrnym żaglem w II i III srebrnych — ręka w ubraniu błękitnym ziarna wysiewająca: w V zaś błękitnym nad srebrnym uchem od kotła — miecz ostrzem na dół. Nad koroną baronowską trzy helmy ukoronowane. W pierwszym trzy pióra strusie: białe między błękitnemi, w drugim noga zbrojna zgięta w kolanie piętą do góry w lewo, w trzecim skrzydło w połowie błękitne od góry a w połowie od dołu srebrne. Labry błękitne podbite srebrem. Tarczę podtrzymują dwa czerwone lwy, z których każdy trąbę srebrną w złoto oprawną w lapie trzyma. Odmiana nadana jednej gałęzi rodziny mazowieckiej Konopków, od Rampkowskich pochodzącej, z której Piotr i Jan bracia Konopkowie, zarządcy żup wielickich, otrzymali tytuł baronowski galicyjski 7 Listopada r. 1791. *Pocz. szt. gal; Hefn.; Riet.; Bork.*

KONRAD, (*Cunrad, Kühurat*). — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem czerwonym — pół korla białego ukoronowanego, w lewym srebrnym na czerwonym pasie prawo-ukośnym — dwie srebrne lilie. Nad hełmem w koronie między piórami strusiami: srebrnym i czerwonym lilia srebrna. Nadany wraz z nobilitacją Jerzemu Cunrad, sekretarzowi księstwa Kurlandzkiego, przez Władysława IV, króla polskiego 12 Marca r. 1635. Akt oblatowany w Metr. Kor. 10 Września r. 1635. *M. Kor. 180 f. 554; Sieb. III 11. tekst 342, 510 tabl. 123. Zapiski WP Jackowskiego.*

KONRADY, (*Conradi*). — Na tarczy obramowanej złotem w polu czerwonym — trzy srebrne dzbanuszki z przykrywką spiczastą uszkiem w lewo: dwa i jeden. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane: w pierwszym orzeł czarny ukoronowany w lewo, w drugim dzbanuszek między dwoma rogami. Herb gdańskiej mieszczańskiej rodziny Conradi, do indygenatu non praec. scartab. w r. 1768 przypuszczona, a do godności baronowskiej w Prusiech r. 1798. *Vol. Leg. VII. 302; Sieb. VI. 4. 7, VII. 2. 17; Bork. 59.*

KOŃCZA cz. Ogończyk odm. — W polu czerwonym — na barku srebrnego półpięścienia — strzała srebrna przekrzyżowana żeleźcem do góry. Nad hełmem w koronie dwie ręce białe ubrane, w łokciach zgięte, do góry wyciągnięte. Odmiana przysługująca Kończom z wilkomińskiego w XVI stuleciu. *Kołat.; Nies.; Bork.*

KOŃCZYC, Sempior, Mniszech. — W polu czerwonym lub białym — siedm czarnych piór strusich w wachlarz. Nad hełmem w koronie takie same pióra. Herb rodziny czeskiej Mniszchów z Wielkich Kończyc i Osowicy, w XVI wieku przybyłej do Polski. Z nich to Maryna żona cara Dymitra. Hrabiowie austriaccy od r. 1783. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Bork.*

KOPACZ I, Topacz, Skrzydło. — W polu czerwonym — czarne skrzydło na złotej sępiej stopie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów polskich, według Dr. Maleckiego prawdopodobnie z Czech pochodzący. Na szląskich pieczęciach z XIII stulecia już spotykany. Paprocki i Niesiecki zwią go Topaczem może wskutek mylnego odczytania, atoli Długosz w Liber Beneficiorum i zapiski najstarsze oraz i traktat horodelski nazywają stale Kopaczem; z zapisek dowiadujemy się że herbownym służyło też zawołanie Skrzydło. *Dług.; Papr.; Nies.; Ulan.; Piek.; Mat.; Laguna.*

KOPACZ II, (*Kopschitz, Kopisch*). — W polu błękitnym na pasie srebrnym — trzy róże czerwone. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie ośm róż białych i czerwonych naprzemian (czerwone w środku na krzyż). Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny morawskiego pochodzenia na Szlązku w XIII stuleciu. *Dług.; Papr.; Nies.; Sieb. VI. 8. I. 42; Bork.*

KOPASZYNA I, Kopasina, Kopasya — W polu czerwonym między dwiema rzekami czyli krzywiznami w kształcie litery S symetrycznie do siebie odwróconemi — miecz czy też krzyż końcem do dołu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów polskich. w zapiskach sądowych z XV wieku wspominany. Jednakże nazwa jego czyli zawołanie odnosiło się jeszcze do innego herbu niedokładnie opisanego. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.; Mat.; Piek.*

KOPASZYNA II. — U Siebmachera IV. 14 znajdujemy odmianę z pięcioma piórami strusiami w helmie.

KOPEĆ I. (*Koppet*) cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym między rogami srebrnego półksiężycy — sześciopromienna srebrna gwiazda. Nad hełmem w koronie gwiazda. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia na Szlązku, w XV stuleciu kwitnącej *Sieb. VI. 8. I. 41.*

KOPEĆ II. — W polu błękitnym między rogami srebrnego półksiężycy — pięciopromienna srebrna gwiazda, dwoma dolnymi promieniami zachodząca na krawędź środkową półksiężycy. Nad hełmem w koronie pięciopromienna gwiazda. Odmiana powyższego. *Sieb. VI. 8. I. 42.*

KOPEĆ III. — W polu czerwonym między rogami złotego półksiężycy — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana powyższych. *Sieb. VI. 8. I. 41; Bork.*

KOPYCKI. — W polu barwy niewiadomej — snop liktorski z dwoma ostrzami od oszczepów u góry ukośnie na boki sterzącymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny pomorskiej w XVI stuleciu. *Biel.; Nies.*

KOPCZYŃSKI. — W polu barwy niewiadomej — dwa kozły wspięte do siebie. Nad hełmem w koronie pół kozła. Początek herbu niewiadomy. *Kur.; Warsa., dodatek; Bork.*

KORAB, Korabiów, Korabczik. — W polu — czerwony korab złoty z wieżą murowaną i blankowaną. Nad hełmem w koronie taki sam korab z wieżą. Jeden z najstarszych herbów w zapisach sądowych z XV stulecia wspominany. Dawniej nosił maszt i żagle. *Biel.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Ulan.*

KORBELLI, (*Corboli*) Margrabia. — W polu złotem — trzy czarne kruki. Nad tarczą koroną margrabiowska. Herb rodziny tokańskiej Corboli di Brunozi z Urbino, indygenowanej za Michała, króla polskiego r. 1673. *M. Kor. ks. 209 f. 632; Riet; Bork.*

KORCZAK I, Wręby. — W polu czerwonym — trzy srebrne belki poprzeczne i równoległe, ku dołowi kliniasto zwężone i stopniowo krótsze jedna od drugiej. Nad hełmem w koronie w złotej czarze pół psa. Jeden z bardzo dawnych herbów polskich, według Długosza przez Ludwika, króla węgierskiego i polskiego zmieniony przez dodanie rzek czyli wrębów do psa, który pierwotnie sam zajmował tarczę. Fakt ten uogólnia Dr. Piekosiński w swoim dziele o „dynast. poch. szl. pols.“ 92 str. i zwie udostojnieniem herbu. *Dług.; Kojat.; Nies; Piek.; Mat.*

KORCZAK II. — W polu czerwonym — trzy srebrne wręby poprzeczne i równoległe ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana powyższego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 12.*

KORCZAK III. — W polu czerwonym — trzy rzeki poprzeczne wężykowate srebrne. Nad hełmem w koronie w czarze złotej — pół psa z obróżą czerwoną. *Sieb. IV. 14. 12.*

KORCZAK IV. — W polu czerwonym — w czarze złotej pół psa szarego. Nad hełmem w koronie trzy srebrne wręby ku dołowi zmniejszające się. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 12.*

KORCZAK V. — W polu czerwonym — w czarze złotej pół psa szarego. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie trzy srebrne wręby ku dołowi stopniowo krótsze. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 12.*

KORCZAK VI. — W polu czerwonym — pod trzema srebrnymi wrębami ku dołowi zmniejszającymi się — półksiężyc srebrny rogami do góry. Nad hełmem w koronie w czarze złotej pół psa. Odmiana przysługująca Korytyńskim i innym. *Nies.; Sieb. IV. 14. 12; Czarn.*

KORCZAK VII cz. Abszlang, Jelec lub Łopot odm. — W polu czerwonym — pod dwoma Jelcami ukośnie skrzyżowanymi, trzy srebrne wręby ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Łopotom, Siliczom i Wytyzom na Litwie. *Kojat.; Nies.*

KORCZAK VIII. — W polu czerwonym — pod dwiema klamrami szpicami do siebie ukośnie skrzyżowanymi, trzy srebrne wręby ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana prawdopodobnie poprzedniego, podana przez Dra Piekosińskiego jako herb z Kobrynia u Kojalowicza. *Piek. 228. tabl. I. Nr. 18.*

KORCZYK. — W polu zielonym — pod barkiem złotego półksiężyca — dwie poprzeczne belki czy wręby srebrne równoległe: wyższa krótsza, niższa dłuższa. Nad hełmem w koronie trzy pióra pawie. Nadany Kacprowi Korytyńskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1775. *Vol. Leg. VIII f. 679. Dyplom u rodu.*

KORCZYŃSKI. — W polu barwy niewiadomej — serce z którego wykwitują trzy róże na gałązkach z liśćmi między dwiema półkami liliami na strony zwieszonymi — przebite na krzyż ukośnie do dołu dwiema strzałami. Nad hełmem w koronie krzyż, którego trzy końce górne różą (każdy sobie) przykryte. Są w Galicyi Korczyńscy herbu Łopotycz — niewiadomo czy ci sami. *Z panegiryku XVIII stulecia u WP. Bisiera; Bork.*

KORD. — W polu czerwonym — między dwoma krzyżami kawalerskimi złotymi mieczkostrzem do góry. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany Józefowi Mrowińskiemu, majorowi czwartego pułku piechoty wojsk polskich 18 Września r. 1821. *Dziennik praw; oryg. dyplom; Bork.*

KORDYSZ. — W polu czerwonym — pod półkolem srebrnym barkiem do góry z obu stron zakończonym w żełżece, strzała prosto do dołu, w środku prawo-ukośnie przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Krzysztofa Kordysza Skobejkowicza, podczaszego braclawskiego w r. 1678. *Piek. 252 tabl. XIII N. 19. Z pieczęci Zyg. Skobejki u pocz XIX w.; Bork.*

KORF, (*Korff, Corf*). — W polu czerwonym — lilia podwójna złota. Nad hełmem w koronie między dwiema syrenami i pod trzema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi lilia złota. Herb rodziny pochodzenia westfalskiego, z której jedna gałąź z przydomkiem von Schmising w XV stuleciu osiadła w Inflantach — następnie otrzymała tytuł baronów świętego państwa rzymskiego w r. 1692, hrabiów zaś pruskich w roku 1816, potwierdzony w Rosyi. *Kojat.; Nies.; Sieb. III 1. 60 i II tekst 161, tabl. 41; Balt.; Bork.*

KORN, Korń. — W polu błękitnym — pod trzema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi — trzy także kłosa pszenicy z zielonego pagórka wyrastające. Nad hełmem w koronie trzy kłosa. Herb rodziny pochodzenia niemieckiego w Inflantach osiadłej, z której Otto Korn von Zegierd otrzymał indygenat polski dnia 20 Marca r. 1634 od Władysława IV, króla polskiego. *Nies przyp.; Wiel.; Sieb. III. 11. tom II.*

KORNIC, Kornicz, Kurnicz, Hospody błogosław. — W polu czerwonym — na trzech stopniach ku dołowi zwiększających się krzyż w kształcie litery **T** z bochenkiem czy kamieniem młyńskim u każdego ramienia. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb bardzo dawny, spotykany w zapiskach sądowych z XV wieku według Długosza pochodzenia ruskiego, na Szlązk przeniesiony, gdzie używał go ród Biesów. Według ks. Błażka, który w zbiorze Siebmachera opracował Szlązk, jest to herb polski, chociaż w dawnych już czasach spotyka się w Czechach, gdzie go używał ród Sobków. *Dług.; Papr.: Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 12, IV. 11. 19 i VI. 8. II. 42; Dav.; Mat.; Piek.*

KORNIC II. — W polu czerwonym — na trzech złotych stopniach ku dołowi dłuższych — krzyż złoty w kształcie litery **T**. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana na Szlązku. *Sieb. IV. 14. 12.*

KORNIC III. — W polu barwy niewiadomej ale prawdopodobnie czerwonej — nad trzema wrębami ku dołowi coraz dłuższymi, na słupie belka poprzeczna między dwoma półksiężycami rogami do siebie. Herb Mikołaja z Poremby, ziemianina oświęcimskiego, przedstawiający według D-ra Piekosińskiego pierwotyp herbu Kornic. Porembsey są herbu Kornic. *Z pieczętki z XV stul. w Arch. ks. Czart., Piech. tabl. XV. N. 65; Bork.*

KORSAK I. — W polu czerwonym — dwa jelce czarne lub srebrne ukośnie skrzyżowane i w środku przewiązane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Stary herb Korsaków, jakoby przybyłych z Korsyki, pisze Kojalowicz, i na Białej Rusi osiadłych w XV wieku. *Biel.; Papr.; Kojal; Nies.; Krzyż.*

KORSAK II. — W polu czerwonym — dwie kotwice jedna do góry druga na dół, w środku tarczy ogniwem złączone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Kojal. III; Nies.*

KORSAK III. — W polu czerwonym — lilia heraldyczna srebrna bez środkowej części, złotą obrączką przepasana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana z Siebmachera. Już Niesiecki podnosi balamutność opisów tego herbu. Bielski pisze że są dwa jelce. Paprocki podaje tylko rysunek. Okolski zaś twierdzi, że są dwie lilie czarne spojone. *Sieb. IV. 14. 12.*

KORSAK IV cz. Gozdawa odm. — W polu czarnym — lilia srebrna. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie lilia srebrna. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Korsakom osiadłym w bieżącym stuleciu w poznańskim. *Sieb. III. 2. 260.*

KORSAK V cz. Lis odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna bez opierzenia żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie kotwica. Odmiana przysługująca Korsakom z przydomkiem Sowa w nowogrodzkim. *Kojal. 154; Nies.*

KORT. (*Korth*) cz. Nałęcz odm. — W polu barwy niewiadomej — pod obrączką — chusta zwiazana z końcami na dół. Nad hełmem z labrami trzy pióra strusie, pod tarczą dwie chorągiewki na włóczniach ukośnie skrzyżowane. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb. III. 2. 260.*

KORTICZELA, (*Corticella*). — W polu błękitnym czy złotym — nad smokiem między dwiema głowami smoczemi, położonym — orzeł czarny ukoronowany. Nad hełmem korona. Nadany wraz z indygenatem Szymonowi Corticella, włoskowi, podpułkownikowi wojsk koronnych, przez Stanisława Augusta, króla polskiego 1 Lipca r. 1795. Otrzymali tytuł hrabiowski austriacki r. 1791. *Kunc. ks. 24 f. 159 i 163; Bork 60 172. Zapiski WP. Jachowicki.*

KORTUM I. — W polu srebrnym — trzy gałązki zielone rzędem. Nad hełmem jedna gałązka prosto do góry. Labry barwy niewiadomej. Herb rodziny niemieckiej z Hamburga pochodzącej, z której Ernest nobilitowany w Polsce r. 1775. *Vol. Lec. VIII. 308; Sieb. IV. 3; Bork.*

KORTUM II. — W polu srebrnym na zielonym pagórku — zielony krzew o pięciu większych różach: jedna, dwie i dwie, i czterech mniejszych, dwie i dwie. Nad hełmem w koronie trzy gałązki zielone zakończone każda różą. Labry z prawej strony czerwone, z lewej zielone — podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Riet.*

KORWIN I cz. Ślepowron odm. — W polu czerwonym — na pniu naturalnym, ociętym, w poprzek leżącym o dwóch sękach od góry i dwóch od dołu — kruk czarny w lewo z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden ze starszych herbów polskich, lecz ani Długosz ani zapiski sądowe z XV wieku nie znają go. Herb ten, jak pisze prof. Małecki dopiero w pierwszych dziesiątkach XVI wieku wydzielł się ze Ślepowrona i dopiero od Paprockiego począwszy heraldyka traktuje te dwa herby jako osobne. Dowodem tego, że rodziny później pieczętujące się Korwinem, np. Kocha-

nowscy, zaliczali się w XV stuleciu jeszcze do Ślepowronów. Nazwa Ślepowron odnosiła się do godła, zawołanie zaś, jak się z zapisek sądowych okazuje, było: Bojno czy Bujno. Herb Korwin, jako późniejszy, nie miał zawołania. *Dług.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Ulan.; Mat.*

KORWIN II. — Odwracanie figur częstym jest objawem w heraldyce naszej, nie trzymającej się ściśle ogólnych zasad na Zachodzie przestrzeganych; znajdujemy też Korwina odwróconego w lewo, ale i w prawo. Niesiecki sam o tem wspomina. *Nies.; Sieb. IV. 14. 12.*

KORWIN III. — W polu czerwonym — na ociętym pniu o dwu sękach z każdej strony, w poprzek leżącym — kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie taki sam kruk z pierścieniem. Współność klejnotu nad hełmem uwidoczni pokrewieństwo tej odmiany z herbem Ślepowron. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 12.*

KORYATOWICZ-KURCEWICZ Książę cz. Pogoń litewska odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym na siwym koniu — rycerz z mieczem w prawej, z tarczą o dwu krzyżach w lewej ręce; w dolnym zaś czerwonym — strzała czy litera **T** odwrócona, u góry rozdarta w środku przekrzyżowana, z belką dolną z prawej do góry załamana, z lewej załamana raz do góry prosto, drugi raz ukośnie na dół w lewo — pod przekrzyżowaniem z prawej gwiazdka, z lewej pół księżycy rogami do środka tarczy. Nad hełmem w mitrze trzy pióra strusie. Herb połączony Koryatowiczów i Kurcewiczów, kniaziów ruskich na Litwie. Na zasadzie mylnej tradycji, jak pisze Wolff w dziele o książętach ruskich, Kniazowie Kurcewiczowie, pochodzący według wszelkiego prawdopodobieństwa od Narymonta, używają od XVII wieku przydomku Koryatowicz i do swego herbu Kurcz przyłączyli Pogoń Koryatowiczów, potomków Koryata-Michała-Gedyminowicza. Od majątku Bureml zwali się też Buremskimi; używali przy tem przydomku Bułyha *Kos. II. 240; Wolff; 13-15, 178, 199.*

KORYBUT I. — W polu czerwonym — na barku złotego półksiężycy z gwiazdą sześciopromienną złotą między rogami — krzyż złoty, słup od góry i ramiona przekrzyżowane mający. Nad hełmem korona książęca. Labry czerwone podbite złotem. Herb Wiśniowieckich, Zbaraskich, Poryckich i Woronieckich według autorów starych. Dawniej krzyż pojedynczy na barku półksiężycy lub półpierzścienia — nosili bez gwiazdy — w połączeniu też z Pogonią litewską, której do XVI wieku wyłącznie używali, jako pochodzący od Korybuta Dymitra Olgerdowicza wnuka Gedymina. Wolff twierdzi, iż według rodowodu książąt litewskich synowie Korybuta wymarli bezpotomnie i podaje w wątpliwość pochodzenie wyżej wymienionych domów książęcych od Korybuta. Wszystkie jednak już od końca XVI wieku używały przydomku Korybut lub Korybutowicz. *Dług.; Stryjk.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies. IX. 345; Wolff; Sieb. IV. 14. 13; Kos.; Bork.; Piek.*

W dziele prof. Piekosińskiego „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej“ str. 204 N. 147 czytamy: „1578 w Warszawie 3 Marca Stefan, król, adoptację Jana Galińskiego do herbu Pogonia litewska, dokonaną przez Jakuba Woronieckiego ze Zbaraża, proboszcza gieranońskiego, łaskiego i łowickiego, oraz Andrzeja Woronieckiego, łączycznego kanonika, zatwierdza“. Wspominają o tym fakcie Wolff i Boniecki, tylko nie zwracając uwagi na przedmiot herbu. Boniecki jednak podaje źródło, to jest Metrykę Koronną 118 f. 325.

KORYBUT II. — W polu błękitnym — na barku złotego półksiężycy rogami obejmującego sześciopromienną gwiazdę złotą, krzyż złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana z herbarza galicyjskiego, zbliżona, prócz barwy pola, do pierwotny. *Sieb. IV. 14. 12.*

KORYBUT III. — W polu czerwonym — na barku półksiężycy złotego obejmującego rogami gwiazdę sześciopromienną złotą — krzyż złoty z trzech stron przekrzyżowany, środek słupa w obrączkę zmieniający. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana również z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 13.*

KORYBUT IV. — W polu czerwonym — na barku złotego półksiężycy obejmującego rogami sześciopromienną gwiazdę złotą — krzyż również złoty w końcach przekrzyżowany. Nad tarczą i płaszczem książęcym mitra. Herb ks. Woronieckich zatwierdzony przez Senat Królestwa Polskiego w r. 1821 — mianowicie na rzecz czterech synów Andrzeja ks. Woronieckiego: Antoniego, Józefa, Kaliksta, Henryka-Wincentego. *Sieb. IV. 14. tekst 65 tabl. 69.*

KORYBUT V. — W polu czerwonym — na barku złotego półksiężyca obejmującego rogami sześciopromienną srebrną gwiazdę — srebrny krzyż w trzech końcach przekrzyżowany. Nad tarczą, okrytą płaszczem książęcym, mitra. Herb ks. Woronieckich zatwierdzony w Rosyi 23 Maja r. 1882. *Sieb. IV. 14 tekst 65, tabl. 70.*

KORYBUT VII. — Na tarczy czterodzielnej w polu I błękitnym — na barku złotego półksiężyca obejmującego rogami sześciopromienną złotą gwiazdę — złoty krzyż w trzech końcach przekrzyżowany (*Korybut*), w II i III czerwonych na siwym koniu rycerz zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą o podwójnym krzyżu w lewej (*Pogoń lit.*); w IV złotem na zielonej murawie — mur o trzech basztach czerwony, w bramie otwartej którego rycerz zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą w lewej stojący (*Grzymala*). Nad tarczą i płaszczem, mitra. Herb ks. Woronieckich w Prusiech zatwierdzony. *Ledeb.; Sieb. IV. 14. tekst 65, tabl. 70.*

KORYTOWSKI Hrabia cz. Mora odm. — W polu czerwonym — głowa murzyńska srebrna chustą przepasana. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Złote lwy podtrzymują tarczę. Godło: PRO REGE ET PATRIA. Herb rodziny z Korytowa w gnieźnieńskim, z której jedna gałąź w osobie Juliusza Leopolda Franciszka Korytowskiego otrzymała 24 Maja r. 1895 tytuł hrabiowski w Galicyi od Franciszka Józefa, cesarza austriackiego. *Nies.; Bork; Sieb. IV. 14. tekst 79 tabl. 87.*

KORYZNA. — W polu czerwonym — krzyż srebrny odwrócony, od góry strzałą w poprzek przeszyty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przysługujący Koryznom na Żmujdzi w XVI stuleciu. *Kojał; Nies.; Sieb. IV. 14. 41.*

KORZBOK, Korzbog, Korzbach, (Cordebok). — W polu srebrnym, a lepiej błękitnym — trzy złote karpie jeden nad drugim w poprzek w lewo lub prawo. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich, Jeden z najstarszych herbów szląskich. Zachowały się pieczęcie Korzboków z XIV stulecia z godłem jednakowym. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Pfothenauer; Mat.; Sieb. VI. 8. I. 43.*

KORZBOK II. — W polu czerwonym — trzy złote karpie w gwiazdę, łbami do siebie: jeden i dwa. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Karchowskiemu w Wielkopolsce i innym. Chociaż Niesiecki w tomie V str. 33, nadaje herb Kreficz (przez omyłkę wydrukowany Pretficz, (ob. ten herb *Sieb. III. 2. 267*) wyraźnie jednak pisze w tomie VI str. 456, że są herbu Korzbok odmienny. Tamże niewyraźnie podciąga pod tę samą odmianę Janczyńskich, których herb widział na nagrobku w kościele Jezuitckim w Kaliszu, a przecież w tomie IV. 433 pisał że herbu Janczyńskich nie mógł poznać dokładnie, przedstawił mu się jako głowa, z rogami. *Nies.*

KORZBOK III, Kurzbach, (Kurtzbach). — W polu czerwonym — trzy srebrne karpie jeden nad drugim w poprzek. Nad hełmem na czapce czarnej spiczastej z białym wyłogiem, i wieńcem róż białych między czerwonymi lewo ukośnie ułożonych, u szczytu pięć piór strusich: czerwonych między białymi. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przysługująca baronom Kurzbachom, czyli Korzbokom na Szlązku w XVII stuleciu wygasłym. *Sieb. VI. 8 I. tekst 58, tabl. 43.*

KORZBOK IV. — Odmiana poprzedniego z tego samego źródła.

KORZBOK V. — Podajemy pierwotyp herbu Korzbok według Pfothenauera i Siebmachera z r. 1322.

KOS I, Koś, Koss. — W polu srebrnym — trzy czerwone pasy prawo-ukośne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. — *W dawno dawny w Prusiech zachodnich, znakomitej i zasłużonej krajowi rodzinie Kosów von der Emsel pr* — *Okol; Nies.; Bork.*

KOS II. — W polu błękitnym — dwa charty srebrne w złotych obrożach do siebie wspięte. Nad hełmem i nad półksiężycem srebrnym — trąbka myśliwska czarna, oprawna w złoto, barkiem na dół, munsztukiem w prawo, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Labry błękitne srebrem podbite. Starodawny herb Szemirowskich przydomku Kos w Prusiech i pomorskiem, podobny do herbu Leskich w tamtych stronach używanego. Niesiecki niedokładnie go opisał. *Nies.; Sieb. III. 2. 262; Caarn.; Bork.*

KOSA. — W polu czerwonym — kosa srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany Maciejowi Niwskiemu z pyzdrowskiego 18 czerwca 1569 przez Zygmunta Augusta, króla polskiego. Znajdujemy w Metryce Koronnej pod rokiem 1558 nobilitacją Sebastjana Niwskiego z herbem Poraj. Co do poprzedniej nobilitacji, Żychliński, z którego czerpaliliśmy wiadomości, źródeł nie podał. *Żychl. XVIII. 37; Bork.*

KOSAKOWSKI Hrabia, Kossakowski cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — na barku srebrnej podkowy z krzyżem kawalerskim złotym, kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym kruk z pierścieniem. Labry błękitne, z prawej złotem, z lewej srebrem podbite. Herb rodziny mazowieckiej, z Kossak-Muraw w ciechanowskim pochodzącej, na Litwie, Rusi, w lubelskim i na Wołyniu rozrodzonej, z której najprzód Katarzyna z Potockich Kossakowska otrzymała w r. 1784 tytuł baronowski w Galicyi, lecz zmarła bezpotomnie r. 1801. Z gałęzi litewskiej, odnoży młodszej, Józef Kossakowski otrzymał ten sam tytuł w Rosyi 1804, wygasły r. 1842, Franciszek i Jarosław synowie Ludwika otrzymali ten tytuł w Rosyi r. 1875. Odnoży starsza otrzymała tytuł w Rosyi 19 Marca r. 1843 w osobie Stanisława Szczęsnego Jerzego Michała Fortunata Kossakowskiego, senatora, prezesa heroldyi Królestwa Polskiego. *Monogr. Hr. Koss.; Kos.; Sieb. IV. 14; Bork.*

KOSARZEWSKI cz. Łuk napięty. — W polu czerwonym — nad łukiem napiętym ze strzałą prosto do góry, podkowa srebrna z krzyżem złotym kawalerskim na barku, strzałę ocelami obejmująca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kosarzewskim w polockiem i witebskiem. *Kojat.; Nies. V. 268.*

KOSIŃSKI I, Kosiński cz. Zagłoba albo Zdan albo Kojleńczyk. — Na tarczy czterodzielnej w polach czerwonych, w I — na bułacie końcem do góry podkowa ocelami na dół, w II — pod lilią srebrną dwa czarne trójkąty w gwiazdę złożone, w III — dwie lilie srebrne rzędem, w IV — trzy srebrne wręby, ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Kosińskim, zwiączym się dzisiaj Kosińskimi, z Kozina na Wołyniu; rodzina rozrodzona również na Białej Rusi i na Podlasiu. *Pap. 863; Okol.; Kojat.; Nies.; Kos. II. 244; Bork.*

KOSIŃSKI II, Kosiński cz. Zagłoba, Zdan, Kojleńczyk. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — dwa czarne trójkąty w gwiazdę, w III złotem — na bułacie końcem do góry srebrna podkowa ocelami na dół; w IV złotem — na czarnym niedźwiedziu panna ukoronowana, z włosami rozpuszczonemi, rękami do góry wzniesionemi, w czerwonej sukni siedząca. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana poprzedniego z pieczętki Adama Amilkara Kosińskiego, heraldyka.

KOSIŃSKI Baron cz. Rawicz odm. — W polu złotem pod małą tarczą czerwoną z mieczem prosto do góry, na zielonej murawie na czarnym niedźwiedziu panna rozczesana z koroną na głowie, rękami wzniesionemi, czerwono ubrana. Nad tarczą korona baronowska napoleońska. Herb nadany Antoniemu z Kosecina Kosińskiemu, generałowi dywizyi wojsk księstwa warszawskiego, przez Napoleona I r. 1813. *Kos. II. 247; Bork.*

KOSKUL, (*Koskull, Koschkull*). — W polu błękitnym — trzy zielone liście lipowe łodygą do góry: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie trzy trzciniowe badyle pomiędzy czterema pawiami piórami. Herb rodziny pochodzenia saskiego w XIV stuleciu w Inflantach osiadłej. Jedni z Pahlensami. Nie znaleźliśmy śladu aby otrzymali indygenat, ale jako szlachcie inflantskiej służyli im przywileje szlachectwa polskiego. Jest linia baronowska i hrabiowska z odmianami w herbie. Pierwotny herb trzy serca. *Ball.; Sieb. III. 11. i VI. 4. 26; Bork.*

KOSMAS, (*Cosmas*). — W polu błękitnym — srebrny krzyż równoramienny z wierzchu dwoma skrzydłami złotymi objęty. Nad hełmem w koronie między dwoma złotymi skrzydłami — pas lewo-ukośny błękitny z dwoma złotymi gwiazdami. Labry błękitne podbite złotem. Herb nadany Feliksowi, Walentemu, Witowi, Wojciechowi Cosmasom przez Rudolfa, cesarza świętego państwa rzymskiego, w Wiedniu 20 Sierpnia r. 1582, których Zygmunt III. król polski przyjął do indygenatu na Sejmie w Warszawie 15 Kwietnia r. 1589. *M. Kor. Ks. 135 f. 492, 688 i 879; Bork.*

KOSMOWSKI I, Kozmowski cz. Lis odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, w środku przekrzyżowana, bez prawego ramienia i bez opierzenia. Nad hełmem w koronie pół lisa w prawo lub lewo. Odmiana przysługująca Kosmowskiem w lidzkim i w Polsce. *Kołat. 157; Nies.*

KOSMOWSKI II cz. Lis odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana bez lewego dolnego ramienia. Belka krzyża wierzchniego z prawej dłuższa jest, od dolnego z lewej krótsza. Nad hełmem w koronie pół lisa w prawo. Odmiana prawdopodobnie bałamutna z herbarza niemieckiego, przysługiwała Kosmowskiem z poznańskiego w XVIII stuleciu. *Sieb. III. 2. 267.*

KOSOW I, Kossow cz. Swierczek odm. — W polu barwy niewiadomej litera **N** przez łaskę środkową do góry strzałą przeszyta. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. *Herbarz wiłbski 52.*

KOSOW II. — W polu barwy niewiadomej — litera **N** łaskę średnią w środku w pałąk zgiętą mającą i z dołu do góry strzałą przeszyta. Pomiędzy strzałą, a lewą łaską u góry trzy wręby (*Korczak*), u dołu zaś pomiędzy prawą łaską a strzałą — dwa jelce ukośnie krzyżowane (*Bronic*). Początek tego herbu niawidomy *Z autogr r 1657 w Księgozb. Ord. Hr. Kras.*

KOSPOT, Kospoth, Rosput Pawłowski. — W polu błękitnym lub czerwonym — trzy srebrne gwiazdy. Nad hełmem czapka śpiczasta błękitna z wyłogiem białym i piórem bązańcem po obu stronach, zakończona galką złotą i pięciu piórkami koguciami. Herb rodziny saskiej w XVII stuleciu w Prusiech i na Szlązku także później osiadłej. Hrabowie sascy i polscy r. 1711, świętego państwa rzymskiego r. 1751, pruscy r. 1776. Niesiecki przez omyłkę nazwał ich Rosput. Z majątku Pawłowa przybierali nazwisko Pawłowskich. *Nies.; Sieb. II. 3. 39; III. 2. 262; Bork. 176, 306. 364*
Podajemy odmianę powyższego z *Sieb. 1. 17*; i herb hrabiowski z *Grits-Hild i Sieb. III. 157.*

KOSTROWIEC I. — W polu czerwonym — krzyż u dołu rozdarty, półksiężycem w środku przekrzyżowany. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Lwowiczów na Litwie w XVI stuleciu znany. *Kołat. 105-106; Nies.; Krzyż.; Piek. str. 252 tabl. XIII Nr. 43.*

KOSTROWIEC II. — W polu czerwonym — krzyż rozdarty u dołu w kształcie wąsów. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Podobny do herbu Hołowińskich tylko bez półksiężyca w helmie tylko trzy pióra zamiast pięciu. *Kołat.; Krzyż.; Dar.*

KOSY I, Wilcze Kosy. — W polu czerwonym — dwie kosy rzędem końcami u dołu skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich, według Kuropatnickiego przysługujący rodzinie Kosów. Niesiecki żadnej rodziny do tego herbu nie przypisał. *Papr. 538; Okol.; Nies.*

KOSY II. — Profesor Piekosiński w dziele swoim „O dynast. poch. szl. pols.“ str. 264 tabl. XIV N. 58 podaje pieczęć Adama z Będkowa z r. 1413 przedstawiającą takie same kosy. tylko odwrócone końcami do góry jak w herbie Prus i takie prawdopodobnie być mają; był on herbu Wilcze Kosy. Znajdujemy je w herbarzu galicyjskim Siebmachera IV. 14. 41 pod nazwą: Nagody (Prus III) wzięty z tarczy ks. Jabłonowskiego. *Papr. 528; Okol.; Nies.; Piek.; patrz Eichholts, —ki u Sieb. VI i 4 12 i Głuchowski tamże tabl. 16.*

KOSZCZYC, Koszczycz. — W polu czerwonym — między czterema różami srebrnymi na krzyż ułożonymi — dwa miecze końcami do góry ukośnie skrzyżowane. Herb identycznie podobny do herbu Włoszek, przysługujący według Duńczewskiego Koszczycom na Litwie; których raz do herbu Poraj, drugi raz do Doliwy zalicza; Kuropatnicki, Małachowski i Wielądko do Poraja ich liczą. Jaki klejnot należy dać w hełmie nie wiadomo. *Nies.; Bork; Duńca; Kur.; Małach.; Wiel.*

KOSZYCKI, (*Koschitzky*) cz. Kusza albo Łuk napięty odm. — W polu czerwonym — łuk napięty ze strzałą żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie wieniec z wawrzynu. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Koszyckim polskiego pochodzenia na Szląsku w XVII stuleciu. Zwali się też z Zakrzewia. *Sieb. III. 2. 261; Bork.*

KOŚCIELEC. — Na tarczy obramowanej złotem dwudzielnej, w polu prawem czerwonym — szpada rękojeścią do góry w lewo gałązką palmową zieloną prawo-ukośną przekrzyżowana; w lewym zaś błękitnym — księga srebrna otwarta z brzegami złotymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany Stanisławowi Kościelskiemu, naczelnikowi aptek wojskowych, za dwudziestoletnią służbę, 10 Marca 1829 czy 1830. *Dziennik praw.*

KOŚCIELSKI cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — róg jeleni srebrny, w II srebrnym — trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna, w III błękitnym półksiężyc złoty rogami w lewo, w V błękitnym — między ocelami złotej lub srebrnej podkowy barkiem na dół — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie dwie trąby srebrne. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Kościelskim z Wielkopolski, osiadłym na Szląsku gdzie od XVII wieku przyjęli nazwisko von Kirchenheim. *Sieb. III. 2. 261; Handbuch preussischen Adels II (tom drugi).*

KOŚCIESZA I, Strzegonia. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, w środku przekrzyżowana, w końcu bez opierzenia rozdarta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów polskich, w zapiskach sądowych z XV w. wspominany. *Dług.; Biel. Krom.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.; Mał.; Piek.*

KOŚCIESZA II. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, w środku przekrzyżowana, u dołu bez opierzenia — rozdarta. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana powyższego w Galicyi. *Sieb. IV. 14. 13.*

KOŚCIESZA III. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, w środku dwa razy przekrzyżowana, u dołu rozdarta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Błusiom i Aleksandrowiczom na Litwie. *Kołat.; Nies.*

KOŚCIESZA IV. — W polu czerwonym — strzała srebrna bez opierzenia rozdarta, w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Odmiana przysługująca Stetkiewiczom i Żabom na Litwie, rodzinom wspólnego pochodzenia, o czym Kojałowicz nie wspomina; nie daje herbu osobnego Stetkiewiczom, a Żabom przypisuje Odrowąż odm. *Kołat. 100 i 187; Nies. X. str. 2.*

KOŚCIESZA V wcięta. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, u dołu bez opierzenia rozdarta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca rodzinom Wijuków, Kojałowiczów, Morawskich i Szynkiewiczów na Litwie. *Kołat. 103; Nies. V. 283 itd.; Piek.*

KOŚCIESZA VI światła — W polu czerwonym między dwiema złotymi gwiazdami — strzała srebrna żelźcem do góry, w środku przekrzyżowana, u dołu bez opierzenia rozdarta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Wołkowiczom Kolenkom na Litwie. *Kołat. 104; Nies. V. 283. i IX. 411; Piek.*

KOŚCIESZA KUSZABA. — W polu zielonym — naturalny kamień młyński. Nad koroną szlachecką dziewięć głów szczenińczych. Nadany Karolowi i Stanisławowi braciom Lipskim, neofitom, przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1764 potwierdzony 20 października r. 1765. *Kanc. ks. 45, 46 f. 52; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KOT. — W polu czerwonym — kot morski srebrny siedzący, ze złotą przepaską w pól. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb bardzo dawny, według Niesieckiego przypisany rodzinie Swarożyńskich. Na unii Horodelskiej przyjęli ten herb Wojsnarowie Wilkolewiczowie. W warszawskiej katedrze jest kaplica rodziny Kotów z tym herbem. Przysługuje też rodzinie litewskiej Korzunów. *Dług.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies. tom V. i VIII.; Kur.; Bork.; Zaleski.*

KOTARSKI. — W polu błękitnym jednorożec srebrny wspięty. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi Kotarskiemu, porucznikowi regimentu pińskiego. przez Stanisława Augusta, króla polskiego 23 Stycznia r. 1775 i 1777. Wpisani w r. 1783 do szlachty galicyjskiej. *Vol. Leg. VIII. 303; Kanc. ks. 41 f. 471; Pocz. sal. gal.; Hefn.; Bork.*

KOTARPSKI I. — W polu barwy niewiadomej — nad sztachetą pół księżyc rogamami w prawo, w barku jakby kulą przebity. *Zapiski WP. Szymbkiewicza.*

KOTARPSKI II. — Na tarczy trójdzielnej — pola górne bez barw, w lewym kula; dolne czarne. *Dokument w zbiorze WP. Szymbkiewicza.*

KOTULIŃSKI cz. Kopacz odm. — W polu błękitnym — złota stopa orla. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana Kopacza (mylnie Topaczem zwanego, wskutek złego odczytania), przysługująca rodzinie Kotulińskich polskiego pochodzenia na Szląsku w XIV stuleciu. Jest linia baronów państwa rzymskiego od 1518, baronów czeskich od r. 1645, hrabiów czeskich od r. 1706, pruskich od 1748. *Sieb. VI. 8. II 43, 44, IV. 11. 19 i 20; Bork.*

Podajemy główne odmiany tego herbu z Siebmachera.

KOTWICA I. — W polu czerwonym — srebrna kotwica. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Strumbergów czy Stumbergów. Niestusznie hr. Borkowski zalicza ich do berbu Kmicic, gdy nic nie wskazuje aby do rodu Kmiciców Radziców należeli. *Papr.; Okol.; Nies.; Matach.; Bork.*

KOTWICA II. — W polu barwy niewiadomej — znak . Między herbami Karpia, marszałka wołoskiego w kościele w Repli Kojalowicz znalazł powyższego kształtu Kotwicę. *Kojat. 109; Nies.*

KOTWICA III. — W polu czerwonym — między dwiema złotymi liliami — srebrna kotwica z trzecią lilią na słupie przy barku. Nad hełmem, z którego krąg wychodzi z każdej strony gałązka błękitna, w koronie trzy pióra pawie. Tarczę podtrzymują gryfy. Nadany Antoniemu Duniewiczowi, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 22 Grudnia r. 1791 za znajomość prawa. Gałązki wydają nam się bałamutne zamiast labrów. *M. Lit. ks. 220 f. 444; Bork.; Zapiski WP. Jackowskiego*

KOTWICA IV. — W polu czerwonym — między dwiema srebrnymi liliami — srebrna kotwica. Nad hełmem bez korony trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Klug, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 4 Maja 1791. za rozwój handlu. *Kanc. ks. 100 f. 123; Bork.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KOTWICE związane. — W polu barwy niewiadomej — dwie kotwice barkami do siebie. Herb żadnej rodziny polskiej nie przypisywany, tylko przez autorów opisany. *Nies.; Krzyż.*

KOTWICZ, Kotwic, Kotficz, (Kottwitz). — W polu srebrnym — pas poprzeczny czerwony. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Jeden z najdawniejszych herbów naszych, niemieckiego pochodzenia, najprzód na Szląsku następnie w całej Polsce. Według zapiski kapitulnej z r. 1596 w Tom. III str. 453 N. 472 Arch. Kom. hist. herb Krzyckich, do Kotwiczów zaliczany, przedstawia tę różnicę że ręka zbrojna trzyma Kitę, a nie miecz jak tutaj; Kita zresztą występuje w odmianie także z kamieniem młyńskim. Mamy Krzyckich, herbu Kita, w którym przedstawiona jest ręka zbrojna z kitą — w tarczy i w hełmie. Wnosić by ztąd można jedno pochodzenie obu herbów. *Dług.; Biel.; Krom.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Mat.*

KOTWICZ II. — W polu srebrnym — pas poprzeczny czerwony. Nad hełmem w koronie na połowie kamienia młyńskiego barkiem na dół — słupek z kitą z czarnych piór kogucich lub strusich. Odmiana poprzedniego — przysługująca gałęzi Kotwiczów, którzy otrzymali tytuł baronowski w Prusiech r. 1718, 1721 i 1724. *Sieb. III. 1. 64, III. 2. 263 i IV. 11. 13.*

KOTWICZ III. — W polu czerwonym — pas poprzeczny srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kaleczyckim na Litwie. *Kołat. 107; Nies.*

KOTWICZ IV. — W polu srebrnym — pas poprzeczny czarny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Lenkiewiczom Strupińskim i Tolkaczom na Litwie. *Kołat.; Nies.*

KOWAL. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — pod sześciopromienną gwiazdą głowa ludzka; w lewym czerwonym młot kowalski. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany 4 Grudnia r. 1812 przez Fryderyka Augusta saskiego, jako księcia warszawskiego, rodzinie Schmiedecke, która przezwana się Szmidecki; z niej Wilhelm August Fryderyk, syn Jerzego, z synem Gustawem, otrzymali przyznanie nowego szlactwa w Królestwie Polskiem. *Chruszkiński Album 554; Riel.: Sieb. III. 2. 411; Sp. ssł. Pol.; Bork. prap.*

KOWALEK, (Kowalc). — W polu czerwonym pod trzema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi rzędem — półksiężyc złoty. Nad hełmem w koronie — trzy czerwone pięciolistne róże na gałązkach z liśćmi. Herb Kowalków Dombrowskich (von Damerau) na Pomorzu i w Prusiech zachodnich. *Sieb. III. 2. 263, VI. 9. 29; Bork. 68.*

KOWALSKI cz. Korab odm. — W polu czerwonym — złota łódź z masztem opatrzonym w złotą chorągiewkę. Nad hełmem w koronie taka sama łódź. Odmiana przysługująca Kowalskim w Wielkiem Księstwie poznańskim. *Paprz.; Nies.; Sieb. III. 2. 264; Bork.*

KOWNIA, Kowinia, Skowinia, Rownia. — W polu czerwonym — trzy miecze u dołu końcami zbliżone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z bardzo dawnych herbów polskich, w zapiskach sądowych z XV stulecia wspominany i stale tam zwany Kownia lub Skownia — tak samo przez Długosza. Tymczasem niektórzy, jak Paprocki, zwią ten herb Równia, co widocznie powstać musiało z błędnego czytania pierwszej litery. *Dług.; Paprz.; Okol.; Kołat.; Nies.; Ulan.; Mał.*

KOWNIA II. — W polu czerwonym — nad złotym półksiężycem — trzy miecze końcami u dołu zbliżone, środkowy między dwiema złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Odmiana powyższego. *Paprz.; Nies.; Sieb. IV. 14. 14.*

KOWNIA III. — W polu czerwonym — między rogami złotego półksiężyca, mającego gwiazdę złotą pod barkiem — trzy miecze końcami u dołu zbliżone, środkowy między dwiema złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Nies.; Sieb. IV. 14. 14.*

KOZEL, (Cosel). — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem błękitnym — lew w połowie od góry złoty od dołu srebrny wspięty (*Brockdorf odm.*), w lewym czerwonym — pół orla białego ukoronowanego (*Orzeł polski*). Nad hełmem w koronie spiczasty zielony kapelusz w srebrne pasy ząbkowane lewo-ukośne, z koroną i trzema pawimi piórami na wierzchu. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany wraz z tytułem hrabiowskim r. 1706 Annie Konstancyi v. Brockdorf (rozwidzionej hrabinie von Horym) z nazwiskiem hrabiny von Cosel. Polski dyplom hrabiowski wydany dla jej dzieci 22 Grudnia r. 1724 przez Augusta II, króla polskiego. Indygenat polski udzielony został r. 1768. *Vol. Leg. VII f. 93; Sieb. VII. 2. 4; Bork.*

Podajemy odmianę tego herbu według Rietstapa. *Sieb. VI. 5. 10.*

KOZICZKOWSKI I.—W polu srebrnym — trzy pięciolistne róże czerwone: jedna i dwie, z jednej gałązki o trzech odnogach z liśćmi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Koziczkowskich z Koziczkowa z przydomkiem Rycz, Rydz, Ritz według Niesieckiego, Wrycz według Siebmachera *Kołat.; Nies.: Sieb.*

KOZICZKOWSKI II. — W polu srebrnym — pod czerwonym półksiężycem rogami w prawo — trzy róże czerwone z jednej gałązki o trzech odnogach z liśćmi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 264.*

KOZICZKOWSKI III. — W polu srebrnym — z zielonego pnia poprzecznego trzy gałązki każda z listkiem z prawej strony i z różą czerwoną. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między białymi. *Sieb. III. 2. 264.*

KOZIEBRODZKI Hrabia, Koziobrodzki cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry srebrny krzyż kawalerski. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym jastrzęb z podkową i krzyżem w łapie. Labry błękitne z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Tarczę podtrzymują gryfy złote. Herb rodziny mazowieckiej od Bolesławów z Koziobród nazwę biorącej, z której jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski w Galicyi 30 Stycznia r. 1781 w osobie Marcina Bolesława Koziobrodzkiego, członka stanów galicyjskich. *Dług.: Papr.: Nies.: Sieb. IV. 14. 88 Kos. I. 80; Bork.*

KOZIEŁ I. — W polu czerwonym — kozieł srebrny bieżący. Nad hełmem w koronie półkoźła. Jeden z najdawniejszych herbów ze Szlązka do nas przybyły. Autorowie nie piszą, którym by rodzinom przysługiwał. Wymieniają tylko Wilczków, których dzisiejszą osobną odmianę pod ich nazwiskiem podamy. *Papr.: Okol.; Nies.*

KOZIEŁ II cz. Miesiąc i strzały. — W polu czerwonym — na barku srebrnego półksiężyca — trzy strzały: jedna w środku i po bokach. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb ruski w siewierskim i na Litwie, przysługujący Koźłom albo Kozielom-Poklewskim i Snitowskim. *Kołat.: Nies.: Sieb. IV. 14. 19; Piek. 252; Bork.*

KOZIETULSKI Baron cz. Abdank odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — złota baszta blankowana z chorągwią srebrno-czerwoną; w dolnym czerwonym — dwie krokwie srebrne tworzące literę **W**. Nad tarczą korona baronowska. Nadany Janowi Leonowi Kozietulskiemu, generałowi wojsk polskich w r. 1811, przez Napoleona I, cesarza Francuzów. *Nies.; Riet.: Kos. I. 221; Bork.*

KOZŁOWSKI I.—W polu srebrnym—mur o trzech blankach czerwony wałący się po linii prawo-ukośnej (*tranché crenelé*). Nad hełmem w koronie dwa czerwone rogi o czterech złotych dzwoneczkach każdy. Stary bardzo herb przysługujący Kozłowskiemu w Prusiech — Krechowickim zaś w Galicyi od r. 1720. Siebmacher przez omyłkę nazywa ten herb Wieże, zapewne dla tego, że jest także rodzina Kozłowskich herbu Wieże. *Nies.; Sieb. 14. 41; Bork.*

KOZŁOWSKI II i III. — Podajemy również rysunek według Niesieckiego bez barw i rysunek pierwotny tego herbu według opisu Niesieckiego różniący się tem, że w hełmie zamiast trąb jest skrzydło.

KOZŁOWSKI IV cz. Jastrzębiec odm. — W polu szarem — między ocelami srebrnej podkowy do góry obróconej duży krzyż czarny. Nad hełmem w koronie jastrzęb z podkową i krzyżem jak na tarczy w prawej szponie. Nadany wraz z nobilitacją Antoniemu Kozłowskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 25 Listopada r. 1788. *Kanc. ks. 100 f. 20; Her. Kr. Pol.*

KOZUBEK. — W polu barwy niewiadomej — strzała opierzeniem do góry, końcem rozdartym na dół prawo-ukośnie. Nad hełmem korona. Początek niewiadomy. *Krzyż.*

KOZŁAKOWSKI cz. Jelita odm. — W polu czerwonym — kopia srebrna końcem na dół i dwie strzały żelazcami do góry w gwiazdę ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie kopia i strzały jak na tarczy. Nadany Sebastyanowi Kozłakowskiemu pod Pskowem 26 Listopada r. 1581 przez Stefana, króla polskiego. *Krzyś.: Paw.; Piek. 213; Bork.*

KRAJEWSKI. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnem — trzy złote kwadraty: jeden i dwa; w dolnem czerwonym — ręka zbrojna z mieczem. Herb przysługujący Krajewskim zeszłego wieku w Prusiech zachodnich. *Sieb. III. 2. 265.*

KRAJEWSKI cz. Jasińczyk odm. — W polu błękitnem — srebrny klucz zębem do góry w prawo, z kitą czy z chwastem u góry z lewej. Nad tarczą korona. Nadany Wojciechowi i Stanisławowi Krajewskim r. 1775 — potwierdzony Wojciechowi 26 Maja r. 1779. *Vol. Leg. VIII. 303; M. Lit. 220 f. 167; Bork.; Zapiski WP. Działulewicz.*

KRAKOWCZYK. — W polu barwy niewiadomej — mur z bramą zamkniętą o trzech wieżach. Nad tarczą korona. Nadany wraz z nobilitacją Cypryanowi Tomaszowi Sowińskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1775, potwierdzony 6 Kwietnia r. 1776. *Lib. var. transact. M. D. Lith. ks. 25 f. 39; Vol. Leg. VIII. 303; Kanc. ks. 42a f. 99; Bork.*

KRAKOWIECKI, Krok, Krokowie, (*Kruckow*). — Na tarczy dwudzielnej w polach błękitnych czy zielonych (czerwonych u Niesieckiego), w I — jednorożec srebrny wspięty (*Bończa*), w II złote grabie (*Grabie*). Nad hełmem w koronie dwa skrzydła błękitne. Herb przysługujący Krakowieckim z Krakowca, jednego pochodzenia z Fredrami; osiedleni byli w lemburskiem w XVI stuleciu. *Nies.; Sieb. VI. 9. 30; Bork.*

Porównaj z rodziną v. Kruckow na Pomorzu, mającą pół jednorożca nad trzema pasami.

KRANCBERG, (*Kransberg*). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych — orzeł czarny, w II i III czerwonych — lew srebrny; między III a IV — piąte pole kliniaste o wygiętych ramionach błękitne ze srebrną górą uwieńczoną wawrzynem. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym orzeł czarny, w drugim lew srebrny. Labry przy pierwszym czarne podbite złotem, przy drugim czerwone podbite srebrem. Nadany Franciszkowi Antoniemu Granzberger, galicyjskiemu radcy gubernialnemu, nobilitowanemu r. 1779. *Hefn.: Bork.*

KRASICKI Hrabia cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnem — róg jeleni brunatny, w lewym czerwonym — róg bawoli srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym róg bawoli i jeleni. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej, pochodzącej od Siecińskich z Siecina w ziemi dobrzyńskiej, z której Jakób z Krasic w przemyskiem w XV stuleciu przyjął nazwisko Krasickiego. Otrzymali tytuł hrabiowski państwa rzymskiego od cesarza Ferdynanda II 1 Lipca r. 1631, potwierdzenie tytułu w Galicyi 14 Marca 1786, w Rosyi 2 Czerwca 1844, 28 Listopada 1866 i 2 Listopada 1882. Uznani hrabiami świętego państwa rzymskiego w Rosyi 20 Września r. 1852. *Poca, sal. gal. Gril.-Hild.: Sieb. IV. 14. 88. Bork.*

KRASIŃSKA Księżna cz. Korwin albo Ślepowron odm. — Na tarczy kwadratowo-ukośnej w polu błękitnem — na podkowie srebrnej z krzyżem złotym na barku — czarny kruk z pierścieniem w dziobie. Nad tarczą z płaszczem książęcym mitra. Herb Franciszki Krasińskiej, ur. 9 Marca r. 1742 † 30 Kwietnia r. 1796 w Dreźnie, córki Stanisława, starosty nowomiejskiego i Anieli z Humieckich. Zaślubiona 25 Marca r. 1760 w Krakowie Karolowi Chrystyanowi Józefowi, księżciu saskiemu i kurlandzkiemu, synowi Augusta III. Otrzymała w Czerwcu r. 1775 (zapiski dyplomu nie odnaleziono w Wiedniu) tytuł księżcy świętego państwa rzymskiego od Józefa II. *Nies.; Sieb. I. 3. III. 157, i IV. 14. 56.*

KRASIŃSKI Hrabia I cz. Korwin albo Ślepowron odm. — W polu błękitnem na srebrnej podkowie z krzyżem złotym na barku — kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym kruk z pierścieniem. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej z Krasnego w miechowskiem, z której August Kazimierz, przedstawiciel pierwszej linii starszej gałęzi, zapisany jako hrabia przez stany galicyjskie 9 Października r. 1822, potwierdzony w tytule w Austrii

29 Czerwca r. 1856. Z młodszej gałęzi, z linii tak zwanej oboźnińskiej, Kazimierz Krasieński otrzymał tytuł pruski 5 Czerwca r. 1798 lecz dyplomu nie wydano; Józef Krasieński na Zegrzu uznany hrabią został w r. 1820 przez deputacyę senatu Królestwa Polskiego. Z trzeciej linii, zwanej ukraińską, Hubert Krasieński otrzymał tytuł w Austrii 18 Września r. 1822. *Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14 88 i VII. 2. 7; Bork.*

KRASIEŃSKI II Hrabia, Korwin albo Ślepowron odm. — Na tarczy czterodzielnej w polu I błękitnym miecz końcem do góry, w II czerwonym nad mieczem w poprzek końcem w prawo — dwa złote skrzydła barkami do siebie, w III czerwonym — na hełmie w lewo kruk z pierścieniem w dziobie, w IV błękitnym — na srebrnej podkowie z krzyżem złotym na barku — kruk z pierścieniem w dziobie w prawo. Nad tarczą czapka hrabiowska napoleońska. Godło: VAILLANCE ET LOYAUTE. Herb jednej gałęzi rodziny z Krasnego, z której Wincenty, generał, ojciec poety Zygmunta Krasieńskiego, otrzymał tytuł hrabiowski państwa francuzkiego prawem pierwotności z odmianą herbową 1811, potwierdzenie dla wszystkich potomków w Rosyi 17 marca r. 1837 i założył ordynacyę opinogorską w Królestwie Polskiem 5 Lipca r. 1844. *Sieb. VII. 2. 7; Bork.*

KRASIEŃSKI Hrabia III i IV. — Odmiany zatwierdzone w Rosyi — różnią się od poprzednich godłami; trzecia ma godło: NEMINI PRAEDAE SIMUS, czwarta zaś: AMOR PATRIAE NOSTRA LEX. *Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14. 88 i VII 2. 7; Bork.*

KRASNODEBSKI cz. Pobóg odm. albo Sławęcin. — W polu błękitnym na barku złotej podkowy półtora krzyża złotego. Nad hełmem w koronie pół charta w obróży ze smyczą. Odmiana przysługująca Krasnodębskim na Podlasiu w XVIII stuleciu. W wiekach średnich herb ten zowią Sławęcinem. *Nies.; Helcel; Piek.; Hefn.; Caarn.; Bork.*

KRASNIEWSKI cz. Gozdawa odm. — W polu czerwonym — lilia srebrna podwójna. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Kraśniewskim, z których Roch posiadał dobra Węgrzynowo w plockiem r. 1757. *Kur.; Her. Kr. Pol.; Bork.*

KRAUS, (Krauss), cz. Fok (Fock). — W polu czerwonym na zielonym pagórku jeleni i jedno-króźec do siebie wspięte. Nad hełmem w koronie pół orła. Herb rodziny pochodzenia polskiego czy litewskiego w Niemczech. *Riet.*

KRAUS, (Krauss) Baron. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — trzy srebrne głowy anielskie ze skrzydłami; w dolnym błękitnym — srebrny gryf. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym pół złotego męża ze złotymi skrzydłami, w drugim pół srebrnego gryfa. Labry błękitne z prawej złotem, z lewej srebrem podbite. Nadany Karolowi Kraus, austriackiemu ministrowi sprawiedliwości, indygenowanemu w Galicyi r. 1833, nobilitowanemu 14 maja r. 1834. *Pocz. ssl. gal.; Hefn.; Bork. 366.*

KRAUZE I, Krauza, Kruze, (Craus, Cruse). — W polu błękitnym — pod sześciopromienną gwiazdą srebrną — krzyż czerwony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz ze szlachectwem Beniaminowi Krauza, sekretarzowi, przez Jana Kazimierza, króla polskiego, 25 Sierpnia roku 1663. Wprawdzie Kosiński twierdzi że Krauzowie już w XVI stuleciu zaliczali się do patrycyatu w Münden i otrzymali od Ludwika bawarskiego, króla świętego państwa rzymskiego, prawa wolnego obywatelstwa niemieckiego, a od Maksymiliana I. szlachectwo dziedziczne w r. 1493. Miała też być linia saska, druga pomorska ze zmienionem herbem, lecz tych w źródłach niemieckich nie znaleźliśmy. Jest zaś rodzina baronowska Kruse lub Cruse w Infantach, którą Kosiński za trzecią linię Krauzów uważa, lecz herb zupełnie inny mająca. Wreszcie jest linia szląsko-polska — ta ostatnia u Siebmachera ma inny herb także. *M. Kor. ks. 202 f. 372; Kos. III. 198; Bork.; Sieb. III. 11. tekst i tabl. Zapiski WP. Jackowskiego.*

Podajemy odmiany przysługujące różnym liniom tej rodziny:

KRAUZE II, Krauza. — W polu błękitnym — pod sześciopromienną gwiazdą złotą — krzyż czerwony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone podbite złotem. Odmiana powyższego. Baronowie włoscy rzeczypospolitej San Marino od r. 1865. *Dypl. oryg. Heroldyi Król. Pol WP. Działulewicza i Jackowskiego.*

KRAUZE III, (Crauss). — Gałęź szlązka. *Kos. III. 198; Sieb. VI. 8. II. 14.*

KRAUZE IV, (Crus). — Gałęź inflancka. *Kos. III. 198; Sieb. III. 11. B. 68.*

KRAUZE V, (Crus). — Gałęź inflancka. *Sieb. III. 11. B. 68.*

KRAUZE VI, (Cruse). — Gałęź inflancka herb pierwotny. *Kos. III. 198; Sieb. III. 11. B. 68.*

KRECZYK, Kreczyński, (Kretsig). — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnem — koń srebrny; w dolnem zaś polu — szachownica czarno-złota. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami w połowie i naprzemian między sobą czarnymi i złotymi — pół męża z przewiązaną głową i pasem w barwach czarno-złotych, trzymającego miecz w prawej—lewą rękę podniesioną. Labry czarne podbite złotem. Herb Jana Jerzego, lejtnanta regimentu wojewody kijowskiego, który otrzymał indygenat polski r. 1685. Według Siebmachera Andrzej Kreczyk otrzymał 1691 rycerstwo czeskie—posiadał dobra Mokra w pszczyńskim, które zostawił Janowi Jerzemu. *Sieb. VI. 8. II. tekst 60 tabl. 45; Bork.*

KRECZYK, Kreczyński II. — W polu błękitnem — strzała czarna. Nad hełmem w koronie róg jeleni czarny, drugi błękitny. Herb przez Rietstapa przypisany Kreczykom, którego w źródłach niemieckich nie spotykamy. *Riet.*

KREJC I, Krajc, Kreutzen, Krauczen, Krecz, (Creutz, Creytsen), Kruczyn cz. Tryumf.—W polu srebrnem — słup czarny. Nad hełmem w koronie trzy słupy czarne w wachlarz z płomieniem każdy. Herb bardzo starej rodziny na Bełżyku w Łużycach (dawniej wspólny rodzinie na Cieszowie (*Zeschau*) u *Sieb. III. 2. 507; Nies. przyp.*) której cesarz Fryderyk I, nadał zamek Creutz w XII stuleciu i krzyż w herbie. Następnie Kazimierz Jagiellończyk, a później Zygmunt I i Zygmunt III udzieliли indygenatu polskiego a dodawszy herb Wadwicz do tarczy, herb Krejczów nazwali Tryumfem. Odmiany te podajemy. *Nies. V. 381, przyp. X. 242 Sieb. III. 2. 147 i VI. 6. 20; Bork.*

KREIC II, Kreutz Hrabia. --- W polu złotem na czarnym krzyżu ukośnym - w śr. dku tarcza mniejsza dwudzielna ze słupem czarnym, w polu prawem czerwonym ryba złota głową do góry, w lewym srebrnem taka sama ryba. Nad tarczą hrabiowska korona. Godło: HOC ME GLORIFICO. Nadany wraz z tytułem hrabiego świętego państwa rzymskiego, przez cesarza Maksymiliana II, 4 marca r. 1572, (co Klingspor u *Sieb. III. 11. A.* podaje w wątpliwość), potwierdzony jakoby 4 Kwietnia r. 1743 w Niemczech, w Rosyi zaś uznani 8 Kwietnia r. 1833 i zapisani do szlachty kurlandzkiej. Ordynaci Kościeleccy w kaliskiem. *Hefn.; Sieb. III. 11. A. tekst 66; Kos.: Bork.*

KREIC III — pomnożony przez Karola VII, z tytułem hrabiowskim, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1775 i w Rosyi. *Sieb. III. 11. 16 i Balt.*

KREKWICZ, (Kreckwitz) — W polu błękitnem trzy srebrne ryby głowami do siebie, dwie i jedna. Nad hełmem w koronie trzy pióra kogucie: białe między błękitnemi. Herb jednej z najstarszych rodzin szląskich w głogowskiem, spotykany w zapiskach sądowych wielkopolskich od r. 1413. Z zapisek tych okazuje się że niektórzy z Kreckwiczów szląskich mieli posiadłości w Wielkopolsce (Kąkolewo). *Nies.: Sieb. III. 2. 267; Ulan.; Bork.*

KRECKI, (Krenski, Krenski). — Na tarczy ściętej—w polu górnem czerwonym — pół srebrnego jednorożca, a za nim trzy złote gwiazdy nad takimże półksiężycem — w polu zaś dolnem szachownica błękitno-srebrna. Nad hełmem w koronie pół jednorożca. Herb rodziny kaszubskiej na Pomorzu. Nie wiemy czy to rodzina Kręckich herbu własnego, wylegitymowana w Królestwie Polskiem. *Sieb. III. 2. 267.; Sp. sat. pol.; Sieb. III. 2. 267 i VI. 4. 29.*

KRĘSKI Hrabia Krenski cz. Nadelwicz odm. — W polu czarnem—na pagórku zielonym pod drzewem chart srebrny w obróży. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym chart pod drzewem. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny szlacheckiej pochodzącej od Nadelwitzów w XIV stuleciu już znanych, do praw szlacheckich — 1537 w Czechach przypuszczonych; z Kręska nazwisko biorą; na Pomorzu i w Wielkopolsce osiedleni; z nich gałąź otrzymała potwierdzenie tytułu hrabiowskiego r. 1683, w Prusiech 25 Października r. 1843, wygasła po mieczu r. 1870. *Nies.; Grüt.-Hild.; Riel.; Sieb. III. 1. 17 i VI. 8. II. 54; Bork.*

KROJE I. — W polu czerwonym — trzy srebrne kroje dwa i jeden w gwiazdę. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Jeden z najstarszych herbów polskich; zdaje się być tylko odmianą herbu Rola. Przysługuje Krzeszom i Krzeszowskim. Herb Kroje, jak to u nas zwykle, raz w prawo drugi raz w lewo obracają; obie odmiany podajemy. *Papr.; Okol.; Nies.; Mat.*

KROJE II. — Odmiana poprzedniego. *Summarysa klejnotów Giermańskiego.*

KROJE III i IV. — W polu czerwonym—trzy srebrne kroje dwa i jeden w gwiazdę; nad jednym z górnych—krzyżyk. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Odmiana przysługująca Kopciom na Litwie. *Kojat. 113; Nies.*

KROKOWSKI, Krukowski I, (Krockow). — W polu czerwonym—trąba czarna z takimże nawiązaniem w złoto oprawna, barkiem na dół, wylotem w prawo, na czarnych dwóch nogach ptasich ze złotymi szponami. Nad hełmem w koronie ręce zbrojne do góry złożone. Stary bardzo herb pomorskiej rodziny Wickerodów z Krakowa pod Gdańskiem, pochodzenia frankońskiego. Otrzymali tytuł hrabiowski w Prusiech r. 1786. *Nies.; Sieb. IV. 14. 14; Bork.*

KROKOWSKI II. — W polu złotem—pod dwiema liliami błękitnymi rzędem—trąbka myśliwska czarna z takimże nawiązaniem w złoto oprawna, na dwóch czarnych nogach ptasich ze złotymi szponami. Nad hełmem w koronie dwie ręce złote w łokciach zgięte, do góry wzniesione i złożone. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV 14. 14 i z dawnego rysunku polskiego w zbiorze Dra Piekosińskiego.*

KROKOWSKI III, Krukowski. — W polu złotem — pod dwiema błękitnymi liliami czarna trąba z czerwonym nawiązaniem, na dwóch czarnych stopach ptasich do góry zgiętych i szponami ku bokom tarczy zwróconych. Nad hełmem w koronie dwie ręce zbrojne w łokciach zgięte, do góry wzniesione i złożone. Odmiana poprzedniego *Sieb. III. 2 263.*

KROKOWSKI IV. — W polu czarnem — czerwona trąba myśliwska w złoto oprawna barkiem na dół, wylotem w lewo na dwóch srebrnych nogach orlich ze złotymi stopami. Nad hełmem w koronie—dwie ręce w czerwonym ubraniu, w łokciach zgięte, każda serce w garści mająca. Labry czerwone podbite czarnem. Odmiana przysługująca rodzinie Kinwangen, gałęzi rodziny Krokowskich na Pomorzu. *Sieb. VI. 4. 25*

KROKOWSKI V. — W polu złotem na dwóch czarnych stopach ptasich - czarny róg w srebro oprawny, wylotem w prawo do góry, lilią srebrną zakończonym, równie jak munsztuk. Nad koroną hrabiowską w hełmie ukoronowanym dwie ręce zbrojne serce czerwone do góry trzymające. Labry czarne podbite złotem. Tarczę podtrzymują olbrzymi z wiełcami na głowie i koło bioder, z maczugami na plecach. Godło: IN DEO SPERO. Herb jednej gałęzi pomorskiej rodziny Krokowskich, której nadano tytuł hrabiowski r. 1786, potwierdzony w r. 1848 i 1784. *Grüt.-Hild.; Sieb. III. 1. 17.*

KROKOWSKI VI, Krukowski. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czarnych — lilia srebrna, w II i III złotych stopa czarna ptasia ze szponą złotą. Nad hełmem w koronie lilia srebrna. Labry czarne z srebrem z lewej złotem podbite. Herb nadany w Prusiech synowi jednego z *Sieb. III. 2. 268.*

KROMER I, (Cromer). — Na tarczy ściętej w polach czerwonych, w górnym pół orła srebrnego z wieńcem wawrzynowym na szyi (*Orzeł polski*), w dolnym na malej tarczy w polu srebrnym — pas poprzeczny czerwony (*Habsburg*). Nad hełmem w koronie pół dwugłowego czarnego orła. Nadany Marcinowi Cromerowi z rodziny mieszczańskiej krakowskiej, sekretarzowi królewskiemu, po części przez Zygmunta Augusta, króla polskiego w Piotrkowie 14 Marca r. 1552, po części przez Ferdynanda, cesarza świętego państwa rzymskiego, u którego Kromer w poselstwie zostawał. *M. Kor. 82 f. 30; Papr. Okol.; Nies; Piek.; Bork.*

KROMER II. — Na tarczy ściętej w polach czerwonych, w górnym — pół orła srebrnego z wieńcem wawrzynowym na szyi, w dolnym — pas poprzeczny srebrny. Odmiana ze źródła niemieckiego. *Sieb. VI. 4. 7.*

KROMNO, (Krommenau, Krummenau). — W polu srebrnym — pas czarny poprzeczny z czterema blankami u góry. Nad hełmem między dwoma srebrnymi skrzydłami pół męża bez rąk, czarno ubranego z białym kołnierzem i czapką czarną spiczastą o białym wyługu z czterema piórkami koguciami w końcu. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny szlacheckiej w Polsce w XVI stuleciu kwitnącej. Posiadali Lgiń we wschowskim i Przybyszew. *Riet.; Sieb. VI. 8 I. 43; Ulan; Mater. Nra 241 i 431; Słow. geogr. IX. 204; Bork.*

KRONENBERG Baron cz. Strugi odm. — W polu czerwonym — trzy prawo-ukośne rzeki srebrne. Nad hełmem z korony baronowskiej pięć piór strusich dwa srebrne między trzema czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Godło: LABOR. Odmiana przystępująca Leopoldowi, synowi Leopolda Kronenbergowi herbu Strugi, który otrzymał tytuł barona od Mikołaja II, cesarza rosyjskiego i króla polskiego r. 1897. *Kos. IV. 603; Bork.*

KRONWALD, Kronfeld. — W polu srebrnym — dwa czerwone kółka sześcioboczne od ostróg, między które wchodzi pole trójkątne o łukowatych bokach błękitne, w którym — złota korona. Nad hełmem w koronie kółko czerwone od ostrogi między czterema piórami strusimi czerwonymi i białymi z prawej, błękitnymi i białymi z lewej strony. Nadany Piotrowi Kronwald z przydomkiem v. Kronauge, kontrolerowi kasy głównej we Lwowie, 24 Sierpnia r. 1795. Franciszek został nobilitowany pod nazwiskiem Kronfeld von Kronaugen r. 1818. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

KROPIWA. — W polu barwy niewiadomej trzy róże. Początek niewiadomy. *Arch. ks. Sang. IV. 284.*

KROSNOWSKI I Hrabia cz. Junosza odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I błękitnym — srebrna podkowa z krzyżem kawalerskim złotym na barku i drugim między ocelami (*Lubics*); w II błękitnym — miecz z końcem na dół między trzema podkowami barkami do środka (*Dąbrowa*); w III czerwonym — strzała żelazcem do góry, wąsami u dołu zakończona (*Odrowąś*); w IV błękitnym — nad uchem kotłowym barkiem na dół — miecz rękojeścią do góry (*Nowina*); w V czerwonym — na zielonej murawie baran srebrny (*Junosza*). Nad koroną hrabiowską pięć hełmów ukoronowanych — w pierwszym na pawim ogonie strzała w poprzek zakończona wąsami, w drugim trzy pióra strusie: białe między czerwonymi, w trzecim pięć piór strusich: dwa białe między czerwonymi, w czwartym ręka zbrojna z mieczem, w piątym noga zbrojna, zgięta w kolanie piętą w lewo. Labry przy pierwszym i środkowym czerwone, przy drugich błękitne — podbite srebrem. Tarczę z prawej podtrzymuje rycerz zbrojny oparty na kopii, z lewej gryf złoty. Herb rodziny mazowieckiej z Żaluki i Krosnowy w rawskim, z której gałąź otrzymała tytuł hrabiowski r. 1791 w osobie Ignacego Tabasz Krosnowskiego. *Nies.; Pocz. szl. gal.; Hefn.; Gril.-Hild.; Sieb. IV. 14. 89; Bork.*

KROSNOWSKI II Hrabia cz. Junosza odm. — W polu czerwonym na zielonej murawie — baran srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pięć piór strusich: dwa białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podpira z prawej rycerz zbrojny z kopią w prawej ręce, z lewej gryf złoty. Odmiana poprzedniego, potwierdzona dyplomem wydanym w Wiedniu 22 Października r. 1841 Marcelemu Krosnowskiemu, synowi Józefa. *Nies.; Pocz. szl. gal.; Gril.-Hild.; Sieb. IV. 14. 89; Bork.*

KROSNOWSKI cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym — na barku srebrnej podkowy — krzyż kawalerski. Nad koroną dwa strusie pióra. Nadany przez Stany galicyjskie r. 1782. *Poca. ssl. gal.; Bork.: Zapiski WP. Jackowskiego.*

KROSTA. Krosten, (*Krösten, Krössel*). — Na środku tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym i lewym czerwonym — ptak zielony (papuga). Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: czerwone i srebrne. Herb starej bardzo pruskiej rodziny. *Nies.; Sieb. VI. 4. 28; Kętra.; Bork.*

KRÓŁODAR. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — pół srebrnego orla z szablą w szponie, w lewym srebrnym — cztery czerwone pasy poprzeczne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Ludwikowi Brunetowi 19 Grudnia r. 1791 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *M. Lit. ks. 220 f. 419; Nies. przyp.: Wiel.; Bork. 37.*

KRÓLIKOWSKI cz. Poraj odm. — W polu czerwonym — róża srebrna pięciolistna. Nad hełmem w koronie trzy wręby. Nadany wraz z nobilitacją przez Zygmunta Augusta, króla polskiego, 7 Stycznia 1591 Janowi i Wojciechowi braciom Królikowskim, za dzieła rycerskie przeciw tatarom, przy adoptacji ze strony Jerzego Strusia, starosty braclawskiego, który dodaje trzy wręby ze swego herbu. Hr. Borkowski zowie ten herb Zaporaj. *M. kor. ks. 136 f. 8; Bork.: Zapiski WP. Jackowskiego.*

KROSZYŃSKI Książę, Lichtarz, Widły. — W polu czerwonym — rodzaj srebrnego trójzęba na poprzecznej belce, w końcach na boki ukośnie załamanej. Nad hełmem mitra książęca. Herb książąt Króczyńskich z rodu jakoby Gedymina. Pochodzenie to wątpliwe. Kojalowicz wyprowadza ich od urojonego Wigunta. Według Wolffa biorą oni nazwisko od Kroszyna w nowogrodzkim, którym już w XV stuleciu nie władali; spotykamy ich po raz pierwszy w XV stuleciu w smoleńszczyźnie: źródła ruskie o nich milczą, wnioskować z tą można, że są litewskimi książkami, prawdopodobnie podczas wielkiego prześladowania książków za wielkiego księcia Zygmunta (1432–1440) wyzuci ze swej dzielnicy. *Kojal.; Nies.; Dar.; Wolff; Bork.*

KRUKOWSKI I cz. Ślepowron albo Radwan odm. — W polu czerwonym — na złotej chorągwi kościelnej o trzech polach z krzyżem na środku — kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Odmiana przystępująca Krukowskim na Litwie. Połączenie Radwana ze Ślepowronem. Niesiecki zalicza ich do Ślepowronów, Kojalowicz do Radwanów. *Kojal.; Nies.; Czarn.*

KRUKOWSKI II. — W polu czerwonym — ręka zbrojna w lewo do góry, szablę końcem na dół trzymająca. Nad koroną taka sama ręka. Nadany wraz z nobilitacją Henrykowi Krukowskiemu, wachmistrzowi gwardii konnej koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 3 Marca r. 1792. *Kanc. ks. 100 f. 209; Bork.: Zapiski WP. Jackowskiego.*

KRUKOWIECKI Hrabia cz. Pomian odm. — Na tarczy pięciodelnej w polu I złotem — orzeł dwugłowy czarny, ze złotą cyfrą J II na piersiach (*herb Austrii*), w II czerwonym — ryba srebrna w poprzek (*Glaubitz*), w III czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę, środkowa żelazcem na dół, boczne do góry (*Jelita*), w IV złotem — srebrny topór (*Topór*); w V błękitnym — czarna głowa zubrza, mieczem prawo-ukośnie przebita (*Pomian*). Nad koroną hrabiowską pięć hełmów ukoronowanych, w pierwszym — pół kozła srebrnego w lewo, w drugim — orzeł dwugłowy czarny z cyfrą J II na piersiach, w trzecim — ręka zbrojna z mieczem, w czwartym — ogon pawi, w piątym — topór. Labry przy pierwszym czerwone podbite złotem, przy trzecim czarne podbite błękitnym, przy czwartym i piątym czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują lamparty. Herb rodziny kajawskiej z Ziemblic, z której gałęź w osobie Piotra Krukowieckiego otrzymała tytuł barona w Galicyi 25 Marca r. 1780, następnie hrabiowski 6 Maja r. 1784, przyznany synowi Piotra, Janowi hr. Krukowieckiemu, generałowi dywizji wojsk polskich w Rosyi 27 Grudnia 1847. *Poca. ssl. gal.; Her. Kr. Pol.; Sieb. IV. 14. 90. Gr.-Hist.; Bork.*

KRUMES I, (*Krummes*). Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół czerwonego lwa, w dolnej zaś srebrnej — trzy czarne litery S odwrócone. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: złote i srebrne, na których i między którymi litera S czarna odwrócona (razem trzy). Labry od góry czerwone podbite złotem, od dołu czarne podbite srebrem. Herb rodziny holenderskiego pochodzenia od XV wieku w Infantach osiadłej, z której Jan, kapitan w regimencie Potockiego, starosta szeczeńskiego, indygenowany r. 1790. *Vol. Leg. IX. 198; Balt.; Sieb. III. 11. tekst i tab.; Rielt.; Bork.*

Podajemy według Siebmachera dwie odmiany tego herbu.

KRUNIEWICZ. — W polu błękitnym — między barkami dwóch półksiężyców, z których jeden u góry drugi u dołu, krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb stary matoruski, przystępujący Kruniewiczom, którzy z Ukrainy przeszli na Litwę. *Kołat.; Nies.; Sieb. IV. 14. 14; Dar.; Piek.*

KRUPICKI, (Krupitski). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — pod sześciopromienną gwiazdą złotą półksiężyc złoty rogami w prawo; w lewym srebrnym — strzała czerwona żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie pół męża w błękitnym ubraniu, trzymającego strzałę srebrną żelazcem na dół w każdej ręce. Herb rodziny polskiego pochodzenia, w Prusiech dawną osiadłej. *Sieb. III. 2. 270.*

KRUPKA, Krupek. — W polu czerwonym — dwie srebrne lilie. Nad hełmem w koronie między dwiema czarnymi trąbami lilia srebrna. Herb stary, z Niemiec przyniesiony w XV stuleciu przez Kruczbęrgów, pisze Niesiecki za innymi autorami. Pisali się z Majkowic w sandomierskiem. *Papr.; Ohol.; Nies.*

KRUPOCKI. — Na tarczy dwudzielnej w polach złotych — z prawej dwa, z lewej trzy pasy poprzeczne czarne w szachownicę. Nad hełmem w koronie dwanaście piór kogucich, po sześć na obie strony zwieszonych. Labry czarne podbite złotem. Herb starej rodziny szlacheckiej Szenfert v. Szynfalt, po niemiecku von Schönfeld, z której gałąź osiadła w Prusiech zachodnich; pisała się z Krupocina. Niesiecki niedokładnie opisał. *Nies.; Sieb. III. 2. 414; Bork.*

KRUPOCKI II. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa z mieczem w prawej łapie. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech wschodnich. *Sieb. III. 2. 270.*

KRUSZOWSKI. — W polu srebrnym — czarny niedźwiedź wspięty z piersią od góry strzałami dwiema w prawo i w lewo ukośnie przesyty. Nad hełmem w koronie pół niedźwiedzia, tak samo przesyty strzałami. Herb Brykcich Nedeckich z Nedezy węgierskiej, rodziny przybytej za Zygmunta I, króla polskiego, piszącej się z Kruszowa lub Skruszowsy. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14; Bork.*

KRUTTA, (Crutta). — Na tarczy ściętej z pasem poprzecznym złotym przez środek, w polu górnym zielonym — trzy gwiazdy złote, w dolnym błękitnym — pod złotą gwiazdą — nad czerwonym sercem orzeł srebrny. Nad hełmem w koronie gwiazda złota. Labry z prawej zielone podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z indygenatem Antoniemu Crutta, tłumaczowi języków wschodnich, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 18 Grudnia r. 1775. *Vol. Leg. VII. 299; Kanc. ks. 41 f. 349; Bork; Zapski WP. Jackowskiego.*

KRUZER, (Croser, Croeser). — W polu błękitnym — trzy srebrne równoległe krokwie pomiędzy trzema srebrnymi kubkami, ułożonymi: dwa i jeden. Herb rodziny niderlandzkiej w Inflantach osiadłej, z której Eneas Croser otrzymał indygenat za Jana III, króla polskiego r. 1683, potwierdzony roku 1726. *Vol. Leg. VI. 453; Nies.; Riet.; Bork.*

KRYBELLI, (Cribelli właściwie Crivelli). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem — sześć kul 1, 2, 2 i 1, górna błękitna z trzema srebrnymi liliami, reszta czerwone, w lewym trzy pola jeden nad drugim, w pierwszym czerwonym — orzeł srebrny, w drugim czterodzielnym I i IV srebrnym II i III purpurowym — przetak złoty na środku, w trzecim zielonym — pół srebrnego konia. Nad hełmem korona. Według Dra Piekosińskiego udostojniony przez dodanie orła dla Sebastjana Cribelli, modeńczyka, przy udzieleniu indygenatu przez Stefana, króla polskiego, 3 Marca r. 1578. *M. kor. ks. 118. f. 193; Nies. III; Palat.; Paw.; Piek.; Riet.; Bork.*

KRYDENER, (Krüdener). — W polu złotem—dwa poprzeczne pasy od góry i od dołu blankowane (*fascēs breccsées*). Nad hełmem w koronie kółko złote. Herb rodziny z okolic Hamburga w XIV stuleciu z Zakonem przybyłej do Infant. W posiadaniu dóbr potwierdzeni przez Zygmunta III, króla polskiego w r. 1604. Baronowie rosyjscy od r. 1832, potwierdzeni 1855. *Balt.: Sieb. III. 11, tekst 164 tabl. 122; Bork.*

KRYDENER II. — Podajemy typ pierwotny herbu według Siebmachera.

KRYG, (Krieg). — W polu czerwonym — rycerz zbrojny z przyłbicą otwartą, z pióropuszem czerwonym na hełmie i szablą w prawej ręce, z lewą przy pochwie. Nad koroną i hełmem ukoronowanym pół rycerza jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb Kriégów z Hochfelden, baronów austriackich od 1818, z których Franciszek był prezydentem Galicji i otrzymał indygenat galicyjski r. 1820. *Pocz. szl. gal.: Riet.: Bork.*

KRYGEL, (Krügel). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — między trzema parami gwiazd srebrnych dwa czerwone pasy prawo ukośne, w lewym czarnym — lew złoty wspięty. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Gotlibowi (Bogumitowi) Krügel przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 18 Marca r. 1791. *Kane. ks. 100 f. 97; Bork; Zapiski WP. Jaczkowskiego.*

KRYGER I, Krygier, (Krieger). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem—skrzydło czarne, w lewym czerwonym skrzydło srebrne. Herb starożytny pruskiej rodziny w chełmińskim. *Nies.*

KRYGER II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem—skrzydło czarne, w lewym czerwonym, srebrne. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła złożone: pod spodem srebrne, z wierzchu czarne. Odmiana powyższego. *Sieb. IV. 14.*

KRYGSHABER, (Kriegshaber). — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym — dwa snopy złote rzędem; w dolnym błękitnym—srebrna kotwica lewo-ukośnie. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami—snop złoty. Nadany Abrahamowi Kriegshaberowi, kupcowi lwowskiemu 17 Czerwca r. 1794, przez Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

KRYGSHABER II.—Na tarczy czterodzielnej—z pasem czerwonym poprzecznym przez środek na którym gwiazda sześciopromienna złota, w polu I srebrnym — dwa złote snopy rzędem, w II błękitnym—ul złoty, w III błękitnym srebrna kotwica lewo-ukośnie leżąca, w IV srebrnym—pół konia. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym snop złoty między dwoma czarnymi skrzydłami, w drugim pół konia. Labry przy pierwszym błękitne podbite srebrem, przy drugim czerwone podbite złotem. Nadany Antoniemu Adamowi Kriegshaberowi, szlachcicowi, członkowi stanów, do rycerstwa galicyjskiego zaliczonemu 14 Grudnia r. 1807 u Hefnera, 1818 w Pocz. szl. gal. *Pocz. szl. gal.: Hefn.; Bork.*

KRYGSTEIN, (Kriegstein).— W polu srebrnym—rycerz stojący w zbroi, z listkami koniczyny w prawej, z lewą na biodrze opartą. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Karolowi Kriegsteinowi 11 Listopada r. 1790, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Sieb. III. 2. 268; Bork. 187 i 190.*

KRYNICKI I cz. Korczak odm. — W polu czerwonym — pod barkiem srebrnej podkowy trzy srebrne wręby, ku dolowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb ten przypisany Krynickim podług rękopisu ks. Rutki u Niesieckiego, który jednak dalej przytacza drugi miano-Korabia z gryfem. *Nies.*

KRYNICKI II cz. Korab odm. — W polu czerwonym — złoty korab z wieżą blankowaną złotą. Nad hełmem w koronie gryf. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Krynickiemu w zamku pod Smoleńskiem 17 Sierpnia 1619 r. przez Zygmunta III, króla polskiego, w nagrodę dzieł rycerskich; dodano gryfa w helmie z powodu adoptacji przez Jana Dobka. *M. kor. ks. 153 f. 197.*

KRYNICKI III cz. Korab i Gryf. — W polu czerwonym — korab złoty i gryf srebrny wspięty. Nad hełmem w koronie pół srebrnego gryfa z mieczem w prawej łapie. Odmiana poprzedniego według Niesieckiego. *Nies.*

KRYNICKI IV cz. Korab i Gryf. — W polu czerwonym — korab i gryf srebrne. Nad hełmem w koronie pół gryfa. Odmiana poprzednich dwóch z herbarza galicyjskiego. *Hefn.*

KRYWECZKI. — Na tarczy przedzielonej pasem błękitnym lewo-ukośnym, na którym pałasz rękojeścią do góry, ostrzem do dołu, w polu górnym srebrnym — na murawie srebrny jedno-rożec wspięty w lewo, w dolnym srebrnym — na murawie drzewo palmowe zielone. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami drzewo palmowe zielone. Herb Jana Kryweczki, c. k. radcy apelacyjnego we Lwowie, indygenowanego w Galicyi r. 1784. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork. 566.*

KRZANOWSKI cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym — na barku i między ocelami podkowy po jednym krzyżu kawalerskim. Nad hełmem w koronie pół lwa z mieczem w prawej łapie. Początek niewiadomy. *Z panegiryku r. 1723 u WP. Jackowskiego*

KRZCZONOWICZ cz. Szeliga odm. — W polu czerwonym — między rogami złotego pół-księżycy półtora krzyża bez górnego prawego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Krzczonowiczom Strawińskim ze Strawna na Litwie w mińskim w XVII stuleciu. *Kołat. 306; Nies. VII. 607; Bork.*

KRZECZUNOWICZ. — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym — na zielonym pagórku baran czarny; w dolnym czerwonym — na zielonym pagórku koń siwy w biegu. Nad hełmem w koronie między skrzydłami w połowie i naprzemian srebrnymi i czerwonymi pół siwego konia. Labry z prawej czarne, z lewej czerwone — podbite srebrem. Nadany z przydomkiem z Olejowa Jerzemu Krzczunowiczowi, ormiańskiemu kupcowi w Galicyi 3 Czerwca r. 1785 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Czarn.; Bork.*

KRZYCZEWSKI I cz. Radwan odm. — W polu czerwonym — biała chorągiew kościelna o dwóch połach, przesyta strzałą bez opierzenia, rozdarta, żeleźcem na dół. Nad hełmem w koronie ptak z pierścieniem w dziobie. Odmiana przysługująca Krzyczewskim w brześciańskim na Litwie. Niesiecki różnie w dwóch miejscach opisuje ten herb. *Nies. V. 417; Matach.*

KRZYCZEWSKI II cz. Radwan odm. — W polu czerwonym — chorągiew o dwóch połach z góry na dół przesyta strzałą bez opierzenia rozdarta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Kołat. 306; Nies. VIII. 29.*

KRZYSZTAŁOWICZ. — W polu błękitnym — półtora krzyża złotego bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry błękitne podbite złotem. Nadany z przydomkiem z Turbie Antoniemu Krzyształowiczowi, poborecy podatków, właścicielowi w Galicyi, 19 Maja r. 1805. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

KRZYWDA. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim srebrnym we środku i drugim bez prawego ramienia na barku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb bardzo dawno jakoby powstały z Lubicza. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.*

KRZYWDA II. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim srebrnym w środku i drugim bez prawego ramienia na barku. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana powyższego. *Sieb. IV. 14.*

KRZYWICKI cz. Masalski odm. — W polu czerwonym — na literze srebrnej **M** strzała ze złotym drzewcem, żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca w XVII wieku Krzywickim na Litwie. *Nies.; Sieb. IV. 14; Caarn.*

KRZYŻ I. — W polu błękitnym — krzyż równoramienny złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: błękitne między złotymi. Nadany Marcinowi Barwińskiemu, doktorowi teologii, proboszczowi kapituły lwowskiej, obrządku greckiego, b. rektorowi uniwersytetu, przez Franciszka I, cesarza austriackiego r. 1834. *Pocz. sal. gal.; Sieb. IV. 14; Bork.*

KRZYŻ II. — W polu czarnym — krzyż srebrny równoramienny. Nad hełmem w koronie dwie trąby srebrne. *Sieb. IV. 14.*

KRZYŻ III, Kruczyn, Kruczyni, Kruszyna, Tryumf. — W polu czerwonym — pod krzyżem złotym kawalerskim srebrna gwiazda. Nad hełmem w koronie krzyż kawalerski złoty. *Nies.; Małach.; Sieb. IV. 14.*

KRZYŻ IV, Kruczyn. — W polu błękitnym — pod srebrnym krzyżem kawalerskim — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie srebrny krzyż. *Małach.; Sieb. IV. 14.*

KRZYŻ V, Kruczyn. — W polu czerwonym — krzyż srebrny ukośny z różą czerwoną na końcu każdego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Nies.; Sieb. IV. 14.*

KRZYŻ VI, Kruczyn. — W polu czerwonym — równoramienny srebrny krzyż ukośny z końcami wcięciami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Sieb. IV. 14.*

KRZYŻ VII, Tryumf. — Na tarczy pasem poprzecznym przedzielonej w polu górnym barwy niewiadomej — krzyż; w dolnym czarnym — dwa srebrne pasy prawo-ukośne. *Nies.*

KRZYŻ VIII. — W polu błękitnym — krzyż srebrny u dołu rozdarty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przysługujący Waskiewiczom na Litwie. *Nies. IX. 246; Kojat.; Piek. 252.*

KRZYŻ IX. — W polu błękitnym — krzyż srebrny u dołu rozdarty z odnogą dolną lewą przekrzyżowaną. Herb z Kobrynia u Kojalowicza. *Kojat.; Piek. 252.*

KRZYŻ złamany. — W polu błękitnym — złoty krzyż u dołu w prawo prostokątnie załamany. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Jakowickich na Wołyniu. *Z dypl. oryg. deput. wot. 1835. Zapiski WP. Dziadulewicz.*

KRZYŻAK. — Na tarczy ściętej — w polu górnym błękitnym między dwiema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami — krzyż równoramienny czerwony, w dolnym złotym podkowa czarna barkiem do góry. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma skrzydłami w połowie i naprzemian czerwono-złotymi — gwiazda złota. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Nadany Ludwikowi Emich, byłemu sekretarzowi budowli koronnych, 9 Stycznia r. 1841, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Z oryg. dypl.; Bork.; Zapiski WP. Dziadulewicz.*

KRZYŻANOWSKI I. — W polu czerwonym — zielona gałązka dębowa z listkami i żołędziami. Nad koroną szlachecką taka sama gałązka. Nadany neofitom Jakubowi i Bazylemu Krzyżanowskiom 20 Maja r. 1786. *Kanc. ks. 45-49 f. 46; Zapiski WP. Jackowskiego; Krauschar w dziele o Frankistach t. I 269 nazywa ten herb Żołędzią, ale w księgach kanclerskich niema o tem wzmianki.*

KRZYŻANOWSKI II. — W polu zielonem—pod barkiem złotego półksiężyca między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami — szabla złota prawo-ukośnie końcem na dół i strzała złota lewo-ukośnie żelazcem do góry skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry zielone podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia, której członkowie służyli swego czasu na morzu rzeczpospolitej Weneckiej a potem osiedli w Rosyi. *Obsca. Gerb. VI.*

KRZYŻAŃSKI cz. Juńczyk odm. — W polu czerwonym — kotwica srebrna uchem do góry trzy razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Początek niewiadomy. *Nies.; Sieb. III. 2. 271; Bork.*

KRZYŻORÓŻ. — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawem czerwonym — krzyż kawalerski duży, w lewym błękitnym trzy pięciolistne róże srebrne jedna nad drugą. Nad hełmem bez korony trzy pączki róż w wachlarz. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne — podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Antoniemu Hoffmann, podporucznikowi w korpusie artylerji koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 24 Grudnia r. 1791. *Kanc. ks. 100 f. 173; Bork.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

KRZYŻOSTRZAŁ I. — W polu błękitnym—strzała srebrna żelazcem do góry bez opierzenia przekrzyżowana, z lewym ramieniem krzyża na dół prosto w kształcie wąsa załamaniem. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Stary herb ruski spotykany już w XV stuleciu na pieczęciach Proskurów Suszczańskich. *Z dok. roda; Bork.; Zapiski WP. Dziadulewica.*

KRZYŻOSTRZAŁ II. — W polu barwy niewiadomej — strzała bez opierzenia z przekrzyżowaniem na obie strony ku dołowi załamaniem w kształcie podkowy. *Z autografu ruskiego w posiadaniu Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

KRZYŻOWIEC. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnym — między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami półksiężyc złoty; w dolnem złotem — krzyż równoramienny czerwony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Mikołajowi Rouget. *Spis sal. Pol. Chruąński 48; Nagrobek w katak. powąsk.; Zapiski WP. Dziadulewica.*

KUBIN, Struś. — W polu błękitnym — na zielonym pagórku — struś trzymający podkową barkiem do góry za ocel. Nad koroną szlachecką rycerz zbrojny z trzema strzałami w prawej ręce. Nadany Tomaszowi Tylli 11 Stycznia r. 1778. Jest pewien związek z herbem niemieckim Tyllenów w którym też jest rycerz z trzema strzałami w ręku. *Kanc. ks. 45-46 f. 92; Zapiski WP. Dziadulewica; Riet.*

KUBLICKI, Piotuch, Pietuch. — Na środku tarczy dwudzielnej — półtora srebrnego krzyża bez prawego dolnego ramienia, między półksiężycem złotym rogami do krzyża, a między połową srebrnej podkowy barkiem do góry w polu prawem czerwonym pierwsze, a w polu lewym błękitnym drugie. Nad hełmem w koronie noga zbrojna piętą w lewo do góry zgięta w kolanie. Herb stary rodziny litewskiej Pietuchów albo Piotuchów Kublickich w połockiem. Druga rodzina tego samego nazwiska, może tego samego pochodzenia, dzisiaj zdaje się wygasła, używała według Niesieckiego herbu Księżyce i Miecz cz. Szeliga (u Żychlińskiego przez omyłkę: Krzyż i Miecz) zbliżonego o tyle że Szeliga bywa połączona z półtora krzyżem, prawdopodobnie dla upamiętnienia koligacji nowej; dodatek podkowy mógł tą samą drogą nastąpić; kombinacja ta zastępująca dzielenie tarczy na kilka pól według prawideł heraldyki Zachodu, często wytwarzała nowe herby. Kształt herbu Kublickich zbliża się do Prusa Niewiadomskich. *Nies.; Żychl. I XIX str. 46; Bork.*

KUCZBORSKI I, (Kutzborski). — W polu barwy niewiadomej, cztery pasy lewo-ukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra bażancie. Labry. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb. VI. 4. 28.*

KUCZBORSKI II. — W polu barwy niewiadomej—pod lilią pas poprzeczny z dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie trzy pióra bażancie. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 28.*

KUCZERA. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych — czarna ptasia noga, trzymająca w szponie winne grono czerwone na gałązce z dwoma listkami zielonemi; w II i III czerwonych — pół srebrnego konia. Nad tarczą dwa hełmy, w prawym ptasia noga z winnym gronem w lewo, w lewym pół konia. Labry przy pierwszym czarne podbite złotem, przy drugim czerwone podbite srebrem. Nadany z przydomkiem z Traubenthal Franciszkowi Kuczera, c. k. radcy i staroście obwodu belzkiego w Galicyi r. 1778. *Hefn.; Riet.; Bork.*

KUCZKOWSKI. — W polu błękitnem — nad trzema srebrnymi poprzecznymi pasami wężykowatemi półksiężyc złoty barkiem do góry z dwiema sześciopromiennymi gwiazdami wśród swoich rogów. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb starej rodziny kaszubskiej na Pomorzu i Prusiech osiadłej. *Sieb. III. 2. 271.*

KUCZKOWSKI Hrabia cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy sześciodzielnej w polu I błękitnem — w środku złotej podkowy ocelami do góry krzyż kawalerski srebrny, (*Jastrzębiec*), w II czerwonom — strzała srebrna przekrzyżowana u dołu rozdarta (*Kościessa*), w III czerwonom — złote strzemie, (*Strzemie*), w IV ściętem od góry złotem — pół czarnego orła, od dołu czerwonom — trzy kamienie złote (*Sulima*), w V czerwonom — łabędź srebrny w lewo, (*Łabędź*), w VI srebrnem — jeleni czerwony, (*Brochwicz*). Nad koroną hrabiowską cztery hełmy ukoronowane. W pierwszym łabędź w lewo, w drugim jastrząb w lewo z podkową i krzyżem w szponie, w trzecim pawi ogon, w czwartym pół czarnego orła. Labry przy pierwszym i czwartym czerwone podbite srebrem, przy drugim błękitne podbite złotem, przy trzecim z prawej czarne, z lewej czerwone — podbite złotem. Tarczę podtrzymuje dwóch rycerzów zbrojnych w hełmach zamkniętych o labrach czerwonych podbitych pierwsze srebrem drugie złotem i ukoronowanych, prawy z trzema, lewy z pięcioma czerwonymi strusimi piórami, każdy z rycerzów ręką wolną trzyma tarczę okrągłą. Herb rodziny mazowieckiej z Kuczkowa, z której jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski galicyjski 30 Stycznia r. 1807 w osobie Andrzeja Kuczkowskiego. Gałąź ta wygasła po mieczu. *Grüt.-Hild.; Sieb. IV. 14. 90; Bork.*

KUDREWICZ. — W polu czerwonom — łabędź srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Kudrewiczom na Litwie w XVII stuleciu. *Kojal.; Nies.*

KUDRYS. — W polu błękitnem — pod złotą gwiazdą, między ocelami srebrnej podkowy strzała. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb Stachelskich w Prusiech. *Riet.; Bork., przyp.*

KUJAWA. — Na tarczy dwudzielnej — w polach barwy niewiadomej w prawem — korona, w lewem — skrzydło. Nad tarczą hełm z labrami. Herb rodziny pochodzenia polskiego w Prusiech zdawna osiadłej. *Sieb. III. 2. 273.*

Nasuwa się pytanie, czy herb skrzydło czarne w złotym polu, służące za godło szlacheckiej rodzinie Kyaw, podany przez *Sieb. VI. 8. III. 93* nie jest pierwotnym poprzedniego, i czy gałąź rodziny Kyaw osiadłej w Prusiech nie spolszczyła swego imienia na Kujawa *Zapiski WP. Zaleskiego.*

KUJAWSKI cz. Rawa odm. — W polu złotem — na czarnym niedźwiedziu w lewo biegnącym panna siedząca w białej sukni, z koroną na głowie i rozpuszczonemi włosami, z rękoma wzniesionemi do góry. Nad tarczą korona. *Z dyplomu wydanego w Galicyi r. 1790. Zapiski WP. Działulewicz.*

KUJK, Kuyk-Studziński, (*Kuicke, Kuycke*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnem i lewem błękitnem — pod gwiazdą złotą w każdym — strzała, w prawem polu błękitno, w lewem, srebrno opierzona, utopione obie w półksiężycu złotym w poprzek obu pól leżącym. Nad hełmem w koronie krzyż kawalerski srebrny. Herb rodziny kaszubskiej w XVII wieku znanej. *Sieb. VI. 9. 31.*

KUKSZ. — Na tarczy z pasem poprzecznym srebrnym na której jednoróżec czerwony w biegu, w polu górnem błękitnem — w lewym rogu — gwiazda sześciopromienna złota w dolnem również błękitnem — taka sama gwiazda — w rogu prawem. Nad hełmem w koronie dwa ro-

gi: błękitny i czerwony, z munsztuków których wychodzą po trzy kłosa, i między którymi u góry gwiazda sześciopromienna złota. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone, podbite srebrem. Herb rodziny węgierskiego pochodzenia Kukszów albo Kuxów, w XVI stuleciu w Eperies kwitnącej. Otrzymali nobilitacją 27 Lutego r. 1751 od Maryi Teresy, cesarzowej świętego państwa rzymskiego. Z tej rodziny Stefan Gabryel, urzędnik austriacki w Galicyi; Cypryan Grzegorz, syn tegoż był konsulem jeneralnym Austrii w Warszawie, Wilhelm Bogumił, wnuk, obywatel i przedsiębiorca w Warszawie, przyjął 4 Września r. 1860 poddaństwo rosyjskie. *Kos. V. 225.*

KULIKOWSKI. — Na tarczy ściętej, w polu górnem czerwonym — srebrne półtora krzyża bez prawego ramienia, w dolnem błękitnem — nad złotym półksiężycem dwie złote sześciopromienne gwiazdy. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany Jakubowi i Kacpro-
wi Kulikowskiemu r. 1676. *Vol. Leg. V. f. 403; Poca. sal. gal.; Hefn.*

KULMIŃSKI. — W polu czerwonym — dąbek złoty z korzeniami, o dwóch listkach i trzech żo-
łędziach, z prawej strony, lampart z lewej. Nad hełmem w koronie gałązka dębowa o dwóch listkach i trzech żo-
łędziach. Herb rodziny pruskiej. *Nies; Bork.*

KULPIŃSKI. — W polu złotem — orzeł czarny z małą tarczą na piersiach, na której w polu czer-
wonem — róża srebrna pięciolistna. Nad hełmem w koronie takiż orzeł z tarczą i różą na piersiach. Nadany wraz z nobilitacją Adamowi Kulpińskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 26 Lu-
tego r. 1776. *Vol. Leg. VIII. 150 i 305; Lib. variat. transaction. M. Duc. Lith. ks. 25 f. 32; Kanc. ks. 42a f. 91; Poca sal. gal.; Dypl. galic. r. 1783 u rcds.; Bork.*

KUŁAK. — W polu czerwonym — między sześciopromienną gwiazdą złotą i takimże półksię-
życem rogami w prawo — topór srebrny ostrzem w lewo, z dwoma małemi kawalerskiem złotem krzyżami jednym nad drugim przy prawym boku trzonka. Herb pochodzenia tatarskiego z pieczęci Symeona Około-Kułaka z końca XVIII wieku. *Krunan 71.; Zapiski WP. Dziadulewiczna.*

KUŁAKOWSKI. — W polu czerwonym — na drzewcu złotej kościelnej chorągwi o trzech
połach z frędzlami półksiężyc złoty z takimże krzyżem w środku pomiędzy dwiema sze-
ściopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny
tatarskiej na Litwie. *Z dypl. r. 1946 deput. sal. gub. grodz.; Wolff 638; Zapiski WP. Dziadulewiczna.*

KUNA I. — W polu złotem — kuna ukoronowana w złotej przepasce, jabłko błękitne z krzyżem
złotym w łapach trzymająca. Nad hełmem w koronie pół kuny z jabłkiem jak na tarczy.
Herb kaszubskiej rodziny z Przebédowa (Prebendau) w Prusiech w XV stuleciu znacznej. Hrabowie polscy
r. 1711. *Nies. VII. 530; Sieb. IV. 14. 15; Bork.*

KUNA II. — W polu czerwonym na zielonych trzech pagórkach — siedząca kuna złota
jabłko srebrne z krzyżem złotym w łapach trzymająca. Nad hełmem w koronie taka sama
kuna z jabłkiem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 15.*

KUNA III. — W polu błękitnem — czarny wilk. Nad hełmem bez korony pół wilka.
Odmiana przysługująca rodzinie kaszubskiej w Prusiech na Przebédowie po niemiecku Prebentow. Jedn
z Wilmsdorffami. *Sieb. VI. 4. 47.*

KUNIEWSKI. — W polu barwy niewiadomej — znak podobny do dwóch strzał w jedną
złączonych, żeleźcami jedna do góry, druga na dół; żeleziec górny z prawej strony prze-
krzyżowany. *Arch. Sang. IV. 502; Pieh. 238 N. 9.*

KUNOWSKI cz. Nałęcz odm. — Na tarczy złotem obramowanej w polu czerwonym — chusta
srebrna w pierścień związana, z końcami na dół, opatrzonemi w złote frędzle. Nad hełmem
w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca je-
dnej gałęzi rodziny polskiego pochodzenia z Kunowa w mazowieckiem, której przyznano prawa szlachectwa w Pru-
szech 18 Października r. 1818 w osobie Ottona Fryderyka Wilhelma Kunowskiego. *Nies.; Sieb. III. 2. 273; Bork.*

KUROPATNICKI Hrabia cz. Nieczuja odm. — W polu czerwonym — pień naturalny sękaty z krzyżem złotym na wierzchu. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pień z krzyżem między dwoma czerwonymi skrzydłami. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny z Kuropatnik na Rusi, z której Ewaryst Andrzej, podkomorzy, deputat stanó v, otrzymał tytuł hrabiowski w Galicji od Maryi Teresy, cesarzowej świętego państwa rzymskiego w r. 1779 *Paprz.; Nies.; Hefn.; Sieb. IV. 14. 91; Bork.*

KUROWSKI. — W polu błękitnym — w środku srebrnej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem w koronie kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Nadany Józefowi Kazimierzowi i Joachimowi Kurowskim r. 1775 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg VIII 303; M. Lú. 222 f 81; Bork.*

KURSEL, (*Kursel, Curselius*). — W polu srebrnym — dzik czarny, przebity z góry trzema strzałami o błękitnym opierzeniu, żelźcami złotymi schodzącymi się pod nim. Nad hełmem bez korony nad trzema błękitnymi różami rzędem — trzy strzały z opierzeniem błękitnym, żelźcami złotymi środkowa prosto, boczna ukośnie do siebie. Labry czarne podbite srebrem. Herb starej rodziny przypuszczalnie ze Szlązka w XV stuleciu do Inflant przybytej *Nies. III. 155; Sieb. III. 2. 274, III. 11. 123. 124, VI 8. III 59; Bork.*

KURZENIEC cz. Bogorya odm. — W polu czerwonym — dwie strzały srebrne w jedną złączone, żelźcami jedna do góry druga na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb zdawna przysługujący Kurzenieckim z Kurzeńca w osmiańskim. Osiedli także w pińskim i podlaskim. *Kojar. 118; Nies.*

KUSZA I. — W polu czerwonym — kusza srebrna napięta bez strzały. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Korejwów Burnaków. Rysunek Niesieckiego przedstawia Kuszę odwróconą na dół, kiedy zaś u Kojalowicza jest do góry. *Kojar.; Nies.; Sieb. IV. 14. 15.*

KUSZA II. — Ten sam herb, tylko z kuszą odwróconą do góry. Według Kojalowicza.

KUSZA III. — W polu czerwonym — nad trzema wrębami srebrnymi stopniowo ku dołowi coraz krótszemi — kusza bez cięciwa ze strzałą żelźcem do góry. Odmiana przysługująca Bystrzyckim, Bajraszom czy Bajraszewiczom, Czyczudom, kniaziom pochodzenia tatarskiego. *Kojar.; Nies. Dokument z r. 1631 u WP. Bisiera: Krzyś; Czarn.; Wolff.*

KWIATKOWSKI. — W polu czerwonym — kotwica srebrna uchem do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Herb rodziny pochodzenia polskiego w Prusiech i Wirtembergu — potwierdzony w Rosji r. 1824. *Riet.*

KYKIERYC I, (*Köckeritz*) cz. Gozdawa odm. — W polu błękitnym — trzy lilie srebrne dwie i jedna. Nad hełmem w koronie dwie czarne trąby. Herb rodziny pochodzenia wendeńskiego z Łużyc; w Prusiech i na Szlązku od XV stulecia licznie rozrodzeni. *Nies.; Sieb. III. 2. tekst 207 i tabl.*

KYKIERYC II Baron. — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawem błękitnym i lewym srebrnym — trzy złote róże dwie i jedna (dolna po połowie na obu połach). Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym dwa rogi: błękitny i srebrny, w drugim skrzydło w połowie od góry błękitne od dołu srebrne. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca jednej gałęzi Kykieryców na Szlązku, która w r. 1840 otrzymała tytuł baronowski i wygasła po mieczu. Linia szlachecka szlązka tego samego herbu używa, przez drugiego hełmu ze skrzydłem *Sieb. III. 1. 63, III. 8. 255 i VI. 8. III. 56.*

LABOR. — W polu czerwonym — na srebrnym gryfie wspiętym mniejsza tarcza, na której w polu błękitnym — trzy złote pszczoły: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich, boczne błękitne, następne srebrne, a środkowe czerwone. Godło na czerwonej wstędze: LABOR OMNIA VINCIT. Labry z prawej strony czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Nadany Karolowi Mojcho (Moycho), rzeczywistemu radcy stanu; na mocy decyzji heroldyi cesarstwa rosyjskiego z d. 19 Lutego r. 1873 Karol Mojcho, syn Wacława, zapisany do szlachty polskiej gubernii warszawskiej, na mocy zaś dyplomu z 20 Stycznia r. 1882 podpisanego przez Aleksandra III, cesarza rosyjskiego i króla polskiego otrzymał dla siebie i potomstwa herb z nazwą Labor. *Kos. V. 283; Dyplom oryg. u rodziny.*

LACHNICKI, Miesiąc i Strzała cz. Sas odm. — W polu czerwonym — nad półksiężycem złotym strzała żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek odmiany niewiadomy. Przysługuje Lachnickim z Lachowa w wilkomierskim i Sntowskim na Wołyniu. *Nies VIII; Kos IV. 327; Bork.*

LACKI albo Smok. — W polu czerwonym — pod krzyżem kawalerskim złotym z prawej strony smok skrzydlaty, w połowie prawej srebrny w lewej czarny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przyniesiony z Moskwy w XVI stuleciu przez Zawichojskiego czy Zawichorskiego polskiego pochodzenia, zwanego w Moskwie Lackim. *Pap.: Okol.; Kojat.; Nies.*

LACKI II. — W polu czerwonym — pod krzyżem kawalerskim złotym z lewej strony u góry smok czarny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Kojat.; Nies.*

LACYOZY. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV złotych — orzeł czarny ukoronowany, w II i III błękitnych — trzy pięciopromienne złote gwiazdy, dwie i jedna. Nad hełmem korona. Labry z prawej strony czarne, z lewej błękitne — podbite złotem. Herb Antoniego Lacyozego, indygenowanego podczas sejmu 20 Kwietnia r. 1673 przez Jana Kazimierza, króla polskiego — data oblaty dyplomu 28 Czerwca r. 1690. *Małach.; Nies. prap.; Riet.; Bork.: Caaru: M. kor. ks. 216 f. 168.*

LAKOWSKI. — W polu barwy niewiadomej — jakby wiosło z dwoma młotami ukośnie skrzyżowanymi — trzema rękojeściami na dół. Nad hełmem korona. Początek herbu niewiadomy; herb ten miał przysługiwać Lakowskim już w przeszłym stuleciu. Lakowscy w sieradzkim w XVII stuleciu z pieczętki rodzinnej. *Bork.: zapiski WP. Dziadulewicz.*

LAMAR, Lamara, Lamare, Lamaire. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — orzeł srebrny ukoronowany trzymający berło i miecz; w dolnym zaś błękitnym — srebrny krzyż jerozolimski. Nadany 12 Listopada r. 1726 przez Augusta II, króla polskiego wraz z indygenatem Piotrowi Lamare, generał adjutantowi JKM, który przedstawił dyplom na szlachectwo z r. 1578 przez Stefana Batorego podpisany, nadający tytuł kawalera złotej ostrogi przodkowi jego Franciszkowi, szlachcicowi neapolitańskiemu. *M. Kor. ks. 224 f. 291; Bork.: zapiski WP. Jackowski.*

LANCKOROŃSKI Hrabia cz. Zadora odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czerwonych — ukoronowany orzeł złoty, w II i III błękitnych — złota lwia głowa ziejąca płomieniem, w V błękitnym — wspięty lew złoty ukoronowany z mieczem w prawej łapie. Nad koroną hrabiowską dwa helmy ukoronowane, w pierwszym orzeł złoty w lewo, w drugim pół lwa złotego ukoronowanego z mieczem w prawej łapie. Labry błękitne podbite złotem. Godło: FLAMMANS PRO RECTO. Herb rodziny małopolskiej z Lanckorony, w kronikach piszącej się z Brzezia; otrzymali tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego r. 1355 od Karola IV, uznani w Polsce. Potwierdzenie tytułu w Austrii nastąpiło r. 1783, w Rosji 1824. *Krom.: Dług.; Papr.: Okol.; Nies.; Bork.: Sieb. IV. 14. 91; Jabł. 180.*

LANDSBERG. — W polu złotem — na czerwonym pasie krata ukośna (*frette*), ze srebrnych krokwi. Nad hełmem bez korony psia szyja z obrożą czerwoną w kratkę ukośną. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny niemieckiej nadreńskiej Landsberg von Velen, z której gałąź już w XVI stuleciu w prowincjach nadbałtyckich osiadła. Wilhelm, należący do zakonu krzyżackiego, lennikiem był Zygmunta III króla polskiego w Inflantach — znajdowali się w upińskim. *Fahne, Geschichte der Westphalischen Geschlechtern Sieb. III. 277, III. 11 tekst i tabl.; Kurzp.; Małach.; Bork.*

LANDSZAFT. — W polu czerwonym — na srebrnej fali — złoty korab z masztem i żaglem oraz z wieżą w tyle na lewo. Nad koroną szlachecką ręka zbrojna z pałaszem. Nadany wraz nobilitacją, Karolowi Landszaftowi, porucznikowi chorągwi węgierskiej łaski wielkiej koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790; potwierdzenie nastąpiło 1o Stycznia 1792. *Vol. Leg.: Kanc. ks. 98 f. 201; Bork.*

LANGEN, Lange cz. Przyjaciół odm. — W polu srebrnym — serce czerwone prawo-ukośnie na dół przeszyte strzałą z opierzeniem czerwonym, a żeleźcem złotym. Nad hełmem dwa skrzydła: srebrne i czerwone. Labry czerwone srebrem podbite. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech, mylnie *Obroną* przez heraldyków niemieckich zwany. *Sieb. VI. 4. 29; Kneschke; Riet.*

LARYSZ I, Larysza, Boryszow, Gleżyn, Gleszyn. — W polu czerwonym — dwa lemiesz srebrne, czy kroje, czy też noże, końcem do góry ostrzem do siebie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów pochodzenia szląskiego. Z zapisek sądowych okazuje się, że herb ten miał dwa zawołania: Larysza Gleżyn, a nawet trzecie Borissove. Z zestawienia zapisek Nr. 973, 360, 899, 1334 i 830 widzimy, że Mikołaj i Piotr z Chechła, mający jeden herb, podają go raz jako Borissove, drugi raz jako Gleżyn, a wreszcie jako Larysz. Różnice w opisie są nieznaczne, pochodzą albo z winy herbownych albo pisarza sądowego, co się często zdarzało. W herbarzach niemieckich herb Larysz (Larisch) przedstawia berło między dwoma nożami do winnicy (*weinhmesser*) — w zapiskach naszych spotykamy noże do wina same albo w połączeniu z ostrzewiem między niemi, który odpowiada berłu szląskiego Larysza. Pisownia *cultellos vineos* w zapisce r. 1334 jest poprawna, *cullelli una* albo *unitorum*, albo *vincitorum* należy uważać za błędne odczytanie lub błąd pisarza sądowego. *Dług.: Biel.: Papr.; Nies.; Ulan; Sib. IV. 14; Mat.: Piek.*

LARYSZ II. — W polu czerwonym — kroje czy lemiesz od siebie. Odmiana poprzedniego. *Ambr.; Heraldyka Piek.*

LARYSZ III. — Odmiana poprzednich nie wiele różniąca się od opisu Dachnowskiego. *Heraldyka Piek.*

LARYSZ IV. — W polu czerwonym — dwa noże załamane do siebie. Podajemy najstarszą formę tego herbu według rysunku zdjętego w opactwie lędzkiem. Zastrzedz tu jednak wypada, że herb w Lędzie łatwo może być herbem zagranicznym również jak inne tam figurujące. Wiadomo że zakonnicy lędzcy byli sprowadzani z Niemiec, Westfalii i nad Renu; prawdopodobnym jest, że między herbami lędzkimi mogły znajdować się godła rodzin niemieckich, których członkowie byli opatami klasztoru. Można wymienić trzy rodziny westfalskie von der Haer, Tenkink, Volner które nosiły dwa noże krzywe na tarczy, ostrzami do siebie zwrócone. Inne jeszcze herby lędzkie również należą do herbów westfalskich, co potwierdza powyższe przypuszczenie. Zaznaczyć wypada jeszcze, że zgodzić się nie możemy z prof. Piekosińskim na to, że szlachcic obcy bez formalnego nadania indygenatu w Rzeczypospolitej nie miał prawa do herbu w Polsce. Taki porządek dopiero najwcześniej w XVI, a właściwie w XVII stuleciu ustalony został.

LARYSZ V. — Na tarczy ostrzew między nożami. Odmiana według zapisek sądowych z XV wieku, zbliżająca się do dzisiejszego typu na Szląsku, z tą różnicą że pień zamieniono na berło lub odwrotnie. *Ulan.*

LARYSZ VI. — W polu czerwonym — berło między sierpami. Według Sztambuchu szląskiego Paprockiego. *Heraldyka Piek. 185.*

LARYSZ VII. — Berło między sierpami. Forma niniejsza berła między sierpami jest poprawna, a tak się przedstawiał do XVII wieku herb hrabiowski i baronowski Laryszów na Szląsku i w Galicyi; przeciwnie forma w której berło przewleczone jest przez koronę wytworzyła się wskutku niejasnych opisów i rysunków. Tak twierdzi Siebmacher *IV. 11. tekst 145. Sieb. III. 2. 40; III. 2. 279, IV. 11. 79. i IV. 14.*

LARYSZ VIII i IX. — Między sierpami berło przewleczone przez koronę. Odmiany przysługujące baronom Laryszom na Szląsku przedstawiają się w formie wadliwej, o której powyżej pod Laryszem VII. *Sieb. III. 2. 278. IV. 11. 21 i 79 i IV. 61.*

LARYSZ X. — Na tarczy — winne grono. Nad hełmem w koronie trzy sierpy. Labry. Odmiana zupełnie odstępująca od typu zwykłego tego herbu. Znajduje się też w połączeniu ze zwykłym Laryszem na tarczy czterodzielnej. Z pieczętek autentycznych. *Sieb. IV. 11. tekst 145. tabl. 79.*

LASKARYS. — Na tarczy ściętej w polach: górnem złotem — w dolnem zaś błękitnem — dwuwłogowy orzeł czarny ukoronowany ze złotem słońcem na piersiach. Herb rodziny pochodzenia greckiego w XVIII stuleciu w Polsce osiadłej — tutaj według Dunczewskiego używali tytułu hrabiowskiego. Małachowski przypisuje im herb Stońce. *Duica.; Nies. przyp.: Bork.; Matach.*

LASKI. — W polu czerwonym — między srebrną czapką Merkurego na lewo u góry, a złotym lwem wspiętym w prawo u dołu — pas prawo-ukośny czarny z trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują dwa charty w obrożach. Godło: SAPIENTER ET AUDACTER. Herb nadany r. 1837 Aleksandrowi Laskiemu z Lasku w sieradzkim, bankierowi warszawskiemu, w wynagrodzeniu zasług oddanych rządowi przy zaciągnięciu pożyczki państwowej. Aleksander był synem Antoniego, dyrektora domu handlowego pod firmą Frenkel. Herby Fraenklów i Laskich bardzo zbliżone układem. *Kos. III. 652; Bork. przyp.*

LASKIEWICZ I. — Na tarczy ściętej, w połowie górnej dwudzielnej, w polu prawem błękitnem — na zielonym pagórku złoty ul otoczony pięciu złotymi pszczołami, w lewym czerwonym — lew złoty trzy mający kotwicę srebrną; w polu zaś dolnem srebrnem — trzymasztowy żaglowiec na falach. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane, w pierwszym cztery pióra strusie: srebrne, błękitne, złote i błękitne, w drugim zaś — pół złotego lwa z kotwicą w łapach. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone — podbite złotem. Nadany z przydomkiem z Friedensfeldu Franciszkowi Laskiewiczowi kupcowi z Podgórze w Galicyi, oraz jego braciom Wilhelmowi i Ignacemu, nobilitowanym 26 Czerwca r. 1783 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. szl. gal.: Hefn.; Bork.*

LASKIEWICZ II. — W polu srebrnem — nad dwoma pasami fioletowemi poprzecznymi pół męża nagiego w czapce ozdobionej trzema galkami, z piórem w prawej ręce. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami czerwonymi pół męża jak na tarczy. *Z autografu r. 1795 u WP. Bisiera; zapiski WP. Dziadulewicza.*

LASOCKI Hrabia cz. Dołęga odm. — W polu błękitnem — w środku srebrnej podkowy z krzyżem kawalerskim złotym na barku — strzała srebrna żelźcem na dół. Nad koroną hrabiowską w helmie ukoronowanym złote skrzydło strzała srebrną przeszyte. Labry błękitne podbite srebrem. Tarczę podtrzymują rycerze oparci na kopiach. Godło: INFRIGIT SOLIDO. Herb rodziny kujawskiej, z której gałęź otrzymała w osobie Daniela Tytusa Lasockiego tytuł hrabiowski z prawem pierwotstwa 12 Kwietnia r. 1869 od papieża Piusa IX, potwierdzony w Belgii dla syna Bronisława 21 Lipca 1885. *Riel.: Bork.*

LATALSKI Hrabia cz. Prawdzic odm. — W polu błękitnem — nad murem czerwonym blankowanym — pół lwa ze złotym pierścieniem w łapach. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pół lwa jak na tarczy. Labry z prawej błękitne z lewej czerwone — podbite złotem. Odmiana przysługująca Latałskim z Labiszyna i Latalic w Wielkopolsce, z których Janusz, wojewoda poznański w r. 1538 poseł Zygmunta I, króla polskiego, do kontraktu między Zygmuntem Augustem i Elżbietą Austryacczą, otrzymał od cesarza Karola V tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego, potwierdzony w Polsce r. 1606. *Nies.: Grit.-Hild. tekst 100. Bork.: Czarn.*

LAUDAŃSKI, Lawdański. — W polu błękitnem — nad złotym półksiężycem podkowa barkiem do góry, mieczem z góry na dół przeszyta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny żmudzkiej z przydomkiem Szejgwił cz. Stegwił w XVII stuleciu. Byli Lawdańscy herbu Jastrzębiec na Żmudzi. *Kofał.: z autografu r. 1798; Bork.: zapiski WP. Dziadulewicza.*

LURANS du. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnem — pod listkiem zielonym żółodziowym lewo-ukośnie leżącym trzy błękitne pasy doń równoległe, w lewym także srebrnem — pod listkiem żółodziowym prawo-ukośnie leżącym trzy czerwone pasy równoległe z tamtymi krokwie tworzące. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone, srebrne i błękitne. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne — podbite srebrem. Nadany wraz z indygenatem Franciszkowi Wilhelmowi, kapitanowi regimentu gwardyi pieszej koronnej, i Karolowi Jakóbowi, majorowi regimentu generała Schaeka r. 1768 i 1782. *Vol. Leg. VII. 800; Kanc. ks. 106 f. 44; Dypl. Karola du Laurans 1783; zapiski WP. Dziadulewicza; Bork.*

LAUSON, (*Lawson*).—W polu barwy niewiadomej—między trzema bombami czy wolantami krokiew z ośmiopromienną gwiazdą na swoim szczycie. Nad hełmem z labrami gwiazda ośmiopromienna. Herb rodziny pochodzenia angielskiego, z której Jan, kapitan, i Jakób, podporucznik artylerii koronnej, de Lausson otrzymali indygenat 30 Maja r. 1685 za Jana III, króla polskiego — indygenat zaś w Prusiech, gdzie osiedli r. 1693. *Vol. Leg. V. 730; M. Kor. ks. 215 f. 355; Sieb. VI. 4. 30. Bork. 206; zapiski WP. Jaczkowskiego.*

LAWDBOR cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim złotym na barku. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Początek odmiany niewiadomy. *Autograf z r. 1596; zapiski WP. Dziadulewicza.*

LAZUR. — W polu błękitnym — złote słońce. Nad hełmem w koronie między dwoma strusimi piórami panna ukoronowana w czerwonej sukni, winne grono złote w prawym ręku trzymająca, drugą rękę na boku opartą mająca. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Edwardowi Thym (synowi Edwarda), kapitanowi III okręgu korpusu żandarmów z mocy art. III prawa o szlach. dla Król. Pol. w r. 1836 zatwierdzonego. Dyplom własnoręcznie podpisany przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 24 Stycznia r. 1843. *Sp. szl. pol.; Oryg. dyplom w zbiorze Hr. Juliusza Ostrowskiego; Bork. pryp.*

LEBEL, (*Loebel, Leubel*). — Na tarczy dwudzielnej — pole prawe prawo-ukośnie ścięte: od góry srebrne od dołu czarne, pole zaś lewe czerwone. Nad hełmem z wulstu czarno-srebrno-czerwonego pięć piór strusich: dwa czarne z brzegów, a w środku jedno białe między dwoma czerwonymi. Labry z prawej czerwone, z lewej czarne—podbite srebrem. Herb starej rodziny szlacheckiej w prowincjach nadbałtyckich osiadłej, z której Jan Zygmunt i Jan otrzymali w Polsce indygenat r. 1678. *Vol. Leg. V 398 i 574; Sib III. 11. tekst 352 i tabl. 128.*

LEBEN, (*Loeben*) cz. Wczele odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — pół czarnego murzyna z przepaską srebrno-czerwoną na głowie; w dolnym zaś szachownica czerwono-srebrna. Nad hełmem w koronie pół murzyna jak na tarczy. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne — podbite srebrem. Początek odmiany niewiadomy, przysługuje rodzinie szlacheckiej pochodzenia. — Baronowie i hrabiowie. *Kur.; Sieb. III. 1. 18 i 67. III. 2. 292, VI. 4. 32 i VI. 8. II. 49; Bork.*

LEDÓCHOWSKI Hrabia cz. Szaława odm.—Na tarczy ze skrajem złotym w polu błękitnym—w środku złotego koła trzy krzyże złote: jeden i dwa. Nad koroną hrabiowską w hełmie ukoronowanym — ręka zbrojna z mieczem. Labry błękitne podbite złotem. Tarczę podtrzymują rycerze zbrojni z czerwonymi pióropuszcami na hełmach. Godło: AVORUM RESPICE MORES. Herb rodziny przydomku Halka z Ledóchowa na Wołyniu, z której gałąź otrzymała w osobie Antoniego wojewodzica czarniechowskiego tytuł hrabiowski austriacki 8 Maja r. 1800, potwierdzony w Galicji 15 Maja r. 1800. Z tej to gałęzi pochodzi Mieczysław Kardynał Ledóchowski (wnuk Hr. Antoniego i Julii z Rawitów hrabianki Ostrowskiej, syn zaś Hr. Józefa, generała wojsk polskich i Maryi z Jastrzębców Zakrzewskiej), poprzednio arcybiskup prymas gnieźnieński i poznański, obecnie prefekt Propagandy w Rzymie. *Nies.; Hefn.; Grit. Hild.; Sieb. IV. 14. 91; Kos. III. 249; Żychl.; Bork.*

LEGENDORF I, (*Logendorf*). — W polu srebrnym — czerwony pień lewo-ukośny o trzech sękach i trzech trójlistkach czerwonych z każdej strony. Nad hełmem dwa pieńki czerwone, u dołu złączone, u góry od siebie, o trzech sękach i trzech trójlistkach czerwonych, z zewnętrznej strony. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starej rodziny pruskiej od XIV stulecia znanej. Z niej Paweł biskup warmiński — Fabian zaś kasztelan elbląski. Według źródeł niemieckich rodzina ta wygasła w XVI stuleciu. *Nies.; Sieb. VI. 4. tekst i tabl.*

LEGENDORF II, (*Lehdorf*).—W polu srebrnym -- czerwony pień ścięty z odnogami sękateymi na prawo i lewo u góry, z pięciu korzeniami, w dwoje czarnych skrzydeł opatrzony. Nad hełmem taki sam pień skrzydlaty. Herb rodziny pruskiej jednego szczepu z poprzednią. --Hrabiowie świętego państwa rzymskiego od r. 1687, w Prusiech roku 1791. *Grit. Hild.; Sieb. III. 1. 18 III. 2. 282; VI. 4. 30; Bork*

LEICZ, (*Leitsch*).—Na tarczy nierówno ściętej — w polu górnym mniejszym błękitnym—trzy sześciopromienne gwiazdy złote, w dolnym złotem --- błękitny lew wspięty. Nad heł-

mem w koronie między dwoma błękitnymi skrzydłami sześciopromienna gwiazda złota. Labry błękitne podbite złotem. Nadany z przydomkiem z Leitenfeldu Aleksandrowi c. k. sekretarzowi obwodowemu w Galicyi 9 Listopada r. 1787 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Riet.: Bork.*

LELEWEL, (Loelhoeffel). — Na tarczy ściętej w polu górnem srebrnem — skrzydło czarne, w dolnem błękitnem — złoty lew trzymający czerwoną donicę z dwiema gałązkami konwalii. Potwierdzony wraz z indygenatem Karolowi Löllhöffel von Lovensprung 18 Marca r. 1775, następnie ze zmianą nazwiska na Lelewel 24 Grudnia r. 1777 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Nadany pierwotnie Jerzemu Fryderykowi, posłowi pruskiemu przy polskim dworze 2 Stycznia r. 1713 przez Wilhelma, króla pruskiego. *Vol. Leg. VII. 800; Kanc. ks. 42 f. 146; M. Lit. 220 f. 138; Sieb. III. 2. 294; Bork.*

LELIWA I, Leliwczyk. — W polu błękitnem — nad półksiężycem złotym — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie półksiężyc z gwiazdą. Labry błękitne podbite złotem. Jeden z najstarszych herbów polskich, wspominany w zapiskach sądowych począwszy od r. 1399. Heraldycy niektórzy twierdzą jakoby ten herb z Niemiec przyszedł, stałe zawołanie miał Leliwa; w zapisce z r. 1537 zwany Leliwczykiem. *Dług.; Krom.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.*

LELIWA II. — W polu błękitnem — nad złotym półksiężycem — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich półksiężyc z gwiazdą jak na tarczy. Odmiana przysługująca niektórym rodzinom na Litwie — mianowicie Tyszkiewiczom. Kojalowicz podaje barwę pola czerwoną. *Z dokumentu rodzinnego.*

LELIWA III. — W polu błękitnem — nad złotym półksiężycem — sześciopromienna gwiazda złota, z której wychodzi strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Cudowskim i Daszkowiczom na Litwie. *Kojal. 143; Nies.*

LELIWA IV. — W polu błękitnem — pod złotym półksiężycem barkiem do góry, sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie półksiężyc barkiem na dół z gwiazdą między rogami. Początek odmiany niewiadomy; spotykamy u Siebmachera rodzinę Podlaskich na Kaszubach pieczętującą się tym kształtem i mamy pod ręką autograf z XVIII stulecia podpisany przez Szczęsnego Polońskiego, poborcę nowogrodzkiego z podobną pieczętką. *Autograf s r. 1632; Sieb. III. 2. 354, Bork.*

LELIWA V. — W polu czerwonym — nad złotym półksiężycem — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie księżyc z gwiazdą jak na tarczy. Odmiana jakoby przysługująca Abramowiczom, Józefowiczom, Piechowski, Granowski i innym. Józefowicze Hlebicy pochodzą od Abrahama z Kijowa, celnika smoleńskiego (neołity), którego przyjął do herbu Jan Zabrzeziński. Nie mamy bezwzględnej pewności aby ta odmiana istniała gdzieindziej niż na Litwie. Kojalowicz opisując Leliwę podaje barwę pola czerwoną. Okolski pomimo świadectwa Orzechowskiego przeczy aby w Polsce herbu Leliwa używano w czerwonym polu. *Okol.: Nies.; Sieb. IV. 14. 16; Bon.: Piek.; Pol.; napiski WP. Dziadulewicza.*

Jednakże Paprocki już zaznacza że są domy w Polsce używające Leliwy w polu czerwonym, domów tych nie wymienia. Orzechowski wymienia Pileckich w XV stuleciu zaznaczając, że barwy w tym wypadku roli nie grają. W tem zdaniu brak jest ścisłości: i tak Granowscy z Wielkopolski nie Leliwicy tylko herbu podobnego do Leliwy, w końcu XIV w. Leliwę przyjęli: a przez ożenek wszedłszy w posiadanie Pilczy przezwali się Pileckimi. Prof. Małecki przypuszcza, że gdy właścicielami poprzednimi Pilczy byli Toporecykowie, a Topór jest na czerwonym polu, może to być powód, że Leliwa Pileckich tę barwę sobie przyswoiła. Być może a może tylko z powodu, że prawdziwymi Leliwitami nie będąc, w czasie kiedy barwy się ustalały, Granowscy z porządku rzeczy odmianę przyjęli musieli. *Małec. 266 i 267 I. II.*

Co zaś do Abramowiczów, w rozprawie „Żyd ministrem króla Zygmunta“, Wolff niesłusznie twierdzi, że Abraham Ezołowicz był protoplastą Abramowiczów herbu Jastrzębiec. Oprócz dowodu przytoczonego przez Bonieckiego w Pocz. rod. lit. (str. 111 wymienia psalterz staro słowiański ofiarowany przez podskarbiego w r. 1518 cerkwi Śgo Mikołaja w Wilnie — na którego pierwszej stronie polecił wymalować swój herb Leliwę w otoczeniu czterech innych: Orzeł, Topacz, Topór, Lis, a w kółko zamieszcza początkowe litery swego imienia i nazwiska), jest jeszcze dowód ważniejszy, bo świadectwo metryki koronnej, która rozstrzyga rzecz ostatecznie. *Bibl. Warsz. za 1861 t. III. str. 431; Bibl. Warsz. 1856 Sierp. o Piechowskich.*

LELIWA VI. — W polu błękitnym — nad złotym półksiężycem — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie na złączeniu dwóch skrzydeł błękitnych półksiężyc złoty. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiej, noszącej nazwisko Leliwa w Prusiech osiadłej *Kur.*; *Sieb.* III. 2. 283; *Bork.*

LELIWA VII. — Na tarczy --- gwiazda, szóstym promieniem swoim przedłużonym przecinająca u dołu leżący półksiężyc. Najstarsza pieczęć z Leliwą nieznanego Jerzego z samego początku XIV wieku. *Heraldyka Piek.*

LELIWA VIII. — Na tarczy — nad półksiężycem sześciopromienna gwiazda. Nad hełmem półksiężyc z gwiazdą jak na tarczy. Z pieczęci Spicimira z Piasków (de Arena) później z Tarnowa, kasztelana krakowskiego z r. 1334, w muzeum Czartoryskich w Krakowie. *Herald. Piek.* 890.

LELIWA IX. — Na tarczy -- pod sześciopromienną gwiazdą wręb czy bierzwiono nieco lewo-ukośnie leżące. Z pieczęci u dokumentu z r. 1346 w Archiwum Ks. Cystersów w Mogile, przez profesora Piekosińskiego do Leliwy zaliczona odmiana. *Heraldyka Piek.* 192.

LELIWA X. — W polu błękitnym — nad złotym półksiężycem ośmiopromienna gwiazda złota. Z roli marszałkowskiej r. 1461. *Loredan Larchey, armorial du XV s.; Heraldyka Piek.* 370.

LELIWA XI. — Na tarczy — pod półksiężycem rogami na dół — sześciopromienna gwiazda. Z kościoła w Opocznie. *Herald. Piek.*

LELIWA XII. — W polu błękitnym -- nad półksiężycem złotym — sześciopromienna gwiazda złota. Z herbarza Ambrożka. *Herald. Piek.*

LELIWIN. — W polu błękitnym — nad złotym półksiężycem trzy sześciopromienne srebrne gwiazdy: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich półksiężyc złoty ze srebrną gwiazdą. Nadany Pawłowi Rakowieckiemu sztabs-kapitanowi korpusu inżynierów, 1 Sierpnia r. 1848 przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Z dypl. oryg.: Bork przyp.; zapiski WP. Dziadulewicz*

LEMKE. — W polu czerwonym — między dwoma srebrnymi skrzydłami — krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Franciszkowi i Godfrydowi, braciom Lemke Baranowskim na sejmie r. 1768, potwierdzony dla Godfryda przez Stanisława Augusta, króla polskiego 14 Lipca r. 1769. *Vol. Leg VIII 303; M. Lit. 190 f. 249; Kanc. ks. 42 f. 84 i 42 a f. 69. Zapiski WP. Jackowski.*

LEMKE II, (Lemcke). — W polu srebrnym — serce czerwone. Nad hełmem bez korony brama czerwona otwarta z oknami czarnymi po bokach, blankowana, o trzech wieżach blankowanych. Labry czerwone podbite srebrem. Herb bardzo starej pomorskiej rodziny. Podobny do herbu Kemlada Grabowskich. *Sieb.* III. 2. 283; *Bork. przyp.*

LEMKE III. — Podajemy drugą odmianę z szachownicą u dołu, wskutek może połączenia dwóch herbów powstałą. *Sieb.* III. 2. 283.

LEMNICKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim złotym na barku i strzałą srebrną przy każdym ocelu, z prawej strony prawo-ukośnie zełęczem na dół, z lewej zaś lewo-ukośnie do góry. Nad hełmem w koronie jastrząb naturalny z dzwonkiem złotym u lewej nogi i podkową obarczoną krzyżem kawalerskim złotym w prawej szponie. Odmiana przysługująca Lemnickim przydomku Bartoszewicz w orszańskim; z tej to rodziny był znany literat Julian Bartoszewicz. Herb podobny do odmiany Jastrzębca Grębeckich. *Chrasński tabl. III; Bork. III. 2. 283.*

LENKIEWICZ cz. Pobóg odm. — W polu barwy niewiadomej — pod podkową z krzyżem na barku dwie chorągwie kościelne o trzech polach rzędem obok siebie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Autogr. z r. 1640 i 1642 w Księgosc. Ordyn. Hr. Kras.; Czarn. II.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

LEPARSKI. — Na tarczy czterodzielnej bez barw w polu I — lew wspięty, w II i III — orzeł ukoronowany, w IV — ręka zbrojna w łokciu zgięta trzymająca lilię. Nad hełmem w koronie orzeł ukoronowany. Herb rodziny Leparskich w upitskim w XVIII stuleciu osiadłej. *Z pieczęci i za pisek WP. Br. Zaleskiego s Janek.: Bork.*

LERCHENFELD. — W polu czerwonym — srebrny gołąb wlatujący. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: czerwone i białe. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej z której Fryderyk, otrzymał nobilitację polską 26 Maja r. 1685. *Vol. Leg. V. 731; Sieb. III. 2. tekst 235 tabl. 285; Riet.; Bork.*

LESKI, Gończy. — W polu czerwonym — dwa srebrne charty w złotych obrożach wspięte, odwrócone od siebie. Nad hełmem w koronie dwie połowy chartów jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej od dóbr Leszcze pod Toruniem Neselicht, Ezelik czy Leselicht albo Leski zwanej, w Polsce liczonej i zasłużonej. Byli Lescy i w sandomierskim jednego jakoby pochodzenia, jednakże herbu Ostoja — niewiadomo którego herbu dawniej używali czy Gończego czy Ostoi. Niesiecki herb ten bałamutnie podał. *Nies.; Sieb. III. 2. 285, VI. 4, 20; Bork.*

LESSEL. — W polu czerwonym — srebrne grabie siedmiozębne z grabiskiem zakończonym w strzałę żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwiema strzałami żelźcem do góry od siebie — dwa czarne kogucie pióra. Labry czerwone podbite błękitnem. *Sieb. III. 2. 285; Riet.; s pieczęci u WP. Bisiera; napiski WP. Dziadulewicza.*

LESSER Hrabia. — Na tarczy złotem obramowanej, pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych — cztery sześciopromienne gwiazdy złote: jedna, dwie i jedna, w II i III czerwonych — na srebrnym pasie lewo ukośnym czarny krzyż — na tarczy mniejszej złotem obramowanej w polu V czarnem — sześciopromienna złota gwiazda. Nad koroną hrabiowską hełm. Labry z prawej strony błękitne podbite złotem, niżej czerwone podbite czarnem; z lewej zaś czerwone podbite srebrem a niżej czarne podbite złotem. Herb nadany wraz z tytułem hrabiowskim r. 1871 przez Piusa IX, papieża, Zygmuntowi Lesserowi, z rodziny neofickiej, pochodzącej z Leszna w Wielkopolsce, potwierdzony w Hiszpanii r. 1883 *Kos. V. 237; Słownik malarzów polskich.: Bork. pryp.*

LESSER II Baron. — Podobny do poprzedniego — Stanisław Lesser, brat młodszy Hr. Zygmunta otrzymał szlachectwo i tytuł baronowski 13 Maja r. 1876 od księcia sasko-meiningenskiego, potwierdzony w Prusach dla jego syna Władysława 27 Czerwca r. 1877, w Saksonii dla Kazimierza, drugiego syna, 13 Lutego r. 1877, w Belgii dla Jana, trzeciego syna, 20 Września r. 1877. *Z dokumentu rodzinnego.*

LESYR, (Lesseur). — W polu barwy niewiadomej — pies biegnący. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z palaszem. Nadany wraz z nobilitacją 1 Lutego r. 1781 Wincentemu de Lesseur, synowi Fryderyka, który nie odebrał dyplomu na szlachectwo nadane mu r. 1768 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. VII. 803; Kanc. ks. 106 f. 12; M. Lit. 220 f. 210.*

LESTWICZ, (Lestwitz) cz. Nowina odm. — W polu czerwonym — w środku srebrnego łucha kotłowego barkiem do dołu miecz rękojeścią do góry. Nad hełmem w koronie, noga zbrojna w kolanie zgięta, piętą w lewo, krwią tryskająca. Odmiana przysługująca Lestwiczom pochodzenia polskiego na Szlązku, już w XIII stuleciu osiadłym na Kujawach; przydomku Zbiluta i nazwiska Sułkowski używali. Baronowie czescy od 5 Października r. 1667, a według Borkowskiego r. 1687. *Sieb. VI. 8. II. 47; Bork.*

LESZCZYC I, Laska, Laski, Bróg, Brożyna, Brożek, Wyszowie. — W polu czerwonym — bróg złoty na srebrnych słupach. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie takież bróg prawo-ukośnie leżący. Jeden z najstarszych herbów naszych, w zapisce sądowej z r. 1401 u Potkańskiego N 17 i w dwóch dyplomatach szlachty brzesko-kujawskiej i ziemi dobrzyńskiej z r. 1433 i 1434 (*u Raysca-II. N. 576 i 578*) herb jest nazwany Laska, również w zapiskach sądowych zwał go Laski, Leszczyc. Długosz w Liber beneficiorum zwie go Wyszami bo go Wyszowie używali. Bróg określa godło, nie jest zawołaniem. *Dług.: Biel.; Papr.; Kojat.: Nies.; Ulan.: Mat.: Pick. Herald. 32.*

LESZCZYC II. — Odmiana poprzedniego, różni się tylko barwą słupów, które tu są złote. *Sieb. IV. 14*

LESZCZYC III, (Leschitz, Leschke). — W polu błękitnym na zielonej murawie — złoty bróg bokiem stojący. Nad hełmem bez korony takież sam bróg. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Leszkom albo Leszczycom, rodzinie polskiego pochodzenia w XVI stuleciu na Szlązku osiadłej. Znajdujemy go też na pieczęci Jakóba Porębovskiego z r. 1572. *Sieb. VI. 8 II. 47; Autograf w zbiorze Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

LESZCZYC IV. — Na tarczy — bróg. Z pieczęci Wojciecha, wojewody brzeskiego z r. 1343. *Heraldyka Piek. 32.*

LESZCZYC V. — Według rysunku w klasztorze łędzkim. *Sprawozd. Komis. do bad. sztuki w Pol. Tom III.*

LESZCZYC VI. — Według roli marszałkowskiej z r. 1461 — z nadpisem Laska. *Loredan Larchey, Armo-rial du XV s.; Heraldyka Piek. 32, 370.*

LESZCZYŃSKI cz. — Wieniawa odm. — W polu złotem — czarna głowa żubrza ze złotym pierścieniem w nozdrzach. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa z mieczem w prawej łapie. Odmiana przysługująca rodzinie Leszczyńskim z Leszna w Wielkopolsce, z której pierwszy Rafał, kasztelan gnieźnieński, zamiast trzech piór strusich otrzymał od cesarza świętego państwa rzymskiego lwa z mieczem w klejnocie jako udostojnienie herbu. Leszczyńscy mają być gałęzią czeskiej rodziny Persztynów zdawna osiadłą w Polsce — z niemiecka Pernstein, jednego herbu. Z tej to rodziny był król Stanisław Leszczyński. *Sieb. VI. 8. II. 57; Nies.*

LESZCZYŃSKI Hrabia cz. Abdank odm. — W polu czerwonym — dwie srebrne krokwie literę **W** razem tworzące. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym taki znak jak na tarczy. Labry czerwone — podbite srebrem. Herb rodziny z Leszcz w Płockiem, z której Józef Benedykt Leszczyński otrzymał r. 1782 tytuł hrabiowski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. szl. gal.; Hefn.: Riet.; Bork.*

LESZNOWSKI. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym srebrnym — kamień rżnięty, w lewym czerwonym pół srebrnego gryfa bez łap. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący Lesznowskiemu w Królestwie Polskim. *Sp. szl. pol.; s. piłęczęci; Bork.*

LESZYŃSKI cz. Pomian odm. — W polu złotem — czarna głowa żubrza, mieczem z góry lewo-ukośnie przebita. Nad hełmem w koronie nad złotym półksiężycem sześciopromienna złota gwiazda. Odmiana przysługująca Leszyńskim z przydomkiem Czobor, rodzinie pochodzenia węgierskiego w oświęcimskim w XVI stuleciu. *Nies.; Czarn. II. 29.*

LEŚKIEWICZ. — W polu błękitnym — na piórze gęsiem końcem do pisania na dół lewo-ukośnie leżącym księga otwarta. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich sześciopromienna gwiazda złota. Nadany Józefowi Leśkiewiczowi, radnemu miasta Warszawy, 10 Czerwca r. 1823 przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Dziennik praw.; Bork.*

LEŚNIEWSKI cz. Grzymała odm. — W polu błękitnym — mur złoty z trzema blankowanymi basztami, w którego drzwiach czerwonych otwartych — rycerz zbrojny, miecz w prawej ręce, tarczę w lewej trzymający. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie taka sama brama z wieżami i rycerzem. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca Leśniowskiemu w Wielkopolsce i zapisanym do szlachty galicyjskiej w r. 1782. *Nies.; Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

LETAW, (Lettaw, Lettow). — W polu błękitnym — srebrny lemiesz w deszczulce czworokątnej czerwonej na wskroś utkwiony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb starej rodziny pomorskiej Worbeków Letawów, wspomnianej w Konstytucjach w XVII stuleciu. Herb ten niedokładnie opisał Niesiecki. *Nies. Sieb. III. 2.*

LETAW II, III i IV. — W polu srebrnym lub błękitnym — przez pas czerwony poprzeczny Lutkwiona słupem kotwica czarna lub srebrna bez lewego żełęczca albo z obiema. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym trzy pióra kogucie złote lub czarne albo strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiany z Siebmachera. *Sieb. III. 2. 285.*

LEW ŻÓŁTY. — W polu czerwonym — złoty lew wspięty. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Nadany wraz z nobilitacją Szymonowi Majewskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, roku 1775, potwierdzony dyplomem 20 Maja r. 1776. *Vol. Leg. VIII. 303; Kanc. ks. 41 f. 435; Bork.*

LEW Z LAUREM, — W polu barwy niewiadomej — lew z wieńcem wawrzynowym w łapach. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Janowi Chrzycielowi Czempieńskiemu r. 1774 -- 1775. Dyplom wydano 11 Maja r. 1781. *Kanc. ks. 42a f. 215 i ks. 106 f. 17; Dypl. Heroldyi Król. Pol. z r. 1862; Bork.; zapiski WP. Dziadulewica; zapiski WP. Jackowskiego.*

LEWALT, Elsen, (Lehwaldt Oelseu). — W polu czerwonym — ręka zbrojna w łokciu zgięta, pierścień złoty z turkusem trzymająca. Nad hełmem w koronie panna ukoronowana z trzema piórami cietrzewiami na głowie, pierścień jak na tarczy w ręku trzymająca. Herb rodziny pruskiej w XIV stuleciu znanej. *Nies.; Sieb. III. 2. 280 i 335.*

LEWALT II. — W polu złotem — ręka w ubraniu czerwonym o srebrnym wyłogu, zgięta w łokciu, z pierścieniem w palcach. Nad hełmem panna czerwono ubrana z rękawami o białych wyłogach z trzema piórami koguciami na głowie i pierścienie n w ręku. Odmiana z Siebmachera. *Sieb. III. 2. 280 i 335.*

LEWANIDOW. — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej — w polu górnem błękitnym — półksiężyc srebrny, w dolnem czerwonym — srebrny orzeł z kołczanem ze strzałami w szponach. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne — podbite srebrem. Herb rodziny Lewanidowskich (jakoby jednego pochodzenia z Popielami, osiadłych w Rosyi) indygenowany przez Stanisława Augusta, króla polskiego za wstawieniem się Katarzyny II, cesarzowej rosyjskiej, w r. 1775. *Ob. Ger. II; Wiel.; Chrański; Bork.*

LEWART, Walny. — W polu czerwonym lub błękitnym — wspięty lampart srebrny ukoronowany. Nad hełmem w koronie pół takiegoż lamparta. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starodawny rodziny niemieckiej, przybyłej w XIV stuleciu do Polski — znanej u nas pod nazwiskami Firlejów, Lewartowskich, Lewartowiczów, Broniewskich, Kczewskich, Krwackich, Konarskich, Markuszewskich i t. d. Treryuszowie bo zostali za Stefana króla nobilitowani, a przez Firlejów adoptowani. — Lewart oznacza po czesku lamparta, który jest w herbie, zawołanie było Walny. *Dług.; Papr.; Okol.; Nie.; Arch. Kom. hist. III. 133 N. 51; Mat.*

LEWART II. — W polu błękitnym — wspięty lampart srebrny ukoronowany. *Sieb. IV. 14.*

LEWART III. — W polu błękitnym — lampart ukoronowany wspięty głową wprost zwrócony. Z roli marszałkowskiej z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XVs.; Heraldyka Piek. 92. 373. 374.*

LEWARTOWSKI Baron. — W polu błękitnym — srebrny złotem nakrapiany lampart wspięty. Nad koroną baronowską pół takiegoż lamparta. Herb jednej gałęzi rodziny Firlejów z Lewartowa w brzeskiem, z której Paweł Jan otrzymał tytuł baronowski w Galicyi 2 Września r. 1783. *Pocz. sal. gal.; Sieb. IV. 14, tekst 17; Riet.; Hefn.; Bork.*

LEWICKI Hrabia cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — brunatny róg jeleni, w lewym srebrnym — róg bawoli brunatny. Nad koroną hrabiowską dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym orzeł austriacki z cyfrą złotą J II na piersiach, w drugim róg bawoli i róg jeleni jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb jednej gałęzi rodziny Lewickich na Rusi czerwonej i Podlasiu, osiedlonej w XVI stul. z której Samuel Wojciech otrzymał tytuł hrabiowski w Galicyi 11 Października r. 1783 i założył ordynację chorostkowską, która przez wnuczkę Hr. Zofię przeszła do rodziny Hr. Siemienskich-Lewickich w XIV w. *Nies.; Pocz. sal. gal.; Hefn.; Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14. 92; Riet.; Bork.*

LEWICKI II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — róg jeleni czarny, w lewym błękitnym — róg bawoli srebrny. Nad hełmem w koronie rogi jak na tarczy. Nadany Józefowi Janowi Lewickiemu, właścicielowi dóbr w Galicyi, 9 Sierpnia roku 1808. *Poc. ssl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork. prapp.*

LEWICKI III cz. Rawa odm. -- W polu złotem -- na czarnym niedźwiedziu panna ukoronowana z włosami rozpuszczonemi, z rękoma wzniesionemi do góry, w błękitnym ubraniu siedząca. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany Rudolfowi Benedyktowi Lewickiemu, kanonikowi grecko-katolickiemu w Przemysłu, następnie Ignacemu Konstantemu i Grzegorzowi Lewickim w Galicyi r. 1848. *Poc. ssl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork. prapp.*

LEWIECKI. — Na tarczy dwuściętej — na polach górnem błękitnym, środkowem czarnem, dolnem czerwonym — lew srebrny wspięty. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym pół lwa srebrnego w lewo, w drugim skrzydło czarne. Labry przy pierwszym błękitne, przy drugim czerwone — podbite srebrem. Nadany Michałowi Lewieckiemu w Galicyi 14 Marca r. 1786 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Poc. ssl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

LEWIŃSKI. — W polu barwy niewiadomej — lew z rogami jelenim w łapach. Nad koroną szlachecką kapelusze biskupi. Nadany wraz z nobilitacją wielbnemu Stefanowi Lewińskiemu przydomku Sygdyńczuk, kanclerzowi katedralnemu włozimierskiemu, na sejmie r. 1768, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego 16 Maja r. 1780; hr. Borkowski podał rok 1775. *Vol. Leg. VIII. 295; Kanc. ks. 106 f. 1. Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

LEWIŃSKI II. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — srebrny lew wspięty; w II i III srebrnych — pół czarnego orła. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami — pół srebrnego lwa. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Wojciechowi Wacławowi Lewińskiemu z przydomkiem z Lewina, rady apelaacyjnemu w Galicyi, 5 Kwietnia r. 1784 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego — tenże otrzymał indygenat galicyjski r. 1787. *Poc. ssl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

LEWKOWICZ. — W polu błękitnym — srebrna kotwica. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny małoruskiej kozackiej Hudymów Lewkowiczów w XVII stuleciu w kijowskiem. *Obszc. Gerb. T. VIII str. 125.*

LICHTENSTEIN. — W polu barwy niewiadomej nad poduszką z chwastami — trzy spiczaste trójkąty. Nad tarczą hełm z labrami. Herb rodziny pruskiej. *Dlug.; Nies.; Sieb. VI. 4. 31; Bork.*

LICHTENWALD, (Lichtenwalde). — Na tarczy bez barw — pień między dwoma wspiętymi liwami. Nad hełmem labry. Herb rodziny Lichtenwald, gałęzi rodziny hrabiowskiej von Kalnein w Prusiech i na Litwie. *Sieb. VI. 4. tekst 42, tabl. 31; Bork.*

LICHTFUS, Litfus. — W polu czerwonym — srebrna głowa niedźwiedzia. Nad hełmem z mitrą książęcą pół niedźwiedzia srebrnego w prawo, trzymającego nad głową wieniec wawrzynowy, z którego wychodzą trzy pióra strusie: błękitne, srebrne i czerwone. Herb rodziny w chełmskiem, z której według źródeł niemieckich Jakób otrzymał od Eryka, króla duńskiego przywilej szlachecki r. 1467, synowie zaś tegoż otrzymali indygenat polski r. 1527. *Nies.; Sieb. VI. 4. tekst i tabl.*

LICHTYAN I, (Lichtenhayn). — W polu czerwonym — srebrne koło młyńskie. Nad hełmem w koronie także koło. Herb starodawny rodziny niemieckiego pochodzenia w Prusiech, w chełmińskim od XIII wieku osiedlonej: niewłaściwie Niesiecki i Borkowski zwią tę rodzinę Lichtenau. *Nies.; Sieb. III. 2. 287.*

LICHTYAN II. — W polu czerwonym — srebrne koło młyńskie. Nad hełmem w koronie, na trzech piórach pawich koło młyńskie w prawej połowie czerwone, w lewej srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. *Niego. Sieb. II. 41 i III. 2. 287.*

LICHTYAN III, (*Lichtenhayn*), cz. Prawdzic odm. albo Pielgrzym. — W polu błękitnym nad murem czerwonym pół złotego lwa. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa. Herb rodziny polskiego pochodzenia, w Prusiech w XV stuleciu osiadłej, biorącej nazwisko zgermanizowane od dóbr Lich-tajny. Członków tej rodziny do poprzedniej zaliczano mylnie — dopiero pieczęcie rzecz wyjaśniły. *Sieb. VI. 4. tekst 42 tabl. 31.; zapiski WP. Br. Zaleskiego.*

LIGER, (*Lueger*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym na zielonym pagórku srebrna wieża o dwóch piętrach blankowanych, w lewym zaś czerwonym — ręka zbrojna z mieczem. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym pięć piór strusich jedno błękitne i jedno czerwone między trzema srebrnymi, w drugim ręka zbrojna z mieczem. Labry przy pierwszym błękitne, przy drugim czerwone — podbite srebrem. Nadany Józefowi Luegerowi z przydomkiem von Thumfeld, naczelnikowi powiatu sanockiego w Galicyi, 11 Lutego r. 1787 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

LIGNE de Książę (*czytaj Liń*). — W polu złotem — pas czerwony prawo-ukośny. Nad hełmem w koronie na dwu okrągłych ekranach zębatych, srebrnych, obramowanych czerwonym — mała tarcza złota z pasem prawo-ukośnym czerwonym. Labry czarne obsiane srebrnymi liśćmi lipowymi podbite czerwonym. Tarczę podtrzymuje złoty lew ukoronowany z prawej, a gryl złoty z lewej. Godło: QUORESCUMQUE CADUNT STAT LINEA RECTA. Herb starożytnej rodziny wywodzącej się od książąt lotaryngskich, z której Karol ks. de Ligne przypuszczony do indygenatu i praw szlachty polskiej r. 1780 potwierdzony 4 Czerwca r. 1784. *Kanc. ks. 106 f. 93; zapiski WP. Jackowskiego. Vol. I. eg. VIII 982; Sieb. I. 3. III. tekst. 141, tabl. 169.; Bork.*

LILIA. — W polu czarnym — lilia srebrna. Nad hełmem w koronie na ogonie pawim lilia srebrna. Labry czarne podbite srebrem. Herb przysługujący według (*Sieb. IV. 14.*) jakoby Korsakom w ks. poznańskim, i Ozochowskim w Galicyi; niewłaściwie przez nas pod nazwą Korsak wyżej umieszczony. *Pocz. sal. gal.; Sieb. III. 2 260, IV. 14. tekst i tabl.*

LILIE. — Na tarczy obramowanej bez barw — pas prawo-ukośny między dwiema liliami. Nad tarczą w koronie pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi Koch, kapitanowi kwatermistrzostwa w korpusie artylerji koronnej. przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 16 Kwietnia r. 1792. *M. Lit. ks. 220 f. 479; Kanc. ks. 98 f. 267.*

LILIORÓG. — W polu złotem między rogiem jelenim czerwonym, a czarnym bawolim lilia srebrna. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Maciejowi Walentemu Gagatkiewiczowi na sejmie r. 1775, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 2 Kwietnia r. 1776. *Vol. Leg. VIII. 303; Kanc. ks. 41 f. 328 i ks. 42a f. 133; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

LIMONT I. — W polu czerwonym — miecz otłuczony końcem na dół między trzema kulami srebrnymi, z których dwie z boków jedna u spodu. Nad hełmem w koronie między dwoma strusiami piórami miecz końcem do góry. Labry czerwone podbite srebrem. Stary herb przysługujący rodzinie Limontów, jakoby pochodzenia włoskiego na Litwie w XVI stuleciu. *Kojal. 164; Nies.; Sieb. IV. 14.*

LIMONT II. — W polu czerwonym — miecz otłuczony końcem na dół między trzema kulami złotymi, z których dwie z boków, jedna u spodu. Nad hełmem w koronie między dwoma strusiami piórami miecz końcem do góry. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14.*

LIMOŹEŃCZYK. — W polu czerwonym — trzy złote krzyże wcięte: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie dwa orły. Herb rodziny francuskiego pochodzenia nazwiskiem Dorat albo Dorath z Limoges. *Sp. sal. Pol.; Riet.; Bork.*

LINDA, (*Linde*). — W polu czerwonym — złota ocięta gałąź lipowa z trzema listkami od góry, dwoma u spodu prawo-ukośnie leżąca. Nad hełmem w koronie dwie gałązki złote, prawa z dwoma listkami na zewnątrz, lewa z trzema. Herb rodziny Linda, w XIV stuleciu w Prusiech znanej. Zwali się też Lipa i von der Felde Wybczyńscy z dóbr Wybcz. *Dług.; Nies.; Sieb. III. 2. 288 i VI. 9. 33.*

LINDENOWSKI cz. Lew odm. — Na tarczy obramowanej złotem, lewo-ukośnie ściętej w polu górnem czerwonym—pół lwa złotego, w dolnem — dwa pasy srebrne naprzemian z dwoma błękitnymi. Nad hełmem z wulstem czerwono-srebrno-błękitnym między dwiema trąbami od góry błękitnymi od dołu czerwonymi—pół złotego lwa. Labry z prawej błękitne podbite srebrem, z lewej czerwone podbite złotem. Herb rodziny gdańskiej polskiego pochodzenia —której potwierdzono prawa szlacheckie w Prusiech 21 Grudnia r. 1799 według Siebmachera, a 13 Stycznia r. 1790 według hr. Borkowskiego. *Sieb. VI. 4. 41; Bork. prryp. str. 568.*

LINGENAU. — Na tarczy ściętej, w polu górnem błękitnym — między dwiema ośmiopromiennymi gwiazdami półksiężyc; w dolnem zaś srebrnym na zielonym pagórku drzewo. Nad hełmem w koronie drzewo. Nadany wraz z nobilitacją Stanisławowi Lingenau na sejmie r. 1775, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego 12 Maja r. 1784. *Vol. Leg. VIII. 303; Kanc. ks. 106 f. 22; napiski WP. Jackowskiego.*

LINIEWSKI cz. Przyjaciół odm. — W polu brunatnym — między dwoma sercami czerwonymi miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry brunatne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Liniewskim przydomku Woyna, zdawna na Wołyniu i Rusi osiadłym *Nies.; Duńca.; Matach.*

LINKIEWICZ cz. Prus I odm.—Na tarczy barwy niewiadomej—na pagórku pomiędzy dwiema gałązkami—półtora krzyża bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem korona. Herb Linkiewiczów r. 1751. *Krzyż.; Bork.*

LIPIŃSKI I. — W polu czerwonym — na srebrnym poprzecznym pasie — trzy czerwone pierścienie rzędem. Nad hełmem bez korony dwa rogi srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodzinny polskiego pochodzenia na Pomorzu. *Sieb. VI. 9. 33.*

LIPIŃSKI II. — W polu błękitnym — pomiędzy dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami u szczytu, krzyż złoty czy też miecz otłuczony końcem na dół po nad półksiężycem złotym. Nad hełmem korona. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia; czy ma co wspólnego z Lipińskimi herbu Szur czyli Namiot odm. niewiadomo. *Nies.; Sieb. III. 2. 391, VI. 9. 34; Bork.*

LIPIŃSKI III cz. Szur albo Namiot odm. — W polu czerwonym — namiot srebrny na podporze złotej z kopułą w złote pasy, z jabłkiem i krzyżem złotym na szczycie. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Herb Lipińskich z przydomkiem Schur, wylegitymowanych w Królestwie Polskiem przed r. 1851. Schurom-Lipińskim przypisuje Rietstap herb Korab. *Sp. szt. pol.: Chraquiński tabl. X; Caarn.: Riet.: Bork.*

LIRO, (Lyro).—Na tarczy czterodzielnej—w polach I i IV srebrnych—pięciolistna róża czerwona, w II i III błękitnych — dwie ośmiopromienne złote gwiazdy prawo-ukośnie jedna pod drugą. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym pomiędzy dwoma skrzydłami: prawem srebrno-czerwonym, lewem błękitno-złotem—róża czerwona; w drugim zaś pomiędzy dwiema trąbami: złoto-błękitną i czerwono-srebrną — ośmiopromienna gwiazda złota. Labry przy pierwszym czerwone podbite srebrem, przy drugim błękitne podbite złotem. Nadany Rudolfowi Franciszkowi Lyro, radcy sądu szlacheckiego we Lwowie 20 Października r. 1784; u Hefnera i hr. Borkowskiego pierwsze imię jest Józef — poszliśmy za poczem szlachty galicyjskiej jako źródłem urzędowem. *Pocz. szt. gal.; Hefn.: Riet.: Bork. prryp.*

LIS, Lisy, Lisowie, Bzura, Murza, Mzura, Orzi-Orzi, Strempacz. — W polu czerwonym — strzała srebrna żeleźcem do góry bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie pół lisa czerwonego. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najdawniejszych herbów polskich, wspominany w zapiskach sądowych z XV wieku; proklamacja Orzy-Orzy według Dr. Piekosińskiego znaczy tyle co Orzowie-Orzowie. *Dług.: Biel.: Krom.; Papr.; Nies.; Ulan.; Mat.*

LIS II. — W polu czerwonym — strzała złota zamiast srebrnej. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14.*

LIS III. — W polu czerwonym — strzała srebrna dwa razy i pół przekrzyżowana bez prawego dolnego ramienia, z drugą poprzeczną belką dłuższą od tamtych. *Sieb. IV. 14.*

LIS IV. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia raz przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Rymwidom, Myckiewiczom, Sipowiczom, Tymińskim, Bohułaom, Doroszkiewiczom, Tałatowiczom na Litwie. *Kołat.; Nies.*

LIS V. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, bez opierzenia, trzy razy przekrzyżowana belkami poprzecznymi ku dołowi coraz dłuższymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Makarom Makarowiczom, Wasieńczowiczom na Litwie. *Pap. 866; Kołat.; Nies.; Piek. tabl. V. N. 13.*

LIS VI. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem mitra książęca. Odmiana przysługująca kniaziom Świrskim i Wańkowiczom na Litwie; pierwsi według Wolffa byli potomkami dynastji, która poprzedziła Gedyminowską. Druzdy według Niesieckiego mieliby tylko pochodzić od Wańki zięcia Kiejstuta—lecz według Wolffa, ani Kojałowicz o tem nie wspomina, ani też występujący w XVI stuleciu Wańkowicze nie byli kniaziami. *Kołat.; Nies.; Wolff.*

LIS VII. — W polu czerwonym na barku srebrnej podkowy — strzała takąż, żelźcem do góry bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie łabędź srebrny. Odmiana przysługująca Proszczewiczom na Litwie i Medeksom pochodzącym od pierwszych. *Kołat. 157; Nies., Piek.; Bork.*

LIS VIII. — Na tarczy — strzała żelźcem do góry bez opierzenia, u dołu przekrzyżowana. Z pieczęci Andrzeja z Wierzbna, marszałka księcia szlązkiego Henryka IV z r. 1282. *Pfotenhauer 37 N. 105; Heraldyka Piek. 94.*

LIS IX. — Na tarczy — strzała żelźcem na dół, bez opierzenia, u góry przekrzyżowana. Z pieczęci Szymona z Wierzbna czyli z Wilkowa. *Pfotenhauer 27 N. 18; Heraldyka Piek. 94.*

LIS X. — Na tarczy — strzała żelźcem na dół, bez opierzenia, u góry dwa razy przekrzyżowana. Na tarczą hełm. Z pieczęci Mszczuga z Chrzelowa sędziego ziemskiego krakowskiego, z r. 1323. a następnie wojewody sandomirskiego z r. 1334, oraz Piotra z Gniewęcina z pierwszej połowy XIV wieku, Romana Swirskiego z roku 1433 w Muzeum ks. Czartoryskich. *Heraldyka Piek. 94, 95.*

LIS XI. — W polu czerwonym — strzała do góry dwa razy przekrzyżowana; spodnia belka dłuższa. Z roli marszałkowskiej z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XV s.; Heraldyka Piek. 93, 368.*

LISICKI cz. Gryzima odm. — W polu czerwonym — dwie srebrne liszki jedna nad drugą biegnące. Nad hełmem w koronie pół liszki. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia, w Prusiech w XVI stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4 32.*

LISOWIDZKI. — Na tarczy — w środku podkowy ocelami do góry — dwa krzyże kawalerskie: jeden nad drugim. Z rękopisu Gabryela Lisowidzkiego z r. 1605. *Zapiski WP. Datadulewicz.*

LISOWSKI I cz. Przeginia odm. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców—mających każdy sześciopromienną złotą gwiazdę między rogami—miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie smok złoty ziejący płomieniem, na których prostopadle do paszczy smoka — miecz między gwiazdami. Odmiana przysługująca Lisowskim w chełmińskim. *Pap.; Nies.; Sieb. III. 2 291; Bork.*

LISOWSKI II cz. Przeginia odm. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców miecz końcem do dołu nad sześciopromienną złotą gwiazdą. Nad hełmem w koronie pół złotego smoka ziejącego płomieniem, a zarazem (prostopadle do paszczy) miecz między dwoma półksiężycami. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca Lisowskim w Galicyi. *Sieb. IV. 14. 27.*

LISOWSKI III cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — dwie strzały srebrne poprzecznie i równoległe leżące, na wyższej czarny kruk z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przystępująca Lisowskim w lidzkim. *Kołat.; Nies.*

LISTOWSKI.—W polu zielonym—dwie srebrne trąby w słup obok siebie munsztukami do góry, barkami w prawo obok siebie. Nad hełmem w koronie pół psa w złotej obroży. Herb Listowskich do pocztu szlachty galicyjskiej zaliczonych. *Pocz. ssi. gal.; Riet; Bork.*

LITYŃSKI cz. Grzymała odm. — W polu złotym — w murze czerwonym z blankami, między którymi krzyż złoty—brama ze złamaną czarną zaporą w poprzek. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przystępująca Lityńskim w XVI stuleciu na Wołyniu osiadłym. *Nies.; Bork.*

LITYŃSKI II. — W polu złotym — w murze czerwonym z blankami między którymi krzyż czarny—brama otwarta ze złamaną czarną zaporą w poprzek. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich srebrnych albo dwa złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Hefn.; Sieb. IV. 14. 7.*

LIWEN, (Lieven) Baron. — W polu czerwonym — między siedmioma złotymi sześciopromiennymi gwiazdami: trzema jedna pod drugą po bokach, a jedną u dołu — trzy złote lilie: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła: jedno złote, drugie czerwone. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny z Lievenhofu, od XIII wieku w Inflantach osiadłej. Baronowie szwedzcy od r. 1655 w Rosji potwierdzeni. Hrabiowie w Rosji od 1799, 1801, księżęta w Rosji r. 1826. *Sieb. III. 11. tekst 14. 70, 165, tabl. 3, 17, 42 Bork.*

LIZANDER, (Lysander).—W polu błękitnym—w środku wieńca zielonego wawrzynowego przepieczonego srebrnymi literami lapidarnymi V D N E A (które składają się mają na imię mitologiczne DAVNE czyli DAFNE) postać niewieścia z rozpuszczonymi włosami, w powiewnym greckim stroju jakby podlatująca z rękami do góry wzniesionymi u których palce w liście wawrzynowe zmienione. Nad hełmem z wulstu błękitno-złotego pół niewiasty jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny kurlandzkiej, z której Piotr Lysander otrzymał szlachectwo polskie 31 Marca r. 1582 r. *Sieb. III. 11. tekst 359 tabl. 131.*

LOBKOWIC Książę (*Lobkowitz*).—Na tarczy siedmiodzielnej w polu I złotym—czarna głowa bawola ze złotymi rogami i złotym pierścieniem w nozdrzach, w II czerwonym—anioł złoty z purpurowymi skrzydłami, w III błękitnym — nad trzema srebrnymi górami trzy złote gwiazdy: dwie i jedna, w IV błękitnym — złoty lew ukoronowany, w V złotym — trzy czarne słupy czyli pasy równoległe, w VI złotym — czarny orzeł z dwoma złotymi treflami złotem półkolem na piersiach połączonymi, w VII środkowym — cztery pola: pierwsze i czwarte ścięte od góry czerwone od dołu srebrne, drugie i trzecie srebrne z orzełkiem (mającym na piersiach trefelki połączone) prawo-ukośnie położonym. Nad tarczą cztery helmy ukoronowane, w pierwszym o labrach czerwonych z góry, a czarnych u dołu, złotem podbitych, z odwróconego do góry spiczastego, kapelusza — pióro strusie, w drugim o labrach z prawej czerwonych podbitych złotem, z lewej błękitnych — podbitych srebrem — czarna głowa bawola, w trzecim o labrach z prawej czerwonych z lewej błękitnych, podbitych srebrem — sześć chorągiewek srebrnych z brzegami czerwonymi, po trzy na każdej stronie, w czwartym o labrach od góry błękitnych podbitych złotem, u dołu czarnych podbitych złotem—nad tarczą w szachownicę czerwono-złotą trzy pawie pióra. Godło: POPEL SEM, POPEL BUDU. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Herb starego czeskiego rodu z Lowecza później z Lobkowie zwanego. Hrabiowie świętego państwa rzymskiego od r. 1624; z niej August książę Lobkowie, namiestnik Galicji, otrzymał indygenat galicyjski r. 1825. *Pocz. ssi. gal., Sieb. I. 3. III. tekst i tabl. i IV. 14. tekst i tabl.; Bork.*

LOCHMAN. — W polu złotym — między dwiema sześciopromiennymi czerwonymi gwiazdami jedną u prawego szczytu tarczy, drugą u lewego spodu tejże—róg jeleni czerwony odnogami w prawo. Nad hełmem w koronie złote skrzydło barkiem w lewo na którym róg z gwiazdami ułożonymi jak na tarczy. Herb rodziny pochodzenia szwajcarskiego z Zurichu, z której Jan Lochman otrzymał indygenat z nobilitacją r. 1768. U Rietstapa znajdujemy tę rodzinę z tym herbem tylko, że róg jeleni i gwiazdy są czarne a nie czerwone. *Vol. Leg. VII. 802; Oryg. dypl.; Riet. Bork.; Zapiski WP. Dsiadulewicza.*

LODE. — W polu czerwonym — trzy niedźwiedzie łapy srebrne: dwie i jedna. U góry pierwsza pazurami w prawo, druga w lewo, trzecia u dołu w lewo. Nad hełmem w koronie między dwiema srebrnymi łapami niedźwiedziemi pazurami na prawo i lewo—trzy pióra pawie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia duńskiego w prowincjach nadbaltyckich od XII wieku osiadłej — w Infantach w derpskim w XVII wieku znani. *Nies.; Sieb. III. 11. I tekst 352. tabl. 128; Bork.*

LOKA, (Locke) cz. Rogala odm. — W polu czerwonym — trąba srebrna i róg jeleni srebrny rzędem. Nad hełmem spiczasty kapelusz srebrny z wyłogiem czerwonym z sześciu czarnymi piórkami koguciami u góry. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starego rodu w malborskiem; pisali się z Cygel (von Jegel). *Nies.; Sieb. VI. 4. 32; Bork.*

LOK CZY, (Locci). — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawem srebrnym—ukoronowany lew czerwony z jabłkiem królewskim w łapach stojący; w lewym czerwonym—nad trzema srebrnymi pasami poprzecznymi, ukośnie od dołu prosto zaś u góry, aż po nad pierwszy pas górny przeciętymi wstęgą błękitną z trzema liliami srebrnymi jedna nad drugą — orzeł biały ukoronowany. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym o labrach czerwonych podbitych srebrem — pół czerwonego lwa ukoronowanego z jabłkiem królewskim w łapach w prawo; w drugim o labrach czerwonych podbitych błękitnem — orzeł ukoronowany biały. Herb rodziny włoskiego pochodzenia, z której Augustyn Wincenty otrzymał na sejmie w r. 1673 indygenat wraz z udostojnieniem herbu, potwierdzony na sejmie r. 1676. *Vol. Leg. V. 128 i 405; Dypl. oryg.; Zapiski WP. Dziadulewicz.*

LOSA, Lossa, Lossow. — Na tarczy lewo ukośnie ściętej — w polach od góry srebrnem od dołu czerwonym—zbił czyli dziki kot złoty. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym między czterema piórami strusiem, dwoma czerwonymi z brzegów, dwoma białymi w środku—pół żbika. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej, znanej w XIV stuleciu, z której gałąź przeszła na Śląsk, a inna znaną była w kaliskiem w XVII stuleciu. *Sieb. III. 2. 295. i VI. 4. 32; Zychl. 1. 378, II. 112; Bork.; Caarn. II. 52.*

LOTARYŃCZYK. — W polu błękitnem — srebrny koń w biegu z czaprakiem czerwonym i siedłem brunatnem. Nad hełmem w koronie ręka czerwono ubrana trzymająca szablę. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Fryderycy (Friderici), kapitanowi gwardyi pieszej koronnej przez Stanisława Augusta, króla polskiego, r. 1790 potwierdzony 3 czerwca r. 1791. *Kanc. ks. 100 f. 126; Bork.*

LUBICZ, Luba, Łuba, Lubow. — W polu błękitnem — podkowa srebrna ocelami na dół z jednym krzyżem kawalerskim srebrnym na barku drugim podobnym we środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich, wspominany już w zapiskach sądowych z XIV wieku. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.; Prek.*

LUBICZ II. — W polu błękitnem — podkowa srebrna ocelami na dół, z krzyżem kawalerskim złotym na barku i w środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między błękitnemi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 17.*

LUBICZ III. — W polu błękitnem — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem kawalerskim w środku, Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Hercykom, Stabrowskim, Szantyrom w połockiem. Koptom w upitskiem i pińskiem, Tupikom w nowogrodzkim, Wolkowickim w wileńskiem. *Kofał 161; Nies.*

LUBICZ IV. — W polu błękitnem — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem srebrnym kawalerskim na barku a z gwiazdą sześciopromienną złotą we środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnemi. Labry błękitne z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Odmiana nadana Haraburdom z słonimskiego przez Zygmunta Augusta, króla polskiego — którą zarzucili potem przyjmując natomiast herb Abdank. Wińscy w grodzieńskiem tej samej odmiany używają. *Kofał. 17; Nies. IV. 341 i IX 344; Dar. VIII. 124; autograf z r. 1596 i dypl. oryg. gub. mińskiej dla Wińskich 1845; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

LUBICZ V. — W polu błękitnym — podkowa srebrna ocelami do dołu z jednym krzyżem we środku a drugim poniżej. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Piadzewskim w kowieńskim i Mogilnickim w lwowskim. *Ks. Pobor. 59 kwity 948, 950; Kofał 162; Nies.; w Arch. skarb. warsa.; Piek. tabl. XVII. N. 125. 126.*

LUBICZ VI. — W polu błękitnym — podkowa srebrna ocelami na dół z podwójnym krzyżem w środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. Przysługuje Piadzewskim — i według ks. pobor. 59, (kwitów 848, 850 w Arch. Skarb.) także i Mogilnickim. *Archiw. Skarb. w Warsa.; Kofał. 162; Nies.; Piek. tabl. XVII 125, 126.*

LUBICZ VII. — Na tarczy — podkowa ocelami na dół z jednym krzyżem na barku z drugim we środku. Z pieczęci Piotra z Radzimina, kanonika poznańskiego z XV stulecia, w Archiwum archikatedry gnieźnieńskiej. *Heraldyka Piek. 238. 239.*

Zapiska z r. 1580 mówi, że ma być podkowa i półtora krzyża; jest to według prof. Piekosińskiego odmiana Lubicza, ale niewiadomo jak to półtora krzyża ma być położone względnie do podkowy, nad nią, czy w środku. *Heraldyka Piek. 238.*

LUBCZA. — W polu barwy niewiadomej — w środku podkowy ocelami do góry krzyż kawalerski bez prawego ramienia. Jeden z najstarszych herbów polskich wedle zapisek sądowych z XIV wieku. Najstarsza zapiska sięga r. 1392. *Arch. Kom. hist. III. 130; Mat.; Piek. str. 243 tabl. VIII. N 61 i Heraldyka Piek. 239.*

LUBICZOBRA. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym nad barkiem, a drugim w środku; w polu zaś lewym czerwonym — między dwoma sierpami rękojeściami złotymi do góry, barkami na boki — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne — podbite złotem. Nadany Brykczyńskiemu przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 2 Kwietnia r. 1845. *Chrański. Bork. 38.*

LUBIENIECKI Hrabia cz. Rola odm. — Na tarczy czterodzielnej w polu I czerwonym — naokoło róży srebrnej czterolistnej — trzy kosy w gwiazdę: dwie i jedna (*Rola*); w II błękitnym — w środku podkowy srebrnej ocelami do góry krzyż kawalerski złoty (*Jastrzębiec*); w III czerwonym — chustka srebrna na dół końcami związana (*Nalecs*); w IV dwudzielnym — w polu prawem czerwonym — róg bawoli brunatny, w lewym srebrnym — róg jeleni brunatny. Nad koroną hrabiowską cztery hełmy ukoronowane: w pierwszym między rogami jeleniami — panna czerwono ubrana z przepaską białą na czole, w drugim pięć piór strusich: dwa białe między czerwonymi, w trzecim jastrząb z podkową i krzyżem w prawej szponie, w czwartym róg bawoli i jeleni. Labry przy dwóch pierwszych i czwartym czerwone, przy trzecim błękitne — podbite srebrem. Tarczę podtrzymują gryfy w połowie na krzyż srebrne i czerwone. Herb rodziny kujawskiej z Lubieńca, z której jedna gałąź w osobie Jana Kantego Lubienieckiego otrzymała tytuł hrabiowski w Galicji 25 Stycznia r. 1783, potwierdzony w Rosji 18 Maja r. 1845. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Bork.*

LUBLINIEC. — W polu srebrnym — pomiędzy dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami pół jelenia naturalnego z koroną złotą na szyi, obróconego w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Józefowi Hanuszowi byłemu starszemu pomocnikowi naczelnika stołu w okręgu naukowym warszawskim, prawdopodobnie przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Z oryg. dypl. u ródz.: Bork. przyp.; zapiski WP. Dziadulewica.*

LUBOCKI I. — W polu srebrnym — gałązka o trzech liściach. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie trzy oszczepy końcami na dół i do siebie. Stary herb pruski należący do rodziny według Niesieckiego już wygasłej. Niesiecki inaczej jednak opisał, a inaczej podał na rysunku herb Lubockich: pisze bowiem o trzech listkach na trzech gałązkach, a rysunek przedstawia jedną gałązkę o trzech listkach. Dla tego damy odmianę — aby uwidoczyć podobieństwo z herbem Dębicz, którego Lubocki jest może tylko odmianą. *Nies.*

LUBOCKI II. — W polu srebrnym —
nie na pawim ogonie trzy oszcz

epki. Nad hełmem w koronie. Odmiana poprzedniego. *Nies.*

LUBOMIRSKI Książę cz. Sreniawa odm. — W polu czerwonym — srebrna krzywizna, w najstarszych dokumentach zwana krzywaśnią (*kij krzywý*), później rzeką Sreniawą; prawo-ukośna w kształcie odwróconego **S**. Nad hełmem w koronie między dwiema czerwonymi trąbami wylotami do góry i opatrzonymi z boków w złote dzwonki — lew wprost siedzący. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Godła według Rietstapa: PATRIAM VERSUS i NIL CONSCIRE SIBI. Herb rodziny małopolskiej z Lubomierza w sandomierskim, jednego pochodzenia z Lasocickimi z Lasocic. Jedna gałąź rodziny Lubomirskich otrzymała tytuł hrabiów świętego państwa rzymskiego na Wiśniczu r. 1595, następnie tytuł książąt świętego państwa rzymskiego na Wiśniczu i Jarosławiu r. 1647; potwierdzeni w tym tytule w Galicyi r. 1786, w Rosyi 1861 i 1888. Ordynaci przeworscy w Galicyi od r. 1867. *Paprz.*: *Nies.*; *Sieb.* 1. 3. *III.* 176 i *IV.* 14. 58; *Kos.*; *Bork.*

LUBOMIRSKI Książę II, III i IV. — Odmiany. *Sieb.* 1. *III.* 177 i *IV.* 14. 58.

LUBOMIRSKI Książę V. — Odmiana. *Sieb.* 1. 3. *III.* 178.

LUBOMIRSKI Książę VI. — Odmiana. *Sieb.* 1. 3. *III.* 179; *Tyroff*

LUBOMIRSKI Książę VII. — Odmiana. *Hefn.*

LUBOMIRSKI Książę VIII. — Odmiana. *Hefn.*; *Bork.*

LUBOWIECKI, Lubowieski cz. Paprzyca odm. — W polu czerwonym — srebrny kamień młyński. Nad hełmem w koronie ośm głów szczytujących po cztery jedna nad drugą w dwóch rzędach prawo-ukośnie i lewo-ukośnie odwróconych od siebie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca według Siebmachera Lubowieckim z Lubowiec w XV stuleciu, w dobrzyńskich ziemi osiadłym — dzisiaj w poznańskim, przypuszczamy że w ten sposób herolda niemiecka, albo też wydawnictwo Siebmachera przedstawiło rysunek klejnotu w tym herbie. *Paprz.*; *Okol.*; *Nies.*; *Sieb.* *III.* 2. 296; *Bork.*

LUBOWLA, Lubomla, Błozyna, Błoziny, Włoziny, Ogniwó. — W polu barwy niewiadomej nad Ogniwem — krzyż. Jeden z najstarszych herbów naszych, dotychczas nieznan był heraldykom: opisują go zapiski począwszy od 1377, zwiąc Lubowlą, jedna z r. 1416 Lubomlą; Długosz go zwie Ogniwó — zdaje się być identyczny z herbem, który zapiska radomska z r. 1434 zwie Błozyna. Dr. Piekosiński przytacza dwie pieczęcie z podobnym herbem: Mściwa, wojewody wiślickiego z r. 1231, i komesa Mikołaja, wojewody krakowskiego z r. 1257; tego samego herbu używa Piotrek z Łęk na pieczęci zawieszanej przez jego wdowę na dokumencie z r. 1249. *Heraldyka Piek.* 202, 239, 240.

LUBOWSKI. — W polu czarnym — dwie połowy złotej strzały lub dwa złote haki barkami do siebie, u dołu zgięte w pałąk. Nad hełmem o labrach czarnych podbitych złotem — dwa podobne haki jak na tarczy. Herb rodziny pochodzenia polskiego z Lubowic, na Szląsku w XVI stuleciu. *Sieb.* *IV.* 11. *tekst* 44 i 131, *tabl.* 23 i *VI.* 8. *II.* 50; *Bork.*

LUBOWSKI II. — W polu barwy niewiadomej — dwie połówki strzały, pół żeleźcem do góry równolegle w słup. Nad hełmem w koronie dwie połówki strzały do góry jak na tarczy. Labry. Odmiana powyższego. *Sieb.* *VI.* 8. *II.* 50.

LUDWIG, Ludewig Baron. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czarnym — między dwoma złotymi lewo-ukośnymi paskami — złota ostroga kółkiem do góry; w lewym zaś polu czerwonym — pół srebrnego orła. Nad koroną baronowską dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym z labrami czarno-złotymi — złoty krzyż; w drugim z labrami czerwono-srebrnymi — trzy pióra strusie. Herb rodziny estlandzkiej, która pod nazwiskiem Briesemann von Nettig w XVII stuleciu otrzymała szlachectwo świętego państwa rzymskiego (patrz stary *Siebm.* III 61 N 4) następnie znani pod nazwiskiem Ludwig. Jedna gałąź w osobie Fryderyka Jana, kapitana artylerji cesarsko-rosyjskiej, tytuł baronowski polski otrzymała r. 1774, nobilitację pol-

ską zaś przyznano r. 1776 Andrzejowi Ludwikowi (*Vol. Leg. VIII, 301*), generał adiutantowi komisji wojska koronowego, zdaje się z innej rodziny — nie jest bowiem wymieniony w źródłach niemieckich. *Kanc. ks. 41 f. 236; Balt.; Sieb. III. 11. tekst 167 tabl. 43; Riet.; Chyrański 196; Bork.*

LUDZISKO.—W polu srebrnym—na zielonym pagórku z wężykowatą drogą czy strumieniem — palmowe drzewo. Nad hełmem w koronie pomiędzy dwoma białymi skrzydłami — zielone drzewo palmowe. Labry zielone podbite srebrem. Nadany Marcinowi Steinbornowi, właścicielowi dóbr Ludzisko, przez Fryderyka Augusta, księcia warszawskiego r. 1810 według hr. Borkowskiego, r. 1812 według Siebmachera. Potomstwo osiadło w poznańskim. *Sieb. III. 2. tekst 392, tabl. 439; Riet.; Bork.*

LUNNOW. — W polu błękitnym — półksiężyc srebrny. Nad tarczą szlachecką orzeł srebrny wlatujący, z pierścieniem złotym w prawej szponie. Nadany non praeciso scartabellatu Stanisławowi Łodwigowskiemu, pocztmistrzowi w Radomiu, na sejmie r. 1768, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego 12 Grudnia r. 1769. *Vol. Leg. VII. 803; Kanc. ks. 42 f. 135; Bork.; sapiski WP. Jackowskiego.*

LUPUS. — W polu czerwonym — czarna wilcza głowa. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb Wawrzyńca Lupini, kanonika gnieźnieńskiego r. 1701. *Z panegir., własność WP. Giejsztora.*

LUREŃSKI cz. Tępa podkowa odm. — W polu czerwonym w środku podkowy srebrnej łocelami na dół — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie skrzydło barkiem w lewo i w lewo, strzałą przeszyte. Początek herbu niewiadomy. *Z dokumentu łowickiego u WP. Bisiera.*

LUFOMSKI cz. Księżyc z mieczem. — W polu błękitnym — nad złotym półksiężycem miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie księżyc z mieczem jak na tarczy. Herb rodziny pruskiej, w poznańskim dziś osiadłej. Dr. Piekosiński, nie wiemy na jakiej zasadzie, herb ten uważa za odmianę Sasa. *Nies.; Sieb. III. 2; Piek. tabl. VII. N. 37; Bork.*

LUTOSTAŃSKI cz. Slepowron odm. — W polu błękitnym — na srebrnej podkowie obarczonej takimże krzyżem kawalerskim — kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny pochodzącej od Wawrzętów w tomżyńskim. Wspomina ich Duńczewski — zapisani do szlachty Królestwa Polskiego. *Nies.; Bobr., prayp.; Duńcz. I. 369; Sp. sal. Pol.; Bork.*

LUTOWSKI.—W polu złotem—na czarnym pniu ociętym, sękatym, prawo-ukośnym — gołąb srebrny z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie—na pniu gołąb z pierścieniem. Labry czarne podbite złotem. Herb starej rodziny polskiego pochodzenia na Szlązku. *Nies.; Bobr. prayp.; Sieb. VI. 8. II. 46; Kurop.; Małach.: Bork.*

LUZIAŃSKI, Luzyański.—W polu czerwonym—dwie srebrne szczęki szczupacze w słup, zębami do siebie. Nad hełmem w koronie na dwu czarnych skrzydłach złożonych barkami w lewo—dwie srebrne szczęki szczupacze jak na tarczy. Herb starej rodziny niemieckiej z Harcu pochodzącej nazwiskiem von Markelingerode, osiadłej w drugiej połowie XIV stulecia w Prusiech zachodnich; pisali się od dóbr w bliskości Reszla położonych, Lizejn przez Niesieckiego zwanych,—Luziańskimi. *Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. VI. 4. tekst 45 tabl. 33; Bork.*

LUZIŃSKI I. — W polu błękitnym — na zielonym pagórku ze szczytu złotego pnia Ło trzech korzeniach — trzy listki zielone w wachlarz. Nad hełmem w koronie panna do kolan w czerwonej sukni z błękitnymi rękawami, rozczesana, z koroną na głowie, parę jelenich rogów w prawym ręku, trzy zaś listki w lewym trzymająca. Herb rodziny pomorskiej v. Wolde albo v. Walden zwanej, której gałąź oddawna w Prusiech osiadłszy od dóbr przyjęła nazwę Luzińskich. *Nies.; Sieb. VI. 4. tekst. 103 tabl. 74; Bork.*

LUZIŃSKI II. — Podajemy herb Luzińskich według Siebmachera, mało różny od przytoczonego w Niesieckim. *Sieb. VI. 4. 74.*

LUZIŃSKI III pierwotny czyli v. Wolde. — Podajemy go dla okazania prawdopodobieństwa wyżej przytoczonego wywodu i porównania z przekształconym później herbem. *Sieb. III. 2. 495.*

LWOSERD cz. Abdank odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym—orzeł srebrny, w II złotym—na siwym koniu jeździec przebijający smoka, w III błękitnym—lew złoty, w IV czerwonym—rycerz zbrojny na siwym koniu z mieczem w prawej, z tarczą w lewej, w V czerwonym — dwie krokwie srebrne tworzące literę **W**. Nad hełmem w koronie—same krokwie. Herb rodziny ukraińsko-kozackiej Wyhowskich, od książąt Glińskich mających pochodzić według Jabłonowskiego str. 173, z której Jan, następca po Chmielnickim na hetmaństwo zaporozskie. Hrabiowie świętego państwa rzymskiego r. 1660. *Nies.; Jabł. 45 i 173, Chruński, Album: 162; Bork.*

LWY RÓZYCZKI I. — W polu błękitnym — między dwoma lwami ukoronowanymi w połowie od góry złotymi od dołu czarnymi — na drugim polu srebrnym klinowatym o wygiętych ramionach na zielonej murawie — krzak różany o pięciu kwiatach: jeden, dwa i dwa. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego z gałązką różaną o pięciu kwiatach w prawej łapie. Nadany Franciszkowi Roeslerowi za konstytucją sejmu warszawskiego 6 Stycznia r. 1792 (oblatowaną w aktach grodzkich 25 Listopada r. 1790), potwierdzoną na sejmie grodzieńskim r. 1793. *Kanc. ks. 98 f. 225; Nies.; Bobr. przyp.; Wiel. V: Chruński; Bork.*

Opis herbu u naszych heraldyków dosyć niejasny, dla tego niżej podajemy rysunek według opisu Siebmachera i drugi według Rietstapa.

LWY RÓZYCZKI II. — Na tarczy czterodzielnej z piątem klinowatym o wygiętych ramionach srebrnych, w którym na zielonej murawie stoi krzak różany o pięciu kwiatach czerwonych — na polach I i IV złotych i II i III czarnych dwa lwy ukoronowane w połowie i naprzemian według pół czarne i złote. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa z gałązką różaną o pięciu czerwonych kwiatach w prawej łapie. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Siebmacher opisuje rodzinę tego herbu na Szlązku w księstwie lignickim, osiadłą w XVII stuleciu, zwie ją v. Rüsler und Sophienthal. Zdaje się być identycznie tą samą co rodzina u nas indygenowana. *8. III. tekst i tabl.*

LWY RÓZYCZKI III. — Odmiana z Rietstapa VI zdaje się białamutna zbliża się jednak do odmiany I-ej.

LABĘDŹ, Skrzywno, Skrzyńscy, Junosza. — W polu czerwonym — łabędź srebrny. Nad hełmem w koronie taki sam łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów naszych, do Polski przez Piotra Duńczyka czyli Dunina wniesiony. Od dóbr Skrzywno (z daru podobno Bolesława Krzywoustego) w Długoszu pod r. 1144 Piotr ten zwany był Skrzyńskim, *comes de Skrain, Petrus de Skrain*; w zapisce sądowej z r. 1416 wymieniają herb ten pod nazwą Skrzywno, *clenodium de Skrinno*. Tak samo nazwa Skrzyńscy tego herbu znajduje się w akcie horodelskim r. 1413 (*Kod. Rzyszc. I N. 162*) i u Kojalowicza. W zapisce kapitulnej poznańskiej z r. 1549 (*Arch. Kom. hist. III. 408 N. 359*) zapisano Dunina *de armis Labancs qui cognomine dicitur Junosza*; byłaby to nazwa tego herbu przez adoptację do Junoszków? Łabędzia rysują odwróconego w prawo i w lewo. Dajemy prawidłowego. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Kojal.; Ulan.; Mat.*

LABĘDŹ II. — Długosz wspomina o monogramie, którego Piotr Dunin, założyciel rodu Łabędziów w Polsce używał na tarczy — łabędzia nosząc w klejnocie, to jest na helmie. Podajemy monogram ten według Niesieckiego i Lelewela. *Nies.; Bobr. II. 512 i VI. 180.*

LABĘDŹ III. — Podajemy według D-ra Piekosińskiego monogram Piotra Własta Dunina, wielmoży z XII wieku. *Heraldyka Piek. 97 i 277.*

LABĘDŹ IV. — Podajemy wreszcie monogram Dunina który już autentycznie znajdujemy na pieczęci Włodzimierza, późniejszego wojewody krakowskiego, z r. 1237; znak ten od poprzedniego różni się tylko tem, że nie jest opatrzony krzyżem. *Nies.-Bobr. II. 512 i VI. 180, Heraldyka Piek. 97 i 277.*

LABĘDŹ V. — Na tarczy — łabędź w lewo stojący. Z pieczęci Dunina z Krajowa, podkomorzego brzeskiego, z r. 1412 w muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. *Heraldyka Piek. 96 i 97.*

LABĘDŹ VI. — Według roli marszałkowskiej z roku 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XV s.; Heraldyka Piek. 96, 370.*

Ł ABĘDZIK. — W polu czerwonym — na zielonym pagórku srebrny łabędź ukoronowany z jabłkiem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie na ogonie pawim sześciopromienna gwiazda złota. Nadany Józefowi Jagielskiemu, majorowi wojska koronnego non praeciso scartabellatu r. 1790 na sejmie warszawskim. *Vol. Leg. IX. 198; Skorow. i tablice Chraǳńskiego; Bork. prap.*

Ł ABĘDZIOGROT. — W polu błękitnym — na zielonej murawie srebrny łabędź ze strzałą w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Łabęckim w Królestwie Polskiem. *Sp. sal. pol.; Chraǳński tabl. XIX i album 328; Bork.*

Ł ADA I, Ładziec, Mancz. — W polu czerwonym (lub błękitnym według Długosza) — między strzałą a rosochaczem widłatym żeleźcami na dół—podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem w koronie pół lwa złotego ukoronowanego z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich, jakoby od Jastrzębca pochodzący; dawniej zamiast lwa były w hełmie orle skrzydła albo trzy pióra strusie. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14.*

Ł ADA II. — W polu czerwonym — pomiędzy strzałą żeleźcem do góry a rosochaczem u dołu opierzonym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim złotym na barku. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa z mieczem w łapie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14.*

Ł ADA III. — W polu błękitnym — między strzałą a rosochaczem opierzonymi u dołu—podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem w koronie lew z mieczem w prawej łapie. Odmiana przysługująca Sobolewskim i Wilczkom na Litwie. *Kołat. 130.*

Ł ADA IV. — W polu czerwonym — między strzałą a rosochaczem u dołu opierzonymi—nad dwoma czarnymi myśliwskimi różkami munsztukami ku sobie — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim złotym na barku. Nad hełmem w koronie pół lwa z mieczem. Odmiana o której wspomina Niesiecki. *Nies.*

Ł ADA V. — Na tarczy na pół pierścieniu — krzyż między strzałą widlatą z prawej a strzałą zwyczajną z lewej, żeleźcami ukośnie na boki. Z pieczęci Włodka z Rzepiszewa w zbiorach Pawlikowskich we Lwowie. *Heraldyka Piek. 98.*

Ł ADA VI. — W polu czerwonym—nad ocelami srebrnej podkowy litery **A** i **V**, w środku niej krzyżyk równoramienny. Z herbarza polskiego, przechowywanego w muzeum arsenalskim w Paryżu z r. 1530 i z herbarza Ambroźka. *Heraldyka Piek. 97, 98.*

Ł AGODA I, Wierzykowa, Połańcze. — Na tarczy ściętej — pole górne czerwone — dolne srebrne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Starożytny herb Wierzyńka, skarbnika Kazimierza Wielkiego, według heraldyków z Niemiec przyniesiony. Zwołanie było Łagoda. Niesiecki przypuszcza, że pierwotnie Wiernkowie, Werenkowie tarczy na tarczy, czyli tarczy ze skrajem (*bordure*) używali i przytacza że członkowie tej rodziny na Podgórzu osiedli, pieczętują się Janiną. Jednakże to przypuszczenie upada wobec odkrycia pieczętki samego Mikołaja Wierzyńka, którą z Heraldyki prof. Piekosińskiego poniżej podajemy. *Dług.; Biel.; Herbarsz arsenalski; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.; Piek.*

Ł AGODA II.—Na tarczy ściętej—pole górne jedną trzecią zajmujące szrafirowane, pole zaś dolne bez barwy. Z pieczęci Mikołaja Wierzyńka, stolnika sandomirskiego z r. 1359, szrafiunek w górnym polu prawdopodobnie miał zaznaczać barwę czerwoną. *Heraldyka Piek. 17 f. 176.*

Ł AGODA III. — W polu srebrnym — na pasie poprzecznym czerwonym przesytym trzema czarnymi strzałami żeleźcami do góry—dwa srebrne strzemię rzędem. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Herb rodziny matoruskiej kozackiej. *Obsaca. Gerb. VI.*

ŁAPCZYŃSKI cz. Jelita odm. — W polu błękitnym — trzy złote kopie w gwiazdę — środkowa żełżcem na dół, boczne do góry ukośnie. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Odmiana nadana Walentynowi Łapczyńskiemu za dzieła rycerskie w r. 1581 przy adoptacji hetmana Zamoyskiego. — Łapczyńskich w belzkim przytacza Niesiecki. *Paprz.; Nies.; Bork.*

ŁASKA. — W polu błękitnym — ręka zbrojna w łokciu zgięta, trzymająca złoty pierścień z kamieniem na dół. Nadany wraz z nobilitacją Felicyanowi Kazimirskiemu z rodziny neofickiej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1764, potwierdzony 11 Marca r. 1765. *Kanc. ks. 42a f. 19; M. Lit. ks. 100 f. 30; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

ŁASKI Hrabia cz. Korab odm. — W polu czerwonym — złoty korab z takąż wieżą. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym korab złoty. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny pochodzącej od Radlickich w Wielkopolsce, baronowie na Kazmarku, Rytwianach i Dunowcu; Hrabowie na Łasku; — wygaśli w XVII stuleciu. *Dług.; Nies.; Bork.; Paprz.*

ŁASKO, Chłasko, Hłasko, cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym — nad złotym półksiężycem złota gwiazda sześciopromienna we środku — dwie srebrne klamry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Odmiana przysługująca Łaskom na Wołyniu i w połockim w XVI stuleciu. *Kojal; Nies.; rękop. z r. 1604 u WP. Giejsatora, i z r. 1696 u WP. Bisiera; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicza.*

ŁAZOWSKI, Łazowski Baron cz. Krzywda odm. — W polu błękitnym — srebrna podkowa z krzyżem kawalerskim bez prawego ramienia na barku, a drugim całym we środku. Nad koroną baronowską trzy pióra strusie. Herb Łazowskich z Podlasia z tytułem baronów napoleońskich według Rietstapa. *Nies.; Riet.*

ŁACKI I cz. Pilawa odm. — W polu błękitnym — półtrzecia krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Herb rodziny z Łęka, zapisane do spisu szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. szl. pol.; Bork.; Dyplom oryg. Józefa Łackiego; zapiski WP. Dziadulewicza.*

ŁACKI II, (*Łoncki*) cz. Korzbok odm. — W polu srebrnym — trzy złote karpie jeden nad drugim. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Łackim w Wielkopolsce. *Sieb. III. 2. 294.*

ŁACKI III Hrabia cz. Korzbok odm. — W polu błękitnym — trzy złote karpie w poprzek jeden nad drugim. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pięć piór strusich. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny wielkopolskiej, (gałąź szlacheckiego rodu baronów Kurtzbachów z Łąka), z której jedna odnoga otrzymała tytuł hrabiowski polsko-saski od Augusta II r. 1726 i od Augusta III r. 1774, atoli później nie potwierdzony, otrzymali następnie w osobie hr. Władysława, właściciela dóbr Posadowo i Lwówek w powiecie bukowskim tytuł hrabiowski w Prusiech r. 1893. *Nies.; Bork.*

ŁĄCZYŃSKI Hrabia cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta srebrna w koło związana końcami na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym, między rogami jeleniami brunatnymi panna z białą przepaską na czole, czerwono ubrana, rogów się trzymająca. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej pierw herbu Kościesza z Łączyna nowego w ziemi ciechanowskiej, z której Mikołaj, pisarz skarbu koronnego przyjęty r. 1580 do herbu Nałęcz przez Wojciecha Sędziwoja z Czarnkowa, starostę generalnego wielkopolskiego (*Metr. kor. 91. Cuacki; Paw.; Piek.*); jedna gałąź jego potomstwa otrzymała tytuł hrabiowski w Galicyi 6 Listopada r. 1783 w osobie Józefa, generała, członka stanów galicyjskich z grona magnatów. *Nies.; Sieb. IV. 14. 93; Riet.; Bork.; zapiski WP. Zaleskiego.*

ŁEBIŃSKI I, Lebiński cz. Szaława odm. — W polu czerwonym — trzy złote krzyże kawalerskie: jeden i dwa. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Odmiana przysługująca Lebińskim z przydomkiem Halka na Pomorzcu w XVIII stuleciu. *Sieb. III. 2. 281, i VI. 9. 32; Bork.*

ŁEBIŃSKI II, Lebiński. — W polu barwy niewiadomej — pomiędzy dwiema sześciopromiennymi gwiazdami u szczytu tarczy — półksiężyc z dwiema strzałami równoległymi z góry na dół przesyty. Nad hełmem w koronie półksiężyc z gwiazdą na każdym rogu. Labry. Herb rodziny polskiego pochodzenia na Szlązku w XVIII stuleciu tam osiadłej. *Sieb. VI. 7. III. 92.*

ŁĘKNO, Łekna. — W polu czerwonym — dwa srebrne ku sobie zwieszono liście wodnej rośliny, łeknia zwanej, na łodygach z korzonkami, w pałąk od góry zgiętych i ukośnie u dołu skrzyżowanych. Nad hełmem w koronie na skrzydle czerwonym ten sam znak. Labry czerwone podbite srebrem. Herb staroświecki Stoszów na Szlązku, według podań pochodzący z Kroacyi, z kąd miał przejść do Czech, Moraw i Szlązka; w Czechach Stoszowie znani w XII stuleciu; na Szlązku przybrali nazwisko Kuniców od dóbr Kunic. Wspominani w zapisce sądowej z XV wieku w Polsce; hrabiowie pruscy r. 1798, baronowie francuscy, książe świętego państwa rzymskiego r. 1764. Hr. Stadnicki przytacza komesa Stoszewicza r. 1350, Dr. Piekosiński zaś wymienia — odmianę herbową udzieloną Zygmuntovi Stosch z Kunic, dworzaninowi, przez Kazimierza Jagiełłowicza; podajemy ją poniżej. *Sieb. IV. 11. 46 i 47; Ulan.; Piek.; Bork. 422.*

ŁĘKNO II. — W polu czerwonym — dwa srebrne ku sobie zwieszono listki wodnej rośliny na łodygach z korzonkami, od góry w pałąk zgiętych i ukośnie spodem skrzyżowanych. Nad hełmem w koronie pół jelenia złotego z koroną na szyi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana udzielona Zygmuntovi Stoszowi z Kunic i Olbrachcic, dworzaninowi, przez Kazimierza Jagiełłowicza w Piotrkowie 16 Grudnia r. 1484. Najstarszy to ślad udostojnienia herbowego przez królów naszych. *Paprz., Zrzedatko 412; Piek. 80 i 169.*

ŁĘSKI I, Lendzki, Lencki cz. Janina odm. — W polu złotem — mniejsza tarcza czerwona. Nad hełmem w koronie ogon pawia. Odmiana przystępująca Łęskim, osiadłym w naszym wieku w Prusach wschodnich. *Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 2. tekst 238, tabl. 292; Bork. 206 i 224.*

Jest rodzina Łędzkich z Łędu w lubelskiem w XVII stuleciu osiadła i Łęskich, z Łęki z przydomkiem de Zem w sandomierskiem i na Rusi w XVI stuleciu — obie herbu Janina.

ŁĘTOWSKI, (Lantoske, Lantow, Lantosch), cz. Ostrzew odm. — Na tarczy ściętej w polu górnem srebrnem — pas poprzeczny błękitny, w dolnem czerwonym — z za pieńka prosto na lewo stojącego ociętego wyskakujący wilk czarny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe błękitne i czerwone. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone — podbite srebrem. Odmiana przystępująca Łętowskim w Prusiech — niektórzy używali tam przydomku Gąsiorowski. *Nies.; Sieb. VI. 9. 31; Bork.*

ŁĘTOWSKI II. — W polu barwy niewiadomej — nad pasem poprzecznym — pół wilka. Nad hełmem z labrami trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 9. 31.*

ŁĘTOWSKI III. — W polu złotem — za pniem ociętym prosto w środku tarczy stojącym — wilk biegnący w poprzek. Nad hełmem w koronie trzy listki jakby lipowe. Odmiana podobna Bagmihła IV. 148 najzwyczajniejsza. *Sieb. VI. 9. 31.*

ŁODZIA I, Łodzic. — W polu czerwonym — złota łódź. Nad hełmem w koronie na pawim łogonie łódź złota. Jeden z najstarszych herbów polskich. W zapiskach sądowych przychodzi najwcześniej w r. 1411, ale znajduje się na licznych pieczęciach średniowiecznych. *Dług.; Biel.; Paprz.; Okol.; Kojał.; Nies.; Ulan.; Heraldyka Piek.*

ŁODZIA II. — W polu barwy niewiadomej — łódź z krzyżem na środku. Nad tarczą infuła biskupia a przez nią prawo-ukośnie pastorał. Herb jakoby Jędrzeja, siódmego biskupa wileńskiego, w XV stuleciu według Kojalowicza; — Okolski jednak daje mu herb Szeliga. *Okol.; Kojał.; Nies.*

ŁODZIA III. — Z pieczęci Wojciecha z Kroźny, syna Mikołaja, wojewody kaliskiego z r. 1315 w Kodeksie dyplomatycznym wielkopolskim N. 977. *Heraldyka Piek. 99.*

ŁODZIA IV. — W polu ukośną szachownicą szrafirowanem — łódź. Z pieczęci Mikołaja z Kurnika, doktora dekretów a proboszcza u N. P. Maryi w Krakowie z r. 1373. *Heraldyka Piek. 99.*

ŁODZIA V. — Na tarczy — łódź. Z pieczęci Wyszoty z Kornika, ziemianina wielkopolskiego z roku 1382. *Heraldyka Piek. 99.*

ŁODZIA, VI. — W polu czerwonym — łódź złota. Według roli marszałkowskiej z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XVs.; Dług.; Biel.; Paprz.; Okol.; Nies.; Herald. Piek. 368.*

ŁODZIAN. — W polu czerwonym — złota łódź z masztem i chorągiewką srebrną na której gwiazda sześciopromienna złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Żabińskiemu w Królestwie Polskiem. *Sp. szl. pol.; Album Chraǳńskiego N. 528; Bork.*

ŁOKTOWSKI cz. Kroje odm. — W polu barwy niewiadomej — nad trzema krojami w gwiazdę: dwa i jeden — kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Arch. Skarbu w Warsza. ks. Pohor. 59, N. kwitu 1890; zapiski WP. Działulewicz.*

ŁOSIATYŃSKI. — W polu czerwonym — nad kołem zawierającym krzyż równoramienny — strzała żelazem do góry. Nad hełmem autorowie klejnotu nie podają. Herb Łosiatyńskich w XVI stuleciu na Wołyniu osiadłych. *Paprz.; Okol.; Nies.*

ŁOSOWICZ cz. Syrokomla odm. albo złamana. — W polu czerwonym — dwie krokwie srebrne tworzące niecałą literę **W** — połowę drugą mając na dół załamaną — na wierzchu krzyż. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Łosowiczów na Litwie. Okolski im herb Rozmiar niewłaściwie przypisał. *Okol.; Kojat. 273; Nies.; Sieb.*

ŁOŚ Hrabia cz. Dąbrowa odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym na barku i przy każdym ocelu — te dwa ostatnie ukośnie do ocelów. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — skrzydło przeszyte strzałą. Labry błękitne, z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Herb rodziny mazowieckiej na Krzynowłodzu w przasnyskiem od XVI wieku z przydomkiem Januszowskich z Grodkowa w ziemi dobrzyńskiej piszącej się, z której gałęzi na Pomorzu, w Prusiech zachodnich i na Rusi czerwonej od r. 1500 osiedlone. Jedna z nich otrzymała tytuł hrabiowski w Galicyi r. 1783 i 1789, potwierdzony w Rosyi 1844, druga otrzymała przyznanie tytułu w Austrii r. 1861. *Paprz.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 93; Bork.*

ŁOWEJKO, Łowiejko, Łoweyko, Łowika cz. Kotwica odm. — W polu czerwonym — kotwica srebrna zamiast słupa jakby nawiązanie mająca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Łoweyków na Litwie w mińskim i mozyrskim w XVI i XVII stuleciu. Hr. Borkowski przypisuje Łoweyków do herbu Kmicic. *Kojat.; Nies.; Piek. tabl. VIII. N. 69*

ŁÓDŹ. — W polu barwy niewiadomej łódź. Nad hełmem trzy pióra strusie. Nadany Franciszkowi Boleskiemu, porucznikowi wojsk koronnych, przez Stanisława Augusta, króla polskiego 17 Lutego r. 1778. w XVII stuleciu Bolescy albo Bolewscy herbu Łodzian. *Kanc. ks. 45, 46 f. 26; Nies.; zapiski WP. Jackowski.*

ŁUBIENSKI Hrabia cz. Pomian odm. — Na tarczy złotem obramowanej pięciodzielnej w polu I czerwonym baran srebrny (*Junossa*); w II błękitnym — czarna głowa żubrza mieczem prawo-ukośnie przebita (*Pomian*); w III złotem na siwym koniu rycerz zbrojny z mieczem w prawej, w lewej z tarczą o podwójnym krzyżu (*Pogoń*); w IV zielonym nad i pod pasem czerwonym z trzema różami srebrne jelenie w biegu (*Ssembek*); w V srebrnym, złotem obramowanym — głowa żubrza, mieczem prawo-ukośnie przebita (*Pomian*). Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym ręka zbrojna z mieczem. Labry srebrne podbite złotem. Tarczę podtrzymują zbrojni rycerze na kopiach wsparci, na hełmach mający pióra strusie czarne, srebrne, czerwone i błękitne. Herb rodziny sieradzkiej z Łubny, jednego pochodzenia z Cieńskimi, z której gałęzi otrzymała tytuł hrabiowski w Prusiech 5 Lipca r. 1798, przyznany w Rosyi 28 Kwietnia r. 1844. *Nies.; Her. Kr. Pol; Sieb. IV. 14; Bork*

ŁUK, Łuk napięty. — W polu czerwonym — łuk napięty srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb stary na Litwie i Rusi. *Kojat.; Nies.*

ŁUKASZEWICZ I cz. Trąby odm. — W polu srebrnym pod dwoma czerwonymi skrzydłami — trzy czarne trąby w złoto oprawne, w gwiazdę ułożone, munsztukami zetknięte. Nad hełmem w koronie pół rycerza z mieczem w prawej — lewą ma na boku opartą. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przystługująca Łukaszewiczom w poznańskim osiadłym. *Sieb. III. 2. 298.*

ŁUKASZEWICZ II cz. Trójstrzał odm. — W polu błękitnym — korona złota dwiema złotymi strzałami ukośnie skrzyżowanymi żelźcami do góry przeszyta. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich ręka zbrojna ze strzałą w poprzek wzniesioną. Nadany Teodorowi Łukasiewiczowi non praeciso scartabellatu r. 1790. Żychliński nazywa ten herb Łukiem? *Żychl. VI. 231.*

ŁUKAWIECKI cz. Sas odm. — W polu błękitnym — pod rogami złotego półksiężyca — złota strzałą żelźcem na dół między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie ogon pawi, złotą strzałą przeszyty. Odmiana przystępująca Łukawieckim z Lukawiec w halickim zapisanym do szlachty galicyjskiej w r. 1782. *Pocz. szl. gal.; Sieb IV. 14. 5; Bork.*

ŁUKOCZ I. — W polu błękitnym lub czerwonym — nad srebrnym murem blankowanym — czarna dzicza głowa z dwoma kłosami pszenicy w pysku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przystępujący Łukockim albo Lukowskim z Lukowa — w Prusiech i na Litwie. *Okol.; Kojat.; Nies.*

ŁUKOCZ III, (Luckotsin). — W polu srebrnym nad murem czerwonym blankowanym — pół czarnego wilka z dwoma kłosami pszenicy w pysku. Nad hełmem w koronie pół wilka z kłosami jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza niemieckiego. *Sieb. VI. 4. 32.*

ŁUKOMSKI Książę cz. Roch albo Pierzchała odm. — W polu czerwonym — na trzech srebrnych belkach poprzecznych ku dołowi coraz mniejszych — srebrna lilia z krzyżem na wierzchu. Nad hełmem książęca korona. Herb książąt Łukomskich albo Lukomskich, których Okolski wywodzi od Andrzeja Olgerdowicza, a Kojatowicz od siostry Jagielly, Karamzin zaś z plemienia Wielkiego księcia Włodzimierza kijowskiego, inni od kniaziów połockich i starodubowskich. Wolff biorąc pod uwagę posiadane majątki w połockiem, przypuszcza że pochodzą od kniaziów w połockiem osiedlonych jak Drucy, Odynczewice. *Okol.; Kojat.; Nies.; Wolff.*

ŁUŻOWSKI cz. Abdank odm. — W polu barwy niewiadomej — pod belką poprzeczną dwie Łkrokwie tworzące literę **W**. Odmiana ruska z pieczęci Hrehorego Łużowskiego z r. 1569 w zbiorze Rulikowskiego. *Piek. tabl. III. N. 9.*

ŁYSIENKO. — W polu złotem — szabla rękojeścią do góry — strzałą żelźcem na dół lewo-ukośnie przeszyta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Łysienki r. 1670. *Obsaca. Gerb. I; Krayá; Bork.*

ŁYSKOWSKI cz. Poraj odm. — W polu błękitnym — na pasie srebrnym prawo-ukośnym pięć czerwonych pięciolistnych róż. Nad hełmem w koronie na gałązce z dwiema odnóżkami po każdej stronie, po trzy listki każda mającemi — róża czerwona. Odmiana przystępująca Łyskowskim w połockiem. Atoli Niesiecki herbu nieopisuje. Znajdujemy zaś u Siebmachera von Koschembar Łyskowskich w Prusiech zachodnich osiadłych, pieczętujących się pięciu różami. Wnosić można że ci sami. *Nies.; Sieb. III. 2. 300; Bork.*

ŁYŚNIEWSKI I. — Na tarczy ściętej — w polu górnym srebrnym — z za drzewa zielonego wyskakuje wiewiórka czerwona w prawo ku wieży czerwonej blankowanej; w polu zaś dolnym srebrnym — dwa pasy czarne lewo-ukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej czarne podbite srebrem. Jest odmiana z innym klejnotem w hełmie: między dwoma skrzydłami rycerz zbrojny z mieczem, zupełnie przypominająca układem Achingera III; patrz Księga Herbowa str. 12. Herb przystępujący rodzinie polskiego pochodzenia w Prusiech i na Pomorzu. *Riet.; Sieb III. 2. 300 i VI. 9. 35.*

ŁYŃSIEWSKI II. — W polu złotem — na zielonej murawie — wieża blankowana czerwona z prawej strony, a dalej drzewo zielone, pod którym z lewej strony wiewiórka czerwona orzech gryząca. Odmiana powyższego. *Riet.*

ŁYŻYŃSKI cz. Lubicz odm. — W polu czerwonym — podkowa srebrna ocelami na dół z jednym krzyżem kawalerskim złotym na barku, z drugim we środku. Nad tarczą korona. Nadany wraz nobilitacją Franciszkowi i Ludwikowi, braciom Abramowiczom-Łyżyńskim z rodziny neofickiej, przez Stanisława Augusta króla polskiego r. 1764, potwierdzony 28 Lutego r. 1763. *Lib. ins. Mag. Duc. Lit. (M. Lit.) ks. 190 f. 24; Kanc. ks. 42a f. 11; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

MACEŃKO. — W polu barwy niewiadomej—pod barkiem półksiężyc z krzyżem we środku, między dwoma półksiężycami każdy z gwiazdą we środku — dwie strzały ukośnie skrzyżowane żelźcami na dół. Herb rodziny małoruskiej z XVII stulecia. *Krzyż.; Bork.*

MACEWICZ. — W polu błękitnem — pod krzyżem złotym półksiężyc złoty z taką samą gwiazdą sześciopromienną między rogami. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Odmiana przysługująca Macewiczom na Litwie *Rękop. Stanisława Macewicza z r. 1703 i 1725; Bork.*

MACEWICZ II. — W polu zielonem — pod krzyżem srebrnym — półksiężyc także ze srebrną gwiazdą między rogami. Nad tarczą korona. Nadany Janowi, Mikołajowi, Józefowi, Piotrowi, Janowi, Franciszkowi, Antoniemu, Mikołajowi Macewiczom — w latyczowskim i włodzimierskim przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1764 i 1765. *Nobil. sekr.; Bork.*

MACHAJŁO. — Na tarczy — pod sześciopromienną gwiazdą litera **M**, środkową łaskę przedłużoną i przekrzyżowaną mająca. Herb rodziny Machajłów na Litwie. *Rękopis Konrada Machajły z r. 1594 w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

MACHNE. — W polu czerwonym — kamień młyński srebrny. Nad hełmem w koronie czapla. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Wojciechowi Sylwestrowi Rzepkowskiemu 3 Września r. 1555 przez Zygmunta Augusta, króla polskiego. U Hr. Borkowskiego znajdujemy nazwisko Machna z XIV w. *M. Kor. 85 f. 368; zapiski WP. Dziadulewicza.*

MACHNICKI cz. Półkozic odm. — W polu czerwonym — ośła głowa srebrna. Nad hełmem w koronie łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny szlacheckiej pochodzenia polskiego, znanej pod nazwiskiem Pritzelwitz von Machnitz; przybierali nazwisko Machnickich i Sarnowskich. Są Machnicy w biekiem w Galicyi. *Sieb. III. 2. 300 i 361; Pocz. szl. gal.; Bork.*

MACHOWSKI cz. Abdank odm. — W polu czerwonym — dwie srebrne krokwie tworzące razem literę **W**. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa trzymającego krokwie. Odmiana przysługująca Machowskim z Machowa na Podgórzu w XV stuleciu. *Dług.; Papr.; Nies.; Bork.*

MACHWICZ I. — W polu czerwonym — murzyn w zielonej sukni, z obrączkami w uszach, złotym łukiem w prawem ręku, z sajdakiem napełnionym strzałami w lewym. Nad hełmem w koronie pół murzyna z czapką spiczastą czerwoną o srebrnym wyłogu, której koniec w lewo na dół spuszczone, opatrzone jest w chwaścik złoty. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiego pochodzenia, w Prusiech zachodnich od XV stulecia osiadłej. *Nies.; Sieb. IV. 14, 18; Riet.; Bork.*

Herb ten przypomina Morę odmienną, przysługującą Mockim i innym. *Sieb. VI. 14, 37.*

MACHWICZ II, (Machewitz). — W polu srebrnym — trzy czerwone róże pięciolistne jedna pod drugą. Nad hełmem w koronie na spiczastej czapce srebrnej o czerwonym wyłogu z galką złotą na szpicu i sześciu kogucich piórach — trzy czerwone róże w słup. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej wbrew twierdzeniu heraldyków z poprzednią niemiecką nic wspólnego nie mającej, jak dowodzą autentyczne pieczęcie. Kętrzyński o tej rodzinie wie, gdyż uwiedziony podobieństwem podciąga ją pod herb Doliwa *Kętra. 141; zapiski WP. Br. Zaleskiego z Janek.*

MACKIEWICZ cz. Lubicz odm.—W polu błękitnym—podkowa srebrna o celami na dół z jednym krzyżem kawalerskim na barku z drugim we środku, strzałą prawo-ukośnie żelźcem do góry przeszyta. Nad tarczą kołpak czerwony z wyłogiem błękitnym i pięciu piórami strusiami. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Mackiewiczom na Litwie w XVI stuleciu. *Dypl. Jerzego Mackiewicza wydany przez deput. wil. r. 1800; zapiski WP. Dziadulewicza.*

MACKOWICZ. — Na tarczy — dwa słupy górą od siebie, dołem złączone belką poprzeczną stojącą na słupie, zakończonym u dołu krzyżem ukośnym w kształcie litery **X**. Herb Mackowiczów z Żmudzi w XVI stuleciu. *Rękop. Wasyla Mackowicza, pisarza upickiego z r. 1554; zapiski WP. Szymkiewicza i Wittyga; Bork.*

MADAN DE MAGURA.—Na tarczy złotem obramowanej w polu czerwonym — na siwym koniu — mąż w zbroi. Nad koroną hrabiowską pięć piór strusich. Herb rodziny siedmiogrodzkiej, z której Jan i Emeryk otrzymali 26 Czerwca r. 1805 od Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego potwierdzenie szlachestwa nadanego ich przodkowi przez Michała Apafi; księcia siedmiogrodzkiego w r. 1663, z nich Jan, sędzia pokoju powiatu lubelskiego 1812—1830, w r. 1825 zapisany do ksiąg szlachty lubelskiej, Seweryn, podporucznik w pułku krakusów lubelskich r. 1830. *Z dokumentów rodzinnych.*

MAJDEL, (Maydell).—W polu błękitnym—między czterema kulami złotymi od góry, a takież między trzema od dołu, na rzece srebrnej lewo-ukośnej—trzy ryby w poprzek jedna pod drugą. Nad hełmem w zawoju złoto-błękitno-srebrnym—trzy pióra strusie. Labry błękitne, z prawej złotem od góry, srebrem od dołu, z lewej srebrem od góry, złotem od dołu — podbite. Herb rodziny saskiego lub morawskiego pochodzenia, od XIV stulecia w prowincjach nadbałtyckich osiadłej. Baronowie szwedzcy od r. 1693, w Rosyi r. 1864. *Vol. Leg. IV f. 264; Nies.; Sieb. III. 2. 307 i III. 11. 45; Balt.; Bork.*

MAJKIEWICZ, Maykiewicz. — Na tarczy podkowa ocelami na dół z krzyżem kawalerskim we środku. Nad hełmem w koronie dwa pawie pióra prawo-ukośnie leżące. Herb Majkowicza z panegiryku z r. 1723. W spisie szlachty hr. Borkowskiego str. 241 jest Maykowicz w upitskim r. 1601 bez oznaczenia herbu. *Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

MAKOWIECKI cz. Dołęga odm. — W polu czerwonym — między dwiema strzałami w słup prawą żelźcem na dół, lewą żelźcem do góry — podkowa z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem w koronie skrzydło przesyte strzałą. Odmiana podobna do herbu Łada z klejnotem Dołęgi, przysługująca Makowieckim w ziemi dobrzyńskiej w XVI stuleciu osiadłym. *Paprz.; Nies.; rękopis Andrzeja Makowieckiego z r. 1653; zapiski WP. Działulewicz; Bork.*

MALATESTA Hrabia. — Na tarczy obramowanej w ząbki czarne i złote czterodzielnej w polach I i IV w szachownicę błękitno-złotą — pasy dwa prawo-ukośne srebrne; w II i III zielonych — trzy głowy ludzkie. Nad hełmem w koronie głowa słonia z rodzajem wachlarza na wierzchu. Nadany wraz z indygenatem Heronimowi Malatesta z Królestwa Neapolitańskiego z Apulii pochodzącemu, któremu Krzysztof Monwid z Dorohostaj, marszałek wielki litewski, dodaje za wiedzę i wolą króla swoją Leliwę za dzieła rycerskie przeciwko Turkom, w zamku pod Smoleńskiem 5 Lipca r. 1611. *M. Kor. ks. 153 f. 314; Litta; Riet.; zapiski WP. Jackowskiego.*

MALCAN I Baron i Hrabia, Melcyan, (*Maltzan, Malsein*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym—dwie szare zajęcze głowy; w lewym zaś srebrnym—na pieńku czerwonym dwa błękitne grona z trzema listkami czerwonymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra pawie. Labry z prawej błękitne, z lewej czarne—podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia meklemburskiego, zdawna na Pomorzu osiadłej, baronowie państwa rzymskiego od r. 1530, baronowie czescy od r. 1694, hrabiowie świętego państwa rzymskiego od r. 1728. *Nies.; Bork.*

MALCAN II.—Odmiana ze źródeł niemieckich — używają godła NEC TIMIDE, NEC TUMIDE. *Sieb. III. 2. 303 i III. 1. 19.*

MALCAN III. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 1. 20.*

MALEWICZ.—W polu barwy niewiadomej—pod sześciopromienną niepełną gwiazdą i półksiężycem — łabędź. Nad hełmem korona. Herb rodziny szlacheckiej ormiańskiej moldawskiego pochodzenia, z której Jan i Antoni, synowie Bogdana, wnuki Jerzego, nabywszy dobra Chlebczyn polny w kołomyjskiem i Malatyńce na Bukowinie, przyjęci zostali do stanów galicyjskich r. 1817. *Pocz. sal. gal. 310; Bar. 188 Czarn.; Bork 569.*

MALIKBASZA, Malikbaszyc — Na tarczy—klucz uchem do góry, piórem w prawo. Herb rodziny tatarskiej, z której Melik basza, książę tatarski, otrzymał od Zygmunta I, króla polskiego, ziemię Kroszino z bojarami — siedmiogrodzkiem. *Rękop. z r. 1596; M. Lú. 65; Bon.; Wolff.; Bork.*

MAŁACHOWSKI Hrabia I cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta srebrna, koło tworząca, końce u dołu związane mająca. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym między rogami jeleniami panna z przepaską srebrną na głowie, czerwono ubrana, rogów oburącz się trzymająca. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej z Małachowic, w łeczyckim w XVI stuleciu osiadłej, z której Hyacenty, wielki kanclerz koronny, otrzymał w r. 1800 tytuł hrabiowski galicyjski od Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Biel.; Nies.; Pocz. szl. gal.; Her. Kr. Pol. II., Sieb. IV. 14. 93; Bork.*

MAŁACHOWSKI Hrabia cz. Nałęcz odm. — Na tarczy obramowanej złotem — dwanaście pól w czterech rzędach równoległych po trzy, mianowicie w pierwszym: *Niesobia, Junosza i Herbut*, w drugim: *Szreniawa, Nałęcz* i *Drużyna*, w trzecim *Abdank, Poraj* i *Bielina*, w czwartym *Lis, Topór* i *Prus I*. Nad koroną hrabiowską trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym i trzecim — po trzy pióra strusie: białe między czerwonymi, w środkowym — panna czerwono ubrana z przepaską na głowie między rogami jeleniami, których trzyma się oburącz. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej z Małachowic, w łeczyckim w XVI stuleciu osiadłej, z której jedna gałąź w osobie Stanisława, otrzymała tytuł hrabiowski w Galicyi 6 Czerwca r. 1801. potwierdzony w Rosyi 2 Czerwca r. 1841. *Biel.; Nies.; Pocz. szl. gal.; Her. Kr. Pol. II; Bork.; Sieb. IV. 14, 93. tekst.*

MANAGET Baron, Managetta. — W polu czarnem — między trzema złotymi orłami rzędem u góry i dwoma u dołu — pas poprzeczny srebrny. Nad koroną baronowską i hełmem ukoronowanym trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. U Rietstapa herb jest trochę odmienny: na tarczy są tylko trzy orły; nad hełmem zaś dziesięć piór strusich czarnych i złotych w dwóch rzędach spiętrzonych. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny Managetta de Lerchenau — kawalerów świętego państwa rzymskiego r. 1637, baronów 1753. *Chruściński, Album 128; Riet.*

MANDYWEL I, Mantejfelt, (*Mannteufel*). — W polu srebrnym — pas poprzeczny czerwony. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła srebrne z pasem poprzecznym czerwonym. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pomorskiej, z której gałąź na Kiełpinie i Popielowie dziedziczyła. Dotychczas jest jedna gałąź niemiecka baronów i hrabiów. *Nies.; Sieb. III. 2. 303; Małach.*

MANDYWEL II, (*Mannteufel*) cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — róg jeleni czerwony, w lewym czerwonym róg bawoli srebrny. Nad hełmem w koronie pół gryfa lub dwa skrzydła. Odmiana przystępująca niektórym członkom poprzednio wymienionej rodziny Manteuflów. Dziedzicząc na Kiełpinie i Popielowie pisali się Mandywłami Kiełpińskimi i Popielewskimi. Jeśli używali zamiast rodzinnego pasa poprzecznego Rogali, to chyba dla tego, że to był herb Kiełpińskich przed nimi na Kiełpinie osiadłych. *Nies. tom VI i X przyp. Bobr.; Małach.*

MANIKOWSKI cz. Jelita odm. — W polu czerwonym — trzy kopie w gwiazdę, środkowa w słup żelźcem na dół, boczne ukośnie skrzyżowane i żelźcami do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Zacharyaszowi i Teodorowi Manikowski, synom Kiliana, za dzieła rycerskie, dnia 8 Czerwca r. 1593 przez Zygmunta III, króla polskiego, przy adoptacji do herbu Jelita przez Jakóba Mierskiego. *M. Kor. 133 f. 555; napiski WP. Jackowskiego.*

MANOWARDA. — Na tarczy ściętej, w polu górnym mniejszem błękitnym — trzy sześciopromienne złote gwiazdy rzędem; w dolnym zaś prawo-ukośnie ściętem, od góry złotem od dołu błękitnym — wół w połowie naprzemian pół błękitny i złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Nadany z przydomkiem von Jana, Anastazemu Eustachemu, mieszczaninowi lwowskiemu pochodzenia bukowińskiego, 15 Lutego roku 1788 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. szl. gal.; Hefn; Riet.; Bork.*

MANOWSKI cz. Wieniawa odm. — W polu złotem — czarna głowa żubrza z rogami złotymi i z pierścieniem złotym w nozdrzach. Nad hełmem w koronie rogi jelenie złote. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przystępująca Manowski, na Szląsku od XV wieku osiadłym. *Sieb. VI. 8. III. 106.*

MANTEJFEL I. (*Mannteuffel*) właściwie Zoega Hrabiowie i Baronowie.—W polu srebrnym—nad dwoma poprzecznymi pasami wyższym błękitnym, niższym czerwonym — orzeł czarny. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła czarne: na pierwszym pas lewo-ukośny czerwony, na drugim prawo-ukośny błękitny. Labry z prawej od góry błękitne podbite srebrem, od dołu czarne podbite czerwonym; z lewej od góry czarne podbite czerwonym, od dołu błękitne podbite srebrem. Herb rodziny właściwie nazywającej się Zöge albo Szöge, której pochodzenie nie jest wiadomem, zdawna, bo od XIV wieku osiadłej w prowincjach nadbaltyckich — podobnego dość herbu z Manteufflami (*von Polzin*) pomorskiemi, którzy pasa jednego tylko używają bez orła. Co prawda linia hrabiowska Zoegów od roku 1759 odrzuciła orła, lecz najstarsze ich pieczęcie dowodzą tej zmiany. Na owych pieczętkach z których niektóre sięgają XVI, jak również na herbach dzisiaj istniejących gałęzi Zoegów widnieje orzeł i jeden lub dwa pasy poprzeczne. *Balt.; Sieb. III. 11. tekst 73, 169, tabl. 44, 131, 132, 208; Bork.*

MANTEJFEL II, Szöge. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 304.*

MANTEJFEL III, Szöge. — Odmiana poprzednich. *Sieb. III. 11. 44, VI. 4. 345 i VI. 6. 67.*

MANTEJFEL Hrabia Szöge. — Odmiana przyjęta przez Szögów od roku 1759 kiedy otrzymali tytuł hrabiowski. Herb ich stał się tem podobniejszym do herbu Manteufflów pomorskich. *Sieb. III. 11. 18; Balt.*

MANUCZY, (*Manussi*) Hrabia. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I złotem i IV czarnem — krzyż kawalerski na przemian pół czarny i złoty; w II błękitnem — ręka trzymająca gałązkę o trzech różach czerwonych i dwóch listkach zielonych, w III błękitnem — wieża złota blankowana z chorągwią czerwoną u szczytu, w V ściętym od góry czarnem — lew złoty w lewo, od dołu srebrnym — kotwica, czarną liną okręcona. Nad tarczą korona. W herbarzu rosyjskim korona jest hrabiowską, tarczę podtrzymują lwy złote i dodane jest godło: ТВОИ ЕСМЬ АЗЪ СПАСИ МЯ. Herb rodziny włoskiej z Wenecyi, z której Mikołaj otrzymał indygenat polski 7 grudnia r. 1774, potwierdzony na sejmie r. 1775, tytuł zaś hrabiowski od Karola Teodora, wojewody reńskiego 21 Czerwca r. 1768. U Rietstapa herb ten jest trochę odmienny. *Vol. Leg. VIII. 294.; Kanc. ks. 41 f. 258; Obszcz. Gerb. VI. 133; Riet.; Bork.*

MANŻET, Manget.—W polu błękitnem —przez tarczę krzyż czarny ukośny, między ramionami którego z prawej i lewej strony sześciopromienna gwiazda złota. Nad koroną szlachacką dwa pistolety ukośnie skrzyżowane lufami na boki do góry. Nadany wraz z nobilitacją Stanisławowi Mangetowi, podpułkownikowi wojsk koronnych, 25 Sierpnia r. 1768 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. VII. 799; Kanc. ks. 41 f. 76; Bork.; zapiski WP. Jackowskięgo.*

MAŃKOWSKI Hrabia cz. Zaremba odm. — W polu brunatnem—nad murem srebrnym blankowanym o trzech kamieniach złotych: dwa i jeden—pół czarnego lwa. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pół lwa czarnego Labry brunatne podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej jakoby jednego pochodzenia z Głokowskiemi herbu Jastrzębiec, od dóbr Mańkowo w kaliskiem Mańkowskimi zwanej. Z jednej gałęzi tej rodziny w Wielkopolsce i na Podolu dzisiaj osiadłej kilku członków otrzymało w r. 1888 tytuł hrabiowski od Papieża Leona XIII. *Bork.*

MARKIEWICZ I. — Na tarczy u góry w kotwicę na belce poprzecznej opartej na trzech słupach — słupek u góry w kotwicę rozdarty. *Rękopis n r. 1611; zapiski WP. Wittyęga.*

MARKIEWICZ II. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym—pół orła srebrnego ukoronowanego; w dolnem zaś srebrnym—trzy złote kłosa jęczmienne knowiami u spodu złączone. Nad hełmem w koronie orzeł biały ukoronowany z trzema kłosami w dziobie. Herb Jana Markiewicza, kustosza katedry gnieźnieńskiej w XVIII stuleciu. *Z panegiryku, własność WP. Bisiera; zapiski WP. Dziadulewicza.*

MARKLOWSKI I cz. Wieniawa odm. — W polu złotem — czarna głowa żubrza. Nad hełmem w koronie także głowa. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia od XVI wieku na Szląsku osiadłej. *Sieb. III. 2. 304 i VI. 8. III. 61; Bork.*

MARKLOWSKI II. — W polu czerwonym — złota głowa żubrza z czarnymi rogami i pierścieniem złotym w nozdrzach. Nad hełmem w koronie także głowa. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. III. 61; Bork.*

MARMOROSZ, (Maramoross).—Na tarczy czterodzielnej w polu I złotem — na skałach między dwiema parami drzew — tatar w czerwonym płaszczu, spodniach złotych, obuwiu błękitnym, w zawoju czerwonym, z szablą u boku, ze złamaną strzałą w prawej, z dzidą w lewej ręce, z łukiem na plecach; w II srebrnym — na murawie chorągiew czerwona, z orłem dwugłowym czarnym na wierzchu drzewca; w III srebrnym — na murawie kary koń z czerwonym poprzęgiem, w IV błękitnym — półksiężyc rogami do słońca położonego niżej. Nad hełmem w koronie pół męża przedstawiającego postać Merkurego z pięciu kłosami: czterema złotymi i jednym zielonym w prawej, i laską z dwoma węzami koło niej skręconymi w lewej ręce. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb rodziny ormiańskiej nobilitowanej na Węgrzech, w Galicyi indygenowanej r. 1772. *Barąca. Żyw. orm. 190; Bork.; zapiski WP. Rojka heraldyka we Lwowie.*

MARS. — W polu czerwonym—postać Marsa w białej szacie z hełmem na głowie, z mieczem w prawej ręce, z tarczą w lewej. Nad hełmem orzeł srebrny. Nadany wraz z nobilitacją Antoniemu Kapella, kapitanowi wojsk koronnych, 20 Kwietnia r. 1791 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Kanc. ks. 100 f. 115; zapiski WP. Jackowskiego.*

MARTYNOWICZ cz. Wadwicz odm. — W polu barwy niewiadomej — dwie ryby jedna pod drugą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Rękopis Jerzego Martynowicza z roku 1595; Bork.; zapiski WP. Dziadulewica.*

MASALSKI I, Mosalski Książę cz. Mogiła druga. — W polu czerwonym — litera złota **M**, nad którą krzyż złoty w środku. Nad hełmem w koronie trzy lub pięć piór strusich. Herb rodziny kniaziów Masalskich dawniej Mosalskich (od Mosalska, dziś miasta gubernii kalużskiej), ze szczepu Ruryka, z rodu książąt Smoleńskich czy Siewierskich według Paprockiego, z książąt Czernichowskich według Wolffa. Jedni zostali przy Moskwie, drudzy przeszli w kijowskie, na Litwę i Wolyń. Książęta polscy, potwierdzeni r. 1775, w Rosyi na Litwie r. 1862. Kojatowicz nazywa ten herb Mogiłą wtórą, nie umiając atoli wytłumaczyć pochodzenia tej nazwy. Wydaje nam się, że to są krokwie Abdanka odwrócone. *Paprk.; Okol.; Kojat. 171; Nies.: Wolff; Bork.*

MASALSKI II.—W polu błękitnym—nad literą **M** srebrną krzyż złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana poprzedniego. *Okol.; Nies.; Chrzęński, tabl. XI; Sieb. IV. 14. 18.*

MASALSKI Książę III. — W polu czerwonym — nad literą **M** srebrną strzała złota przekrzyżowana belką i półksiężycem w poprzek. Tarczę pokrywa płaszcz książeccy z mitrą. *Okol.; Kojat.; Nies.*

MASALSKI IV. — W polu czerwonym nad literą **M** srebrną — strzała złota dwa razy przekrzyżowana ze srebrnym żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 18.*

MASALSKI V. — W polu błękitnym — litera złota **M** z krzyżem złotym na wierzchu a gwiazdą sześciopromienną złotą pod spodem. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Pokotilom, Grimzom i innym. *Arch.- Sang. III. 418; rękop. z 1598 z r. 1621 i z r. 1768; zapiski WP. Dziadulewica; Bork. 606.*

MASALSKI VI cz. Jelita odm. — W polu błękitnym — trzy kopie w gwiazdę, środkowa żelźcem na dół, boczne ukośnie na niej skrzyżowane. Nad koroną szlachecką ręka zbrojna z pochodnią gorejącą. Nadany wraz z nobilitacją Stefanowi, synowi Mojżesza Masalskiemu, przez Stefana, króla polskiego r. 1581. *M. Kor. ks. 123 f. 716; napiski WP. Jackowskiego.*

MASZEWA. — W polu zielonym — pod sześciopromienną gwiazdą złotą na dwóch złotych kluczach piórami od siebie do góry ukośnie złożonych — pas poprzeczny czerwony z paskiem srebrnym przy każdym brzegu. Nadany Piotrowi Maszewskiemu na sejmie roku 1775. *Vol. Leg. VIII. 303; Stanisława. Sp. ssl. pol.; Chraquiński, Album 562; Bork.*

MASZKIEWICZ cz. Kuna odm. — W polu czerwonym — nad kuszą bez rękojeści strzala bez opierzenia żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Maszkiewiczom na Litwie w nowogrodzkim w XVI stuleciu. *Stryjk.; Kofał. 117; Nies.*

MATAJEWICZ, Matejewicz, Matejowicz cz. Przyjaciół odm. — Na tarczy — między sercami krzyż równoramienny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Matejewiczom na Żmudzi. *Rękopis z r. 1580 u Giejsatora; Bork.*

MATERNA cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — na różczce oliwnej kruk z pierścieniem w prawej szponie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Maternom w nowogrodzkim. Paprocki wymienia Erazma Maternę z rotty województwa nowogrodzkiego. *Pap. 513; Nies.; Bork.*

MATUSZEWICZ. — W polu zielonym — łabędź. Nad tarczą korona. Nadany Benedyktowi i Teofilowi Matuszewiczom 20 Lutego r. 1777 przez Stanisława Augusta, króla polskiego *Kanc. ks. 45 i 46 f. 56; napiski WP. Jackowskiego.*

MATUSZEWICZ Hrabia, Matysiewicz cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym — łabędź srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Herb Adama Matuszewicza, któremu z zasady że tytuł hrabiowski dany mu był w patencie na order Św. Anny i nominacji na radcę stanu r. 1819, przyznany mu został tenże tytuł w r. 1824. Matuszewiczowie gałęź rodziny Gedroyców. *Okol.; Kofał.; Nies.; Kos. I 62 i 213; Bork.*

Według pamiętników Marcina Matuszewicza ród ten ma pochodzić od kniazia Mateusza Bartłomiejewicza Gedroycia, marszałka królewskiego, zmarłego r. 1563. Ten ostatni miał z dwóch żon Anny ks. Krószczyńskiej i Zofii Narbuttówny pozostawić synów, którzy nie mogli pogodzić się pod względem majątkowym, stąd nienawiści i kłótnie zakończone tem, że gdy synowie Anny pozostali przy nazwisku Gedroycia, synowie Zofii pisali się patronymicznie „Matuszewicz“ i to nazwisko przekazali swoim potomkom. Tych synów Zofii było dwóch: Jan Matuszewicz, chorąży żmudzki i Hryhory Matuszewicz bezpośredni protoplasta Matuszewiczów, u których pamięć kniaziewstwa z czasem zaginęła. Współczesne dokumenty i starsi heraldycy o tem pochodzeniu Matuszewiczów milczą jak najzupełniej. Tak pisze Wolff str. 663.

MATY, Matty, Matthy. — W polu srebrnym — nad czerwonym chartem między trzema sześciopromiennymi czerwonymi gwiazdami: dwie i jedna — krowiec czerwona. Nad hełmem korona. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany r. 1775 Ludwikowi, kanonikowi warmińskiemu późniejszemu sufraganowi poznańskiemu, Wiktorowi i Jacentemu Franciszkowi zaś podporucznikowi gwardyi pieszej koronnej w r. 1790. U Siebmachera inne imiona i daty. *Vol. Leg. VIII. 295; 304. IX. 198; Sieb. III. 2. 306; Riet.; Bork.*

MAZARAKI cz. Słońce odm. — W polu czerwonym czy błękitnym — słońce złote. Nad hełmem w koronie trzy strusie pióra. Herb rodziny Mazarakich na Podolu. *Obsacz. Gerb.; napiski WP. Działulewicza.*

MAZEPA I, Maziepa cz. Kurcz odm. — W polu czerwonym pod pancerzem — między półksiężycem w słup rogami do środka i gwiazdą — srebrna litera Y (czyli bełt odwrócony i rozdarty) u dołu przekrzyżowana. Nad hełmem korona książęca. Herb rodziny matoruskiej w kijowskim z przydomkiem Koledyński albo Kolodyński w XVI stuleciu. Książęta świętego państwa rzymskiego. *Vol. Leg. IV. 449; Kraysk., Sieb. I. 3 II*

MAZEPA II. — W polu czerwonym — między dwoma półksiężycami rogami do siebie litera srebrna **Y** w słup u dołu przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Sieb. I. 3. III. 186.*

MAZEWSKI. — W polu błękitnym w środku złotej podkowy ocelami do góry — strzała i sajdak pełny ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie jastrząb z podkową strzałą i sajdakiem w szponie. Herb rodziny Mazewskich w wiskiej ziemi osiadłych w XVII stuleciu. *Z rysunku Aleksandra Hr. Ostrowskiego s Korczewo; Bork.*

MĄDROSTKI, Zmiara. — W polu czerwonym — nad srebrnym uchem kotłowym albo zawiasą barkiem na dół — strzała srebrna z opierzeniem, w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów polskich. Wymieniany w zapiskach sądowych średniowiecznych, najwcześniej w sieradzkiej zapisce z r. 1417; zapiska z r. 1468 powiada, że ma być strzała na zawiasie a na środku strzały krzyż. Nietylko Długosz a za nim Paprocki i Niesiecki ale w tom. II pomników prawa polskiego Nr. 408 zapiska sądowa z r. 1422 opiewa że proklamacyą było Mądrostki; N. 1083 z r. 1468 i N. 1084 nazywa ten herb Szmiara, pomijając tamtą nazwę; wreszcie N. 1090 z r. 1468 mówi: de clenodio Mądrosty et de proclamatone Smyara — to jest łączy obie nazwy. *Dług.; Papr.; Ambr.; Nies; Mat. I. 94; Herald. Piek. 100.*

MĄDROSTKI II. — W polu błękitnym — nad uchem kotłowym odwróconym do dołu — strzała z opierzeniem w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana według Paprockiego, który pisze że Nowina od tego herbu bierze początek *Papr. 314.*

MĄDROSTKI III. — Na tarczy — nad zawiasą barkiem na dół strzała bez opierzenia przekrzyżowana. Według pieczęci Dzierzka, podsędka ziemskiego sandomierskiego z r. 1353. *Herald. Piek. 101.*

MĄDROSTKI IV. — W polu czerwonym — nad uchem kotłowym barkiem na dół strzała bez opierzenia przekrzyżowana. Według herbarza Ambrożego, *Ambr.; Herald. Piek. 100.*

MĄDROSTKI V. — W polu czerwonym — w uchu kotłowym odwróconym do dołu strzała bez opierzenia przekrzyżowana. Według roli marszałkowskiej Mikołaja z Brzezia z r. 1461. *Lore-dan Larchey, Armorial du XV s; Heraldyka Piek. 374.*

MEDEM Baron i Hrabia, Meden (Medenheim, Medhem). — W polu błękitnym — trąbka myśliwska czerwona w złoto oprawna, barkiem na dół, wylotem w prawo. Nad hełmem w koronie między dwoma strusiami piórami czerwonym i białym (albo białymi) — trąbka czerwona w złoto oprawna barkiem w lewo wylotem do góry. Labry z prawej błękitne i czerwone podbite złotem, z lewej błękitne i czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzącej z Saksonii, zdawna osiadłej w prowincjach nadbaltyckich — z której gałąź otrzymała tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego w r. 1779, a baronów rosyjskich w r. 1834, potwierdzonych w Prusiech r. 1878. Otton a Medem podkomorzy parnawski d. 26 Września 1621; na co dyplom 20 Kwietnia 1622. *Balt.; Sieb. III. 2. 308; MI. 11. 18 i 45, VI. 4. 35 i VII. 2. 25; M. Kor. 109 f. 6; Bon.; Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

MEJEN, Mien. — W polu srebrnym — pas zielony prawo-ukośny. Nad tarczą korona. Labry zielone i srebrne. Nadany Janowi Jakóbowi Mejen pochodzenia niemieckiego (Lippe Detmold) z przydomkiem Brzeziński 11 Lutego r. 1790 przez Stanisława Augusta, króla polskiego; u Siebmachera jest Jan Karol, nobilitowany w r. 1792. *Vol. Leg. IX. 198; M. Lit. 220 f. 472; napiski WP. Działulewiczna. Ledeb.; Sieb. III. 2. 308; Riet.*

MEJER. — W polu czerwonym (raczej błękitnym) — pod półksiężycem złotym rogami w lewo i sześciopromienną złotą gwiazdą — trzy czarne trąbki (raczej złote) oprawne w złoto barkami na dół wylotem w lewo jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany Edwardowi Floryanowi Mejerowi z Wolda w nowogrodzkim w XVII stuleciu osiadłej. U Chrzęńskiego pole zielone. Po wykonaniu herbu sprawdziłem w nobilitacjach sekretnych, że pole jest błękitne a trąbki złote. *Chrzęński, tabl. XVII; s dokumentu rodzinnego, napiski WP. Działulewiczna.*

MEK, Meck. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pół orła srebrnego, w lewym zaś błękitnym — dwie złote lilie jedna pod drugą. Nad hełmem korona królewska z lilią złotą nad krzyżem. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia duńskiego, udostojniony 15 Lutego r. 1567 przez Zygmunta Augusta, króla polskiego dla Jakóba Mecka, posła duchownego z Inflant na sejm grodzieński. *Sieb. III. 11 tekst 361, tabl. 132; Balt. 69; Bork.*

MELCHENDEINER I, Malgedein. — W polu srebrnym — róża w połowie czerwona w połowie błękitna na gałązce z dwoma listkami. Nad hełmem w koronie trzy róże. Herb wygasłej rodziny pruskiej Malgedeinów, których nazwisko i herb błędnie w Niesieckim podane. *Sieb. VI 4. tekst. tabl. 34; napiski WP. Br. Zaleskiego z Janek.*

MELCHENDEINER II. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 34.*

MELCHENDEINER III. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 34.*

MELCHEIDEINER IV. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 34*

MELESZKO, Mieleszko, Mieleszkiewicz. — Na tarczy, ściętej w polu górnym czerwonym — na leżącym w poprzek pniu ociętym sękatym — kruk czarny z pierścieniem w dziobie; w dolnym równie czerwonym — trzy srebrne wręby jeden pod drugim, stopniowo ku dołowi zmniejszające się. Herb rodziny w braclawskim osiedlonej w XVII stuleciu. Wolff zapisał ich do pocztu pseudo-kniazów. Niesiecki zalicza ich przodków do przednich panów litewskich, którzy na sejmie horodelskim przyjęli herb Korczak *Papr.; Kojat.; Nies; Wolff; Bork.*

MELIN I, Mellin. — W polu srebrnym — krokiew w szachownicę błękitno-złotą ukośną. Nad hełmem w koronie podobna krokiew jak na tarczy z pięciu piórami strusimi u szczytu: dwoma białymi między czerwonymi. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny pomorskiej w prowincjach rosyjskich nadbałtyckich w XVII osiadłej, jednego pochodzenia i herbu z rodziną von Owstien na Pomorzu. Krzysztof, oberszt-lejtnant otrzymał indygenat r. 1676. Hrabowie szwedzcy i świętego państwa rzymskiego r. 1690. *Balt.; Sieb. III. 11. tekst 75 i tabl. 18 i 133; Vol. Leg. V. 3. 99, VI. 9. 36; Bork.*

MELIN II. — Odmiana hrabiowska *Balt.; Sicb.*

MELIK, (Mehlig). — W polu czerwonym — klucz uchem do góry piórem w prawo i flet ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Adolfowi Mehlig, kapitanowi pontonierów przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1775, potwierdzony 2 Maja r. 1775. U hr. Borkowskiego Mehling. *Vol. Leg. VIII. 301; Kanc. ks. 42 f. 184; napiski WP. Jackowskiego; Bork. spis 242.*

MELING, (Mehling). — Na tarczy ściętej, w polu górnym srebrnym — pół jelenia czerwonego, w dolnym czerwonym — pięć kul srebrnych: trzy i dwie w szachownicę ułożonych. Nad hełmem w koronie pół jelenia. Labry. Herb rodziny saskiej, w końcu zeszłego wieku na Pomorzu i w Zachodnich Prusiech osiadłej, z której Samuel Fryderyk i Jan Krystyn, setnicy kopijników, bracia de Mehling otrzymali tytuł baronowski polski 5 Października 1720 r. od Augusta II, króla polskiego i saskiego. *Vol. Leg. VIII. 294; M. kor. ks. 224 f. 495 i 257 f. 181; Sieb. III. 2. 308 VI 5. i III, 9. 36; Bork.*

MELIORUCZY, Mellioruci, Meglioruci Hrabia. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pół orła srebrnego ukoronowanego, w lewym zaś ściętym, od góry błękitnym trzy złote lilie rzędem, od dolu złotem lew błękitny za płotem. Nad koroną margrabiowska gołąb biały z kłosem złotym w dziobie. Nadany Dominikowi Maryi Melioruci, rajcy krakowskiemu z rodziny florenckiej margrabiowskiej, który został *eques auratus* na koronacji 28 Września r. 1697 — (oblata dyplomu 6 Lipca 1726, zaś 11 Marca r. 1726 otrzymał on wraz z synami Jerzym, Mikołajem Kajetanem we Florencji i Piotrem Józefem w Londynie będącymi tytuł hrabiowski (nie baronowski jak pisze hr. Borkowski) od Augusta III, króla polskiego (oblata 19 Sierpnia r. 1726. *M. kor. k. 224 f. 48 i 59; Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

MELISA. — Na tarczy złotem obramowanej w polu błękitnym—między trzema srebrnymi sześciopromiennymi gwiazdami od góry i trzema od dołu—na pasie prawo-ukośnym srebrnym głowa bawola czarna między dwiema złotymi pszczołami jedną u góry, drugą u dołu głowy. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Karolowi Glotz, dzierżawcy dóbr rządowych 18 Października r. 1321 przez Mikotaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Dziennik praw, napiski WP. Dziadulewicz: Chruąński, album N. 485 i tabl. XVI.*

MELDZYŃSKI I. — W polu srebrnym — dwa czarne ptaki głowami od siebie zwrócone, przeplecione przez trzy paski czerwone poprzeczne. Nad hełmem w koronie pół męża zbrojnego z oszczepem na dół żeleźcem w prawej ręce lewą na biodrze opartą trzyma. Herb rodziny szląskiej Stange, na Kunicach, od XIII wieku osiadłej według Niesieckiego, który przytacza manuskrypt o familiach pruskich; gałąź osiadła w Prusiech uważana za pochodzącą z Saksonii; pisali się na Meldnie von Allen czy Aldenstanden, potem dziedziczyli w Płachawach w chełmińskim. *Nies.; Sieb. III. 2. 436 i IV. 11, 44; Riet; Bork.*

MELDZYŃSKI II. — Odmiana poprzedniego bez barw. *Ze star. rys. w zbiorze D-ra Piekosińskiego.*

MELDZYŃSKI III. — W polu srebrnym — orzeł czarny dwugłowy bez skrzydeł i łap z trzema poprzecznymi czerwonymi paskami przezeń i tarczę. Nad hełmem mąż czerwono ubrany w spiczastym kapeluszu czerwonym o srebrnym wyłogu, z kijem złotym w rękach. Odmiana według źródeł niemieckich. *Sieb. III. 2. 436 i IV. 11. 44.*

MERAWA, Merawy. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — złota psia głowa, (powinna być morska psia głowa), w dolnym zielonym—sześciopromienna gwiazda złota. Nadany feria secunda infra octavam Ascensionis W roku 1499 w Krakowie Stanisławowi Oszejce, żydowi litewskiemu świeżo ochrzczoneму, którego Marcin biskup krakowski adoptował. *M. kor. ks. 17 f. 205; Rzysca. I N. 195; Ulan.; Mat. I. 172 Herald. Piek. 243; napiski WP. Jackowskiego.*

MERCAN, (Mersahn de Klingstaedt). — Na tarczy ściętej z pasem poprzecznym złotym, w polu górnym błękitnym — trzy srebrne lewo-ukośne pasy; w polu zaś dolnym również błękitnym—góra srebrna. Nad koroną baronowską i hełmem ukoronowanym na trzech piórach strusich orzeł biały. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana herbu Tymoteusza Merzahna, syna burmistrza jednego z miast pomorskich, adoptowanego przez generała szwedzkiego Klingstaedta w r. 1735, który następnie jako szlachcic uznany w Rosji r. 1763, otrzymał tytuł baronowski w Polsce r. 1772, indygenat zaś polski r. 1775. Herb ten cokolwiek inaczej opisany już wyżej str. 140, właściwie pod literą M znajdować się powinien. *Chruąński, Album 130; Bork.*

MERSBERG. — W polu błękitnym — kotwica srebrna lewo-ukośna. Nad hełmem w koronie pelikan srebrny, karmiący pisklęta. Herb Mersbergów de Moeser, zapisanych do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. sat. pol.; Z dypl. wyd. dla Ludwika Mersberga przez b. herold. Król. Pol. r. 1844; Bork.; napiski WP. Dziadulewicz.*

MESZCZERYN cz. Pogoń Moskiewska. — W polu błękitnym — na srebrnym koniu jeździec w zielonym ubraniu, za siebie z łuku strzelający. Nad tarczą korona szlachecka. Odmiana przysługująca rodzinie pochodzącej z Moskwy, gdzie według Kojalowicza potomstwo Amir Giereja, carewicza kasiemowskiego w księstwie nowogrodzkim, tego herbu używało. Amir Girej, zostawił sześciu synów, z których pierworodny Meszczer Girej w r. 1082 chrzest przyjął z nazwiskiem Jakóba Meszczeryna. Od niego Meszczerynowie, którzy do Wielkiego Księstwa litewskiego przyszedli i w siewierskim województwie osiedli, wzięwszy od króla Aleksandra daninę, nad Dąbrownicą rzeczka osiedli, gdzie Wasil Meszczeryn od swego imienia wieś Waszkowice nazwał. *Nies.; Kojal. 231; Bork.*

METROCHARITE Baron. — W polu czerwonym — na zielonym pagórku -- drzewo zielone. Nad hełmem w koronie skrzydło orle srebrne. Nadany Helenie de Metrocharite i jej dzieciom 12 kwietnia r. 1780 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Kanc. ks. 42 f. 213; Kos. I. 227 Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

MĘCINIŃSKI Hrabia cz. Poraj odm. — Na tarczy pięciodelnej w polu I czerwonym—krzywaśń srebrna z krzyżykiem złotym u góry (*Szreniawa*), w II i III czerwonych — topór srebrny z rękojeścią złotą (*Topór*); w IV błękitnym —nad uchem kotłowym—miecz (*Nowina*); w V czerwonym — róża pięciolistna srebrna (*Poraj*). Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — róża. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują orły srebrne. Herb rodziny małopolskiej z zapiastowskich komesów z Kurozwek od dóbr Męciny nazwę biorąca; potem w lubelskim i w sieradzkim osiedlona. Jedna gałąź w osobie Adama Wojciecha, kasztelana spicimirskiego, otrzymała tytuł hrabiowski galicyjski 13 Sierpnia r. 1801. *Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 94; Bork.*

MĘK. — W polu srebrnym — mąż zbrojny z halabardą. Nad hełmem w koronie pół takiegoż męża. Herb Męków na Litwie w XVII stuleciu, prawdopodobnie pochodzenia szwajcarskiego, gdyż znajdujemy w herbarzu Rietstapa rodzinę Mech z Bazylei z podobnym herbem w polu czerwonym. *Nies.; Riet.*

MIANOWSKI cz. Przerowa odm.—Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym—na zielonej murawie na pieńku — kruk czarny z pierścieniem w dziobie; w lewym zaś czerwonym — srebrna chorągiew ze złotym drzewcem złamanym. Nad koroną szlachecką na trzech piórach strusich ośmiopromienna gwiazda złota. Nadany Antoniemu Wincentemu Mianowskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 13 Grudnia r. 1791. *Sp. szl. pol.; Kanc. 98 f. 96; Bork.*

MIASKOWSKI cz. Bończa odm. — W polu błękitnym — pod trzema gwiazdami z lewej strony — jednorożec wspięty. Nad hełmem w koronie pół jednorożca. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Miaskowskim z Miaskowa w XVII stuleciu w Wielkopolsce. U Niesieckiego jednorożec opasany jest półksiężycem, *Nies.; Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 2. 314; Bork.*

MIAČZYŃSKI Hrabia cz. Suchekomnaty odm.—W polu czerwonym — nad nawiązaniem złotem trąbki czarnej (lub srebrnej według źródeł niemieckich) oprawnej w złoto — krzyż złoty. Nad koroną hrabiowską trzy hełmy: w pierwszym — orzeł dwugłowy czarny, w drugim ogon pawia, w trzecim — ręka zbrojna z chorągwią białą lub w połowie zieloną i białą z literami **F II**. Labry przy pierwszym czarne podbite złotem, przy środkowym i trzecim czerwone podbite srebrem. Godło: **Z RODU CNOTA Z CNOTY RÓD** albo **GENTEM EX VIRTUTE, VIRTUTEM EX GENTE DEFENSOR FIDEI**. Herb rodziny mazowieckiej z Miączyna w ciechanowskim na Wołyniu osiedlonej, z której jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego 2 Października r. 1683, w osobie Atanazego Miączyńskiego, który się odznaczył pod Wiedniem. Z tej gałęzi odnoga starsza otrzymała potwierdzenie tytułu w Prusiech 25 Maja r. 1853, w Rosyi 14 Stycznia r. 1875 — odnoga młodsza otrzymała potwierdzenie w Austrii 13 Czerwca r. 1803, w Rosyi 8 Czerwca r. 1876, 14 Lutego r. 1877 i 27 Stycznia r. 1881. *Nies.; Poca. szl. gal.; s dok. roda.; Grit.-Hild.; Sieb. III. 1. 21 i IV. 14. 94. Żychl. I. 195; Kos. I. 184; Csarn.; Bork.*

MICHALSKI I cz. Łódzia odm. — W polu czerwonym — łódź złota. Nad hełmem w koronie na trzech piórach pawich—łódź jak na tarczy. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Michalskiemu r. 1768 przez Stanisława Augusta, króla polskiego, potwierdzony 20 Stycznia r. 1769. *Vol. Leg. VII. 802; Kanc. ks. 42 f. 68; Bork.*

MICHALSKI II. — W polu srebrnym — na czarnym pniu sękatym w poprzek leżącym — czarny kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Przyznany Antoniemu Janowi Michalskiemu z Rejowa przez czchowski sąd ziemski w Galicyi r. 1782. Hr. Borkowski przypisuje mu herb Trzaska. *Poca. szl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

MICHAŁOWICZ. — Na tarczy—dwie pary krokwi po dwie, tworzące dwie litery **W** jedną nad drugą, w środku słupkiem złączone. Herb rodziny żmudzkiej w XVI stuleciu. *Arch. Sang. IV. 550: napiski WP. Dziadulewicz; Bork.*

MICHAŁOWSKI I Hrabia cz. Poraj Jasińczyk odm.—W polu czerwonym—klucz złoty piórem do góry z różą srebrną pięciolistną zamiast ucha. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — róża. Labry czerwone z prawej, z lewej srebrem podbite. Herb Stanisława

Michałowskiego z rodziny mazowieckiej z Michałowa, jednego pochodzenia z Michałowskiemi herbu Trzaska i Poraj i Tłuchowskiemi herbu Wczele. Jedna gałąź w Małopolsce dołączała do swego herbu herb Poraj. Z niej Stanisław, syn Piotra, artysty malarza i Julii z hr. Ostrowskich, otrzymał tytuł hrabiowski w Austrii 26 czerwca r. 1868; umarł bezdzietnie. *Okol.; Nies.; Gril.-Hild.; Hefn.; Sieb. IV. 14. tekst 85; Bork.*

MICHAŁOWSKI II Hrabia cz. Jasińczyk odm. — W polu błękitnym — klucz złoty piórami do góry. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej z Michałowa, jednego pochodzenia z Michałowskiemi herbu Trzaska i Poraj i Tłuchowskiemi herbu Wczele, z której jedna gałąź używała róży zamiast ucha w kluczu herbowym; z niej Roman otrzymał tytuł hrabiowski w Austrii 4 Listopada r. 1885; dyplom zaś 2 grudnia tego samego roku. *Okol.; Nies.; Gril.-Hild.; Hefn.; Sieb. IV. 14. tekst 85; Bork.*

MICHELSON. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — ręka z obłoku w srebrnym ubraniu, w łokciu zgięta, szablę trzymająca; w dolnym zaś błękitnym — między dwoma drzewami — wieża biała murowana z drzwiami czarnymi, dachem czerwonym. Nad hełmem dwa czarne rogi. Nadany wraz z indygenatem Janowi Michelsonowi pułkownikowi wojsk rosyjskich, przez Stanisława Augusta, króla polskiego d. 13 Marca r. 1779. *Vol. Leg. VIII. 297; Kanc. ks. 41 f. 527; Bork; sapiski WP. Jackowskiego.*

MICZA, (Mitscha). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — srebrny lew wspięty, w II i III czerwonych — po pięć pasów srebrnych lewo-ukośnych. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym pół lwa srebrnego w lewo, w drugim — trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Franciszkowi Mitscha, radcy nadwornemu i kawalerowi orderu Leopolda, wyniesionemu do godności szlachcica galicyjskiego 13 Września roku 1810. *Pocz. szt. gal.; Hefn.; Bork.*

MICKIEWICZ cz. Poraj odm. — W polu czerwonym — róża pięciolistna srebrna. Nad hełmem książęca mitra. Odmiana używana przez jedną z rodzin Mickiewiczów na Litwie, wywodzącą się jakoby od kniazów Gedroiców. Paszko Gedroic żyjący w XV stuleciu miał syna Micka Paszkowicza — potomkowie tegoż przez jedną tylko generację przeżywali się Mickowiczami. Strykowski na tem zapewne oparł pochodzenie Mickiewiczów, a za nim poszli Niesiecki, Jabłonowski, Małachowski. Tymczasem imię Mićko było na Litwie pospolite, a synowie Micka zwali się Mickiewiczami. Według Bobrowicza u Nies. Tom. VI str. 989 wielki nasz wieszcz Adam należał do rodziny Mickiewiczów herbu Nałęcz. *Stryk.; Nies.; Jablon.; Małach.; Wolff. 67, 68, 260 i 664; Bork.*

MIECZNIK. — W polu zielonym — między trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami jedną u góry dwiema z boku — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie drzewo palmowe. Herb podany jako polski. *Riet.*

MIELŻYŃSKI Hrabia cz. Nowina odm. — W polu błękitnym — nad srebrnym uchem kotłowym barkiem na dół — miecz rękojeścią do góry. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — noga zbrojna zgięta w kolanie, piętą w lewo do góry. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej z Mielżyna w gnieźnieńskim, piszącej się z Brudzewa. Starsza gałąź chobienicka w osobie hr. Macieja otrzymała w Prusiech za rozkazem gabinetowym z 12 Lipca r. 1817, a za dyplomem z 20 Stycznia r. 1818 tytuł hrabiowski, mający, według wiadomości osobistych otrzymanych od rodziny hr. Mielżyńskich, być potwierdzeniem tytułu udzielonego niegdyś przodkom w Lotaryngii i przez Augusta III. króla polskiego. Ponieważ potwierdzenie to nie zawiera wzmianki o herbie, a zatem rozumie się że linia ta pieczętuje się starodawną Nowiną. W dziele Gritznera i Hildebranda zmieniono dowolnie barwę pola, poprawiając jakoby pomyłki heroldyi. Nie mogą się Niemcy połapać z naszymi herbami chociaż są takie proste i stałe. *Papr.; Nies., Kurop., Małach.; Gril.-Hild.; Nies.; Ster. III. 1. 21; Żychl. I.; Kos.; Caarn.; Bork.; Riet.*

MIELŻYŃSKI II Hrabia cz. Nowina odm. — W polu błękitnym — nad srebrnym uchem kotłowym barkiem na dół — miecz rękojeścią do góry. Nad hełmem srebrnym ze złotą kratką, z czerwonym klejnotem na szyi i koroną hrabiowską na szczycie — noga złota zbrojna, zgięta w kolanie, piętą w lewo do góry. Labry błękitne podbite czerwonym. Tarczę otaczają wojenne przybory: u spodu bębny, powyżej armata, trąby, halabarda, strzelba z bagnetem, chorągwie

helmem w koronie między skrzydłami: złotem gryfiem, a czarnem orlem—złota lwia głowa. Nadany Karolowi Mikuć r. 1790 przez Stanisława Augusta, króla polskiego potwierdzony d. 8 kwietnia roku 1791. *M. Kor. 220 f. 394; napiski WP. Jackowskiego; Bork.*

MIKULICZ I. — W polu błękitnym — nad półksiężycem — krzyż z lilią niecałą na wierzchu. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie. Herb zdający się być połączeniem Szeligi z Gozdawą — przysługuje Mikuliczom w oszmiańskim i mozyrskim osiadłym w XVI stuleciu, używającym przydomku Radecki i Skumin. *Kołat.; Nies.; Sieb. IV. 11. 19; Bork.*

MIKULICZ II. — W polu błękitnym — nad srebrnym półksiężycem złoty krzyż z niecałą lilią srebrną zamiast górnego słupa. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 19.*

MIKULICZ III, (Mikulitsch). — Na tarczy czterodzielnej w polu I złotym — orzeł czarny, w II i III błękitnych — dwie srebrne kotwice ukośnie skrzyżowane, w IV zielonym — czerwony lis wspięty. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane: w pierwszym orzeł czarny w lewo, w drugim lis czerwony wspięty. Labry przy pierwszym czarne podbite złotem, przy drugim błękitne podbite srebrem. Nadany Franciszkowi Mtchałowi, radcy gubernialnemu galicyjskiemu r. 1785. *Hefn.; Bork.*

MIKULIŃSKI cz. Trzy głoski. — W polu błękitnym — pod krzyżem złotym trzy litery **M** srebrne lub złote jedna nad drugą. Nad helmem w koronie pięć piór strusich. Herb przysługujący Mikulińskim przydomku Karpa, osiadłym w braclawskim w XVI stuleciu. Nazywają ten herb także: Trzy głoski. *Okol.; Nies.; Dar.; Eork.*

MIKULIŃSKI II. — W polu błękitnym — pod krzyżem złotym trzy złote **M** jedno nad drugim. Nad helmem w koronie pięć piór strusich. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 19.*

MILAN cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — na barku srebrnej podkowy i nad krzyżem kawalerskim — kruk z pierścieniem w dziobie. Nad helmem w koronie na ogonie pawim podkowa z krzyżem na barku. Odmiana przysługująca według Kosińskiego Milewskim z Milewa, osiadłym w łomżyńskim w XVI stuleciu, którzy otrzymali tytuł hrabiów papieżkich r. 1876. Dr. Piekosiński w drugim wydaniu swego dzieła „O pochodzeniu szlachty polskiej“ przypuszcza, że Milan był jednym z praojców rodu Ślepowronów, mianowicie bratem Bujny. Milan jest jednym z mazowieckich zawołań herbu Ślepowron prawdopodobnie topograficznych od wsi Milan w łomżyńskim — nie służyło wyłącznie Milewskim. *Paprz.; Nies.; Kos. IV. 307; Kapica 127; Piek. Ryc. pol. śred. wiek. 155.*

MILATYŃSKI. — W polu błękitnym — srebrna podkowa barkiem do góry. Nad helmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Herb Milatyńskich — Żychliński w Złotej Księdze przytacza Milatyńską, łowczankę bełzką, za Pogorskim i opisuje herb w odselaczu. *Żychl. III. 211.*

MILBERG Kawaler, cz. Lichtyan odm. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu srebrnym, na tarczy mniejszej również złotem obramowanej trójściennej, w polu najwyższym dwudzielnym z prawej srebrnym, z lewej czerwonym — koło zębate naprzemian pół czerwone i srebrne; w środkowym srebrnym — kotwica czarna z gałązką zieloną ukośnie skrzyżowane; w najniższym czarnym — na środku miecza lewo-ukośnie rękojeścią do góry leżącego — kask dragoński w lewo. Nad helmem w koronie koło zębate w prawej połowie srebrne w lewej czerwone. Nadany Teodorowi Milbergowi, nobilitowanemu non praeciso scartabellatu r. 1790, Henryk zaś otrzymał tytuł kawalera (*chevalier*) o J. Napoleona I-go. *Chwałski tabl. XII, Album 147; Kos. I. 137; Eork.*

MILER, Miller. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — srebrny kamień młyński; w II i III czarnych — lew złoty wspięty. Nad helmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami — pół lwa złotego trzymającego kamień młyński srebrny w łapach. Labry

z prawej błękitne, z lewej czerwone—podbite złotem. Nadany r. 1796 z przydomkiem von Zaklika wraz z indygenatem galicyjskim Maciejowi Millerowi, obywatelowi lwowskiemu. *Poca. ssl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

MILEWSKI I cz. Odwaga odm. — W polu srebrnym — mur czerwony blankowany. Nad hełmem w koronie skrzydło czarne Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Milewskim w Prusiech w XVII stuleciu osiadłym. *Nies.; Sieb. VI. 4. 36; Bork.*

MILEWSKI II cz. Ślepowron odm. — W polu barwy niewiadomej—pod dwiema pięciolistnemi różami — kruk. Nad hełmem w koronie kruk. Odmiana przysługująca jednej gałęzi Milewskich w Prusiech w XVII stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4. tekst 49 tabl. 36.*

MILEWSKI Hrabia cz. Milan albo Ślepowron odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu błękitnym—na barku srebrnej podkowy i nad krzyżem kawalerskim—kruk z pierścieniem w dziobie; w drugim czerwonym—rycerz zbrojny oburącz trzymający miecz nad głową. Nad koroną hrabiowską trzy helmy ukoronowane, w pierwszym na ogonie pawim—podkowa z krzyżem kawalerskim na barku, w drugim — dwie krokwie w kształcie litery **W** złożone, w trzecim — pół rycerza trzymającego miecz nad głową. Labry przy pierwszym błękitne, przy dwóch ostatnich czerwone — podbite srebrem. Herb gałęzi rodziny Milewskich w łomżyńskim w XVI wieku osiadłej, z której Oskar Karol wraz z synami Ignacym Karolem i Hipolitem Janem otrzymali tytuł hrabiowski od Piusa IX Papieża w r. 1876. *Nies.; Kos. IV. 307; Bork.*

MILHEIM, (Milheim). — W polu błękitnym — na zielonym pagórku — jelen z szyją przebitą przez strzałę lewo-ukośnie na dół. Nad hełmem w koronie pół jelenia z szyją przebitą przez strzałę prawo ukośnie w górę. Labry błękitne podbite złotem (według opisu Metr. Kor., a srebrem według Sieb.). Herb rodziny mylnie przez Ledebura Müllenheim zwanej, z której Jan Mütheim jako kupiec z nad Renu do Gdańska przybył i otrzymał szlachectwo wraz z indygenatem polskim od Zygmunta III. króla polskiego, 8 Sierpnia r. 1569, potwierdzone dla Fryderyka i Reinholda, potomków Jana, przez Jana Kazimierza, króla polskiego 22 Marca r. 1658. *M. Kor. ks. 365 f. 237; Sieb. III. 2. 324 i VI. 4. 38; Riet.*

MILKUSZYC, (Milkuschitz, albo Czółno. — W polu błękitnym — na srebrnych falach statek żaglowy z chorągwią czerwoną u masztu i z flagą mniejszą czerwoną z pasem poprzecznym srebrnym u steru (barwy Habsburgów). Nad hełmem w koronie dwa skrzydła czarne. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1803 Stanisławowi Milieskiemu, kupcowi krakowskiemu wraz ze szlachectwem galicyjskim. Hr. Borkowski nazywa ten herb Czółno. *Hefn.; Riet.; Bork.*

MILNHEIM, (Milnheym, Milenheym, Müllenheim).—Na tarczy złotem obramowanej w polu czerwonym — róża pięciolistna srebrna. Nad hełmem czapka czerwona z wylogiem złotym, z którego pół róży srebrnej wychodzi — a nad nią trzy pióra pawie. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny, pochodzenia alzackiego, z której Gebhard, dla zasług na dworze królewskim i w obozie, otrzymał indygenat r. 1641 od Władysława IV, króla polskiego; potwierdzeni w tytule baronowskim przez Burbonów we Francji roku 1773. Używają godel: SEMPER FLORENS i SVAVITER IN MODO, FORTITER IN RE. *Nies.; Sieb. III. 2. 324. VI. 4. 38; VII. 2. 26; Riet.; Bork.*

MILNHEIM II. — Odmiana poprzedniego. *Riet.; Sieb. VII. 2. 26.*

MILKOWSKI cz. Prus I odm. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego bez prawego dolnego ramienia. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane, w pierwszym — ręka zbrojna z mieczem w lewo, w drugim — trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany r. 1782 Michałowi Miłkowskiemu, podskarbiemu koronnemu; Edwardowi Felicyanowi zaś potwierdzony w Galicyi 1 Stycznia r. 1856. *Poca. ssl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork. 252.*

MILODAR.—Na tarczy lewo ukośnie ściętej, w polu górnym błękitnym—wśród siedmiu gwiazd złotych: trzy, jedna, dwie i jedna — księżyc w pełni; w dolnym czerwonym—nad łukiem

ze strzałą i sajdakiem — orzeł srebrny. Nadany Piotrowi Stremlerowi, kupcowi poznańskiemu przez Fryderyka Augusta, księcia warszawskiego 13 Lipca r. 1811. *Chraǳiński, album 165 i tabl. XVIII; Bork.*

MIŁOWICZ, Miłowicz, Milwid cz. Mikuliński odm. — W polu złotem — pod krzyżem błękitnym — trzy litery **M** jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Miłowiczom na Żmudzi, z których Milus, syn Ginejda podpisał unię Litwy z Koroną r. 1401. *Nies.; Sieb. IV. 14. 19; Bork.*

MIŁYDAR. — W polu srebrnym — między dwiema gałązkami oliwnymi — serce czerwone z sześciopromienną gwiazdą złotą na sobie. Nad hełmem w koronie na pięciu strusich piórach gwiazda sześciopromienna złota. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Stanisławowi Albrechtowi, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 9 Lipca r. 1768. *Kanc. ks. 41 J. 59; Nies., prusyp.; Krays.; Riet; Bork.*

MILŻECKI, Miłżecki, Kawaler cz. Odrowąż odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia w dwa wąsy rozdarta u dołu. Nad koroną dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym — skrzydło czerwone, barkiem w lewo, przeszyte taką strzałą jak na tarczy; w drugim — pięć piór strusich: dwa białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny w krakowskim w XVII stuleciu osiedlonej — z której Józef r. 1783 został wyniesiony do stanu rycerskiego w Austrii (*eques*) przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Her. Kr. Pol.; Hefn.; Bork.*

MINASIEWICZ, Minasowicz cz. Przyjaciół odm. — W polu błękitnym na talerzu srebrnym — serce czerwone przeszyte strzałą lewo-ukośnie na dół. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany w Galicyi Józefowi Minasowiczowi z rodziny ormiańskiej adwokatów lwowskich roku 1829. *Pocz. sal. gal.; Baręca.; Bork.*

MINASOWICZ, Minaszewicz. — W polu błękitnym — serce czerwone przeszyte strzałą prawo-ukośnie na dół. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Nadany Janowi Minaszewiczowi z rodziny ormiańskiej 2 Kwietnia r. 1768 przez Stanisława Augusta, króla polskiego *Vol. Leg. VII. 304; dypl. oryg.; dypl., Her. Kr. Pol. s r. 1848; nagrobek na Powąskach; Pocz. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Bork*

MINBUŁATOWICZ. — Na tarczy — miecz prawo-ukośnie końcem do góry. Herb rodziny kniaziewskiej tatarskiej pochodzenia w nowogrodzkim w XVI stuleciu. *Rękopis z r. 1544; Wolff 638; napiski WP. Dziadulewica.*

MINKOWSKI cz. Niezgoda odm. — W polu błękitnym — na poprzek podkowy ze środka — której wychodzi strzała żelźcem na dół — miecz końcem w lewo. Nad hełmem w koronie skrzydło. Odmiana przysługująca Minkowskim, w mińskim i na Wołyniu w XVI stuleciu osiadłym. *Kojar. 182; Nies.; Eork.*

MINNICH, (*Münnich*). — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV złotych — popiersie mnicha w czarnej sukni, w II i III błękitnych — łabędź srebrny, w V złotem — orzeł czarny dwugłowy ukoronowany. Nad hełmem w koronie popiersie mnicha. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia oldenburskiego dawniej nazywającej się Grypen, z której jeden członek Rudolf ożeniony z Elżbietą Nutzhorn zu Münchenau dostał w r. 1686 indygenat duński, syn tychże Antoni Ginter, za zezwoleniem króla duńskiego z 24 Maja r. 1688, dodał do herbu ojczystego herb macierzyński z nazwiskiem Münnich od dóbr tejże nazwy. Zapisany r. 1697 do szlachty duńskiej, a w r. 1702 do szlachty świętego państwa rzymskiego. Burchard Krzysztof syn jego wstąpił do służby sasko-polskiej, następnie do rosyjskiej i osiadł w Infantach. W dyplomie z r. 1697 łabędź na tarczy trzyma gałązkę z trzema różami. *Kur.; Ball.; Sieb. III. 11. tekst 80, tabl. 139; Bork.*

MINNICH Hrabia. — Odmiana poprzedniego. *Ball.; Sieb.*

MINSTER, (*Münster*). — Na tarczy czerwonej—tarcza mniejsza na której w polu srebrnym lwa pasy poprzeczne błękitne. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne. podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia westfalskiego, w Inflantach zdawna osiadłej. *Kur.*; *Balt.*; *Sieb. III. 11. 139*; *Bork.*

MIRBACH. — W polu czarnem — srebrne rogi jelenie częścią czaszki połączone u dołu. Nad hełmem w koronie rogi jelenie. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny nadreńskiej, w prowincjach nadbałtyckich od XVI wieku osiadłej. w sandomierskim zaś w XVIII stuleciu. Baronowie i hrabiowie. *Balt.*; *Sieb. III. 2. 316*; *III. 11. tekst 79 i 173 tabl. 16 i 46*; *Bork.*

MIRECKI cz. Szeliga odm.—Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym—nad półksiężycem złotym — krzyż taki sam, w lewym zaś błękitnym—pod trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami na trzech zielonych pagórkach lew złoty wspięty. Nad hełmem w koronie pół złotego lwa. Odmiana przystępująca Magierom na Mirczu Mireckim w końcu zeszłego wieku. *Pap.*; *Nies.*; *Z panegiryku Pawła Mireckiego profes. Akad. Zamoyskiej w XVIII stuleciu, napiski WP. Dziadulewicz; Sp. sal. pol.*; *Poca. sal. gal. Bork.*

MIRSKI cz. Białynia odm. — W polu błękitnym — w środku podkowy srebrnej barkiem na dół, kółko z półstrzałkiem u góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przystępująca Mirskim, w braclawskim w XVII stuleciu osiadłym. Niesiecki wspomina że według genealogii Ogińskich, sztychowanej w początku XVIII wieku, rodzina ta pochodziłaby wspólnie z Czetwertyńskimi od Światopetka księcia tverskiego, jedenastego syna Włodzimierza księcia ruskiego. Przeciw temu wywodowi występuje Wolff, twierdzi że początek tego rodu i powstanie jego nazwiska dotąd nie jest wyjaśnione; pierwszy znany z dokumentów członek tej rodziny jest Hrihory Mirski, który w r. 1569 otrzymuje przywilej na podkomorstwo braclawskie, następnie na sędziostwo ziemskie braclawskie i umiera r. 1620; ani on ani jego potomkowie, o których częste są wzmianki w Metryce litewskiej, przez cały wiek XVII nie występują nigdzie z tytułem kniaziewskim lub przydomkiem Światopetk, które przybierać zaczęli w późniejszych czasach. Kojalowicz nic też o pochodzeniu kniaziewskim Mirskich nie wspomina. Jednakże linia prawosławna wyjednała sobie przyznanie tytułu książęcego najprzód przez deputację senatu Królestwa Polskiego, a następnie przez Heroldyę rosyjską. *Kozał. 225*; *Nies.*; *Jabl.*; *Matach.*; *Kos. I. 381*; *Wolff.*; *Bork.*

MIRSKI Książę cz. Białynia odm. — W polu błękitnym nad podkową ocelami do góry—księżyc w pełni przeszyty strzałą żelźcem do góry. Nad tarczą mitra książęca. Odmiana przystępująca linii prawosławnej rodziny Mirskich, której przyznano w osobie Jana Tomasza Bogumiła r. 1821 i 1861 prawo używania przydomku Światopetk i tytułu książęcego. *Spiski tytułowannym licam, izdanie depart. geroldyi 1892. Kos. I. 381*; *Bork.*

MISIEWSKI, Misiowski, Miszewski cz. Prus II odm. — W polu czerwonym—na skrzyżowaniu ostrzów dwóch kos, u dołu łańcuchem połączonych — półtora krzyża bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa czerwone między srebrnymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przystępująca Misiewskim, w plockiem na Kujawach w XVI stuleciu dzisiaj w Wielkopolsce osiadłym. *Pap.*; *Nies.*; *Sieb. III. 2. 317*; *Bork.*

MITKIEWICZ. — W polu srebrnym — pod naturalnym jeleniem w biegu z raną na biodrze, w której utkwionym jest proporzec z chorągiewką czerwoną — trzy litery **M** czerwone jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich — złota trąbka. Tarczę podtrzymują srebrne gryfy. Nadany Janowi Mitkiewiczowi b. naczelnikowi poczty w Warszawie r. 1856. *Sp. sal. pol.*; *oryg. dypl.*; *Bork., przyp.*

MIW. — Na tarczy dwudzielnej — pole prawe próżne, w lewym od połowy — mur. Nad hełmem w koronie chorągiew. Może odmiana Odwagi Milewskich, Mülbe, Milwe. Balamutne często wiadomości Słowniczka heraldycznego nie pozwalają określić stanowczo pochodzenia tego herbu. *Krzyś.*

MŁODECKI Hrabia cz. Półkozic odm.—W polu czerwonym — między dwiema liliami — lew złoty wspięty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pół kozła. Labry

czerwone, z prawej złotem z lewej srebrem podbite. Herb rodziny małopolskiej z Młodęcina w sandomierskiem w XVI stuleciu osiadłej, z której Józef Młodęcki, właściciel Monasterzysk w Galicyi, otrzymał 11 Czerwca r. 1896 od Leona XIII papieża tytuł hrabiowski ze zmianą w herbie. Zamiast oślej głowy nadany został —lew, jako symbol imienia Leo, z liliami Peccich, które stanowią razem ojczysty klejnot Jego Świętobliwości. *Dług.; Papr.; Nies.; Kur. warsz. 1890 N. 229; Bork. Geneal 743.*

MŁODKOWSKI cz. Leliwa odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnem — półksiężyc w słup rogami w lewo, w lewym zaś ściętem od góry czerwonom — pół kozła wspiętego, od dołu pole błękitne. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przystępująca Młodkowskim z Młodkowic, w gnieźnieńskim w XVII stuleciu osiadłym następnie w sandomierskiem. *Nies.; Ms. Ziel.; Bork.*

MŁOT. — Na tarczy — młot rękojeścią na dół. Nad hełmem korona, *Z kwitu Krzysztofa Karolińskiego w rach. iab. skarb. warsz., z księgi 59 pobor., kwit 229; z napisem WP. Dziadulewiczna.*

MŁOTEK, Młotki, Małotki. — Na tarczy srebrnej — trzy czarne młotki o złotych rękojeściach, u dołu się stykających. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z młotkiem. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny pomorskiej Trzebiatowskich; u hr. Borkowskiego są Trzebiatowscy herbu Trzy gwiazdy w Wielkopolsce. *Sieb. III. 2. 302; Bork.*

MNISZECH Hrabia cz. Sempiór cz. Konczyc odm. — W polu czerwonom — siedm piór srebrnych w wachlarz ułożonych. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym siedm piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny czeskiego pochodzenia z przydomkiem Wandalin, od r. 1533 w Polsce osiadłej, która w osobie Józefa Jana Tadeusza, syna Jana otrzymała tytuł hrabiowski galicyjski 22 Kwietnia r. 1783, tytuł zaś dziedziczny austriacki 24 Sierpnia r. 1783. Mikołaj z Wielkich Konczyc i Ossowicy widząc niechęć do siebie Ferdynanda, króla czeskiego, przeniósł się do Polski za panowania Zygmunta I, który go mile przyjął. Pole w tym herbie według Paprockiego powinno być białe, według Niesieckiego czerwone. *Biel.; Okol.; Papr.; Nies.; Hefn.; Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14; Bork.*

MNISZECH II. — Na tarczy pięciodelnej w polach czerwonych w I — Topór, w II — Gryf, w III Łabędź, w IV — Gozdawa, w V — siedm piór strusich srebrnych w wachlarz. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym siedm piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Grit.-Hild.*

MNISZECH III. — Na tarczy pięciodelnej w polach czerwonych w I — Topór, w II — Gryf, w III — Łabędź, w IV — Gozdawa, w V srebrnem — siedm piór strusich czarnych w wachlarz. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym siedm piór strusich czarnych w wachlarz. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana. *Hefn.*

MNISZEK Hrabia cz. Poraj odm. — Na tarczy czerwonej — róża pięciolistna srebrna. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym róża. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny mieszczańskiej z Sieradza, nobilitowanej na sejmie w Warszawie 14 Marca r. 1598, z której Piotr Mniszek, syn Jakóba i Anny, z Sieradza pochodzących, przyjęty do herbu Poraj przez Hieronima Bużeńskiego, kasztelana sieradzkiego. Ztąd może potomkowie zwali się z Bużenina. Jedna gałąź otrzymała inkołat morawski r. 1800 i tytuł hrabiowski galicyjski 11 Lutego r. 1773 w osobie Adama Józefa, syna Jana, chorążego nadwornego koronnego, posła do Rosyi, członka stanów galicyjskich z grona magnatów. Wygaśli po mieczu r. 1846. *M. Kor. 141. f. 376; Grit.-Hild.; Nies.; Hefn.; Sieb. IV. 14. 93; Bork.*

MOCARSKI. — W polu barwy niewiadomej — nad rzeką w poprzek — drzewo z gwiazdą u boku. Herb z XVI stulecia z miejskiego nagrobka. *Krzyż.; Bork.*

MOCKI. — W polu barwy niewiadomej — panna czy murzynka w koronie strzelająca z łuku. Nad hełmem w koronie pół takiej samej panny. Labry. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech, przypominający herb Machwicz i Mora. *Ledeb.; Sieb. III. 2. 318 i VI. 4. 37.*

MODLIBÓG, Modlibok. — W polu błękitnym — trzy srebrne rogi w gwiazdę: dwa i jeden. Nad hełmem pięć piór kogucich: dwa srebrne między błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny od XV wieku osiadłej w Prusiech. Według Niesieckiego z inowrocławskiego w XVI stuleciu. *Nies.; Sieb. VI. 4. 37; Bork.*

MODZELA, Bojcza. — W polu błękitnym — krzyż potrójny srebrny. Herb średniowieczny polski — jak opisany jak wyżej w herbarzu arsenalskim z r. 1530 i w herbarzyku Ambrożego. Atoli źródła średniowieczne milczą o tym herbie i żadnej pieczęci z tym herbem nie spotykamy. *Herald. Piek. 244.*
Herb ten już podaliśmy na str. 27 niniejszej Księgi Herbowej.

MODZEŁOWSKI, Moselowski cz. Pawęza odm. — W polu błękitnym — na skrzyżowaniu trzech mieczów końcami w górę w gwiazdę ułożonych — gwiazda sześciopromienna złota. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa złote między błękitnemi. Odmiana przysługująca rodzinie mazowieckiej z Modzel w XVI stuleciu, a w Prusiech wschodnich od XVII wieku osiadłej. *Nies.; Wiel.; Sieb. III. 2. 320; Bork.*

MOGILEWSKI, Mogilowski. — W polu czerwonym nad złotym albo srebrnym płotem — pół kozła. Nad hełmem w koronie pół kozła. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia polskiego z Mogilowa w sandomierskim, jakoby dawniej herbu Lubicz używającej, w Prusiech wschodnich osiadłej przed paroma wiekami. *Sieb. III. 2. 318, i VI. 4. 37.*

MOGILNICKI. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół orła czarnego, w dolnym zaś błękitnym — krzyż kawalerski złoty. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, nad którymi po dwa skrzydła czarne. Labry przy pierwszym czarne przy drugim błękitne — podbite złotem. Nadany wraz ze szlachectwem galicyjskiem Janowi Mogilnickiemu, kustoszowi grecko-katolickiej katedry w Przemyślu, 30 Lipca r. 1828, według hr. Borkowskiego r. 1818. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Bork.*

MOGIŁA I. — W polu czerwonym — na mogile srebrnej sześcienniej z podstawą — trzy krzyże: jeden na wierzchu stojący, dwa z boku prostopadłe do pierwszego. Nad hełmem w koronie trzy lub pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z bardzo starych herbów na Litwie — używają go Andruszkiewiczowie, Bielewiczowie, Bychowcowie, Bogdanowiczowie, Dowgirdowie, Montwillowie, Solouchowie, Stankiewiczowie, Wysocey i Zodejkowie. *Paprz. Okol.; Kofał.; Nies.; Piek.*

MOGIŁA II. — W polu czarnym na srebrnej mogile — trzy złote krzyże jeden na wierzchu dwa prostopadłe doń. Nad hełmem w koronie trzy lub pięć piór strusich. Labry czarne podbite srebrne. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Nies.; Małach.; Sieb. IV. 14. 19.*

MOHYŁA I. — W polu czerwonym — dwie szable rękojeściami do góry ukośnie skrzyżowane, a dołu złotymi buławami czy jelicami przekrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny wołoskiej hospodarskiej, z której Hieronim indygenat w Polsce otrzymał r. 1593, następnie Jerzy, metropolita wołoski, Symeon, hetman mołdawski r. 1598. *Vol. Leg. II. 1449; Małach.; Okol.; Nies.; Bork.*

MOHYŁA. — Na tarczy sześciokątnej w polach I błękitnym — między słońcem z prawej a półksiężycem z lewej — głowa bawola czarna z gwiazdą między rogami pokrytymi koroną królewską i z pierścieniem w nozdrzach, w środku którego dwie szable końcami u dołu przekrzyżowane, (*herb Wołoski*); w II czerwonym — dwie szable ukośnie skrzyżowane z końcami u dołu przekrzyżowanymi (*herb Mohyłów*); w III czerwonym — trzy kopie złote w gwiazdę (*Jelita*); w IV czerwonym — na gałązce orzeł w lewo, w prawo zwracający się, z krzyżem złotym ukoronowanym w dziobie; w V czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców miecz ostrzem na dół (*Ostoją*); w VI błękitnym nad uchem kotłowym — miecz końcem na dół (*Nowina*). Nad mitrą książęcą szable z buławą ukośnie skrzyżowane. Herb Hieremiego Mohyły, którego hetman i kanclerz Zamoyski ugruntował na gospodarstwie wołoskiem. Pierwszy jest herb wołoskiej ziemi, drugi ojczysty, trzeci Zamoyskiego — ostatnie trzy z koligacyi z różnemi domami *Nies. i z rysunku przedstawiającego herb Piotra Mohyły, metropolity kijowskiego w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

MOHYŁA III. — Podajemy jeszcze odmianę opisaną w słowniczku heraldycznym Krzyżanowskiego. *Krzyż.*

MOJSIEJ, Mojsiejewicz. — W polu barwy niewiadomej — nad sześciopromienną gwiazdą — półksiężyc z krzyżem we środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb z XVI wieku. *Z rękop. Jerzego Mojsiejewicza z r. 1623; Bork. prap.; zapiski WP. Dziadulewicza.*

MOL, Mohl cz. Trzy Krety albo Żaby. — W polu czerwonym — trzy srebrne krety albo żaby: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między dwoma czerwonymi skrzydłami — kret albo żaba. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny prawdopodobnie niemieckiego pochodzenia von der Mohl, w prowincjach nadbałtyckich zdawna osiadłej. Rietstap wymienia rodzinę holenderską Molów z trzema kretami w herbie. *Nies.; Bobr. prap.; Riet.; Sieb. III, 11. tekst 367 tabl. 136; Bork.*

MOLENCKI. — W polu srebrnym — serce czerwone z którego wyrastają trzy lilie. Nad tarczą korona. Herb Molenckich niewiadomego pochodzenia. *Z panegiryku z XVIII wieku w księgozbiorze ord. hr. Krasieńskich.; Kur.; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicza.*

MOLSDORF. — W polu błękitnym — głowa łabędzia z kulą w dziobie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Józefowi Weller von Molsdorf 6 Sierpnia r. 1811 przez króla saskiego jako b. księcia warszawskiego. Wygasła rodzina turyngska Molsdorf przezwana Waller używała podobnego herbu. Herb rodziny zapisanej do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. sal. pol.; Chroński, Album N. 295; Bork.*

MOMOT. — Na tarczy — róg jeleni. Herb średniowieczny rodziny małopolskiej używającej herbu podobnego do herbu szląskich Biberszteińów. Z pieczęci Sąda, kasztelana sandomierskiego, z r. 1334, przechowanej w muzeum książąt Czartoryskich w Krakowie. *Heraldyka Pięk. 244, 245.*

MONCZ. — W polu srebrnym nad złotą literą **M** — strzała złota żelźcem do góry u dołu rozdarta, w środku przez pierścień przewleczone. Herb Bucewiczów na Żmudzi w XVIII stuleciu. *Kur.; Z dyplomu wydanego przez deputację wileńską Hipolitowi Bucewicowi 8 Sycznia r. 1799; Bork.*

MONKIEWICZ I cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem na barku między dwiema gałązkami palmowymi położonym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Monkiewiczom na Żmudzi według opisu Niesieckiego. *Kojał.; Nies.; Pięk.; Bork.*

MONKIEWICZ II. — W polu błękitnym — podkowa barkiem do góry z krzyżem we środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana według Kojałowicza. *Kojał.; Nies.*

MONTELUPI, Wilczogórski. — Na tarczy czterodzielnej w polach barwy niewiadomej, w I i II — orzeł, w III nad górą — gwiazda, w IV — trzy pasy czy belki poprzeczne. Herb rodziny włoskiej Montelupi de Mari, z której Sebastyan i Karol 12 Czerwca r. 1567 indygenat od króla polskiego Zygmunta Augusta otrzymali, potwierdzony r. 1574 Waleryuszowi przez Henryka, króla polskiego na koronacy; przetłumaczone nazwisko Wilczogórski przybrał za zezwoleniem króla Stefana 20 Lutego r. 1585 tenże sam Waleryusz, dyplom wydał Zygmunt III, w Krakowie r. 1588. Wszystko to oblatowane na sejmie w Warszawie 15 Października r. 1611. U Krzyżanowskiego zamiast góry w polu III jest taczka. *M. Kor. 154 f. 128; Nies.; Krzyż.: Czarn. II. 168; Bork.*

MONTOWT I cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna ze złotym krzyżem na barku, ze środka lewo-ukośnie strzała przeszyta. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Montowtom na Litwie, różniąca się od odmiany przysługującej Tołoczkom tylko ilością piór strusich nad hełmem w koronie. *Kojał. 222; Nies.*

MONTOWT II cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym — między sercem a podkową z krzyżem złotym kawalerskim na barku — złota kusza z cięciwem. Nad hełmem trzy srebrne strzały w wachlarz żelźcami do góry. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Montowtom, rodzinie pochodzenia litewskiego w Prusiech wschodnich osiadłej, opisana w źródłach niemieckich. *Sieb. III. 2. 320; Riet.*

MONTREZOR, (Montrésor). — Na tarczy ściętej w polu górnem mniejszem błękitnym—dwie głowy brodate ukoronowane; w dolnem czerwonym—lew złoty. Nad tarczą korona. Nadany Stanisławowi Montresor r. 1768, potwierdzony 24 Maja r. 1781, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. VII. 802; M. Lit. ks. 220, 215; Bork.; zapiski WP. Jackowskię.*

MONTYGAJŁO, Montigajło cz. Korzboę odm. — W polu czerwonym pod pięciolistną różą srebrną — trzy ryby w lewo jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Montygajłom na Żmudzi, z których Budold z innemi panami podpisał unię Litwy z Polską w r. 1401. *Kołat.; Nies.; Bork.*

MORA I, Mory, Morowa, Murzynowa. — W polu czerwonym — głowa czarna murzyńska ze srebrną przepaską na około skroni. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów naszych, u Długosza zwany Morowa, w zapiskach sądowych, z których najdawniejsza z r. 1412 zwany—Mory. Na Szlązku była rodzina Morzynów, patrz u Siebmachera. *Dług. Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Heraldyka Piek.; Sieb. VI. 8. I.*

MORA II. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 19.*

MORA III. — W polu złotem — murzyn w czarnej sukni z przepaską srebrną na głowie, strzelający z łuku w prawo. Nad hełmem dwie strzały bez opierzenia do góry żelźcami od siebie. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca Morom (*von Mohr*) w Prusiech w XVII stuleciu. Niesiecki za Bielskim zdaje się mylnie przypuszczać, że herb ten przyszedł z Włoch do Polski; przytacza także hiszpana Antoniego Mora, żyjącego w Polsce w połowie XVI wieku. *Nies.; Sieb. VI. 4. 37; Bork.*

MORA IV, Mory, Morowa. — Na tarczy — głowa ludzka w lewo. Z pieczęci nieznanego Mikołaja, arcybiskupa gnieźnieńskiego w XV stuleciu, przechowanej w zbiorach Smoniewskiego w Akademii Umiejętności w Krakowie. *Heraldyka Piek. 186.*

MORAWICKI, (Morawitsky) herbu Topór odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV srebrnych — trzy serca czerwone: dwa i jedno, w II i III czerwonych — topór srebrny rękojęścią na dół. Nad hełmem w koronie—między rogami jeleniemi topór. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia polskiego na Szlązku w XVII stuleciu osiadłej. Idą od Tęczyńskich, od Morawicy w krakowskim nazwisko wzięli, na przykład jako Jan, piszący się już z Morawicy w r. 1370. Baronowie czescy od r. 1695, 1708, 1718, hrabiowie bawarscy 1757, 1809, 1812, wygaśli r. 1875. *Dług.; Nies.; Sieb. VI. 8. I. 52, VI. 11. 26 i VII. 3.*

MORAWICKI II. — W polu srebrnem — trzy serca czerwone dwa i jedno. Nad hełmem w koronie róg jeleni. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przyjęty przez Morawickich polskiego pochodzenia i herbu Topór, po osiedleniu się na Szlązku. *Sieb. IV. 11. 26; VI. 8. I, 52.*

MORAWICKI III. — Podajemy jeszcze jedną odmianę powyższych. *Gril.-Hild*

MOROCHOWSKI cz. Ostrowiec albo Korczak odm. — W polu czerwonym — nad trzema srebrnymi wrębami ku dołowi stopniowo zmniejszającemi się krzyż złoty u dołu zakończony wąsami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herbu tego Okolski nie umiał nazwać,

pisze Darowski; jest to zaś Kostrowiec z dodatkiem wrębów, dla których Niesiecki podciągnął niniejszą odmianę pod Korczaka. Okolski równie jak Niesiecki nazywa wąsy u krzyża pagórkami pomimo, że pierwszemu rysunek tych pagórków przypominał strzałę Odrowąża. Odmiana przysługująca Morochowskim na Rusi w XVII stuleciu *Okol.; Nies.: Dar. tekst. str. 19 tabl. V N. 67; Bork.*

MOROZEWICZ, Morozowicz cz. Jelita odm. — W polu czerwonym — trzy kopie w gwiazdę. —środkowa żeleźcem na dół, boczne ukośnie na pierwszej skrzyżowane. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie strzałą w poprzek przeszyte. Nadany Mateuszowi Morozewiczowi 6 Lutego r. 1782. *Kauc. ks. 45, 46 f. 62; Poca. szl. gal.; Bork.; sapiski WP. Jackowskiego.*

MORSKI Hrabia I cz. Topór odm. — W polu czerwonym — srebrny topór złotą rękojeścią na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — topór ostrzem utkwiony, lewo ukośnie rękojeścią do góry. Labry czerwone, z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Herb rodziny z Morska w krakowskim, według Okolskiego od Nekandów Toporczyków idą. Z jednej gałęzi Aleksander i Ignacy otrzymali tytuł hrabiowski austriacki w r. 1784 od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. Linia hrabiowska wygasła. *Paprz.; Okol.; Nies.; Poca. szl. gal.; Grit.-Hild.; Sieb. IV, 11. 95; Hefn.; Bork.*

MORSZTYN, Morstin, Morstein, Morrinstein, Mondsztern. — W polu błękitnym — nad złotym półksiężycem sześciopromienna złota gwiazda. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — na ogonie pawim półksiężyc z gwiazdą. Herb rodziny mieszczańskiej krakowskiej pochodzącej z Bawarii. Pierwszy znany przodek tej rodziny Bartko Morrinstein w XIV stuleciu; — wnuk tegoż *senior-mercatorum* r. 1410. Nobilitowani r. 1492. Później piszą się z Raciborska. W XVII stuleciu dwóch synów Krzysztofa, starosty filipowskiego, założyły dwie gałęzie ziemczale, dotychczas kwitnące w Prusiech, atoli Leliwy srebrnej używają w czarnym polu. W tym też wieku rodzina Morstinów bardzo się wzmogła w Rzeczypospolitej i do wysokich dostojęństw doszła. Ludwik i Filip Morsztynowie byli na liście imiennej osób, którym dozwolono w Rosji używać tytułu hrabiowskiego r. 1824. *M. Kor. 56 f. 47; Dług., Lib. Ben. II, 5; Paprz.: Helcel t. II, 3662. Jahrb des Deutsch. Adels; Nies.; Poca. szl. gal.; Kos. I 66; Bork. na 1898.*

MORTEŚKI I, Mortangen cz. Orle nogi. — W polu czerwonym — dwie nogi orle srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie takie same nogi odwrócone do góry. Herb rodziny z Mortęgi w XIV stuleciu w Prusiech zachodnich osiadłej już zgastej. *Nies.; Sieb. VI. 4. 37; Bork.*

MORTEŚKI II. — W polu złotem — dwie nogi orle czerwone ukośnie skrzyżowane szponami na dół. Nad hełmem takie same nogi odwrócone do góry. Labry czerwone podbite złotem.

MORYCÓW. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — murzyn srebrny chustką w koło bioder przepasany, z młotem w rękach do góry wzniesionym; w lewym czarnym — na pniu, jakby trzy ćwieki srebrne. Nad hełmem w koronie — ręka goła w łokciu zgięta, młot trzymająca. Herb rodziny Koniar, zapisanej do szlachty Królestwa Polskiego po ogłoszeniu prawa z r. 1836 o nabywaniu szlachectwa. *Spis szl. pol.; Chraquiński, Album 533; Bork*

MORYKONI I, (*Moriconi*). — Na tarczy — pięć pasów poprzecznych. Nad hełmem w koronie — pół charta. Herb rodziny włoskiego pochodzenia z Florencji i Lubeki, w XVII stuleciu w Polsce osiadłej. Pierwszego Fredjana Moriconi wspominają konstytucje z r. 1659 i 1661 z powodu pożyczonych sum znacznych na zapłacenie żołdu wojsku litewskiemu. Synowców jego Scypiona i Jana Karola przyjął do indygenatu Michał, król polski r. 1673, co potwierdził przywilejem Jan III, król polski na sejmie koronacyjnym. Według Żychlińskiego św. Franciszek z Assyżu należał do tego rodu. *Vol. Leg. V. 152; Nies.: pieczęć starosty witkomirskiego Morykoniego na dokum. z r. 1784 w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego; Bork.; Żychl. II.*

MORYKONI II. — Na tarczy dwudzielnej w polu srebrnym prawem — cztery zielone pasy fal morskiej (*unda marina*, jak zwie Niesiecki); w lewym srebrnym — orzeł czarny ukoronowany w wstęgą błękitną prawo-ukośnie, na której trzy złote gwiazdy. Na 1 tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym pół charta w lewo, w drugim głowa murzyńska po ramiona z białą chustą naokoło skroni. Labry z prawej zielone, z lewej czarne — podbite srebrem.

Odmiana przysługująca Moriconim, według Niesieckiego na mocy przywileju Jana III króla polskiego, z r. 1676 potwierdzającego indygenat i prawa szlacheckie i zezwalającego na połączenie herbu Moriconich z herbem macierzystym Pucini. W tymże przywileju nadmieniono, że Janowi Baptyście Pucini, niegdyś jeszcze Zygmunt August, król polski, udzielił indygenatu w Polsce. *Vol. Leg. V. f. 445; Nies.; Matach.; Riet.; Bork.*

MOSTOWSKI Hrabia cz. Dołęga odm. — W polu błękitnym — ze środka podkowy srebrnej z krzyżem kawalerskim złotym na barku strzała srebrna żeleźcem na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—skrzydło czarne przeszyte strzałą. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej z Mostowa w plockiem, z której jedna gałąź na Litwie w XVIII stuleciu osiadła — z niej Edward Atinogen Józef Paweł, syn Józefa, synowiec Tadeusza, ministra spraw wewnętrznych księstwa warszawskiego, pan na Cerkliskach i Łuczaju na Litwie, otrzymał w Rosji 6 Października r. 1843, tytuł hrabiowski, rzekomo na mocy dyplomu Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego z r. 1780. *Paprz.: Nies.; Not.; Kos.; Żychl. X; Bork.*

MOSZ, (Mosch). — W polu błękitnym — cztery sześciopromienne złote gwiazdy: jedna dwie i jedna, naczelną największą. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, na których na skrzydle błękitnym gwiazda złota. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Karolowi Mosch ze Lwowa c. k. radcy nadwornemu 16 Stycznia r. 1855 przez Franciszka Józefa, cesarza austriackiego. *Pocz. szt. gal.; Hefn.; Bork.*

MOSZCZEŃSKI Hrabia, Moszczyński cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta biała w koło związana z końcami na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym między rogami panna z przepasaną głową, w czerwonej sukni, oburącz trzymająca się rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują lwy złote. Herb rodziny kujawskiej ze Zbuszyna i Moszczenny, z której Konstanty otrzymał 18 Kwietnia r. 1788 tytuł hrabiowski galicyjski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego, a Stanisław i Franciszek potwierdzenie tego tytułu 30 Czerwca roku 1803; z obu tych linii hrabiowskich jeden tylko pozostał przedstawiciel męzki: hr. Edward. *Paprz.: Nies.; Grt.-Hild.; Sieb. III. 1. 21, IV. 14. 96; Kos.; Bork.*

MOSZYŃSKI Hrabia cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta srebrna w koło związana z końcami na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — między brunatnymi rogami jeleniami — panna z przepaską na głowie, czerwono ubrana, oburącz trzymająca się rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny z Moszna w lubelskiem w XVI stuleciu osiadłej, z niej August, marszałek wielki koronny, i Fryderyk, stolnik wielki koronny, syn Jana Kantego i Fryderyki Aleksandry de Cosel, córki Augusta III, (Kozłówny, jak ją zwie Niesiecki), otrzymali w r. 1730 tytuł hrabiowski saski. Tytuł po mieczu wygasi. *Nies.; Kos. I. 186; Bork.*

MOZERKO cz. Dąbrowa odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna ze strzałą bez opierzenia żeleźcem do góry na barku przekrzyżowaną, gwiazdą sześciopromienną we środku i krzyżem złotym przy każdym ocelu. Nad hełmem w koronie—skrzydło czarne w lewo, strzałą przeszyte. Odmiana przysługująca Mozerkom na Litwie. *Kołat.; Nies.; Bork.*

MOZERKO II. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z półstrzałkiem na barku, gwiazdą we środku i krzyżem u każdego ocela. Nad hełmem w koronie—skrzydło czarne przeszyte strzałą. Odmiana poprzedniego z herbarza litewskiego, prawdopodobnie dokładniejsza niż Niesieckiego, który czerpał z Kojalowicza, a jednak inaczej trochę opisał. *Kołat. 39.*

MROCZEK, Mrocki cz. Dąbrowa odm. — W polu czerwonym — podkowa srebrna z trzema krzyżami kawalerskimi złotymi po jednym na barku i u każdego ocela. Nad hełmem w koronie—skrzydło przeszyte strzałą. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Mroczkom, którzy się Mrockiem i Kamińskimi nazywali. W Prusiech w XVII stuleciu w szlacheństwie potwierdzeni. *Sieb. VI. 4. 38.*

MŚCIGNIEW. — Na tarczy czterodzielnej w polu I srebrnym — półtora krzyża czerwonego bez prawego dolnego ramienia; w II błękitnym — podkowa z krzyżem kawalerskim złotym na barku i strzałą ze środka na dół żeleźcem zwróconą, w III czerwonym — strzała srebrna

dwa razy przekrzyżowana — w IV srebrnym na zielonej murawie rycerz zbrojny z pióropuszem na hełmie na mieczu oparty i tarczą pierś zakrywający. Nad hełmem w koronie — ręka zbrojna złota z mieczem. Nadany 31 Lipca r. 1844 Aleksandrowi Daszewskiemu, synowi Franciszka który przed rokiem 1815 otrzymał szlachectwo. *Sp. sal. pol.; Chroński, Album 560; Dypl. oryg.; Bork.*

MŚCISZEWSKI cz. Sas pruski. — W polu błękitnym — pod dwiema sześciopromiennymi gwiazdami i półksiężycem srebrnym rogami na dół—strzała żelźcem do góry. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie kaszubskiej, zwiążcej się Grabla, w Prusiech zachodnich zdawna osiadłej, od dóbr Mściszewice nazwisko biorąca. *Pap.: Nies.; Sieb.; VI 9. 38; Bork.*

MULTAN. — W polu zielonym pod rogami złotego półksiężyca — dwa bułaty rękojeściami do góry ukośnie skrzyżowane między trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami: dwiema z boków a trzecią u spodu. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna z bułatem Labry zielone podbite złotem. Nadany Remigiuszowi Demeszkan, synowi Pantalejmona, radcy kolegialnemu, byłemu naczelnikowi wydziału komend inwalidów z byłych weteranów polskich, do dziesiątego okręgu straży wewnętrznej przydzielonych z Art. II ustępu 2-o 5 Listopada r. 1861. *Chroński, album, str. 573; sapiski WP. Bisiera.*

MUNKENBEK, (Munckenbeck) albo Jeleń biały. — W polu zielonym — jeleń srebrny z łapą przednią prawą podniesioną. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Henrykowi Munkenbeck przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790 potwierdzony 10 Grudnia r. 1791. *Vol. Leg.; Kanc. ks. 98 f. 85; Bork.*

MURDELIO. — W polu czerwonym pod sześciopromienną gwiazdą — półksiężyc złoty z krzyżem między rogami. Nad hełmem w koronie—pół srebrnego gryfa. Herb ten jakoby w XV stuleciu z Kroacyi przez Murdelia do Polski przyniesiony został. Od niego Młodowscy i inne rodziny. *Biel.; Papr.; Okol.; Kofał.; Nies.*

MURYSON. — W polu srebrnym — trzy głowy murzyńskie z przepaską srebrną koło skroni. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny angielskiego pochodzenia Morison de Manners, w braclawskim osiadłej w XVII stuleciu. Wilhelm i Albert, synowie Jakóba — indygenat polski otrzymali r. 1676. *Nies.; Sieb. IV. 14. 20; Bork.*

MUSIATA. — Na tarczy — trzy krzyże równoramienne. *Arch. Sang. III. 39; sapiski WP. Dziadulewicza.*

MUSKATA I. — W polu błękitnym — dziewięć lilij złotych po trzy rzędem. Herb jakoby Muskaty, biskupa krakowskiego według Długosza w Liber Beneficiorum i Starowolskiego podany. Według najnowszych źródeł okazuje się to mylnem — poniżej pod Muskatem II dajemy herb, którego istotnie używał ten biskup. *Nies.*

MUSKATA II. --- Na tarczy dwudzielnej w polu prawem trzy kule czy też trzy róże (rysunek nie jest dość wyraźny) jedna nad drugą, w lewem zaś trzy korony jedna nad drugą, albo dwie i jedna. Według pieczętek biskupa Muskaty z r. 1296 i 1300: pierwszej z archiwum klasztoru Ś-go Andrzeja, drugiej z archiwum księży Cystersów w Mogile. Długosz błędnie więc opisał herb tego biskupa w Liber beneficiorum. *Herald. Piek. 186, 187.*

MUSTACA Baron (Mustatza). — Na tarczy ściętej z mniejszą tarczą błękitną w środku na której kotwica złota ukoronowana—w polu górnym dwudzielnym—w polach srebrnych po jednej gwiazdzie sześciopromiennej błękitnej, w dolnym zaś—na falach błękitnych statek żaglowy. Nad koroną baronowską trzy hełmy: w pierwszym—między dwiema trąbami w połowie naprzemian błękitnymi i złotymi—błękitna gwiazda, w środkowym—orzeł dwugłowy czarny, w trzecim, między dwiema trąbami w połowie i naprzemian błękitnymi i srebrnymi—kotwica złota. Labry błękitne, z prawej złotem z lewej srebrem podbite. Nadany z przydomkiem z Sadogóry Teodorowi Mustatza, właścicielowi na Bukowinie, z szlachectwem galicyjskim i tytułem baronowskim 27 Stycznia roku 1821. *Pocz. sal. gal.; Kofał.; Riet.; Bork.*

MUŚNICKI cz. Przyjaciół odm. lub Sowity. — W polu błękitnym — na czarnej misie — dwa serca czerwone, strzałą lewo-ukośnie przebite. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Muśnickim czyli Daborom albo Dawborom na Muśnikach w Wielkim Księstwie Litewskim. Dalej wyżej str. 88, rysunek odmienny przysługujący Daborom przydomku Muśnicki. Niniejsza odmiana znajduje się na dyplomie Józefa Napoleona Muśnickiego, dziedzica wsi Dziwle, wylegitymowanego w gubernii kaliskiej 19 października r. 1844. *Kofał. 246; Nies. III. 314 i VI. 495; Dyplom; Bork.*

MYCIELSKI Hrabia cz. Dołęga odm. — Na tarczy srebrem obramowanej, w polu błękitnym — ze środka srebrnej podkowy z krzyżem kawalerskim złotym na barku — strzala ze złotem opierzeniem, żeleżem na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — skrzydło strzala przeszyte. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny sieradzkiej z Mycielina, z której główna gałąź do Wielkopolski się przeniosła. Z niej jedna linia synów Michała, starosty konińskiego, zmarłego w r. 1815, otrzymała w osobie Józefa tytuł hrabiowski pruski 20 czerwca r. 1822, potwierdzony dla braci Stanisława, Teodora i Alfreda w Pruszech, w Austrii zaś dla Franciszka 16 kwietnia r. 1869. *Nies.; Not.; Kos.; Gril.-Hild.; Sieb. III. 1. 22, IV. 14, 96; Żychl. V; Bork.*

MYSZKOWSKI I Margrabia cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy srebrnej — krzyż czerwony, między ramionami którego cztery czarne orły z dziobem i szponami czerwonymi do siebie zwrócone; na związaniu krzyża tarcza pięciodzielna, na niej w poletkach I i IV czerwonych — lew złoty (*herb Lombardyi*); w II i III złotych — trzy pasy poprzeczne czerwone (*herb Gonzagów*), w V błękitnym — podkowa złota z krzyżem kawalerskim złotym między ocelami do góry zwróconymi (*herb Myszkowskich*). Herb rodziny w krakowskim, piszącej się z Mirowa i Przeciszowa, mającej pochodzić od naturalnego syna jednego z książąt oświęcimskich, w XV stuleciu już licznie rozrodzonej od początku XVI stulecia do pierwszorzędnego znaczenia doszłej w Rzeczypospolitej. Z nich Piotr, biskup krakowski, poprzednio podkanclerzy koronny, zebrawszy ogromne sumy, skupił wiele dóbr a między innymi miasto Pinczów od Oleśnickich, i te umierając legował dwóm synowcom swoim: Piotrowi, wojewodzie rawskiemu i Zygmuntovi, marszałkowi wielkiemu koronnemu, którzy z tych dóbr utworzyli ordynację zwaną pinczowską, zatwierdzoną przez sejm r. 1601. Do tej ordynacji dodał marszałek Zygmunt tytuł margrabiowski na Mirowie, który otrzymał od Papieża Klemensa VIII w r. 1595, a przypuszczony do rodziny i herbu Wincentego Gonzagi, księcia Mantuańskiego, herb i nazwisko adoptującego dołączył do swoich i przekazał je swoim potomkom następującym na ordynację. Ci tedy nosili tytuł margrabiów z Mirowa Gonzagów Myszkowskich. Do ordynacji, w razie zgaśnięcia potomka jej założycieli, przypuszczone było potomstwo Piotra, kasztelana lubelskiego, a gdyby to zgasło, potomstwo Anny, najstarszej z córek marszałka Zygmunta, zaślubionej kasztelanowi Mikołajowi Komorowskiemu. Z założycieli ordynacji wojewoda Piotr, umarł bezpotomny, potomstwo Zygmunta zgasło w r. 1653 w pierwszym już pokoleniu. Z potomków kasztelana Piotra, którzy według przepisów ordynacji odziedziczyli ją po zgasłej linii marszałka Zygmunta, ostatni po mieczu Józef Władysław, kasztelan sandomierski, zmarł r. 1727, zostawiwszy z żony Heleny ks. Czartoryskiej z gałęzi Koneckich, córkę Anastazyę, zaślubioną Michałowi Jordanowi, wojewodzie braclawskiemu. Ten chciał zająć ordynację jako spadek po swej żonie, ale wystąpił ze swym prawem Franciszek hr. Wielopolski, wojewoda krakowski, jako przez babkę Annę Komorowską, córkę marszałka Zygmunta, właściwy jej dziedzic; ordynacja przyznana mu została wyrokiem trybunału lubelskiego w r. 1729, a jego synowi Karolowi, konstytucją sejmu r. 1768. Pobożne linie Myszkowskich istniejące dotychczas odsunięte zostały na zasadzie przepisów erekcyjnych tej ordynacji; — Niniejszą wzmiankę prawie dosłownie z Kosińskiego zapożyczyłem. *Nies.; Kos. I. 630; Sieb. I. 3. III. 107.*

MYSZKOWSKI II Margrabia cz. Stary koń odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV srebrnych — krzyż czerwony, między ramionami którego cztery czarne orły z dziobem i szponami czerwonymi, do siebie zwrócone — na związaniu zaś krzyża tarcza czterodzielna, na niej w poletkach I i 4 czerwonych — lew złoty (*herb Lombardyi*), w 2 i 3 złotych — trzy pasy poprzeczne czarne (*herb Gonzagów*), — w polach II i III błękitnych — nad podkową złotą z krzyżem złotym między ocelami do góry zwróconymi — jastrząb naturalny z podniesionymi skrzydłami (*herb Myszkowskich*), w V czerwonym — koń srebrny ze złotymi podkowami i czarnym poprzęgiem (*herb Wielopolskich*). Nad środkową czyli V-tą tarczą korona hrabiowska z utkwionym srebrnym toporem o złotej rękojeści. Nad ogólną tarczą margrabiowska korona. Godło: FRANGAS NON FLECTAS. Herb seniora domu hrabiów Wielopolskich, powstały przez odziedziczenie ordynacji pinczowskiej w r. 1729, potwierdzone konstytucją z roku 1768. *Z pieczętki Zygmunta Hrabiego Wielopolskiego, Margrabię na Mirowie Gonzagi Myszkowskiego, wielkiego łowczego dworu rosyjskiego.* Herb rodziny małopolskiej od mieszczan krakowskich Bochnarów pochodzącej, z której Jan w połowie XV stulecia zaślubiony z dziedziczką majątku Wielopole w krakowskim wziął nazwisko Wielopolski; — z jego potomków Jan, syn Kacpra, podkomorzego krakowskiego, zmarłego w r. 1668, wojewoda krakowski, pierwszy ze swej rodziny zasiadł

w senacie, otrzymał od Ferdynanda III, tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego na Pieskowej Skale 29 Listopada r. 1659; syn jego Jan, kanclerz wielki koronny, szwagier Jana III (przez zaślubienie 3-o voto Maryi margrabianki d'Arquien, siostry królowej Maryi Kazimierzy) zaślubił, 2-o voto Krystynę Komorowską, kasztelanę oświęcimską, mającą prawo do dziedzictwa ordynacji pinczowskiej Myszkowskich przez swą babkę Annę z Myszkowskich Komorowską, córkę Zygmunta, marszałka wielkiego koronnego, założyciela tej ordynacji. Jakoż po zmarłym roku 1727 bez potomka męzkiego Józefie Władysławie, kasztelanie sandomierskim, ostatnim z linii margrabiów Myszkowskich herbu Jastrzębiec odmienny, Franciszek Wielopolski, wojewoda krakowski, syn kanclerza Jana z Komorowskiej, wygrawszy proces z Jordanami, do tej ordynacji po kądzieli roszczeniemi prawa, wyrokiem trybunalskim z r. 1729 odziedziczył ordynację, i wzięwszy tytuł do niej przywiązany, pisał się z hrabiów Wielopolskich, margrabią z Mirowa Gonzagą Myszkowskim. Z Wielopolskich drugim ordynatem był Karol, chorąży wielki koronny, trzecim Franciszek, czwartym Józef; — tenże korzystając z zamieszek krajowych i przyzwolenia Fryderyka Augusta, księcia warszawskiego, rozsprzedał dwie trzecie ordynacji. Aleksander, bratanek jego stryjeczny, późniejszy wiceprezes rządu cywilnego Królestwa Polskiego, po długim procesie z nabywcami nieprawnie rozwiązanej ordynacji pinczowskiej, został piątym przedstawicielem tejże, po nim zaś margrabia Zygmunt, syn jego, wielki łowczy dworu rosyjskiego, jest szóstym ordynatem. Potwierdzenie tytułu świętego państwa rzymskiego w Galicyi nastąpiło 22 Czerwca 1788, potwierdzenie tytułu hrabiego świętego państwa rzymskiego w Rosyi wraz z prawem używania tytułu markiza czyli margrabiego Gonzagi Myszkowskiego dla każdego nowego ordynata 12 Listopada r. 1879. *Dług., Lit. Ben.; Papr.; Okol.; Nies.; Kos. I 628 i III. 622; Żychl. IX; Caarn.; Bork.*

MYSZKOWSKI Margrabia III cz. Starykoń odm. — Odmiana poprawna

MYSZKOWSKI Margrabia IV cz. Stary koń odm. — *Z pieczęci na dokumencie podpisanym przez Karola Wielopolskiego w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

MYSZYŃSKI cz. Klamry odm. — W polu czerwonym — trzy klamry srebrne w gwiazdę — środkowa prosto, boczne ukośnie skrzyżowane, wszystkie hakami w prawo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Myszyńskim na Litwie, którzy z sieradzkiego tam się przenieśli. *Nies.; Bork.*

MYSŁEŃC. — W polu błękitnym — pomiędzy trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami jedną u góry a dwiema z boku — skrzydlaty kij Merkurego. Nadany Antoniemu Bader, *kanclerzowi szkół wydziałowych* 7 Sierpnia r. 1832. *Sp. szl. pol.; Dz. praw; Chrzepicki, Skorowidz i Album N. 487; Bork, str. 11.*

MYSŁIKOWSKI. — Na tarczy ściętej — w polu górnym szachownica ukośna czarno-złota, *pole dolne* błękitne. Herb rodziny Myślikowskich. Byli Myśleccy herbu Wczele w Wielkopolsce. *Niewiemy czy te rodziny mają co wspólnego. Chrzepicki album 368.*

NABIAŁEK. W polu błękitnym — w środku podkowy ocelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym bez prawego ramienia na barku — krzyż kawalerski złoty. Nadany wraz z *notacją* Mikołajowi, synowi Stanisława i Doroty, Nabiałkowi, mieszczaninowi łukowskiemu, przez Zygmunta III, *króla polskiego*, 2 Maja r. 1596. *M. kor. ks. 140 f. 160; zapiski WP. Jackowskiego.*

NABRAM I. Nabra, Nabry, Abram, Waldorf, Wendorf, Stańczowie. — Na tarczy — trzy słupy srebrne naprzemian z trzema czarnymi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Łaby* czarne podbite srebrem. Herb bardzo stary w Prusiech, zdaje się identyczny z herbem Hondorf, *(patrz wyżej str. 187)*. Herb ten według źródeł niemieckich, służył rodzinie szlacheckiej Waldorffów. Jednemu z *przodków* na imię było Nabram; zawołanie Waldorf, podaje Długosz w „Klejnotach” i w „Liber Beneficiorum”. *Zawołanie* r. 1456 zwie ten herb Stańczowie. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. III. 2. 482; Mat.; Heraldyka Piek. 169, 170.*

NABRAM II. Na tarczy — trzy słupy czarne naprzemian z srebrnymi. Nad hełmem *zawołanie* trzy lub pięć piór strusich. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 20.*

NABRAM III. — W polu srebrnym — trzy pasy prawo-ukośnie czarne. Odmiana z herbarza Ambrożka z r. 1572, przedrukowanego w Krakowie r. 1882 staraniem WP. Władysława Bartynowskiego, antykwarysta. *Ambr.: Herald. Piek. 170.*

NABRAM IV. — W polu czarnym — słup srebrny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Małach.; Jag.*

NABRAM V. — Na tarczy — sześć słupów: złoty, czerwony i srebrny po dwa razy ułożonych i pasem błękitnym prawo-ukośnym przeciętych. Nad hełmem w koronie trzy lilie kwitnące na łodygach z liśćmi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana herbu Hondorf. Zobacz Księgę Herbową str. 187. *Nies.: Bobr.; Duńca.; Sieb. IV. 14. 20.*

NACHTIGAL. — W polu błękitnym — na zielonym trójpagórku — drzewo z gałęzią, na której słowik siedzi. Nad hełmem w koronie trójpagórek z drzewem i ze słowikiem. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z nobilitacją galicyjską według Hefnera Józefowi, według Hr. Borkowskiego Janowi Nachtigal, aptekarzowi z Zamościa r. 1786. *Hefn.; Riet.; Bork. przyp.*

NACHTRABA cz. Ślepowron odm. — W polu czerwonym — na barku złotej podkowy z krzyżem kawalerskim złotym — kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie podkowa złota ocelami na dół z krzyżem złotym na barku. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb. VI. 4. 33.*

NACKOWICZ. — W polu barwy niewiadomej znak . Herb Wasila Nackowicza z XVI stulecia na Litwie. *Rękopis z r. 1528 w WP. Bisiara.*

NADELWICZ, (Nadelwitz). — W polu czerwonym — na pagórku zielonym pod palmą — pies srebrny w obroży w lewo idący. Nad hełmem w koronie pod palmowym drzewem pies stojący w lewo jak na tarczy. Herb rodziny na Łużycach w XIV stuleciu licznie rozrodzonej, z której gałęź w Wielkopolsce osiadła i pisała się z Kręska. Linia ta od XVII wieku używała tytułu hrabiowskiego, który jej też potwierdzony został w Prusiech r. 1843, lecz wygasła po mieczu r. 1870. *Nies.; Grüt.-Hild.; Riet.; Sieb. III. 1. 17 i VI 8. II. 54; Bork.*

NADOBOWICZ. — W polu barwy niewiadomej — cztery laski z zakrzywionymi rękojeściami (które po włosku zwią się *scipiony*) ukośnie skrzyżowane — nad niemi u góry i między niemi w środku po jednej gałce. Herb Golimunta czy Golimina Nadobowicza, starosty żmudzkiego, z pieczęci na dokumencie z r. 1434. Według D-ra L'iekosińskiego ponieważ Golimunt do r. 1432 używał herbu Dębno, następnie zaś w r. 1434 ukazuje się na jego pieczętkach herb, którym się tu zajmujemy, ten ostatni równie jak pierwszy musiał być w Polsce używany przez który ród, do którego według prawa ówczesnego adoptowano Golimunta. *Herold z r. 1897; Heraldyka wiek. śred.; Piek. 246.*

NADZIEJA. — W polu czerwonym — nad ośmiopromienną złotą gwiazdą kotwica srebrna uchem do góry. Nad hełmem w koronie ośmiopromienna gwiazda złota między dwoma strusimi piórami. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Grusiewiczowi przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 29 Marca r. 1794. *Kanc. ks. 42a f. 338.*

NAGEL, Dorhagen — W polu srebrnym — czerwona sprzączka od ostrogi. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym między skrzydłem srebrnym i czerwonym — sprzączka czerwona jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny westfalskiej, przybyłej do Inflant w XV stuleciu. *Sieb. III. 11 tekst 375, tabl. 139.*

NAGRODA I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czerwonym — pod sześciopromienną gwiazdą — głowa czarna żubrza z pierścieniem w nozdrzach, w lewym błękitnym — złoty krzyż kawalerski. Nadany Józefowi Czekaerskiemu, doktorowi medycyny, za praktykę i krzewienie nauk lekarskich, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 8 Lutego r. 1820. *Oryg. dypl.; Dziennik praw 9 Lipca r. 1821; Chrański, Album 491; zapiski WP. Dziadulewicz.*

NAGRODA II. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnem — lewiesz srebrny lewo-ukośnie
▲ i sierp prosto; w dolnem zaś czerwonym — pod hełmem na mieczu końcem do góry prawo-
ukośnie leżącym — srebrny gołąb lecący z oliwną gałązką w dziobie. Nadany Janowi Gründlich,
poczmistrzowi w Lublinie, za dwadzieścia pięć lat gorliwej służby, przez Mikołaja I. cesarza rosyjskiego i króla
polskiego, 20 Marca r. 1823. *Chraquiński, Album 49; oryg. dypl.; Dziennik praw z 13 Lipca r. 1824; zapiski WP. Dzia-
dulewicza.*

NAGRODODAR. — W polu błękitnem — pod gwiazdą sześciopromienną złotą z prawej stro-
▲ ny u góry leżącej — jeleni wspięty, mieczem lewo-ukośnie przebity. Nad hełmem w koronie
trzy pióra strusie. Herb rodziny Szuwarek, zapisanej do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. szl. pol.; Chraqui-
ński, Album 532; Bork. prap.*

NAGURSKI I. — W polu błękitnem — podkowa ocelami na dół, przeszyta strzałą w środku
▲ przez bark żelazcem prosto do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Na-
gurskich w telszewskim. Hr. Borkowski w spisie szlachty wymienia ich na Żmujdzi w XVII i XVIII stuleciu jako
wspominanych przez Konstytucye. Z pieczęci lennego Nagurskiego, sędziego ziemskiego telszewskiego. Pieczęć
zawiera herby połączone: Nagurskich, podobny do Poboga Szyrmów, i Radziwiłłów. *Autograf w zbiorze Juliusza
hr. Ostrowskiego. Bork.*

NAGURSKI II cz. Pobóg odm. — W polu błękitnem — srebrna podkowa z krzyżem takim-
▲ że na barku, w lewej połowie, strzałą lewo-ukośnie do góry przeszyta. Nad hełmem
w koronie pół psa z obrożą w lewo. Herb Nagurskiego z dyplomu wydanego w gubernii wileńskiej roku
1820. *Bork.; zapiski WP. Brensteina.*

NALEWKA. — W polu czerwonym — srebrna nalewka. Nad hełmem w koronie trzy pióra
▲ strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb kilku rodzin litewskich: Hreblickich, Hrycewi-
czów, Narkowskich i innych. *Kołat. 179, Nies.; Bork.*

NALĘCZ I, Nałonie, Nałęcz jezioro, Pomłóć. — W polu czerwonym — chusta srebrna związana
▲ koło tworząca, z końcami na dół. Nad hełmem w koronie — między rogami jeleniemi panna
do kolan w czerwonej sukni z białą przepaską na głowie oburącz rogów trzymająca się. Labry
czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich, wedle heraldyków nie tego samego pocho-
dzenia co Nałęcz Czarnkowskich. W przywileju z r. 1505 chusta czyli przewiązka nazwana jest choczennicą,
Dr. Piekosiński znajduje tę nazwę mylną zamiast toczennica. *Krom.; Dług.; Papr.; Nies.; Mier.; Mat.; Loredan Lar-
chey, Armorial du XVs.; Laguna: Herald. Piek. 101. 370.*

NALĘCZ II. — W polu czerwonym — srebrna chusta koło tworząca i końcami na dół zwi-
▲ zana. Nad hełmem w koronie między rogami jeleniemi pół męża w białej szacie z prze-
paską białą na głowie, oburącz rogów trzymającego się. Labry czerwone podbite srebrem.
Odmiana przysługująca Lubodziejskim w chelmińskim w XVI stuleciu i Koczanom Koczanowskim w wilkomierskim
i w pińskim w XV stuleciu, którzy ją w Horodle przyjęli. *Kołat. I: Nies.; Sieb. IV. 14; Caarm.*

NALĘCZ III, (niezwiązany) Nałonie. — W polu czerwonym — chusta srebrna koło two-
▲ rzająca z końcami na dół założonemi jeden na drugim. Nad hełmem w koronie między jele-
niami rogami trzy pióra strusie przeszyte strzałą. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z naj-
starszych herbów naszych, początkowo w Wielkopolsce przysługiwał Czarnkowskim i Morawskim. Na wszystkich
średniowiecznych pieczęciach Nałęcz jest stale niezwiązany. *Papr.; Nies. III i VI; Heraldyka Piek. 101.*

NALĘCZ IV. — W polu czerwonym — chusta srebrna w koło związana końcami na dół.
▲ Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. *Kołat. 176.*

NALĘCZ V. — W polu czerwonym — pod krzyżem chusta srebrna koło tworząca z końcami
▲ do góry założonemi, w środku której sześciopromienna gwiazda. Odmiana przysługująca Ster-
pińskim, a także Zdzitowieckim na Litwie. *Kołat.; Nies.*

NALĘCZ VI. — W polu czerwonym — chusta srebrna z końcami u dołu założonemi jeden na drugim. Z roli marszałkowskiej z r. 1461 Mikołaja z Brzezia Lanckorońskiego, przechowywanej w Bibliotece arsenalskiej w Paryżu i wydanej w dziele Loredana Larchey. *Loredan Larchey, Armorial du XVs.; Heraldyka Piek. 101. 368.*

NALĘCZ VII. — W polu bez barwy — chusta w koło z założonemi u dołu końcami. Nad hełmem w koronie dwa rogi podobne do łosich. Labry. Z pieczęci Wojciecha Malskiego, wojewody łęczyckiego oraz Sędziwoja Ostroroga, wojewody poznańskiego, *Heraldyka Piek. 103.*

NALĘCZ VIII. — W polu bez barwy — chusta w koło związana końcami na dół — nad nią korona. Z pomnika w kościele stopnickim. *Heraldyka Piek. 103.*

NALĘCZ IX. — Według Ambrożka.

NAMIOT I. Kisiel, Świętołdycz. — W polu czerwonym — namiot obozowy biały otwarty, z kapą w czarne i srebrne łuski, i z krzyżem złotym w kopule na gałce. Nad hełmem w koronie trzy wieże murowane czerwone z blankami, średnia wyższa. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny rusko-kijowskiej Kisielów, przydomku Dorohinicki z Brusilowa na Wołyniu — mają oni pochodzić od Świętołdycza Kisiele. *Okol.; Kojat. 179; Nies. V. 95; Sieb. IV. 14. 41.*

NAMIOT II. — W polu czerwonym — między dwiema gwiazdami — namiot biały otwarty z kapą w czarne i srebrne łuski i z krzyżem złotym na gałce w kopule. Nad hełmem w koronie trzy wieże blankowane czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego *Kojat. 179.*

NAMIOT III. — Różni się od poprzedniego — trzema strusimi piórami zamiast wież w helmie. *Kojat. 179.*

NAPADZIEWICZ. — W polu błękitnym — pod trzema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami: jedna i dwie — półksiężyc złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany Dr. Mikołajowi Napadziejowiczowi Więckowskiemu ze Lwowa, adwokatowi, rektorowi uniwersytetu lwowskiego, 18 Kwietnia r. 1835 przez Ferdynanda I, cesarza austriackiego. *Pocz. sal. gal.: Hefn.; Riel.: Bork.*

NAPIWOŃ I. Napiwie, Napiwowie. — W polu złotem — jelenia głowa, między rogami której szary wilk siedzi z ogonem zadartym do góry, głowę w lewo zwracając. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry. Jeden z najstarszych herbów polskich, według naszych heraldyków przysługiwał Maciejowi Borkowi albo Borkowiczowi i jego potomkom Radzimskim i Gostyńskim. Pieczęć Maćka Borkowicza z jelenią głową bez wilka znajduje się na dyplomie z r. 1343. odrysowana w Kod. W Pol. Tom IV. Atoli pod Radzimskimi Niesiecki twierdzi, że pod nazwą Napiwon używają dwóch lisów czy wilków, jednego nad drugim, jak Borkowie sascy. Nazwę Napiwowie Paprocki przeczytał Napiwone i stworzył Napiwona, który nie istniał. Dodaje, że nikt inny ze szlachty polskiej nie używał tego klejnotu: mógł to być herb skombinowany Borków i Brochwiczów. Na to przypuszczenie naprowadza, że Paprocki w „Gniaździe cnoty” stawia wilka między rogami jelenia, którego w całości przedstawia. *Dług.; Papr.; Nies.: Mał.*

NAPIWOŃ II. — W polu złotem — jeleni noszący między rogami wilka. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana poprzedniego, nasuwająca myśl, iż herb ten mógł być połączeniem wilka, rodzowego znaku Borków z Brochwiczem. *Papr.; Nies.*

NAPIWOŃ III. — Na tarczy — między rogami jeleniami — litera **M**. Z pieczęci Maćka Borkowicza gdy był kasztelanem sądzkim r. 1343 na dokumencie w muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. *Heraldyka Piek. 187.*

NAPIWOŃ IV. — Na tarczy — jelenia głowa. Z pieczęci Józefa z Grodziszcz ziemianina wielkopolskiego z r. 1382. *Herald. Piek. 188.*

NAPOLSKI cz. *Niezgoda* odm. — W polu czerwonym — podkowa srebrna ocelami na dół, przesyta strzałą w prawo ukośnie do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana według Ms. o fam. pruskich przysługująca Napolskim w Prusiech. *Nies.*; *Sieb.* III. 2. 327; *Piek.*

NARĘBSKI. — W polu błękitnym — w środku podkowy srebrnej z krzyżem kawalerskim złotym na barku — strzała srebrna żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie skrzydło w lewo strzałą przesyte. Nadany Janowi Narębskiemu neoficie r. 1764 — 1775, potwierdzony 13 Maja roku 1780. *Kanc. ks.* 45. 46 f. 64.

NARUTOWICZ I. — W polu czerwonym — nad barkiem srebrnej podkowy — trzy strzały w wachlarz żelźcami na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przysługujący Narutowiczom na Litwie. *Dypl. gub. wil.* z r. 1833; *zapiski WP. Brensteina.*

NARUTOWICZ II. — W polu czerwonym — podkowa ocelami na dół, przesyta trzema strzałami żelźcami na dół do środka. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie, złote między czerwonymi. Odmiana według dyplomu wydanego w gubernii kowieńskiej 16 sierpnia r. 1833.

NARUTOWICZ III. — W polu czerwonym — podkowa ocelami na dół przesyta trzema strzałami żelźcami na dół: środkową prosto, bocznymi na krzyż ukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana według dyplomu wydanego 5 Października r. 1831 przez deputacyą szlachecką gubernii kowieńskiej. *Zapiski WP. Brensteina.*

NARZYMSKI cz. *Dolega* odm. — W polu błękitnym — w środku podkowy srebrnej z takimże krzyżem na barku — strzała czerwona żelźcem na dół. Nad hełmem skrzydło czarne barkiem w lewo, strzałą czerwoną w lewo przesyte. Labry błękitne. Odmiana przysługująca rodzinie Narzymskich z płockiego, którzy około roku 1820 posiadali Białuty aż do końca XVII stulecia. *Sieb.* III. 2. 38; *Bork.*

NATALIS cz. *Jelita* odm. — W polu czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę: środkowa końcem na dół, boczne ukośnie do góry skrzyżowane. Nad hełmem w koronie jastrząb. Nadany 20 Lutego r. 1585 przez Stefana, króla polskiego, Tomaszowi Natalisowi, kanonikowi krakowskiemu szlachcico wi dubrownickiemu z indygenatem, przy adoptacyi przez Stanisława Gomółńskiego, proboszcza poznańskiego scholastyka płockiego, kanonika krakowskiego i sekretarza królewskiego. *Paw.* *Źródła dziej.* XI. 266; *Piek.* 214-215.

NATARCZ I. — W polu czerwonym — nad murem między blankami — półstrzałek żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie ręka dzidę w lewo ukośnie do góry trzymająca. Stary herb litewskiej rodziny Natarców, po części na Litwie, po części na Wołyniu osiadłej — od majątku leżącego nad rzeką Bienią także Bienickimi zwanych. *Kołat.*; *Nies.*

NATARCZ II. — W polu czerwonym — strzała żelźcem do góry z pomiędzy dwóch kwadratów dołem połączonych. Nad hełmem w koronie ręka z dzidą w lewo-ukośnie do góry. Odmiana poprzedniego z Kojałowicza. *Kołat.* 181; *Piek.* 250 tabl. XII. N. 26.

NAWLICKI. — W polu złotem — w środku bramki w kształcie takim z piórem kogucim na barku — podkowa ocelami do góry i serce. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Początek herbu niewiadomy. *Chroński tabl.* XI.

NEJDORF, (*Neudorf*), Thumberg-Nowowiejski. — Na tarczy ściętej, w polu górnem złotem — pół czerwonego lwa z pierścieniem w łapach, w dolnem zaś — dwa pasy błękitne i dwa srebrne. Nad hełmem pół lwa czerwonego z pierścieniem w łapach. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiego pochodzenia zpoliszczonej — w XVI stuleciu w Prusiech osiadłej. *Sieb.* VI. 4. 39.

NEJHOF-LEJ, (Neuhoff-Ley). — W polu srebrnym — łańcuch z dwóch czarnych ogniwi i dwóch półogniwi od góry i u dołu, prosto zawieszony. Nad hełmem bez korony między dwoma orlemi skrzydłami: prawem białym lewem czarnym — łańcuch jak na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny Neuhoff, pochodzenia westfalskiego, z której w XV stuleciu jeden z członków, wzięwszy w małżeństwo ostatnią z domu von der Ley, przyłączył jej nazwisko do swego. W tymże wieku zaczęły się wędrówki Neuhoffów do Kurlandii. W XVIII wieku kilku z nich służyło w wojsku polskim. Karol Teodor w r. 1725 osiadł na Litwie. Według Kosińskiego i Hr. Borkowskiego są oni baronami niemieckimi od r. 1675, austriackimi od r. 1805. Rietstap ich też tytułuje, ale w źródłach niemieckich wzmianki o tem nie znaleźliśmy.

Podajemy odmiany z Siebmachera, niema pomiędzy nimi w barwach tak ułożonych jak w opisie Kosińskiego — wszędzie ogniwa są srebrne. *Kos. III. 209 214; Sieb. III. 11. 140 i III. 2. 28; Bork.*

NEJSZTAD, (Neustadt). — W polu czarnym — na pasie poprzecznym złotym — trzy czerwone róże. Herb rodziny Neustadt z której Jan, major wojsk polskich indygenowany r. 1673. *Vol. Leg. V. 152; Riet.; Kneschke.*

NENNEKE. — W polu barwy niewiadomej — łeb koński (ziejący płomieniem?). Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Nadany rodzinie Nenneke w Królestwie Polskim. *Sp. szl. pol.; z nagrob. na Powązk.; Bork. przyp.; zapiski WP, Dziadulewicz.*

NEODIK I. — W polu srebrnym — koział naturalny ze złotymi rogami, z mieczem w pysku na górę błękitną wspięty. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami: srebrnymi i błękitnymi pół kozła z mieczem jak na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany Janowi Sprengel Neodikowi a Röbern, syndykowi miasta Elbląga — w Marienburgu 18 Września r. 1577 przez Stefana, króla polskiego. Według źródeł Niemieckich rodzina ta zwała się Sprengel von Röbern und Berszewicz. *M. kor. 115 f. 348; Piek. 202 i 203; Sieb. VI. 4 tekst 70.*

NEODIK II. — Na tarczy ściętej — w polu górnym błękitnym nad trzema czerwonymi pagórkami — pół kozła; w dolnym zaś srebrnym — trzy pięciolistne róże czerwone: dwie i jedna. Nad hełmem pół kozła. Labry z prawej błękitne z lewej czerwone — podbite srebrem. Odmiana poprzedniego według źródeł niemieckich. *Sieb. VI. 4. 52; Kneschke; Ledeb.*

NERYNG, (Nehring). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych (lub zielonych u Rietstapa) — koń srebrny wspięty, w II i III złotych — snop zielony. Nad hełmem gołąb wlatujący. Labry zielone podbite złotem. Nadany Danielowi Fryderykowi Nehryng z inowrocławskiego przez Fryderyka Augusta, księcia warszawskiego r. 1810 — 1811. *Sp. szl. pol.; Riet.; Sieb. III. 2. 329; Bork.*

NESTEROWICZ, Nestorowicz cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym — srebrna podkowa o celami na dół, z barkiem lewo-ukośnie strzałą od góry przeszytym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Nesterowiczom w oszmiańskim. Niesiecki przypuszcza że protoplastą ich był Nestor Ureki czy Urecki, szlachcic wołoski, indygenowany przez sejm r. 1607. Niesiecki wyraźnie pisze że w niniejszej odmianie herbu Pobóg nie ma krzyża nad barkiem podkowy. W dziele Dr. Piek. „O dynast. poch. szl. pol.“ na tabl. XIV N. 34 widzimy krzyż na podkowie, zapewne przez omyłkę umieszczony. *Vol. Leg. II. f. 1628; Nies.; Bork.; Piek. tabl. XIV N. 34*

NETTELHORST I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym złotem — czerwony chart wspięty w złotej obroży; w lewym czerwonym — trzy srebrne róże pięciolistne jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie między skrzydłami czerwonym a złotem — pół charta. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny nadreńskiej w Inflantach i na Litwie; jedna linia otrzymała tytuł hrabiowski św. państwa rzymskiego r. 1804. *Vol. Leg. VIII. 615; Sieb. III. 11. 140; VI. 4. 39; VI. 9. 40.*

NETTELHORST II. — Odmiana poprzedniego z r. 1625. *Sieb. III. 11. 140.*

NEWELSKI cz. Korczak odm. — W polu czerwonym — trzy srebrne wręby ku dołowi zmniejszające się z półksiężycem złotym, rogami najniższy wrąb obejmującym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Newelskim w XVI stuleciu na Litwie, z Newlin w Inflantach. *Kofat.; Nies.*

NEWLIN. — W polu błękitnym między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi—strzała złota żelźcem do góry z opierzeniem, w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie skrzydło czarne strzała w prawo przeszyte. Herb z Niemiec przyniesiony przez Szymona Ronneberga za Zygmunta Augusta, króla polskiego; herb ten według Niesieckiego pierwotnie przedstawiał tylko ukośną strzałę bez krzyża. Zygmunt August miał według Okolskiego dodać krzyż i gwiazdę i Newlinem herb nazwał, za to że Ernest brat Szymona Ronneberga mężnie bił się pod Newlinem i tam poległ. Herb ten również przysługuje Łukowiczom w Prusiech. *Okol.; Nies.; Sieb. III. 2. 298; Bork.*

NIEBODAR. — Na tarczy ściętej — w polu górnym (jedną trzecią część tarczy zajmującym) błękitnym — trzy sześciopromienne złote gwiazdy rzędem; w polu zaś dolnym czerwonym nad srebrną poprzeczną rzeką — złoty snop zboża. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Piotrowi Józefowi Rousseau w r. 1790 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *M. Lit. 220 f. 412. Chrzęski, Album 287; Bork.*

NIEBOROWSKI I cz. Kownia odm. — W polu czerwonym — na barku półksiężyca złotego z sercem takimże na środku—trzy miecze w wachlarz rękojeściami do góry. Nad hełmem w koronie na barku półksiężyca trzy miecze w wachlarz. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Nieborowski polskiego pochodzenia, zdawna osiadłym na Szląsku. *Sieb. III. 2. 329; Bork.*

NIEBOROWSKI II. — W polu czerwonym — między rogami złotego półksiężyca — trzy miecze w wachlarz rękojeściami do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 20 i VI. 8 II. 54.*

NIEBOROWSKI III. — Na tarczy serce — przeszyte trzema mieczami z góry na dół w gwiazdę. Nad hełmem w koronie na barku półksiężyca trzy pół miecze w wachlarz. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 20 i VI. 8. II. 54.*

NIEBOROWSKI IV. — W polu czerwonym nad złotym pniem — leżącym w poprzek—jabłko złote przebite trzema mieczami w wachlarz. Nad hełmem w koronie to samo. Labry. *Sieb. IV. 11. 20, VI. 8. II. 54.*

NIECZAJ cz. Pobóg odm. — W polu czerwonym — w środku srebrnej podkowy ocelami na dół obróconej — strzała srebrna bez opierzenia rozdarta, żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb nadany Janowi Nieczajowi, pułkownikowi kozaków zaporozskich w roku 1659, a Stefanidzie Chmielnickiej jego córce w r. 1661 potwierdzony. *Vol. Leg. IV. 603; Kofal. 223; Nies.; Piek. tabl. XIV N. 28.*

NIECZUJA I cz. Ostrzew, Ostrew lub Pień odm. Cielechy. — W polu czerwonym — stojący pień naturalny albo srebrny, ocięty o trzech sękach z prawej a dwóch z lewej, z krzyżem czy mieczem otłuczonym na wierzchu. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami taki sam pień z krzyżem jak na tarczy. Jeden z najstarszych herbów naszych, w zapiskach zwany Ostrzew zawołanie miał Nieczuja. Dopiero Paprocki i Niesiecki rozróżniają Ostrzew lub Pień od Nieczui. Tymczasem są to tylko odmiany to jest pień z krzyżem i bez krzyża z zawołaniem wspólnym Nieczuja. *Dług.; Papr.; Nies.; Ulan.; Mat.; Laguna zapiski her.*

NIECZUJA II. — Z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 21.*

NIECZUJA III. — *Sieb. IV. 14. 21.*

NIECZUJA IV. — *Sieb. IV. 14. 21.*

NIECZUJA V. — *Sieb. IV. 14. 21.*

NIECZUJA VI. — *Sieb. IV. 14. 21.*

NIECZUJA VII. — W polu bez barw—stojący pień o trzech sękach z każdej strony i z krzyżem na wierzchu. *Według Ambrośka; Heraldyka Piek. 103.*

NIECZUJA VIII. — Z pieczętki Wawrzyńca Ostrowskiego, dziekana NMP. w Wieluniu z r. 1504. *Heraldyka Piek. 103-104.*

NIECZUJA Pruska.—W polu czerwonym—pień leżący o dwóch sękach od góry, o jednym u dołu — prawo-ukośnie z góry strzałą przeszyty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca niektórym rodzinom w Pruszech między innymi Trzebskim. Niesiecki, w tomie IX pisząc o Trzebskich, opisuje ten herb niewyraźnie, gdyż mówi że pień jest leżący, a jednocześnie, że ma dwa sęki z prawej jeden z lewej strony. *Nies. X; ze starego rysunku w zbiorze D-ra Plekosińskiego.*

NIECZUŁA. — W polu błękitnym — szpak czarny na pniu o pięciu korzeniach i dwóch gałązkach z boków. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Labry błękitne podbite srebrem. Bardzo dawny herb pruski przysługujący Bartlińskim Walbachom i Czerniewskim Szwarcenbachom. Niesiecki najprzód przypisywał im sowę, lecz według Ms o fam. prus. poprawił na szpaka — i tak go źródła niemieckie podają. *Nies. VI; Sieb. IV. 14. 21 i VI. 9. 55.*

NIEDŹWIEDŹ Biały.—W polu czerwonym—na zielonej murawie—niedźwiedź biały. Nad koroną między dwiema trąbami—pół białego niedźwiedzia. Nadany Janowi Wolskiemu, neoficie za dyplomem z 9 Listopada r. 1765, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Dypl. oryg. w zbiorze Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

NIEDŹWIEDŹ Czarny. — W polu zielonym — niedźwiedź czarny. Nad tarczą korona. Nadany Adamowi, Pawłowi, Piotrowi, Janowi i Ignacemu Zbitniewskim, neofitom w witebskim r. 1764, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. VII. 420, Hertsus witebski 153-154; Bork.*

NIEKRASZ. — W polu czerwonym — róża czerwona. Nad hełmem w koronie taka sama róża. Herb Głazewskich, zapisanych do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. szl. pol.; Chruński, Album tabl. XX; Bork.*

NIEMCZYK I, Niemcer, Nymcz, (Nimptsch) cz. Bończa odm. albo Skarzyna. — Na tarczy świętej w polu górnym srebrnym i dolnym czarnym — pół jednorozca czarnego z ogonem rybim srebrnym. Nad hełmem w koronie biała kita strzałą przeszyta. Bardzo dawny herb szlaski, według podania pochodzący od Bończy (może w połączeniu z Glaubiczem), już w XIV stuleciu przysługujący licznej i zamożnej rodzinie Nimptsch'ów, których Niesiecki zwie Niemcer'ami, a których gałąź w chełmińskim zwaną była z polską Nymczami albo Niemczykami. Była gałąź baronowska, druga hrabiowska. *Nies.; Sieb. III. 2. IV. 11. tekst i tabl., VI. 4, VI. 8. II. i VI. 9.*

NIEMCZYK II. — Na tarczy świętej w polu górnym srebrnym — pół jednorozca czarnego z rogami czerwono-srebrnym; w polu zaś dolnym czerwonym — złoty ogon rybi. Odmiana poprzedniego. *Sieb. loc. cit.*

NIEMCZYK III. — Na tarczy świętej w polu górnym czarnym — pół jednorozca srebrnego, w polu zaś dolnym srebrnym — ogon rybi złoty. Odmiana poprzedniego. *Bibl. warsz. z Sierpnia 1856 str. 366.*

NIEMIRZYC, Niemierzyc cz. Klamry odm. — W polu czerwonym — dwie srebrne klamry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie na czterech piórach pawich lilia srebrna. Herb na Rusi w XV stuleciu powstały, czy to przy osiedleniu się tam którego z Niemirów Gozdawów, czy przez zawiązanie powinowactwa. *Okol.; Kofat; Nies.*

NIEMIRZYC II. — W polu barwy niewiadomej — dwie srebrne klamry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie także dwie klamry. (Odmiana poprzedniego. *Z rękop. z r. 1659 u Giejsatora; zapiski WP. Dziadulewicza.*

NIEMYSKI I cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym ze środka złotej podkowy barkiem na dół — strzała srebrna żelźcem do góry, w opierzeniu rozdarta. Nad hełmem w koronie jastrząb z taką samą podkową i strzałą w prawej szponie. Odmiana przypominająca herb Eynarowiczów, a przysługująca Niemyskim z Niemyju na Podlasiu już w XVII stuleciu osiadłym, z których jedna gałąź otrzymała tytuł baronowski austriacki. *Sp. szl. pol.; Nies.; Her. Kr. Pol.: Bork.*

NIEMYSKI II cz. Jastrzębiec odm. albo Białynia odm. — W polu błękitnym — ze środka złotej podkowy krzyż kawalerski złoty zawierającej — strzała żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Niemyskim z podlaskiego. Niektórzy autorowie podciągają herb ten pod Białynię, która zresztą według heraldyków od Jastrzębca ma pochodzić. *Sp. szl. pol.; Nies.; Hefn.; Bork.*

NIEMYSKI Baron cz. Jastrzębiec odm. albo Białynia odm. — W polu błękitnym — ze środka złotej podkowy barkiem na dół krzyż kawalerski złoty zawierającej — strzała srebrna żelźcem do góry. Nad koroną baronowską o siedmiu pałkach i hełmem ukoronowanym — pięć piór strusich: środkowe złote między błękitnymi, boczne srebrne. Labry błękitne, z prawej strony złotem z lewej srebrem podbite. Hefner podaje trzy pióra srebrne. Nadany z tytułem baronowskim Maciejowi z Niemyju Niemyskiemu w r. 1783 przez Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego. Prawdopodobnie ci sami co z herbem odmiennym wylegitymowali się w Królestwie Polskim. *Nies.: Pocz. szl. gal.: Hefn.; Riet.; Kos. I 221; Bork.*

NIESOBIA I. Krzywosąd, Słodziejów, Niemczyk. — Na tarczy ściętej w polu czerwonym — żelźciec srebrny od strzały, zakończony w polu dolnym złotym — czarnym ogonem orlim. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Jeden z najstarszych herbów naszych: przysługiwał możnemu rodowi Krzywosądów i Niesobiów. W zapiskach sądowych z XV stulecia, zawołanie tego herbu jest Słodziejów, inne jeszcze zawołania były — według okolicy, jak przypuszcza prof. Malecki. *Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Mał. I. 67.*

NIESOBIA II. — Na tarczy ściętej w polu czerwonym — żelźciec srebrny od strzały, zakończonej w polu dolnym złotym — czarnym ogonem orlim. Nad hełmem w koronie cztery pióra strusie: złote, czerwone, srebrne i czarne. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 21.*

NIESOBIA III. — W polu czerwonym — żelźciec srebrny od strzały u dołu zakończony czarnym ogonem orlim. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Kępińskim z Kępna w wieluniem. *Dług.: Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 21.*

NIESOBIA IV, Niemczyk. — Na tarczy ściętej — pole górne srebrne, w polu zaś dolnym czerwonym — ogon orli czarny lewo-ukośnie przeszyty strzałą, aż w górne pole sięgającą. Odmiana Niesobii zwana także Niemczykiem. *Nies.*

NIESOBIA V. — Z pieczęci Wierzbęty z Palewic, starosty wielkopolskiego, jenerała i kasztelana poznańskiego z r. 1357. *Heraldyka Płeh. 105.*

NIESOBIA VI. — Ze zwornika kościoła pocysterskiego w Łądzie z XIV w. *Sprawozd. kon. hist. tom III. tabl. 19; Herald. Piek. 105.*

NIESOBIA VII. — Z roli marszałkowskiej r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XV^s; Heraldyka Piek. 104-168.*

NIESOBIA VIII. — Z herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Heraldyka Piek. 104.*

NIESTEN, Nieten cz. Drogomir odm. — W polu czerwonym—trzy nogi zbrojne srebrne w kolanach zgięte, w środku tarczy udami złączone i jakby w gwiazdę ułożone: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie taka sama noga zbrojna piętą do góry w lewo. Odmiana przysługująca rodzinie von Niesten czy Nieten w Prusiech. *Nies.; Bork.*

NIESZYJKA cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym — nad dwiema srebrnymi krokwiakami literę **W** tworzącymi —serce od dołu strzałą przeszyte. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca w XVII stuleciu Nieszujkom w witebskiem. Labry czerwone podbite srebrem. *Kołat. 280; Nies.; Bork.*

NIEŚWICKI. — W polu barwy niewiadomej — na związaniu trąby barkiem na dół obróconej a wylotem w prawo — kotwica środkiem przekrzyżowana żeleźce w kształcie orlich głów mająca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny wołyńskiej Nieświckich, wspominanej w Metryce wołyńskiej. *Z rękop. Wasyla Nieświckiego z r. 1560 u WP. Bisiera; Bork.; zapiski WP. Działulewica.*

NIEWIADOMSKI I cz. Prus odm. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego między dwiema srebrnymi podkowami ocelami do siebie, ale z lewej strony jest tylko dolna połowa podkowy. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Niewiadomskim przydomku Goleń w XVII stuleciu w oszmiańskim i podlaskiem. *Kołat.; Nies.; Hefn.: Bork.*

NIEWIADOMSKI II cz. Jelita odm.—W polu czerwonym—trzy złote berła w lilie zakończone na ułożone w gwiazdę, środkowa prosto na dół, drugie dwie ukośnie do góry skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Niewiadomskich morawskiego pochodzenia, na Szląsku zdawna osiadłej. Wacław Kropacz otrzymał w r. 1473 od Macieja Korwina, króla czeskiego dobra Niewiadom w ks. raciborskiem, z kąd przyjął nazwisko Niewiadomskiego. Herb ten i rodzina wątpliwie należą tutaj. Hr. Borkowski, zamieścił ją w swoim spisie szlachty, nie chcemy jej więc pominąć tembardziej, że gałąź rodziny tej kwitnie jako polska w poznańskim. *Sieb. III 2. 332, IV. 10, IV. 11. 27 i VI. 8 II. tekst 70.*

NIEWIADOMSKI III cz. Jelita odm. — W polu czerwonym — trzy miecze, końcami do góry, w gwiazdę, środkowy prosto, boczne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 27.*

NIEZGODA I. — W polu błękitnym — ze środka podkowy srebrnej barkiem do góry obróconej, mieczem w poprzek na lewo przeszytej — strzała żeleźcem na dół. Nad hełmem w koronie ogon pawli. Jeden z bardzo dawnych herbów naszych, według heraldyków z Dolęgi powstały. *Papr.; Biel.; Okol.: Nies.; Piek. str. 254, tabl. XIV N. 40.*

NIEZGODA II. — W polu błękitnym — ze środka podkowy srebrnej barkiem do góry, mieczem w poprzek przeszytej — strzała żeleźcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 21.*

NIEZNACHOWSKI, Niezuchowski. — W polu błękitnym lew złoty. Nad hełmem w koronie pół lwa. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny kaszubskiej, gałęzi pomorskiej rodziny Gruby czy Gruben, przybierającej nazwy Krempiechowskich i Nieznachowskich czy Niezuchowskich. Ci ostatni od dóbr Nieznachowa czy Niezuchowa w łęborskiem. *Sieb. III. 2. tekst 153 tabl. 200, VI, 9 tekst 64, tabl. 39.*

NIKOROWICZ I cz. Kotwica. — Na tarczy prawo ukośnie ściętej, na polach: górnym błękitnym dolnym zaś srebrnym — kotwica prawo-ukośnie, wzdłuż w połowie srebrna w połowie błękitna, uchem do góry. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym kotwica uchem do góry, wzdłuż w połowie błękitna w połowie srebrna, w drugim — ręka zbrojna z mieczem. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany r. 1781 przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego, Grzegorzowi Nikorowiczowi, prezesowi sądu wekslowego, z rodziny ormiańskiej w Jazłowcu od XVII stulecia osiadłej, potwierdzony r. 1782 dla Dominika, assessora rzeczzonego sądu.

NIKOROWICZ II. — Na tarczy prawo-ukośnie ściętej, na polach górnym błękitnym, dolnym zaś srebrnym — kotwica prawo-ukośnie uchem do góry, wzdłuż i w połowie błękitna w połowie srebrna. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany w r. 1788, Józefowi Nikorowiczowi, kupcowi lwowskiemu. *Poc. sal. gal.; Bar.; Sieb. IV. 14. 13; Bork.*

NIKOROWICZ III. — Na tarczy prawo-ukośnie ściętej, w polach górnym błękitnym dolnym zaś srebrnym — kotwica lewo-ukośnie uchem do góry, w połowie górnej srebrna w dolnej błękitna. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Riet.; Hefn.*

NOGA. — Na tarczy dwudzielnej — w polach złotych, w prawym między dwiema różami jedną u góry na prawo, drugą u dołu na lewo — ryba lewo-ukośnie głową do góry, w lewym zaś na zielonej gałązce z listkami — trzy róże czerwone. Nad hełmem w koronie gałązka z trzema różami. Labry czerwone podbite złotem. Nadany Marsom przez biskupów siewierskich, potwierdzony przez Heroldyę Królestwa Polskiego r. 1843 i 30 Czerwca r. 1894 w Galicyi, Antoniemu Marsowi, właścicielowi Limanowej — oraz synowi Janowi Nepomucenowi Stanisławowi Witalisowi 10 Czerwca r. 1895. *Z oryg. dypl.; Krzyż.; Żychl. III. 127; Bork.*

NORWID. — W polu barwy niewiadomej — winkiel czy też litera **L**. Nad tarczą w koronie trzy pióra strusie. Może to jest Topór odmienny, Małachowski bowiem wymienia Norwida h. Topór. Z pieczęci Franciszka Norwida, assessora sądu ziemskiego telszewskiego r. 1819. *Rękopis w zbiorze Juliusa hr. Ostrowskiego; Małach.*

NOSADYNI. — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawym błękitnym na zielonym pagórku pomiędzy dwoma wspiętymi złotymi lwami — drzewo zielone z bocianem trzymającym kamień w prawej łapie — w lewym zaś czerwonym — orzeł biały ukoronowany. Nad hełmem w koronie bocian z kamieniem w prawej łapie. Labry z prawej strony błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb przyniesiony z Wenecyi przez Antoniego Nosadyniego — przyjętego do szlachectwa polskiego w r. 1673 za dostawienie dział do artyleryi. *Vol. Leg. V, 129; Nies.; Riet.*

NOWAKI. — W polu barwy niewiadomej — wilk czy lis. Herb rodziny polskiego pochodzenia. Według pieczęci z XV stulecia. Podajemy formy późniejsze tego samego herbu i herb gałęzi baronowskiej z Włocławka. *Sieb. VI. 8. I. 55; IV. 9. tekst 244; Bork.*

NOWAKI II. — W polu czerwonym pod różą srebrną z prawej — lis z przepaską złotą niosącą w pysku. Nad hełmem w koronie róża srebrna. Labry czerwone podbite srebrem. Według pieczęci z Włocławka. *Sieb. IV. 9. 110, IV. 11. 28, VI. 8. I. 55 i VI. 8. III. 62.*

NOWAK II. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. I. 55.*

NOWAK IV Baron. — Herb gałęzi baronowskiej. *Sieb. IV. 11. 28 i VI. 8. I. 55.*

NOWAKOWSKI I cz. Strocycusz, Krocyusz, Trzy Księżyce odm. — W polu błękitnym—trzy złote półksiężyce: dwa i jeden rogami w prawo Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny Nowakowskich wylegitymowanej w Galicyi r. 1782 i 1787, w Królestwie Polskiem zaś 1842. *Pocz. szl. gal; Riet; Hef.; Bork; zapiski WP. Dziadulewicz.*

NOWAKOWSKI II. — Na tarczy czterodzielnej w I czerwonym—gęś w lewo, w II i III zielonych — trzy srebrne strzały żeleźcami do góry, w IV błękitnym — na pagórku zielonym drzewo. Labry bez barw. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb. III. 2. 334; Riet.*

NOWICKI cz. Lubicz odm. — W polu barwy niewiadomej — między dwiema gwiazdami—podkowa z krzyżem na barku z gwiazdą między ocelami. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Nowickim wylegitymowanym w Królestwie Polskiem w pierwszej połowie XIX wieku. *Zapiski WP. Dziadulewicz*

NOWICZ I. — W polu błękitnym — kruk czarny ze złotym pierścieniem w dziobie na czerwonym murze. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Janowi, porucznikowi batalionu skarbu koronnego i Krystyanowi Neumannom na sejmie r. 1790, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego 11 Lutego r. 1791. *Vol. Leg. IX 191, 192; Kanc. ks. 106 f. 57, 61; Wiel.*

NOWICZ II, Nadwicz. — W polu błękitnym — kruk czarny siedzący na blankach czerwonego muru. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana powstała przez niedokładność. Bobrowicz w przypiskach swoich do Niesieckiego, przytacza jako źródło Wielądkę tymczasem opuścił pierścień w dziobie kruka, który u tamtego heraldyka figuruje, a z nazwy herbu Nowicz zrobił Nadwicz — czerpiąc z Niesieckiego, Siebmacher i Rietstap dali rysunek niekompletny i niewłaściwą nazwę. *Nies.; Bobr. przyp.; Sieb. III. 2. 330; Bork.*

NOWINA, Nowiny cz. Złotogoleńczyk.—W polu błękitnym—w środku srebrnego ucha kotłowego czyli zawiasy, barkiem na dół obróconej — krzyż czy miecz rękojeścią do góry. Nad hełmem w koronie noga zbrojna złota w kolanie zgięta, piętą do góry w lewo. Labry błękitne podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich, wspominany w zapiskach sądowych od 1392 r. W zapiskach z XV wieku ani w Długoszu o krzyżu ani o nodze zbrojnej nad hełmem jeszcze mowy niema — dopiero Paprocki ją kładzie i daje nowej odmianie nazwę Złotogoleńczyk, stare zawołanie było Nowina. *Dług.; Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Ulan; Mat.; Sieb. IV. 14; Piek., Herald.*

NOWINA II. — Z roli marszałkowskiej r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XVs.; Heraldyka Piek. 105, 374.*

NOWINA III. — Z herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Heraldyka Piek 106.*

NOWINA IV. — Z herbarzyka Ambrożego. *Heraldyka Piek 105.*

NOWINA Nowa. — W polu czerwonym — na zielonym pagórku — zielone drzewo wawrzynowe z krzyżem złotym kawalerskim u szczytu. Nad tarczą korona. Nadany wraz z nobilitacją Bonawenturze Bartoszewiczowi z rodziny neofickiej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 11 Maja roku 1765. Nadany również Janowi Świątkowskiemu, neoficie, 12 Grudnia r. 1765. Rodzina zaś literata Juliana zalicza się do Bartoszewiczów Lemnickich herbu Jastrzębiec. *M. Lit. ks. 190 f. 135; Kanc. ks. 42a f. 27; V. Leg. VIII. f. 420. Dyplom Her. Kr. Pol. wydany 1843 Antoniemu Świąteckiemu; Chrz. tabl. VIII*

NOWOSIELECKI cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — pod półstrzałkiem żelazcem do góry — chusta srebrna w koło związana z końcami na dół założonemi jeden na drugim. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Nowosieleckim przydomku Czeczeli, w XVI stuleciu na Wołyniu osiadłym. *Paprz.; Jag.; Nies.; Piek. str. 234 tabl. IV; Bork.*

NYCZ. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż złoty kawalerski. Nad hełmem w koronie kruk czarny z pierścieniem złotym w dziobie. Labry błękitne podbite złotem. Herb Nyczów z Bulowic polskiego pochodzenia, w XVI stuleciu osiadłych w oświęcimskim. Sebestyan Necz nobilitowany r. 1601. *Vol. Leg. II. 1516; Sieb. III. 2, 324. VI, 4. 40; Bork.*

BOLEŃSKI Książę. — Na tarczy ściętej, w polu górnym dwudzielnym, w prawym czerwonym—Śty Michał Archanioł, w lewym złotym—czarny orzeł ukoronowany zwrócony w lewo z długim złotym berłem w kształcie krzyża prawo-ukośnie w lewej szponie; w dolnym zaś polu srebrnym na zielonej murawie — dwa ptaszki do siebie zwrócone ze strzałami w dziobach i złotą kulą w szponie. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny pochodzącej od ks. czernihowskich ze szczepu Ruryka. *Obszc. Gerb. II. 3; Wolff; Bork.*

BOŁOŃSKI. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawym czerwonym — pół srebrnego orła, w lewym czerwonym—dwie srebrne róże jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie skrzydło przesyte strzałą prawo-ukośnie do góry. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący rodzinie małorosyjskiej Obotońskich pochodzenia polskiego. Damian Wasyliw, matoruski generałny buńczuczny przez Elżbietę cesarzową rosyjską obdarzony wsiami. Zapisani do szlachty rosyjskiej na mocy dyplomu wydanego przez deputację szlachecką kijowską. *Obszc. Gerb. VII. 167.*

OBYRN Baron, (*O'Byrn*). — W polu czerwonym — między trzema dłońmi (jedną prawą i dwiema lewymi) dwiema u góry jedną u dołu, na krokwi złotej — mała tarcza, na której w polu błękitnym — lew złoty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — syrena ze zwierciadłem w prawej ręce a grzebieniem w lewej. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia irlandzkiego, z której Jerzy i Jakób baronowie Obyrn otrzymali indygenat w Polsce r. 1764. *Vol. Leg. VII. f. 419; Sieb. II. 3; Riet.; Bork.*

OCHOCKI. — W polu błękitnym — na zielonym pagórku — starzec z wieńcem dębowym na głowie (z czapką gronostajową według Rietstapa) w gronostajowej sukni, z dwoma kłosami złotymi przewiazanymi przepaską srebrną w prawej, nad którymi półksiężyc srebrny rogami na dół, z włócznią zaś w lewej ręce. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany Antoniemu Ochockiemu z Wierzbowca, członkowi stanów w Galicyi, 4 Maja r. 1807 przez Franciszka I, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Riet.; Lork.*

ODACHOWSKI cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta srebrna w koło związana z końcami na dół. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich taka sama chusta. Odmiana przysługująca Odachowski, pochodzącym jakoby od Zielińskich w łeczyckim, a osiadłym na Odachowie na Żmudzi w XVI stuleciu. Atoli Zielińskich herbu Nałęcz nie znaleźliśmy w spisach szlachty. *Kojal. :77; Nies.; Bork.*

ODEJEWSKI Książę, Odejowski.—W polu złotem—czarny orzeł ukoronowany z berłem złotem w kształcie złotego krzyża długiego prawo-ukośnie w lewej szponie. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny pochodzącej od gałęzi książąt czernihowskich czy siewierskich. *Obszc. Gerb.; I 4; Wolff; Bork.*

ODERSKI I Baron, Odorski cz. Gryf odm.—W polu czerwonym—srebrny gryf. Nad hełmem w koronie kaczka czyli też gęś. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Oderskich polskiego pochodzenia osiadłej w Czechach i na Ślązku. O nich wspomina Niesiecki pod Odorskim Daniłą, nobilitowanym w XVII, którego od tych gryfitów wyprowadza. Siebracher wspomina o Adamie z Lidrowy Odorskim, który był zaliczony do szlachty czeskiej r. 1595 i którego gałęź nosiła tytuł baronowski czeski. *Nies.; Sieb. IV. 9, f. IV. 11 i VI. 8. II. tekst 55; Bork.*

ODERSKI, Odorski cz. Osorya odm. — W polu błękitnym — koło złote albo srebrne. Nad hełmem także koło z trzema piórami strusimi: złotem między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny morawskiej według Paprockiego Oderskich von Liderau czyli z Lidrowy na Morawach, z której Adam otrzymał czeskie szlachectwo r. 1595, gałąź od niego idąca otrzymała czeski tytuł baronowski. Tenże Adam miał służyć jako oberszterlejtant w Rzeczypospolitej. Dziwna sprzeczność zachodzi co do herbu Adama Oderskiego oberszterlejtanta wojsk polskich. Herbarz czeski Siebmachera pisze najwyraźniej że Adam Odrsky z Lidrowy otrzymał r. 1595 szlachectwo czeskie z gryfem na tarczy a kaczka w helmie; — herbarz wygasłej szlachty pruskiej przypisuje temuż Adamowi z Lidrowy herb przedstawiający koło; w herbarzu zaś wygasłej szlachty szląskiej również podano koło jako herb Adama, który otrzymał szlachectwo czeskie w r. 1595, równocześnie wymieniając inną rodzinę tego nazwiska z herbem Gryf. Wobec tego trudno rozstrzygnąć po czyjej stronie prawda. *Paprz.; Sieb. IV. 11. 28. VI. 4. 40 i VI. 8. II. 55. napiski WP. Br. Zaleskiego.*

ODERSKI III, Odorski cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym — nad dwiema srebrnymi krokiewiami w kształcie litery **W** półstrzałek przekrzyżowany, nad żełźcem u góry przedłużony w słup i także przekrzyżowany. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Danielowi czyli Daniłowi Oderskiemu, horodniczemu dynaburskiemu, którego Niesiecki od szląskich Oderskich Gryfitów wywodzi, nobilitowanemu r. 1676. *Vol. Leg. V. 403; Nies.; herb na rękopiśmie w zbiorze WP. Bisiera; napiski W P. Dziadulewicza.*

ODONEL Hrabia, (*O'Donnell*). — Na tarczy dwiema liniami w ukos skrzyżowanymi, czterodzielnej, na polach trójkątnych I od góry, IV od dołu złotych, II i III czerwonych — ręka w złotym ubraniu do środka od lewej strony trzymająca krzyż czerwony. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — dwie ręce zbrojne u góry skrzyżowane, w prawej miecz, w lewej serce. Labry czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują z prawej lew, z lewej bawół. Godło: *IN HOC SIGNO VINCES*. Herb rodziny irlandzkiego pochodzenia, w XVIII stuleciu przybył do Austrii, z której Henryk hrabia O'donell von Tyrkonell otrzymał na sejmie r. 1775 indygenat polski, indygenat zaś galicyjski r. 1786 od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. Hrabiowie austriaccy od r. 1853. *Vol. Leg. VIII. f. 294; Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14; Kos. I. 215; Bork.*

ODRWOLF, Oderwolf I, Otterwolff. — W polu błękitnym — dwa rogi jelenie złote z cząstką czaszki. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny szląskiej Oderwolff z Biebersteinu. Tego herbu używała rodzina Dziadkowskich przydomku Oderwolff w sieradzkim, prawdopodobnie gałąź Oderwolffów. *Paprz.; Nies.; Sieb. VI. 8. I. 56; Bork.*

ODERWOLF II. — Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. I. 56 i IV. 11. 28.*

ODERWOLF III. — Odmiana poprzednich. *Sieb. VI. 8. I. 56.*

ODROWAŻ I, Odrzywąs. — W polu czerwonym — strzała srebrna żełźcem do góry, u dołu w dwa wąsy zakończona. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie taka sama strzała żełźcem w lewo. Jeden z najstarszych herbów polskich. W zapiskach sądowych pierwszy raz wzmiankowany pod r. 1423, godło Odrowąża opisane jako strzała (rogacina) i zawiasa kotłowa: pieczęcie z tym herbem są liczne puczawszy od r. 1380. *Dług.; Paprz.; Okol.; Kojat.; Nies.; Ulan.; Mat., Piek.*

ODROWAŻ II. — W polu czerwonym — srebrna strzała żełźcem do góry przekrzyżowana bez opierzenia w wąsy zakończona. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Łuskinom Zaranowskim w witebskim w XVII stuleciu, a podobno też Książskim, Żerebiatyczom *Kojat. 186; Nies. VI. 173; Piek. tabl. XIV N. 48; napiski WP. Dziadulewicza.*

ODROWAŻ III. — Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14.*

ODROWAŻ IV. — Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Steb. IV. 14.*

ODROWAŻ V. — Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Steb. IV. 14*

ODROWAŻ VI. — Z pieczęci Jana, starosty ruskiego z r. 1380, Prandoty, podsędka ziemskiego sandomirskiego z r. 1384 i Krzesława, podsędka ziemskiego krakowskiego z r. 1358. *Heraldyka Piek. 107.*

ODROWAŻ VII. — Z pieczęci Jana Szczekocińskiego z r. 1419, Jana ze Sprowy z r. 1427 i Jana, arcybiskupa lwowskiego z r. 1440, Bartosza z Gór z r. 1444 i 1446, Jana, arcybiskupa gnieźnieńskiego z r. 1454, Jana ze Szczekocin z r. 1460, Andrzeja Odrowąża ze Sprowy z r. 1452, Eustachego ze Sprowy, Mikołaja z Błazejowic z r. 1462 Jakóba z Dębna czyli ze Szczekocin z r. 1462, Jana z Wysokiego z r. 1460, Piotra z Gołowa z r. 1466, Jana Jury z Malechowa z r. 1471. *Heraldyka Piek. 108.*

ODROWAŻ VIII. — Z pieczęci Mikołaja Strasza z Białaczewa, sędziego ziemskiego krakowskiego z r. 1480, Jana Odrowąża ze Sprowy, wojewody ruskiego a podolskiego starosty z r. 1480, Stanisława z Chodczy, marszałka koronnego a starosty ruskiego, lwowskiego i lubaczowskiego z r. 1504, Jakóba Dembińskiego, kasztelana radomskiego z r. 1484, Stanisława Szydłowieckiego, kasztelana radomskiego z r. 1485, Jakóba Szydłowieckiego, podskarbiego koronnego z r. 1504, Krzysztofa Szydłowieckiego, kasztelana sandomierskiego z r. 1526 i Jana Pieniążka z Kruślowej, sędziego ziemskiego krakowskiego z r. 1532. *Herald. Piek. str. 107, 108, 109.*

ODROWAŻ IX. — Z pieczęci Jakóba z Dębna czyli z Winnej góry (*de monte vini*) z r. 1352 fig. 163. Pieczęć ta przedstawia zawiasę z krzyżem zamiast strzały. Można by mieć wątpliwość, czy to Odroważ, pisze Dr. Piekosiński, gdy jednak ów Jakób nazwany na pieczęci z Winnejgóry (*de Montevini*, w dokumencie pisze się z Dębna, Dębno zaś należało podówczas do członków rodu Odroważów, przeto nie ulega wątpliwości, że ów Jakób Dębiński należał do tego rodu, a owa pieczęć przedstawia odmianę Odrowąża. *Herald. Piek. 109, 110.*

ODROWAŻ X. — Z kościoła w Chlewiskach. *Herald. Piek. 293; patrz Piek. „O dynast. pochodn. szl. pol.“*

ODROWAŻ XI. — Z ołtarza w Końskich. *Herald. Piek. 109, 110.*

ODROWAŻ XII. — Według Kojalowicza str. 184.

ODROWAŻ XIII. — Z roli marszałkowskiej Mikołaja z Brzezia Lanckorońskiego z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XVe s.; Herald. Piek. 367, 368.*

ODROWAŻ XIV. — Według herbarzyka Ambrożego. *Herald. Piek. 107.*

ODSIECZ. — W polu błękitnym — kopia żelazcem do góry i dwie chorągwie białe ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie biała chorągiew. Nadany w r. 1790 wraz z nobilitacją Antoniemu Krydel, chorążemu w regimencie dragonów pieszym wojsk wielkiego księstwa litewskiego, potwierdzony przez Stanisława Augusta, króla polskiego 29 Lipca r. 1791. *Metr. Lit. 220 f. 402; Kanc. ks. 98 f. 14; Bork; sapski WP. Jackowskiego.*

ODWAGA I, Mur Konopackich. — W polu srebrnym — mur czerwony o trzech blankach. Nad hełmem w koronie chorągiew prawo-ukośnie na drzewcu w części zwieszona. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący rodzinom Konopackich i Kossowskich, Milewskich, Heeselechtów, Knebelów, Sperlingów, Tauernitzów i Vülów w Prusiech. *Niesiecki* w tomie IV str. 34 wspomina o tym herbie i zwie go Odwąga albo Murem Konopackich. Barw nie podaje. *Blat.; Papr.; Qkol; Nies. IV. 317 i V. 204.*

ODWAGA II. — W polu srebrnym — mur czerwony o trzech blankach. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła orle srebrne — na każdym z nich mur jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego według Ms. o fam. prus. u Niesieckiego. Niesiecki wspomina jakoby herb ten z Brunświku przyszedł; źródła niemieckie twierdzą że rodzina jest rdzennie pruską. *Nies.* V. 204.

ODWAGA III. — W polu srebrnym — mur czerwony o trzech blankach. Nad hełmem w koronie na czarnym skrzydle — mur czerwony. Odmiana ze źródła niemieckiego. *Sieb.* VI. 4. 7.

ODWAGA IV. — W polu błękitnym — mur czerwony. Nad hełmem korona. Labry błękitne podbite czerwonym. Odmiana przysługująca Kontrymom w lidzkim na Litwie w XVII stuleciu osiadłym. *Z dyplomu wydanego w gubernii wileńskiej Janowi Kontrym 1834.* *Bork.;* *zapiski WP. Działulewiczka.*

ODYNIEC I. — W polu błękitnym — strzała żelźcem do góry, w środku przekrzyżowana, u dołu bez opierzenia w prawo ukośnie załamana. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Stary herb litewsko-ruski, przysługujący Barynowskiemu, Bohuszom, Brzozowieckim, Odyńcom. Według Kojatowicza pole ma być czerwone i tylko trzy pióra w hełmie. *Paprz.;* *Kojał.;* *Nies.*

ODYNIEC II. — W polu czerwonym — strzała srebrna do góry bez prawego żelźca, w środku przekrzyżowana, u dołu zaś lewo-ukośnie załamana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana według Paprockiego i Okolskiego; przysługuje Drabowiczom, jak świadczy dyplom wydany przez deputację szlachecką gubernii kowieńskiej z 1852 r., i Odyńskim jak świadczy dyplom wydany przez deputację szlachecką gubernii kowieńskiej z 1830 r. *Paprz.;* *Okol.;* *Nies.*

ODYNIEC III. — W polu błękitnym lub czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry bez lewej strony żelźca, w środku przekrzyżowana, u dołu w lewo ukośnie załamana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Burbom, Szyszkom, Wisłouchom na Litwie i zdaje się też Maciejowi, biskupowi wileńskiemu w r. 1421 na tę godność wyniesionemu. Ząd wątpliwość, że herbowi jego nadano kształt przekrzyżowanej litery Z. *Kojał.;* *Nies.*

ODYNIEC IV. — Z herbarza galicyjskiego. *Sieb.* IV. 14. 22.

ODYNIEC V. — Odmiana z Siebmachera. *Sieb.* IV. 14.

OFENBERG Baron, (Offenberg). — W polu srebrnym — dwie góry zielone, prawo-ukośnie jedna pod drugą. Nad zawojem czerwono-srebrnym — trzy pióra strusie: czerwone, złote i zielone. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia niemieckiego, z której Jonasz, poseł do cara Iwana Wasilewicza; syn tegoż Jonasza Wawrzyniec przybył do Inflant z Margrabią Wilhelmem Brandeburskim, posłował od rycerstwa inflantskiego na sejm lubelski r. 1569; wnuk zaś także Wawrzyniec (Lorenz), otrzymał szlachectwo św. państwa rzymskiego r. 1594. Syn ostatniego Fryderyk Jerzy, służył wojskowo Rzeczypospolitej. Potomstwo w Kurlandyi otrzymało tytuł baronowski, przyznany im w Rosyi roku 1862. Niemiecka gałąź używa pola błękitnego, — gór srebrnych. *Kur.;* *Kos.* I. 2. 28; *Sieb.* III. 2. 336; III. 11. tekst 175 tabl. 47 i 143; *Balt.;* *Bork.*

OGIGEL. — W polu błękitnym — półksiężyc złoty przebity do góry strzałą o złotem opierzeniu. Nad hełmem w koronie — taki sam księżyc przebity strzałą. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny szląckiej pochodzenia polskiego. *Sieb.* IV. 11. 29; VI 8, I. 56; *Bork.*

OGIŃSKI Książę cz. Oginiec odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — na siwym koniu w lewo jeździec zbrojny, kopią przebijający smoka; w dolnym błękitnym — na belce poprzecznej czerwonej, w obu końcach załamanej w kliny wygięte na zewnątrz — krzyż

srebrny z wierzchołkiem rozdartym. Tarcza okryta płaszczem książęcym z mitrą. Herb rodziny piszącej się od XVI stulecia z Kozielska, jednego pochodzenia z Puzynami, od książąt Koraczewskich, gałęzi książąt czernichowskich przez heraldyków wywodzonej. Według Wolffa na zasadzie fałszywej tradycji ustalono się jakoby książę Tytus Fedorowicz Kozielski potomek książąt czernichowskich miał być protoplastą tych rodzin. Według tegoż autora Ogińscy i Puzynowie są Rurykowicze i pochodzą od księcia Hłazyny z Hłuszowa, osiadłego w XV stuleciu w smoleńszczyźnie. Akta i kroniki w XV stuleciu wspominają książąt z przydomkiem Hłazyna, Hłuszonok, osiedlonych w smoleńszczyźnie. Z nich książę Iwan Wasilewicz Hłazynicz, który nosił nadto przydomek Puzyna, jest protoplastą obu rodzin: Ogińskich i Puzynów; starszy syn jego Dymitr Hłuszonok otrzymał przywilej na Oginty w r. 1486, od niego Ogińscy; młodszy Iwan zachował przydomek Puzynin, od niego Puzynowie. Jedną gałąź rodziny Ogińskich otrzymała przyznanie tytułu książęcego w Królestwie Polskim r. 1811, a książęcego w Rosji 3 kwietnia 1868. *Kojat.; Okol.; Nies.; Kos. I. 143. 166; Krzyż.; Małach.; Wolff. Bork.*

OGOŃCZYK, Ogon, Ogony, Ogonowie, Ogończyk, Powął, Pogończyk. — W polu czerwonym — na barku srebrnego półpierszcienia — strzała bez opierzenia żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie — dwie ręce panieńskie w białych rękawach. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich, wspominany w zapisach sądowych od początku XV wieku *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.; Mat.; Piek.*

OGOŃCZYK II. — W polu czerwonym — na barku srebrnego półpierszcienia — strzała bez opierzenia żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie — dwie ręce zbrojne do góry. Odmiana przysługująca Kuczborskim w dobrzyńskiej ziemi, Wernerowiczom i innym. *Nies.; zapiski WP. Dziadulewicza.*

OGOŃCZYK III. — W polu czerwonym — na barku srebrnego półpierszcienia — strzała bez opierzenia żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie — dwie ręce w białych rękawach, półpierszcienia trzymające. Odmiana przysługująca Działyńskim i Grotkowskim. *Nies.; Sieb. IV. 14. 22.*

OGOŃCZYK IV. — Odmiana z Siebmachera. *Sieb. IV. 14. 22.*

OGONCZYK V, Ogony. — Z roli marszałkowskiej z r. 1461. *Loredan Larchey. Armorial du XVs Heraldyka Piek. 111.*

OGOŃCZYK VI. — Z pieczęci Jana z Wojezy, kustosa katedrałnego krakowskiego z r. 1477 w archiwum wszechnicy jagiellońskiej w Krakowie. *Heraldyka Piek. 144.*

OGOŃCZYK VII. — Według herbarza Ambrożego. *Herald. Piek. 111.*

OHERAL. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV zielonych — srebrna kotwica uchem do góry, na słupie której wisi pancerz srebrny, w II i III srebrnych — skrzydło zielone na którym w srebrnym polu trójkąta sześciopromienna gwiazda zielona. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym — trójkąt z gwiazdą na skrzydle jak wyżej opisany, w drugim — trzy pióra strusie; zielone między białymi. Nadany Ignacemu Oheral, dyrektorowi powiatu leżajskiego w Galicyi r. 1777. *Hefn.; Bork.*

OKMIŃSKI I, Ochmiński. — W polu błękitnym — strzała srebrna z obu stron żelazcami opatrzona, przez pierścień w środku przewleczona, nadto przy dolnym żelazcu i z nim przeplecione dwa żelazce (czy dwie krokwie) literę **W** tworzące. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przysługujący Okmińskim w orszańskim i witebskim w XVII stuleciu. Rysunek ten z *Niesieckiego* wzięty nie zupełnie zgadza się z rysunkiem *Kojatowicza*. Barwę wzięliśmy z *Małachowskiego*. *Kojat. 281; Nies.; Małach.*

OKMIŃSKI II. — W polu błękitnym — na dwóch krokwiach srebrnych literę **W** tworzących z trzecią przeplecioną przez środek — strzała bez opierzenia żeleźcem do góry, środkiem przez pierścień przewleczone. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana powyższego według Kojatowicza. *Kojat. 281.*

OKMIŃSKI III. — W polu błękitnym — serce strzała na dół przebite między czterema krzyżami ukośnie do środka leżącymi, z których jeden u góry na lewo bez dolnego prawego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana z Kojatowicza. *Kojat 281; Nies.*

OKMIŃSKI IV. — W polu błękitnym — między czterema ukośnymi krzyżami złotymi, nad krokwiemi srebrnymi tworzącymi literę **W** — serce przeszyte strzałą żeleźcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Chruąński tabl. XI.*

OKMIŃSKI V. — W polu błękitnym — nad srebrnymi krokwiemi tworzącymi literę **W** — strzała przewleczone przez pierścień, żeleźce u góry i u dołu mająca i połowę dolną na krokwiach leżącą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzednich. *Chruąński XI.*

OKNO I, Szyba, Szweryn, (*Schwerin*). — W polu czerwonym — kwadrat ukośny srebrny. Nad hełmem w koronie — na pięciu piórach strusich dwa podobne kwadraty ukośne obok siebie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pomorskiej Schwerin, na Żmudzi i w Inflantach w XVII stuleciu osiadłej. Baronowie świętego państwa rzymskiego od 1648, szwedzcy od 1717, bawarscy w 1740, 1762, 1787. Hrabowie szwedzcy 1766. *Nies.; Sieb. III. 2. 421; Bork.*

OKNO II. — W polu srebrnym — kwadrat czerwony ukośny. Nad hełmem i wieńcem bluszczowym trzy pióra strusie: czerwone między białymi — na tych ostatnich po jednym kwadracie ukośnym czerwonym. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 421.*

OKNO III cz. Okno złote. — W polu czerwonym — ukośny kwadrat złoty. Nad hełmem w koronie — na pięciu piórach strusich dwa kwadraty skośne złote rzędem. *Z dyplomu Oknińskich, wydane go przez deputację sąlachecką gubernii mińskiej r. 1832.*

OKSZA, Kolda, Bradacice, Bradczyce, Halabarda. — W polu czerwonym — oksza czyli halabarda ostrzem w prawo. Nad hełmem w koronie także halabarda w koronę ostrzem wbita. Herb możnej rodziny czeskiej Werszowców, wskutek walk z domem panującym w Czechach zmuszonej kraj swój opuścić i osiadłej w Polsce w XII stuleciu; nosili również złotą wierszę w herbie (*pryruąd s łosiny do łowienia ryb*). Dzisiejsi Werszowcowie czyli Wrzszowcowie noszą dwie oksze ukośnie skrzyżowane, herb który się zwie Bradacice albo Bradczyce. Potomkowie ich w Polsce używają herbów Oksza i także panny na niedźwiedziu, który zwą Rawa. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Duńca.; Nies.*

OKSZA II. — W polu błękitnym — srebrna oksza prawo-ukośna z trzonkiem brunatnym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Czechowskim w XVI stuleciu. *Sieb. IV. 14; Bork.*

OKSZA III. — Z pieczęci Jana Reja z Szumska, sędziego ziemskiego krakowskiego z r. 1437. *Heraldyka Piek. 113.*

OKSZA IV. — Z pieczęci Jana Wątróbki ze Strzelc, arcybiskupa łwowskiego z r. 1485. *Heraldyka Piek. 113.*

OKSZA V. — Według roli marszałkowskiej z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XVs; Heraldyka Piek. 376.*

OKSZA VI. — Według herbarzyka Ambrozego. *Heraldyka Piek.* 113.

OKUŃ. — W polu zielonem—na kuli przepasanej w pół i do góry — srebrna strzała żeleźcem do góry bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Okuniów na Litwie w XVI stuleciu i Okońskich. *Kojat.: Nies.*

OKWIETKO. — W polu czerwonym—pod dwiema sześciopromiennymi gwiazdami po rogach—podkowa srebrna ocelami na dół, trzema strzałami w gwiazdę ułożonemi, do góry przeszyta. Nad hełmem w koronie—nad trzema piórami strusimi dwie sześciopromienne gwiazdy złote. Herb Szyszłów na Litwie, w witebskiem r. 1789 osiadłych. *Kur.; z dyplomu wydanego przez deputację wileńską r. 1828; Bork.: napiski WP. Dniadulewicz.*

OLESKI cz. Grzymała odm. — W polu złotem — mur czerwony o trzech blankach, każdy z trzema dziurami — z bramą otwartą. Nad hełmem w koronie sześć piór strusich. Herb przystępujący Oleskim z Oleśnicy w Małopolsce. Paprocki opisał ten herb: Grzymała z tą różnicą że męża zbrojnego w bramie nie noszą, ale na murze trzy są blanki, każdy o trzech dziurach, na hełmie sześć piór strusich kładą, a nie cgon pawi. *Pap.: Nies.; Bork.*

OLIWA I, Olawa. — W polu zielonem—między dwiema różami pięciolistnemi czerwonymi—lilia srebrna o pięciu korzonkach. Nad hełmem w koronie — pół lwa ukoronowanego. Jeden z najstarszych herbów naszych, w zapiskach sądowych z XIV stulecia już wspominany. Na pieczęciach średnio-wiecznych nie pojawia się. *Dług.; Biel.: Papr.: Nies.; Herald. Piek.*

OLIWA II. — Odmiana powyższego. *Sieb. IV. 14.*

OLIWA III. — Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Heraldyka Piek.* 114.

OLKUSKI. — W polu barwy niewiadomej — w środku półksiężyc — krzyż między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad tarczą korona. *Z panegiryku z XVIII w. w WP. Bistera.*

OLSZER, Olszura. (*Holtzscher*). — W polu złotem—trepka czarna. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym — pół męża bez rąk w czerwonym ubraniu, z spiczastą czerwona czapką o białym wyłogu. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb rodziny frankońskiego pochodzenia w XVI stuleciu osiadłej w Inflantach, z której Bertram był kasztelanem derpskim w r. 1616. *Nies.; Sieb. III. 11. B. tekst 75, tabl. 50; Bork.*

OLSZER II. — Z pieczęci z r. 1557 *Sieb. III. 11. B. 50.*

OLSZEWSKI I cz. Kościeszka odm. — W polu srebrnym—strzała czerwona żeleźcem do góry przekrzyżowana, bez opierzenia u dołu rozdarta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: srebrne pomiędzy czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przystępująca rodzinie polskiej z brańskiego osiadłej w Prusiech. *Sieb. III. z. 338; Bork.*

OLSZEWSKI II cz. Lis odm. — W polu czerwonym — półtrzecia krzyża. Nad hełmem w koronie—pół czerwonego lisa. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przystępująca Olszewskim zapisanym do szlachty galicyjskiej r. 1782 i 1838 *Pocz. sal. gal.: Hefn.; Riet.: Bork.*

OLSZEWSKI III. — W polu barwy niewiadomej — ręka zbrojna z chorągwią. Nad hełmem w koronie—między dwiema chorągwiami trzy pióra strusie. Herb rodziny prawdopodobnie polskiego pochodzenia, na Mazurach w Prusiech osiadłej, z której ostatni przedstawiciele żyli tam w pierwszej połowie XVII wieku. *Sieb.* III, 2. 338 i VI, 4. 41.

OLSZEWSKI IV cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — nad podkową ocelami na dół z krzyżem jednym we środku, a drugim na barku — kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Olszewskim, pochodzącym z Korony, osiadłym na Litwie. *Kojar.*; *Nies.*

OLSZEWSKI V cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — nad podkową z krzyżem jednym na środku a drugim na barku — kruk z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie—kruk z pierścieniem w dziobie. Labry błękitne—z prawej złotem z lewej srebrem podbite. Odmiana przysługująca Olszewskim w Galicyi — zapisanym tam do ksiąg szlachty r. 1787 i 1795. *Pocz. szl. gal.*; *Hefn.*

OLSZOWSKI cz. Prus II. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem złotym bez prawego dolnego ramienia—dwie kosy w słup ostrzem u dołu skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna z mieczem. Odmiana przysługująca rodzinie z Olszowy, w sieradzkim w XV stuleciu osiadłej, z której Prymas Andrzej Olszowski. *Z panegir. o XVII stulecia i o organów w kościele niasadzkim.*

OM, (Ohm) Janiszowski cz. Belty. — W polu czerwonym — trzy belty prawo-ukośne równoległe. Nad hełmem w koronie między dwoma złotymi skrzydłami—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny szląskiej z Januszowa w Polsce od r. 1605. Porównaj z herbem Bolce w Heraldyce Piekosińskiego str. 203. *Sieb.* IV, 11. 29; *Bork.*

OMANCOF Baron (Omanzoff).—W polu czerwonym -- na zielonej murawie—dwie zielone topole. Nad hełmem w koronie—skrzydło orle. Nadany wraz z tytułem baronowskim Piotrowi Aleksandrowi i Bogumilowi Andrzejowi, braciom Omanzoff, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 4 Kwietnia r. 1773. *Kanc. ks. 41 f. 211; Kos. I. 229; Bork.: napiski WP. Jackowskiego.*

ONYSZKIEWICZ cz. Jacyna odm. — W polu czerwonym — w środku srebrnej podkowy ocelami na dół—strzała srebrna żelźcem do góry i podwójny krzyż srebrny. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym—trzy pióra strusie, w drugim—dwie trąby, w połowie naprzemian srebrne i czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Ferdynandowi i Henrykowi, urzędnikom namiestnictwa w Galicyi, Rudolfowi Maksymilianowi, galicyjskiemu adwokatowi i Fortunatowi Ludwikowi Oheral r. 1848 — z wyniesieniem ich 17 Marca r. 1853 do stanu rycerskiego. *Pocz. szl. gal.*; *Hefn.*; *Bork.*

OPACKI Hrabia cz. Prus III odm.—Na tarczy dwudzielnej w polach prawem czerwonym i lewym błękitnym — pod półtora krzyżem złotym bez prawego dolnego ramienia—kosa z półpodkową, szerszemi częściami u góry zetknięte. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — złota noga zbrojna, piętą w lewo do góry. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne—podbite złotem. Odmiana przysługująca Opackim z Opacza w mazowieckim, z których Chryzanty, kasztelan wiski, otrzymał tytuł hrabiowski od króla pruskiego r. 1797. *Nies.*; *Kos. I. 186. Bork.*

OPENKOWSKI I. — W polu czerwonym -- trzy lilie srebrne, dwie i jedna. Nad hełmem w koronie — sokół. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb.* VI, 4. 41.

OPENKOWSKI II. — W polu czerwonym — trzy lilie srebrne rzędem. Nad hełmem w koronie—sokół. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb.* III, 2. 339.

OPERSZDORF, (*Oppersdorf*). — W polu czerwonym—srebrna gryfia głowa ukoronowana. Nad hełmem w koronie taka sama głowa. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia szwajcarskiego, wywodzącej się od hrabiów von Thierstein, osiadłej na Szląsku. Baronowie czescy od r. 1556, hrabiowie świętego państwa rzymskiego od r. 1626 — Franciszek indygenowany w Polsce r. 1683. Niesiecki nazywa ich herb Kur, a hr. Borkowski nazwał Kur czarny, gdy źródła niemieckie opiewają, że głowa gryfia służy za godło tej rodziny. *Vol Leg. V. 673; Nies.; Sieb. IV 11. 29; Bork.*

OPERSZDORF Baron. — *Sieb. IV. 11. 29.*

OPERSZDORF Hrabia. — *Sieb. IV. 11. 29.*

ORACZ.—W polu błękitnym—pod okiem trójkątnym opatrznosci—z kielicha złotego pół mni-cha czarno ubranego z rękoma do modlitwy złożonemi. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany około r. 1777 Władysławowi Kassyanowiczowi, który żył od r. 1740 — 1780, miał syna dygnitarzem braclawskim r. 1792. *Kur.: z dyplomu galicyjskiego r. 1846; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

ORNA cz. Ostoja odm. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców w słup stojących — dwie sześciopromienne gwiazdy złote jedna pod drugą. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Ordów w pińskim. *Kof.; Nies.; Wiel.; Kos.; Bork.*

OREŻ. — W polu czerwonym — pod pałaszem srebrnym ostrzem na dół, końcem w lewo—podkowa srebrna barkiem do góry z krzyżem kawalerskim srebrnym we środku. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna z pałaszem. Nadany wraz z nobilitacją Ignacemu Witkowskiemu, porucznikowi wojsk koronnych w regimencie urodzonego Działyńskiego, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 23 Grudnia r. 1791. *Kanc. ks. 98 f. 172; zapiski WP. Jackowski.*

ORLA I, Odrza, Szaszor, Zapale, Opola, Opole, Mściąg, Orzeł. — W polu srebrnym — orzeł czerwony z sześciopromienną gwiazdą złotą zamiast głowy. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych naszych herbów; przychodzi w zapiskach sądowych już pod rokiem 1379. U Siebmachera herb ten nazwany Mściugiem albo Orłem! *Dług.; Biel.; Papr.; Nies. Ulan.; Sieb. IV. 14; Heraldyka Piek. 10.*

ORLA II. — Z pieczęci Mikołaja Szaszowskiego z Gierattowic, ziemianina księstwa zatorskiego z roku 1448. *Heraldyka Piek. 111.*

ORLA III. — Według roli marszałkowskiej z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XVs; Heraldyka Piek. 374.*

ORLA IV. — Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Herald. Piek. 110.*

ORLA GŁOWA, Pikolar I. — W polu srebrnym—orka głowa czarna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czarne podbite srebrem. Herb Pikolarów i Myślańskich na Szląsku *Papr.; Nies.; Riet.; Bork.*

ORLA GŁOWA II.—W polu czerwonym—orka głowa srebrna. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Gwoździeckim i Nasirowskim wylegitymowanym w Galicyi r. 1782. *Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14. 23.*

ORLIK I cz. Nowina odm. — W polu błękitnym — nad uchem kotłowym złotem, na dół barkiem—miecz rękojeścią do góry. Nad hełmem w koronie—noga złota, zgięta w kolanie, piętą i ostrogą do góry w lewo. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiej Orlików z Łazisk w krakowskim w XVI stuleciu, osiadłych na Szląsku w XVII stuleciu. Baronowie czescy od r. 1624. Hrabowie czescy od r. 1753. *Paprz.; Nies.; Sieb. IV. 11. 29; VI. 8. I. 57; Bork.*

ORLIK II Baron. — *Sieb. VI. 8. I. 57.*

ORLIK III Hrabia. — *Sieb. VI. 8. I. 57.*

ORŁOSŁAW I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — pół orła z szablą w łapie; w lewym złotem — na zielonej murawie pod spróchniałym drzewem trzy orlęta srebrne. Nad hełmem w koronie—między dwoma skrzydłami ręka czerwono ubrana, zgięta w łokciu i z piórem w palcach. Labry błękitne podbite złotem. Nadany 6 Sierpnia roku 1811 Grudzińskiemu przez Fryderyka Augusta, króla saskiego, jako księcia warszawskiego. *Riet.; Bork.*

ORŁOSŁAW II. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — pół orła z szablą w łapie w dolnym złotem—na zielonej murawie pod spruchniałym drzewem trzy orlęta. Nad hełmem w koronie, między dwoma skrzydłami—ręka w czerwonym ubraniu, zgięta w łokciu z piórem w palcach. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Chrapkński, Album i Tabl. XVIII.*

ORURK I, (O'Rourke). — W polu złotem — dwa lwy czarne jeden nad drugim. Nad hełmem w koronie—ręka z mieczem nad którą godło: VICTORIOUS—pod tarczą Godło: SERVIENDO GUBERNO. Herb rodziny pochodzenia irlandzkiego, w V już stuleciu tam znanej jako udzielnie panującej, z której Jan szambelan króla Stanisława Leszczyńskiego w Lotaryngii, w służbie francuskiej otrzymał tytuł hrabiowski r. 1771. Brat jego Korneliusz służył w Rosji, a potomstwo osiadło w Inflantach i nowogrodzkim i otrzymało potwierdzenie tytułu w Rosji r. 1848; z synów Kornelego drugi Józef nabył majątek Wsielub w nowogrodzkim. Jakkolwiek ta rodzina indygenatu polskiego nie posiadała, ale wcieliła się w obywatelstwo nasze i jest zapisana do szlachty prowincji należącej do dawnej Rzeczypospolitej. *Kos. I. 468, 186; Bork.*

ORURK Hrabia II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem — trzy czarne lwy pełzające jeden nad drugim, w lewym zaś srebrnym pod barankiem srebrnym w lewo siedzącym z chorągiewką czerwoną na której złotymi zgłoskami wyraz celtycki *buadh* — dzik w prawo. Nad hełmem w koronie—ręka z mieczem. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej czarne podbite srebrem. Godło: VICTORIOUS, VICTORIEUX. Odmiana poprzedniego według źródeł obcych. *Balt.; Sieb. III. 11. tekst 88, tabl. 20; Kos. I. 186, 468; Bork. prap.*

ORSZULSKI. — W polu barwy niewiadomej — lew wspięty na kopii oparty. Nad tarczą korona szlachecka. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi Orszulskiemu z przydomkiem Olbrych przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 27 Czerwca r. 1775. *Vol. Leg. VIII. 303; Kanc. ks. 41 f. 324; zapiski WP. Jackowskiego; Bork.*

ORWAŁ, Orwat. — W polu błękitnym—między dwiema czarnymi trąbami oprawnymi w złoto wylotem na dół, barkami na boki, pod sześciopromienną złotą gwiazdą — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb rodziny Czerników pochodzenia węgierskiego z przydomkiem Orwał w Galicyi. Do Polski przybyli za Zygmunta Augusta lub Batorego. Wylegitymowani w Galicyi r. 1782. *Sp. ssl. gal.; Hefn.; Sieb. IV. 14. 23; Pol.*

ORZECZOWSKI Baron cz. Rogala odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I dwudzielnym w prawem czerwonym — róg jeleni srebrny, w lewym srebrnym — róg bawoli czerwony (*Rogala*); w II czerwonym — chusta srebrna w koło związana (*Natęcs*); w III czerwonym — krzyż kawalerski złoty; w IV błękitnym — słup czerwony wstęgą srebrną ukośnie okręcony u wierzchu ukoronowany. Nad hełmem w koronie—róg jeleni srebrny i róg bawoli czerwony. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Orzechowskim z Orzechowic pochodzenia polskiego w Prusiech w XVII stuleciu. Baronowie według Siebmachera. *Papr.; Nies.; Sieb. VI. 4. 3; Bork.*

OSEK I, Fajerhak. — W polu czerwonym — srebrny osęk prawo ukośnie leżący. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia szląskiego von Oppeln'ów z Bronikowa w Wielkiej Polsce w XV stuleciu. Niesiecki w opisie powiada, że osęk powinien być prosto, tymczasem rysunek osęku w jego dziele wskazuje kierunek ukośny. *Dług.; Nies.; Bork.*

OSEK II. — W polu czerwonym — osęk srebrny prosto końcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie, Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego według opisu Niesieckiego i starego rysunku w zbiorze dra Piekosińskiego. *Nies.*

OSEK III. — W polu błękitnym — osęk położony prawo-ukośnie. Nad hełmem w zawoju błękitno-srebrnym — trzy pióra strusie: białe między błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie szląskiej Oppeln Bronikowskich. *Sieb. III. 2. 339.*

OSEKI I, Nowicki, — W polu błękitnym — trzy srebrne osęki w środku tarczy stykające się: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie—na trzech piórach strusich także trzy osęki. Labry błękitne podbite srebrem. Stary herb przysługujący Nowickim przydomku Siła w wileńskim w XVIII stuleciu, nadany również czy przyznany wielebnemu Józefowi i Stanisławowi, braciom Nowickim, przez Stanisława Augusta, króla polskiego 19 czerwca r. 1768. *Okol.; Kojat.; Nies.; Kanc. ks. 41 f. 46; Bork.*

OSEKI II. — W polu błękitnym — między trzema srebrnymi gwiazdami — trzy srebrne osęki, w środku tarczy stykające się: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie—na trzech piórach strusich także trzy osęki z gwiazdami. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego na Litwie w XVII stuleciu, a także nadana czy przyznana Ignacemu Nowickiemu, metrykantowi koronnemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego 16 grudnia r. 1764. *Lib. variar. transaction. Reg. Pol. (M. kor. ks. 23 f. 12); Kanc. ks. 42a f. 240, Kojat.; Nies.; Autograf Marka Nowickiego ziemianina nowogrodzkiego z r. 1608 w posiadaniu WP. Dziadulewicz; Bork.*

OSEKI III. — W polu błękitnym — między trzema srebrnymi gwiazdami — trzy srebrne osęki dwa i jeden. Nad hełmem w koronie: na ogonie pawim — trzy także osęki z gwiazdami. Odmiana powyższego z Siebmachera. *Sieb. IV. 14. 21.*

OSIECIMSKI cz. Lubicz odm.—W polu srebrnym—w środku i na barku podkowy srebrnej czy żelaznej po jednym krzyżu kawalerskim złotym. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Osiecimskiemu z rodziny neofickiej przez Stanisława Augusta, króla polskiego 26 Listopada r. 1765. *Lib. inscr. M. Duc. Lith. (M. Lit.) Ks. 190 f. 122; Kanc. ks. 42 a f. 57; zapiski WP. Jackowskiego.*

OSKIERKA cz. Murdelio odm.—W polu czerwonym—na barku złotego półksiężycy — krzyż, a między jego rogami gwiazda. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Oskierków w mozyrskim w XVI stuleciu. *Kojat.; Nies.; Bork.*

OSŁAWSKI I, Ostowski cz. Kos odm. — W polu srebrnym — trzy wręby czerwone. Nad hełmem w koronie—dwa rogi bawole srebrne z trzema pasami czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzącej od Kalksteinów, osiadłej w Prusiech i na Pomorzu. *Papr. Nies.; Sieb. III. 2. 340; Bork.*

OSŁAWSKI II cz. Korczak odm.— W polu czerwonym—trzy srebrne wręby. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane, w pierwszym dwie trąby w połowie i naprzemian srebrne i czerwone, w drugim dwa skrzydła tak samo w połowie i naprzemian srebrne i czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Maciejowi Walentemu z Janowic, adwokatowi krakowskiemu w r. 1908 (1818 u Hefnera) przez Franciszka I. cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Bork.*

OSOLIŃSKI, Ossoliński Hrabia cz. Topór odm. — Na tarczy pięciodzielnej — polach I i IV czerwonych—topór srebrny z rękojeścią złotą, w II i III dwudzielnych w połowie srebrnych i czerwonych—orzeł dwugłowy w połowie i naprzemian według pól czerwony i srebrny; w V błękitnym—wspięty lew złoty ukoronowany. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym lew złoty ukoronowany z toporem srebrnym w prawej łapie. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Ossolińskich z Osolina w sandomierskiem jednego pochodzenia z Tęczyńskimi, z której gałęzi otrzymała tytuł hrabiowski r. 1527 od Karola V, cesarza świętego państwa rzymskiego, a r. 1561 od Ferdynanda I, cesarza; — druga linia otrzymała ten tytuł r. 1798 w Prusiech, trzecia linia otrzymała potwierdzenie tego tytułu w Galicji r. 1785, czwarta r. 1798 w Prusiech, potwierdzony tamże 1805, w Rosyi r. 1848 — wszystkie po mieczu wygasta. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Kos.; Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14; Bork.*

OSOLIŃSKI, Ossoliński Książę cz. Topór odm. — W polu czerwonym — srebrny topór z rękojeścią złotą — nad tarczą mitra książęca. Herb jednej gałęzi rodziny Ossolińskich z której Jerzy, otrzymał r. 1634 i 1635 tytuł książęcy od Papieża Urbana VIII i od Ferdynanda II, cesarza świętego państwa rzymskiego. Z innej gałęzi tej rodziny nosiło kilku tytuł francuski książęcy (duc) i parowski nadany im r. 1733 i 1736 przez Ludwika XIV. Gałęź tej rodziny po mieczu wygasta. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. III. 1. III, IV. 14 95.; Bork.*

OSORYA I, Ozorya, Poświst, Szarza, Sarza, Starza.— W polu czerwonym — nad kołem złotem bez górnego dzwona i szprych — krzyż czy miecz otłuczony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów naszych, w zapiskach sądowych wspominany od r. 1396, jakoby z Czech przyniesiony. *Dług.; Krom.; Papr.; Okol.; Kojal.; Nies.; Ulan.; Mat.; Piek.*

OSORYA II.—W polu czerwonym—nad kołem złotem bez górnego dzwona i szprych — krzyż czy miecz otłuczony. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Werbu om na Litwie, którzy klejnot ten przyjęli w Horodle. *Kojal.*

OSORYA III, Osoryjczyk, Osolińczyk. — Odmiana bez krzyża z pieczęcią Mikołaja Mikosza z Krakowa, mistrza sztuk z roku 1501, przechowanej w archiwum uniwersytetu krakowskiego. Nazwa Osolińczyk jest oczywiście błędem: zamiast Osoryjczyk albo źle odczytano akt kapituły poznańskiej, albo pisarz błędnie napisał. *Piek., O dyn. poch. 264 N. 54; Heraldyka Piek. 157; Ulan.; Mater. N. 227.*

OSORYA IV. — Podobny do dwu pierwszych. Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Heraldyka Piek. 157.*

OSOWSKI, Ossowski cz. Sas odm. — W polu błękitnym — nad sześciopromienną złotą gwiazdą w środku złotego półksiężyca — strzała żelźcem na dół między dwiema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie noga zbrojna piętą w prawo do góry. Odmiana przysługująca Osowskim według niepewnych przypisków Modzelewskiego. *Rękopis Modzelewskiego w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

OSTASZEWSKI cz. Ostoja odm. — Na tarczy ściętej—na polach górnym błękitnym i dolnym czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich; błękitne i czerwone między trzema złotymi. Nadany Michałowi Ostaszewskiemu w Galicji 15 i 17 Marca r. 1785. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Bork.*

OSTEN I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — trzy lewo-ukośne pasy złote; w lewym czerwonym — klucz srebrny do góry zębem w lewo. Labry z prawej błękitne podbite złotem z lewej czerwone podbite srebrem. Nad hełmem w koronie między skrzydłami dwa klucze ukośnie skrzyżowane. Herb rodziny pomorskiej w Prusiech i w prowincjach nadbałtyckich w XVII stuleciu. Tam to kwitnie rodzina Osten Sackenów prawdopodobnie przez małżeństwo Sackena z Ostenońną — czy odwrotnie, źródła są niejasne; rodzina ta dodaje do herbu Osten trzy gwiazdy. Niesiecki mylnie rodzinę ab Osten z rodziną ab Ostau łączy. W herbarzu niemieckim jedno skrzydło jest białe drugie czarne — klucze są skrzyżowane na złotym słupie z trzema piórkami pawimi na wierzchu *Nies.; Sieb. III. 2. 340; Bork.*

OSTEN II. — Na tarczy ściętej i następnie czterodzielnej — pod szczytem czerwonym zawierającym orła białego w polach I i IV dwudzielnych, w I z prawej błękitnym o trzech pasach lewo-ukośnych złotych, z lewej czerwonym z kluczem srebrnym piórem w lewo do góry; w IV z prawej czerwonym i kluczem, z lewej błękitnym o pasach złotych — w II i III zaś barwy niewiadomej — dwie trąbki myśliwskie wylotem w lewo jedna nad drugą. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane; nad pierwszym i ostatnim — pomiędzy trąbkami w słup pięć piór strusich, nad środkowym — pomiędzy dwoma skrzydłami na trzech pawich piórach dwa klucze ukośnie skrzyżowane. Nadany wraz z tytułem hrabiowskim i indygenatem Adolfowi Zygfrydowi von Osten przez Stanisława Augusta, króla polskiego 29 Października r. 1768, *Kan. ks. 41. f. 98; zapiski WP. Jackowskiego.*

OSTEN III. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — srebrny klucz zębami do góry w lewo, w lewym zaś błękitnym — trzy złote rzeki prawo ukośnie równoległe. Nad hełmem w koronie na trzech piórach pawich dwa klucze zębami do góry na zewnątrz ukośnie skrzyżowane. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. *Sieb. III. 2. 340.*

OSTEN SAKEN, (Sacken). — Odmiana przystępująca linii osiadłej w prowincjach nadbałtyckich utworzona z połączenia herbów rodziny Osten i Sacken. *Sieb. III. 11. 144.*

OSTEN SAKEN. — Odmiana powyższego. *Sieb. III. 11. 144.*

OSTEN SAKEN Hrabia. — Odmiana przystępująca Osten Sakenom, hrabiom świętego państwa rzymskiego od 1 marca r. 1763 z Jastrzębcem na jednym z hełmów. *Sieb. III. 11. 26; Bork.*

OSTEN SAKEN Książę. — Odmiana przystępująca linii książęcej od 15 Października r. 1786. *Balt.; Sieb. III. 11. 4; Bork.*

OSTOJA I, Mościc, Ostojczyk. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców w słup — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z najstarszych herbów polskich, wspominany w zapiskach sądowych od r. 1388. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Ulan.; Mat.; Piek.*

OSTOJA II. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców w słup — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przystępująca Okołowiczom i Osieckim na Szląsku *Sieb. III. 2. 337 i IV. 8. II. 55; Bork.*

OSTOJA III. — Nad dwoma półksiężycami splecionymi w słup — krzyż. Stara odmiana według drzew orytu Friedleina, przez D-ra Piekosińskiego do Ostoi zaliczona, mogłaby również uchodzić za Wilcze Kosy czyli Prus III. *Heraldyka Piek. str. 119.*

OSTOJA IV. — Pod krzyżem u dołu rozdartym — dwa półksiężyce w słup barkami do siebie, środkiem beleczką łączone. Pod nimi kula. Z pieczęci Dobiesława z Koszyc, podsędka ziemskiego krakowskiego z r. 1381. *Heraldyka Piek. 118.*

OSTOJA V. — Na tarczy — dwa półksiężyce w słup z krzyżykiem równoramiennym pomiędzy nimi u góry. Z opisu pieczęci Macieja Wojewódki ze Szczodrkowic z r. 1442. *Heraldyka Piek. 118.*

OSTOJA VI. — Odmiana poprzedniego. Z pieczęci Jana Rokosza z Koszycz, sędziego ziemskiego krakowskiego z r. 1456. *Heraldyka Piek.*

OSTOJA VII. — W polu czerwonym między barkami dwóch półksiężyców w słup — krzyż równoramienny kawalerski u dołu przedłużony w drobny klinik. Według roli marszałkowskiej Mikołaja z Brzezia Lanckorońskiego z r. 1461 z proklamacją Mościc. *Loredan Larchey, Armorial du XV^s; Heraldyka Piek. 117 i 370.*

OSTOJA VIII. — W polu czerwonym między barkami dwóch złotych półksiężyców w słup — krzyż czy miecz długi. Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Heraldyka Piek.*

OSTOJA Pruska. — W polu błękitnym u góry — między dwoma złotymi półksiężycami w słup barkami do siebie — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie takie same dwa półksiężyce z gwiazdą nad nimi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przystępująca starym rodzinom pruskim Fiuków, Lniskich i Skrzyszowskich. Ms. o fam. pruskich dodaje Lniskim godło: *UTRAQUE DUCE*. Finkowie mieli według heraldyków niemieckich przybyć ze Szwajcaryi czy z Tyrolu do Inflant w XV stuleciu z zakonem krzyżackim, tymczasem według Sieb. VI. 4, i Kętrzyńskiego jest to rodzina rdzennie pruska. Lniscy jakoby z Saksonii przybyli i osiedli o trzy mile od Gdańska we wsi Lniskie. O Skrzyszowskich wiadomo tylko że byli tego samego herbu w Prusiech. *Nies.; Sieb. III. 11. 94, i III. 2. 292, 430; Bork.*

OSTOJCZYK. — W polu czerwonym — między rogami dwóch srebrnych półksiężyców w słup — pod złotym krzyżem kawalerskim sześciopromienna gwiazda srebrna. Nadany wraz z nobilitacją Ludwikowi Krall przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 27 Kwietnia r. 1768. *Vol. Leg. VII. 802; Kanc. ks. 41. f. 25; zapiski WP. Jackowskiego; Bork.*

OSTROGA. — W polu czerwonym — ostroga srebrna kółkiem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Żurkowskim w Królestwie polskim. *Chr. Album 265; Bork.*

OSTROGSKI I Książę. — W polu błękitnym — pod półpierścieniem ze strzałą srebrną bez opierzenia na barku — półksiężyc złoty z gwiazdą między rogami. Nad tarczą płaszcz i mitra książęca. Herb książąt Ostrogskich ze szczepu Ruryka, gałęź ks. Druckich, od r. 1609 ordynaci z Ostroga na Wołyniu. Rodzina ta wygasła. *Dług.; Krom.; Papr.; Nies.; Wolf; Bork.*

OSTROGSKI II. — Na tarczy czterodzielnej w polu I — święty Jerzy przebijający smoka, w II pod półpierścieniem ze strzałą bez opierzenia na barku — półksiężyc z gwiazdą między rogami; w III w środku półpierścienia barkiem na dół — strzała bez opierzenia przekrzyżowana z IV — Pogoń litewska. *Papr.; Nies.; Sieb. III i III.*

OSTROMIECZ. — W polu błękitnym — między trzema srebrnymi liliami: dwiema z boków, jedną u dołu — miecz rękojeścią do góry. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Ignacemu Straus przez Stanisława Augusta, króla polskiego 3 grudnia r. 1791. U Siebmachera znajdujemy inny herb (mianowicie w polu błękitnym struś z podkową w dziobie i to samo w hełmie) nadany także Ignacemu Strausowi przez Stanisława Augusta 11 Listopada r. 1790. Niewiadomo jak tę sprzeczność wytłumaczyć. Kanclerskie księgi są dostatecznie pewnym źródłem — chyba że potomek Ignacego wylegitymował się z nowym herbem w Prusiech podobnym do herbu Kubin Tylli'ów. Według wiadomości osobiście zebranych rodziny Tylich i Strausów były spokrewnione. *Kanc. ks. 98 f. 73; Sieb. III. 2. 444; zapiski WP. Jackowskiego; Bork.*

OSTRORÓG. — W polu błękitnym — na zielonej murawie — lew złoty na pniu wsparty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany Szymonowi Zawistowskiemu r. 1672. *Vol. Leg. V f. 152; Oryg. dypl.; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicza.*

OSTRORÓG Hrabia cz. Nałęcz odm. — Na tarczy ósmiodzielnej w polu pierwszym czerwonym — chusta srebrna w koło związana końcami na dół (*Nałęcz*); w II czerwonym — topór srebrny (*Topór*); w III złotem — orzeł czarny (*Państwa rzymskiego*); w IV czerwonym — trzy czarne trąby w gwiazdę munsztukami złożone (*Trąby*); w V czerwonym — strzała srebrna bez opierzenia dwa razy przekrzyżowana (*Lis*); w VI czerwonym — korab złoty (*Korab*); w VII czerwonym — strzała srebrna żelazcem do góry, u dołu wąsami zakończona (*Odrawąs*); w VIII złotem — głowa lwia ziejąca płomienie (*Zadora*). Nad koroną hrabiowską trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym między jeleniami rogami — mąż czerwono ubrany; w drugim — orzeł czarny; w trzecim — lew złoty z toporem w łapach. Labry boczne czerwone podbite srebrem, środkowe złotem. Herb rodziny wielkopolskiej z Ostroroga jednego pochodzenia z Szamotulskimi, z której Stanisław kasztelan kaliski miał otrzymać w r. 1518 tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego potwierdzony przez Zygmunta III, króla polskiego r. 1611 i 1612. Z tej rodziny Adam Marcin i Aleksander bracia — otrzymali potwierdzenie tytułu hrabiowskiego w Austrii r. 1783 w Rosyi zaś potwierdzenie otrzymał Andrzej, Mikołaj, Józef 28 Czerwca r. 1846. *Biel.*; *Krom.*; *Pap.*; *Nies.*; *Sieb.* III. 1. III. i IV. 14. *tekst i tabl.* 87, 97; *Żychl.* I; *Kos.* I. 473 i III. 442; *Bork*

OSTRORÓG II. — W polu złotem — dwa orły czarne. Nad tarczą dwa hełmy, w pierwszym orzeł czarny, w drugim między rogami jeleniami — pół męża z głową przewiazaną, czerwono ubranego, oburącz trzymającego się rogów. Labry przy pierwszym czarne podbite złotem przy drugim czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Kryś.*

OSTRORÓG III. — W polu czerwonym — chusta srebrna w koło związana z końcami na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym między jeleniami rogami pół panny czerwono ubranej z przepaską srebrną na głowie, trzymającej się oburącz rogów. Odmiana poprzedniego. *Sieb.* IV. 14. 97.

OSTROWSKI Hrabia I cz. Rawa odm. — W polu złotem na czarnym niedźwiedziu biegącym — panna siedząca z włosami rozpuszczonemi ukoronowana, w sukni czerwonej, z rękoma do góry wzniesionemi. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym między rogami jeleniami — pół niedźwiedzia z różą czerwoną pięciolistną w prawej łapie, z lewą zwieszoną. Labry czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują olbrzymy z uwieńczoną głową i przepasanemi biodrami liściem dębowym, z maczugą w ręku. Godło: DEI SERVUS SUM albo DOMINE DIRIGE NOS, albo Z BOGIEM NAD BUGIEM. Herb rodziny z Ostrowa Krupy, w sandomierskiem, w ziemi sęczyckiej zdawna osiadłej, pochodzącej od Werszowców, możnowładców czeskich, których wojny domowe zmusiły szukać schronienia w Polsce w XII stuleciu za Bolesława Krzywoustego. Z tej rodziny bardzo licznie rozrodzonej Paprocki wyliczył pod herbem Rawicz kilku mężów mianowicie: Prandotów, Krystynów, Grotów, Warszów, wymienił także gałąź jedną w lubelskiem z przydomkiem „Kot”: o innych zaś gałęziach używających przydomków Mściszek, Czerwonka, Rzym, wokół Ostrowa w ziemi sęczyckiej osiadłych i w nim dziedziczących — przemilczał, również jak i o gałęzi z przydomkiem Krupa od majątku Krupa czyli Ostrów Wielki, leżącego w ziemi sęczyckiej nad Wieprzem. Coprawda w wariantach swoich Paprocki (wydanie Turowskiego str. 961) uczynił wzmiankę, że są Ostrowscy w sandomierskiem w ziemi sęczyckiej, ale ich pod herb Grzymała niewłaściwie podciągnął. Tymczasem stare akta rodzinne z XV, XVI, XVII i XVIII wieku świadczą, że Warsz i Grot z Ostrowa, synowie kasztelana krakowskiego, dziedziczyli na tym Ostrowie Krupie, a Krystyn, kasztelan krakowski, który wystawił chorągiew na wyprawę grunwaldzką i z Jagiellą bit krzyżaków, używał przydomku Krupa, jak i wszyscy jego potomkowie. Z tej gałęzi Rąwitów z Ostrowa, Tomasz Krupa Ostrowski, syn Piotra Krupy i Konstancyi ze Stoińskich, urodzony r. 1735 w Krupie Ostrów — najprzód kasztelan czerski, później podskarbi nadworny koronny, minister skarbu, prezes senatu za księstwa warszawskiego a następnie za królestwa kongresowego, otrzymał 5 lipca r. 1798 tytuł hrabiowski od Fryderyka Wilhelma, króla pruskiego, potwierdzony w Rosyi 7 lipca r. 1854 dla wnuka Stanisława, a (31 Października) 12 Listopada r. 1891 dla prawnuków Juliusza, Gustawa i Witolda Ostrowskich. *Dług.*; *Miech.*; *Pap.*; *Biel.*; *Krom.*; *Okol.*; *Duńca.* pod *Michowski str.* 539 i *dalsze str.* 283 — 298; pod *Rawica* 277 — 279, 313 — 342, wreszcie opisanie legendy herbowej str. 483; *Nies.*; *Wiel.*; *Żywot Tomassa Ostrowskiego przez autora Poglądów o reformie towarzyskiej w Polsce; Poca. sxl. gal.*; *Sp. sxl. pol.*; *Spisok tulut. licam; Kos* I. 74. II. 245; *Żychl. T. XI i sprostowanie w XII; Not.*; *Curmer; Grü. Hild.*; *Hefn.*; *Sieb.* III. 1. 23 i IV. 14. 97; *Ritt.*; *Graefliche Taschenbuch; Heraldyka Piek.* 139, 273, 369; *Caarn.*; *Bork.*; *Gen. i Sp. sxl.*; *Żern.*

OSTROWSKI Hrabia II. — Odmiana według dyplomu z r. 1798.

OSTROWSKI III cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym — pod srebrnym krzyżem kawalerskim — półksiężyc złoty z gwiazdą złotą między rogami. Nad hełmem w koronie półksiężyc złoty z trzema piórami strusimi w środku: białym między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przystługująca rodzinie polskiego pochodzenia z Iszczkowa w przemyskim w XVI stuleciu osiadłej, której gałąź na Szląsk i do Prus przeniosła się. *Sieb. III. 341 i V. 8. III. 21; Papr.; Nies.; Bork.*

OSTRZEC. — Na tarczy obramowanej złotem w polu błękitnym — między dwiema srebrnymi pięciopromiennymi gwiazdami — proporzec o chorągiewce czerwonej prawo-ukośnie na krzyż ze szpadą końcem na dół lewo-ukośnie leżącą. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Grzegorzowi Tomaszowskiemu, szefowi biura w komisji wojny odkomenderowanemu do głównego sztabu za dwudziestoletnią służbę 10 Marca n. s. r. 1830 *Sp. szl. pol.: oryg. dypl.; Dziennik praw; Bork. 462; napiski WP. Bisiera.*

OSZCZEWSKI, Oszewski. — W polu błękitnym — dwa srebrne trójkąty wierzchołkami zetknięte, wyższy z krzyżem kawalerskim we środku. Herb rodziny Oszczewskich na Wołyniu w XVI stuleciu osiadłej. U Rietstapa pole czerwone, reszta złote. *Papr.; Okol.; Nies.; Małach.; Riet.; Bork.*

OSZYK, Oszyki. — W polu srebrnym pod łabędziem — z prawej złoty łuk prawo-ukośnie cięciwem na dół z trzema grotami lewo-ukośnie nad nim, z lewej zaś — kotwica uchem do góry lewo-ukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Michałowi Sienkiewiczowi przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1775. Według ruskiego dokumentu przedstawionego do oblaty w Radomiu 6 Lutego r. 1782, protoplastą tej rodziny był Piotr Oszyk Sienkiewicz „tysiącznik gospodarski wielkich wojsk koronnych“, któremu, za usługi oddane Koronie, Zygmunt III nadał dobra Limiatyżki i Czerewczyżna w województwie podolskim. Syn Piotra — pułkownik Józef, wnuk zaś — rotmistrz Marcin, żonaty z Sielestrewiczówną, prawnuk — Michał, konfederat barski, żonaty z Ługowską, herbu Lubicz, chorążanką brzeską; ten ostatni otrzymał nadanie czy potwierdzenie swego szlachectwa, syn zaś tego Michała, podpułkownik Józef, żonaty z Teklą z Niewodowa Niewodowską miał także syna Józefa, właściciela dóbr Grotki, żonatego ze Stefanią Kolumna Cieciszowską, którego synem jest znakomity nasz pisarz Henryk Sienkiewicz. Na Litwie jest rodzina Sienkiewiczów h Leliwa. *Vol. Leg VIII. 303, Actum Radomiae 6 febr. 1782: sprzedaż dóbr przez Michała Sienkiewicza; świad. deput. salach. sandom. wydane Józefowi Sienkiewiczowi 29 maja 1838; Sp. szl. pol.; Chruszński tabl. XIX; Bork.*

OŚWIATA. — W polu czerwonym pod pięciopromienną złotą gwiazdą — kula błękitna złotym pasem przepasana i z krzyżem złotym u góry. Nad koroną szlachecką trzy pióra strusie. Nadany Janowi Koch, lekarzowi czwartej kompanii lekkiej artylerii pieszej 8 Lutego n. s. r. 1820. o czem ogłoszenie nastąpiło 12 Września r. 1827. *Zapiski WP. Bisiera; Bork.*

OTOCKI Hrabia cz. Dołęga odm. — W polu błękitnym w środku podkowy srebrnej z krzyżem kawalerskim złotym na barku — strzała czarna żelźcem srebrnym na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym skrzydło przebite strzałą. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny z sieradzkiego z Wielkiego Otoka, z której Stanisław, pierwotnie baron austriacki, od r. 1784, otrzymał tytuł hrabiowski galicyjski r. 1797 od Franciszka II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Poca. sal. gal.; Sieb. IV. 14; Riet.; Bork.*

OTENHAUZEN, (Ottenhausen). — W polu czerwonym — kielich złoty kościelny. Nad hełmem korona szlachecka. Herb rodziny inflantskiej. *Koj.; Nies.; Bork.*

OTTO. — W polu srebrnym nad skałami pomiędzy którymi widać zabudowania — dwa trójkątne pola czarne o łukowatych ramionach z sześciopromienną gwiazdą złotą na każdym. Nad hełmem w koronie dwa skrzydła czarne z sześciopromienną złotą gwiazdą każdą. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia niemieckiego Otto von Ottenthal, z której Jan Jerzy, członek rady miasta Eger w Czechach otrzymał szlachectwo od Karola VI, cesarza świętego państwa rzymskiego 24 Czerwca r. 1726, potomek tegoż Jan Bazylista Otto, oberst-lejtnant otrzymał od konfederacji r. 1773 — 1775 przyznanie praw szlacheckich w Polsce. *Vol. Leg. VIII. 303 i 304; napiski WP. Bisiera; Bork.*

OWADA I. — W polu czerwonym — na zielonym pagórku — brama złota ukoronowana. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone złotem podbite. Jeden z najstarszych herbów polskich z czasem przekształcił się z wielkiej litery gotyckiej *M* z koroną. Tak go opisuje Długosz i zapiski sądowe z XV wieku — herbarz arsenalski. *Dług.; Okol.; Nies.; Heraldyka Piek.*

OWADA II. — Według herbarzyka Ambroźego. *Heraldyka Piek. 188*

OZDOBA I, (*Kluczewski*). — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym — czerwony klucz w poprzek, piórem w prawo i na dół, w dolnym zaś błękitnym — sześciopromienna gwiazda złota z dwoma strusiami piórkami u góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Nadany Ignacemu Kluczewskiemu r. 1767 oraz Józefowi i Melchiorowi 10 Grudnia 1769; Anna z Łaszczewskich Kluczewska, dama krzyża gwiazdzistego, zapisaną została r. 1786 do szlachectwa galicyjskiego. *Vol. Leg. VII. 801, 802; Pocz. ssi. gal.; Hefn.; Bork.; Kanc. 41 f. 121.*

OZDOBA II. — W polu błękitnym — orzeł srebrny trzymający w prawej szponie: kłos żyta, pszenicy i owsa, w lewej — winklej złoty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Herb rodziny mieszczańskiej krakowskiej z Włoszowy, z której Kajetan otrzymał szlachectwo w Galicyi r. 1806. *Pocz. ssi. gal.; Sieb. IV. 14. 24; Bork.*

OZIEMBŁOWSKI cz. Suchekomnaty odm. — W polu czerwonym pod złotym krzyżem kawalerskim — srebrna trąbka myśliwska z oprawą i nawiązaniem złotymi. Nad hełmem dwie takie same trąbki munsztukami do góry, barkami do siebie, Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny polskiej w Prusiech osiadłej w XVII stuleciu. *Sieb. VI. 4. 42.*

OŻAROWSKI Hrabia cz. Rawa odm. — W polu złotem — na czarnym niedźwiedziu biegającym — panna siedząca z włosami rozpuszczonymi ukoronowana w sukni czerwonej lub białej, z rękoma do góry wzniesionymi. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym, między rogami jeleniami — pół niedźwiedzia z różą czerwoną pięciolistną w prawej łapie, z lewą zwieszoną. Labry czerwone lub srebrne podbite złotem. Herb rodziny sandomierskiej przydomku Kołtek z Ożarowa, pochodzącej od Werszowców czeskich, możnowładców, którzy wskutek wojen domowych po części przenieśli się w XII stuleciu do Polski i tutaj nadaniami obdarzeni, wcieleni do narodu, kwitną odtąd jako Rawici. Adam i Franciszek, synowie Piotra oraz wnuki jego po Kajetanie Ożarowscy otrzymali w Królestwie Polskiem tytuł hrabiowski 16 Lipca r. 1828. *Dług.; Miecz.; Biel.; Krem.; Papr.; Nies.; Duńca.; Pocz. ssi. gal.; Sp. ssi. pol.; Bork.; Spisak tytuł. lican.; Kos.; Bon.; Żychl.; Caarn.; Riet.; Żern.*

PAC cz. Gozdawa odm. — Na tarczy pięciodelnej, w polach czerwonych: w I — srebrny łabędź (*Łabędź*); w II — dwa srebrne półstrzałki, żelźcami wierzchnim do góry, spodnim do dołu (*Bogorya*); w III — strzała srebrna żelźcem do góry w środku przekrzyżowana, u dołu zaś rozdarta (*Kościessa*); w IV — na siwym koniu jeździec zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą w lewej ręce (*Pogoń lit.*); w V — lilia srebrna podwójna (*Gosdawa*). Nad tarczą trzy helmy: w pierwszym na pawim ogonie — łabędź; w środkowym na pawim ogonie — lilia podwójna; w trzecim paw z ogonem trzymający strzałę złamaną w dziobie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Pacom, rodzinie starej litewsko-żmudzkiej, która ze względu na podobieństwo nazwisk od rodziny włoskiej Pazzi'ch chciała się wywodzić. Brali tytuł hrabiów na Różance. Pac Dowkszewicz otrzymał od króla Kazimierza Jagiełłowicza kilka nadań, o których wspomina monografia rodziny Paców przez Wolffa; tenże autor uważa Paca Dowkszewicza za protoplastę rodziny. Wygaśli r. 1737. *Papr.; Okol.; Kojat; Nies.; Wolff; Bon.; Bork.; Żern.*

PACIORKOWSKI cz. Gryf odm. — W polu czerwonym — złoty gryf w lewo ze złotą trąbą wylotem na dół w łapach. Nad hełmem w koronie pół gryfa bez łap z trąbą przed nim. Nadany wraz z nobilitacją Marcinowi Paciorkowskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, dnia 19 Maja r. 1768. *Vol. Leg. VII. 802; Kanc. ks. 42 f. 1; Her. Kr. Pol.; Sp. ssi. pol.; Bork. Żern.*

PACZEŃSKI, Paczyński cz. Topór lub Oksza odm. — Na tarczy czterodelnej w polu I srebrnym — orzeł dwugłowy czerwony, w II i III czerwonych — topór srebrny, w IV czerwonym — czerwonym — orzeł dwugłowy srebrny; w V błękitnym — lew złoty ukoronowany. Nad

helmem w koronie pół złotego lwa jak na tarczy z toporem w prawej łapie. Labry czerwone z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Herb rodziny jednego pochodzenia z Osolińskimi z Tęczyna, w XVI stuleciu na Szlązku osiadłej, pisali się z Paczyna w cieszyńskim. *Papir.; Nies.; Sieb. VI. 8 III. 21; Dorst. Grita.-Hild.; Bork.; Żern.*

PACZEŃSKI II, (*Reinersdorf*). — Odmiana przysługująca gałęzi pochodzącej od Juliusza Paczeńskiego adoptowanego w r. 1841 przez Ferdynanda Zygmunta Teodora Fischera von Reinersdorf na Szlązku austriackim. *Sieb. IV. 11. 29.*

PACZKOWSKI, Pączkowski cz. Lubicz odm. — W polu czerwonym — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem złotym na barku. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny osiadłej w Prusiech zachodnich. W źródłach polskich nie znajdujemy Paczkowskich ani Paszkowskich z podobnym herbem. Ten herb musi być odmianą Lubicza Pączkowskich z Pączkowic w Wielkopolsce i Mazowszu. *Sieb. III. 2. 343; Bork.; Żern.*

PAJĄCZKOWSKI, Pajanczkowski cz. Lubicz odm. — W polu czerwonym — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym jednym na barku, drugim we środku. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry czerwone z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Odmiana przysługująca Pajączkowskim osiadłym w krakowskim w XVII i XVIII stuleciu. Zapisani do szlachty galicyjskiej r. 1783 i 1827. *Nies.; Poca. sal. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.; Żern.*

PALEN, (*von der Pahlen, Bale, Pal, Pale, Päll, Paell, Pallele*). — W polu złotem — trzy zielone listki łodygą do góry: dwa i jeden. Nad helmem w koronie nad pawim ogonem — trzy złote trzciniowe pałki. Labry zielone podbite złotem. Herb rodziny niemieckiego pochodzenia z Bremy, w XIII stuleciu do Inflant przybyłej. Baronowie szwedzcy od r. 1689, hrabiowie rosyjscy od r. 1799, indygenat polski otrzymali r. 1775. *Vol. Leg. VIII. 294; Sieb. III. 11. tekst 90 tabl. 21, Bork.; Żern.*

PALEN Hrabia, (*Pahlen*). — Odmiana przysługująca linii hrabiowskiej Pahlenów. *Obsacs. gerb.; Ball. Sieb. III. 11. 21; Riet.*

PALMY. — W polu błękitnym — nad dwiema złotymi gałązkami palmowymi ukośnie skrzyżowanymi i złotą wstążką związanymi — czerwony krzyż. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany 23 Stycznia r. 1843 Ludwikowi Lineburg'owi naczelnikowi urzędu głównego poczt w Suwałkach, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. sal. pol.; dyplom u roduiny.; Bork.; Żern*

PALUBICKI I, (*Palbitski*). — W polu błękitnym — na prawo-ukośnym pniu o dwu sękach u góry o jednym u spodu — złoty jastrząb. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny kaszubskiej z Pałubic na Pomorzu z przydomkiem Biber w XVII stuleciu osiadłej. Jedna gałąź otrzymała tytuł baronowski szwedzki r. 1675. U Bagmihla jest odmiana z listkami przy sękach pnia, a pióra strusie i labry są błękitne i srebrne: na jednej pieczęci przez Bagmihla przytoczonej jastrząb znajduje się i w klejnocie nad helmem, tylko bez pierścienia i ze skrzydłami jakby do lotu podniesionymi. *Bagmihl; Ledeb.; Sieb. III. 2. 343, VI. 9. 41; Bork.*

PALUBICKI II. — W polu czerwonym — na prawo ukośnym pniu o dwu sękach u góry. a jednym u spodu — złoty jastrząb z pierścieniem w dziobie. Nad helmem w koronie trzy pióra strusie: złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego *Sieb. III. 2. 343.*

PALUBICKI III. — W polu błękitnym — na prawo-ukośnym pniu o dwu sękach u góry a jednym u spodu — jastrząb czy gołąb złoty. Nad helmem w koronie między dwoma skrzydłami: błękitnym i złotem — jastrząb czy gołąb z gałązką w dziobie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzednich. *Sieb. VI. 2. 41.*

PALUBICKI Baron. — Odmiana przysługująca wygasłej rodzinie baronów Palubickich. *Herbarsz saxeński, Sieb. VI. 9. 41; Bork.*

PANCER I. — W polu srebrnym — nad pasem czerwonym poprzecznym — pół męża w zbroi. Nad hełmem w koronie — pół męża jak na tarczy. *Sp. sal. pol.; Chrz.: Album 144; Bork. 302.*

PANCER II, (Panzer). — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — pół lwa wspiętego ze strzałą żelazcem do góry w prawej łapie; w dolnym zaś srebrnym — dwa czerwone pasy poprzeczne równoległe. Nad hełmem w koronie pół męża zbrojnego ze strzałą żelazcem na dół w prawej ręce, z lewą na biodrze opartą. Herb norymberski z powodu podobieństwa z poprzednim przytoczony. *Riet.*

PANCERZ. — Na tarczy trójdzielnej w polu I srebrnym — podkowa, w II błękitnym — ręka zbrojna z mieczem, w III złotym — mogiła srebrna kwadratowa na stopniu z krzyżem na środku. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany w r. 1836 rodzinie Kriwców, w Królestwie Polskim osiadłej. *Sp. sal. pol.; Chraqiskit; Album 543; Bork.; Żern.*

PANKOWSKI cz. Gozdawa odm. — Na tarczy prawo-ukośnie ściętej w polach górnym czerwonym i dolnym srebrnym — lilia prawo-ukośnie leżąca naprzemian pół srebrna i czerwona. Nad hełmem w koronie na skrzydle ukośnie ściętym lilia w barwach jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Pawłowi Stanisławowi z Panków Pankowskiemu w Galicyi 9 Listopada r. 1786. *Pcca. sal. gal.; Hefn.; Riet; Bork.*

PAPARA I, Paparona, Budzisz, Gaska, Spyrn, Parta, Roma. — W polu błękitnym — na zielonej murawie — gęś srebrna. Nad hełmem w koronie trzy lub pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Herb według Paprockiego przysługujący kilku rodzinom w sieradzkim jako to: Pstrokońskim, Parzniewskim, Wojuckim, Kamionomojskim, Chodowskiemu, według Niesieckiego także Paparom z Grecyi a raczej Wołoszczyzny (pierwotnie z Włoch na Bałkany przesiedlonym) zdawna przybyłym, jak świadczą konstytucye. Herb ten w Albanii i Wołoszczyźnie często spotkać się daje. Jerzy Papara w r. 1659 (nie 1685 jak pisze Niesiecki) do praw szlachectwa polskiego przypuszczony został z herbem Ryś, który przy adoptacyi Jana Jakóba Bąkowskiego otrzymał, ale nie używał; — później dopiero rodzina podzieliwszy tarczę, umieściła Rysia na tarczy z herbem Rusi na pamiątkę zasług Jerzego w wojsku zaporoskim. — Temu ostatniemu nadano prawem dziedzicznym wsię w starostwie kamienieckim: Buhlatycze, Zielce, Kupicz. Nazwa tego herbu musiała być Gaska zwołanie Budzisz, a podobieństwo z godłem Paparów dało ostateczną nazwę pospolitą. *Vol. Leg. IV. 637; Papr.; Biel; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 24; Małach.; Kos. I; Bork.*

PAPARA II. — W polu błękitnym — na czerwonej poduszce gęś srebrna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Nies.*

PAPARA III. — W polu błękitnym — na falach srebrnych — gęś srebrna stojąca. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 24.*

PAPARA IV. — Na tarczy pięciodelnej — w polach I i IV błękitnych na czerwonej poduszce gęś srebrna; w II i III czerwonych — ryś wspięty złoty ukoronowany; w V srebrnym — Archaniół Michał z mieczem w prawej z tarczą czerwoną i krzyżem czerwonym w lewej. Odmiana przysługująca Paparom, którzy do swego rodzinnego herbu Gęsi dodali Rysia nadanego Jerzemu r. 1659 przy indygenacie i adoptacyi przez Bąkowskiego z herbem Kijowa w środku na pamiątkę zasług Jerzego w uspokojeniu Ukrainy za Jana Kazimierza. Herb ten potwierdzony mu został w Galicyi. *Hefn.; Kos. I 703-707.*

PAPARA V. — W polu błękitnym — na purpurowej poduszce — gęś srebrna stojąca. Nad hełmem w koronie pół postaci Archaniola Michała ze skrzydłami srebrnymi, z rozpuszczonymi złotymi włosami, nymbem i krzyżem nad głową w białej szacie z czerwonymi pasami przez pierś, z mieczem w prawej, tarczą złotą i krzyżem czerwonym w lewej. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Paparom, którzy w r. 1821 zapisani zostali do szlachty galicyjskiej. *Hefn.; Sieb. IV. 14. 24.*

PAPARA VI. — W polu błękitnym — na purpurowej poduszce — gęś srebrna stojąca. Nad hełmem w koronie pół postaci Ś-go Michała Archanioła w złotej zbroi, ze skrzydłami srebrnymi, aureolą złotą, z mieczem w prawej ręce i tarczą złotą o krzyżu czerwonym w lewej ręce. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14: Hejm.*

PAPARONI. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym srebrnym — wąż czerwony w słup, w lewym czerwonym — gęś srebrna. Herb Paparonich w Rzymie, przytoczony tu dla porównania. *Riel.*

PAPINI DE GAMBUSIO. — Na tarczy ściętej złotem obramowanej — w polu górnym złotem — z obłoku błękitnego ramię zbrojne z mieczem w ręku; w polu zaś dolnym czerwonym — trzy złote litery *d* gotyckie rzędem. Nad hełmem w koronie — ręka zbrojna z mieczem. Labry z prawej czerwone, z lewej czarne podbite złotem. Nadany Ryszardowi, Oliwierowi i Maryocie Papinim de Gambusio przez Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego w r. 1481. *Piek. „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej“ str. 87 i 169 i Heraldyka str. 124.*

PAPŁOŃSKI Wibułtowicz cz. Strzemię odm. — W polu błękitnym — znak podobny do ósemki, od góry szeroko rozwartej, z beleczką poprzeczną w rozwarciu, mający przedstawiać odwrócone do góry strzemię. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. *Kojat 298; Nies.*

PAPRZYCA I, Kuczawa, Kuczaba, Kuszaba, Kuchaba, Bychawa, Rakwicz. — W polu srebrnym — szary kamień młyński z żelźcem czyli paprzycą żelazną (*mühlstein*). Nad hełmem w koronie — ośm głów szczeniących, z których cztery wyższe po bokach parami w prawo i lewo odwrócone, z niższych jedna w prawo trzy w lewo. Labry. Herb ten bardzo stary i tak opisany znajduje się w „*Klejnotach*“ Długoszewych dopiero w rękopisie Łętowskiego pod nazwą Kuczaba albo Kuszaba. W „*Liber beneficiorum*“ twierdzi Długosz że pole winno być błękitne. Herbarz arsenalski podaje pole białe. W zapiskach sądowych średniowiecznych przychodzi ten herb już pod r. 1397, ale pod zawołaniem Kuczawa; w zapisce z r. 1580 zowie się Rakwiczem, a w zapisce z r. 1554 Paprzycą. Pieczęci średniowiecznych z tym herbem nie znają heraldycy. Niesiecki twierdzi, że ten herb pod mianem Bychawy przyjął Monszold na sejmie horodelskim. *Papr.; Biel.; Okol.; Kojat.; Nies.; Ulan.; Mat.; Heraldyka Piek*

PAPRZYCA II. — W polu czerwonym — srebrny kamień młyński z paprzycą w środku. Nad hełmem w koronie ośm głów szczeniących, w dwóch rzędach nad sobą parami w obie strony obróconych. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 24.*

PAPRZYCA III, (Papprits). — W polu czerwonym — srebrny kamień młyński z paprzycą w środku. Nad hełmem w koronie ośm głów szczeniących w słup po cztery. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Paprzycom na Szląsku pruskim w bieżącym stuleciu. *Sieb. III. 2. 344.*

PAPRZYCA IV. — Odmiana z herbarza Ambrożego. *Ambroś.; Heraldyka Piek. 188.*

PARASKI. — Na tarczy ściętej — pod srebrną trupa głową w środku tarczy na obu polach, (między dwiema złotymi gwiazdami w polu czerwonym) leżącą — półksiężyc srebrny w polu błękitnym. Nad hełmem w koronie trzy złote gwiazdy: jedna i dwie. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Herb rodziny kaszubskiej na Pomorzu, mianącej się z Paraszyna Paraski, Zdun Paraski albo Parasiński. *Ledebur; Sieb. III. 2. 344 i VI. 9. 42.*

PARYS Hrabia cz. Prawdzic odm. — Na tarczy trzynastodzielnej, w pierwszym rzędzie w polu I złotem — czerwony znak *Ogińskich*, w polu II — *Pogoń litewska* w III — *Lis*, w IV — *Wieniawa*, w drugim rzędzie w polu V srebrnym — *Trąby*, w polu VI — *Kościessa*, w polu VII — *Gosdawa*, w VIII — *Leliwa*; w trzecim rzędzie w polu IX — *Bogorya*, w polu X czerwonym — orzeł czarny ukoronowany bokiem zwrócony w prawo, w prawej szponie trzyma-

jący miecz z nawleczoną nań koroną złotą czyli *Soltyk*, w polu XI—*Rogala*, w polu XII—*Poraj*, w środkowym polu XIII srebrnym — nad murem czerwonym pół lwa złotego w lewo z obrączką brunatną w łapach czyli *Prawdsic*. Nad koroną hrabiowską cztery hełmy: w pierwszym na pawim ogonie—dwa półstrzałki żelazcem do góry i na dół; w drugim — lew złoty w lewo z obrączką w łapach; w trzecim—orzeł czarny ukoronowany w prawo z mieczem w szponie z nawleczoną nań koroną; w czwartym—na pawim ogonie nad złotym półksiężycem sześciopromienna złota gwiazda. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują lwy złote. Herb starej rodziny mazowieckiej Parys (też Paris) z Parysowa w ziemi czerskiej, z której gałęź otrzymała w osobie Adama Parysa tytuł hrabiowski w Austrii 16 lipca 1807 r., na co dyplom 16 Stycznia r. 1808. *Nies.: Grit.-Hild.; Riet.; Sieb. IV. 14. 98.*

PASTORY, Pastoryusz, (*Pastorius de Hirtenberg*). — W polu błękitnym—wodotrysk. Nad hełmem w koronie pół męża zielono ubranego, z wieńcem wawrzynowym na głowie i laską pasterską w prawej ręce. Herb rodziny gdańskiej, z której Adam Pastorius, nobilitowany w Szwecji z przydomkiem von Hirtenberg 19 Lipca r. 1648, Joachim zaś, sekretarz i historyograf króla, indygenowany w Polsce 6 Stycznia r. 1662. *Vol. Leg. IV. 868; Riet.; Bork.*

PASZKIEWICZ Hrabia Erywański cz. Radwan odm. — Na tarczy ściętej w polu górnem złotem—dwugłowy orzeł czarny ukoronowany z mniejszą tarczą na piersiach, na której S-ty Jerzy w polu czerwonym; w dolnym dwudzielnym z prawej srebrnym—pod szczytami gór twierdza muryrowana czerwona z wieżą, na szczycie której widać półksiężyc, w połowie rozwalona, a na wstędze u spodu nosząca napis rosyjski: *Erywań*; w lewym błękitnym na srebrnej chorągwi kościelnej o trzech polach zwieszonych półstrzałek żelazcem do góry. Nad koroną hrabiowską trzy hełmy: na bocznych w koronie szlacheckiej — po trzy pióra strusie, na środkowym z koroną hrabiowską — pół dwugłowego orła ukoronowanego. Labry przy bocznych hełmach błękitne podbite srebrem, przy środkowym czarne podbite złotem. Tarczę podpierają—z prawej żołnierz z piechoty, z lewej czerkies. Godło: *честь и верность*. Odmiana ułożona dla Jana Paszkiewicza pochodzącego z rodziny na Żmudzi w XVII stuleciu osiadłej, który jako dowódca wojsk rosyjskich odznaczył się w wojnie przeciwko Persji, za to otrzymał od Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego tytuł hrabiowski a Erywanu 27 Marca 1828, następnie zaś po wzięciu Warszawy w r. 1831 otrzymał tytuł księcia warszawskiego z urzędem namiestnika. *Kojat.; Nies.; Sieb. III. 11. Obsca. Gerb.; Malinowski, Heraldyka; Sp. szl. pol.; Balt.; Riet.; Bork.*

PASZKIEWICZ Książę Warszawski cz. Radwan odm.—Na tarczy pięciodzielnej w polu I złotem—górną połowę dwugłowego orła czarnego ukoronowanego, w II błękitnym — srebrna chorągiew o trzech polach zwieszonych z półstrzałkiem u góry, w III srebrnym—pod szczytem gór twierdza na wpół rozwalona z napisem rosyjskim u dołu *Erywań*, w IV złotem — syrena z mieczem i z tarczą, w V środkowym złotem — orzeł dwugłowy czarny ukoronowany. Nad koroną hrabiowską trzy hełmy, w bocznych z koroną szlachecką — po trzy pióra strusie, w środkowym z koroną hrabiowską—dwugłowy orzeł czarny ukoronowany. Tarczę podtrzymują z prawej żołnierz z piechoty, z lewej czerkies. Godło: *честь и верность*. Całość okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana książęca poprzedniego. *Obsca. Gerb.; Riet.; Balt.; Sieb. III. 11; Bork.*

PASZKOWSKI I. Paszk, Paszki, (*Paschke*) cz. Zadora odm. — W polu błękitnym — złota lwia głowa ze złotą obrączką w zębach. Nad hełmem w koronie—trzy czerwone róże na łodygach z listkami. Odmiana przysługująca Paszkom przydomku Studziński i Słuszewski w XVIII stuleciu na Słuszowie czy Służewie na Pomorzu osiadłym — gałęzi zdaje się małopolskiej rodziny z Brzezia—jednego pochodzenia z Rusoickimi i Lanckorońskimi. *Dług.; Papr.; Nies.; Sieb. VI. 9 tekst 69, tabl. 43; Bork.*

PASZKOWSKI II, Paskowski, Paczkowski cz. Zadora odm. — W polu czerwonym — lwia głowa zlejąca płomieniem. Nad hełmem w koronie taka sama lwia głowa. Labry czerwone złote. Odmiana przysługująca Paszkowski, rodzinie małopolskiej z Brzezia, jednego pochodzenia z Lanckorońskimi z której gałęź w XVII stuleciu przeniosła się do Saksonii, na Pomorze i do Hol-
Nies.; Sieb. VI. tekst 49, VI. 6. 78 i II. 3. 46; Riet.; Bork.

Tarczy — dwa węże, większy głową w prawo, cały w pałąk nagięty w lewo, w lewo w środku pierwszego w literę S ułożony. Znak Paszyców herbu
Numerie z r. 1510; Nies. Herb, tom I str. 405, tom IV. str. 18d; Bork.

PATEK cz. Przyjaciół odm. — W polu błękitnym na złotej misie — czerwone serce pałające, strzałą lewo ukośnie na dół przeszyte. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Patek, porucznikowi gwardii pieszej koronnej przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790; potwierdzenie nastąpiło 13 kwietnia r. 1791. *Vol. Leg. IX. CCII. Kanc. ks. 100 f. 109; Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

PATKUL, Patkula. — W polu złotym — trzy czarne baszty blankowane, każda z bramą, murem złączone, z których środkowa wyższa i zakończona wieżyczką. Nad hełmem w koronie dwie trąby w połowie i naprzemian złote i czarne. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia jakoby westfalskiego, w prowincjach nadbałtyckich osiadłej. Rajmund Patkul, pułkownik rosyjski indygenowany w Polsce r. 1775. Jedną gałąź otrzymała tytuł baronowski szwedzki w r. 1716. *Vol. Leg. VIII. f. 296; Małach; Bork.*

PAUL-SELUF, (*de Paul-Sellouf*) Baron. — W polu czerwonym — trzy trąby czarne jedna nad drugą wylotami w lewo. Nad koroną szlachecką skrzydło orle. Tarczę podtrzymują lwy złote, głową w tył odwrócone. Nadany wraz z tytułem barona Pawłowi de Paul Sellouf z rodziny szwajcarskiej z St Gallen, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 20 Października r. 1772. Leon Selouf przypuszczony do indygenatu r. 1792. *Vol. Leg. IX. CCIX; Kanc. ks. 41 f. 204; Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

PAULIC I, (*Paulits*), Pawluć. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym i dolnym czarnym — gryf srebrny ukoronowany, maczugę złotą trzymający. Nad tarczą dwa hełmy, w pierwszym — trzy pióra strusie: białe, czarne i czerwone, w drugim — między dwoma rogami prawym w połowie górnej czarnym, dolnej złotym, lewym w połowie górnej srebrnym, dolnej czerwonym — sześciopromienna gwiazda złota. Nadany wraz z nobilitacją Natanielowi à Paulitz przez Stanisława Augusta, króla polskiego 5 Maja r. 1768, potwierdzony 15 Września r. 1769. Dotychczas osiedleni na Pomorzu. *Vol. Leg. VII. 802; Kanc. ks. 42 str. 124; Sieb. III. 2. 346; Małach; Nies. prap.; Riet.; Bork.*

PAULIC II, (*Paulitz*). — Na tarczy ściętej w polach górnym czerwonym, dolnym czarnym — złoty gryf ukoronowany, zamiast łwiego spodu rybi ogon mający, z kluczem w prawej łapie. Nad hełmem w koronie między rogami w połowie górnej czerwonymi, dolnej czarnymi pół gryfa z kluczem jak na tarczy. Labry czerwone, złote i czarne. Odmiana poprzedniego ze źródeł niemieckich. *Sieb. III. 2. 346.*

PAW. — Na tarczy — paw. Z pieczęci bojara litewskiego z końca XVI stulecia. *Ze zbioru WP. Bisiera; napiski WP. Dziadulewicz.*

PAWELS, Pawelsz, Powels, Pawelsken lub Pawelski, Pawelsztorp. — W polu czerwonym — pół jelenia. Nad hełmem w koronie — trzy czerwone róże na łodygach z dwoma listkami każda. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starej rodziny pomorskiej po dzisiaj kwitnącej. *Sieb. III. 2. 346; Żychl. IV. 3.*

PAWELS II. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — pod trzema srebrnymi różami trzy srebrne gwiazdy; w dolnym czerwonym — pół jelenia wybiegającego z za zielonego krzaka. Nad hełmem w koronie pół złotego jelenia. Labry z prawej błękitne podbite srebrem, z lewej czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 346.*

PAWŁOWICZ I cz. Przyjaciół odm. — W polu czerwonym — na kluczu złotym na dół w lewo piórem — serce czerwone przeszyte srebrną strzałą prawo-ukośnie z góry. Nad hełmem w koronie serce strzałą prawo-ukośnie z góry przebite. Labry. Odmiana przysługująca Pawłowiczom Łukianskim z Łukian na Litwie i Pawłowiczom Jurowskim z Jurowic w grodzieńskim. Kojalowicz przypisuje inną odmianę mianowicie serce na misie przebite strzałą; podaje go niżej pod herbem Przyjaciół I. ale Niesiecki przypisuje Pawłowiczom jeszcze inną odmianę: dwa serca na misie, każde przebite swoją strzałą. *Kojal. 72 i 244; Nies., VII. 260 i 553.*

PAWŁOWICZ II cz. Przyjaciół odm. — W polu błękitnym — na misie dwa serca każde swoją strzałą przebite. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana opisana tylko u Niesieckiego. *Nies. VII. 553.*

PAWŁOWSKI cz. Haugwicz odm. — W polu czerwonym — koźła głowa. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Pawłowskich w Prusiech osiadłej. W Prusiech są zdawna Pawłowscy herbu Półkoźcie albo Ośła Głowa a także Barania głowa czyli Haugwicz. *Nies.; Sieb. III. 2. 346; Bork.*

PAWŁOWSKI I cz. Haugwicz odm. — W polu czerwonym — koźła głowa srebrna. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego w Saksonii. *Sieb. VI. 6. 79.*

PAWŁOWSKI II cz. Leliwa odm. — Na tarczy — między sześciopromienną gwiazdą i półksiężycem — pas poprzeczny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Herb przysługujący Pawłowskim prawdopodobnie herbu Leliwa polskiego pochodzenia na Szląsku, w Czechach i dawniej w poznańskim. Baronowie czescy. *Papr.; Nies.; Sieb. VII. 3. 12; Bork.*

PAWŁOWSKI III Baron cz. Leliwa odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — między dwoma złotymi lwami wspiętymi — półksiężyc złoty z gwiazdą takąż nad rogami; w dolnym dwudzielnym, złotem z prawej — gryf błękitny w lewo, błękitnym z lewej — gryf złoty w prawo. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym — pół złotego lwa, w drugim — na pawim ogonie półksiężyc z gwiazdą nad rogami, w trzecim pół błękitnego gryfa. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia, na Szląsku w XVI stuleciu osiadłej. Baronowie czescy 1666 — jedna gałąź znajdowała się w pomorskiem. *Nies.; Sieb. IV. 11. 32, VI. 8. I. 57 i VII. 3. 12, Bork.*

PAWŁOWSKI IV. — W polu błękitnym — pas poprzeczny złoty, nad którym gwiazda złota, a pod nim półksiężyc takiż. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Herb rodziny Pawłowskich de Rosenfeld w r. 1800 do godności szlachciców świętego państwa rzymskiego wyniesionych, prawdopodobnie pochodzących od Leliwitów Pawłowskich na Szląsku w XVI stuleciu osiadłych z których jedna gałąź znajdowała się w pomorskiem. *Sieb. VII. 3. 12; Riet.; Bork.*

PAWŁOWSKI V Hrabia cz. Ślepowron odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — na barku podkowy z krzyżem kawalerskim złotym — czarny kruk ze złotym pierścieniem w dziobie (*Ślepowron*); w II i III błękitnych — nad srebrnym półksiężycem strzała ze żłazką do góry między dwiema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami (*Sas*). Nad koroną hrabiowską trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym — trzy pióra strusie strzałą przesyte, w drugim — kruk z pierścieniem w dziobie, w trzecim — trzy pióra strusie. Labry z prawej czerwone, podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Pawłowskich w lubelskiem zdawna osiadłej, z której Antoni Eugeniusz, właściciel dóbr Liski, Kościeszyn, Witków i Przewodów w Galicyi, otrzymał w r. 1810 austriacki tytuł hrabiowski od Franciszka I, cesarza świętego państwa rzymskiego. Rodzina zgasiła po mieczu. *Nies.; Grit.-Hild.; Hefn.; Riet.; Sieb. IV. 14. 98; Bork.*

PAWSZA I. — Na tarczy pod sześciopromienną gwiazdą — belka w końcach na dwóch słupkach prostopadłych, w środku nadto na dwóch lewo-ukośnych oparta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Siemona Pawszy na rękopisie z r. 1592. *Zbiór Gieysatora. Bołsunowski I N. 12.*

PAWSZA II. — Na tarczy — pod półksiężycem rogami na dół obejmującym sześciopromienną gwiazdę — belka poprzeczna w końcach na dwóch słupach prostopadłych, nadto w środku na dwóch lewo-ukośnych oparta. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb Jakóba Pawszy na rękopisie z r. 1591. *Bołsunowski I N. 13.*

PEC, (*Petz*), cz. Orzeł dwugłowy. — W polu złotem — orzeł dwugłowy czarny. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami — półksiężyc złoty w słup rogami w prawo. Labry czarne podbite złotem. Nadany Antoniemu Petz, aptekarzowi lwowskiemu i tarnowskiemu r. 1806. *Hefn.*; *Riet.*; *Bork. prap.*

PELIKAN I. — W polu czerwonym — pelikan srebrny żywiący trzy pisklęta w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Jeden ze starszych herbów naszych, jednakże musi być pochodzenia obcego. *Papr.*; *Okol.*; *Nies.*; *Mał.*

PELIKAN II. — W polu czerwonym — pelikan w koszu stojący i pisklęta karmiący. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 24.*

PELTENBERG, (*Poeltenberg*). — W polu czerwonym — pomiędzy dwiema parami pasków srebrnych prawo-ukośnych trzy srebrne pszczoły jedna za drugą prawo ukośnie. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym — pół czarnego orła w lewo, w drugim trzy pióra strusie: czerwone między srebrnymi. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Leopoldowi Puelt z Poeltenberg c k. sekretarzowi gabinetowemu, adwokatowi nadwornemu, członkowi stanów, 26 Kwietnia r. 1827, przez Ferdynanda I, cesarza austriackiego; indygenat galicyjski udzielony został r. 1828. *Poca. sal. gal.*; *Hefn.*; *Riet.*; *Bork. prap.*

PELKA I, (*Pelcka*) cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna barkiem do góry z krzyżem srebrnym kawalerskim między ocelami. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich, jastrząb z pierścieniem w dziobie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia na Szlązku w XVIII stuleciu osiadłej. *Papr.*; *Nies.*; *Sieb. III. 2. 347 i IV. 11. 79*; *Bork.*

PELKA II. — Na tarczy — podkowa barkiem do góry z krzyżem kawalerskim między ocelami. Nad hełmem w koronie na pięciu piórach strusich — jastrząb. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. III. 63.*

PELKOWSKI. — Na tarczy — podkowa srebrna barkiem do góry z krzyżem kawalerskim pomiędzy ocelami. Nad hełmem proporzec z chorągiewką. Labry. Odmiana która przysługiwała jednemu z Pelkowskich herou Jastrzębiec w Prusiech w XVII stuleciu. *Nies.*; *Sieb.*; *VI. 4 tekst 58 i tabl. 43*; *Bork.*

PELNIA, Iwanicki. — W polu czerwonym — nad księżycem srebrnym w pełni krzyż z wierzchołkiem i ramionami przekrzyżowanymi. Nad hełmem w koronie — między dwiema szablami końcami do góry ostrzami od siebie — trzy pióra strusie. Jeden z najstarszych herbów ruskich przysługujący Iwanickim przydomku Babiacek z Iwanic na Wołyniu w XV stuleciu. *Nies.*; *Dar., tabl. IV. N. 59*; *Piek., str. 262 tabl. XVIII N. 23*; *Sieb. IV. 14. 25*; *Bork.*

PERETYATKOWICZ. — W polu błękitnym — pod dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami z prawej — koń siwy w biegu z uzdą i osiodłany. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny podolskiej nadany r. 1659 Krzysztofowi Peretyatkowiczowi za dzieła rycerskie, przez Jana Kazimierza, króla polskiego. Wylegitymowani są z tym samym herbem Perkowsy w Królestwie Polskiem. *Vol. Leg. IV. 636*; *Nies.*; *Poca. sal. gal.*; *Sp. sal. pol.*; *Sieb. IV. 14. 25.*

PERNET cz. Kotwica odm. — W polu czerwonym — żelazna kotwica — nad koroną szlachecką pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Jakubowi Pernet, podpułkownikowi wojsk koronnych przez Stanisława Augusta, króla polskiego 21 Sierpnia r. 1768. *Vol. Leg. VII. 801*; *Kancl. ks. 42 f. 41*; *Małach.*; *Bork.*

PERNIGOTTI. — Na piersiach dwugłowego orła czarnego ukoronowanego — pod koroną szlachecką — tarcza czterodzielna; w polach I i IV między ramionami krzyża srebrnego uko-

śnego (Ś-go Andrzeja)—orły—w II i III—na pagórku roślinna. Nadany wraz z indygenatem Karolowi Pernigotti, szlachcicowi sardyńskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 17 Lipca r. 1769. *Vcl. Leg. VII, f. 806; Kanc. ks. 41 f. 150; Małach; Bork.*

PERNUS, Pyrnus, (*Kippenhahn*). — W polu błękitnym — na srebrnym pasie prawoukośnym — trzy złote gruszki z dwoma listkami każda gałązką na dół, jedna nad drugą ułożone. Nad hełmem w koronie kogucia głowa. Labry błękitne podbite srebrem. Herb starej rodziny mieszczkańskiej krakowskiej pochodzenia czeskiego, od XV stulecia osiadłej w Polsce — indygenowanej r. 1589 i w przywilejach danych sobie od cesarzów rzymskich potwierdzonej przez Zygmunta III, króla polskiego. Z przywileju przytoczonego w Okolskim widać że nazwisko pierwotne było Kippenhahn. *Papir; Okol. Nies.; Sieb. IV. 14. 25; Bork.*

PEROT, (*Peroth*). — W polu czerwonym na barku półksiężyc — krzyż srebrny. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami ręka zbrojna z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Michałowi a Peroth, porucznikowi chorągwi pancernej, przez Jana III, króla polskiego, 16 Lutego 1685 r. *Vol. Leg V. f. 730; M. kor. ks. 212 f. 377; Bork.; Małach.; Nies. przyp.; zapiski WP. Jackowskiego.*

PETROWIC-ARMIS, (*Petrowits-Armis*) Hrabia. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem ściętem od góry złotem — pół czarnego orła ukoronowanego, w dolnym czarnem — złota kotwica: w lewym zaś — trzy pasy poprzeczne srebrne i czerwone naprzemian, na których miecz końcem na dół prosto leży. Tarczę podpierają dwa czarne kruki w tył zwrócone. Herb rodziny bojarńskiej moldawskiej, z której Piotr Teodor, zamożny właściciel i kupiec otrzymał 15 Lutego 1810. szlachectwo austriackie, a 10 Października 1818 godność hrabiowską w Austrii. Nazwisko von Armis przekazał przy adoptacji siostrzeńcowi Piotrowi Petrino, który otrzymał godność baronowską austriacką r. 1885. *Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14; Riet.*

PETRYCZY, (*Petrisy*). — Na tarczy ściętej z pasem poprzecznym błękitnym na którym — trzy srebrne lilie rzędem, w polu górnym czerwonym — pół rycerza w złotej zbroi, w prawej klucze złoty, w lewej berło złote trzymającego, z pióropuszem złotym, srebrnym i błękitnym na hełmie; w dolnym srebrnym — jeleni wspinający się na zielony pagórek. Nad hełmem w koronie między złotymi jeleniami rogami — pół rycerza z pióropuszem na hełmie z kluczem i berłem w rękach jak na tarczy. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Nadany według Siebmachera w Niemczech z przydomkiem von Lindenberg r. 1638, Tomaszowi Mikotajowi Petryczynowi h. Prus I, rzeczywistemu radcy nadwornemu Władysława IV, króla polskiego, nadzorcy księstwa opolskiego i raciborskiego. *Nies.; Sieb. VI. 8. III. 94; Bork.*

PETRYNO, Petrino baron. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — w prawym kącie półsłońca z sześciopromienną gwiazdą złotą naprzeciw z lewej strony; w dolnym srebrnym na zielonym pagórku feniks z płomieni wlatujący. Nad tarczą trzy hełmy, w pierwszym — między dwoma skrzydłami w połowie na przemian złotymi i błękitnymi — słońce, w środkowym — feniks w płomieniach, w trzecim — między dwoma skrzydłami w połowie i naprzemian błękitnymi i srebrnymi — gwiazda złota. Labry w połowie złotem, w połowie srebrem podbite. Herb rodziny włoskiej osiedlonej w Galicyi, z której Apostolo Iwan Petryno otrzymał godność barona galicyjskiego 4 Maja 1836. *Poca. szl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork. przyp.*

PETRYKOWSKI I, Potrykowski cz. Tarnawa odm. — W polu czerwonym — srebrny krzyż równoramienny po brzegi tarczy z półksiężycem w słup rogami w prawo pod lewym ramieniem. Nad hełmem w koronie dwa pióra strusie: czerwone i srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przystępująca Petrykowskim w Prusiech Zachodnich osiadłym. *Nies. przyp.; Sieb. III. 2. 348.*

PETRYKOWSKI II. — W polu błękitnym — pod sześciopromienną złotą gwiazdą — na murze srebrnym z blankami złoty lis biegnący. Nad hełmem w koronie nad srebrnym półksiężycem rogami do góry — złota sześciopromienna gwiazda. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb. III. 2. 348.*

PETRYKOWSKI III. — W polu błękitnym pod sześciopromienną złotą gwiazdą — na złotym murze srebrny lis biegnący. Nad hełmem w koronie złoty półksiężyc z taką gwiazdą w środku. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego z herbarza saskiego. *Sieb. II. 3. 47.*

PĘDZIC. — W polu błękitnym pod srebrną lilią — zając w biegu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany Janowi Leopoldowi Kuczakiewiczowi w Królestwie Polskim po r. 1836. *Sp. szt. pol.; Chrv. Album 571; Bork.*

PĘKAWKA cz. Strzegonia albo Kościeszka odm. — Na tarczy znak : strzała wywrócona, a w miejscu żełęczka położona litera *o*. Z pieczęci Stefana Pękawki z r. 1317 w aktach wielkopolskich i kujawskich. *Kodeks dypl. wielkop. tabl. N. 42; Heraldyka Piek. 147, 251.*

PĘKOSŁAW I. — W polu błękitnym — sajdak z pięciu strzałami z łukiem ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Nadany Janowi Borakowskiemu 24 Maja r. 1776, potwierdzony Kazimierzowi Borakowskiemu 31 Stycznia r. 1791, nadany również Krzysztofowi Hauße, porucznikowi inżynierów wojsk koronnych 19 czerwca r. 1792 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Dyplom oryginalny tego ostatniego w księgozbiórce ordynacji hr. Krasińskich. *Kanc. ks. 98. f. 288, ks. 100 f. 54, ks. 41 f. 415 i ks. 42a f. 139; Lib. variar. transact. Mag. Duc. Lith. ks. 25 f. 90; Wiel. II. 603; Nies. przyp. Bobr.; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego*

PĘKOSŁAW II. — W polu czerwonym — luk poprzecznie do góry cięciwem i trzy strzały żełęczkami w lewo-ukośnie ułożone. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 24.*

PFELSDORF, (Pfeilsdorf). — W polu srebrnym — między dwoma czarnymi skrzydłami czerwony pień o trzech korzeniach, z dwoma konarami, (o dwu sękach każdy), po nad skrzydła wystającymi. Nad hełmem w koronie — podobny pień skrzydłaty. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej z przydomkiem Pilawski, z której jeden był w XV stuleciu wojewodą pomorskim. Herb ten mają wspólny z Legendorfami (*Lehdorf*). Niesiecki balaumatnie go opisał. *Nies.; Sieb. VI. 4. 44; Bork.*

PFUL I, (Pfuel, Pfuhl, Phull). — Na tarczy trójściętej w polu górnym czerwonym — sześciopromienna złota gwiazda w środkowym błękitnym — półksiężyc złoty barkiem do góry, w dolnym zaś czarnym — dwie sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany starożytnej rodzinie Pful herbu własnego, pochodzącej z Brandeburgii ale także i na Szląsku zdawna osiadłej, przybyłej do Polski za Stanisława Augusta. Jeden z nich Karol Ludwik August służył w wojsku pruskim, przeszedł następnie do wojska rosyjskiego za Aleksandra I, jako generał sztabu i jeden z doradców cesarza walczył w kampanii przeciw Napoleonowi; syn tegoż Eugeniusz, wyrobił sobie nowe szlachectwo w Królestwie Polskim i takowe otrzymał 2 Kwietnia r. 1844 od Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. Gałęź baronów w Wirttembergii r. 1828. *Sp. szt. pol.; Zedlitz-Neukirch; Dorst.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PFUL II (Pfuhl, Pfuel). — W polu błękitnym — trzy złote tęczce z brzeżkami czerwonymi jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie — palma zielona od góry otoczona tęczą z dwoma sześciopromiennymi złotymi gwiazdami w końcach a jedną na barku. Herb rodziny szląskiej pochodzenia niemieckiego z której gałęź w Królestwie osiadła i tu otrzymała herb poprzednio opisany pod nazwą Pful I. *Sieb. III. 2. 350 i VI. 4. 44; Dorst.*

PFULSTEIN SŁUPECKI, (Pfuhlstein). — W polu barwy niewiadomej — między dwiema gwiazdami, na dwóch mieczach, z których prawy końcem do góry lewy końcem na dół — półksiężyc w poprzek z gwiazdą jedną nad nim drugą pod nim. Nad hełmem labry. Herb Trzaska zmieniony Słupeckim w Prusiech przez Fryderyka II z dodaniem przydomku Pfuhlstein. *Sieb. III. 2. 350.*

PIASOCKI, Piaseczyński, Piasoczyński. — Na tarczy — pod belką poprzeczną znak podobny do litery *M*. Herb rodziny wołyńsko-ukraińskiej Piasockich albo Piasoczyńskich używającej herbu Lis. *Arch. Sang. III. 412; Bon.; Bork. przyp.*

PIECZA. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym — na krzyżu złotym lewo-ukośnym książka otwarta srebrna ze złotemi brzegami; w dolnem błękitnym — na zielonej murawie ul złoty z pszczolą z prawej strony. Nad hełmem w koronie między dwiema gałązkami zielonemi palmowemi krzyż złoty. Labry błękitne podbite czerwonym. Nadany Karolowi Diehl, superintendentowi kościoła reformowanego w Królestwie Polskiem 2 Stycznia n. s. r. 1823. Chrzęński odwrotnie podał barwę pól. *Dypl. oryg.; Chrzęński Album 502; zapiski WP. Bisiera.*

PIECZKOWSKI, Pieszkowski cz. Drangwicz odm. — W polu czerwonym — strzemie srebrne trójkątne, u góry i u dołu pierścieniem złotym nawleczone. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa czarne między srebrnemi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Pieczkowskim z rodziny kaszubskiej w Prusiech. *Sieb. VI. 4. 44.*

PIELESZ. — W polu czerwonym — dwa miecze końcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z bardzo starych herbów rusko-litewskich przysługujący Pieleszom, Baniewiczom, Białosukniom, Bichniewiczom, Bieniawskim, Brokszom, Butowtom, Chotkowskim, Chraniewiczom, Ciborowskim, Dabszewiczom, Kwaśnińskim-Złotym, Katyńskim, Popkowskim, Pukińskim, Prusakiewiczom i innym. Prusakowie, Andrzejkowicze, Włoszkowie, Gołoccy, Jelscy mają odmiany *Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Sieb. IV. 14.*

PIELGRZYM. — W polu błękitnym—na srebrnym murze z blankami—pół złotego lwa wspiętego i ziejącego płomienie. Herb przysługujący Ciesielskim i Zarembom w Galicyi. Krzyżanowski wspomina o herbie Pielgrzym Sędrowskich, który opisał jak następuje: na murze lew siedzący. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Był też herb Pielgrzymy znany z zapisek średniowiecznych o którym poniżej. Jabłonowski podaje pole nad murem czerwone. *Krayś.; Sieb. IV. 14. 25.*

PIELGRZYMY, Pelgrzim.—Wpolu złotem lub srebrnym—dwa czarne skrzydła barkami złączone, na których półksiężyc srebrny lub złoty. Nad hełmem w koronie skrzydło jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem lub srebrem. Herb rodziny szląskiej, z której niektórzy członkowie osiedli w Polsce w XV stuleciu. W zapiskach sądowych znajdujemy ten herb inaczej opisany — mianowicie: dwa skrzydła sępie i trzy lilie; trudno dociec jak ułożone. — Dr. Piekosiński domyśla się, że lilie dodane zostały przez króla Ludwika, a może tylko były listki koniczyny, jako zwykle zakończenie księżycą na piersiach szląskiego orła. *Helcel N. 1991; Ulan.; Piek. Heraldyka 251.*

PIENIAŻEK cz. Odrowąż odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żeleźcem do góry, u dołu wąsami zakończona. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym ręka krzyż trzymająca, w środkowym ogon pawi taką strzałą jak na tarczy przeszyty, w trzecim ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca starożytnej rodzinie małopolskiej Odrowążów Pieniążków przytoczona przez Paprockiego. *Papr. 511.*

PIERŚCIEŃ. — W polu błękitnym — pod półksiężycem złotym z ośmiopromienną gwiazdą srebrną między rogami — dwa skrzydła, pod któremi lilia złota. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna ze złotym pierścieniem o trzech drogich kamieniach. Labry błękitne podbite czerwonym. Nadany wraz z nobilitacją Franciszkowi Rykowski, z urzędu kamerdynera królewskiego do godności szlacheckiej wyniesionego 13 Maja r. 1768 przez Stanisława Augusta, króla polskiego, co potwierdzone zostało r. 1790. *Vol. Leg. VII. 804; Kauc. ks. 41. f. 29 i 98 f. 5; Dyplom oryginalny; Chrzęński tabl. 299; Żychl. II. 291; Bork.*

PIERZCHA I, Perka, Pirsch. — W polu barwy niewiadomej — ryba morska flądą albo perką zwana. Nad hełmem w koronie — między dwoma kluczami zębami do góry — ogon pawi. Herb rodziny Pierzcha czyli Pirsch w Prusiech i na Pomorzu w XV stuleciu osiadłej, a także Dąbrowskich i Daukszów. *Nies.*

PIERZCHA II. — W polu błękitnym — ryba morska srebrna prawo-ukośnie. Nad hełmem w zawoju błękitno-srebrnym na pawim ogonie — dwa srebrne klucze ukośnie-skrzyżowane. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana ze źródeł niemieckich. *Sieb. III. 2. 351.*

PIERZCHA III. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnem — ryba srebrna prawokośnie, w lewym zaś srebrnem — kobieta naga trzymająca za ogon psa, który jej między nogi przechodzi. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie dwa klucze złote ukośnie skrzyżowane. Labry błękitne podbite srebrem. (Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 351.*)

PIERZCHA IV. — W polu czerwonym — w poprzek tarczy ryba morska, flądą albo perką zwana. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie dwa klucze złote zębami do góry ukośnie skrzyżowane. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 25.*

PIERZCHAŁA Ia, Pirzchała, Pyrzchała, Roch, Kolumna. — W polu czerwonym pod koroną złotą — słup srebrny. Nad hełmem w koronie — taki sam słup. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najdawniejszych herbów polskich. Idąc za prof. Małeckim, uważamy, że nazwa pierwotna tego herbu jest Pierzchała. Nazwa Roch czyli wieża szachowa jest określeniem godła, a Kolumna zapewne najprzód tylko jako tłumaczenie przybłąkała się, a później pozostała gwoli zadowoleniu próżności żadnych złączenia się z rzymskim rodem Colonna, do czego dało asumpt podobieństwo godeł. Niesiecki zaznaczając to, połączył te herby, jako mające jeden i ten sam pierwiastek, pomimo że są trochę kształtem odmienne i że osobno przez różne rody używane były. W istocie stare rody używające dziś nowszego herbu Kolumna, pod Rocha starszego podciągane być mają. W zapiskach sądowych średniowiecznych herb przychodził pod nazwę Pierzchały najwcześniej pod rokiem 1409, nazwa Roch dopiero pod r. 1422. Zapiska z r. 1550 nazywa przedmiot herbu — lilią. Nazwę Kolumny uwzględnia herbarz arsenalski, uważany za kontynuację rękopisu Długosza. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Mał.; Piek., Heraldyka 71, 119, 120 i 376.*

PIERZCHAŁA Ib. — W polu czerwonym — słup srebrny koroną złotą nakryty. Odmiana rysunkowa według herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 11.*

PIERZCHAŁA IIa, Roch. — W polu srebrnym — wieża szachowa czarna. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Odmiana niniejsza chronologicznie poprzedziła Kolumnę, która się w użyciu utarła. *Papr.; Nies.*

PIERZCHAŁA IIb, Roch. — Odmiana rysunkowa poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 29.*

PIERZCHAŁA IIc. — Odmiana poprzednich według herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 41.*

PIERZCHAŁA IId, Roch. — Odmiana poprzednich według herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 29.*

PIERZCHAŁA IIIa, Roch, Skala łomana. — W polu czerwonym — nad trzema srebrnymi wrębami ku dołowi zmniejszającymi się — pół srebrnej lilii. Nad hełmem w koronie pół srebrnej lilii. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, która może powstała z połączenia pierwotnego Rocha z wrębami węgierskimi. *Nies.; Mał.; Piek. 78, 258 tabl. XVI. N. 109.*

PIERZCHAŁA IIIb, Roch. — W polu czerwonym na dwu stopniach srebrnych — pół takiejże lilii. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie — lilia. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 29.*

PIERZCHAŁA IIIc, Roch. — W polu zielonym — na dwu stopniach srebrnych pół takiejże lilii. Nad hełmem w koronie pół lilii. Labry zielone podbite srebrem. Odmiana poprzednich z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 29.*

PIERZCHAŁA IV. — Z pieczęci Adama z Szerokiego, Gunolda i Wojna Pawłowskich z r. 1422. *Piek., Heraldyka 120.*

PIERZCHAŁA V. — Z pieczęci Stanisława Pawłowskiego, biskupa płockiego r. 1428. *Płck., Heraldyka 120.*

PIERZCHAŁA VI, Roch. — W polu czerwonym — roch srebrny. Według roli marszałkowskiej z r. 1461. *L'ordon Larchey, Armorial du XV s. Płck., Heraldyka 119 i 376.*

PIERZCHAŁA VII, Pirzchała. — W polu srebrnym — wieża szachowa czarna. Odmiana z herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Płck., Heraldyka 119.*

PIERZCHAŁA VIII. — Z drzeworytów Friedleina. *Płck., Heraldyka 120.*

PIERZCHAŁA IX, Roch, Kolumna. — Odmiana według herbarzyka Ambrożego. *Andr.: Płck., Heraldyka 71.*

PIERZCHAŁA X, Roch. — Odmiana według rysunku Kojalowicza. *Kojal. 214.*

PIESTNIK, Pieśnik. — W polu czerwonym — dwie ręce w błękitnych rękawach jabłko złote do góry trzymające. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Stary herb polski noszony przez rodzinę Piestników; pisze o nim Paprocki w Gniazdzie cnoty str. 1123, podobny do Pniejny, z którą może ma jeden początek. *Paproc.: Okol.; Nies.; Bork.*

PIETRASIEWICZ, Pietraszewicz cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym — pod złotym krzyżem złoty półksiężyc obejmujący także gwiazdę. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Herb przysługujący Pietrasiewiczom, zapisany do szlachty Królestwa Polskiego. Zdaje się że ta sama odmiana przysługuje rodzinie Ostrowskich herbu Leliwa. *Sp. sal. pol.; Chrs., tabl. II; Bork.*

PIETRASZKIEWICZ. — Na tarczy — dwie krokwie splecione na kształt litery W. *Z rękopisów z r. 1590, napiski WP. Dziadulewicz.*

PIETRZYCKI cz. Bełty odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry z buławą srebrną rękojeścią na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Pietrzyckim przydomku Łata na Rusi r. 1788. Kietstap zamiast buławy podaje wachlarz. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

PIETRZYNIC. — Na tarczy pomiędzy dwiema sześciopromiennymi gwiazdami — kula przepasana na poprzek i do góry, z krzyżem na wierzchu. Nad tarczą korona. Herb Pietrzyńców. *Z panegyryku z XVIII w., własność WP. Bistera.*

PIETYROG I, Pietyroch, Piętoróg. — W polu błękitnym — na górnym promieniu gwiazdy pięcioramiennej utworzonej przez złotą linię łamaną—pół lilii srebrnej. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Stary herb ruski, przysługujący według Niesieckiego i Kuropatnickiego Bokońskim, Ciereszkom, Jeleżyńskim, Kuniewskim, Jelom-Malińskim, Mormidtom Pietyrochom, Trykowiczom i innym. *Biel.; Papr.; Okol.; Kojal.; Nies.; Kur.; Bork.*

PIETYROG II. — W polu czerwonym — na górnym promieniu gwiazdy sześciopromiennej srebrnej—pół lilii srebrnej. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego z herbarza Kojalowicza wydanego przez prof. Piekosińskiego. *Koj.*

PIĘCIOPIÓR. — W polu zielonym — między rogami czerwonego półksiężyca—pięć piór strusich. Nad koroną szlachecką tak samo jak na tarczy—w półksiężycu czerwonym—pięć piór strusich. Nadany z nobilitacją Julianowi Mikołajowi Czerkiewiczowi przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1775, potwierdzony 8 Lutego r. 1781. *Vol. Leg. VIII f. 303; Kanc. ks. 100 str. 1; Sp. sal. pol.; Bork.*

PILAWA. Pilawa, Strzała albo litera **Z** i półtrzecia krzyża. — W polu błękitnym — półtrzecia krzyża bez prawego dolnego ramienia, czyli słup dwa razy i pół przekrzyżowany. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich. U Paprockiego zwie się Pilawą u Niesieckiego Pilawą. Kilka zapisek z r. 1387 i 1398 opisuje ten herb inaczej, mianowicie, iż ma być litera **Z** i półtrzecia krzyża. Według profesora Piekosińskiego objaśnia to zapiska z r. 1476, mówiąc, że ma być strzała i półtora krzyża. W takim razie herb Pilawa byłby odmianą herbu Lis, w którym owa litera była strzałą półwidelcowatą; poniżej podajemy według rysunku D-ra Piekosińskiego ów pierwotyp Pilawy. *Dług.; Biel.; Krom.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Mat. 106; Piek. Heraldyka 121.*

PILAWA II. — W polu błękitnym — półtrzecia krzyża złotego bez wierzchołka z gwiazdą srebrną z prawej strony. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana podana przez Niesieckiego, bez oznaczenia rodziny której przysługiwała. *Nies. VII. 305; Chrzęński tabl. VI.*

PILAWA pierwotna czyli Strzała albo litera **Z** i półtrzecia krzyża. — Według zapisek sądowych średniowiecznych zdaje się być odmianą herbu Lis. *Mat. 106; Piek., Heraldyka 121.*

PILAWA III. — Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 121.*

PILCHOWSKI, Pilichowski cz. Rogala odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czarnym — róg jeleni srebrny, w lewym srebrnym — róg bawoli czarny. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich; dwa czarne między białymi. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Pilchowskim, starej rodzinie mazowieckiej z Pilchowie przydomku Biberstein Słodziej i Pilko, z której gałąź osiadła w Prusiech. *Papr.; Nies.; Sieb. VI. 4. 3.*

PILECKI cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym — między rogami złotego półksiężyca—szesciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem trzy pióra strusie: srebrne między błękitnymi, pierwsze największe, średnie mniejsze, trzecie najmniejsze. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie Pileckich, w XV i XVII stuleciu w Prusiech osiadłej — mogła to być gałąź Granowskich Pileckich. *Nies.; Sieb. VI. 4. 44; Bork.*

PILLERSDORF Baron. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV srebrnych — dąb zielony, w II i III błękitnych — pięć złotych kłosów o żdźbłach i listkach srebrnych. Herb rodziny austriackiej, z której Franciszek baron Pillersdorf, tajny radca, kanclerz nadworny, indygenowany został w Galicyi 1842. Szlachta od r. 1719, baronowie od r. 1792. *Poca. sal. gal.; Riet.; Bork. przyp.*

PILIŃSKI, Pyliński cz. Bełty odm. — W polu czerwonym — trzy strzały żelźcami do góry w gwiazdę ułożone — środkowa prosto, boczne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Pylińskim w Pińskiem. *Kojat.; Nies.*

PINIŃSKI Hrabia cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym — w środku złotej podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — jastrząb ze złotymi dzwonekami u łap, złotą podkową ze srebrnym krzyżem kawalerskim w szponie. Labry błękitne, z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Herb rodziny mazowieckiej z Pinina, na Wołyniu i Rusi osiadłej, z której Stanisław, starosta grodzki pilźnieński, oraz Jerzy, członek stanów galicyjskich, otrzymali tytuł hrabiowski galicyjski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego 1 grudnia r. 1780, potwierdzony 25 Stycznia r. 1781. *Nies.; Poca. sal. gal.; Grit.-Hild.; Sieb. IV. 14. 99; Bork.*

PINOCCI, Pinoci, (*Pinocci*). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV srebrnych — orzeł czarny, w II i III czerwonych — chusta srebrna w koło związana z końcami na dół. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym—orzeł czarny, w drugim—trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry przy pierwszym czarne, przy drugim czerwone, podbite srebrem. Herb rodziny włoskiej Pinocci, z której Hieronim, szlachcic włoski, sekretarz i metrykant królewski w poselstwach od Rzeczypospolitej zasłużony, otrzymał indygenat polski 6 Stycznia r. 1662 od Jana Kazimierza króla polskiego. *Vol. Leg. IV. f. 867-8; Sigil. ks. V f. 53; M. kor. ks. 203 f. 80; Nies.; Sieb. VI. 8. III. 63; Riet.; Bork.; napiski WP. Jackowskiego.*

PIOTROWICZ cz. Leliwa odm. albo Murdelio odm. — W polu błękitnem — pod krzyżem złotym takiż półksiężyc z taką samą sześciopromienną gwiazdą między rogami. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: złote między błękitnemi. Labry błękitne podbite złotem. Rysunek u Siebmachera niezgodny z opisem. Odmiana przysługująca Piotrowskim na Żmudzi w XVI stuleciu. *Paprz.*; *Okol.*; *Kojat.*; *Nies.*; *Sieb.* VII. 3. 12; *Bork.*

PIOTROWICZ cz. Leliwa odm. — W polu błękitnem — nad złotym półksiężycem — krzyż złoty między trzema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Odmiana poprzedniego według Niesieckiego. *Nies.* VII. 311.

PIORA. — W polu srebrnem — trzy pióra strusie między trzema różami czerwonymi: dwiema z boków, jedną u dołu. Nad tarczą korona szlachecka. Nadany Janowi, sekretarzowi komisji skarbowej i Józefowi Chęckim, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 28 Września r. 1768. *Vol. Leg.* VII. f. 802; *Kanc. ks.* 42 f. 55; *Bork.*; *zapiski WP. Jackowskiego.*

PIÓRA STRUSIE. — W polu czerwonym — trzy pióra strusie, w wachlarz ułożone. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna z mieczem. Herb przytoczony przez autorów bez wymienienia rodziny. *Paprz.*; *Okol.*; *Nies.*; *Riet.*

PIÓRO, (Lenski). — W polu czerwonym—pióro strusie w słup. Nad hełmem w koronie także pióro. Herb rodziny Łęskich z Łąg w Wielkiem Księstwie Poznańskiem. *Sieb.* III. 2. 284; *Riet.*; *Księga poborowa* 59, *kwit* 561; *zapiski WP. Dzindulewicza.*

PIÓROSŁAW, Pierosław. — Na tarczy dwudzielnej z pasem poprzecznym złotym, na którym (trzy czerwone róże), w polu górnem czerwonym—pół orła białego, w dolnem zaś błękitnem—pek piór gęsi, zieloną wstęgą przewiązanych. Nad hełmem w koronie—między dwoma skrzydłami ręka w ubraniu trzymająca gęsie pióro, końcem zatemperowanym lewo-ukośnie na dół. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z nobilitacją Kazimierzowi Adamowi i Mikołajowi, mieszczaninowi warszawskiemu, prokuratorowi Komisji policyjnej obojga narodów, Mędrzeckim, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 11 Listopada 1790, potwierdzony 21 Czerwca r. 1792. W Księdze kanclerskiej róż na wstędze niema. *Kanc. ks.* 98 f. 296; *Sieb.* III. 2. 308; *Wiel.*; *Nies. przyp.*; *Riet.*; *Bork.*

PIRAWSKI cz. Nałęcz zawiniony. — W polu czerwonym—srebrna chusta w koło związana końcami na dół, między trzema gwiazdami, jedną u góry, a dwiema po bokach przy zawińnięciu. Odmiana przysługująca Pirawskim na Rusi; przytacza ich Niesiecki z panegiryku Tomasza Pirawskiego, biskupa nikopolskiego, sufragana pierwszego i oficjała lwowskiego w XVII stuleciu. *Okol.*; *Nies.*; *Bork.*

PIROŃSKI. — Na tarczy—miecz otłuczony końcem do góry między trzema podkowami barkami do góry — dwiema z boków trzecią u dołu. Nad tarczą hełm z labrami. Herb ten wydaje się być odmianą Beliny, przysługuje rodzinie polskiego pochodzenia w Prusiech. *Sieb.* III. 2. 351.

PISARZEWSKI, Pisarzowski cz. Starykoń odm. — W polu czerwonym — siwy koń z czarnym popręgiem. Nad hełmem w koronie—pół siwego konia z popręgiem czarnym i topór srebrny z rękojeścią złotą ostrzem w koronie utkwiony. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Pisarzowskim polskiego pochodzenia, na Szlązku w XVII stuleciu osiadłym. Są Pisarzewscy herbu Stary koń, są też herbu Topór według Niesieckiego. *Paprz.*; *Nies.*; *Sieb.* VI. 8. III. 63; *Bork.*

PISIENSKI, Pisiński, Pieszynski, Rengelin, Renglinen, Rongelin cz. Poraj odm. — W polu srebrnem — czerwona róża pięciolistna. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna czarna. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Pisieńskich właściwie Rongelinow w XV stuleciu w Prusiech osiadłej. *Nies.* VII. 316; *Sieb.* VI. 4. 44; *Riet.* II. 600; *Bork.*

PISZCZAŃSKI cz. Prus I odm. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego bez prawego ramienia z półksiężycem z prawej strony rogami w lewo zwróconym. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne z mieczem w ręku. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca Piszczkańskim na Litwie w oszmiańskim i nowogrodzkim. *Nies.; Płk. str. 236 N. 27; Bork.*

PIWNICKI cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim jednym na barku, drugim we środku między ocelami. Nad hełmem w koronie—między dwiema trąbami myśliwskimi—podkowa z krzyżami jak na tarczy. Odmiana przysługująca Piwnickim zwiączym się właściwie von Leibitz z Piwnic, w Prusiech zdawna osiadłym. *Nies.; Bork.*

PIWNICKI II Hrabia. — W polu błękitnym—podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim złotym jednym na barku, drugim we środku między ocelami. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: srebrne między błękitnymi. Labry błękitne z prawej złotem z lewej srebrem podbite. Odmiana przysługująca gałęzi hrabiowskiej Piwnickich, utytułowanej w Prusiech od r. 1844 czy 1846. *Sieb. III. 1 23; Riet.; Bork.*

PLATEMBERG, Plettenberg cz. Łagoda odm.—Na tarczy dwudzielnej—pole prawe błękitne, lewe złote. Nad hełmem w koronie — dwa pióra bażancie: złote i błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny westfalskiej w Inflantach i Kurlandii osiadłej. Od r. 1668 baronowie, od r. 1724 hrabiowie świętego państwa rzymskiego. Niesiecki podciąga ich pod herb Łagoda. *Nies.; Małach.; Sieb. III. 11. 148; Bork.*

PLATER I.—W polu czerwonym—trzy pasy poprzeczne srebrne i przez nie pas srebrny prawoukośny. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Herb rodziny pochodzenia westfalskiego właściwie von dem Broel (genannt Plater), z której jeden członek ożeniwszy się z ostatnią Platerówną w XIV stuleciu, dodał nazwisko żony do swego; z tej to gałęzi już zgasłej w pierwotnej ojczyźnie nad Renem w ciągu XVII stulecia, pochodzą Broel-Platerowie osiedli w XIV stuleciu w Kurlandii, ząd przenieśli się do Inflant, na Litwę i Żmudź. Pierwszy o którym kronika pisała Albert, był komturem wendeńskim w r. 1306, Wilhelm Plater w XVII stuleciu Rzeczypospolitej usługi wojenne oddawał. Hrabiowie rosyjscy od roku 1744. *Nies.; Małach.; Balt.; Sieb. III. 11. tekst 37 i IV 14 tabl. 25; Not.; Kos.; Bork.*

PLATER II. — Na tarczy — dwa pasy poprzeczne z trzecim przez nie prawoukośnym. Odmiana według pieczęci z r. 1533. *Sieb. III. 11. 49.*

PLATER Hrabia I.—W polu złotem—trzy czarne pasy poprzeczne i przez nie pas prawoukośny czerwony. Nad hełmem i koroną hrabiowską—dwa skrzydła złote z trzema poprzecznymi pasami czarnymi: jednym lewo-ukośnym na prawem skrzydle, drugim prawoukośnym na lewem. Odmiana przysługująca gałęziom utytułowanym rodziny Broel-Platerów, z której Konstanty Ludwik, starosta inflancki i Kazimierz Konstanty, podkanclerzy litewski i poseł polski u dworu rosyjskiego otrzymali r. 1758 i 1772 tytuł hrabiowski rosyjski. Ignacy zaś otrzymał tenże tytuł w Rosyi r. 1829 potwierdzony r. 1843 dla całej rodziny. O tytule hrabiowskim galicyjskim jakoby od Maryi Teresy udzielonym jednemu z Platerów w r. 1774 wydawca herbarza Siebmachera dla Galicji pisze że śladu w archiwach nie pozostało. Milczy też i poczet urzędowy szlachty galicyjskiej o tym szczególe podanym przez hr. Borkowskiego. *Balt.; Sieb. III. 11. i IV. 14. tabl. 25 i 100; Grt.-Hild.; Spiski tytułowannym licam; Bork.*

PLATER Hrabia II. — W polu czerwonym—trzy pasy poprzeczne srebrne i pas prawoukośny błękitny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—trzy pióra strusie: czerwone, srebrne i błękitne. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. tabl. 25 i tabl. 100.*

PLATER Hrabia III. — Odmiana z herbarza Wilczyńskiego i Malinowskiego wydanej w Paryżu, podobno fantazyjna.

PLATER ZYBERK Hrabia, (*Syberg*). — Na tarczy złotem obramowanej i mającej w polu złotem—trzy poprzeczne czarne pasy i jeden czerwony prawoukośny — w środku mniejsza

tarcza złotem obramowana, w której w polu czarnem—kółko złote o sześciu szprychach. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—dwa skrzydła złote z trzema czarnymi poprzecznymi pasami i jednym pasem czerwonym, przy pierwszym prawo, przy drugim lewo-ukośnie leżącym. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny Platerów z Broelu, z której Michał, ożeniony z Izabellą Sybergówną, córką wojewody inflanckiego Jana-Tadeusza Syberga, ostatnią swego rodu, otrzymał 23 Czerwca r. 1803, pozwolenie od Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, przyłączenia nazwiska żony do swego, i nazywania się hrabią Plater-Zyberk. *Balt.; Sieb. III. 11. tekst 112 tabl. 22; Kos.; Bork.; Spisok tytułowannym licam.*

PLEMIĘCKI I. Plemiątski, Plemiński, Klement-Pleмиński. — W polu czerwonym — srebrna rzeka poprzeczna wężykowato wygięta między dwiema srebrnymi różami pięciolistnymi, dwiema u góry, a jedną u dołu. Nad hełmem—róża na gałązce o trzech listkach między dwiema białymi chorągiewkami z krzyżem czarnym każda. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pruskiej z Plemiąt w chełmińskim w XV stuleciu osiadłej, według źródeł niemieckich jakoby związanej się von Schleinitz i pochodzącej z Miśni. Niektórzy autorowie twierdzą, że zwali się też von Scharffenberg-Pleмиęcki. Hr. Borkowski podciąga ich pod rodzinę hr. Assawenlöwen z Prus Zachodnich. *Nies.; Sieb. VI. 4. 45; Bork.*

PLEMIĘCKI II, Klement-Pleмиński. — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawem srebrnym — róża pięciolistna czerwona, w lewym czerwonym — dwie róże pięciolistne srebrne jedna nad drugą. Nad hełmem—między dwoma rogami naprzemian do połowy czerwonymi i srebrnymi róża pięciolistna srebrna. Odmiana przysługująca zapewne gałęzi poprzednio wymienionej rodziny pruskiej. *Ledeb.; Sieb. VI. 4. 45.*

PLEMIĘCKI III.—W polu czerwonym—między dwiema srebrnymi różami czterolistnymi u góry, a jedną u dołu — pas albo rzeka srebrna prosta poprzeczna. Nad hełmem w koronie między dwiema chorągiewkami białymi, z krzyżem czarnym każda, drzewcami na boki, róża czterolistna srebrna na gałązce o czterech listkach. Według Niesieckiego. *Nies. VII. 323.*

PLESSY, (Plessis du). — Na tarczy pięciodzielnej w polu I — trzy półksiężyce rogami do góry: dwa i jeden, w II — ptak w prawo, w III ściętem u góry — dwie głowy wie do siebie, u dołu zaś—trzy róże: dwie i jedna, w IV w środku krokwi—gwiazda, w V srebrnym — pas poprzeczny. Nad tarczą korona. Herb pochodzenia francuskiego przysługujący polskiemu lejtnantowi Janowi du Plessis, który posiadał w XVII wieku dobra w Prusiech. *Sieb. VI. 4. 45.*

PLESZKOWSKI, Pleskowski cz. Pogonia polska odm — W polu czerwonym—ręka zbrojna, w łokciu zgięta z mieczem w prawo. Nad hełmem w koronie—pół męża zbrojnego z mieczem w prawej ręce. Nadany z przydomkiem Pleszkowski Krzysztofowi Stefanowiczowi pochodzenia ormiańskiego, pisarzowi skarbu królewskiego, który dawszy dowody mężstwa, do rycerstwa polskiego zaliczony został w obozie pod Pskowem 21 Listopada r. 1581, przy adoptacji do herbu i nazwiska przez Jana Pleszkowskiego. Stefanowicze wylegitymowani w gubernii kowieńskiej i mińskiej r. 1836 — 1858. *Vol. Leg. I. 311; Papr.; Obol.; Kofal.; Nies.; Bork.; Sieb. VI. 4. 45. Kos. IV. 607—10.*

PLON. — W polu zielonym — między dwiema pięciopromiennymi złotymi gwiazdami—sноп złoty. Nad tarczą hełm ukoronowany. Herb rodziny Stodolskich albo Stodulskich z Łeczyckiego. Według dyplomu wydanego Wiktorowi, synowi Stanisława, przez Heroldyę Królestwa Polskiego w r. 1860. *Sp. szl. pol.; Chruszński, Album 292, tabl. XIII i XXI; Bork.*

PLUSKIEWICZ. — Na tarczy — róża dwiema strzałami żeleźcami do góry ukośnie skrzyżowanymi przesyta. *Z rękopisu Józefa Pluskiewicza, plebana waliszewskiego, w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

PLONIA. — Na tarczy — półpodkowy z trzema ćwiekami na barku. Herb znany tylko z zapiski sądowej lubelskiej z r. 1427. *Zaguna N. 71 fig. 416; Heraldyka Pleh. 252.*

PŁOŃSKI. — Na tarczy z pasem poprzecznym srebrnym — dwudzielnej, w polu górnym czerwonym — ręka zbrojna z mieczem, w dolnym zaś błękitnym — pomiędzy trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami — głowa złota lwia wprost. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry z prawej czerwone podbite srebrem — z lewej błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia w Prusiech osiadłej. *Sieb. III. 2. 353, Riet.*

PŁOTOWSKI cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem jednym na barku a drugim we środku. Nad hełmem w koronie między skrzydłami — krzyż. Labry. Odmiana przysługująca rodzinie w XVII stuleciu w chełmińskim osiadłej. Niesiecki podaje w hełmie bez korony — krzyż z prawej, skrzydło z lewej — ale układ ten mało heraldyczny, wydaje mi się błędny. *Nies.; Bork.*

PŁUŻYCA. — W polu zielonym — płużyca srebrna oprawna w drzewo barwy brązowej. Nad hełmem w koronie — snop złoty. Labry zielone podbite złotem. Nadany Jerzemu Beniaminowi Platt, synowi Jana, byłemu dyrektorowi instytutu agronomicznego w Marymoncie (31 Marca) 12 Kwietnia r. 1848 przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. sal. pol.; Chrzęński, Album 575; Bork. prap.; zapiski WP. Bisiera.*

PNIEJNA, Pniejnia, Cwalina. — W polu czerwonym — dwie czarne łapy niedźwiedzie, trzymające jabłko srebrne przeszyte strzałą żelazną do góry. Nad hełmem w koronie — skrzydło przeszyte strzałą. Jeden ze starszych herbów; Długosz jednak o nim nie wspomina. Według Kapiey Milewskiego herb ten na Mazowszu zwał się Cwalina. *Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. 25; Mił; Mat. 107.*

POBĘDZIE. — Na tarczy — gryf z jesiotrzym ogonem. Herb starożytny Święców (później Puttkamerów) na początku XIV stulecia, z pieczęci Szymona Święcy, zrazu kanonika, potem podkomorzego wreszcie wojewody pomorskiego, mianowicie Piotra de Nuenburg z r. 1301 i 1305, Jana de Slave vel de Ruigenwalt z r. 1308 i 1312, wreszcie Wawrzyńca de Ruigenwalt z r. 1312 i potomków tychże. Zapiska sądowa z roku 1419 również go opisuje. *Helcel II N. 1648; Piek. Heraldyka str. 252; Bagmühl. pomersch. Wapp. III. 1.*

POBŁOCKI cz. Jeleń odm. — W polu błękitnym nad jeleniem w biegu — półksiężyc z trzema gwiazdami. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny w Prusiech i pomorskiem w XVII stuleciu osiadłej. *Nies.; Sieb. III. 2. 354; Bork.*

POBŁOCKI II. — W polu czerwonym lub błękitnym — nad jeleniem w biegu półksiężyc z gwiazdą między rogami i po bokach. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. Źródła niemieckie podają barwę błękitną jak poprzedniego herbu Pobłocki I; Chrzęński podał barwę czerwoną. *Nies.; Chrzęński tabl. XV.*

POBŁOCKI III. — W polu błękitnym nad jeleniem w biegu — półksiężyc z gwiazdą na każdym rogu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: białe między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 9. 44.*

POBŁOCKI IV. — W polu błękitnym z pomiędzy rogów srebrnego półksiężyca — pół jelenia wspiętego. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: srebrne między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 9. 44.*

POBŁOCKI V. — W polu błękitnym — z pomiędzy rogów złotego półksiężyca z takimże gwiazdami z boków — pół srebrnego jelenia. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzednich. *Sieb. III. 2. 354.*

POBÓG, Pobodze, Pobożanicz. — W polu błękitnym — podkowa srebrna ocelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym na barku. Nad hełmem w koronie — pół charta z obróżą

na szyi. Labry błękitne podbite srebrem. Jeden z najdawniejszych herbów naszych. Najstarsza zapiska sądowa o tym herbie z r. 1403 nazywa go Pobodze, dopiero w XVI wieku zjawia się zawołanie Pobóg, a w zapisce z r. 1539 Pobożnicz; Kromer zowie go Poboże. *Dług.; Biel.; Krom.; Papr.; Okol.; Nies.; Piek., Heraldyka 122.*

POBÓG II. — W polu błękitnym — na barku podkowsy srebrnej — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana według Kojatowicza przysługująca Nieroszyńskim i Petelczycom na Litwie, a także Jakubowiczom według autografu z r. 1601. Niesiecki przez omyłkę przypisuje tym rodzinom herb Brzuchańskich, to jest podkowę z półstrzałkiem zamiast krzyża na barku. *Kojat. 221, 222; Nies. II. 341 i VII. 333; zapiski WP. Dziadulewicza.*

POBÓG III. — Na tarczy — podkowa z krzyżem. Nad hełmem w koronie—między rogami bawolemi — głowa psia z szyją. Labry. Z pieczęci Jana Koniecpolskiego kanclerza koronnego z r. 1435. *Piek., Heraldyka 123.*

POBÓG IV. — Na tarczy obramowanej złotem w polu czerwonym — podkowa ocelami na dół z krzyżem na barku. Z roli marszałkowskiej Mikołaja Lanckorońskiego z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XV^s. Piek., Heraldyka 122 i 370.*

POBÓG V. — W polu błękitnym — podkowa srebrna z krzyżem na barku. Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Piek., Heraldyka 122. Szkic zdjęty z herbarza arsenalskiego w Paryżu przez Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

POBÓG IV. — W polu błękitnym—podkowa z krzyżem kawalerskim na barku. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambrož.; Piek., Heraldyka.*

POCIEJ I, cz. Potej Waga odm. — W polu czerwonym—na złączonej podstawie dwóch trójkątów (na wierzchołkach stojących), pomiędzy którymi u spodu pomieszczone są trzy srebrne wręby, ku dołowi zwiększające się—słup z półksiężycem rogami do dołu w poprzek na sobie, dwa razy przekrzyżowany, najprzód małą belką, a poniżej większą. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca litewsko-ruskiej rodzinie Pocijów czy też pierwotnie Potejów, w XVI stuleciu kwitnącej. Kojatowicz, a za nim Niesiecki prościej formę przypisują Pocijom. Zdaje się że mylnie, skoro z poniżej podanych pieczęci własnych Ludwika Konstantego Pocija, widać, że forma z wrębami była tej rodzinie właściwa. Tę także przerysowałem z nagrobka Anny z Korzeniowskich Pocijowej u Kapucynów w Warszawie. *Okol.; Kojat.; Nies.; według pieczęci Pocijów w storze Wacława Rulikowskiego, Piek. str. 230 N. 25; Dur. tabl. III. N. 4; Bon.*

POCIEJ II cz. Waga odm.—Na tarczy pięciodzielnej w polu I—*Brama*; w II—*Grzymala*; w III—*Mogila odm.* (o czterech krzyżach); w IV—*Ostrogski odm.*; w V środkowym—*Waga odm.* Odmiana poprzedniego. Tutaj zamiast podwójnego krzyża jest strzała z półksiężycem rogami na dół w poprzek pod żełzcem i z gwiazdą na wierzchu. Z pieczęci Ludwika Konstantego na Włodawie i Różance Pocija, kasztelana i Wielkiego Hetmana Wielkiego Księstwa Litewskiego na dokumencie z r. 1713. *W zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego*

POCIEJ III. — Odmiana poprzedniego. Herb Ostrogski jest tutaj odmienny. Z pieczęci Ludwika Konstantego Pocija z r. 1715. *W zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

PODBERESKI cz. Gozdawa odm. — W polu złotem — na piersiach dwugłowego orła ukoronowanego — mniejsza tarcza, na której w polu czerwonym — lilia srebrna podwójna. Nad hełmem w koronie—między dwoma proporcami—trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Podbereskim, rodzinie rusko-litewskiej, wywodzącej się jakoby od Ruryka (*Jahon.*), pochodzącej od Iwana z Czerci w województwie mohilewskim, której, przez wadliwe odczytanie dokumentu, autorowie nadali nazwisko Pstruckich i tytuł kniaziowski. Tymczasem, jak pisze Wolff, jeden z potomków wyżej wymienionego Iwana z Czerci, Hrihory Jackowicz, odziedziczywszy spadek po kniazich Podbereskich, zaczął nosić ich nazwisko; tenże, mianowany 24 Kwietnia r. 1489, marszałkiem orszańskim, jest protoplastą rodu Podbereskich, który w ostatnich czasach

przybrał tytuł kniaziów i przydomek Drucki, (a tytuł ten w XIV stuleciu nosiło dwóch Druckich: Aleksander i Michał Dymitrowicze (*Wolff str. 65 i 367*); później w XVI stuleciu Semen Jamontowicz z rodu Gedrusa, to jest z rodu dawnej dynastii litewskiej — także nosił tytuł kniazia Podbereskiego, pewnie z racyi udziału wziętego za żoną z Druckich Sokolińskich. *Kojat.; Stryjk.; Nies.; Wolff. str. 151, 672, 673; Wilcs.; Malin: Jabł.; Bork.*

PODBIAŁ. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — na złotym nawiązaniu czarnej trąbki myśliwskiej barkiem na dół, munsztukiem w prawo — krzyż kawalerski złoty; w lewym błękitnym — „Żona Lota“ w balwan soli barwy szaro-zielonej zamieniona, z krzaczkiem rośliny zwanej podbiał (*farfara, pas d'âne*) u stóp na prawo. Nad koroną szlachecką — trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Danielowi Lottich 10 Listopada 1791 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. IX. 213; Kanc. ks. 98 f. 61; Chruąński, Album 275: Bork.*

PODCHOCIŃSKI, Podchocimski cz. Orzeł odm. — W polu czerwonym — orzeł biały ze snopem złotym na piersiach. Nad hełmem w koronie — na dwóch strusich piórach trzy kłosa złote. Nadany Pawłowi Kleofasowi z Brylewa, w Smoleńsku 7 Marca r. 1633, potwierdzony w Brandeburgii 27 Sierpnia r. 1633. U Rietstapa opis niejasny: ma być tylko prawa połowa orła ze snopem. *Riet.; Bork.; Żern.*

PODGÓRSKI. — W polu czerwonym — w środku podkowy srebrnej barkiem do góry — strzała żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie — z muru rozwalonego — dwie gorejące pochodnie. Labry czerwone podbite złotem. Nadany Sebastyanowi Podgórskiemu 5 Listopada r. 1581 w obozie pod Pskowem. *Pawirski, Źródła dziejowe T. XI 208; Piek. str. 211, 212.*

PODHORSKI. — W polu czerwonym — kula światowa błękitna ze złotym pasem w poprzek i do góry, z jednym krzyżem na wierzchu, a dwoma po bokach u spodu. Godło: JURE SUO. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą Herb rodziny moskiewskiej (niewłaściwie, dla podobieństwa herbu do herbu Brodzic podciąganej), z której książę Hrehory Fedorowicz, przybywszy do Polski w r. 1563, otrzymał od króla na wyżywienie (chlebokormienie) siolo Cecyniowcy na Wołyniu w krzemienieckiem. Nieznani są Podhorscy rodom słownym ruskim, z polskich zaś heraldyków cytują ich Małachowski, Kuropatnicki, Krasicki, zna ich też jako kniaziów Jabłonowski. Jednakże Hrehory zostawił syna, którego potomstwo dotychczas istnieje. W bieżącym stuleciu dodaje Wolff, wyszło „Kazanie żałobne na pogrzeb ciała JW. Kniazia Aleksandra Podhorskiego, starosty karoliskiego, byłego marszałka skwirskiego, w kaplicy w Antonowie miane 21 lutego 1812 r.“ *Vol. Leg; Małach.; Kurop.; Jabł.; Nies., przypiski Bobr.; Wolff 363: Żychl. XIV. 14; Bork.*

PODJASKI I. — W polu błękitnym — pod trzema strzałami srebrnymi żelazcami do góry i w gwiazdę — trzy listki koniczynowe. Nad hełmem w koronie — trzy strzały w gwiazdę. Herb rodziny Podjaskich przydomku Małek na Pomorzu zdawna osiadłej. Podobny herb mają Chońnicy w Prusiech i Pilińscy na Podlasiu. *Nies.; Małach.; Bork.*

PODJASKI II. — W polu błękitnym — pod trzema strzałami srebrnymi żelazcami do góry i w gwiazdę — listek koniczynowy. Nad hełmem w koronie — trzy strzały w gwiazdę. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana prawdopodobnie pewniejsza niż opis Niesieckiego. *Sieb. III. 2. 354.*

PODJASKI III. — W polu błękitnym — nad murem srebrnym z blankami — pół złotego lwa. Nad hełmem w koronie — pół lwa złotego z mieczem w łapie. Labry błękitne podbite złotem. Herb przysługujący Podjaskim przydomku Gask osiadłym dawniej w Prusiech. *Sieb. VII. 3. 12.*

PODKAMER I, (Puttkamer) cz. Bradacice odm. — W polu błękitnym — gryf czerwony ukoronowany zakończony srebrnym ogonem rybim. Nad hełmem w koronie — na dwóch toporach ukośnie skrzyżowanych — winkiel brunatny z trzema piórami strusimi na wierzchu: błękitnym, białym i czerwonym. Labry błękitne podbite srebrem. Herb starożytny rodziny pomorskiej, pochodzącej od Święców — możnowładców, którzy dziedzicznie sprawowali urząd podkomorski (*subcamerarius*); Niesiecki podciąga ich pod herb Bradacice. W XV stuleciu rodzina ta rozdrobniła się i zaczęła upadać; część osiadła w prowincjach nadbałtyckich. Gałęź jedna otrzymała tytuł baronów świętego państwa rzymskiego 1681 r., jedna tytuł baronowski pruski 1737 r. *Papr.; Nies.; Sieb. III. 11. 150; Piek; Bork.*

PODKAMER II. — W polu czerwonym — trzy topory: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie: pół gryfa skrzydlatego. Odmiana według Niesieckiego, który przytacza Manuskrypt o rodzinach pruskich, i pisze, że tego kształtu herb zdobił wielki ołtarz w kaplicy zamkowej w Starogrodzie. Wyżej zaś mylnie opisuje herb jeszcze inaczej z podania ustnego, jakoby klamry (winkiel) i topory figurować miały na tarczy. *Nies.*

PODKAMER III Baron. — W polu błękitnym — czerwony gryf ukoronowany z dziobem i łapami czarnymi, zakończony w srebrny ogon rybi. Nad hełmem w koronie—między dwoma toporami, których oprawy ukośnie skrzyżowane u dołu—winkiel z trzema piórami strusimi na wierzchu: błękitnym, białym i czerwonym. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przystępująca baronom Puttkamerom w prowincjach nadbałtyckich. Gałąź kurlandzko-żmujdzka Puttkamerów, która godność baronów świętego państwa rzymskiego w osobie Krzysztofa otrzymała 14 Października 1682 r. od cesarza Leopolda I, zgasła na tymże Krzysztofie, którego syn jedyny Karol-Jakób poprzedził do grobu. Inna gałąź otrzymała potwierdzenie tytułu od króla pruskiego. *Sieb. III. 11. tekst 180 tabl. 49.*

PODKAMER IV, (Puttkamer). — W polu błękitnym — gryf do połowy czerwony ze złotymi szponami, zakończony rybim ogonem srebrnym. Nad hełmem w koronie—między dwoma toporami (których oprawy u dołu ukośnie skrzyżowane, a ostrze u góry na boki zwrócone), winkiel, a na wierzchu trzy pióra strusie. Labry błękitne i czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza saskiego i baronowskiego pruskiego. *Sieb. II. 3. 48, III. 1. 75 i III. 2. 364.*

PODKAMER V. — W polu błękitnym — gryf czerwony ze złotymi szponami, zakończony ogonem srebrnym rybim. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane — nad którymi winkiel z trzema piórami strusimi na wierzchu i dwie siekiery pod spodem, oprawą u dołu ukośnie skrzyżowane. Labry u góry błękitne podbite srebrem, niżej czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza pruskiego. *Sieb. IV. 2. 364.*

PODKOWA I.—W polu błękitnym—podkowa srebrna barkiem do góry. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Herb używany przez wiele rodzin, między innymi przez Banialewiczów, Dargużewiczów, Dawidowskich, Górskich, Obfidowiczów i innych. *Z dyplomu rodzin Obfidowicz w Galicyi z r. 1841 i Dargużewiczów w gubernii kowieńskiej z 1864 r.; zapiski WP. Działulewicz.*

PODKOWA II.—W polu czerwonym—pod ośmiopromienną gwiazdą złotą—podkowa barkiem do góry z mieczem we środku końcem na dół. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich przebitych mieczem na prawo w poprzek. Labry. Nadany wraz z nobilitacją Marcinowi Prandke, kapitanowi w 1-ym regimencie wojska koronnego, szefostwa urodzonego Działyńskiego 1790 r., potwierdzony 14 lutego 1792 r. przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Ten sam herb przypisuje Chrząński Greffenom, z których Wojciech za tą samą konstytucją sejmową r. 1790 w regimencie urodzonego Działyńskiego, otrzymał również nobilitację. *Vol. Leg. IX f. 198; Kanc. ks. 100 f. 194; Chrząński, Album 287 i Tabl. VIII; Bork.*

PODKOWA III.—W polu srebrnym—pod gwiazdą złotą—podkowa barkiem do góry z mieczem rękojeścią na dół we środku. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich przebitych mieczem na prawo w poprzek. Labry. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Mokienowi, towarzyszu kawalerji narodowej Wielkiego Księstwa litewskiego r. 1790, potwierdzony 4 Stycznia r. 1792, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. IX. f. 198; Kanc. ks. 98 f. 209; Chrząński, Album 313; Bork.*

PODLASKI. — W polu błękitnym — półksiężyc złoty barkiem do góry z gwiazdą sześciopromienną złotą pomiędzy rogami. Nad hełmem w koronie półksiężyc złoty barkiem na dół z gwiazdą sześciopromienną złotą pomiędzy rogami. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przystępująca rodzinie kaszubskiej w Prusiech. *Nies.; Sieb. III. 2. 354; Bork.*

PODWIŃSKI. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — jednorożec skrzydlaty srebrny, w dolnym złożonym z trzech części: dwóch bocznych złotych i środkowej błękitnej w kształcie klina o ramionach w pałąk wygiętych — trzy lilie: dwie błękitne i jedna złota na przemian pół. Nad hełmem w koronie — pół jednorożca. Labry z prawej czerwone podbite

srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Potwierdzony przez Stany w Galicyi r. 1811 z przydomkiem von Daubrowitschan Podwińskim Kazimierzowi i Antoniemu, szlachcicom pochodzącym z Czech. *Pocs. ssl. gal. Riet.; Sieb. IV. 9. 113.*

POGIRSKI. — Na tarczy — wspięty lew z tarczą mniejszą na sobie, na której trzy trąby w gwiazdę. Pieczęć Pogirskiego Leona Jana w trockiem, marszałka rzeczyckiego, dzierżawcy tryckiego 1681 r., posła na sejm 1683 roku. *Nies.; a pieczęci w abtorse Juliusa hr. Ostrowskiego; Bork.*

POGONIA I^a, Pogoń litewska. — W polu czerwonym — na siwym koniu mąż zbrojny z mieczem w prawym ręku z tarczą o podwójnym krzyżu złotym na lewym ramieniu. Nad tarczą i płaszczem książęcym mitra. Herb przysługujący rodzinom pochodzącym od litewskich dynastów z rodu Gedymina. *Dług.; Papr.; Nies.; Wolff str. XXII.*

POGONIA I^b. — W polu czerwonym — na siwym koniu — mąż zbrojny z mieczem w prawej ręce, z tarczą błękitną o podwójnym krzyżu złotym na lewym ramieniu. Nad hełmem w koronie ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 26.*

POGONIA I^c. — Według rysunku Paprockiego. *Papr. 761.*

POGONIA I^d. — Według rysunku Ambroźego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 385.*

POGONIA Ruska. — W polu błękitnym — rycerz zbrojny na siwym koniu z włócznią w rękach i z tarczą białą o czerwonym krzyżu na lewym ramieniu, przebija smoka na ziemi leżącego. Nad hełmem korona książęca. Labry błękitne podbite srebrem. Herb przysługujący książętom Prońskim, Szujskim i innym pochodzącym od Ruryka. *Sieb. IV. 14. 26.*

POGONIA II^a cz. Polska mniejsza, Bożezdarz, Zdarzbog. — W polu złotem — z obłoku ramię zbrojne z mieczem w ręku. Nad hełmem w koronie — takie samo ramię. Labry czarne podbite złotem. Herb nadawany przez królów polskich począwszy od Władysława Jagiełły i zwany przez nich Bożezdarz. Taki też herb według świadectwa współczesnego Długosza otrzymał Jerzy Szwarc od Władysława Jagiellończyka. Gdy, jak często się zdarzało, Szwarc wolał zamiast nowo ułożonego herbu starsze jakieś godło nosić, postarał się o to drogą zwykłej adoptacji na Węgrzech, zatrzymując sobie tylko nadane przez króla świeże zawołanie *Bożezdarz*. Drugi podobny przykład przytacza Dr. Piekosiński w *Heraldyce* swej na str. 31. — To co pisze Paprocki, przytaczając Długosza, jakoby król Ludwik nadał ten herb Klemensowi z Klajowa, Janowi, dziekanowi krakowskiemu i Mikołajowi Bielunk, jest niepewne, Długosz bowiem króla Ludwika nie wymienia. Sam tylko król Władysław Jagiełło i następcy jego, podobny herb nadawali. Żdźarski nobilitowany roku 1504. — Zapiski sądowe średniowieczne nie wspominają o tym herbie i nie spotyka go się na pieczęciach. (*Piek. 170—171*). Używają tego herbu Beplńscy Bielunkowie, Bolcewiczowie, Chożowscy, Chrapkiewiczowie, Klajowscy, Zdźarscy i inni. *Dług.; Papr.; Kofał. Nies.; Sieb. IV. 14. 26; O dyn. poch. ssl. pol. 86, 87; Mał. 107; Piek. Heraldyka 123, 124*

POGONIA II^b. — W polu złotem z obłoku błękitnego — ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z mieczem w prawo. Nad hełmem w koronie — także ramię z mieczem w lewo. Labry. Odmiana błędna w Niesieckim, ręka nad hełmem powinna być w prawo tak jak i na tarczy. *Nies.*

POGONIA II^c. — W polu czerwonym — z obłoku ramię zbrojne, w łokciu zgięte z mieczem w ręku. Nad hełmem w koronie — także ramię. Labry. Odmiana przysługująca Czarnowskim, Poczobodom zwanym też Kondzic i Odłaniecki w grodzieńskim za Zygmunta I, Pliszkom, Pliszkowskim, Pliszczyńskim, Radańskim (*Piek. 176*) Saniewskim, i Potemkinom, idącym od Pliszczów, w smoleńskim za Zygmunta III osiadłym. *Kofał.; Nies.; Bork.*

POGONIA II^d. — Na tarczy ściętej, w polu górnym złotem — z obłoku błękitnego wychodzące ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z mieczem krwią zbroczonym w końcu; pole dolne—czerwone. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone, czarne i złote. Nadany Mikołajowi, wójtowi lełowskiemu r. 1431 przez Władysława Jagiellę, króla polskiego. Używają go rodziny: Badurków, Gorzyckich, Nowowiejskich, Rzeszotków, Stradoniów, Siemionowiczów, Wędzonów czyli Wonsonów, Wałęgów, Zagórskich, Zaleskich, Zręckich, Żynowowiczów czyli Żynowiewiczów. *Piek., Heraldyka 123, 124.*

POGONIA IIe. — W polu złotem — ramię zbrojne z obłoku wychodzące z mieczem w ręku. Odmiana z herbarza arsenałskiego z r. 1530 przerysowana z oryginału paryskiego przez Juliusza hr. Ostrowskiego. *Piek., Heraldyka 123.*

POGONIA II^f. — Na tarczy z obłoku — ramię zbrojne z mieczem w lewo. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.*

POGORSKI. — W polu czerwonym — jeleni złoty bez nóg w lewo zwrócony, od szyi srebrny i zakończony ogonem ryhim (*cerf mariné*), zwiniętym w lewo do góry. Nad hełmem w koronie—taki sam jeleni. Labry czerwone podbite złotem. Herb przysługujący rodzinie polskiego pochodzenia, na Szląsku w XV stuleciu osiadłej, jednego pochodzenia z Ruckiem. *Sieb. IV. 11 tekst. 59 tabl. 31 i VI. 8. II. 66: Riet.; Bork.*

POGORZELSKI cz. Krzywda odm. — W polu błękitnym — podkowa srebrna na barku mająca jeden krzyż kawalerski złoty bez prawego ramienia, a drugi cały między ocelami. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich: dwa srebrne między trzema błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Pogorzelskim z Pogorzelska w bielskiem, z których gałęź w Prusiech osiadła. *Nies.; Sieb. III. 2. 355; Bork.*

POGREL, Pogarel cz. Grzymała odm. — W polu srebrnym—mur czerwony z trzema basztami, w bramie którego stoi rycerz zbrojny z mieczem w prawej. Nad hełmem w koronie—na prawym ogonie mur z trzema basztami bez rycerza. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia polskiego, w XIII stuleciu na Szląsku osiadłej i możnej, niektórzy potomkowie osiedli w poznańskim. Jedna gałęź nosiła zdawna tytuł baronów świętego państwa rzymskiego i otrzymała tytuł hrabiowski r. 1744. *Sieb. III. 2. tekst. i tabl. 355 i VI. 8. I. tekst.*

POGREL II. — W polu srebrnym — mur czerwony o trzech basztach z bramą otwartą, której wrota mają skrzydło prawe czarne, lewe złote. Nad hełmem w koronie—ponad murem czerwonym o trzech wieżach — trzy pióra pawie. Labry czerwone podbite srebrem. *Sieb. VI. 8. I. 59.*

POGREL III. — Na tarczy — mur o trzech wieżach z otwartą bramą. Nad hełmem—dwa wachlarze z pawich piór w dwóch rzędach ułożonych (4 pióra w górnym rzędzie, 3 w dolnym) od siebie ukośnie na rękojeściach. Labry. Odmiana powyższych z XIV wieku. *Sieb. VI. 8. I. 59.*

POGROM. — W polu czerwonym — pod koroną złotą z przewleczonemi i ukośnie skrzyżowanemi gałązkami palmową i wawrzynową, na zielonej murawie moździerz złoty w lewo. Nad hełmem w koronie ręka zbrojna z mieczem. Labry. Nadany 8 Lutego r. 1820 Karolowi Weissflogowi, podpułkownikowi artylerji lekkiej. *Dyplom oryg.; Sp. sal. pol.; Chraqiski, Album 504 i Tabl. IX; Bork.*

POKORA I. — W polu błękitnym — w poprzek połkowy barkiem do góry — klucz uchem w prawo, zębem w lewo na dół. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Herb stary ale ani przez Długosza ani w zapiskach sądowych średniowiecznych nie wspomniany. *Papr.; Okol; Nies.; Mał. 109; Piek.*

POKORA II. — W polu błękitnym w poprzek podkowy barkiem do góry — klucz złoty uchem w prawo zębem w lewo na dół. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 26.*

POKROSYŃSKI cz. Ostoja odm. — W polu czerwonym — w poprzek miecza w słup rękojeścią do góry dwa półksiężycy jeden nad drugim rogami na dół. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Mokrzeckim i Pokroszyńskim w lidzkiem — pochodzącym od Mokrzeckich, z Moskwy przybyłych, i na Litwie w XVII stuleciu osiadłych. Herb ten przypomina herb Kołomasz, o którym pisze Długosz. *Nies.; Kojat.; Piek., Heraldyka 233; Bork.*

POKRZYWNICKI cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym — srebrna podkowa barkiem do góry z krzyżem kawalerskim między ocelami. Nad hełmem w koronie czarny kruk w lewo z pierścieniem w dziobie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Pokrzywnickim czyli von Bock Pokrzywnickim w Prusiech. *Sieb. III. 2. tekst 302, tabl. 356.*

POL I, (Poll). — Na tarczy czterodzielnej — w polach I i IV błękitnych—srebrna wieża o dwóch piętrach blankowanych, w II i III czerwonych — dwie srebrne sześciopromienne gwiazdy rzędem. Nad hełmem w koronie między dwoma czarnymi skrzydłami—dwie srebrne gwiazdy jedna nad drugą. Nadany Franciszkowi Poll z przydomkiem de Pollenburg, radcy sądu szlacheckiego w Galicyi 21 Lipca 1815 r. przez Franciszka I, cesarza austriackiego. Herb twórcy „Pieśni o ziemi naszej” Wincencego Pola, którego nagrobek znajduje się u Franciszkanów w Krakowie. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Bork.*

POL II, (Pohl).—W polu złotem—czarna głowa żubrza. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: złote między czarnymi. Labry czarne podbite złotem. Nadany jakoby Janowi Pola w r. 1662. Tymczasem jak widać z metryki koronnej Jan Pola, rotmistrz wojsk polskich, inny herb otrzymał. (Patrz herb następny). Herb zaś niniejszy przysługiwać prawdopodobnie będzie potomkom Zygmunta Pohl nobilitowanego r. 1770. *Vol. Leg. VIII. 303; Sieb. III. 2. 355 i VI. 4. 46; Bork.*

POLA. — W polu czerwonym—pod trzema gwiazdami — trzy miecze w wachlarz, u dołu prawie stykające się końcami. Nad hełmem w koronie—na pawim ogonie—półksiężyc złoty. Nadany 20 Lutego r. 1662 wraz z nobilitacją Janowi Pola, wicerotmistrzowi w chorągwi Tomasza Karczewskiego, podczaszego sanockiego i rotmistrza Jego Królewskiej Mości, przez Jana Kazimierza, króla polskiego. *Vol. Leg. IV. 873; M. kor. 203 f. 440; Sigil. 5 f. 151; napiski WP Jackowskiego.*

POLANOWSKI cz. Stary koń odm. — W polu czerwonym — na zielonej murawie mąż nagi na siwym koniu na oklep z dwiema strzałami w lewej ręce ukośnie skrzyżowanymi. Nad hełmem w koronie — pół konia. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Polanowskiemu z Polanowic w krakowskiem, w XV i XVI stuleciu w opolskiem na Szląsku osiadłym. *Paprz.; Nies.; Ślab. VI. 8. III. 63.*

POLAŃSKI. — W polu czerwonym — na zielonym trójpagórku z jednego pnia trzy błękitne niezapominajki. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: białe, czerwone i błękitne. Labry błękitne podbite czerwonym. Herb Polańskich z Tarnawy w sanockiem, zapisanych r. 1794 do poczty szlachty galicyjskiej. Piotr Polański, cześnik sanocki r. 1670. *Nies.; Pocz. sal. gal.; Rit.; Bork.*

POLENCZ, (Polents). — W polu błękitnym — skrzydło srebrne z pasem czerwonym w poprzek. Nad hełmem—pół męża bez rąk w błękitnym ubraniu i takąż krymką z trzema piórkami pawimi na wierzchu. Herb starej rodziny pochodzącej z Miśni w Prusiech książęcych w XVI stuleciu osiadłej, przez Niesieckiego niedokładnie opisany. *Nies.; Sieb. II. 3. 48, III. 2. 356 i VI. 5. 81; Bork.*

POLETYKA, Poletika—Na tarczy ściętej—ze szczytem błękitnym w którym krzyż kawalerski złoty, w polu zaś dolnem srebrnym—z obłoku ramię zbrojne trzymające w ręku trzy strzały w gwiazdę ułożone żeleźcami do serca purpurowego pod spodem wyobrazonego. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym — dwa czarne skrzydła, w drugim—trzy pióra strusie: czerwone między białymi. Labry przy pierwszym czerwone podbite srebrem, przy drugim błękitne podbite złotem. Nadany Grzegorzowi Poletika, radcy poselstwa rosyjskiego w Austrii i jego braciom stryjecznym tegoż imienia szlachcicom w krzemienieckiem na Wołyniu, pochodzącym od Jana, syna Jana, który pod Chocimem życie położył, oraz prawym potomkom, synom: Pawłowi i Grzegorzowi od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Dyplom oryginalny wydany 3 Sierpnia r. 1777 w Wiedniu. Obsaca. Gerb. IV. 127.*

POLETYŁO Hrabia, Poletyło cz. Trzywdar odm. — W polu czerwonym — między trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami: jedna i dwie — trzy srebrne krzyże dwa i jeden, końcami w środku zetknięte, trzeci jednak u dołu bez prawego ramienia. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—trzy pióra strusie: srebrne, czerwone i złote. Herb rodziny podlaskiej, z Poletył w ziemi białskiej pochodzącej, — z której gałęź w osobie Wojciecha, chorążego krasnostawskiego, otrzymała tytuł baronowski w Galicyi 1791 r., a hrabiowski 21 Kwietnia 1800 r., potwierdzony w Rosyi 5 Lipca 1844 r. *Sp. szl. pol.; Poca. szl. pol.; Her. Kr. Pol.; Kos.; Bork.*

POLIN, Pollin, Pollini, (*Poligny*).— Na tarczy ściętej w szczycie błękitnym—trzy sześciopromienne złote gwiazdy rzędem; w polu zaś dolnym złotem—orzeł dwugłowy czarny ukoronowany ze złotą cyfrą **J II** na piersiach. Nad hełmem w koronie orzeł dwugłowy. Labry z prawej czarne, z lewej błękitne—podbite złotem. Herb przystępujący rodzinie de Poligny, zapisanej do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. szl. pol.; Chraquiński, Album 234, Tabl. XVIII; Bork.*

POLIWCZYŃSKI cz. Leliwa odm. — W polu błękitnym — półksiężyc złoty barkiem do góry z sześciopromienną gwiazdą złotą między rogami. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przystępująca Poliwczyńskim w Prusiech. Hr. Borkowski przytacza Poliwczyńskich w różańskim. *Sieb III. 2. 356 i VII. 3. 12; Bork.*

POLCZYŃSKI — W polu błękitnym — sześciopromienna złota gwiazda. Nad hełmem w koronie gwiazda. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny pomorskiej. *Sieb. VI. 9. 44.*

POŁOTA. — W polu czerwonym — ramię w łokciu zgięte, i poniżej ręki trzymającej w lewo pochodnię, przeszyte strzałą prawo-ukośnie żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie — wieża, z której dwóch szczytów o dwóch parach okien wywieszona chorągiew. Nadany z nazwiskiem Połotyński przez Stefana, króla polskiego Walentynowi Wąsowi czy Wąsowiczowi, mieszczaninowi lwowskiemu za waleczność pod Połockiem 1 Stycznia 1580 r. *M. kor. ks. 123 f. 71; Papr. 885; Nies.; Piek.; Bork.*

POŁÓW. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czerwonym — róg jeleni srebrny, w polu lewym — róg jeleni szary. Nad hełmem w koronie — dwa jelenie rogi. Nadany wraz z nobilitacją Fryderykowi Seegebarthowi przez Stanisława Augusta, króla polskiego 22 Grudnia r. 1791. *Vol. Leg Tom IX, konst. 97; Kanc. ks. 98 f. 189; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

POLUBIŃSKI, Połubenski, Pułubieńczyk cz. Jastrzębiec odm. — W polu czerwonym — orzeł czarny z małą tarczą na piersiach, na której w polu błękitnym — złota podkowa barkiem na dół z krzyżem kawalerskim złotym we środku. Nad hełmem w koronie — jastrząb z podkową złotą i krzyżem wewnątrz w prawej szponie. Labry. Herb kniaziów Połubińskich od sióła Połubniki, zwanego prawdopodobnie niegdyś Połubieńsk pod Lidą, albo od Poliubicz (*Poľubica*) w brzeskiem, bo obie te miejscowości posiadali. Pochodzenie ich według Paprockiego od ruskich książąt, tak samo nie dowiedzione jak i pochodzenie od Gedymina, opiera się na mylnym wywodzie, nie popartym przez kroniki ani dokumenty. Pochodzenie jednak Połubińskich od książąt litewskich, według Wolffa, nie jest wykluczone, to ostatnie ma wiele analogii z pochodzeniem Kroszyńskich i Łukomskich, którym także heraldycy każą pieczętować się Jastrzębcem. *Papr.; Okol.; Kojat. 193; Nies.; Wolff 368; Bork.*

POMIAN I^a, Pomianowicz, Bawola głowa, Proporczyk. — W polu złotem — głowa żubrza czarna — mieczem pomiędzy rogami z góry prawo-ukośnie pod lewe oko przebita. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry. Jeden z najdawniejszych herbów polskich; najstarsza zapiska sądowa dotycząca tego herbu jest z r. 1402. Zawołanie stale używane w XV wieku jest Pomian lub Pomianowie; w XVI stuleciu dość często używana jest proklamacya — Bawola głowa, chociaż zapiska z roku 1445 wyraźnie mówi, że ma być — Żubrza głowa. Zapiska z r. 1518 zowie herb — Proporczykiem. Co do bajki o powstaniu herbu, mianowicie jakoby Łastek Chebda z Grabia herbu Wieniawa, zamordował brata, odmieniony miał herb przez króla Władysława Jagiełłę, dość powiedzieć, że herb w tej formie już figurował na pieczęciach o sto lat wcześniej. Obacz niżej Pomian IV. Wobec źródeł legendy pozostają legendami. *Dług.; Piel.; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Mat. 109; Piek. Heraldyka 126, 127.*

POMIAN I^b. — W polu złotem — głowa czarna żubrza — mieczem pod prawym rogiem z góry prawo-ukośnie pod lewe oko przebita. Nad hełmem w koronie — ramię zbrojne z mieczem. Labry czarne podbite złotem. Odmiana według herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 26.*

POMIAN II. — W polu błękitnem — głowa czarna żubrza ze srebrnymi rogami, w środku czoła lewo-ukośnie mieczem pod lewe oko przebita. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana według herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 26.*

POMIAN III cz. Bawola głowa odm. — W polu czerwonym — na głowie żubrzej środkiem miecz w słup końcem na dół. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Bagniewskim i podobno Makowieckim. Właściwie Bagniewscy z Pagniewa w chełmińskim należą do herbu Bawola głowa — jednak niektóre gałęzie tej rodziny pieczętują się Pomianem i z tym herbem nawet się wylegitymowali. Paprocki i Okolski o nich zamilczeli. *Nies.; Wiel.; Bork.; baptiski osobiste.*

POMIAN IV. — Na tarczy — głowa żubrza z mieczem prawo-ukośnie przewleczonym między rogami końcem do góry. Z pieczęci Chebdy, kasztelana kruszwickiego z r. 1306. *Archiwum rządowe poznańskie; Piek., Heraldyka 127.*

POMIAN V. — Na tarczy — głowa żubrza mieczem przebita poprzecznie w lewo. Z pieczęć Mikołaja, kasztelana kowalskiego r. 1430 (w Muzeum książąt Czartoryskich w Krakowie), Andrzeja Sakowicza, z r. 1430 (tamże) i Piotra Sakowicza, ziemianina litewskiego z r. 1432. *Piek., Heraldyka 127.*

POMIAN VI. — Na tarczy — głowa żubrza z mieczem na poprzek rogów. Z pieczęci Dowgierda wojewody wileńskiego z r. 1433. *Piek., Heraldyka 127, 128.*

POMIAN VII. — Na tarczy — głowa żubrza przebita prawo-ukośnie mieczem do góry. Z pieczęci Juranda z Brudzewa, dziedzica na Dąbrówce, wojewody inowrocławskiego z r. 1435 w Muzeum książąt Czartoryskich w Krakowie. Podobnie ułożony jest herb na malowidłach ściennych w klasztorze w Łędzie. *Sp. awosada-nie Komisji do badania historii sztuki w Polsce, Tom III; Piek., Heraldyka 128.*

POMIAN VIII. — Na tarczy — głowa żubrza mieczem lewo-ukośnie do góry przeszyta. Z pieczęci Jana z Grabi, kasztelana spicimirskiego z r. 1442. *Archiwum akt dawnych w Krakowie; Piek., Heraldyka 128.*

POMIAN IX, Pomianowie, Proporczyk. — W polu złotem — głowa żubrza czarna z rogami złotymi, z pierścieniem złotym w nozdrzach i mieczem z dołu lewo-ukośnie przez rogi przeplecionym. Odmiana z roli marszałkowskiej Mikołaja Lanckorońskiego z r. 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XV^s.; Piek., Heraldyka 126, 374.*

POMIAN X. — W polu złotem — głowa żubrza czarna — mieczem lewo-ukośnie z góry przebita. Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. *Piek., Heraldyka 126.*

POMIAN XI. — Na tarczy — przez głowę żubrzą miecz z za lewego rogu ukośnie po nad prawem okiem końcem na dół obrócony. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 126.*

POMIAN XII. — Na tarczy — przez głowę żubrzą miecz z za lewego ucha ukośnie pod lewe oko na dół końcem ukośnie leżący. Nad hełmem w koronie — ramię zbrojne z mieczem. Labry. Odmiana według Kojalowicza. *Kojal. 234.*

POMIAN ŻYŁÓW. — Na tarczy ściętej z pasem poprzecznym srebrnym, w polu górnem błękitnem — trzy lilie srebrne rzędem; w dolnem zaś czerwonym — gołąb srebrny z różką zieloną w dziobie. Nad hełmem w koronie — ramię zbrojne z mieczem. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi (u Chrzęńskiego Janowi) Żyło, kapitanowi r. 1790. *Sp. szt. pol.; Chrzęński, Album 290; Bork.*

POMISKI, Pomojski, (*Pomeiske*). — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej — w polu górnem srebrnem — pół jelenia, w dolnem zaś — szachownica błękitno-srebrna. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: srebrne między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny kaszubskiej na Pomorzu Hirsch Pomojski. *Sieb. VI. 9. 45; Bork.*

PONIATOWSKI Książę I cz. Ciołek odm. — W polu srebrnem — czerwony ciołek. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny z Poniatowy, w krakowskiem i lubelskiem osiadłej — z której Andrzej, brat króla Stanisława Augusta, w służbie austriackiej zostający, otrzymał godność księcia polskiego 1754 z potwierdzeniem w godności księcia świętego państwa rzymskiego w Wiedniu 5 Grudnia 1662, potem w Czechach, w Niższej Austrii, Styryi. Andrzej Poniatowski był ojcem księcia Józefa, Bayarda polskiego. Z synów Stanisława, drugiego brata królewskiego, Karol i Józef, (synowie naturalni późnej przyznani, z nich Józef, naturalizowany we Francji 1855) otrzymali potwierdzenie tytułu książęcego w Austrii 19 Listopada 1850 od cesarza Franciszka Józefa I, zostali też zaliczeni przez Magistrat Florencyi do patrycyatu tamtejszego z tytułem — principi di Monte Rotondo 20 Listopada 1847. *Nies.; Sieb. IV. 14 tekst 62 tabl. 61, 72; według dyplomu z 5 i 10 Grudnia 1765.; Alm. de G.; Bork.*

PONIATOWSKI Książę. — Odmiana według dyplomu z 19 Listopada 1850 r., udzielonego Karolowi i Józefowi, synom Stanisława, brata królewskiego, przez Franciszka Józefa, cesarza austriackiego. *Sieb. IV. 14. 22.*

PONIŃSKI Książę I, Poniński cz. Łódzia. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — srebrna krzywizna z krzyżem u góry (*Sareniawa*); w II czerwonym — trzy pasy prawoukośne złote (); w III czerwonym — łódź złota (*Łodsia*) w IV dwudzielnem błękitnem z prawej — pół srebrnej lilii, z lewej — szachownica czerwono-złota (*Wysogota*); w V koroną książęcą nakrytym czerwonym — łódź złota (*Łodsia*). Nad tarczą pięć hełmów, z których środkowy z mitrą, pozostałe, w koronach szlacheckich; w pierwszym i trzecim — na trzech piórach strusich — łódź złota, w drugim — między czerwonymi trąbami o czterech dzwonek złotych każda — lew wprost siedzący złoty, w czwartym — między gałąkami palmowemi zielonemi — lis wspięty, w piątym — pół męża w błękitnej szacie z połówką lewą koła w prawej z mieczem w lewej ręce. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne podbite złotem. Herb rodziny wielkopolskiej z Ponina w kościańskim, z której najmłodsza gałąź otrzymała w osobie Adama Ponińskiego od Stanisława-Augusta, króla polskiego, tytuł książęcy polski 19 Kwietnia 1773, potwierdzony przez Rzeczpospolitą 26 Kwietnia 1774, w Austrii 12 Lipca 1818 i 27 Sierpnia 1811, na co dyplom otrzymali 30 Października 1827 i 22 Maja 1841. *Vol. Leg. VIII. 211; Papr.; Pocz. ssi. gal.; Grit.-Hild.; Nies.; Sieb. IV. 14. tekst 61 tabl. 60; Kos.; Bork.*

PONIŃSKI Książę II cz. Łódzia odm. — W polu czerwonym — łódź złota. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie łódź złota. Labry czerwone podbite złotem. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Według dyplomu z r. 1841. *Sieb. IV. 14. 61.*

PONIŃSKI Książę. — W polu czerwonym — łódź złota. Nad tarczą mitra książęca. Według Hefnera.

PONIŃSKI Hrabia cz. Łódzia odm. — W polu czerwonym — łódź złota. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym na pawim ogonie — łódź złota. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny wielkopolskiej z Ponina z której gałąź młodsza otrzymała tytuł książęcy polski, potwierdzony w Austrii, gałąź zaś starsza otrzymała w osobie Ignacego, syna Stanisława, tytuł hrabiowski w Prusiech przy udzieleniu szląskiego indygenatu 4 Sierpnia 1782, potwierdzenie tego tytułu w Austrii nastąpiło 8 Marca 1842 i 8 Marca 1862, we Włoszech 24 Lutego 1880. Inna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski prawem pierworodztwa i z warunkiem posiadania dóbr Września w poznańskim 10 Września 1840. *Nies.; Grit.-Hild.; Sieb. III. 1. 24, IV. 14. 100; Kos.; Bork.*

PORAJ, Róża, Różyc, Stoice. — W polu czerwonym — róża srebrna pięciolistna. Jeden z najstarszych herbów naszych. W zapiskach sądowych średniowiecznych z których najstarsza sięga 1386 r. zawołanie tego herbu jest Poraj, rzadziej Róża, Różyc, w zapisce z r. 1590 r. zwany ten herb Stoice. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Mat.; Piek., Heraldyka 129.*

PORAJ II.—Według rysunku herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 26.*

PORAJ III. — W polu czerwonym — róża srebrna. Z Kroniki Soboru Konstancyjskiego 1414—1418. *Piek., Heraldyka 129.*

PORAJ IV. — Na tarczy — róża z literą gotycką **V** w środku. Z pieczęci Mikołaja Michałowskiego, wojewody sandomierskiego i starosty krakowskiego z r. 1420. *Piek., Heraldyka 130.*

PORAJ V. — Na tarczy — róża srebrna. Z pieczęci Jagielly i Wojna Giedroiciów, bojarów litewskich z r. 1433. *Piek., Heraldyka 130.*

PORAJ VI. — Na tarczy — róża srebrna. Nad hełmem z labrami róża. Z pieczęci Krzesława z Chrzelowa, podkomorzego sandomierskiego z r. 1438. *Piek., Heraldyka 130.*

PORAJ VII. — W polu czerwonym — róża srebrna. Z roli marszałkowskiej Mikołaja Lanckorońskiego z r. 1461 *Loredan Larchey, armorial du XV s.; Piek., Heraldyka 368.*

PORAJ VIII. — W polu czerwonym — róża srebrna sześciolistna. Odmiana z herbarzyka Ambrozego. Jest podobny Poraj z XVI w. o sześciu listkach, ale nie okrągłych tylko zębatych, na kościele w Opocznie. Przez omyłkę prof. Piekosiński pisze w heraldyce swojej, że Poraj na malowidłach klasztoru łędzkiego ma sześć listków, gdy tymczasem ma ich pięć, jak łatwo sprawdzić w tomie III sprawozdań Komisji do badań historii sztuki w Polsce, jak też świadczą oryginalne rysunki przez profesora Łagunę na miejscu zdjęte i łaskawie mi ofiarowane. *Ambr.; Piek., Heraldyka 129, 293.*

PORAJ IX. — Według Kojalowicza. *Kujal. str. 6.*

PORAJ JASIEŃCZYK. — W polu czerwonym — złoty klucz zębem do góry w prawo, z różą pięciolistną srebrną zamiast ucha. Nad hełmem w koronie róża. Odmiana przysługująca rodzinie Michałowskich, wywodzącej się od Kurozwęzkich herbu Poraj. Synowie Mikołaja Kurozwęzkiego, kasztelana krakowskiego, piszącego się z Michałowa, po śmierci ojca wzięli każdy inny herb: Jan, odziedziczywszy Michałów, wzięł herb Jasieńczyk; Michał od majątku Michałowice, także nazwał się Michałowski, lecz przybrał herb Trzaska z przydomkiem Skarbek, najmłodszy Mikołaj, dziedziczący Tłuchów, wzięł nazwisko Tłuchowski i herb Wczele. Zmiany te były częste w onych czasach—herby wzięli bracia po żonach. Jakób Michałowski r. 1535 potomek najstarszej gałęzi podniósł pamięć pochodzenia swojej rodziny od zgasyłych za jego czasów Kurozwęzkich. Herb Poraj połączył z przybranym swym Jasieńczykiem. Tę zmianę zachowali jego następcy. *Paprz.; Okol.; Nies.; Kos. I. 680—684; Bork.*

PORĘBNY cz. Bogorya odm. — W polu czerwonym pomiędzy dwoma srebrnymi półstrzałkami, z których jeden zeleźcem do góry, drugi spodni zeleźcem na dół — krzyż ukośny srebrny. Nad hełmem w koronie paw ze złamaną strzałą w dziobie. Odmiana przysługująca Porębnym, z których jedni osiedli w brześciańskim w XVII stuleciu. *Nies.; Bork.*

PORĘBSKI cz. Kornicz odm. — W polu błękitnym pod dwiema beleczkami poprzecznymi złączonymi słupkiem prostopadłym we środku — dwie równoległe beleczki, z których wyższa dłuższa od poprzednich, niższa jeszcze dłuższa. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany Janowi-Józefowi Porębskiemu, neuflicie, 6 Września 1765 r. *Kanc. ks. 45, 46 f. 74; zapiski WP. Dziadulewiczna.*

PORONIA I. — W polu czerwonym — między dwiema czterolistnymi różami srebrnymi — lilia srebrna podwójna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb ten stary zdaje się być odmianą Gozdawy Ani Długosz jednak, ani zapiski sądowe nic o nim nie wspominają. Niesiecki odnosi jego początek do XV wieku. *Paprz. 297; Okol.; Nies.; Mat. 110.*

PORONIA II. — Według rysunku Paprockiego. *Pap. 297.*

PORTANTY cz. Korczak odm. — Na tarczy pod krzyżem — trzy wręby od góry ku dołowi stopniowo zwiększające się. Odmiana przysługująca Portantom przybyłym z Włoch z Neapolu do Polski, gdzie w poznańskim dziedziczyli. *Nies.; Bork.; Piek., Heraldyka str. 81.*

PORWIK. — W polu srebrnym — pod orłem szarym — trzy złote kule rzędem z których pierwsza z dwoma prostopadłymi czerwonymi pasami, druga z trzema błękitnymi poprzecznymi, a trzecia na lewo z dwoma prawo-ukośnymi czerwonymi pasami na sobie. Nad hełmem korona. Nadany wraz z nobilitacją Wojciechowi Mikołajowi d'Escuyer przez Stanisława Augusta r. 1788, potwierdzony 12 Listopada 1791. *Vol. Leg. IX. Konst. 213; Kanc. 100 f. 143; Nies. pyp. 126; Wiel.*

PORWIŃSKI cz. Korczak odm. — W polu czerwonym — trzy srebrne poprzeczne wężykowate rzeki przez całą tarczę. Nad hełmem ukoronowanym — pół psa w korcu złotym. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Porwińskich polskiego pochodzenia na Szląsku w stuleciu XIX osiadłej. Są Porwanięccy albo Perwanięccy h. Korczak na Wołyniu według Niesieckiego. *Nies.; Sieb. III. 2. 358 i VI. 8. 23; Bork.*

POSADOWSKI I cz. Abdank odm. — W polu srebrnym — podwójna błękitna krokiew tworząca literę **W**. Nad hełmem w koronie — pół lwa. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie polskiego pochodzenia na Szląsku zdawna osiadłej. Posadowscy noszą tytuł czeski baronów von Postelwitz od r. 1705. Hrabowie pruscy od 1743, baronowie pruscy 1706 i 1744. *Dorst. II. 99; Sieb. III. 1. 24, VI. 8. II 59 i IV [11. 32; Bork.*

POSADOWSKI II Hrabia i Baron. — Odmiana przysługująca gałęziom rodziny Posadowskich, które otrzymały tytuł hrabiowski i baronowski. *Sieb. III. 1. 24 i IV 11. 32.*

POSINGER, Possinger. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — półksiężyc złoty z gwiazdą między rogami; w dolnym zaś złotem — dwa czarne skrzydła. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane; w pierwszym na pawim ogonie — półksiężyc z gwiazdą między rogami, w drugim — dwa czarne skrzydła. Labry przy pierwszym błękitne, przy drugim czarne — podbite złotem. Nadany z przydomkiem de Choborski Possingerowi w Galicyi 14 Grudnia r. 1860. *Riet*

POSTAWKA cz. Lwia gwiazda. — W polu błękitnym — pod dwiema pięciopromiennymi złotymi gwiazdami z boków u góry leżących — lew złoty wspięty. Nad hełmem w koronie — pół złotego lwa z pięciopromienną złotą gwiazdą w łapach. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny Postawków z przydomkiem Loewenstern, (przez hr. Borkowskiego nazwany Lwia gwiazda) pochodzenia czeskiego, zapisana do szlachty Królestwa Polskiego. Z nich Maksymilian, podoficer w korpusie artylerji Królestwa Polskiego w r. 1823. Ludwik podpułkownik korpusu inżynierów komunikacji, potwierdzony w godności szlacheckiej 27 Stycznia 1841 r. przez Heroldyę Królestwa Polskiego. *Sp. sal. pol.; napiski osobiste; Bork.*

POSTEL. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — pół męża zbrojnego z mieczem w prawym ręku, w dolnym zaś błękitnym — na zielonej murawie — lew złoty biegnący. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: czerwone, złote i błękitne. Labry z prawej czerwone z lewej błękitne, podbite złotem. Nadany Tomaszowi Postel z przydomkiem de Leopoldzki, rządcy dóbr kameralnych w Bolechowcu w Galicyi 1800 r. Był Postel nobilitowany w Polsce 1683, niewiadomo czy do tej samej rodziny należał. *Vol. Log. V. 673; Pocz. sal. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

POSTĘP. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — lis biegnący; w dolnym zaś błękitnym — cztery sześciopromienne złote gwiazdy: trzy i jedna. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: błękitne między czerwonymi — pomiędzy dwiema gałązkami: palmową i warzynową. Nadany Henrykowi Wolffowi, szambelanowi królewskiemu 12 Marca 1768 r. *Vol. Leg. VII. 800; Sp. sal. pol.; Chwałski tabl. XVIII i Album 526; Oryginalny dyplom u rodziny; Bork.; napiski WP. Dziadulewica.*

POSTOLSKI I, Podstolski albo Żuława. — W polu czerwonym — lilia srebrna jakby z rzeniami wyrwana. Nad hełmem w koronie — na trzech piórach strusich — ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Herb Podstolskich, pochodzących według Niesieckiego od Piotra, który przyszedłszy do Polski ze Szlązka za Stefana Batorego, otrzymał indygenat i dobra na Litwie, gdzie się ożenił. Synowie jego podpisali elekcyę Władysława IV w sandomierskiem. W rozprawie Akademii umiejętności t. XIV 177, 183, Małecki pisze, że Postolscy herbu Żuława, stara rodzina również jak i Ząbrzyccy jednego z nimi pochodzenia. Więc Niesiecki ze szląską rodziną może pomieszał. Niesiecki pisze, przytaczając Petrasancę, że Postolscy na Szląsku używają jednorożca srebrnego w polu błękitnym; źródła szląskie jednorożca przedstawiają w szachownicy czerwono-srebrnej. Herb zaś przy indygenacie i adoptacji mógł być dla Piotra zmienionym. *Paprz.; Okol.; Nies.; Mał., Stud. her. I. 177; Ptek.; Heraldyka 286; Bork.*

POSTOLSKI II, Podstolski. — W polu czerwonym — lilia srebrna. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich — ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14, 16.*

POTEMKIN Książę czyli Pogonia II odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV od góry ściętych na szczycie czerwonym — pięciopromienna gwiazda srebrna, poniżej złotych — orzeł dwugłowy czarny ukoronowany; w II i III błękitnych — korona murowana blankowana złota; w polu płatem dwudzielnem: z prawej szachownica czarno-srebrna, z lewej w srebrnym polu — z obłoku ramię zbrojne w łokciu zgięte z mieczem. Nad koroną hrabiowską trzy hełmy, w pierwszym z koroną szlachecką — trzy pióra strusie błękitne, w drugim z koroną hrabiowską — pół orła dwugłowego czarnego ukoronowanego podwójnie, w trzecim w zawoju — ramię zbrojne z mieczem; tarczę podtrzymują kozacy w kołpakach i ubiorze czerwonych i spodniach błękitnych, trzymający proporce, na których z prawej — ramię zbrojne z mieczem w polu srebrnym, z lewej korona murowana blankowana w polu błękitnym. Wszystko okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Nadany wraz z indygenatem Grzegorzowi księciu Potemkinowi Tauryckiemu 10 kwietnia r. 1775 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Potemkinowie idący od Pliszczów i za Zygmunta III osiadli w smoleńskiem, już otrzymali odmianę środkową herbu. Patrz Pogonia II. *Vol. Leg. VIII. 294; Kanc. ks. 41 f. 284; Obsaca. Gerb. I. 26; Bork.*

POTEĞA I. — W polu czerwonym — lew złoty wspięty w lewo, trzymający miecz w łapach końcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacyą Piotrowi i Winczesławowi z Ryzenberku czy Ryzenburgu Lenkom w roku 1775, przez Stanisława Augusta króla polskiego. *Vol. Leg. VIII f. 303; Sp. sal. pol. 129; Chyrański, Album 366, Tabl. XIV; Bork.*

POTEĞA II. — Na tarczy ściętej, w polu górnem czerwonym — dwie gałązki palmowe ukośnie skrzyżowane, w dolnem zaś błękitnym — trzy sześciopromienne gwiazdy złote rzędem. Nad koroną szlachecką między dwiema gałązkami palmowymi — ramię zbrojne z mieczem. Nadany Adamowi Tyman, chorążemu gwardyi konnej litewskiej. Nobilitacye sekretne Stanisława Augusta r. 1790. *Vol. Leg. IX; napiski J. O. Bork.*

POTOCKI Hrabia I cz. Pilawa odm. — W polu błękitnym — półtrzecia krzyża srebrnego bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny małopolskiej z Potoka w księskiem, z której jedna linia z gałęzi hetmańskiej w osobie Alfreda (założyciela ordynacyi łańcuckiej w Galicyi 1838, członka izby panów 1861) otrzymała tytuł hrabiowski w Austrii r. 1866. Z tej linii Franciszek zmarły bezpotomnie otrzymał tytuł hrabiowski w Rosyi r. 1838. Druga linia, tulczyńska, otrzymała tytuł hrabiowski w Rosyi 24 Stycznia 1843 r., w osobie Konstantego, oficera gwardyi rosyjskiej. Trzecia linia, Eustachego, otrzymała przyznanie tytułu w Królestwie Polskiem 1819 r. i pozwolenie używania tytułu w Rosyi 25 Pazdziernika 1859 r. w osobie Aleksandra, szambelana i koniuszego dworu polskiego, senatora kasztelana i cesarsko-rosyjskiego koniuszego. Z gałęzi prymasowskiej czyli Złotej Pilawy drugiej linii, Marya z Górskich Potocka otrzymała z potomstwem tytuł hrabiowski 24 Stycznia 1845 r. w Królestwie Polskiem, obecnie wygasły. Antoni, z tejże gałęzi generał wojsk polskich, otrzymał przyznanie tytułu w Królestwie Polskiem r. 1821, a Dominik tytuł hrabiowski w Galicyi 30 Września r. 1777. W herbarzu Gritznera-Hildebranda zamiast półtrzecia krzyża jest podwójny krzyż przez omyłkę. *Dług.; Paprz.; Okol.; Nies.; Kos.; Not.; Spis. tit. licam; Grita.-Hild.; Sieb. IV. 14.; Bork.*

POTOCKI Hrabia II cz. Pilawa złota albo odm. — Odmiana z półtrzcicia krzyżem złotym przysługująca linii Dominika na Buczaczu w Galicyi, starosty sokołnickiego, który otrzymał 20 Września 1777 r. tytuł hrabiowski w Galicyi. *Sieb. IV. 14. 101; Bork.*

POTOCKI Hrabia III cz. Pilawa złota albo odm. — Odmiana z półtrzcicia krzyżem złotym na tarczy na hełmie na pamiątkę prymasa Teodora Potockiego. Tutaj także zamiast półtrzcicia krzyża, przez omyłkę dano u Gritznera-Hildebranda podwójny krzyż. *Sieb. IV. 14. 101; Gritz.-Hild.*

POTOCKI Hrabia IV. — W polu błękitnem — półtrzcicia krzyża srebrne. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich: dwa srebrne pomiędzy błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Potockim osiadłym w Wielkopolsce; gałąź ta w d. 6 Maja 1890 w osobie Bolesława na Będlewie, Wręczynie, Wojnowicach, Dakowach i t. d. otrzymała tytuł hrabiowski od Leona XIII, papieża. *Sieb. III. 2. 359; Żychl. XIV. 108. 116.*

POTULICKI Hrabia cz. Grzymała odm. — W polu złotem — mur blankowany czerwony o trzech basztach, z których środkowa wyższa, z bramą otwartą o złotych podwojach okutych żelazem. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym nad takimże samym murem z basztami i bramą ale zamkniętą—pięć piór pawich. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny wielkopolskiej z Potulic w Kujawach, piszącej się też ze Złotowa, której przyznanie tytułu hrabiowskiego udzielone zostało przez Augusta III r. 1757 w osobie Michała, generała wojsk polskich, która otrzymała tytuł hrabiowski w Prusiech za reskryptem Fryderyka II z 28 Sierpnia 1780 r., potwierdzony w Rosyi 5 Czerwca r. 1852 dla syna Kacpra.—*Sieb. III. 1. 24* podaje rycerza w bramie przez omyłkę, gdyż Potuliccy są właśnie herbu Grzymała bez rycerza. *Papr.; Okol.; Nies.; Gritz.-Hild.; Sieb. III. 1. 24 i IV. 14. 101; Sp. titul. litam; Kos.; Bork.*

POTWOROWSKI Hrabia cz. Dębno odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV srebrnych — dwa czarne skrzydła z trefelkami złotemi; w II i III czerwonych — lew złoty, w V czerwonym — krzyż równoramienny srebrny pod którego ramieniem lewem krokiew srebrna tworząca literę **W**. Nad koroną hrabiowską — trzy hełmy z koronami o dziewięciu perłach, w pierwszym dwa skrzydła czarne z treflami złotymi, w drugim między dwoma rogami brunatnemi obwiedzionemi w połowie obrączką złotą krzyż srebrny, w trzecim—lew wspięty w prawo. Labry przy pierwszym czarne podbite srebrem, przy drugim czerwone podbite srebrem, przy trzecim czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują orły czarne. Herb rodziny wielkopolskiej od Sienieńskich z Sienna pochodząca, z których Jan od dóbr Potworowa w radomskim w XV stuleciu wziął nazwisko. Jedną linią w osobie Jana-Adama na Mielaszkwowie w poznańskim, szambelana pruskiego, komisarza wojenno-cywilnego powiatu kościańskiego, prezesa sądu w Wschowie, otrzymała tytuł hrabiowski pruski; 17 Stycznia r. 1816 z dodatkiem herbowym. *Papr.; Biel.; Nies.; Sieb. III. 1. 24; Gritz.-Hild.; Kos.; Bork.*

POTWOROWSKI Hrabia cz. Dębno odm. — Odmiana według Siebmachera polega na odmiennej barwie rogów w środkowym hełmie: rogi te są w połowie srebrne, w połowie czerwone naprzemian w szachownicę. Gritzner-Hildebrand utrzymują że w dyplomie są brunatne z obrączkami złotymi w połowie. *Sieb. III. 1. 24.*

POWABY. — Na tarczy — podkowa i dwa rogi. Herb opisany przez zapiski sądowe sieradzkie z r. 1404. (Łaguna N. 21 b.) złożony przez Dra Piekosińskiego. *Łaguna; Plek., Heraldyka 253 i 254.*

POWSINSKI, Powszyński cz. Rogala odm. — Na tarczy czterodzielnej w polu I błękitnem między sześcioma gwiazdkami ośmiopromiennymi srebrnymi w równoległych rzędach po trzy — lewo ukośny pas złoty od góry i od dołu blankowany (*Aldobrandini*); w II czerwonym — pół orla białego (*Polski*); w III srebrnem—róg jeleni czerwony; w IV czerwonym—róg bawoli brunatny (*Rogala*). Nad hełmem w koronie pod złotą gwiazdą — złoty klucz zębem do góry w prawo. Labry z prawej błękitne podbite złotem z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany 12 Października r. 1592 na sejmie w Warszawie przez Stefana Batorego, króla polskiego, Bartłomiejowi, podkomorzemu sekretarzowi Jego Świętobliwości Papieża Klemensa VIII i Walentemu, braciom Powsińskim, synom Walentego i Barbary Gienzianki z Krakowa, z dodaniem do ich rodzinnego herbu Rogali herbu rodziny papieskiej Aldobrandinich i orla polskiego. *M. kor. 137 f. 384; Crol.; Czacki; Zern.; napiski WP. Jackowskiego.*

POZIOMKIEWICZ. — Na tarczy — jelenia głowa z krzyżem między rogami. Herb Poziomkiewiczów na panegiryku z XVII stulecia. *Z panegiryku w zbiorze WP. Bisiera.*

POZNAŃSKI cz. Boża Wola odm. — W polu czerwonym — podkowa srebrna z krzyżem kawalerskim srebrnym: jednym na barku, a drugim w środku. Nad hełmem korona. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi Poznańskiemu, ex neoficie, r. 1764 przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. VII. 420; Nies., pryp.; Her. Kr. Pol.; Bork.*

POZORZYCKI, Pożarycki, Pożarzycki cz. Bełty odm. — W polu czerwonym — nad półksiężycem — trzy srebrne bełty w gwiazdę, środkowy końcem, boczne zaś opierzeniem do góry. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Odmiana przysługująca Pozorzyckim w mściławskim, których Niesiecki na zasadzie genealogii Ogińskich wywodzi od książąt siewierskich i ruskich jednowładców, mianowicie od Teodora księcia siewierskiego, którego syn Andrzej miał być protoplastą Pozarzyckich Starodubowskich i Paleckich. Rzeczywiście, powiada Wolff, osiedleni w Moskwie kniaziowie Starodubowscy, Pożarscy i Paleccy pochodzą wspólnie od kniazia Teodora Iwanowicza Starodubowskiego zmarłego r. 1330, ale ród litewski Pożarzyckich dla podobieństwa nazwisk przyplątany został do kniaziów Pożarskich. *Nies.; Wolff; Piek. str. 248, tabl. 11 N. 12; Bork.*

PÓLJEDNOROŻEC. — W polu błękitnym na górze brunatnej — pół wspiętego jednorożca srebrnego. Nad hełmem w koronie pół takiegoż jednorożca. Herb przypisany Badenim przez Chrzańskiego. *Chrzański XV, Album.*

PÓLKOZIC, Półkoza, Ośła głowa. — W polu czerwonym — ośła głowa. Nad hełmem w koronie — pół kozy. Jeden z najdawniejszych herbów polskich. Najstarsza zapiska sądowa pochodzi z roku 1382; przez całe wieki średnie używane jest stale zawołanie Polukoza, dopiero w zapiskach z r. 1572 i 1583 zjawia się proklamacja Ośła głowa. *Dług.; Biel.; / apr.; Okol.; Kojal.; Nies.; Helcel. II. N. 3193; Ulan.; Mat. 119; Piek.*

PÓLKOZIC II. — Na tarczy — ośła głowa. — Z pieczęci Pawła z Bogumitowic, sędziego ziemskiego krakowskiego z r. 1415. *Piek., Heraldyka 125.*

PÓLKOZIC III. — Na tarczy — ośła głowa. Z pieczęci Moniwida, dzierżawcy grodzieńskiego z roku 1433. *Piek., Heraldyka 125.*

PÓLKOZIC IV. — Na tarczy — ośła głowa. Nad hełmem w koronie ośła głowa. Labry. Z pieczęci Michała Krumołowskiego, podkomorzego krakowskiego, oraz Jana Czyżowskiego, kasztelana i starosty generała krakowskiego z r. 1442 i 1463 w Muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. *Piek., Heraldyka 125, 126.*

PÓLKOZIC V. — W polu czerwonym — ośła głowa. Herb Marcina z Wrocimowic (*de Wrocymkow*) chorążego krakowskiego, który chorągiew prowadził pod Grunwaldem 1410, mylnie zapisano *de Wierzymków* w roli marszałkowskiej. *Loredan Larchey Armorial du XVs.; Piek., Heraldyka 124, 376.*

PÓLKOZIC VI. — Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 124.*

PÓLKOZIC VII. — Według Kojalowicza. *Koj. 248.*

PÓL ORŁA albo Orlica. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym czerwonym — pół orła srebrnego, w lewym zaś na trzy kliny podzielonym: środkowy złoty (szerszy u dołu) z trójlistkiem zielonym, boczne zaś błękitne (u góry szerokie) każdy ze złotą sześciopromienną gwiazdą na sobie. Nad hełmem w koronie królewskiej trójlist między dwoma skrzydłami orlemy, z któ-

rych prawe czerwone z pasem poprzecznym srebrnym, lewe zaś złote z pasem poprzecznym błękitnym o dwóch sześciopromiennych złotych gwiazdach. Labry z prawej czerwone podbite srebrem z lewej błękitne podbite złotem. Nadany Janowi Paczak vel Paczko, słudze królewskiemu, przez Ferdynanda, cesarza świętego państwa rzymskiego i potwierdzony przy udzieleniu indygenatu przez Zygmunta Augusta, króla polskiego w Wilnie 17 Stycznia 1561. Akt oblatowany w Metryce Koronnej r. 1616. *Vol. Leg. VII. 363. M. Kor. ks. 119 f. 185; i ks. 160 f. 180; Nies.; Piek.; Bork.*

PÓŁŚWIAT. — W polu błękitnem — półksiężyc złoty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Herb rodziny Bulharowskich w wileńskim 1764 r. osiadłej. *Europ.; Dyplom wydany przez deputację szlachecką wileńską r. 1855; Bork.; napiski WP. Dziadulewicsa.*

PÓŹNIAK I, Strzelec. — W polu czerwonym — mąż przez pół żelźcem w prawo strzałą przeszyty. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Herb litewski przysługujący Późniakom w XVII stuleciu w połockiem osiadłym, a także rodzinom: Apoznańskich, Poslewiczów, Poznańskich, Późniakowskich, Pozorzyczych, Prackich i innych. *Kołat. 296; Nies.; Bork.; napiski WP. Dziadulewicsa.*

PÓŹNIAK II. — Odmiana według rysunku Kojalowicza. *Kołat. 296.*

POŹNIAK III. — Odmiana według rysunku herbarza galicyjskiego przysługująca rodzinie Cernerów nobilitowanej r. 1790. *Steb. IV. 14. 28; Bork. 47; napiski WP. Dziadulewicsa.*

PÓŹNIAK IV. — W polu czerwonym — z pasem poprzecznym złotym przez środek od góry — pół męża zbrojnego ze strzałą w piersi, a srebrny klucz dwuzębny czy kotwica w kształcie litery **T** z uchem okrągłym i z gwiazdą przy lewym boku na dole tarczy. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich, środkowe złote między czerwonymi, boczne srebrne. Labry czerwone z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Nadany z przydomkiem von Krzywkowicz Janowi Późniakowi, kanclerzowi konsystorza łacińskiego przemyskiego w Galicyi 2 Lipca r. 1791. *Pocz. szl. gal.; Hefn.; Riet.; Bork. przyp.*

PRACOMIR. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnem — złoty klucz, zębem do góry w lewo, z węzłem naokoło owitym i w lewo do góry wspiętym; w lewym zaś czerwonym — pod wagą o dwóch talerzach — pszczoła złota. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Nadany 12 Lipca 1841 r. Franciszkowi Kühnl, głównemu inspektorowi poczty w Królestwie Polskiem, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. szl. pol.; Dyplom; napiski WP. Dziadulewicsa; Bork., przyp.*

PRACOSŁAW. — W polu błękitnem — pomiędzy dwiema złotymi pszczołami jedną wyżej z lewej strony, drugą niżej z prawej — na złotym liktorskim pęku w słup stojącym, srebrną wstęgą związanym i srebrnym toporem u góry zakończonym — pas prawo-ukośny czerwony z podwójnymi srebrnymi prążkami wzdłuż po obu brzegach. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz ze szlachectwem Marcinowi Skoniecznemu, synowi Szymona, komisarzowi wydziału administracyi przy rządzie gubernialnym płockim przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 14 Stycznia 1840 roku. *Sp. szl. pol.; dypl. oryg.; Chyrański Album 546; Bork.*

PRACOTWÓR. — Na tarczy ściętej — w polu górnem czerwonym — kotwica srebrna uchem do góry lewo-ukośnie leżąca; w dolnem zaś zielonem — złoty ul z pszczołami na około. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Nepomucenowi Gratkowskiemu; dyplom potwierdzony 17 Stycznia 1820, według dziennika praw z 1820 roku. *Sp. szl. pol.; Chyrański tabl. XII. i Album 522; Bork. 110.*

PRACOWOC. — W polu błękitnem — pod pszczołą złotą prawo-ukośnie latającą — ręka z zielonego rękawa i z koronkowego mankietu wychodząca z piórem gęsiem prawo-ukośnem

w palcach. Nad koroną szlachecką pięć piór strusich. Nadany Antoniemu Glogiegorowi rachmistrzowi I klasy w rządzie gubernialnym radomskim 12 Kwieinia 1848, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. Dyplom oryginalny u rodziny. *Sp. szl. pol.; zapiski WP. Dziadulewicz; Bork.*

PRAWDA. — Na tarczy ściętej w polu górnem złotem — pół czarnego lwa z pochodnią w prawej łapie — w dolnem błękitnem — złoty krzyż w rogach opromieniony. Nad hełmem w koronie — pół czarnego lwa z pochodnią. Labry czarne podbite złotem. Godło: SEMPER VERAX. Nadany Edwardowi Głaz, byłemu prezesowi trybunału kaliskiego 21 Kwietnia r. 1847, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Dyplom. Sp. szl. pol.; Bork, prryp.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRAWDZIC, Prawda. — W polu błękitnem — na murze czerwonym z blankami pół złotego lwa z pierścieniem albo z Prawdą w łapach. Nad hełmem w koronie — pół lwa z prawdą czyli zwierciadłem w łapach. Labry błękitne podbite złotem. Jeden z najstarszych herbów polskich. W zapiskach sądowych, zresztą skąpych, z których najdawniejsza jest z r. 1407, zawołanie tego herbu jest Prawda, rzadziej spotyka się Prawdzic. Niesiecki pola nie podaje, co często u niego jest znakiem pola srebrnego; niektórzy też autorowie utrzymują, że pole tego herbu ma być srebrne. Rola marszałkowska z r. 1461 daje pole błękitne i złotego lwa bez Prawdy w łapach; herbarz arsenalski tak jak Niesiecki niewyraźny; ale Prawdę kładzie między łapy lwa. Niesiecki również jak i Kojalowicz odwracają lwa w lewo, gdy inne źródła zwracają prawidłowo w stronę prawą; podając tu rysunek zwracamy lwa jak należy. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Kojal. 65; Nies.; Mat.; Loréd.-Larchey; Piek., Heraldyka 131.*

PRAWDZIC II. — W polu srebrnem — na murze czerwonym — pół złotego lwa z pierścieniem albo Prawdą czyli zwierciadłem w łapach. Nad hełmem w koronie pół lwa z Prawdą jak na tarczy. Odmiana poprzedniego przysługująca między innymi Smitkowskim w poznańskim. *Śieb. III. 2. 431; IV. 14. 26.*

PRAWDZIC III. — Na tarczy — nad murem pół lwa bez pierścienia. Według kroniki soboru konstancyjskiego z r. 1414–1418. *Piek., Heraldyka 131–32.*

PRAWDZIC IV. — Na tarczy — nad murem pół lwa bez pierścienia. Według pieczęci Jana Sulikowskiego, ziemianina księstwa siewierskiego z r. 1452. *Z Archiwum kapituły katedr. w Krakowie; Piek., Heraldyka 131.*

PRAWDZIC V. — W polu błękitnem — nad murem ceglany z blankami — pół złotego lwa Odmiana z roli marszałkowskiej z r. 1461. *Lorédan Larchey, Armorial du XV; Piek., Heraldyka 131, 374.*

PRAWDZIC VI. — Na tarczy — pod murem pół lwa bez pierścienia. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek.*

PRAWDZIC VII. — W polu błękitnem — nad murem czerwonym — pół złotego lwa z pierścieniem w łapach w lewo. Nad hełmem w koronie pół lwa jak na tarczy. Labry. *Kojal. 65.*

PRAWITA. — W polu błękitnem — na zielonym pagórku — rycerz stojący w zbroi i szyszaku z proporcem w prawej, z mieczem na dół opuszczonym i tarczą srebrną na lewem ramieniu podłużną, na której podwójna krokiew czerwona tworzy literę **W**. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie (bez labrów). Nadany Teofilowi Remigiuszowi Michałowi Franciszkowi czterech imion Wotowskiemu, synowi Michała, na mocy Art. 1 ustępu 2 litery d. Ukazu z 27 Listopada (9 Grudnia) 1839 r. przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 19 (31) Sierpnia 1847 r. — Dyplom na podchorążego z 6 (18) Czerwca 1820, wydany w imieniu Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego na imię Teofila Wotowskiego, jest u rodziny; Teofil Wotowski został następnie majorem. *Sp. szl. pol.; Dyplom; Rodaantowicz 204; Bork.*

PRAWOMIAN. — Na tarczy ściętej w polu górnem czerwonym — gołąb głową w lewo zwrócony z piórem gęsiem w dziobie; w dolnem błękitnym — trzy srebrne pasy lewo-ukośne. Nad hełmem w koronie — pół jelenia wspiętego. Nadany Ksaweremu Józefowiczowi, pisarzowi aktowemu Królestwa Polskiego, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego — na dyplomie data zatarta. *Dyplom.; zapiski WP. Dziadulewiczna.*

PRAWOMIR. — W polu błękitnym — pod złotą wagą o dwóch talerzach — pióro gęsie do pisania lewo-ukośnie na krzyż z mieczem rękojeścią na dół prawo-ukośnie zwróconym. Nad hełmem w koronie — pół orła białego z gałązką oliwną o trzech listkach w dziobie. Nadany Antoniemu Rzemposkiemu, pisarzowi Sądu Najwyższej Instancyi 17/29 Kwietnia 1823 roku przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. sal. pol.; dyplom oryginalny, Chraquiński tabl. XII; Album 478, 377; Bork.*

PRAWOMYŚL. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnym — złote słońce, w dolnem zaś czerwonym między trzema złotymi pszczołami — złota krokiew winklem do góry. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami — słońce. Nadany Józefowi Lex po ogłoszeniu prawa z r. 1836 o szlacheństwie w Królestwie Polskiem. *Sp. sal. pol.; Chraquiński Album 568; Bork.*

PRAWOŚĆ. — Na tarczy — panna trzymająca w prawej ręce podkowę. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Godło: SEMPER CANDIDE. Herb Cichorskich nabyty po r. 1836. *Z nagrobku na Pomąkach. Sp. sal. pol.; zapiski WP. Walerego Lągieńskiego. u Bork. niema; Zern.*

PRADZYŃSKI I cz. Aubracht, Aubrecht. — W polu błękitnym nad złotym półksiężycem — trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: złote między błękitnymi albo trzy lilie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Prądzynskim na Pomorzu i w Prusach zachodnich gałęzi rodziny Aubrecht — jest też na Pomorzu rodzina Prądzynskich przydomku Depka, według Zernickiego używająca księżycy z trzema gwiazdami. *Sieb. III. 2. 361; Zern.*

PRADZYŃSKI II. — W polu błękitnym — dwie złote sześciopromienne gwiazdy jedna nad drugą i półksiężyc złoty w słup rogami do nich zwrócony. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Herb przysługujący Prądzynskim, gałęzi rodziny Pluto i używającym tegoż przydomku na Pomorzu; wzmianki nie znalazłem w Siebmacherze ani u Borkowskiego, który tylko wymienia str. 334 Prądzynskich z Prądna herbu Grzymała w gnieźnieńskim, tylko u Zernickiego, który przytacza Wincklera i archiwum królewieckie. *Zern.*

PRADZYŃSKI III. — Na tarczy ściętej w polu górnem błękitnym — nad barkiem złotego półksiężycy — trzy sześciopromienne gwiazdy złote; w dolnem zaś czerwonym — dwa miecze końcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie sześciopromienna gwiazda złota. Labry z prawej błękitne z lewej czarne podbite złotem. Odmiana herbu Prądzynskich przydomku Aubrecht. na Pomorzu i w Prusach Zachodnich. *Sieb. III. 2. 98; Zern. I.*

PRĄTNICKI. — W polu błękitnym — między trzema różami srebrnymi od góry: jedna i dwie i dwoma krzyżami kawalerskimi srebrnymi u spodu — rzeka srebrna w poprzek. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Herb przysługujący Prątnickim w łomżyńskim i poznańskim w XVII stuleciu, na Litwie w XVIII. *Nies; Małach.; Bork.; Zern.*

PREJTEN. — W polu czerwonym — między dwoma złotymi krzyżami od góry i jednym u dołu — pas poprzeczny srebrny z błękitnym lwem biegnącym. Nad hełmem w koronie błękitna głowa jelenia z rogiem złotym i drugim błękitnym — i z dwiema obrożami na szyi: wyższą złotą, niższą srebrną. Labry błękitne podbite złotem. Herb Preitenow w Prusach. *Ze starego rysunku udzielnego prasa D-1a Piekosińskiego; Nies.; Riet.; Kneschke; Zern.*

PREK, Bork, (Preuck, Pröck). — W polu srebrnym — żelazny kosz czarny z płomieniem czerwono-złotym. Nad hełmem w koronie taki sam kosz z płomieniem. Labry czerwone lub czarne podbite srebrem. Herb starej bardzo rodziny pruskiej Preków, po polsku Bork także zwanej.

która właściwiej w tem miejscu przyjąć powinna była. Wspominaliśmy o niej pod literą B na str. 48. Niesiecki w tomie VII 498 odróżnia Precków od Borków, chociaż jeden herb im przyznaje. *Nies.; Poca. sal. gal.; Sieb. III. 2. 361 i IV. 142.*

PREK II. — W polu czerwonym — żelazny kosz czarny z płomieniem czerwono-złotem. Nad hełmem w koronie taki sam kosz. Labry czarne podbite czerwonym. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 2.*

PRESEN, (Pressen). — W polu błękitnym — na zielonym wieńcu — miecz końcem do góry w prawo, a wąż złoty, głową w lewo, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: błękitne między złotymi. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z nobilitacją Doktorowi Wawrzyńcowi Pressen, gubernialnemu protomedykowi w Galicyi, 15 Października 1801 r. *Poca. sal. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

PRETORIUS, (Praetorius). — W polu czerwonym, nad dwoma pasami srebrnymi — lewo-ukośnami — pół kozła. Nad hełmem w koronie także pół kozła. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny w Prusiech osiadłej, z której Natanael nobilitowany został przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790. *Vol. Leg.; Matach.; Sieb. III. 2. 359.*

PRETWICZ I. — Na tarczy prawo-ukośnie ściętej w polu górnym błękitnym sześciopromienna złota gwiazda; w dolnym zaś czerwonym — pas złoty lewo-ukośny. Zapiska sądowa z r. 1432 opisuje herb Pretwicz mniej więcej tak jak wygląda niniejszy z roli marszałkowskiej z r. 1461. (Być może, iż są identyczne). *Ulan.; Materyały Nr. 189; Loredan Larchey, Armorial du XV s.; Piek., Heraldyka 254, 374.*

PRETWICZ II, Pretficz, (Pretwitz, Prittwitz) cz. Wczele odm. — Na tarczy szachownica czarno-złota. Nad hełmem w koronie — pół murzyna bez rąk z przepaską srebrną na głowie. Labry czarne podbite złotem. Herb stary rodziny szląskiej w XVI stuleciu, z której gałąź była na Podolu; baronowie czescy. *Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Sieb. III. 2. 361 i III. 1. 74; Bork.*

PRISFLD, (Priestfield). — W polu srebrnym — w poprzek zielonego dębu stojącego na murawie — pas poprzeczny błękitny ze srebrnym jakby kamieniem młyńskim o pięciu młotkach wokół między dwiema pięciopromiennymi gwiazdami srebrnymi. Nad hełmem w koronie latorośl winna z liśćmi i gronami. Herb rodziny angielskiej, z której Jan i Robert Watsonowie z przydomkiem Priestfield, ze względu na talenta i usługi swoje, otrzymali indygenat polski za Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790. Herb cokolwiek odmienny znajdujemy u Rietstapa jako przysługujący rodzinie Wattsonów, która w r. 1883 otrzymała godność baronowską w Anglii. *Vol. Leg. IX, Konst. 208; Sp. sal. pol.; Chrzęński, Album 338; Tabl. XXI; Bork.*

PROMNICZ I, (Promnitz). — W polu czerwonym — między dwiema pięciopromiennymi srebrnymi gwiazdami — strzała srebrna żelźcem do góry prawo-ukośnie. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: srebrne, czarne i czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starej rodziny szląskiej — Baronowie i hrabiowie. *Nies.; Sieb. IV. 11. 32 i VI. 8. II. 60; Bork.*

PROMNICZ II. — Na tarczy między dwiema pięciopromiennymi gwiazdami — strzała żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. III. 24.*

PROŃSKI, Pruński Książę. — Na tarczy — znak podobny do podkowy barkiem do góry z uszami na bokach. Herb kniaziów Prońskich, od Prońska w gubernii rzyzańskiej nazwisko biorących. Z synów Hleba Rościszlawowicza księcia Rjazańskiego (idącego od książąt czernichowskich czyli od Ruryka) Wsiewołod i Światopolk, w dziale uskutecznionym w r. 1186 wzięli Proń (Prońsk) i dali początek kniaziom Prońskim; tak pisze Wolff. *Papr. Nies.; Dar., Tabl. I. N. 2; Bon.; Wolff, Bork.; Żern.; napiski WP, Dniadulewicza.*

PROTASOWICZ, Protaszewicz cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy w środku podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie skrzydło. Herb rodziny Protasowiczów w nowogrodzkim i w brześciańskim w XVI stuleciu osiadłej. *Rękopis z r. 1607 w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego; Nies.; Bon.; Bork.; sapiski WP. Dniadulewica.*

PROWANA, Prowani, Władysławski. — W polu czerwonym — na piersiach orła białego mniejsza tarcza czterodzielna, na której w polach I i IV czerwonych — złota kolumna z koroną nad kapitelem; w II i III srebrnych — winna latorośl z listkami i trzema gronami. Nad hełmem w koronie kolumna złota. Herb nadany Prowanom, Trojanowi i Prosperowi, synom Wilhelma, szlachcica sabaudzkiego, w XVI stuleciu, w Polsce osiadłym, których Zygmunt August, król, roku 1557 do indygenatu przypuściwszy, herb ich rodziny umieścił na piersiach orła białego we właściwym polu. U Rietstapa znajdujemy herb Prowanów z kolumną srebrną o złotym kapitelu i podstawie na czerwonych polach I i IV, i z sześciu listkami winnymi ułożonymi trzy, dwa i jeden, w polach II i III srebrnych. Nad hełmem w koronie orzeł ukoronowany. *Papr.; Okol.; Nies.; Riet.; Bork.*

PROZOR I. — Na tarczy dwudzielnej w polu I czerwonym — pół orła białego, w II błękitnym — trzy złote sześciopromienne gwiazdy jedna pod drugą. Nad tarczą mitra. Herb rodziny w województwie trockim w XVII stuleciu osiadłej, roszcżącej prawo do pochodzenia od książąt prozorowskich w Rosyi, obecnie wygasłych. Wolff pisze, że niema w Rosyi w rodostowach śladu aby, który z Prozorowskich wyjechał na Litwę, ani też u żadnego z naszych heraldyków. *Nies.; Bork.; Wolff; Chrzęński tabl. XVIII; rękopis w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego z podpisem Józefa Prozora, kasatelana witebskiego; Bork.*

PROZOR II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem — trzy kamienie jeden pod drugim, w lewym zaś pół orła. Herb rodziny Jackowskich w winnickim. *Z rękopisu w posiadaniu WP. Jackowskiego — Źródła dziej. XXII, 647.*

PROZOR III. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem — pół orła, w lewym zaś — trzy kamienie jeden pod drugim. *Z rękopisu z r. 1575 Iwana Chrzczona, ziemianina witebskiego. Zbiór WP. Bisiera.*

PRÓSZYŃSKI cz. Ogończyk odm. — Na tarczy — pół pierścienia z półstrzałkiem żelźcem do góry na barku a z gwiazdą w środku. Herb Prószyńskich z Przosna w krakowskim, także na Litwie w XVII stuleciu. Niesiecki kładzie im w hełmie dwie ręce trzymające wieniec. *Nies.; Rękop. ruski z r. 1603 podpisany przez Jarosza Prószyńskiego, w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego; Bork.*

PRUS 1^a, Prusak, Turzyma, Turzyna, Wagi, Piękostki. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego to jest bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów naszych. Liczne zapiski sądowe średniowieczne dotyczące tego herbu zwiążą go stale Turzyną nigdy Prusem aż do r. 1453. Proklamacya Prus służy herbowi Wilczekosy. Dopiero gdy w r. 1455 jakiś bogaty Turzynita nazwiskiem Wacław Petryczyn, przesiedliwszy się z Małopolski do Prus u Zakonu, a podczas wojny pruskiej, pomny swego polskiego pochodzenia, gdy przeszedł z hufcem zbrojnym na stronę Kazimierza Jagiellończyka, otrzymał d. 30 czerwca 1455 r. udostojnienie herbu przez dodatek mniejszej Pogoni w hełmie czyli ramienia zbrojnego z mieczem z proklamacyą Prus. Zubożali Turzynowie Małopolscy poszli na wyprawę pod chorągwią Wacława Petryczyna i za tem zarzucili swoje zawołanie Turzyna, a przyjęli Prus; herb swój zatrzymali, ale ramię zbrojne z mieczem, udostojnienie Petryczynowe, umieścili w klejnocie nad hełmem. Odtąd proklamacya Turzyna wychodzi z użycia, a w jej miejsce wchodzi Prus. W jednej zapisce sądowej pyzdrowskiej herb ten nazwany jest Wagi. Pierwotnie herb Turzyna wyglądał inaczej. Według zapisek sądowych przedstawiał półtora krzyża i krzywaśń. Dr. Piekosiński pisze, że ten znak tak wyglądał: lub tak: Ten ostatni znajduje się na jednym z dzwonów kościoła Panny Maryi w Krakowie z r. 1460. Według zapisek sądowych znak ten przedstawiał pastorał Ś-go Stanisława, który był herbu Turzyna: *Ctenodium S. Stanisłai.* Według D-ra Piekosińskiego w pierwszej połowie XV wieku zaczęto usuwać z herbu ową krzywaśń tak, iż pozostało samo półtora krzyża, któremu stale brak prawego dolnego ramienia. Niesiecki krzyżowi lewe ramię odejmuje; wspomina jednak, że Paprocki i Okolski odejmują prawe. *Dług.; Kromer; Papr.; Okol.; Kojat.; Nies.; Piek., Ulan.; Mat.; 110—114; Piek., O dyn. poch. 167 i Heraldyka 33-134.*

PRUS I^b. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS I^c. — W polu czerwonym — krzyż podwójny srebrny z krzywaśnią (pół podkowy czy półksiężycy) barkiem do góry zwróconą pod niższem lewym ramieniem. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne zamierzone w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Prus, na Mazowszu pruskiem od paru wieków osiadłej, która również używa odmiennego Prusa II, którego niżej podamy. *Sieb. III. tekst 307 tabl. 360.*

PRUS I^d. — Na tarczy — półtora krzyża. Z pieczęci Tomasza Strupińskiego, biskupa krakowskiego z r. 1456, oraz Jana z Pielgrzymowic, podsejaka ziemskiego krakowskiego z lat 1459 i 1468. *Piek., Heraldyka 135.*

PRUS I^e. — Na tarczy — półtora krzyża. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 133.*

PRUS I^f. — Na tarczy — półtora krzyża. Według rysunku Kojalowicza. *Kojal. 240.*

PRUS II^a. — Prusy, Prusowie, Wilczakosa, Wilczekosy, Wilkosy, Nawilki (Lelewel), Piękostki, Słubia, Nagody. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym bez lewego dolnego ramienia — dwie wilcze kosy srebrne, u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Proklamacją Wilczakosa przychodzi w zapiskach sądowych z r. 1411, 1414 i 1415. Zawołanie to zamienia się na Wilczekosy pod latami 1417, 1434 i 1443 i Wilkosy, (dwie wilcze kosy z krzyżem pojedynczym) pod r. 1527, zaś proklamacja Prusy dla tego herbu w zapisce z r. 1431, w herbarzu też arsenalskim z r. 1530 i herbarzyku Ambrożego: Prusowie. Na Szlązku pojawia się ten herb już na pieczęci komesa Franciszka z Wilczyc z r. 1287. Jest wszelkie prawdopodobieństwo, pisze Dr. Piekosiński, że ten herb zwał się także Piękostki, herbu innego tej nazwy nie zna heraldyka. Długosz w *Liber Beneficiorum* wspomina, że dziedzice Mikułowic należą do rodu Piękostków, a właśnie tablica erekcyjna kościoła w Mikułowicach podaje najstarszą postać herbu Wilczekosy jako herb dziedziców Mikułowa. W zapisce sieradzkiej z r. 1401 przechowanej w archiwum wszechnicy jagiellońskiej, herb jest też nazwany Słubicą, odnosi się ta nazwa do Prusa II, bo wtedy jeszcze herb Wilczekosy zwano tylko Prusami. Prawdopodobnie przez pomyłkę, pisze Małachowski T. I, 119. Długosz wie jeszcze ten herb Nagody. *Dług.; Kromer; Biel.; Papr.; Ckol.; Kojal.; Nies.; Mał.; Piek., Heraldyka 135, 177 i 179.*

PRUS II^b. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym lub złotym bez prawego dolnego ramienia — dwie wilcze kosy srebrne, u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprawna, u Niesieckiego bowiem ramienia lewego nie dostaje, gdy powinno według najstarszych źródeł prawego brakować. *Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS II^c. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym lub złotym bez prawego dolnego ramienia — dwie wilcze kosy srebrne u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy lub pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzednich. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS II^d. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym lub złotym bez prawego dolnego ramienia — dwie wilcze kosy srebrne, u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie w lewo do góry piętą w prawo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Prusów na Mazowszu przeszło od paru wieków osiadłej. Ta sama rodzina używa odmienniej formy Prusa I, podaliśmy ją nieco wyżej pod Prusem I^e. *Sieb. III. tekst 306 tabl. 360.*

PRUS IIe. — W polu czerwonym nad srebrną figurą **B** — półtora krzyża. Nad hełmem w koronie noga zbrojna w kolanie zgięta w lewo, piętą do góry w prawo zwrócona. Labry

czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Prusów, na Mazowszu w XVI stuleciu licznie ozrodzonej. *Sieb. VI. 4. 47.*

PRUS II^f. — W polu czerwonym — nad barkiem srebrnego półksiężyca — półtora krzyża srebrnego bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem zgięte w łokciu w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca tej samej rodzinie Prusów na Mazowszu pruskim w XVI stuleciu licznie osiadłej, i używającej kilku odmian tego herbu. *Sieb. VI. 4. tekst tabl. 47.*

PRUS II^g, Wilczekosy. — Na tarczy znak . Według zwornika w kościele ks. Cystersów w Mogile z XIII lub XIV wieku. *Piek., O dynast. pochodz. 264 i Heraldyka 177.*

PRUS II^h. — Na tarczy znak . Według tablicy erekcyjnej kościoła we wsi Wojciechowice, która się niedługo Mikułowice zwała z r. 1362. *Piek., Heraldyka 177.*

PRUS IIⁱ. — Na tarczy — wilcze kosy przewiązane u dołu. Według pieczęci Adama Będkowskiego, doktora dekretów, kanonika i oficjala krakowskiego r. 1413 w archiwum wszechnicy jagiellońskiej. *Piek., Heraldyka 177.*

PRUS II^j. — Na tarczy dwie półkotwice czy wędw pałakowate jedna na drugiej u góry przekrzyżowane tworzące znak taki: . Z pieczęci Stanisława Dawidowskiego, późniejszego sędziego ziemskiego lwowskiego z r. 1425. *Piek., Heraldyka 178.*

PRUS II^k. — Na tarczy — wilcze kosy, u góry końcami skrzyżowane z półtora krzyżem nad nimi. Z tablicy erekcyjnej kościoła w Bendkowie z r. 1462 fundacyi Piotra Wspinka, dziekana kieleckiego a kanonika gnieźnieńskiego i poznańskiego oraz Franciszka i Mikołaja Bętkowskich. Gdy na pieczęci Adama Bętkowskiego z r. 1413 jeszcze niema półtora krzyża, a bracia Bętkowscy w r. 1462 już kładą to półtora krzyża, wynika że półtora krzyża między rokiem 1413 i 1462 do herbu Wilczekosy dodane zostało. *Piek., Heraldyka 178.*

PRUS II^l. — Na tarczy — wilcze kosy z krzyżykiem u góry w skrzyżowaniu. Według herbarzyka Ambrożka. *Ambr.; Piek., Heraldyka 176.*

PRUS II^m. — Na tarczy — wilcze kosy. Według rysunku Kojalowicza. *Kojał. str. 326.*

PRUS III^a, Nagody. — Na tarczy dwudzielnej w środku—nad kosą srebrną w słup, końcem ostrym na dół, barkiem w prawo—w polu czerwonym, i nad półpodkową srebrną także w słup, bokiem w lewo — w polu błękitnym — półtora krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie—noga zbrojna zgięta w kolanie, piętą do góry w lewo. Labry czerwone i błękitne podbite srebrem. Jeden ze starszych herbów polskich, powstał prawdopodobnie z kilku innych: Poboga, Prusa I i II. W zapiskach sądowych średniowiecznych z XV wieku nazwa Nagody odnosi się do herbu Jelita, oraz do Jastrzębca czy Tępej podkowy; Paprocki to zawołanie odnosi do Prusa III-go. *Paprz.; Biel.; Okol.; Kojal.; Nies.; Mat.; Piek.*

PRUS III^b. — Na tarczy dwudzielnej, w środku — nad kosą srebrną w słup, końcem ostrym na dół, barkiem w prawo — w polu czerwonym, i nad półpodkową srebrną także w słup, bokiem w lewo — w polu błękitnym — półtora krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie, piętą do góry w lewo, krwią z uda brocząca. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne—podbite srebrem. Odmiana poprzedniego z herbarza galijskiego. *Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS III^c. — W polu czerwonym — w środku nad srebrną kosą w słup, barkiem w prawo, i półpodkową bokiem w lewo stojącą — półtora krzyża srebrnego bez lewego ramienia. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie piętą do góry w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS III^d. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem — kosa barkiem w prawo końcem na dół, w lewym — półpodkowa bokiem w lewo z półtora krzyżem bez prawego dolnego ramienia na barku. Nad hełmem w koronie — noga zgięta w kolanie piętą do góry w lewo. Według Kojalowicza. *Kojal. str. 243.*

PRUS IIIe. — Na tarczy dwudzielnej — pod półtora krzyżem bez prawego dolnego ramienia u szczytu stojącym—półpodkowy barkiem w lewo, końcem do dołu. Nad hełmem w koronie noga zgięta w kolanie piętą do góry w lewo. Według starego rysunku ze zbiorów Dr. Piekosińskiego łaskawie mi udzielonego.

PRUS III^f. — W polu czerwonym—w środku nad srebrną półpodkową barkiem w lewo i kosą w słup barkiem w lewo — półtora krzyża bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem, w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Glaznowskiemu, który jakoby dla zabicia św. Stanisława, biskupa krakowskiego, nogą złotą w hełmie zrzucili, a przybrali na hełm trzy pióra strusie. Odmiana ta przysługuje również Wichulskim i Nogackim. *Nies.*

PRUS III^g z gwiazdą. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy z sześciopromienną gwiazdą złotą we środku — półtora krzyża złotego bez dolnego lewego ramienia. Nad hełmem w koronie noga zbrojna, zgięta w kolanie, piętą do góry w lewo. *Krzyż.; Chraquiński tabl. VI.*

PRUSZKOWSKI I cz. Czewoja albo Łzawa odm. — W polu błękitnym dwudzielnym — dwie srebrne podkowy barkami do siebie. Nad hełmem w koronie i pół jelenia. Odmiana przysługująca Pruszkowskiemu na Szlązku. *Pap.; Nies. VI. — 300 VII. 529; Małach.*

PRUSZKOWSKI II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym i lewym srebrnym — dwie podkowy naprzemian pół: srebrne i czerwone. Nad hełmem w koronie pół jelenia. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego ze źródeł niemieckich. Baronowie i Hrabowie. *Sieb. IV. 11. 32 i VI. 8. II. 60.*

PRUSZKOWSKI III. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czarnych — jeleni złoty; w II i III dwudzielnych z prawej czerwonych z lewej srebrnych — podkowy naprzemian pół: srebrne i czerwone, barkami zetknięte. Nad hełmem w koronie — pół złotego jelenia. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 11. 33 i VI. 8. II. 60.*

PRUSZKOWSKI IV. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV ściętych, złotych od góry, czarnych od dołu — jeleni srebrny, w II i III dwudzielnych czerwonych z prawej, srebrnych z lewej — dwie podkowy naprzemian pół: srebrne i czerwone barkami do siebie. Nad hełmem w koronie — pół jelenia. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 33 i VI. 8. II. 60.*

PRUSZKOWSKI V. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV ściętych, złotych od góry, czarnych od dołu — jeleni srebrny; w II i III dwudzielnych czerwonych z prawej, srebrnych z lewej — dwie podkowy naprzemian pół: srebrne i czerwone barkami do siebie. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół jelenia w lewo, w drugim — na skrzydle dwudzielnym czerwonym i srebrnym — podkowy srebrne i czerwone barkami do środka. Labry przy pierwszym czerwone podbite srebrem, przy drugim czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. . 33 i VI. 8. II. 60.*

PRZEBENDOWSKI I. — W polu złotem pod koroną królewską — kuna wspięta kulę świata błękitną opasaną złotem ze złotym krzyżem na wierzchu w łapach trzymająca. Nad tarczą korona hrabiowska. Odmiana przysługująca Przebendowskiemu, jakoby pierwotnie związyjącym się Wilmsdorfami, a później Przebendowskiemi od majątku swego Przebendowa. Na Pomorzu nosili w herbie według Siebmachera — wilka czarnego w złotym polu, w Polsce zaś zamienili wilka na kunę, przy nadaniu Janowi Przebendowskiemu tytułu hrabiowskiego w roku 1711 przez Augusta Saskiego, króla Polskiego, za zasługi oddane przy elekcji. Tytuł ten następnie potwierdzony został przez Stanisława Augusta w roku 1789. *Sieb. III. tekst. 22. tabl. 24.*

PRZEBENDOWSKI II. — W polu złotem na zielonem pagórku kuna brunatna wspięta, kulę świata czyli jabłko królewskie błękitne, złotem przepasane z krzyżem złotym na wierzchu w łapach trzymająca. Nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany. Labry czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują rycerze zbrojni w hełmach z pióropuszami na głowie i kopią w rękę. Odmiana poprzedniego. *Grita. Hild.*

PRZEBOŁOWSKI cz. Poraj odm. — W polu czerwonym — ośmiolistna róża srebrna. Nad koroną szlachecką taka sama róża. Nadany wraz z nobilitacją Franciszkowi Przebołowskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, potwierdzony 5 Lutego 1775. *Vol. Leg. VIII. f. 679; Kancl. ks. 41 f. 265; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

PRZEBOJ. — W polu błękitnym — między barkami dwóch czarnych rogów oprawnych w złoto i z nawiązaniem złotem, prawym do góry, lewym na dół wylotem — złoty klucz piórem do góry w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi Grubińskiemu, intendentowi przy pałacach w Łazienkach i Belwederze po ogłoszeniu prawa z r. 1836 o szlachectwie, na przedstawienie deputacyi szlacheckiej gubernii warszawskiej, za N. 78643, poleciła Heroldya Królestwa zapisać do ksiąg szlachty dziedzicznej 14/2 Sierpnia 1847 r. Herb zatwierdzony 10/22 Lutego 1855 za N. 5113 — dnia 5/17 kwietnia 1856 r. na przedstawienie deputacyi szlacheckiej gubernii warszawskiej za N. 4051 upoważnia Heroldya do zapisania do ksiąg genealogicznych: żonę Jana Grubińskiego: Joannę z Orłowskich i dzieci: Floryana-Aloizego (dzisiaj artysta dramatyczny), Henryka-Józefa (wynalazcę żniwiarki), Kazimierza Apolinarego-Stefana, Lucynę-Joannę i Walentynę-Julię. *Sp. sal. pol.; zapiski WP. Bisiera; Bork.*

PRZEGONIA I, Przeginia. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców w słup — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie pół smoka ziejącego płomieniem, na których, prostopadle do paszczy smoka, — miecz między półksiężycami. Jeden z najstarszych herbów polskich. Zapiski sądowe odnoszące się do tego herbu liczne są począwszy od r. 1398. Zawołanie stale w nich jest Przeginia, również w herbarzu arsenalskim z r. 1530 i w herbarzyku Ambrożego. I słusznie, pisze Dr. Piekosiński, jest to bowiem proklamacya topograficzna pochodząca od wsi Przeginia leżącej w ziemi krakowskiej w okolicy gdzie leżały posiadłości Ostojów, których Przeginie są tylko boczną gałęzią. Tylko w jednej heraldyce Dra Piekosińskiego, str. 444 — znalazłem, że pole ma być błękitne; Długosz co prawda w spisach herbów powiada, że w Ostoi miecz i księżyc błękitne, ale w polu czerwonym. Niesiecki wspomina, że smoka w hełmie obracają w prawo i w lewo. Średniowieczna pieczęć z tym herbem znana jest jedna tylko z r. 1424 Piotra Wolframa, scholastyka gnieźnieńskiego, kanonika krakowskiego. *Krom.; Papr.; Okol.; Nies.; Mat.; 128; Piek., Heraldyka 136, 444; Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEGONIA II. — Na tarczy między barkami dwóch półksiężyców miecz — Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 136.*

PRZEMYSŁOMIERZ. — W polu błękitnym — między snopem złotym knowiem do góry a srebrną kotwicą — pas srebrny z trzema złotymi kawalerskimi krzyżami jeden za drugim — wszystko lewoukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Geryczowi (*Gerita*), kupcowi miasta Warszawy, przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego r. 1818. *Chrański, Album 500, w nobilitacyach między r. 1814 a 1831.*

PRZEREMBSKI Hrabia cz. Nowina odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV złotych — dwugłowy orzeł czarny austriacki ukoronowany; w II i III czerwonych — pas poprzeczny srebrny; w V zaś błękitnym w uchu kotłowym barkiem na dół — miecz rękojeścią do góry, końcem na dół. Nad koroną hrabiowską — trzy hełmy: w pierwszym i trzecim orzeł czarny, w środkowym noga zbrojna, w kolanie zgięta, pięta do góry w lewo. Labry (u Rietstapa) przy pierwszym czerwone, przy drugim błękitne podbite srebrem, przy trzecim czarne podbite złotem. U Siebmachera labry po połowie czerwone podbite srebrem i czarne podbite złotem. Herb rodziny z Przeręby w piotrkowskim, z której gałąź otrzymała w osobie Maksymiliana i jego stryjecznych braci Andrzeja i Hieronima tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego r. 1637, potwierdzony w Austrii r. 1801; gałąź ta wygasła r. 1811. *Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. tekst i tabl.; Riet.; Bork.*

PRZEROWA I, Przyrowa, Grotowie, Proporzec. — W polu czerwonym — proporzec złoty prawo-ukośnie leżący, z chorągwią na w pół założoną na drzewcu. Nad hełmem w koronie

trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Jeden ze starszych herbów polskich. Zapiska sądowa średniowieczna odnosząca się do tego herbu jest tylko jedna z r. 1436. Z rękopisów Długosza jeden mianowicie Łętowski nazywa ten herb także Grotowie. Długosz w historii swojej nazywa także ten herb Proporzec. W heraldyce D-ra Piekosińskiego, str. 137 i 452 znajdujemy, że w klejnocie ma być orle skrzydło białe, a to na zasadzie rękopisów Długosza. *Dług.; Papr., Okol. Nies.; Mat. 121. Piek., Heraldyka.*

PRZEROWA II. — W polu czerwonym—proporzec złoty prawoukośnie leżący z chorągwią złotą na wpół założoną na drzewcu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. — Według herbarza galicyjskiego, rysunek zbliżony więcej do Paprockiego niż do Niesieckiego. *Papr. 728; Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEROWA III. — W polu czerwonym—proporzec złoty prawo-ukośnie leżący. z chorągwią złotą na wpół założoną na drzewcu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. — Odmiana w kolorze piór na helmie. *Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEROWA. — Na tarczy — proporzec. Z płyty grobowej Bartłomieja z Belska Starogo, dziekana u Ś-go Jana w Warszawie z r. 1500. *Ks. z. caerskiej str. IX; Piek., Heraldyka 137.*

PRZEROWA. — Na tarczy proporzec złoty prawoukośnie leżący z chorągwią na wpół zwiniętą. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Według rysunku Kojałowicza. *Kojał. 247.*

PRZESTRZAŁ. — W polu czerwonym — miecz końcem prosto do góry, przez środek strzałą żeleźcem w prawo-ukośnie przeszyty. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb według Niesieckiego nadany Stefanowi Janczowi z Wajnag albo z Unichowa w Siedmiogrodzie, przez Macieja, króla węgierskiego w r. 1482, o czym świadczy przywilej Zygmunta Augusta, króla polskiego z r. 1569, tamten pierwszy przywilej zawierający, a oblatowany w księgach przemyskich r. 1590. Syn Stefana Teodoryk zginął za króla Jana Olbrachta na Bukowinie, — brat jego rodzony Iwonia w nagrodę zastug swoich i brata od Zygmunta I, króla polskiego, przywilej na pewne daniny w ziemi przemyskiej otrzymał r. 1509, który to przywilej potwierdzony przez Zygmunta Augusta, króla polskiego, a oblatowany w grodzie sanockim roku 1595. Iwoni syn: Kunasz Janczowicz Unichowski, którego synowie: Jacko Terlecki, Jan Berezański, Paweł Ustrzycki i Damian Stebniewski, bracia rodzeni, ale od dóbr tak nazwani, czego dowodzi przywilej z r. 1553. Ani Paprocki, ani Bielski, ani Okolski o nich nie pisali. *Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEWÓSKI I, Przewoski, (Rütenberg). — W polu błękitnym — trzy krzewy ruty zielonej rzędem. Nad hełmem bez korony także same trzy krze. Labry. Herb rodziny pomorskiej z Przeworza pod Gdańskiem, także i w poznańskim w przeszłym wieku osiadłej. Zwali się Rütenberg. Niesiecki zwie ich Rutendorfami i za nim Borkowski. *Nies.; Sieb. III. 2. 363; Bork.*

PRZEWÓSKI II. — W polu błękitnym — trzy pęki różg zielonych rzędem. Nad hełmem także trzy pęki. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 363.*

PRZEWOSKI, Przeworski. — W polu błękitnym — trzy złote pęki różg rzędem. Nad hełmem także trzy pęki. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie z Przeworza pod Gdańskiem w XVI stuleciu osiadłej, a dzisiaj podobno tam zgastej. *Sieb. VII. 3. 12.*

PRZEZDZIECKI Hrabia, cz. Pierzchała albo Roch odm. — W polu czerwonym — pod lilią srebrną—trzy srebrne wręby stopniami ku dołowi zmniejszające się. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym lilia srebrna. Labry czerwone podbite srebrem. Godło: CANDIDE ET RECTE. Herb rodziny mazowieckiej na Litwie, z której Konstanty, syn Michała, marszałek szlachty podolskiej, otrzymał w r. 1843 osobisty tytuł hrabiowski w Rosyi. Niesiecki o tej rodzinie przemilczał, Kojałowicz również. *Wiel.; Kos. III. 403 i IV. 384; Sp. tit. lic.; Bork.*

PRZOSNA, Proсна. — W polu błękitnym — pod trzema murowanemi basztami — lew złoty biegnący. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z bardzo starych herbów naszych, nazwa u Długosza i w herbarzu arsenalskim z r. 1530 Prozna. W zapiskach sądowych zresztą nielicznych najstarsza jest z r. 1393. Zapiska z r. 1416 mówi, że mają być trzy wieże z wierzchu i pół lwa czyli lew bez głowy, zapiska z r. 1397 o wieżach nie wspomina, tylko według niej lew ma być z głową dziewiczą. Jeszcze odmienną formę znajdujemy na malowidłach ściennych klasztoru pocysterskiego w Lędzie. Zakrzewski w Tomie IV Kodeksu Wielkopolskiego str. 344 czyni uwagę, że na podstawie najdawniejszych ksiąg grodzkich poznańskich można wykazać, że rodziny wspomniane jako należne do tego herbu osiadłe były w dawniejszych wiekach po większej części nad rzeką Prosną. *Dług; Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Mat.; Piek., Heraldyka 132.*

PRZOSNA II. — W polu złotem na czarnym murze o trzech basztach blankowanych — lew czerwony. Nad hełmem czerwona lwia głowa. Labry czerwone i czarne podbite złotem. Odmiana według Siebmachera przysługująca Balińskim na Pomorzu. *Sieb. VI. 4. 2.*

PRZOSNA III. — Z malowideł ściennych klasztoru pocysterskiego w Lędzie. Sprawozdanie Komisji do badań historii sztuki w Polsce. *Piek., Heraldyka 133.*

PRZOSNA IV. — W polu błękitnym pod trzema czerwonymi basztami — lew złoty. Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. Rysunek z oryginału paryżkiego. *Piek., Heraldyka 132.*

PRZOSNA V. — Na tarczy — lew jakby dźwigający trzy baszty. Według herbarzyka Ambroźego. *Piek., Heraldyka 132.*

PRZOSNA VI. — Na tarczy — lew jakby dźwigający trzy baszty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Według rysunku Kojalowicza. *Kojał. 244.*

PRZYCHODZKI Baron, Przychocki cz. Trzaska odm. — Herb rodziny mieszczańskie wielickiej, z której Jan Nepomucen, sekretarz Augusta III, króla polskiego, żupnik wielicki, otrzymał szlachectwo stanu rycerskiego (*eques*) 17 Grudnia r. 1782, synowie zaś Kazimierz i Ignacy tytuł baronowski austriacki r. 1794, bez odmiany w herbie. *Pocz. ssl. gal.; Kos I 221; Bork., Gen. 718.*

PRZYJACIEL I^a. — W polu błękitnym na misie — serce ludzkie strzałą lewo-ukośnie żelźcem na dół przebite. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry. Herbu tego nie zna Długosz i nie wspomniany w zapiskach — musi być późniejszy, jednakże znany Paprockiemu. *Papr.; Biel.; Okol.; Kojal; Nies.; Mat. I, 121.*

PRZYJACIEL I^b. — W polu błękitnym — na misie serce ludzkie strzałą z góry prawo-ukośnie przeszyte żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry. Odmiana poprzedniego. *Kojał. 244.*

PRZYJACIEL I^c. — W polu błękitnym na misie złotej — serce ludzkie strzałą z góry lewo-ukośnie przeszyte żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PRZYJACIEL II. — W polu błękitnym — między dwoma sercami ludzkimi — strzała żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawli. Odmiana przysługująca Lisieckim i Hryniewiczom na Litwie Mackiewiczom i Wojciechowiczom według WP. Dziadulewicz. U Kojalowicza jest to jedna rodzina, u Niesieckiego dwie. *Rękopisy z 1581 i 1613 r. u Gieysatora; Polacsek; Kojal. 246; Nies. VII. 553. zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL III. — W polu błękitnym między dwoma sercami ludzkimi — dwie strzały, żelźcami do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Bohusławom i Skirmuntom Strawińskim na Litwie, a także Mingajłowiczom na Litwie według p. Dziadulewicz. *Kojał. 246; Nies.; Rękopis z XVII w. u WP. Bolcewicz; Polacsek; zapiski Wł. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL IV. — W polu srebrnym na misie — dwa serca czerwone rzędem, strzałą w lewo na poprzek przeszyte. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PRZYJACIEL V. — W polu błękitnym na misie — serce dwiema strzałami, żeleźcami do dołu, na krzyż przebite. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana u Niesieckiego przytoczona. *Nies. VII. 553.*

PRZYJACIEL VI. — W polu czerwonym — między dwoma srebrnymi sercami — miecz końcem prosto na dół. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Łomiczewskim, Janowiczom, Romanowskim — jakkolwiek wyżej na tabl. 314 podaliśmy odmianę wyłącznie Liniewskim przysługującą. *Nies. VI. 102; Duńca.; Małach.; Sieb. IV. 14. 17 Rękopis z r. 1580, 1674 i 1691 u Gieysatora; napiski WP. Dniadulewiczna.*

PRZYJACIEL VII. — W polu srebrnym — między dwoma czerwonymi sercami miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich albo trzy: czerwone między srebrnymi. Labry czerwone podbite srebrem. Przyznany Ignacemu Liniewskiemu przy wpisaniu go do szlachty galicyjskiej r. 1782. *Sieb. III. 2. 287 i IV. 14. 7; Hefn.; Riet.; Bork.*

PRZYJACIEL VIII. — W polu błękitnym — między dwoma czerwonymi sercami odwróconymi do góry — miecz końcem prosto na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana jakoby Liniewskim przysługująca. *Sieb. IV. 14. 17.*

PRZYJACIEL IX. — W polu błękitnym — dwa serca jedno na drugim, z góry przez środek przebite mieczem. Herb woliński przysługujący na Litwie Dowborom i Muśnickim. *Nies. VII. 553; Chrzęński tabl. XIV; napiski WP. Dniadulewiczna.*

PRZYJACIEL X. — Według pieczęci Klary Stanisławówny z r. 1539 w zbiorach śp. Wacława Rulikowskiego *Piek. Heraldyka 307 (fig. 537) i 311.*

PRZYJACIEL XI. — Na tarczy — pod krzyżykiem równoramiennym dwa serca obok siebie. Odmiana przysługująca Maciejewiczom czy Matejewiczom. *Rękopis z r. 1580 u Gieysatora; Piek., Heraldyka 311 napiski WP. Dniadulewiczna.*

PRZYJACIEL XII. — Na tarczy — między dwoma sercami końcami na boki — strzałą żeleźcem do góry u dołu rozdarta. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Odmiana przysługująca Kutrelom i Towtkom albo Towtkowiczom. *Rękopisy z r. 1594 i 1609 u Gieysatora; napiski WP. Dniadulewiczna.*

PRZYJACIEL XIII. — Na tarczy — serce z którego wychodzą trzy gałązki z kwiatami i listkami. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca rodzinom Grylewiczów i Dulewskich. *Panegiryk z XVII wieku u WP. Bistera; napiski WP. Dniadulewiczna.*

PRZYJESKI, Przeski cz. Brochwicz odm. — W polu barwy niewiadomej — nad szachownicą prawo-ukośną — jeleń w biegu. Nad hełmem trzy lilie na łodygach. Labry. Odmiana przysługująca rodzinie kaszubskiej. w Prusiech w XVII stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4. 47.*

PRZYKORWIN. — Na tarczy obramowanej złotem ściętej, w polu górnym błękitnym — na sękатыm pniu leżącym — kruk z pierścieniem w dziobie; w dolnym zaś czerwonym — głowa zwierzęca ze strzałą żeleźcem do góry prawo-ukośnie w pysku. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi Joachimowskiemu synowi Jakóba po roku 1836, to jest po ogłoszeniu prawa o szlachectwie w Królestwie Polskim. *Sp. sat. pol.; Chrzęński Album 550; Bork. prapp.*

PRZYŚLUGA. — W polu błękitnym — laska Merkurego z pochodnią gorejącą, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Franciszkowi Brandtowi, doktorowi medycyny, 27 Stycznia r. 1820 przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. sal. pol.; Dyplom, Chrański tabl. XX; Kos.; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicna.*

PRZYTARSKI. — W polu błękitnym — pod dwoma złotymi kluczami zębami do góry na boki zwróconymi i ukośnie skrzyżowanymi strzała srebrna żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie — trzy złote kłosa z liśćmi w wachlarz. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiej w Prusiech zachodnich osiadłej. *Sieb. III. 2. 368 i VII. 3. 12.*

PSKOWCZYK, Pachołowiecki cz. Kownia odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pół orła białego ukoronowanego; w II czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę, środkowa w słup żelźcem na dół, boczne żelźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane; w pierwszym — nad wieżą murowaną chorągiew czerwona z trzema srebrnymi zębami wilczymi (*herb Batorych*), w drugim — na pawim ogonie i do środka złotego półksiężycu nad gwiazdą rogami do góry położonego — trzy miecze w wachlarz końcami na dół rękojeścią do góry, rozdzielone dwiema złotymi gwiazdami; w trzecim — nad wieżą murowaną chorągiew w pasy srebrne i czerwone z trzema kopiami naprzemian czerwonymi i srebrnymi według pół (*herb Zamoyskich*). Odmiana przysługująca jednej gałęzi Pachołowieckich herbu Kownia, z których Stanisław, za dzieła rycerskie, otrzymał w obozie pod Pskowem 10 Września 1581 r. udostojnienie herbu od Stefana Batorego, króla polskiego, przy adoptacji do herbu Jelita przez Jana Zamoyskiego, kanclerza. *Pap. 275; Nies.; Riet.; Piek.; Bork.*

PSZCZYNA. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół czarnego orła, w dolnym zaś błękitnym — krzyż kawalerski obramowany złotem i z gwiazdą we środku. Nad hełmem w koronie — na trzech piórach strusich gwiazda srebrna. Nadany wraz ze szlachectwem 21 Lutego r. 1826 Janowi Theinerowi, doktorowi medycyny i chirurgii. *Oryginalny dyplom u rodziny; Dziennik praw 1826 r. Chrański Album 507 i Tabl. XVIII.*

PUCHACZ. Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pod sześciopromienną złotą gwiazdą — srebrna kolumna; w lewym zaś błękitnym — między dwiema głowami dziczami jedną nad drugą — sprzączka. Nad hełmem w koronie — puchacz. Godło: RECTITUDINE STO. Nadany Augustowi Wilhelmowi Arndt non praeciso scartabellatu 1790 r., nobilitowanemu 23 Grudnia 1791 r. *Metr Lit. 220 f. 455; Krayš.; Chrański Album 168 i Tabl. X; Bork. 10; Żern..*

PUCHALSKI. — W polu barwy niewiadomej — nad uchem kotłowym barkiem na dół — sześciopromienna gwiazda. Nad hełmem — korona. Początek herbu niewiadomy. *Krayš.*

PUCHAŁA I. — W polu błękitnym — na barku srebrnej podkowy — półtrzecia krzyża srebrnego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Herb prawdopodobnie z XVI wieku z Poboga i Pilawy utworzony. *Pap.; Biel.; Okol.; Kojat.; Nies.*

PUCHAŁA II. — W polu błękitnym — na barku srebrnej podkowy — półtrzecia krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PUCHAŁA III. — W polu błękitnym — na barku złotej podkowy półtrzecia krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzednich z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PUCIATA I, Putiata cz. Masalski albo Syrokomla odm. — W polu czerwonym — w środku złotej litery **M** i nad nią — złoty słup z półksiężycem złotym rogami do góry u wierzchu. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry. Odmiana przysługująca na Litwie kniaziom Puciatom, ga-

łęzi kniaziów Druckich w kijowskim; nie wspólnego nie mają z rosyjskimi Putiatynami. Jedni używają Syrokomli inni jeszcze odmiany herbu Kołodyn. *Pap.*; *Okol.*; *Kołat.* 90, 172 i 274; *Nies.*; *Chruąński tabl.* XI; *Wulff.*

PUCIATA II cz. Kołodyn odm. — W polu czerwonym — złota litera **A** z krzyżem na szczycie i słupkiem pod poprzecznicą. Odmiana przysługująca niektórym Pucyatom i Pucyatyckim, bojarom litewskim. *Kołat.* 90, 91; *Nies.*; *Dar.*; *Piek.*, *O dyn. poch.* str. 252 N. 41.

PUCYATA III cz. Kołodyn odm. — W polu czerwonym — złota litera **A** z krzyżem na szczycie. Odmiana poprzedniego. *Dar.* tabl. VI, N. 89.

PUDŁOWSKI cz. Koście-za odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna u dołu rozdarta, w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — między dwoma krzyżami kawalerskimi z czterema krzyżykami mniejszemi, każdym między ramionami (krzyż jerozolimski) — trzy pióra strusie z dwiema palmami pomiędzy środkowym a bocznymi. Labry. Odmiana przysługująca Pudłowskiemu z Mokszańskim z mazowieckim, z których Jan, kawaler grobu Świętego i prokurator ziemi świętej w Polsce, za czyny waleczne otrzymał odmianę herbową od króla Stefana Batorego r. 1582 pod Pskowem. *Pap.*; *Okol.*; *Nies.*

PUDWELS, Podewils. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym — szachownica błękitno-srebrna, w lewym zaś błękitna — pół jelenia jakby z szachownicy wyskakującego. Nad hełmem w koronie — ogon pawi albo bażanci. Labry. Herb rodziny pomorskiej w Prusach zachodnich osiadłej, pisali się de Malnow. Jedna gałąź osiadła też w Wielkopolsce w XVII stuleciu. Baronowie i Hrabowie pruscy od 1741 r. Jak się pokazuje ze źródeł niemieckich, Niesiecki wadliwie podał rysunek tego herbu. *Nies.*

PUDWELS II. — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej w polu górnym srebrnym — pół jelenia, srebrnego, w dolnym zaś — szachownica błękitno-złota. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie pióra bażancie. Labry błękitne podbite złotem. Herb Pudwelsów, Pudwelsów czyli Podewilsów według źródeł niemieckich. *Sieb.* III, 2, 354.

PUDWELS Baron. — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym — pół czerwonego jelenia w dolnym zaś — szachownica błękitno-złota. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Pudwelsom, baronom w Bawarii i Wirtembergii. *Sieb.* III, 1, 74.

PUDWELS Hrabia. — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej, w polu górnym srebrnym — pół srebrnego jelenia z rogami prawym na przód, z lewym w tył rozłożonymi, w dolnym zaś — szachownica błękitno-złota. Nad tarczą dwa hełmy, w pierwszym — głowa czarna orla ukoronowana w lewo, w drugim — ogon pawi z koguciami piórami po bokach. Labry błękitne przy pierwszym srebrem, przy drugim złotem podbite. Tarczę podtrzymują dwa orły czarne. Odmiana przysługująca gałęzi hrabiowskiej Pudwelsów od 1741 r. *Sieb.* III, 1, 24; *Bork.*

PUKALSKI Baron. — Na tarczy czterodzielnej w polu I błękitnym — za srebrnym pasmem górne złote oko Opatrzności, w II czerwonym — na szpadzie rękojeścią do góry w słup — dwa złote klucze zębami do góry na boki ukośnie skrzyżowane, w III czerwonym — na zielonej murawie baranek srebrny leżący ze złotym krzyżem lewo ukośnie, w IV błękitnym — pięć sześciopromiennych złotych gwiazd: 1, 2 i 2. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami, z których prawe w połowie błękitne i złote, lewe złote i czerwone — krzyż złoty. Labry z prawej błękitne z lewej czerwone podbite złotem. Godło: CONSTANTER PRO DEO ET PATRIA. Nadany r. 1865 Pukalskiemu, z rodziny szlacheckiej, biskupowi tarnowskiemu w Galicyi. *Riel.*; *Bork.*

PUKSZTA cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym — srebrna strzała żelźcem do góry u dołu na troje rozdarta, w środku dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Puksztom-Klausgilowiczom na Litwie, w wilkomierskim w XVII stuleciu osiadłym. *Kołat.*; *Nies.* V 293 i VII 577. *Dar.*, tabl. V, N. 104, *Piek.* *O dyn. poch.* str. 250 N. 20.

PUPART, (Pouppart). — Na tarczy obramowanej złotem dwudzielnej, w polu prawem błękitnym — trzy złote dzwonki: dwa i jeden; w drugim zaś czerwonym — nad pasem poprzecznym złotym — pół złotego gryfa. Nad hełmem z wulstu (czyli zawoju) błękitno-srebrnego — dwie tarcze błękitne z trzema dzwonekami każda, lewo-ukośnie jedna przy drugiej leżące. Labry czerwone podbite błękitnem. Zatwierdzony wraz z indygenatem Janowi Franciszkowi de Pouppart, general-majorowi wojsk koronnych przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790. *Vol. Leg. IX, 228 Dyplom z r. 1792 w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego; Bork. 333.*

PUSŁOWSKI I, Puzłowski, Pousleyski, Poustowski, Posłowski cz. Szeliga odm. — W polu czerwonym — między rogami złotego półksiężyca — strzała bez opierzenia do góry bez lewego żelźca z krzyżem równoramiennym ukośnie w środku na niej leżącym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Godło: ET ARMA PRO CRUCE. Odmiana przysługująca rodzinie Pustowskich z przydomkiem Mongud w słońskim w XVII stuleciu osiadłej, z której Franciszek i Zygmunt, synowie Władysława, ministra skarbu i spraw wewnętrznych Królestwa Kongresowego, otrzymał 4 Czerwca r. 1869 tytuł hrabiowski rzymski od Piusa IX, Papieża; Wandalin zaś, brat ministra, otrzymał tytuł hrabiowski państwa papieskiego r. 1871. *Kojat.; Nies.; Kos. I. 499; Bork., Geneal. 746.*

PUSŁOWSKI II. — Na tarczy z pomiędzy ramion krzyża ukośnego — unoszący się krzyż czy miecz otłuczony. Z pieczęci Albrychta Pustowskiego z r. 1615. *Piek., O dyn. poch. sal. pols. 228.*

PUSZET Baron, (Puget). — Na tarczy pięciodelnej — w polu I i IV czerwonych — pięciopromienna gwiazda srebrna (albo złote słońce), w II i III złotych — czarny baran biegnący, w V czerwonym, pomiędzy trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami: dwie i jedna u spodu — strzała żelźcem na dół. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym — skrzydło czarne, barkiem w lewo i strzała w lewo przeszyte, w lewym — pół złotego tygrysa. Labry przy pierwszym czerwone przy drugim czarne — podbite złotem. Tarczę podtrzymują tygrysy. Herb rodziny francuskiej du Puget z Tuluzy, z której gałąź przeszła do Włoch, a z tamtąd jeden z potomków Benedykt-Józef do Polski przybył, gdzie otrzymał tytuł baronowski polski w r. 1721 od Augusta II, króla polskiego, indygenat zaś r. 1726, potwierdzony 1768. Potwierdzenie tytułu w Rosyi nastąpiło 4 Lipca 1861. *Vol. Leg. VII. 454; Nies., prap.; Poca. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Spisok titul. licam; Riet.; Kos.; Hefn.; Bork.*

PUZYNA I cz. Oginiec albo Brama odm. — W polu błękitnym — na czerwonej belce poprzecznej na takichże słupach klinowato na boki wygiętych stojącej — srebrny krzyż, którego słup u góry na boki w kształcie kotwicy rozdarty. Nad tarczą — płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny jednego pochodzenia z Ogińskimi, uważanymi za potomków Ruryka. Kniaziowie ci z przydomkiem Hłazyna, Hłuszonok, byli osiedleni w XV stuleciu w Smoleńszczyźnie. Książ Iwan Wasilewicz nosił oprócz patronymu Hłazynicz także przydomek Puzyna i jest protoplastą tych rodzin: — syn starszy tego dynastu w dalszym ciągu nazywający się Hłuszonok otrzymuje przywilej na Oginty w r. 1486 i od niego Ogińscy; młodszy zaś Iwan zachował głównie przydomek Puzynin, od niego Puzynowie. Według Wolffa na zasadzie fałszywej tradycyi, jakoby książę Tytus Teodorowicz Kozielski, potomek książąt czernichowskich miał być protoplastą Ogińskich i Puzynów, od XVI stulecia rodziny te używają przydomku z Kozielska. *Nies.; Kos. I. 507; Wolff; Sieb. IV. 14. 71; Bork.*

PUZYNA II. — W polu czerwonym na belce srebrnej poprzecznej, spoczywającej z obu końców na słupach takichże, ukośnie od góry do siebie pochylonych — słupek prostopadły z wierzchu rozdarty i przekrzyżowany. Nad tarczą — płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA III. — W polu czerwonym — na belce złotej poprzecznej, spoczywającej z obu końców na słupkach takichże, ukośnie górą do siebie pochylonych — słupek prostopadły srebrny z wierzchu rozdarty i przekrzyżowany. Nad tarczą mitra. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA IV. — W polu czerwonym — na belce srebrnej z obu końców prostopadłe ku dołowi w kliny załamanej — krzyż. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA V. — W polu błękitnem—nad belką poprzeczną czerwoną, z obu końców ku dołowi załamana w dwa rozchodzące się kliny — krzyż równoramienny srebrny o ramionach rozdartych w trzech górnych końcach. Nad hełmem—mitra. Labry błękitne srebrem podbite. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA VI. — W polu czerwonym — na barku złotej elipsy w kształcie długiej podkowy — krzyż kawalerski takiż. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza pruskiego. *Sieb. VII. 3. 13.*

PYPKA I. — W polu błękitnem między dwiema sześciopromiennymi srebrnymi gwiazdami—pół lilii z krzyżem srebrnym na wierzchu i z drugim krzyżem u spodu. Herb Pypków, w witebskiem w XVII stuleciu osiadłych. *Kojar.; Nies.; Małach.*

PYPKA II. — W polu między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami — pół lilii z krzyżem ze środka wychodzącym i drugim kawalerskim u spodu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana rysunkowa według Kojałowicza, której barw nie podał, tylko umieścił w odmianach lilii. *Kojar. 147.*

PYRYS, (Pyrrhis de Varille). — W polu błękitnem—na płonącym stosie czerwono-złotym—błękitno-złoty feniks siedzi, w słońce złote z prawej strony wpatrzony. Nad tarczą korona. Tarczę podtrzymują orły białe. Nadany 6 Września r. 1766 wraz z indygenatem Cezaremu Feliksowi de Varille, szlachcicowi z Normandyi, pułkownikowi wojsk koronnych, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Zamiast gryfów, które podtrzymywały jego herb, król zezwolił aby takowe zmienić na orły białe. *Vol. Leg. VII 376; Kanc. ks. 24 f. 208; Borh. 346; napiski WP. Jackowskiego.*

RAB, (Raab von Thuelen). — W polu złotem — cztery okrągłe ogniwa czarnego łańcucha (z którego górne i średnie z boku tylk. widzialne, drugie i dolne w całości) zakończone u dołu w kotwicę. Nad hełmem w koronie—dwa pióra strusie: złote i czarne. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny Raab zwanej Thuelen i odwrotnie, pochodzącej z Westfalii, a przybyłej w XIII stuleciu z Zakonem do prowincji nadbałtyckich, osiadłej w Inflantach w XVI wieku. Jedna linia otrzymała tytuł hrabiowski pruski 1895 r. *Sieb. III. 2. 366 11, III. 150 i VI. 4. 48; Riet.; Borh.; Zern.*

RAB II. — W polu złotem — cztery czarne okrągłe ogniwa łańcuchowe (całe, widzialne), u dołu zakończone w kotwicę. Nad hełmem w koronie—dwa pióra strusie: złote i czarne. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana powyższego. *Sieb. III. 2. 366; III. 11. 150.*

RAB III.—Na tarczy znak przedstawiający jakoby kaganiec (*windlicht*). Odmiana dawniejsza herbu von Tuelen 1551 r. *Sieb. III. 11. 150*

RAB IV. — Na tarczy — rusznica prawo-ukośna wylotem na dół. Nad hełmem —dwa pióra strusie. Labry. Odmiana z r. 1581; niewiadomo z jakiej przyczyny tak odmiennych kształtów herbowych używali. *Sieb. III. tekst. 391. tabl. 151.*

RAAB, Raba cz. Kos odm. — Na tarczy — dwa pasy poprzeczne naprzemian złote i czarne. Nad hełmem w koronie—między dwoma rogami o dwóch pasach naprzemian złotych i czarnych—kruk czarny z obrączką w dziobie. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca Rabom, według Siebmachera, pochodzącym z Westfalii, w Prusiech zachodnich w XVI stuleciu osiadłym. Mają być jednego pochodzenia z Kalkszteinami i Rossenami. *Dogłot, Kodeks. dypl. IV. 190; Sieb. III. 2, 366 i VI, 4. 48; Nies.; Kętra.; Kneschke, Riet.; Bon. 268; Lork.; Zern.*

RACKI, (Ratski). — Na tarczy — w środku podkowy barkiem do góry — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie—dwie ryby, głowami do góry od siebie. Herb na dokumencie po rusku pisanym — data nieczytelna. *Rękopis w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

RACZYŃSKI Hrabia cz. Naęcz odm. — W polu czerwonym — chusta biała związana, koło tworząca, końcami na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym między jeleniami rogami — panna w białej szacie z włosami rozpuszczonymi, oburącz trzymająca się rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują olbrzymi, głowę i biodra zielonością uwieńczone mający, każdy z maczugą w ręku. Odmiana przysługująca rodzinie wielkopolskiej z Raczyzna w ziemi wieluńskiej, z której Kazimierz, marszałek nadworny koronny, otrzymał tytuł hrabiowski pruski 6 Lipca r. 1798, lecz nie zostawił potomka męskiego. *Paprz.; Nies.; Not.; Kos.; Grita.-Hild. Sieb. III, 24; III. 11. 22. Bork. Żern.*

RACZYŃSKI Hrabia II cz. Naęcz odm. — W polu czerwonym — chustka biała, koło tworząca, końcami na dół związana. Nad koroną hrabiowską i hełmem koroną hrabiowską zdobnym — między rogami jeleniami panna z włosami rozpuszczonymi w białej szacie — oburącz trzymająca się rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują czarne orły pruskie ukoronowane. Godło: VITAM IMPENDERE VERO. Odmiana poprzedniego, nadana z tytułem hrabiowskim przez króla pruskiego Edwardowi Raczyńskiemu, uczonemu, literatowi, mecenasowi nauk, założycielowi księżnicy imienia Raczyńskich w Poznaniu. *Paprz.; Nies.; Not.; Kos.; Grita.-Hild.; Żychl.; Riet. 12. 366; Bork.; Żern.*

RADECKI — Na tarczy dwudzielnej — na polach prawem błękitnym i lewym srebrnym — podkowa barkiem do góry przeszyta strzałą żelźcem na dół. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Radeckim, w województwie brzeszczańskim w XVIII stuleciu osiadłym. Są Mikuliczowie Radeccy na Litwie herbu Gozdawa odmienna. *Nies.; Bork.; Żern.; Piek., O dyn. poch. sal pol.*

RADEN, (*Rhaden*), Randen. — W polu błękitnym — trzy srebrne róże pięciolistne: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie — skrzydło błękitne każde z różą na sobie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny w Kurlandji w XVII stuleciu osiadłej z której prawdopodobnie był Jurgen Raden, który otrzymał od Zygmunta III, króla polskiego, dobra lenne w Inflantach. Potwierdzenie tytułu baronowskiego otrzymali w Rosji r. 1862. *Vol. Leg. VIII. 826; Kur.; Sieb. III. 2. 369, III. 11. tekst 181 tabl. 49.*

RADEŚLAW. — Na tarczy złotem obitej w polu srebrnym z prawej — pod gałązką leszczyny z liśćmi i owocem ze stosu okrągłych pięciu kamieni wyrastającej — złoty kogut z lewej — na kuli ziemskiej postać Sprawiedliwości trzymająca miecz w prawej ręce do góry nad głową podniesiony, w lewej zaś wagę. Nad hełmem w koronie — nad pięciu piórami strusimi ramię zbrojne ze strzałą żelźcem na dół w ręku. Nadany Demetremu Władichowi, rodem z Krocacji, prezesowi sądu kryminalnego województwa lubelskiego i podlaskiego 7 (19) Grudnia 1826 przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego i z potomstwem zapisanemu do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. sal. pol.; Tom II. Dzien. Praw. str. 400 i następne; Chraquiński Album 524, Bork.; Żern.*

RADKE. — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawem błękitnym — Minerwa w pancerzu złotym, sukni czerwonej, z hełmem na głowie zdobnym w pióra strusie, wsparta na włóczni prawą ręką, lewą trzymająca okrągłą tarczę z lwia głową złożoną; w lewym złotem — takiż ul otoczony pszczołami. Nad hełmem w koronie — pół męża zbrojnego z pióropuszem białym na helmie, z mieczem w prawej, z tarczą w lewej. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Radkemu 17 Maja 1811 r. przez Fryderyka, króla Saskiego, jako księcia warszawskiego, przy potwierdzeniu szlachectwa już poprzednio nobilitowanemu przez Stanisława Augusta r. 1790. *Vol. Leg. IX. 194; Sp. sal. pol.; Matach.; Sieb. II. 3. 49; Chraquiński tabl. XIII, Album str. 259; Riet.; Bork.; Żern.*

RADŁOWSKI cz. Klamry odm. — W polu błękitnym — dwie złote klamry barkami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie lilia srebrna. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Radłowskiom z Radłowa w mogilnickim w prowincji poznańskiej. *Sieb. III. 2. 367; Żern.*

RADOLIŃSKI Hrabia cz. Leszczyc odm. — W polu czerwonym — bróg złoty na srebrnych laskach oparty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — na pawim ogonie brożek jak w tarczy, ale prawo-ukośnie leżący. Labry czerwone, z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Godło: A LECHIS LESZCZYC. Na niektórych dawnych pieczęciach tarczę wspierają lwy

a godło brzmi: TVEOR. Odmiana przysługująca rodzinie wielkopolskiej z Radlina w poznańskim. Mają być gałęzią rodu Koszutkich. Jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski pruski w r. 1836 a następnie książęcy pruski w r. 1888. *Nies.; Grit.-Hild.; Gothajskie Gräfl.-Taschenb.; Koryt.; Kos.; Żychl.; Caarn.; Riet.; Bork.; Żern.*

RADOLIŃSKI Książę cz. Leszczyc odm. — W polu czerwonym—bróg złoty nasrebrnych słupach oparty. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie brozek jak w tarczy, ale prawoukośnie leżący. Labry czerwone, z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny Radolińskich z Radolina w poznańskim, która otrzymała tytuł książęcy pruski w r. 1888. *Żern.*

RADOMSKI cz. Prus III odm. — W polu błękitnym — na barku podkowy półtora krzyża, bez lewego dolnego ramienia. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Radomskim osiadłym w brześciańskim na Litwie. Paprocki, Okolski ani Kojalowicz o nich nie wspomina. *Nies. Bork.; Żern.*

RADONISKI, Radonicki, Radonic albo Róże. — W polu czerwonym między dwiema pięciolistnymi różami srebrnymi — pas prawoukośny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Herb Radońskich na Szląsku i Litwie w XVI stuleciu osiadłych, w sanockim w r. 1782. Wylegitymowani bez herbu w Królestwie Polskim r. 1825. Okolski zwie ich Radomskimi, Niesiecki herbu dokładnie nie opisał. *Papr.; Okol.; Nies.; Poca. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Kętra.; Sieb. IV. 14; Riet.; Bork.; Żern.*

RADONISKI II cz. Róże. — W polu czerwonym — między dwiema różami czterolistnymi u Niesieckiego a pięciolistnymi u Kojalowicza—pas lewo-ukośny srebrny. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Herb Radoniskich (przez pomyłkę Radomskich u Okolskiego i Kojalowicza), na Szląsku i Litwie w XVI stuleciu osiadłych. *Papr.; Okol.; Koj 266; Bork.*

RADONISKI III, Radomski. — W polu złotym—między dwiema pięciolistnymi różami czerwonymi — pas lewo-ukośny czerwony. Nad hełmem w koronie — między dwiema złotymi trąbami — róża pięciolistna czerwona. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADONISKI IV. — W polu błękitnym — między dwiema różami srebrnymi — pas prawoukośny srebrny. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Odmiana z Chrząńskiego. *Chrząński Tabl. I.*

RADOŃSKI cz. Łada odm. — W polu czerwonym między strzałą zełęczem na dół i obcęgami — podkowa z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem w koronie — pół lwa z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca staremu rodowi Radońskich obecnie w poznańskim, których Paprocki w warszawskim wymienia. Odmiana powstała prawdopodobnie ze złego zrozumienia rysunku przez heraldyków niemieckich. *Papr.; Nies.; Sieb. III. 2. 368; Bork.; Żern.*

RADOSZEWSKI Baron cz. Oksza odm. — W polu czerwonym — srebrna oksza. Nad koroną baronowską o siedmiu perłach—między dwoma skrzydłami — oksza prawoukośna. Godło: NOLI ME TANGERE. Odmiana przysługująca Radoszewskim przydomku Boksza, w wieluńskim w XV stuleciu osiadłych — jednego pochodzenia z Siemikowskimi: jedni i drudzy wywodzą się od Werszowców czeskich; jedna gałąź w osobie Ignacego-Józefa-Aleksandra, byłego radcy stanu Królestwa Polskiego, burgrabiego zamku książęcego w Gotha w księstwie kobursko-gotajskim, w r. 1835 według Żernickiego, a 4 Lutego 1870 według Rietstapa i Borkowskiego otrzymała tytuł baronowski. Wylegitymowani w Królestwie Polskim w r. 1824. *Papr.; Kos.; Kravč.; Wiel.; Riet.; Żychl.; Bork., Gen. 720; Żern.*

RADOSZYŃSKI. — W polu czerwonym — dwa słupy prostopadłe, belką poprzeczną z krzyżem na wierzchu złączone, u dołu zaś prawy ukośnie do góry załamany, lewy przekrzyżowany. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Herb Radoszyńskich z Wołynia, o któ-

rych metryki wołyńskie wspominają pod rokiem 1528. z których gałęź na Litwie w XVII stuleciu osiadła w Łidzkiem. *Kołat. 249; Nies.; Bork.; Żern.; Dar. tabl. I. 4; Piek. O dyn. poch. szl. pol.*

RADOSZYŃSKI II. — Na tarczy — dwa słupy u dołu przekrzyżowane, u góry zaś złączone belką poprzeczną na której krzyż stoi. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana według Krzyżanowskiego nieostosownie przezwana Radoszyńskim gdyż niewiadomo komu przysługiwała, wymienia ją Okolski w swoim dziele *Orbis polonus* tom III 356, jako herb z Polonnego. *Okol.; Nies.; Dar. tabl. I. 5; Piek. O dyn. poch. str. 244 tabl. IX.*

RADWAN I, Wierzbowa, Kaja, Wierzbowczyk. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym złota chorągiew kościelna o trzech połach z frendzlą i z krzyżem złotym na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Jeden ze starszych herbów polskich; pierwsza znana zapiska sądowa o nim pochodzi z roku 1409, opisany jako szubienica z krzyżem, a zawołanie jest Kaja, lecz w tymże roku pojawia się zawołanie Radwan, które tamto zawołanie zwolna zastępuje. W roku 1462 zjawia się po raz pierwszy proklamacya Wierzbowa, a w r. 1583 Wierzbowczyk. Pieczęć średniowieczna z tym herbem znana tylko jedna: Piotra Czcirowskiego, podsędka ziemskiego krakowskiego z 1443. Herbarz arsenalski podaje czerwone pole. Klejnot średniowieczny nie znany. *Dług.; Papr.; Nies.; Potk. Ulan.; Helc.: Mał.; Piek., Heraldyka 257, 316, 318, 326, 332, 334, 344, 348, 401, 403, 417.*

RADWAN II. — W polu czerwonym na drzewcu poprzecznym — chorągiew złota kościelna o trzech połach z frendzlą i z krzyżem srebrnym na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: czerwone między złotymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADWAN III. — W polu czerwonym na drzewcu poprzecznym — chorągiew złota kościelna o trzech połach z frendzlą, i krzyżem srebrnym między dwiema takież obrączkami stojącym. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADWAN IV. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym — chorągiew złota kościelna o trzech połach z frendzlą i z obrączką złotą na wierzchu. Nad hełmem w koronie — ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzednich z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADWAN V. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym — chorągiew kościelna o trzech połach z półstrzałkiem na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Paszkiewiczom i Sołokajom na Litwie — jakkolwiek Dr. Piekosiński w dziele swoim „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej“ na str. 244 odróżnia herb Paszkiewiczów i nad drzewcem chorągwi kładzie półstrzałek bez lewego żeleźca. W herbarzu Kojałowicza okazuje się że Paszkiewiczom służy ten sam herb co i Sołokajom. *Kołat. 257; Nies.; Piek.*

RADWAN VI. — W polu czerwonym — belka poprzeczna z krzyżem na wierzchu na trzech jakby słupach prostopadłych spoczywająca, i do nich gwoździami przybita. Odmiana według herbarza arsenalskiego z przed r. 1530, w Paryżu znajdującego się. *Z oryginału praezysował Juliusa hr. Ostrowski.*

RADWAN VII. — Na tarczy belka poprzeczna z krzyżem na wierzchu na trzech słupach spoczywająca. Odmiana według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 257.*

RADWAN VIII. — W polu barwy niewiadomej na drzewcu poprzecznym — chorągiew kościelna o trzech połach złota z frendzlą, i półksiężycem na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca niektórym rodzinom tatarskim między innymi Ajdarowiczom, Tabusiewiczom, Kryczyńskim. Dyplom Kryczyńskich z r. 1844. *Her. Kr. Pol.; napiski WP. Działulewicz.*

RADYŃSKI cz. Poraj odm. — W polu błękitnym — róża zielona. Labry. Z pieczęci Józefata dziedzica Barbarówki z r. 1786. Rodzina ta istnieje na Wołyniu, od r. 1540 znana, prawdopodobnie gałęź Radzińskich albo Radzyńskich w województwie krakowskim w XVII stuleciu osiadłych, wylegitymowanych w Królestwie Polskim. *Sp. sal. łol.; K. osn.: Żern.; Dział.*

RADZIC I. — W polu czerwonym — między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami — kotwica. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb i ród bardzo stary. *Koj.; Nies.; Sieb. IV. .; Kur.; Bork.; Żern.*

RADZIC II. — W polu czerwonym — kotwica z gwiazdą sześciopromienną z lewej strony u góry. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Kmici-com na Litwie, w orszańskim w XVII stuleciu osiadłym. *Koj. 259; Nies.; Bork.; Żern.*

RADZIEJOWSKI cz. Półkozic odm. — W polu srebrnym — bawola głowa. Nad hełmem w koronie — pół kozła rogatego. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Radziejowskim w poznańskim. *Sieb. III. 82. 36; Żern.*

RADZIŁOWSKI. — W polu błękitnym — między trzema pięciolistnymi srebrnymi różami: dwie i jedna, na drzewcu poprzecznym — chorągiew kościelna złota o trzech połach z krzyżem złotym na wierzchu. Nad koroną szlachecką między dwoma złotymi krzyżami kawalerskimi trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją (non praeciso scartabellatu) Krzysztofowi Radziłowskiemu z rodziny mieszczan kamienieckich na Podolu, sekretarzowi J. K. M., przez Stanisława-Augusta, króla polskiego r. 1768, potwierdzony 21 Lipca r. 1769, oblatowany 25 Sierpnia r. 1770. *Vol. Leg. VII. 892; Kanc. ks. 42. 88; M. kor. ks. 263 f. 221; Nies., prap.: Małach.; Bork.; Żern.; sapiski WP. Jackowskiego.*

RADZIMIŃSKI. — W polu czerwonym — nad trójpagórkiem — ręka zbrojna ze strzałą prawo-ukośną żelźcem do góry trzymaną. Nad hełmem labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący Radzińskim, w Prusiech wschodnich w XVI stuleciu osiadłym; Ledebur mylnie tych do Lubicza przypisał — aczkolwiek są Radzińscy h. Lubicz. *Riet.; Sieb. III. 2. 369; Kętra.; Żern.*

RADZISKI. — Na tarczy czterodzielnej bezbarwnej w połach I i IV — sześciopromienna gwiazda, w II i III — głowa murzyńska z przepaską. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Herb przysługujący Radzińskim, na początku XIX wieku w Prusiech osiadłym. *Sieb. III. 2. 369; Żern.*

RADZISŁAW. — Na tarczy ściętej, od góry dwudzielnej, w polu prawym srebrnym — pszczoła, w lewym — na łodydze kwiat z liśćmi, w polu dolnym błękitnym — ptak jakby bocian. Nad hełmem w koronie — na trzech piórach strusich gwiazda. Nadany Janowi Chrzycielowi Stummerowi po r. 1836. *Sp. sal. pol.: nagrobek J. Stummera na Powąskach, Chrański Album 560; Bork. prap. 57; Żern.*

RADZIWIŁŁ Książę I^a. Radziwiłłowicz cz. Trąby odm. — W polu złotem — na piersiach orła czarnego ukoronowanego z dziobem i pazurami błękitnymi — tarcza mniejsza na której w polu błękitnym — trzy trąby czerwone w złoto oprawne munsztukami w środku stykające się: dwie i jedna. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół lwa złotego ukoronowanego w lewo, w drugim — pół orła czarnego ukoronowanego, w trzecim — pół gryfa czarnego ukoronowanego. Odmiana nadana z tytułem książęcym na Goniądzu i Medelach Mikołajowi Radziwiłłowi przez Maksymiliana cesarza rzymskiego w r. 1515. — Kładąc na bok bajeczne pochodzenie tego rodu od książąt lub kniaziów litewskich, pewnem jest tylko, że Radziwiłł albo Radiwill było imieniem jednego z synów Ostyka albo Ościka (według Kojalowicza Bonieckiego i Wolffa. Niesiecki idąc za Bielskim mylnie podaje Wojszunda za protoplastę rodu. Kojalowicz na str. 195 też prostuje mniemanie aby Radziwiłł przyjął herb Sulimę, który następnie jego potomkowie mieli zmienić. Na sejmie horodelskim przyjął Sulimę Rodwił syn Wojszunda, a Radziwiłł Ostytowicz przyjął herb Trąby od Jordanów z Zakliczyna. Wnuk Radziwiłła, który imię swoje jako nazwisko przekazał potomstwu Mikołaj Mikołajewicz Radziwiłłowicz (jak pisze Niesiecki VIII 42) otrzymał tytuł książęcy z odmianą herbu wyżej przytoczoną. Linia ta zgasła na synach Mikołaja, zeszłych bezpotomnie. *Dług.; Biel.; Miecz.; Krom.; Papr.: Nies.; Małach.; Jabł.; Not.; Kos.; Kottubaj; Żychl. IV, i V; Wolff; Don.; Sieb.; IV. 63; Riet.; Bork.; Żern.; Alman. de Gotha.*

RADZIWIŁŁ Książę I^b. — W polu złotem — na piersiach orla czarnego ukoronowanego z dziobem i pazurami błękitnymi — tarcza mniejsza na której w polu błękitnym — trzy trąby czerwone w złoto oprawne munsztukami w środku stykające się: dwie i jedna. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół gryfa czarnego ukoronowanego w lewo, w drugim — pół orla czarnego ukoronowanego, w trzecim — pół lwa złotego ukoronowanego w prawo. Według Kojatowicza. *Koj.*

RADZIWIŁŁ II Książę, — W polu złotem na piersiach orla czarnego ukoronowanego — tarcza czterodzielna; w polu I błękitnym — trzy trąby czarne w złoto oprawne — munsztukami w środku stykające się: dwie i jedna (*Trąby* — herb ojczysty) w II czerwonym — podkowa srebrna barkiem do góry (*Podkowa* — matki Kiszczanki); w III czerwonym — dwie ryby srebrne, łbami do góry, barkami do siebie (*Wadwica* — babki macierzystej Monwidówny); w IV błękitnym — między rogami złotego półksiężyc — także sześciopromienna gwiazda (*Leliwa* — babki ojca Naruszewiczówny). Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane, w pierwszym — pół lwa złotego ukoronowanego w lewo, w środkowym — pół orla czarnego ukoronowanego w prawo, w trzecim pół gryfa złotego ukoronowanego w prawo. Labry przy pierwszym błękitnym, przy środkowym czarne — podbite złotem. Wszystko pokryte płaszczem książęcym i mitrą. Godło: BÓG NAM RADZI. Odmiana przysługująca dwóm liniom Radziwiłłów, pochodzącym od braci bezpotomnie zeszczonego Mikołaja Mikołajewicza Radziwiłła. Mianowicie Ferdynand, cesarz rzymski, wznowił tytuł dla Mikołaja Jurjewicza na Olyce i Nieświeżu i dla Mikołaja Janowicza na Birzach i Dubinkach — w Augsburgu 10 Grudnia r. 1547. Wymienieni dwaj Mikołajowie byli rodzonemi synowcami pierwszego księcia Radziwiłła, braćmi między sobą stryjeczniemi. Tytuł ten przez panów litewskich w r. 1549 przyznany został, na unii lubelskiej w r. 1569, przez panów polskich też przyznany. Różne gałęzie osiadły w Prusiech, Galicyi i na Wołyniu. W Rosyi tytuł potwierdzony w r. 1845 dla niektórych członków rodziny. *Nies.; Sieb. I. 3. III 289. IV 14. 63; Niep. 72, 73; Bon.; Wolff.: Rork; Żern.*

RADZIWIŁŁ III Książę. — W polu złotem — orzeł czarny na piersiach którego mała tarcza, na której w polu błękitnym — trzy czarne trąby w złoto oprawne: dwie i jedna, w środku zetknięte munsztukami. Nad tarczą mitra. Tarczę podtrzymują: lew złoty z prawej, gryf srebrny z lewej. Odmiana przysługująca Jerzemu Bogusławowi, wielkorządcy Prus. *Sieb. I. 3. III. 290.*

RADZIWIŁŁ IV Książę. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I złotem — orzeł czarny, na piersiach którego na małej tarczy — trzy trąby czarne (*Radziwiłł*); w II srebrnym — orzeł czerwony, na piersiach którego na małej tarczy w polu błękitnym — berło złote (*Brandenburgski*); w III czerwonym — nad półksiężycem srebrnym z gwiazdą pięciopromienną złotą w środku, drugi półksiężyc, na którego barku półstrzałek (*Ostrogski*); w IV złotem — na czterech pasach czarnych poprzecznych: pas zielony prawo-ukośny, w listki z perłami w środku u góry zakończony (*Saski*); w V czerwonym — na siwym koniu jeździec zbrojny z mieczem w prawej z tarczą o krzyżu złotym podwójnym w polu błękitnym w lewej ręce. Napis litewski. Nad tarczą mitra książęca. Odmiana przysługująca Bogusławowi, synowi Janusza II i Jerzemu Józefowi r. 1689, ożenionemu z Maryą Eleonorą Anhalt-Dessau. *Sieb. I. 3. III 290.*

RADZIWIŁŁ V Książę. — Na tarczy pięciodzielnej, w polu I i IV złotych — orzeł czarny, na którego piersiach na małej tarczy w polu błękitnym — trzy trąby czarne, (*Radziwiłł*), w II i III polach czerwonych — na koniu siwym jeździec zbrojny z mieczem w prawej z tarczą o krzyżu podwójnym złotym w polu błękitnym w prawej ręce (*Pogoń litewska*); w V błękitnym — trzy trąby czarne w złoto oprawne (*Radziwiłł*). Odmiana przysługująca Ludwice Szarlocie, córce Bogusława, żonie ks. Brandeburskiego. *Sieb. I. 3. III. 292.*

RADZIWIŁŁ Książę VI. — W polu I i IV złotych — orzeł czarny, na którego piersiach na małej tarczy w polu błękitnym — trzy trąby, w II i III czerwonych — na siwym koniu jeździec zbrojny z mieczem w prawej ręce, a tarczą o podwójnym krzyżu w lewej. Nad tarczą — trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół lwa złotego ukoronowanego w lewo, w drugim — pół orla czarnego ukoronowanego, w trzecim — pół gryfa czarnego ukoronowanego. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca Januszowi na Birzach. † 1620 r. *Sieb. I. 3. III. 291.*

RADZIWIŁŁ Książę VII. — W polu I błękitnym — trzy czarne trąby w złoto oprawne, dwie i jedna, w II czerwonym — w środku koła utworzonego przez smoka zielonego przygryzającego własny ogon — półstrzałek srebrny żelźcem do góry u dołu zakończony wąsami, w III czerwonym — węża srebrna, w IV błękitnym — na barku srebrnej podkowy — krzyż kawalerski złoty. Nad tarczą kapelusz kardynalski. Odmiana przysługująca kardynałowi Jerzemu Radziwiłłowi. *Sieb. I. 3. III. 292.*

RADZIWIŁŁ VIII. — Na tarczy pięciodzielnej, w polu I złotym — orzeł dwugłowy czarny w II czerwonym — pas srebrny poprzeczny od góry zębaty, w III czerwonym — półstrzałek srebrny żelźcem do góry u dołu zakończony wąsami, w IV — trzy pasy srebrne naprzemian z trzema pasami czerwonymi prawo-ukośnymi, w V błękitnym — trzy trąby czerwone w złoto oprawne: dwie i jedna. Nad tarczą mitra. Według nieznannej pieczętki. *Sieb. I. 3. III. 292.*

RADZIWIŁŁ IX. — W polu złotym — na piersiach orła czarnego ukoronowanego — na mniejszej tarczy czterodzielnej, w polu I błękitnym — trzy trąby czarne w złoto oprawne: dwie i jedna, (*Radziwiłł*) w II — czerwonym — trzy wręby srebrne, ku dołowi coraz zmniejszające się, (*Korcsak*) w III czerwonym — półstrzałek srebrny żelźcem do góry u dołu wąsami zakończony (*Odrawąś*), w IV czerwonym — chusta srebrna związana końcami na dół (*Nalęcs*). Nad hełmem pół orła czarnego ukoronowanego. Labry. Odmiana przysługująca Albertowi - Stanisławowi ze starszej linii na Klecku, książąt na Olyce. *Sieb. I. 3. III. 293.*

RADZKI. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV — pas prawo-ukośny, w II i III na pagórku drzewo. Nad tarczą korona. Herb rodziny Radzkich z Prus pochodzącej. *Sieb. III. 2. 369; Żern.*

RAFALOWICZ. — W polu błękitnym — strzała żelźcem do góry bez lewego żelźca, w środku przekrzyżowana, u dołu lewo-ukośnie załamana. Nadany Janowi Rafałowiczowi 1791 r. Według dyplomu gub. Kowieńskiej 1800 r.

RAGOCKI, Ragucki, (*Ragutski*). — W polu barwy niewiadomej — między trzema sześciopromiennymi gwiazdami — podkowa ocelami na dół z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem trąbka myśliwska barkiem na dół munsztukiem w prawo, z dwiema strzałami w słup opierzeniem u góry od siebie. Labry. Herb rodziny Ragockich na Pomorzu i w Prusiech w XVII stuleciu osiadły: ch. *Sieb. VII. 3. 13; Kętra.; Żern.*

RAHOZA I cz. Szreniawa odm. — W polu czerwonym — rzeka srebrna czyli krzywizna w kształcie odwróconej litery **S** prawo-ukośnie leżąca z półstrzałkiem u góry. Nad hełmem w koronie — między dwoma rogami opatrzonemi w dzwonki — lew wprost siedzący. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie litewskiej Rahozów w XVI stuleciu na Ukrainie osiadłej *M. lit.; Kojat. 291; Nies.; Bon.; Bork.; Żern.*

RAHOZA II. — W polu czerwonym — pas czyli rzeka prawo-ukośna prosta z półstrzałkiem u góry. Nad hełmem w koronie — między dwoma rogami w dzwonki opatrzonemi po bokach — lew prosto siedzący. Labry. Odmiana według rysunku Kojalowicza. *Kojat. 491.*

RAKOCZY Książę. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I błękitnym — słońce złote, w II błękitnym — obok półksiężyca srebrnego rogami w prawo — pół orła czarnego, w III złotym — orzeł czarny z pałaszem w prawej szponie, w IV złotym — siedem wieżyczek czerwonych blankowanych z bramką: trzy, trzy i jedna u dołu, w V środkowym ściętem w polach czerwonym — w górnym — pół złotego koła barkiem do góry, w dolnym — trzy śnieżne góry srebrne. Nad tarczą korona książęca. Herb Jerzego, księcia siedmiogrodzkiego, któremu sejm r. 1654 czy 1656 przyznał indygenat i prawo szlacheckie w Polsce. Było to podczas wojen szwedzkich za króla Jana Kazimierza, prawdopodobnie sejm nie doszedł, zład i ślad nie pozostał w konstytucjach. *Sieb. I. 3. III. 326; Żern.*

RAKOWSKI, Rekowski. — W polu czerwonym — półksiężyc srebrny, barkiem na dół mieczem do góry przebity. Nad hełmem w koronie — rak czerwony w prawo zwrócony. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny w połowie XIX stulecia w poznańskim osiadłej. *Sieb. III. 2. 369; Żern.*

RAKWICZ, (Rakwitz), cz. Kamień młyński, Kuczaba. — W polu błękitnym — pod dwoma srebrnymi półksiężycami w słup barkami do siebie — trzeci półksiężyc rogami na dół. Nad hełmem w koronie w srebrnym pierścieniu — kula srebrna, objęta od góry czerwonym półksiężycem, na około niej ośm złotych listków. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny szlacheckiej w glogowskim w XIV stuleciu osiadłej. *Sieb. IV. 11. 33. i VI. 8. I. 61; Piek. Heraldyka 88, 89, 258; Żer.*

RAKWICZ II. — Na tarczy — pod dwoma półksiężycami w słup barkami do siebie, trzeci w słup rogami w prawo. Dawna odmiana według pieczęci z XIV stulecia. *Sieb. VI. 8. I. 61.*

RAKWICZ III. — Na tarczy pod dwoma półksiężycami rzędem rogami do góry — trzeci rogami na dół. Dawna odmiana poprzedniego według pieczęci z 1447 r. *Sieb. VI. 8. I. 61.*

RAMEL I. — W polu złotem nad murem czerwonym o trzech blankach — gwiazda srebrna. Nad hełmem w koronie — cztery pióra pawie, w szachownicy czerwone i białe. Labry. Herb starej rodziny pomorskiej już w XIII stuleciu znanej i możnej, której gałąź także w Inflantach osiadła. Niesiecki herb ten niedokładnie opisał. *Nies.; Sieb. VI. 9. Chroqński tabl. IX. Bork.; Żern.*

RAMEL II. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym — sześciopromienna gwiazda złota, w dolnym szachownica czarno srebrna. Nad hełmem i zawojem czarno-czerwono-złotym — trzy paleczki okrecone ukośnie w barwy czerwono-złotą i czarną — każda zakończona u góry trzema koguciami piórami: czerwonym, czarnym i złotem. Labry z prawej czerwone podbite złotem, z lewej czarne podbite srebrem. Odmiana z herbarza pomorskiego i pruskiego. *Sieb. III. 2. 369 i VI. 9. 46.*

RAMEL III. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — sześciopromienna gwiazda złota, w dolnym — szachownica czarno-srebrna. Nad hełmem — trzy czerwone płomienie. Labry od góry i dołu czerwone podbite srebrem, środkiem czarne podbite srebrem. Odmiana gałęzi Ramelów, osiadłych w Inflantach. *Sieb. III. 11. B. tekst. tabl. 103.*

RAMEL IV. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — siedmiopromienna gwiazda złota, w dolnym — szachownica czerwono-srebrna. Nad hełmem i zawojem czarno-czerwono-złotym — trzy palmowe pnie, zakończone trzema czarnymi piórami koguciami każdy. Labry z prawej czarne podbite srebrem, z lewej czerwone podbite złotem. Odmiana gałęzi Ramelów osiadłych w Inflantach. *Sieb. III. 103. 11. B.*

RAMEL V. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — pięciopromienna gwiazda złota; w dolnym — szachownica błękitno srebrna. Nad hełmem w koronie — trzy zwoje czerwono-srebrne stojące, w wachlarz ułożone. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana jeszcze inna przysługująca gałęzi Ramelów osiadłych w Inflantach. *Sieb. III. 103. 11. B.*

RAMER (de) Ramern. — W polu błękitnym — cztery gałązki oliwne tworzące krzyż równoramienny po brzegi tarczy. Herb rodziny francuskiej lub szwajcarskiej nobilitowanej w Polsce 1790. *Vol. Leg. IX. Konst. 213; Małach.; Polacz.; Riet.; Bork.; Żern.*

RAMPINELLIS Hrabia. — Na tarczy ściętej, w polu górnym czerwonym — w poprzek zielonego świerka dwa esy ukośnie skrzyżowane, w dolnym błękitnym — noga bosa w prawo, w kolanie zgięta. Nadany wraz z tytułem hrabiowskim Antoniuszowi de Rampinellis, patrycyuszowi Brykskiemu (*Brixienensis*) przez Stanisława Augusta, króla polskiego 15 Sierpnia 1770 r. *Kauc. ks. 41 f. 160; Chroqński album 213; Bork.; Żern.*

RAMULT I. — W polu czerwonym — pięć róż pięciolistnych: dwie, jedna i dwie. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Stary herb prawdopodobnie z Czech w XVI stuleciu przybyły. Według Paprockiego i Okolskiego herb ten miał być przywieziony z Francji przez jednego z pierwszych biskupów krakowskich, którego bracia rozplenając się, dali początek rodzinie Ramuldów na Wołyniu i Podolu. Zapiski sądowe o tym herbie milczą, również i Długosz nie zna go. Niesiecki podaje rysunek z różami czterolistnymi. *Nies.; Mat. I. 23.*

RAMULT II. — W polu czerwonym na pasie srebrnym prawo-ukośnym — pięć róż pięciolistnych czerwonych. Nad hełmem w koronie — róża pięciolistna czerwona, na łodydze z jedną parą listków zielonych po każdej stronie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Sycylijskim i Wiśnłowskim czy Wiszniewskim. *Nies.; Sieb. IV. 14. 28.*

RAP, Rapa. — Na tarczy ściętej, w polu górnym — jastrząb na jednej nodze stojący, z drugą podniesioną, w dolnym — pień leżący o czterech sękach: dwoma od góry, dwoma od dołu. Herb rodziny Rapów w krakowskim w końcu XVI stulecia osiadłych. Niesiecki podaje ich w dalszym ciągu wzmianki o Rabach herbu Kos. Podobny do tego jest herb Rapp w Bazylei, patrz Rietstap. *Nies. VIII 1 i 2; Bork.; Żern.*

RAPPA, Rappen I^a. — W polu czerwonym — trzy złote krokwie w kształcie odwróconej łacńskiej zgłoski **V** jedna nad drugą. Nad hełmem w koronie — trzy złote pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Herb starożytny pruskiej rodziny Rappen, z której gałąź w Kurlandii w XVII stuleciu osiadła a w przemyskim Rarogiewiczze z tegoż herbu legitymują się w r. 1782 Według źródeł niemieckich pochodzą z Tyrolu lub Turynii. Niesiecki niedokładny podał tego herbu rysunek, podaje go jednak poniżej dla wiadomości. *Vol. Leg. V. 56; Nies.; Sieb. IV. 14. 29 i III. 11; Pocz. szl. gal.; Fall.*

RAPPE I^b. — Na tarczy — trzy krokwie jedna pod drugą z coraz krótszemi ramionami, na jednym poziomie ściętymi. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana rysunkowa poprzedniego, według Niesieckiego, bez barw przez tego autora podana. *Nies. VIII. 92.*

RAPPE II. — W polu srebrnym — trzy czarne krokwie do góry kątem jedna nad drugą. Nad hełmem między dwoma skrzydłami prawem srebrnym lewem czarnym krokiew czarna jak na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana z herbarza pruskiego. *Sieb. VI. 4. 47.*

RAPPE III. — W polu srebrnym — trzy krokwie czarne kątem do góry jedna nad drugą. Nad hełmem — między dwoma skrzydłami srebrnymi — krokiew jak na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana kurlandzkiej gałęzi Rappów. *Sieb. III. 11. 152.*

RAPPE IV. — W polu srebrnym — krokiew czarna kątem do góry. Nad hełmem — między dwoma skrzydłami srebrnymi — taka sama krokiew. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana inna kurlandzkiej gałęzi Rappów. *Sieb. III. 11. 152.*

RAPOLD, (Rappold) cz. Lis odm. — W polu czarnym — strzała srebrna żeleźcem do góry u dołu bez opierzenia — w środku dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — lis siedzący. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Rapoldów polskiego pochodzenia na Szląsku w końcu XVIII stulecia osiadłej. W XVI stuleciu znajdowała się w Zurychu rodzina mieszczańska Rappolt z herbem podobnym do Lisa: strzała złota raz przekrzyżowana w polu czerwonym (patrz Siebmacher: Bürgerliches Wappenbuch. *Sieb. III. 2. 371 i VI. 8. III. 63; Żern.*

RAROG. — Na tarczy — trzy baszty z których boczna okrągła, środkowa kwadratowa z dwoma oknami. Nad hełmem w koronie — baszta z której wychodzi ręka zbrojna z włócznią. Labry. Nadany Walentemu Rarogowi za wielką odwagę przy dobywaniu Smoleńska przez Władysława IV, króla polskiego 20 marca 1635 r., przez sejm 1638 potwierdzony. *Vol. Leg. III. 974; M. Kor. 180 f. 457; Nies.; Bork.; Żern.*

RAROWSKI I^a. Ror, Rhor, Rohr. — W polu czerwonym — sześć cegiełek złotych w słup: jedna, dwie i trzy. Nad hełmem w koronie — między dwoma delfinami, łbami na dół do siebie, prawym złotym lewym czerwonym — kula czyli świat z przepaską złotą i krzyżem. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny szląskiej Rorów, z której gałąź osiadła w XVI stuleciu w ziemi wieluńskiej — otrzymawszy indygenat polski, poczęli zwać się Rarowski. *Okol.; Nies.; Riet.; Bork.; Żern.*

RAROWSKI I^b. — W polu srebrnym — sześć cegiełek czerwonych: trzy, dwie i jedna w szachownicę stykających się. Nad hełmem w koronie — między dwiema rybami srebrnymi ogonami do góry łbami na dół ku sobie — świat błękitny z przepaską złotą i krzyżem takimże. Labry. Odmiana powyższego na Szląsku. *Sieb. VI. 8. I. 64.*

RAROWSKI II. — W polu czerwonym — sześć cegiełek złotych w słup: trzy, dwie i jedna w szachownicę stykających się. Nad hełmem w koronie — między dwoma delfinami łbami do siebie na dół, prawym srebrnym lewym czerwonym — krzyż równoramienny złoty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana szlązka tego herbu. *Sieb. VI. 8. I. 64.*

RAROWSKI III. — W polu srebrnym — sześć cegiełek czerwonych trzy, dwie i jedna w słup, w szachownicę stykających się. Nad hełmem w koronie — między dwoma delfinami srebrnymi łbami na dół do siebie — czerwony krzyż złoty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego na Szląsku *Sieb. VI. 8. I. 64.*

RAROWSKI IV. — W polu srebrnym — sześć cegiełek czerwonych: trzy, dwie i jedna w słup i w szachownicę sięgającą brzegów tarczy ułożonych i stykających się. Nad hełmem w koronie — między dwoma delfinami łbami na dół do siebie, prawym czerwonym, lewym srebrnym — krzyż złoty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego na Szląsku. *Sieb. VI. 8. I. 64.*

RAROWSKI V. — W polu srebrnym — sześć cegiełek czerwonych: trzy, dwie i jedna w szachownicę stykających się. Nad hełmem w koronie — między dwiema rybami prawą czerwoną, lewą srebrną, w pałak zgiętymi głowami na dół i od siebie — krzyż złoty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższych na Szląsku. *Sieb. VI. 8. I. 64.*

RAROWSKI VI. — Na tarczy — sześć cegiełek: trzy, dwie i jedna w słup, w szachownicę ułożonych nie stykających się. Nad hełmem — dwa rogi. Labry. Odmiana z pieczęci na Szlązku. *Sieb. VI. 8. I. 64.*

RAROWSKI VII. — Na tarczy siedem cegiełek: trzy, trzy i jedna ale nie w szachownicę tylko wprost pod sobą, nie stykających się. Nad hełmem w koronie — między dwoma rogami — krzyż. Labry. Odmiana powyższych z pieczęci na Szlązku. *Sieb. VI. 8. I. 65.*

RAROWSKI VIII. — Na tarczy — szachownica z trzech rzędów czerwono-srebrnych. Nad hełmem w koronie — dwie ryby w słup, z prawej czerwona, z lewej srebrna, łbami na dół — ogonami zgiętymi stykające się. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzednich na Szlązku. *Sieb. VI. 8. I. 65.*

RAS I. Rajs, (*Rues*). — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawym czarnym — krzyż srebrny strefiasty (*tatsenkreuz, croix bretonnée*) ze słupem od góry trzy razy, od dołu pięć razy, a ramionami po trzy razy przekrzyżowanymi; w prawem zaś pasy prawo-ukośne: cztery srebrne i cztery czerwone naprzemian. Nad hełmem w koronie — dwa skrzydła barkami w prawo złożone, spodnie złote, wierzchnie czarne. Labry z prawej czarne podbite srebrem z lewej czerwone podbite srebrem. Herb rodziny de Raes przydomku Kolowrat, z Luksemburga jakoby przybyłej z Władysławem IV w XVIII stuleciu i na Litwie w mińskim osiadłej. *Nies.; Żychl.; Riet.; Bork.; Żern.*

RAS II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czarnem — krzyż srebrny lub złoty ze słupem od góry i od dołu po trzy razy przekrzyżowanym, a ramionami tylko po dwa razy; w prawem zaś cztery pasy prawo-ukośne srebrne i cztery czerwone naprzemian. Nad hełmem w koronie—dwa skrzydła złożone jedno na drugim barkami w prawo—spodnie złote, wierzchnie czerwone. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Przedwojewskich, która wylegitymowała się z tym herbem w Galicyi r. 1782 i 1803. *Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14. 28.*

RASTAWIECKI Baron, Rastowiecki cz. Sas odm. — W polu błękitnem — nad półksiężycem srebrnym barkiem na dół — strzała srebrna żeleźcem do góry między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad koroną baronowską o pięciu palkach i hełmem ukoronowanym—ogon pawi strzałą w lewo przeszyty. Labry błękitne — z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Odmiana przysługująca rodzinie Rastawieckich na Czerwonej Rusi w belzkiem. Andrzej Vicegerent grodzki brański, członek stanów galicyjskich w r. 1781 otrzymał tytuł baronowski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego; wylegitymowani w Królestwie Polskiem r. 1821. *Pocz. szl. gal.; sp. szl. pol.; Małach.; Her. Kr. Pol. II. 19; Kos.; Bork.; Żern.*

RASTAWIECKI Baron II. — W polu błękitnem — nad półksiężycem srebrnym barkiem na dół — strzała srebrna z czerwonym opierzeniem żeleźcem do góry między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad koroną baronowską francuską o pięciu perłach i hełmem ukoronowanym — ogon pawi przeszyty w lewo strzałą o czerwonym opierzeniu. Labry błękitne, z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Odmiana z herbarza wydanego przez Heroldyę Królestwa Polskiego i z rękopisu Chrzęńskiego. *Her. Kr. Pol. II. 19; Chrzęński Album 126.*

RATULD, Ratold. — W polu czerwonym—w środku półpierścienia złotego barkiem na dół — krzyż. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Herb ten do starszych należy, chociaż zapiski średniowieczne milczą o nim i Długosz go nie opisuje. Zgadza się jednak autorowie w przyznaniu mu dawności. Zachowała się pieczęć Ratolda ze Skrzydziej z r. 1438 w muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie, oraz Wacława z Jodłownika, wójta dziedzicznego ciężskowickiego, a sędziego grodzkiego bieckiego z r. 1521 w archiwum Nowego Sącza. *Pap.; Okol.; Nies.; Piek. Heraldyka 418 N. 660.*

RAU Gutowski, (*Rhau*) cz. Kotwica i Grono. — W polu srebrnym — kotwica czarna uchem do góry lewo-ukośnie na krzyż z gałązką winną której liść zielony po nad słupem a grono błękitne pod słupem kotwicy. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Herb ten otrzymał wraz z nazwiskiem Karol Juliusz Cezar Rhau na Romotten w Prusach Zachodnich, przy adoptacji przez Rektora Gutowskiego 14 Listopada 1839 r. i przypuszczeniu do szlachectwa pruskiego. *Sieb. III. 2. 378; Bork. prap.; Żern.*

RAUTEN Baron, Rautten, (*Rauthen*). — Na tarczy ściętej, w polu górnem błękitnem — trzy strzały złote żeleźcem w górę prawo-ukośnie; w dolnem zaś srebrnym — dwie zielone palmowe gałązki knowiem na dół razem tworzące wieniec. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane. Nad pierwszym—trzy strzały złote żeleźcami do góry w gwiazdę ułożone, nad drugim — wieniec palmowy jak na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny starej finlandzkiej, z której Mikołaj Filip zostawał w służbie polskiej, do godności podskarbiego i posła w Wiedniu, przez Jana Kazimierza, króla polskiego podniesiony, otrzymał tytuł baronowski w Niemczech 14 Lipca 1657. *Sieb. VI. 8. tekst 85, tabl. 62; Żern.*

RAUTENBERG-KLIŃSKI, Rotenberg cz. Junosza odm. — W polu zielonem — baran srebrny do połowy ostrzyżony. Nad hełmem w koronie—pół takiegoż barana. Odmiana przysługująca Rautenbergom-Klińskim w Prusiech zachodnich w XVII stuleciu osiadłym. *Nies.; Sieb. III. 2. 372; Małach.; Bork.; Żern.*

RAUTER, Rautter. — W polu czerwonym — belka prawo-ukośna srebrna o trzech blankach. Nad hełmem w koronie na skrzydle czerwonym — także belka. Herb rodziny Rauter w Prusiech osiadłej, z której Ludwik, najwyższy konsyliarz-regens Królestwa Pruskiego — pierwszy (pisze Niesiecki) podpisał dekreta komisji królewskiej r. 1609 *Nies.; Sieb. IV. 4. 49; Kneschke; Żern.*

RAWA I^a, Rawicz, Panna na niedźwiedziu, Ursyn.—W polu złotem na niedźwiedziu czarnym bieżącym, z prawą nogą do biegu podniesioną—panna ukoronowana, rozczesana, w czerwonej sukni siedząca z rękoma do góry podniesionymi. Nad hełmem w koronie między jeleniami rogami — pół niedźwiedzia, w prawej łapie trzymającego różę, lewą zaś łapę nieco zgiętą i spuszczoną mającego. Labry czerwone podbite złotem. Jeden z najstarszych herbów polskich, przystępujący od XIV wieku potomkom Werszowców, możnowładców czeskich, których wojny domowe zmusiły w XII stuleciu do opuszczenia pierwotnej ojczyzny i schronienia się do Polski za Bolesława Krzywoustego. Tutaj osiadłszy nad rzeką Rawą, piastowali godność wojewodów ziemi rawskiej; potomkowie ich rozrodzili się w mnogie rodziny, które dały potem licznych biskupów, wojewodów, kasztelanów i innych dygnitarzy świeckich i duchownych. Z początku Rawici używali godła, znanego z dwóch pieczęci Warsza, kasztelana krakowskiego, na dokumentach z XIII stulecia przechowanych w archiwum cystersów w Mogile pod Krakowem; takowe podajemy niżej. Następnie w XIV stuleciu Rawici ułożyli sobie herb na sposób zachodnio-europejski, przedstawiający królową na niedźwiedziu, i związany z legendą opisaną przez różnych heraldyków, lecz najobszerniej przez Duńczewskiego str. 483. Herb ten rozmaite przybierał formy, które również poniżej podajemy, zawdzięczając odlewy z pieczęci i rysunki Dr. Piekosińskiego. Herbarz arsenalski z 1530 podaje zawołanie *Rawca*, w roli marszałkowskiej z r. 1461 dziewica bez korony przed niedźwiedziem stol. Zapisek sądowych średniowiecznych tegoż herbu dotyczących jest niewiele, najstarsza z r. 1413; stałe w nich zawołanie *Rawca* zmienia się dopiero w XVI stuleciu kilkakrotnie na *Rawicz*. Najstarsza jest pieczęć Jana Grota, biskupa krakowskiego z r. 1334, w archiwum Cystersów w Mogile, dalej Comesa Jakóba, syna Grota, sędziego ziemskiego sandomierskiego z r. 1353, w muzeum ks. Czartoryskich; Krystyna z Ostrowa, ochmistrza królowej Jadwigi z r. 1387, w aktach grodzkich i ziemskich; Marcina Kosińskiego, wojewody lwowskiego z r. 1394, tamże; Krystyna z Ostrowa, kasztelana krakowskiego z r. 1419, w muzeum ks. Czartoryskich; Grota z Jankowa, kasztelana małopolskiego z 1419, tamże; Wojciecha Michowskiego, kasztelana zawichojskiego z r. 1451, w gabinecie archiwum uniwersytetu krakowskiego; Mikołaja, biskupa kamienieckiego z r. 1455, w aktach grodzkich ziemskich V N. 139; Grota z Ostrowa, podkomorzego lubelskiego z r. 1468 w kodeksie dyplomatycznym mazowieckim. N. 218, 219. Z nich tylko pieczęć Wojciecha Michowskiego ma nad tarczą hełm z labrami a nad hełmem klejnot: dwa rogi jelenie a pomiędzy nimi jakby popiersie panny bez rąk. Są jeszcze pieczęcie Warsza z Ostrowa, kasztelana zawichoskiego z r. 1438, w muzeum ks. Czartoryskich; Jana Ożarowskiego, kanonika sandomierskiego z r. 1554 w archiwum uniwersytetu krakowskiego; Piotra Dębińskiego z Piotrkowic, sędziego ziemskiego krakowskiego z 1559 r., tamże; Jakóba Dembińskiego, podśędka ziemskiego krakowskiego z r. 1570, w archiwum ks. Cystersów w Mogile; Feliksa Czerskiego, sędziego surogata ziemi krakowskiej w r. 1575 a następnie sędziego tejże ziemi z r. 1583 tamże. *Dług.*; *Miech.*; *Paprz.*; *Biel.*; *Krom.*; *Okol.*; *Duńca.*; *Nies.*; *Mał.*; *Ulan.*; *Piek.* *Heraldyka* 15, 19, 137, 138, 274, 268, 415, 428.

RAWA I^b i I^c.—Na tarczy koło z krzyżem, którego ramiona po za kołem przekrzyżowane. Znak używany przez Werszowców Rawiczów w XIII stuleciu przed przyjęciem Panny na niedźwiedziu. Według pieczęci komesa Warsza, kasztelana krakowskiego z r. 1278 przechowywanej w archiwum Cystersów w Mogile pod Krakowem. *Piek.*, *Heraldyka* 139.

RAWA I^d. — Królowna stojąca z niedźwiedziem, który ją przednimi łapami obejmuje. Według zwornika wiślickiego z XIV stulecia. *Z kopii rysunkowej udzielonej przez Dr. Piekosińskiego.*

RAWA I^e. — Odmiana według pieczęci Jana Grota, biskupa z r. 1334. *Z odlewu udzielonego przez Dr. Piekosińskiego.*

RAWA I^f. — Na tarczy królowna stojąca z niedźwiedziem, który ją lewą łapą obejmuje. Według zwornika katedry na Wawelu z XIV stulecia. *Z odlewu wykonanego w Krakowie staraniem Aleksandra hr. Ostrojskiego z Korczewa.*

RAWA I^g. — Panna przed niedźwiedziem z podniesionymi rękoma stojąca. Według pieczęci Jakóba, syna Grota, sędziego ziemskiego sandomierskiego z r. 1353 na dokumencie przechowywanym w muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. *Piek.*, *Heraldyka* 138.

RAWA I^h. — Panna na niedźwiedziu. Odmiana według pieczęci Marcina, biskupa. *Z odlewu udzielonego przez Dr. Piekosińskiego.*

RAWA Iⁱ. — Panna na niedźwiedziu. Według pieczęci, Krzczona (*Krystyna*) z r. 1410. *Z odlewu udzielonego przez Dr. Piekosińskiego.*

RAWA II. — Na tarczy panna z podniesionymi rękoma na niedźwiedziu w lewo zwróconym siedząca. Według pieczęci Krystyna z Ostrowa, kasztelana krakowskiego z r. 1419 przechowywanej w muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. *Piek. Heraldyka 138.*

RAWA I^k. — Na tarczy panna z trzema krzyżkami nad głową i rękoma podniesionymi na niedźwiedziu w lewo zwróconym siedząca. Według pieczęci Grota z Jankowic, kasztelana małegojskiego z r. 1419, przechowywanej w muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. *Piek. Heraldyka. 138.*

RAWA II^l. — Na tarczy panna z podniesionymi rękoma na niedźwiedziu w prawo zwróconym siedząca, nad hełmem między rogami jeleniami jakby postać ludzka. Labry. Według pieczęci Wojciecha Michowskiego, kasztelana zawichoskiego z r. 1451, przechowywanej w gabinecie archeologicznym uniwersytetu krakowskiego. *Piek., Heraldyka 138.*

RAWA I^m. — W polu złotem — panna z rozpuszczonymi włosami w czerwonej powłóczyściej sukni stojąca z niedźwiedziem czarnym za sobą. Odmiana ta z roli marszałkowskiej Jana z Brzezia Lanckorońskiego z r. 1461 nosi napis: „le S. de Placotinu“, który prawdopodobnie innego znaczenia niema tylko Pan Płaskot. Płaskotowie w radomskim byli Rawitami *Lorédan Larchey, Armorial du XV^s; Piek., Heraldyka 138, 368.*

RAWA Iⁿ. — W polu złotem królowa z rękoma podniesionymi czerwono ubrana na niedźwiedziu czarnym siedząca. Z herbarza arsenalskiego z 1530. *Według oryginału przesyłanemu w Paryżu.*

RAWA I^o. — Na tarczy panna na niedźwiedziu. Nad hełmem w koronie między dwiema chorągwiemi pół niedźwiedzia. W otoku: FOELIX CZERSKI SURRO-JUDEX TERRAE CRACO
Pieczęć z XVI wieku. *Z od'otow udzielenego przez Dr. Piekosińskiego*

RAWA I^p. — Na tarczy królowa na niedźwiedziu. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.*

RAWA II^a. — W polu srebrnym — w złotej doniczce — trzy róże czerwone z listkami lub bez. Nad hełmem w koronie — także doniczka z różami. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny szlacheckiej Tłukow v. Toschonovitz w XVII stuleciu w cieszyńskim osiadłej, z której Michał otrzymał 20 kwietnia 1673 indygenat polski — z tym herbem Wysocy wylegitymowani w Galicyi: w r. 1732. *Pocz. szl. gal.; Sieb. III, 372 i IV. 14. 29, VI. 4. 49; Żern.*

RAWA II^b. — W polu błękitnym — w fasce drewnianej — dziewięć lili na łodygach z liśćmi. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: czerwone, błękitne i złote. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 459; IV. 11. 50.*

RAY. — Na tarczy — między rogami półksiężyc słupek u góry w rodzaju trójzęba zakończony pod widłami którego bezpośrednio krokiewki razem jakby literę **W** tworzące, nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Z pieczęci Wasyla Raya, namiestnika kijowskiego, 1572 r. *Bołsunowski, zessyt I N 7.*

RAZUMOWSKI. — Na tarczy dwudzielnej — na polach prawym złotem, lewym czarnym — dwugłowy orzeł czarny i złoty naprzemian pół, z tarczą na piersiach, na której w polu błękitnym — pancerz srebrny wprost, dwoma strzałami w poprzek, górną żelazcem w prawo, dolną żelazcem w lewo, przeszyty. Nad koroną hrabiowską i hełmem z taką koroną — na dwóch strzałach żelazcem do góry ukośnie skrzyżowanych — sztandar błękitny z frędzlą złotą w prawo z pancerzem przeszytym strzałami jak na tarczy. Labry z prawej czerwone i czarne podbite złotem, z lewej błękitne podbite srebrem. Tarczę podtrzymują Scyt i Polak. Godło: **FAMAM EXTENDERE FACTIS.** Herb rodziny polskiej pochodzącej od Rożyńskich — hrabiowie świętego państwa rzymskiego w r. 1744, potwierdzeni w tymże roku w Rosyi, w Austrii zaś r. 1811. *Obsaca. Gerb. I 21; Bork.; Żern.*

RDULTOWSKI cz. Drogosław albo Ogończyk odm. — W polu czerwonym — nad barkiem półpiersiennia srebrnego półstrzałek żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie — z muru blankowanego ramię zbrojne, zgięte w łokciu z mieczem w ręce. Labry. Odmiana przysługująca Rdultowskiem z łączyckiego z Radzikowa i Rdultowa, na Litwie w XVII stuleciu osiadłym. *Kołat. 45: Nies.; Bork.*

REBER, (*Roerber*). — W polu srebrnym — z lewego górnego kąta tarczy ramię zbrojne błękitne, w łokciu zgięte z kluczem złotym zębami do góry w prawo w dłoń. Nad hełmem w koronie dwoje ramion zbrojnych, w łokciach zgiętych, trzymających w rękach zbliżone do siebie dwa złote klucze, zębami do góry od siebie odwrócone. Labry błękitne podbite srebrem. Herb przysługujący Roerberom, rodzinie patrycyuszów toruńskich, prawdopodobnie ze Szlązka pochodzącej. w XVIII stuleciu wygasłych. *Sieb. VI. 4 52 Żern.*

REBERN, (*Roeberrn*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — orzeł biały, w lewym zaś błękitnym — trzy róże pięciolistne srebrne: dwie i jedna. Hełm z labrami. Herb rodziny patrycyuszowskiej elbląskiej w XV stuleciu. *Sieb. VI. 4. tekst 70; Żern.*

REBINDER I, (*Rehbinder*). — W polu złotem — trzy węże błękitne, ukoronowane rzędem. Nad hełmem w koronie — między dwoma skrzydłami prawem złotem, lewym błękitnym — zwierciadło błękitne w złoto oprawne, którego rękojeść oplatają dwa węże błękitne ukoronowane razem splecione. Labry błękitne złotem podbite. Herb rodziny Rehbinder w XV wieku w Kurlandii i Infantach osiadłej, z prowincyj nadreńskich pochodzącej; jedna gałąź otrzymała w XVII wieku tytuł baronowski szwedzki, w XVIII wieku tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego i tytuł hrabiowski finlandzki w Rosyi roku 1826. *Sieb. III. 11. tekst 96 tabl. 153; V. Leg. VII 799 i VIII 294; Nies. prapp.; Matach.; Bork.; Żern.*

REBINDER II. — W polu srebrnym trzy trójki arabskie czarne, każda ukoronowana. Nad hełmem w zawoju czarno złotem-srebrnym — pomiędzy dwoma skrzydłami złotem i srebrnym i między dwiema trójkami do siebie zwróconymi — miecz w słup rękojeścią na dół z głową trupa na końcu wbitą. Labry czarne złotem i srebrem podbite. Odmiana poprzedniego z nagrobka w Oesel. *Sieb. III, 11, 153.*

REBINDER III. — W polu złotem — trzy węże czarne, ukoronowane rzędem w słup. Nad hełmem między dwoma złotymi skrzydłami — trzy węże jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem. Odmiana poprzednich w Pruszech wschodnich. *Sieb. III, 2 374.*

REDEMİN, Redomin. — Na tarczy — koniec od włóczni turniejowej albo też roch szachowy. Nad tarczą hełm i labry. Herb rodziny Redeminów w Prusach zachodnich w XIV stuleciu osiadłej. Jest to niewątpliwie herb Roch, którym pieczętował się znany z przywilejów. Iwo z Rudomina marszałek ks. dobrzyńskiego w drugiej połowie XIV stulecia. Pieczęć jego wisi na przywileju Władysława księcia opolskiego z r. 1392. *Raysca.; Muczk. II 791; Sieb. VI. 4 49; Żern.*

REDER I, (*Roeder*). — Na tarczy trójściennej — pole górne srebrne, średnie czerwone, dolne czarne. Nad hełmem — czapka szeroka od góry, w barwach jak na tarczy. Labry z prawej czerwone, z lewej czarne — srebrem podbite. Herb rodziny Röder niemieckiego pochodzenia, w Prusach w XV stuleciu osiadłej, — dzisiaj jeszcze na Szlązku *Sieb. VI. 4. 53 i VI. 8. II. 64; Kron tor.; Żern.*

REDER II cz. Lubicz odm. — W polu błękitnym — podkowa ocelami na dół, z krzyżem kawalerskim jednym na barku a drugim tuż pod nim na samej podkowie. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusia. Labry. Odmiana przysługująca Rederom, których Niesiecki wymienia w Malborgu i na Szlązku; w kościele NMP. w Gdańsku znajduje się płyta grobowa Dawida Redera z 1705 z herbem Lubicz wycyzajnym, tylko na hełmie zamiast piór jest krzyż kawalerski. *Nies. VI. 144 i Chrz. tabl. VII.*

REDERN I. — W polu srebrnym — na pasie czerwonym prawo-ukośnym — trzy gwiazdy sześciopromienne. Nad hełmem i zawoim czerwono-srebrnym — pół rycerza w zbroi

z chorągiewką czerwoną o trzech gwiazdach złotych nad głową i w każdym ręku. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej z Brandenburgii, z której Zygmunt indygenowany został w Polsce r. 1764. *Vol. Leg. VII. 797; Sieb. 4. VI. 49; Bork.; Żern.*

REDERN II. — W polu czerwonym na srebrnym pasie prawo-ukośnym — trzy złote kółka sześciopromienne od ostróg. Nad hełmem i zawojem czerwono-srebrnym — pół męża w zbroi z chorągiewką czerwoną, z pasem srebrnym i gwiazdą jak na tarczy po nad głową i w każdej ręce. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 374.*

REGAWSKI. — W polu złotem — nad falami srebrnymi mogiła czerwona z krzyżem czerwonym. Nad hełmem w koronie — pół złotego lwa z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Regawskich z przydomkiem Tetzlaff w Prusach na Kaszubach i Pomorzu. *Sieb. III., tekst. i tabl.; Kneschke; Żern.*

REGMAN, (Regemann). — W polu srebrnym — na zielonej murawie — jeleni. Nad hełmem w koronie — pół jelenia. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Regmanów w Prusach osiadłej — nobilitowanej w Polsce przez sejm w r. 1768. *Matach.; Sieb. III. . 374; Bork.; Żern.*

REJ, Hrabia, Rey cz. Oksza odm. — W polu czerwonym — oksza srebrna czy topór czyli żelaziec od halabardy na części drzewca brązowej osadzony. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — oksza w kształcie toporu, dolnym końcem wbita w koronę, rękojeścią prawo-ukośnie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny małopolskiej, wywodzącej się jak i Rawici od Werszowców czeskich — których część przed Okszą używać miała złotej Wierszy (przyrząd rybacki) jako godła herbowego. Do tej rodziny należał znakomity poeta polski Mikołaj Rey z Nagłowic w XVI stuleciu żyjący. Jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski galicyjski 29 Lipca 1806 z przydomkiem Werszowiec z Nagłowic, na co dyplom 1 Kwietnia 1808, inkolaty czeski z przyznaniem przydomku Wrschowetz-Sekerka — 10 Czerwca 1810, na co dyplom 20 Listopada 1810. Są na Szlaku austriackim hrabiowie Wrschowetz von Sekerka (herbu Bradacice czyli dwie Oksze ukośnie skrzyżowane, połączonego z Wierszą (p. *Sieb. III. 2. 36*), wywodzący się od Werszowców czeskich. Jednego z nich znałem — specjalnie oddawał się wynajdywaniu źródeł, sam tytułował się na biletach wizytowych: Quellen treffer. *Dług.: Papr.; Okol.; Nies.; Not.; Kos.; Żychl. XV; Pocz. sal. gal.; Sieb. IV. 14. 102; Bork.; Żern.*

REICHARD. — Na tarczy — bocian na jednej nodze stojący, w prawej łapie kamień trzymający. Nad hełmem dwa skrzydła barkiem w prawo. Labry. Herb rodziny osiadłej w Prusach w XVII stuleciu. Z niej Karol Abraham 1646 w polskim wojsku. *Sieb. VI. 4. 50; Żern.*

REICHENBACH I Hrabia, Reychenbach. — Na tarczy dziewięciodzielnej, w polu I i IX srebrnym — nad zielonym brzegiem przy którym leży z prawej pancierz prawo-ukośnie — pół męża w wodzie z mieczem w ręku, w II czerwonym — trąbka myśliwska złota wylotem w prawo, w III i VII błękitnym — kamień młyński z trzema młotkami: 2 i 1 (*mühlschlägeln*), w IV dwudzielnym — z prawej czerwonym z lewej srebrnym — dwie ryby głowami na dół: srebrna i czerwona naprzemian pół, w V środkowym z koroną baronowską dwudzielnym z prawej złotem — orzeł czarny dwugłowy, z lewej srebrnym — lew błękitny, w VI czerwonym — krzyż złoty, w VIII czerwonym — orzeł czarny ukoronowany z trójlistkiem srebrnym na obu skrzydłach, połączonym przez piersi. Nad tarczą cztery hełmy ukoronowane — w pierwszym pół męża zbrojnego z mieczem w prawej; z chorągwią czerwoną w lewej; w drugim — ramię nagie, w łokciu zgięte, z trąbą myśliwską złotą munsztukiem w lewo, w trzecim — między rybami srebrną a czerwoną łbami na dół — krzyż złoty, w czwartym — pół osiołka wspiętego. Labry po bokach błękitne, w środku czerwone — podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej Reichenbachów, z której gałąź otrzymała tytuł baronowski czeski 1611 hrabiowski czeski 1678, hrabiowie czescy 1730; dziedziczni członkowie izby panów pruskich 1854 z przydomkiem Goschütz — indygenowani w Polsce 1775. *Vol. Leg. VIII. 297; Sieb. II. 3. 3; Gritz. Hild.; Matach.; Bork.; Żern.*

REICHENBACH II. — W polu błękitnym — kamień młyński z trzema młotkami w około. Nad hełmem w koronie — pół osła wspiętego. Labry błękitne podbite srebrem. Pierwotny herb Reichenbachów. *Sieb. VI. 4. 50.*

REICHENBACH III. — Na tarczy trójścietej, w polu górnem srebrnem—pod dwiema złotemi pięciopromiennymi gwiazdami — pół orła czarnego zwróconego w lewo, z piorunem złotym w szponach, wypadającym w środkowem błękitnem polu; w dolnem zaś czerwonym — armata na lawecie złota, wybuchająca w lewo. Nad hełmem i zawojem błękitno-srebrnym — pół orła czarnego z piorunami w szponach. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Szlązkiej, z której Nils Rudolf Reichenbach (urodzony w Erfurcie, gdzie ojciec jego Jakób w r. 1665 r. był inżynierem) najprzód dyrektor i inżynier nadworny, przyszedł r. 1693 do Szwecyi, a 1695 do Inflant. W Rewlu kształcił oficerów i szlachtę w inżynierstwie wojskowem, został r. 1714 kapitanem artyleryi w wojsku Stanisława, króla polskiego, 1717 oberstlejtendantem przy pułku wolontaryuszów i otrzymał 27 Listopada r. 1717 szwedzkie szlachectwo, 1740 emeryturę, i w tymże roku umarł. *Sieb. III. 11. B. 106.*

REICHWALD I. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem—chorągiew, w lewem— drzewo. Nad hełmem w koronie—pomiędzy dwiema parami chorągwi prawo i lewo ukośnie stojących — pół wspiętego lwa. Labry. Herb rodziny, z której Jan Reichwald z przydomkiem von Kampfen urodzony na Litwie, otrzymał w 1647 nobilitację szwedzką; służył w wojsku polskiem. Konrad Gottlieb zaś otrzymał indygenat szlązki r. 1710. *Kneschke. Sieb. VI. 8. I tekst 102, tabl. 26; Żern.*

REICHWALD II. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem — chorągiew, w lewem na murawie — drzewo. Nad hełmem w koronie między dwiema parami chorągwi — pół lwa z mieczem w prawej łapie. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. II. 26.*

REJER, (Rey(her)). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych — bocian na murawie, w II i III czerwonych na murawie — baran srebrny wspięty. Nad tarczą—dwa hełmy, nad pierwszym—dwie trąby, prawa błękitna, lewa srebrna, nad drugim z czapką czerwoną o białym wyłogu—dwa skrzydła białe. Labry przy pierwszym błękitne podbite złotem, przy drugim czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia bawarskiego, przybyłej do Inflant w XV stuleciu w r. 1750, otrzymali szlachectwo szwedzkie w r. 1731, zapisani do szlachty kurlandzkiej. *Sieb. III. 11. 155; Żern.*

REJMAN, Reyman. — W polu srebrnem — gryf wspięty czerwony o zielonych skrzydłach z krzyżem czerwonym na głowie. Nad hełmem w koronie — pół gryfa jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Janowi Rejmannowi, komisarzowi dóbr marszałka wielkiego koronnego, przez Franciszka, cesarza rzymskiego 26 kwietnia r. 1765: może od niego pochodzi lub blizkim jego był Ludwik Reyman, nobilitowany z tym herbem r. 1768. *M kor. 234 f. 29 i 271 f. 32; Voi. Leg. VII. 802; napiski WP. Jackowskiego.*

REJTAN, Reytan (Reithein Reuten). — W polu czerwonym—na siwym koniu jeździec zbrojny z kopią naprzód wymierzoną. Nad hełmem w koronie — pół rycerza zbrojnego z kopią na dół żeleźcem w prawej, z lewą na biodrze opartą. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rejtanów z Niemiec około 1660 przybyłych, w Prusiech na Mazowszu osiadłych i na Litwie, niektóre gałęzie nosiły nazwiska Karnickich, Kitnowskich i Szynweskich. Tadeusz Reytan 1773. *Nies. VIII, 112; Sieb. VI, 450. Bork Żern.*

REKA, (Recka, Recken). — W polu srebrnem — głowa czarna bawola. Nad hełmem—między raczmi kleszczami czerwonymi, sześciopromienna gwiazda złota. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starej rodziny kaszubskiej w XVII stuleciu osiadłej, jedna gałąź nosiła nazwisko z Trzebrzowa. *Sieb. III 373 i VI. 9. 47.*

REKOWSKI I. — W polu błękitnem—nad rakiem czerwonym w prawo w poprzek leżącym—miecz ostrzem na dół między półksiężycem srebrnym w słup rogami do środka a dwiema sześciopromiennymi srebrnymi gwiazdami: jedna nad drugą. Nad tarczą helm. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny kaszubskiej Rekowskich z Rekowa na Pomorzu w XVIII stuleciu osiadłej, używającej przydomku Ginc albo Wotoch, Wentoch herbu Abdank albo powyżej opisanego. Różne gałęzie z przydomkami o nobilitowani odmiennych herbów używały — podane poniżej. *Sieb. III, 2. 376, VI. 9 tekst; Żern.; Geschichte der Geschlechter Rekowski; Berlin 1887.*

REKOWSKI II. — W polu błękitnym—nad półksiężycem złotym rogami od góry—pięć sześciopromiennych gwiazd złotych: dwie i trzy w szachownicę. Nad hełmem w koronie—ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca jednej gałęzi Rekowskich na Pomorzu w XVIII stuleciu, mianowicie Wentochom czy Wotochom Rekowskim według Siebmachera, Mroczków Rekowskich według Żernickiego — herb przypomina herb Mroczków: półksiężyc z gwiazdą nad nim. *Sieb. III. 2. 376; Riet.; Żern. II. 270.*

REKOWSKI III. — W polu błękitnym — nad rogami srebrnego półksiężyca — trzy sześciopromienne gwiazdy złote rzędem. Nad tarczą hełm. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Rekowskim przydomku Styp (Stup), będącym gałęzią Stypów na Pomorzu w XVII stuleciu *Sieb. III. 2. 376; Żern.*

REKOWSKI IV^a cz. Warnia odm. W polu srebrnym — nad rakiem czerwonym w poprzek gwiazda sześciopromienna złota. Nad hełmem w koronie—sześciopromienna złota gwiazda. Labry. Odmiana przysługująca Rekowskim w XVII stuleciu osiadłym, używającym przydomku Wotoch, Wentech Wantoch, Wojtoch — byli gałęzią rodziny tego nazwiska i podobnego herbu. Dwie były linie katolików i protestantów, które używają jeszcze poniżej podane odmiany w herbie. *Żern. II. 271 i 534.*

REKOWSKI IV^b. — W polu srebrnym — pod rakiem czerwonym w poprzek leżącym -- półksiężyc rogami do góry z mieczem w środku między dwiema sześciopromiennymi srebrnymi gwiazdami. Nad tarczą hełm. Labry. Odmiana przysługująca jednej odnodze katolickiej Wotochów Rekowskich w XVII stuleciu na Pomorzu. *Żern. 271.*

REKOWSKI IV^c. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym — gwiazda, w dolnym srebrnym—rak czerwony w prawo w poprzek. Nad tarczą hełm. Labry. Odmiana przysługująca odnodze protestanckiej Wotochów Rekowskich na Pomorzu w XVII stuleciu. *Żern. II. 271.*

REKOWSKI V^a. — W polu złotem — dwie róże pięciolistne czerwone na zielonych łodygach z dwoma listkami każda. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: czerwone między złotem. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca Rekowskim na Pomorzu w XVII stuleciu osiadłym, a będącym gałęzią rodziny Wryczów, których nazwisko jako przydomek zachowali. Różnych jeszcze innych odmian używają, które podamy poniżej. *Sieb. III. 2. 499 VI. 4. 50; Żern. 271. 539.*

REKOWSKI V^b. — Na tarczy trójściętej, w polu górnym czerwonym — dwie lilie heraldyczne rzędem; w środkowym błękitnym — rak czerwony w poprzek; w dolnym — półksiężyc w słup rogami zwrócony w prawo do trzech gwiazd: dwie i jedna. Odmiana poprzedniego. *Żern. 271.*

REKOWSKI V^c. -- Na tarczy ściętej w polu górnym — pół jelenia, w dolnym srebrnym — trzy róże czerwone. Nad tarczą—hełm z koroną. Labry. Odmiana poprzedniego. *Żern. II. 271.*

REKOWSKI V^d. — W polu srebrnym — trzy czerwone róże na łodygach z liśćmi: dwie i jedna. Nad tarczą—korona z hełmem i labry. Odmiana poprzedniego. *Żern. II 271.*

REKOWSKI VI. — Na tarczy—w środku podkowy barkiem do góry obróconej — dwie gwiazdy jedna nad drugą. Nad tarczą—hełm. Labry. Herb przysługujący rodzinie Rekowskich na Pomorzu. *Sieb. III. 2. 376 i VI. 9. 48; Żern.*

REKSIN, (Rexin). — W polu błękitnym — czerwony gryf zakończony rybem srebrnym ogonem, wygiętym ku prawej stronie. Nad hełmem w koronie—trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Reksin na Pomorzu w XV stuleciu osiadłej, zdaje się być jednego pochodzenia z Puttkamerami, służyli w polskim wojsku. Ernest, podpułkownik wojsk koronnych, podpisał akt przysięgi Augusta III r. 1736 tudzież potwierdzenie praw tegoż króla. *Vol. Leg. I. 640, 647; Sieb. III. 2. 378. VI. 4. 41; Kneschke; Żern.; napiski WP. Zaleskiego.*

REMBOWSKI I^a, Rębowski. — W polu czerwonym lub błękitnym — oszczep żelźcem do góry i dwie strzały opierzeniem na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — dwa skrzydła czerwone barkiem w prawo (u Niesieckiego; lub jedno, według starego rysunku od dra Piekosińskiego). Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rembowski jakoby z lubelskiego w Prusiech osiadłej w XVII stuleciu. Rodzina prawdopodobnie pruskiego pochodzenia; w lubelskim niema zupełnie wsi tego nazwiska, natomiast jest wieś Rębowo w powiecie tczowskim i druga w powiecie słupskim. *Nies.*; *Bork.*; *Żern.* 355, 356; *zapiski WP. Zaleskiego*.

REMBOWSKI II^b. — W polu czerwonym — oszczep złoty żelźcem na dół, na którym skrzyżowane ukośnie dwie strzały złote żelźcami do góry. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb.* VI. 4. 51.

REMBOWSKI I^c. — W polu czerwonym — trzy strzały w gwiazdę, środkowa żelźcem na dół, boczne zaś żelźcem do góry. Nad hełmem dwa kły słoniowe: srebrny i czerwony. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb.* VI. 4. 51.

REMBOWSKI I^d. — W polu czerwonym — kopia złota żelźcem do góry, na której dwie strzały złote ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — dwa pióra strusie: złote i błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Rembowski w Prusiech zachodnich w XVIII stuleciu osiadłym, używającym przydomku v. Borchersdorf. *Sieb.* VI. 4. 51.

REMBOWSKI II. — W polu srebrnym — nad trzema górami czy klinami zielonemi — trzy sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem w koronie — pół męża w czerwonej szacie, z pałaszem w prawej ręce, (pod rękojęścią którego według Rietstapa wisi kółko od ostrogi) w lewej zaś klucz piórem do góry w lewo trzymającego. Labry zielone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Rembowski z przydomkiem Sabiński w Prusiech, z których Michał służył w wojsku Fryderyka Wielkiego, otrzymał potwierdzenie szlachectwa i umarł 1818; niewiadomo czy synowie zostawili potomstwo. *Sieb.* VI. 4. 51, 376.

REMBOWSKI III, Rembowicz, Rembow, Rembau cz. Poraj odm. — W polu czerwonym — pięciolistna róża srebrna. Nad hełmem w koronie — między czerwonymi skrzydłami — ramię zbrojne, w łokciu zgięte do góry, mające różę białą zamiast ręki. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Rembowski w Prusiech w XVI stuleciu osiadłym, niektórzy z nich noszą nazwisko Sedlińskich, Szadlińskich i Szabgińskich. *Sieb.* VI. 4. 51; *Riet*; *Żern.*

RENARD Baron. — W polu błękitnym — lis złoty. Nad hełmem w koronie — skrzydło białe. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny z Francji pochodzącej, z której Jan Chrzyciel, syn Andrzeja, kupca hamburskiego (patrz Siebmacher), który ożenił się w Warszawie z hr. Waldstein, brat Henryety Duval, faworyty Augusta II, króla polskiego i saskiego, matki późniejszej hrabiny Orzelskiej, był podstolim nurskim, starostą tyszowieckim, pułkownikiem gwardyi królewskiej, (*praetorianae legionis subtribunus*), a potem feldmarszałkiem wojsk saskich wraz z Benedyktem, bratem, setnikiem kopijników, żoną Maryą Teresą i dziećmi: synem Jakóbem Antonim 2-ch im., Janem, Piotrem 2-ch im., a także siostrą wyżej wymienionych Jana i Benedykta, Anną Katarzyną, wdową po Klaudyuszu Henryku des Carrieres de Renard du Renhard, otrzymali najprzód tytuł baronowski od Augusta II, króla polskiego 6 Czerwca r. 1720, a przypuszczeni do szlachectwa polskiego r. 1726; osiedleni byli w nurskim, na Szlązku i w Galicyi; otrzymali r. 1741 tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego. Według Siebmachera (*Maehrische Adel*) — francuskie pochodzenie tej rodziny jest bardzo wątpliwe. *Vol. Leg., M. Kr.* 222 f. 456 252 f. 33; *Riet.*; *Grit.-Hild.*; *Sieb.* VI. 8. 1. tekst i tabl.; *Bork.*; *Żern.*

RENARD II. — W polu błękitnym — na zielonej murawie — lis złoty. Nad hełmem w koronie — skrzydło srebrne. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza szlązkiego. *Sieb.* VI. 8. I. 63.

RENARD Hrabia. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV błękitnych — lis złoty, w II czerwonym — skrzydło srebrne, w III złotem — skrzydło czarne, w V środkowym zielonem — głowa turka. Nad hełmem w koronie — między skrzydłem czarnym a srebrnym — głowa turka.

Labry z prawej czarne i błękitne podbite złotem, w lewej czerwone i błękitne podbite srebrem — godło: NI JAMAIS NI TOUJOURS. Odmiana przysługująca hrabiom Renard od 1741 r. *Sieb. VI. 8. 1 tekst i tabl.*

RENNE Baron, (*Rennen, Roenne*).—Na tarczy ściętej w polu górnem dwudzielnem z prawej czerwonym—orzeł srebrny, z lewej srebrnym—lilia złota; w polu zaś dolnem złotem—dwie rzeki czyli pasy wężykowate błękitne poprzeczne. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: czerwone, złote i srebrne. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Herb rodziny pochodzenia niemieckiego z Bremy w XV stuleciu w Inflantach osiadłej. Z nich Karol Ewald otrzymał tytuł baronowski 1732 od Augusta II, króla polskiego; potwierdzeni są w Rosyi 1841. *Kos.; Sieb. III. 11. 50; Bork.; Żern.; Knesch.; Żychl. XII.*

RENNE II. — W polu czerwonym—rzeka czy pas poprzeczny wężykowaty srebrny. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym—lipa. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca niemieckiej linii Renne i szlacheckiej w prowincjach nadbałtyckich. *Sieb. III. 2. 385, IV. 9. 49; III. 1. 78, III. 11. 157.*

REPKE I, (*Rebke, Repka, Riepke, Röpke, Roepke*). — W polu srebrnym—pod poprzecznym pasem błękitnym z półksiężycem srebrnym w słup, rogami w lewo, między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami, na pagórku zielonym—kuropatwa. Nad hełmem — trzy pióra strusie złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny kaszubskiej na Pomorzu i Litwie w XVII stuleciu osiadłej. *Kętr.; Kneschke; Sieb. III. 2. 277 i VI. 4. 53; Żern.*

REPKE II.—W polu srebrnym—pod pasem poprzecznym z półksiężycem złotym w słup rogami w prawo między dwiema złotymi sześciopromiennymi gwiazdami—kuropatwa. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego w Prusiech i na Pomorzu. *Sieb. VI. 4. 53 i VI. 9. 49.*

REPKE III. — W polu srebrnym—pod pasem błękitnym z półksiężycem srebrnym rogami do góry między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami—kuropatwa. Nad hełmem w koronie — trzy pióra: srebrne między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzednich na Pomorzu. *Sieb. VI. 9. 49.*

REPKE IV. — W polu błękitnym — pod trzema gwiazdami nad półksiężycem leżącymi—pas poprzeczny srebrny, pod którym—kuropatwa. Nad hełmem—trzy lilie heraldyczne na prętach. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzednich na Pomorzu. *Sieb. VI. 9. 49.*

REPTOWSKI cz. Dwie róże.—Na tarczy — pas lewo ukośny z dwiema pięciolistnymi różami. Nad tarczą korona. Nadany wraz z nobilitacją non praeciso scartabellatu Andrzejowi Reptowskiemu, kanonikowi poznańskiemu, przez Stanisława Augusta, króla polskiego — 11 maja 1775. *Vol. Leg. VIII. 295; Kanc. 41. 185; Duńcz.; Malach.; Kurop.; Bork.; Żern.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

RESZKA (*Reschke, Reschken*), Reszkowski.—W polu czarnem, nad trąbką myśliwską złotą barkiem na dół, wylotem w lewo — między dwiema strzałami opierzeniem do góry od siebie—gwiazda sześciopromienna złota. Nad hełmem—trzy strzały żelźcami na dół w wachlarz ułożone. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Reszkow z Reszek w bielskim i brześcińskim w XVI stuleciu osiadłej, na Litwie i Prusach w XVII. *Nies., prapp.; Kętr.; Kurop. Malach.; Kneschke.; Bork.; Żern.; Sieb. VI. 4. 51.*

REVERDIL — Na tarczy ściętej od szczytu w jednej trzeciej części w polu czerwonym — orzeł biały, w polu zaś dolnem błękitnym — na zielonym pagórku — drzewo złote z półką słońca takiegoż na wierzchu wyglądającego. Nad hełmem w koronie — na trzech piórach strusich — pół orla białego. Nadany z nobilitacją praeciso scartabellatu Markowi Ludwikowi dwóch imion von Reverdyl, z rodziny szwajcarskiej, doktorowi obojga praw, sekretarzowi i bibliotekarzowi Jego

Królewskiej Mości, przez Stanisława Augusta, króla polskiego w 1768, potwierdzony 7 września 1769. *Vol. Leg. VII. 802.; Kanc. 42. 97. Małach.; Bork.; Żern.; Zapiski Wł. Jackowskiego.*

REWOLIŃSKI. — W polu błękitnym—między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami, podkowa srebrna hacelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym na barku i strzała, żełęczem na dół w środku. Nad hełmem w koronie—skrzydło barkiem w lewo przeszyte strzałą. Nadany Wojciechowi Rewolińskiemu po ogłoszeniu prawa z r. 1836. Z dyplomu Władysława Rewolińskiego, syna znanego numizmatyka doktora Rewolińskiego. *Zapiski W. Dziadulewiczu.*

REZWIC I, (Reisewits) cz. Leliwa odm.—W polu błękitnym—pod półksiężycem srebrnym z dwiema sześciopromiennymi gwiazdami złotymi nad rogami—muszla srebrna. Nad hełmem w koronie—te same figury co na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Rezwicom polskiego pochodzenia z Kędzierzyna i Grabówki na Szlązku osiadłym w XVI stuleciu. Otrzymali tytuł baronowski czeski 1653 ze zmianą herbową dla Fryderyka i Wacława, tytuł zaś hrabiowski świętego państwa rzymskiego dla Jana Nepomucena w 1793. Niesiecki idąc za Paprockim najbałamutniej herb ten opisał, biorąc muszlę za siedm trąb w wachlarz ułożonych. *Papr.; Nies.; Sieb. III. 2; IV. 11, 34 i VI. 8, 1. 62; Bork.; Żern.*

REZWIC II.—W polu błękitnym—półksiężyc srebrny barkiem na dół z gwiazdą sześciopromienną złotą nad każdym rogiem. Nad hełmem w koronie—takiż półksiężyc z gwiazdami. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 34 i VI. 8. 1. 62.*

REZWIC Baron. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych—półksiężyc srebrny barkiem na dół z gwiazdą sześciopromienną złotą nad każdym rogiem, w II i III czerwonych—pas poprzeczny srebrny. Nad hełmem w koronie—nad muszlą półksiężyc z gwiazdami. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone podbite. Odmiana gałęzi baronowskiej: *Sieb. III. 1. 76, III. 2. 375; IV, 11 34 i VII. 2. 28.*

REKA I. — W polu czerwonym—ręka zbrojna, strzałą żełęczem na dół, w łokciu zgiętym przebita. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Herb widzialny na tarczy Sapiehow. *Nies. VIII. 102.; Sieb. IV. 14. 29.*

REKA II. — Na tarczy—ręka zbrojna w łokciu zgięta z trzema złotymi strzałami w garści—środkową do góry, bocznymi na dół żełęczami. Herb za Okolskim przez Niesieckiego opisany. *Okol. II. 603; Nies. VIII. 102.*

REKOMIERZ.—W polu błękitnym—nad murem srebrnym—pół czarnego lwa. Nad hełmem w koronie—ręka zbrojna z mieczem. Labry złote podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją praciso scartabellatu Janowi Sterzenbecher, kapitanowi w regimencie urodzonego Potockiego, starosty Szczeczeńskiego 1790. *Vol. Leg. IX, Konst. 226; Kanc. 98 f. 258; Małach.; Bork.; Żern.; Jach.*

REKOPIÓR.—W polu błękitnym—pod krzyżem kawalerskim czerwonym w środku półksiężyc srebrny—ręka w ubraniu trzymająca pióro gęsie do pisania prawo ukośnie ku dołowi. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Nadany wraz z nobilitacją Jackowi Ratajeczowi przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 1768 r.—potwierdzony 20 stycznia 1769. *Vol. Leg. VII. 802; Liber inscr. Mag. Duc. Lith. ks. 190 f. 269; Kanc. 42 f. 71; 42a f. 75; Małach.; Chrs., Album 317. Tabl. III. Bork.; Żern.*

RIOKUR Baron, (Riaucour).—Na tarczy ściętej, w polu górnym złotem—trzy róże pięciolistne czerwone: dwie i jedna, w dolnym zaś zielonem—dwie rzeki czy pasy wężykowate poprzeczne. Nad hełmem—kapelusz czerwono-zielono-złoty. Labry z prawej czerwone, z lewej zielone podbite złotem. Nadany wraz z indygenatem 16 grudnia 1764 Piotrowi, radcy dworu Saskiego, z synem Andrzejem, Ludwikowi, biskupowi Ptolomejskiemu in partibus infidelium, kanonikowi gnieźnieńskiemu, i Józefowi, generał-majorowi wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego. Riaucour, pochodzenia francuzkiego, którzy przedstawili dyplom Fryderyka Augusta, króla polskiego, elektora saskiego, datowany w Dreźnie 23 czerwca 1745, nadający im tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego. Indygenat oblatowany w metryce koronnej 21 czerwca 1768. *Vol. Leg. VII. 377; M. Kor. 235 f. 806 i 279 f. 148; Kanc. 24 f. 43, 50, 51 i 52.; Sieb. II. 3 tekst; Riel.*

RIPANTI.—Na tarczy ściętej, z pasem poprzecznym złotym we środku, w polu górnem błękitnem—słońce złote, w dolnem— trzy czerwone słupy. Nad hełmem w koronie— orzeł czarny ukoronowany. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb rodziny włoskiej hrabiów Ripanti, z której N..... w 1743 otrzymał tytuł markiza polskiego od Augusta III, króla polskiego. *Młota Kancl. 161. 31. Riet.; Bork.; Żern.*

RITBERG, (Rittberg, Rietberg).— Na tarczy obramowanej złotem pięciodzielnej, w polach: I i IV srebrnych— pół orła czarnego, w II i III błękitnych—po trzy sześciopromienne gwiazdy złote: dwie i jedna, w V czerwonym— orzeł złoty. Nad tarczą dwa helmy ukoronowane, w prawym— orzeł złoty, w lewym— dwa pióra strusie: błękitne i czerwone. Labry z prawej czarne podbite srebrem, z lewej czerwone podbite złotem. Herb rodziny pruskiej, wywodzącej się od dynastów z Rietberga, których herb widać na środkowej tarczy; otrzymali tytuł hrabiowski pruski r. 1751, niektórzy z nich służyli w wojsku polskiem; otrzymali indygenat polski 1768. *Kneschke: Sieb. III. 1. 26; Grüt.-Hild.; Riet.; Bork.; Żern.*

ROBISŁAW.—W polu czerwonym—dwie srebrne kosy, z końcami u dołu założonemi. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany Ludwikowi Szyma 26 Maja 1812 przez Fryderyka Augusta, króla saskiego, księcia warszawskiego. Rodzina osiadła w Wielkopolsce. Rietstap inny herb im przypisuje. *Sieb. III. 2. 450; Bork. prap. 519; Żern.*

RODENBURG.— Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem złotem—trzy czerwone słupy z listkiem koniczyny zielonym na środkowym; w lewym zaś błękitnem—pod półksiężcem złotym z boku baszta czerwona oszańcowana zielono, z chorągwią czerwoną u góry. Nad hełmem w koronie—pół lwa złotego z chorągwią czerwoną w prawej łapie. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne— podbite złotem. Nadany w Szwecyi 1647 Janowi Rodenburgowi, generałowi inżynierii w Inflantach, osiedlonemu pod Rygą, z rodziny starej prawdopodobnie holenderskiej. *Sieb. III. 11. 112; Kurop.; Żern.*

ROGALA I (Csabory, Celbars).— Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem czerwonym—róg jeleni srebrny o czterech odnogach, w lewym srebrnym—róg bawoli czerwony. Nad hełmem w koronie—róg jeleni i bawoli jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich. Długosz nie opisał barw tego herbu, ale rola marszałkowska z 1461 pod zawołaniem: *Mylonowski*, a herbarz arsenalski pod proklamacyą *Rogala* albo *Csabory* przedstawiają tarczę w słup na dwa pola przedzieloną z rogami w barwach wyżej opisanych. Z nielicznych zapisek sądowych średniowiecznych najstarsza z roku 1400 powiada, że jeden z rogów jest jeleni, drugi turzy; inna zapiska sądowa z tegoż roku nazywa ten drugi róg żubrzym, zapiska zaś z 1419 połączenie tych obu rogów *pojeczanskiem*. Z pieczęci średniowiecznych najstarsze są szląskie; ze Szląska widać ten herb przyszedł do Polski; w szczególności używa go na pieczęci swojej Komes Wilk czy Ilik Ilikowicz już w 1257, dalej Henryk ze Szyltbergu w r. 1296, Wincenty ze Szyltbergu w 1318, a Jan Samborzyc ze Szyltbergu w 1326. Z polskich pieczęci średniowiecznych znana jest tylko pieczęć Macieja, doktora dekretów i kanonika krakowskiego z 1367, która kładzie rogi odwrotnie, najprzód turzy a potem jeleni. Na malowanych ścianach klasztoru po Cystersach w Łędzie herb ten jest przedstawiony w ten sposób, że rogi wychodzą z królewskiej korony (Heraldyka str. 140) pomiędzy drzeworytami Friedleina jest jeden, z XVI wieku prawdopodobnie pochodzący, a wyobraża Rogalę w ten sposób, że pomiędzy oboma rogami jest oszczep dwa razy przekrzyżowany (str. 140). W przywileju z 1511 król Zygmunt zwie ten herb *Celbars*. Klejnot średniowieczny tego herbu nie jest znany. *Dług.; Papr.; Biel.; Ohol.; Nies.; Sieb. IV. 14.; Ulan.; Mat.; Pisk., Heraldyka 139. 370. 415.*

ROGALA II.— Na tarczy dwudzielnej, w polach srebrnych, w prawem—czerwony róg jeleni, w lewym— bawoli. Nad hełmem w koronie— rogi jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana według herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14.*

ROGALA III.— Na tarczy dwudzielnej, w polach srebrnych, w prawem— róg jeleni czerwony, w lewym— róg bawoli brunatny. Według herbarza arsenalskiego z roku 1530. Przerysowaniem z oryginału paryskiego.

ROGALA IV.— Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem czerwonym—róg jeleni srebrny, w lewym srebrnym—róg bawoli czerwony. Według rysunku roli marszałkowskiej z 1461. *Loredan Larchey, Armorial du XV s.; Pisk., Heraldyka 139. 370.*

ROGALA V. — Na tarczy — róg jeleni i bawoli z korony wychodzą. Według malowidła w Łędzie. *Piek., Heraldyka 140.*

ROGALA VI. — Na tarczy pomiędzy rogiem jelenim a bawolim — oszczep dwa razy przekrzyżowany. Według drzeworytu Friedleina. *Piek., Heraldyka 140.*

ROGALA VII. — Na tarczy — róg jeleni z prawej, róg bawoli z lewej, ułożone w słup. Według rysunku herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka.*

ROGALIŃSKI Hrabia cz. Łódzia odm. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu czerwonym—łódź złota. Nad koroną hrabiowską pięć hełmów ukoronowanych. W pierwszym na dziewięciu piórach strusich—łódź złota, w drugim—pomiędzy rogami jeleniami—pół niedźwiedzia czarnego trzymającego różę w łapie, w trzecim — orzeł dwugłowy czarny austriacki, w czwartym—jastrząb czarny, trzymający w szponie prawej podkowę złotą z krzyżem kawalerskim w środku, w piątym — ramię zbrojne z chorągwią srebrną obramowaną złotem, na której złota litera R. Tarczę podtrzymują rycerze zbrojni z pióropuszcami czerwonymi na głowie. Herb rodziny z Dzwonowa w Wielkopolsce w XVI stuleciu, z której Kacper Rogaliński, wojewoda inflancki, otrzymał tytuł hrabiowski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego 1 Kwietnia 1787. Dyplom oblatowano w Metryce Koronnej 14 Marca 1788. *M. Kor. 301 f. 62; Nies.; Wiel.; Riet.; Kos.; Żychl. I; Grit.-Hild; Kętrz.; Sieb. IV. 14. 103 Bork.; Żern.*

ROGENBUK, (Roggenbuck). — W polu srebrnym—trzy rzeki czy trzy pasy falowate poprzeczne błękitne. Nad hełmem—pół jelenia srebrnego. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Rogenbuk na Pomorzu w XVII stuleciu osiadłej. *Kneschke; Sieb. VI, 9. 49; Żern.*

ROGENPAN, (Roggenpan). — W polu srebrnym—na zielonym pagórku trzy złote kłosa pszeniczne z listkami rzędem stojące. Nad hełmem—takież trzy kłosa. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rogenpan na Pomorzu w XVI stuleciu osiadłej. *Sieb. 9. VI. 49; Żern.*

ROGOJSKI I, Rogojski, Roguyski cz. Brochwicz. — W polu srebrnym — jeleni czarny z rogami złotymi i srebrną przepaską czyli szerokim poprzęciem srebrnym. Nad hełmem w koronie — złote rogi jelenie. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przystępująca Rogojskim z Rogoźnika, pochodzenia polskiego na Szląsku i Morawach; podobno ten sam herb mają Orescy czyli Orzelscy na Szląsku. *Nies. VIII. 128; IV. 11. 35 i VI. 8. II. 65; Żern.*

ROGOJSKI II. — W polu czerwonym—na zielonym pagórku jeleni czarny ze złotymi rogami i poprzęciem złotym. Nad hełmem w koronie—rogi jelenie złote. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. II. 61.*

ROGOJSKI III. — W polu czerwonym—jeleni z poprzęciem. Nad hełmem w koronie—rogi jelenie srebrne. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. II. 65.*

ROHAN-ZBOGUŃSKI. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym—szachownica ukośna czerwono-czarna, której półka czarna srebrną obwódką otoczone; w lewym zaś — pomiędzy trzema liliami dwiema u góry, trzecią u dołu trąbka pocztowa, z taśmą i dwoma chwastami. Nad tarczą korona i trzy pióra strusie. Nadany Karolowi Rohan, naczelnikowi urzędu pocztowego pogranicznego w Zalesiu za przeszło trzydziestodwuletnią służbę w Petersburgu 30 Lipca 1832. Ogłoszono 21 Lipca 1837. Z dokumentów rodzinnych. *Zapiski WP. Bisier.*

ROKICZANA cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym—podkowa ocelami do góry z gwiazdą sześciopromienną złotą w środku. Odmiana z nagrobku Jana Rokiczany pseudo biskupa praskiego. *Nies. IV. 470.*

ROKOSOWSKI Baron, Rokossowski, Rokassowski cz. Glaubicz odm. — Na tarczy ściętej w polu górnem srebrnem — ptak rajski zielony bez nóg, w dolnem błękitnem — pod koroną złotą ryba takąż. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca gałęzi rodziny Rokossowskich z Młynowa w poznańskim, z których Jan, rosyjski oberst lejtnant, otrzymał szlachectwo świętego państwa rzymskiego 27 Marca 1786 z potwierdzeniem szlachectwa przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Potomek jego, Platon Iwanowicz Rokosowski, otrzymał tytuł baronowski w Finlandyi 1855 r. *Vol.; Leg.; Nies.; Sieb. III. 11. 157; Obszcs. Gerb. IV. 139; Bork; Żern.*

ROKOSOWSKI II. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czerwonych — szesnastcie róż złotych, na których lew złoty ukoronowany wspięty z mieczem w prawej łapie (herb *Finlandyi*); w II błękitnem pomiędzy dwiema gwiazdami sześciopromiennymi srebrnymi — pas prawoukośny srebrny; w III błękitnem — ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z mieczem w ręku; w V środkowem ściętem od góry pole srebrne, od dołu w polu błękitnem — ryba złota. Nad tarczą trzy hełmy: w bocznych z koroną szlachecką — orły dwugłowe czarne ukoronowane, w środkowem z koroną baronowską — pół lwa złotego ukoronowanego z mieczem w łapie. Labry błękitne podbite złotem. Tarcze podpierają lwy złote. Herb baronowski nadany Platonowi Iwanowiczowi Rokosowskiemu w Finlandyi 1855. *Sieb. III. 11. 217.*

ROKOSZ, Rokusz (Rockusch). — Na tarczy — koń czy osiel w biegu. Nad tarczą hełm i labry. Herb znakomitej rodziny Rokosz z przydomkiem von Zeefeld, w Prusach zachodnich w XV stuleciu osiadłej, używającej również herbu *Hübryda* czyli konia morskiego, który wyżej podany został nastronnie 182. Są Seefeldowie, używający dwóch bobrów. *Papr.; Okol.; Nies.; Sieb. VI. 4. 52; Kętra; Bork.; Żern.*

ROKOWIEC. — W polu srebrnem — koło czarne ze złotymi sprychami, takiemiż gwoździemi robite. Nad koroną szlachecką — między dwoma czarnemi skrzydłami litera P duża. Nadany Salwianowi Jakubowskiemu, naczelnikowi loteryi Królestwa Polskiego, w r. 1830. *Sp. szt. pol.; Oryginalny dyplom; Chrański tabl. XII. Album 525; Bork.; Żern.; Zapiski Wł. Dziadulewicz.*

ROLA, Rolicz. — W polu czerwonym — na około róży pięciolistnej srebrnej — trzy kroje srebrne: dwa i jeden. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów naszych. Zapisek sądowych średniowiecznych o nim wspominających nie ma wiele, najstarsza z 1398 r.; jednak już wspomniany w przywileju z 1335, gdzie kroje zwane *brontą*. W XVI stuleciu proklamacya *Rolicz* staje się powszechną. Pieczęć średniowieczna z tym herbem znana jedna: Skarbimierza. Ubiślawicza z Borucina, skarbnika kujawskiego z 1433. Klejnot średniowieczny nie znany. Pieczęć Jakuba de Sreznyschow, doktora dekretów, kanonika, wikaryusza in spiritualibus i oficjara krakowskiego z 1509. Zdaje się, że to ten sam herb, co i Kroje, którego Długosz nie wyróżnia, tylko różnie go rysowano: z różą lub bez. Kroje oznaczało godło a Rola było zawołanie. *Dług.; Papr.; Okol.; Biel.; Kof. Nies.; Sieb. IV. 14. 30; Mat.; Ulan.; Piek.; Heraldyka 141. 368. 415*

ROLA II. — W polu czerwonym — na około róży pięciolistnej srebrnej — trzy kroje srebrne. Według woli Marszałkowskiej z 1461 r. pod przekreśloną proklamą *Rolisse*. *Loredan Larchey, Armoiral du XV s.*

ROLA III. — W polu czerwonym — na około róży pięciolistnej srebrnej — trzy kroje srebrne. Według herbarza arsenalskiego z 1530. *Przerysowałem z oryginału paryskiego.*

ROLA IV. — Na tarczy w około róży pięciolistnej — trzy kosy czy kroje. Według rysunku Ambrożego. *Ambr.; Piek.; Heraldyka 141.*

ROLA V. — W polu czerwonym — w około róży pięciolistnej srebrnej — trzy kroje takież. Według rysunku Kojalowicza. *Kojal. 265.*

ROLBIECKI I (Rolbeck) cz. Sas odm. — W polu czerwonym pod dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami — półksiężyc złoty z dwiema strzałami żelźcami do góry ukośnie przezeń skrzyżowanymi. Nad hełmem w koronie — pół lwa złotego. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący rodzinie Rolbieckich, w Prusiech Zachodnich osiadłej. Wylegitymowani w Królestwie Polskiem 1825 r. *Sp. szt. pol.; Sieb. III. 2. 384; Riet.; Małach.; Kętra.; Bork.; Żern.*

ROLBIECKI II. — W polu czerwonym — z pomiędzy rogów złotego półksiężyca strzała ze-
leżcem do góry między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem
w koronie — miecz w słup z gwiazdą sześciopromienną złotą na końcu u góry. Labry czerwone
podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 384; Riet.*

ROLESŁAW. — Na tarczy dwudzielnej na polach z prawej błękitnym, z lewej srebrnym — pod
złotomokiem Opatrzności, w pierwszym — dwa snopy złote jeden nad drugim leżące, w dru-
giem — para wołów. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Nadany Janowi Soćko 1820 r., wła-
ścicielowi dóbr Turzec w podolskiem, przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, za zasługi położone
około rolnictwa. Oryginalny dyplom Jana Soćko z 12 kwietnia 1820 r.. *Sf. ssl. pol.; Chrz. tabl. XV, Album 524; Bork.
410; Żern.*

ROLICZ. — W polu zielonym — na około róży pięciolistnej srebrnej — także trzy kroje. Nad
hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Z taką nazwą i taki rysunek jest na tablicy XII Chrzęńskiego.
Chrzęński, tabl. XII.

ROMANCÓW, Rumiancow. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czerwonych — pan-
cerz srebrny z ozdobami złotymi, w II i III błękitnych — na pagórkach zielonych drzewo lau-
rowe złote, w V złotem — orzeł dwugłowy czarny tak podzielony w poprzek, że dolna połowa
jest u góry, potem wolna przestrzeń i górna połowa u dołu. Nad koroną hrabiowską i hełmem
ukoronowanym — pomiędzy dwoma czarnymi skrzydłami ramię zbrojne z mieczem wręku. Labry
z prawej błękitne i czarne, z lewej czerwone i czarne — podbite złotem. Lew i lampart podtrzymują
tarczę. Godło: NON SOLUM ARMIS. Herb rodziny rosyjskiej, z której Piotr (syn Aleksandra Rumiancowa zwa-
nego Zadunajskim, który za dzieła rycerskie w Turcyi otrzymał tytuł hrabiowski od Katarzyny, cesarzowej rosyjskiej),
indygenowany został w Polsce za Stanisława Augusta, króla polskiego 1775 r., co potwierdzone zostało 28 Grudnia
1776. *Vol. Leg. VIII. 293; Kanc. 42 f. 194. Obsacs. Gerb. III. 4; Spisok tit. licam; Sieb. III. 11. 23; Riet.; Bork., Żern.*

ROMANY. — Na tarczy — baranie nogi. Stary, dawno zaginiony herb piastowski, o którym, tak go
zapisując, wspominają liczne zapiski sądowe średniowieczne, z których najdawniejsza z 1398; jedna tylko
z 1456 powiada, że te rogi baranie wybiegają z korony. Jest to odmiana prawdopodobnie z czasów króla Kazi-
mierza Wielkiego dla jednego członka tego rodu Romanów. Zapiski narównu nazywają ten herb *Romany* albo *Bara-
nie rogi*. Tego udostojnienia przy dodaniu korony używał małopolski ród Bętkowskich. Jakkolwiek w Małopol-
sce bardzo rozpowszechniony, znikł tak wcześnie, że go już, od Długosza poczynając, żaden heraldyk nie zna. Nie
znamy też pieczęci w średniowiecznej heraldyce, tylko na traktacie z XIII w. *Piek., Heraldyka 189.*

ROMASZKAN Baron. — W polu srebrnym — na pagórku zielonym krzak róży o pięciu ga-
łązkach z kwiatami i liśćmi każda. Nad koroną baronowską i herbem ukoronowanym —
gałązka o trzech różach z liśćmi. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podpierają lwy
złote. Godło: DEO AUXILIANTE na czerwonej taśmie. Herb rodziny ormiańskiej Romaszkan, w Gali-
cyi osiadłej, indygenowanej na Bukowinie 8 Lipca 1789, z której Mikołaj, na Horodence, otrzymał tytuł baronowski
austriacki 18 Marca 1857. *Pocz. ssl. gal. buk; Hef.; Riet.; Sicb. VI. 14. 132; Bork.; Żern.*

ROMER I, Rommer, Remer, Hejmer, Roemer. cz. Laski albo Jelita odm. — W polu czer-
wonem — dwie laski srebrne końcami na dół o gałce spłaszczonej i obrączce również płaskiej
poniżej, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem także laski. Labry czerwone podbite srebrem.
Herb rodziny Remer z Choyszowa w tarnowskiem w Galicyi, pochodzenia saskiego, w Inflantach, Kurlandyi
i na Litwie w XVI stuleciu osiadłej. Szlachectwo otrzymali 1470 od Fryderyka III, cesarza świętego państwa rzym-
skiego, Marcin i Mikołaj, którzy służyli w górnictwie saskiem, nobilitacja polska w 1543 — Hrabiowie austriacyce
w 1818, na co dyplom 1832. *Vol. Leg. V. 819.; Dług; Krom.; Ntes. VIII. 13 7. X, 32.; Knesch.; Żychl. V; Sieb. IV. 14.
Pocz. ssl. gal.; Sp. ssl. pol.; Dunicz; Liske; Wiel.; Bork., 302; Żern.*

ROMER II. — W polu czerwonym — dwie laski pielgrzymские srebrne ukośnie skrzyżowane.
Nad hełmem także dwie laski. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego
z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 103.*

ROMER III. — Na tarczy ściętej, na polach górnem złotem i dolnem błękitnem—dwie czarne łaski ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem i kapeluszem złotym—dwie łaski jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 103.*

ROMER IV. — W polu czerwonym—dwie łaski pielgrzymkie srebrne, końcami na dół ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem—dwie także łaski z trzema pióropuszcami z trzech piór strusich nad każdą z nich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza prowincyj nadbaltyckich. *Sieb. III. 11. 156.*

ROMER V. — Na tarczy ściętej, na polach górnem złotem i dolnem czarnem—dwie łaski ukośnie skrzyżowane końcami na dół, złota i czarna naprzemian pół. Nad hełmem i kapeluszem czarnym ze złotym wyłogiem—łaski pół czarne, pół złote z trzema piórkami koguciami złotemi na rękojeściach. Labry czarne podbite złotem. Odmiana tego herbu przysługuje rodzinie Romerów w Saksonii. *Sieb. III. 11. 156; Żychl. V. 252.*

ROMER VI. — Na tarczy ściętej, na polach górnem złotem i dolnem czarnem—dwie łaski pielgrzymkie końcami na dół ukośnie skrzyżowane czarna i złota naprzemian pół. Nad hełmem i czapką czarną—także łaski z trzema piórkami strusiami złotemi na rękojeściach każdej. Labry czarne podbite złotem. Odmiana z herbarza pruskiego. *Sieb. III. 2. 384.*

ROMER Hrabia, cz. Jelita odm. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu czerwonym—trzy złote kopie w gwiazdę, środkowa żelazcem na dół, tamte do góry. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—na pięciu piórach strusich: środkowem złotem, średnich czerwonych, bocznych błękitnych—pół kozła wspiętego. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana gałęzi hrabiowskiej na Chyszowie. Wspólność pochodzenia z rodziną sasko-kurlandzką tegoż nazwiska nie jest udowodniona. *Kos.; Żychl. V; Sieb. IV. 14. 103.; Grit.-Hild.; Bork; Żern.*

RONIKIER Hrabia, cz. Gryf odm. — Na tarczy pięciodelnej, w polu I błękitnem—sześć ukośnych krzyżów 3, 2, 1 (*herb*), w II złotem—ramię zbrojne z szablą w rękę (*Pogoń polska*), w III złotem—dwie ryby rzędem w słup (*Wadwicz*), w IV błękitnem—trąbka czarna barkiem na dół z krzyżem złotym, na nawiązaniu takimże (*Suchekomnaty odm.*), w V czerwonym—gryf srebrny (*Gryf*). Odmiana przystępująca rodzinie Ronikier, pochodzenia szląskiego, na Żmudź w XVII stuleciu osiadłej, z której, pisze Hr. Borkowski, Wiktor, dworzanin litewski, miał rzekomo otrzymać tytuł hrabiowski od Rudolfa II, cesarza świętego państwa rzymskiego r. 1596, a ten tytuł potwierdzony w Austrii przez Józefa II 18 Marca 1783, następnie tytuł ten został przyznany w Rosyi 3 Marca 1850. Hrabiowie Ronikierowie piszą się z Rostoku i wywodzą się od dynastów na Rostoku w Saksonii. Wprawdzie jest w herbie miasta Rostok gryf, ale w żadnych źródłach niemieckich wzmianki o rodzinie Ronikierów śladu nie napotkaliśmy—gdy przeciwnie zgodnie ze wskazówkami Hr. Borkowskiego, Gritznera i Hildebranda istnieje na Szląsku rodzina Rostock, 23 maja r. 1633, w osobie Jerzego, do szlachectwa wyniesiona, której herb niżej podajemy dlatego, że w Prusiech polskich osiadła w XVII stuleciu gałąź tej rodziny. W herbie tym znajduje się gryf. Była i druga rodzina tego nazwiska, z której Biskup Sebastyan Ignacy otrzymał 1645, dla siebie i dzieci sióstr swych, szlacheństwo od cesarza świętego państwa rzymskiego, a w herbie jego też jest gryf. W obu nadanych herbach znajduje się krzak róży, jako przypomnienie nazwiska Rosestock. Stefan Ronikier w Księstwie Żmudzkiem podpisał 1674 elekcję Jana III. *Nies.; Malach. Sieb. VI. 8. II. 66; Grit.-Hild.; Kos.; Żychl.; Bork.; Żern.*

ROLLAS du Rosey. — W polu srebrnym, przez czworokąt ukośny błękitny w słup, do brzegów tarczy sięgający—dwa pasy błękitne ukośnie skrzyżowane i splecione (*frette*). Nad hełmem w koronie—kula. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny patrycyuszowskiej toruńskiej, szwajcarskiego pochodzenia, której szlacheństwo potwierdzone zostało 4 Kwietnia 1799. *Sieb. VI. 9. Bork. praysp.*

W Hollandyi są Rollasowie mający w polu czarnem złotą plecionkę jak powyżej opisana. *Rietstap.*

RONOW. — Na tarczy—dwa pnie czyli ostrzewia, po parze sęków po obu końcach mające, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie na trzech piórach strusich—także same pnie jak na tarczy. Labry. Herb rodziny Ronow czeskiego pochodzenia, na Szląsku w XV stuleciu licznie osiadłej, jedna gałąź nosiła nazwisko Krzyneckich. *Sieb. VI. 8. III. 107. Żern.*

ROP Baron (von der Ropp). — W polu złotem — na wierzchu czerwonej krokwi pięć piór strusich błękitnych. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny starej nadreńskiej od XIII stulecia w prowincjach nadbałtyckich w Inflantach i Kurlandii osiadłej, z której gałęź otrzymała w Rosji tytuł baronowski 3 Kwietnia 1834. *Kurop.; Sieb. III. 11. 50. Riet.; Bork.; Żern.*

ROP II. — Na tarczy — krokiew blankowana. Odmiana według pieczęci z 1533 r. *Sieb. III. 11. 50.*

ROP III. — Na tarczy — krokiew blankowana z kwadratem ukośnym u góry. Odmiana według pieczęci z 1542 r. *Sieb. III. 11. 50.*

ROSAIŃSKI. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV błękitnych — trzy snopy złote w słup: 2 i 1, w II i III srebrnych — lew czerwony wspięty. Nad hełmem w koronie — pół lwa wspiętego czerwonego. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rosaińskich w poznańskim osiadłej. *Sieb. III. 2. 386; Żern.*

ROSAU de Deldenheim Baron. — Na tarczy siedmiodzielnej (to jest trzy pola od góry i trzy od dołu z tarczą mniejszą na środku) w polach I i VI złotych — mur czerwony z dwiema basztami blankowany (*Rosau*), w II błękitnym — trzy złote krzyżyki ukośne (*flanchis*), w III i IV złotych o dwóch pasach czerwonych w słup — siedm mitr biskupich: 2, 3 i 2 (*Deldenheim*), w V złotem — krzyż błękitny, w VII czerwonym — dwa skrzydła srebrne barkami do siebie, nad tą środkową tarczą — korona złota szlachecka. Nad większą tarczą trzy hełmy: w pierwszym na skrzydle błękitnym, barkiem w lewo — trzy złote krzyżyki ukośne, w środkowym — dwie trąby po połowie naprzemian złote i czerwone, w lewym — ogon pawi. Labry przy prawem błękitne, przy tamtych czerwone, podbite złotem. Nadany przez Augusta III z indygenatem i tytułem baronowskim Wawrzyńcowi Rosau, pochodzącemu z rodziny nadreńskiej, w Gdańsku osiadłej, konsulowi polskiemu we Francji (in civitate Burdegala) nadany, z prawem dodania do swego nazwiska De Dendelheim, jako nazwiska babki, które wygasło w mężkiem pogłowiu, herb ten nadany zarazem i żonie tegoż Wawrzyńca, Maryi z domu baronowskiego de Narbonne-Pélet, 4 lub 6 (gdyż w dwóch księgach metryki koronnej inaczej zapisano) października 1754. Oblata 16 Listopada 1758. *M. Kor. 239 f. 647 i 275 f. 154; Riet.; Bork.; Żern.; zapiski WP. Jackowskiego.*

ROSKAU. — W polu czerwonym — na pasie prawo ukośnym błękitnym trzy sześciopromienne gwiazdy złote. Nad hełmem w koronie — gwiazda sześciopromienna złota. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone podbite złotem. Herb rodziny Roskau, w Prusiech w dobrzyńskim w XV stuleciu osiadłej; mieli dobra Bajerze pod Toruniem i jakoby jedną rodzinę z Bojerskimi tworzyli. *Sieb. VI. 4. 54; Żern.*

ROSTEKI (Rosteck). — W polu błękitnym — pomiędzy dwiema czarnymi trąbami w słup, munsztukami do góry — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie — to samo. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Rostek (Wolyn?) na Litwie, Szląsku w XVI i w Prusiech w XVIII stuleciu osiadłej. Podobieństwo godła i nazwiska z Rustejkami. *Nies.; Kętrz.; Sieb. III. 2. 388; IV. 11. 35 i VI. 8. 11. 66; Bork.; Żern.*

ROSTEK II. — W polu złotem — pomiędzy dwiema trąbami czarnymi w słup munsztukami do góry — sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie — to samo. Labry czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. 11. 66.*

ROSTKE I (Rustke, Rostken, Rostkowski, Rustkowski). — W polu błękitnym — łabędź srebrny. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: błękitne między białymi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Rostkow, na Pomorzu w XVI stuleciu osiadłej. *Kneschke; Sieb. III. 2. 388 i IV. 9. 50.*

ROSTKE II^a, Rostken cz. Lew. — W polu błękitnym — lwia głowa złota wprost obrócona. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: czerwone, złote, błękitne. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny znacznie rozgałęzionej i osiadłej w XVI stuleciu na Pomorzu. *Sieb. III. 2. 388. i VI. 9. 50; Żern.*

ROSTKE II^b. — W polu błękitnym — z pomiędzy rogów półksiężycą pół lwa wspiętego złotego. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: złote między błękitnymi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 388 i VI. 9. 50.*

ROSTOK I, Rostock (Rustock). — Na tarczy pięciodzielnej w polach: I i IV czerwonych—trzy podkowy barkami do góry 2 i 1, w II i III czarnych—gryf srebrny wspięty, w V zaś środkowym srebrnym—na zielonym pagórku—krzak róży o pięciu kwiatach czerwonych. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w prawym między dwiema trąbami po połowie złotymi i srebrnymi ramię zbrojne z mieczem, w lewym—gryf ukoronowany, trzymający w łapach hełm z pióropuszem czarnym, złotym, czerwonym i srebrnym. Labry przy prawym czarne podbite złotem, przy lewym czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rostock na Szląsku, z której Jerzy otrzymał 23 Maja 1633 szlachectwo świętego państwa rzymskiego. Członkowie tej rodziny osiedli w XVII stuleciu w Prusach Zachodnich i prowincjach nadbałtyckich. *Kneschke: Sieb. III. 2. 389, III. 11. 114. B. i VI. 8. II. 66; Riet.; Bork.; Żern.*

To co pisze Siebmacher III. 11. B. w tekście, nie zgadza się z herbarzem szląskim, gdy członków rodziny, używających tego samego herbu co na Szląsku, przytacza już w XIII stuleciu.

ROSTOK II. — Na tarczy pięciodzielnej w polach: I i IV czerwonych—trzy podkowy barkami do góry 2 i 1, w II srebrnym—gryf, w III srebrnym—lew czerwony, w V srebrnym—gałązka o pięciu odnogach z różą czerwoną każda. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane, w pierwszym—między rogami bawolemi ramię zbrojne z mieczem, w drugim—pół gryfa, trzymającego w łapach hełm zdobny w pióropusz. Labry. Odmiana poprzedniego w Pruszech. Siebmacher w herbarzu pruskim podaje tę rodzinę jako polską lub szląską. *Sieb. VI. 4. 54; III. 2. 389.*

ROSTOK III. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawym srebrnym—pół orła czarnego, w lewym czarnym—pół srebrnej lilii. Nad hełmem—włócznia końcem na dół. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny kaszubskiej, mało znanej, w Prusach i na Pomorzu w XVII stuleciu osiadłej. *Sieb. III. 2. 389; VI. 9. 50; Knesch.; Żern.*

ROSTWOROWSKI, cz. Nałęcz odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym—rchusta srebrna, koło tworząca, końcami na dół (*Nałęcz*), w II błękitnym—słup srebrny dwa i pół razy przekrzyżowany (*Pilawa*), w III błękitnym—lwia głowa złota, ziejąca płomieniem (*Zadora*), w IV czerwonym—trzy wręby srebrne równoległe poprzeczne, ku dołowi zmniejszające się (*Korcsak*), w V znowu *Nałęcz*. Nad tarczą cztery hełmy z klejnotami Nałęcza. Pilawy, Korczaka i Zadory. Labry. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny Rostworowskich z Rostworowa, w poznańskim w XV stuleciu już znanej. Żernicki pisze, że gałąź jedna nosi w Rosji tytuł hrabiowski, lecz spis urzędowy tytułowanych osób nie zawiera nazwiska tej rodziny. *Papr.; Nies.; Sp. szl. pol.; Kos.; Żychl. VI. 18; Chraqiski, Album 81; Bork.; Żern.*

ROSYNIEC cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnym—między dwiema strzałami w słup, prawą żeleźcem na dół, lewą żeleźcem do góry, na barku srebrnej podkowy krzyż kawalerski złoty, a na nim kruk czarny z podniesionymi do lotu skrzydłami z pierścieniem złotym w dziobie. Nad hełmem w koronie—kruk takiż. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Rosyniec z Raszyna w warszawskim w XVII stuleciu, gałąź jedna zwała się Górka. *Nies.; Małach.; Kroyz.; Riet.; Kossak.; Bork.; Żern.*

ROSYNIEC albo Raszyniec. — W polu błękitnym — podkowa z hacem lewym przebitym strzałą prawo ukośnie na dół, z prawym przebitym lewo ukośnie do góry, z krzyżem kawalerskim na barku, na krzyżu zaś kruk z pierścieniem w dziobie. Z dyplomu Jerzego Maczuka, wydanego dnia 21 Stycznia 1799 r. w gubernii wileńskiej. *Zapiski WP. Działulewicza.*

ROŚCISZEWSKI, Roszyszewski. — Na tarczy—wyżeł bieżący. Hełm. Labry. Herb rodziny w XVII stuleciu w Prusach, w XVIII w pultuskim; właściwie Rościszewscy rodzina mazowiecka w płockim w XV stuleciu, jednego pochodzenia ze Stopińskimi; Borkowscy i Chrapuńscy, Badzyńscy i Odnodzy od nich pochodzą. Siebmacher podaje wyżła zamiast barana, prawdopodobnie przez wadliwe odgadnięcie rysunku pieczętki — niewiedząc, że Rościszewcy są herbu Junosza. *Sp. szt. pol.; Sieb. VI. 4. 54; Bork.; Żern.*

ROSZYC Bybenszyc Baron (*Roschütz-Bybenschütz*). — Na tarczy czterodzielnej w polach I zielonem — na siwym koniu rycerz zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą srebrną z krzyżem w lewej ręce (*Pogoń*), w II czarnem — pod gwiazdą z prawej złoty hipocentaur z sajdakiem takimże na plecach strzelający z łuku, w III złotem róg bawoli czerwony, w IV czerwonym — róg jeleni złoty (*Roschütz*). Nad koroną trzy helmy ukoronowane w pierwszym—hipocentaur w lewo, w środkowym—gwiazda sześciopromienna złota, w trzecim róg bawoli czerwony i jeleni złoty. Labry przy pierwszym zielone podbite srebrem, przy drugim czarne podbite złotem, przy trzecim czerwone podbite złotem. Herb rodziny starej baronowskiej pochodzenia nadreńskiego, na Szląsku i w Galicyi wygasłej. *Riet.; Sieb. IV. 14. 122.*

ROTA. — W polu błękitnem—gołąb srebrny. Nad hełmem w koronie—między dwiema różgami gwiazda. Nadany wraz nobilitacją Henrykowi Hoffmann, kapitanowi gwardyi pieszej koronnej przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 15 Grudnia 1791. *Kanc. 98 f. 102; Vol. Leg. IX f. 191; Chrs., Album 276; Bork.*

ROTE. (*Rohle, Rothe*). — W polu czerwonym—pomiędzy sześcioma gwiazdami (po trzy) na pasie srebrnym prawo ukośnym lew czerwony. Hełm. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny w Prusach pod Toruniem w XVII w. i XVIII osiadłej—w polskim wojsku służyli. *Sieb. VI. 4. 53; Żern. 53.*

ROTENBURG I^a. (*Rothenburg, Rothemburg, Rothenberk, Rottenberg*). — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem srebrnym—lew czerwony wspięty ukoronowany, w lewem zaś—sześć pasów prawo ukośnych naprzemian czerwonych i srebrnych. Nad hełmem w koronie para kamieni młyńskich w słup z ukosa jeden na drugim ozdobionych czterema piórami strusimi każdy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rotenburg na Szląsku w XVI stuleciu, w poznańskim w XVII osiadłej, jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski pruski 1736. *Sieb. III. 2. 390 i VI. 9. 50. Riet.; Żern.*

ROTENBURG I^b. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem — sześć pasów lewo ukośnych naprzemian srebrnych i czerwonych, w lewem srebrnym — lew czerwony ukoronowany wspięty. Nad hełmem w koronie—dwa kamienie młyńskie bokiem jeden na drugim ozdobione czterema piórami naprzemian czerwonymi i białymi. Labry czerwone podbite srebrem. *Sieb. VI 8. 1. 65.*

ROTTENBURG II.—Na tarczy ściętej, w polu górnem — trzy czwarte tarczy zajmuje srebrna góra czerwona, w dolnem zaś błękitnem—ryba. Nad hełmem, między skrzydłami srebrnymi czworokąt czerwony ukośny w słup. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany wraz nobilitacją non praeciso scartabellatu Rottenburgowi Franciszkowi, kupcowi gdańskiemu 11 Listopada 1790. *Vol. Leg. IX f. 194; Sieb. III. 2. 390, Małach.; Kneschke; Bork.; Riet. 390.*

ROTENHOF, Rothenhof.—W polu błękitnem — nad murem czerwonym blankowanym z trzema strzelnicami pół gryfa trzymającego strzałę do góry w której lilia zastępuje opierzenie. Nad tarczą hełm i labry. Herb rodziny Rotenhof w Prusiech z Łużyc pochodzącej, w 1768 do indygenatu polskiego przypuszczonej. *Vol. Leg. VII. 799; Małach.; Kneschke; Bork.; Żern.*

ROTERMUND, cz. Karp lub Kotwicz.—Na tarczy prawo ukośnie ściętej, w polu górnem czerwonym—kotwica srebrna ukośnie leżąca, w dolnem zaś błękitnem—karp złoty. Nad hełmem w koronie—między skrzydłami—karp złoty w słup głową do góry. Labry z prawej błękitne

podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany z indygenatem Janowi i Stanisławowi braciom Rotermund, których dziad Tomasz, z Czech pochodzący, nobilitowany został przez cesarza Fryderyka, król zaś Zygmunt III nadaje im indygenat na sejmie w Krakowie 16 Marca 1595. *Koj.; Nies.; Riet.; Hef.; Żychl. III. 288; Bork.; Żern.*

ROTERMUND II Hrabia (Rottermund) — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem — trzy lilie błękitne: 2 i 1, w lewym czerwonym — trzy trąbki myśliwskie srebrne, w złoto oprawne, munsztukiem w prawo, jedna pod drugą. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pięć piór strusich przesytych w prawo strzałą, zakończoną wąsami zamiast opierzenia. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone podbite złotem. Herb rodziny Rotermundów, w Prusiech i na Wołyniu osiadłej, z której Jerzy nobilitowany 1591 roku. Służyli w XVIII stuleciu w wojsku polskim. Gałąź jedna w osobie Henryka otrzymała 1783 tytuł hrabiowski austriacki z przydomkiem Odrowąż, który wygasł w roku 1842. *M. Kor. ks. 136 f. 32; Sieb. III. 11 B. IV. 14. 104; Krosn.; Żern.*

ROTERMUND III. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem błękitnym — trzy lilie złote, w polu lewym czerwonym — trzy trąby myśliwskie czarne, w złoto oprawne, munsztukami w prawo jedna pod drugą. Nadany wraz z nobilitacją Jerzemu Rotermund, za dzieła rycerskie przeciw Moskwie, w Warszawie na sejmie 12 stycznia 1591 r. *M. Kor. 136 f. 32.*

ROY I. — Na tarczy pięciodelnej, w polach I i IV czerwonych — trzy pięciopromienne gwiazdy złote; w II i III błękitnych — dwie krokwie złote: jedna do góry, druga na dół razem splecione; w V środkowym, złotem obramowanym, na tle gronostajowym — korona królewska, a pod nią berło złote w słup. Nad hełmem w koronie, między dwoma piórami strusimi: błękitnym i czerwonym — dwa także pióra złote jedno nad drugim. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany 1861 w Prusiech Henrykowi de Roy z Neuchatel w Szwajcaryi, dziedzicowi Valtravers, zamiast własnego herbu, przedstawiającego trzy kłosa, a otrzymanego przez nobilitację rodziny, osiadłej w Prusiech zachodnich w XVII stuleciu, 1 grudnia 1725. Żernicki ten herb nieco odmiennie opisał. Pod szczytem tarczy z koroną mają być cztery pola. Nad hełmem trzy pióra strusie: czerwone, złote i błękitne z gwiazdą każde. *Handb. d. Preus. Ad II; Riet.; Sieb. III. 2. 391; Żern.*

ROY II. — Na tarczy z pasem prawo ukośnym czerwonym, w polu górnym srebrnym — pół lwa czarnego, w lewo trzymającego w łapach literę złotą S; pole dolne złote. Nad hełmem w koronie — drzewo. Labry. Nadany 18 Października 1861 w Prusiech Ryszardowi i Hermanowi de Roy z rodziny w Prusiech, na Pomorzu i w poznańskim od XVIII stulecia osiadłej. *Sieb. III. 2. 391; Żern.*

ROZAN — Na tarczy ściętej z pasem złotym poprzecznym — w szczycie trzy róże, u dołu zaś krzyż maltański. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi z przydomkiem Zendlinger Rozan w 1775 r. przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Vol., Leg. VIII. 303. Z pieczętki na dokumencie z r. 1788. Małach; Bork.; Żern.; zapiski WP. Jackowskiego.*

ROZDRAŻEWSKI I, Rozrażewski cz. Doliwa odm. — Na tarczy — pas prawo ukośny z trzema różami. Nad hełmem w koronie między dwoma rogami jeleniemi — pół panny z włosami rozczesanymi, trzymającej się rogów oburącz. Labry. Odmiana przysługująca starożytnej rodzinie Rozdrażewskich z Rozdrażewa, komesów piastowskich, w województwie poznańskim w XIII stuleciu osiadłych; otrzymali tytuł hrabiowski od Papieża Piusa V, od Grzegorza XIII, od Klemensa VIII, wreszcie od cesarza świętego państwa rzymskiego r. 1555; gałąź jedna przeszła do Czech w XVI stuleciu, gdzie nosili tytuł baronów z Białmy i hrabiów na Krotoszynie i Penstorfie na Szląsku; ta gałąź zgasła. *Fapr.; Nies.; Wiel.; Her., Kr. Pol.; Sp. szl. pol.; Żychl. I. II. V; Bork.; Żern.*

ROZDRAŻEWSKI II. — W polu czerwonym, na pasie prawo ukośnym srebrnym — trzy róże czerwone. Nad hełmem w koronie, między rogami jeleniemi — pół mężczyzny w kapeluszu, czerwono ubranego i trzymającego się oburącz rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana według herbarza szląskiego. *Sieb. VI. 8. I. 65.*

ROZEMBERG I (*Rosenberg*), cz. Poraj odm., albo Ursyn. — Na tarczy ściętej, w polu górnem błękitnem—trzy półksiężycy złote rogami do góry, w dolnem zaś srebrnem—trzy róże czerwone na łodygach z liśćmi rzędem. Nad hełmem w koronie—trzy także róże. Labry. Herb rodziny pochodzenia czeskiego, w Prusiech w XV stuleciu osiadłej. *Papr.; Nies.; Kneschke; Małach.; Bork. 363. 367; Żern. II. 291;*

ROZEMBERG II. — Na tarczy złotej z pasem poprzecznym czerwonym: w szczycie—dwie róże czerwone, u dołu—jedna. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: czerwone między złotemi. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Rosemberg, pochodzącej z Morawii, w XVII stuleciu w Kurlandyi i Prusach osiadłej. Otrzymali tytuł baronowski w Rosyi 1834 i 1863. *Sieb. III. 2. 386, III. 11. 52 i VI. 4. 53; Kurop.; Kneschke; Żern.*

ROZEN I Baron (*Rosen*) cz. Poraj odm. — W polu złotem—trzy róże pięciolistne czerwone. Nad hełmem w koronie, między dwoma gronostajami do góry wspiętymi—trzy pióra pawie. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny starej i znakomitej, jednego jakoby pochodzenia z książętami oldenburskimi, już w XIII stuleciu w Inflantach osiadłej, w XVI stuleciu na Pomorzu, także potem w Prusiech, i w poznańskim; z tej rodziny Wilhelm, poseł z Inflant na sejm, w 1589. O indygenacie ich w tym roku nie znajdujemy śladu innego, prócz wzmianki u hr. Borkowskiego. Otrzymali w 1731 tytuł baronowski szwedzki, w 1802 pruski; tytuł zaś hrabiowski pruski 1715. Henryk Rosen służył w wojsku polskim. Niesiecki inaczej barwy podaje. *Nies. (herbars Anonima str. 592); Sieb. III. 2. 388; VI. 4. 53; III. 11. 51. Riet.; Bork.; Żern.*

ROZEN II. — W polu czerwonym—trzy róże srebrne pięciolistne. Nad hełmem w koronie, między dwoma gronostajami — trzy pióra pawie. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z Niesieckiego. *Nies. VIII. 142.*

ROZENKAMPF Baron (*Rosenkampf*). — Na tarczy ze szczytem srebrnym, w którym są trzy róże czerwone rzędem, w polu zaś niższem błękitnem—ręka zbrojna z mieczem. Nad hełmem w zawoju błękitno-srebrnym—między dwiema chorągwiemi ze złotą frendzlą, górą od siebie stojącemi, prawą srebrną, lewą błękitną—róża pięciolistna czerwona na łodydze zielonej z liśćmi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Rosenkampf (jednego pochodzenia z Riesenkampfi z Prus wschodnich), w Inflantach w XVII stuleciu osiadłej; otrzymali szwedzką nobilitację 1687, tytuł baronowski rosyjski w 1818. *Sieb. III. 11. tekst 189, tabl. 159; Kur.; Żern.*

ROZENSTRAUCH (*Rosenstrauch*). — W polu czerwonym na pasie poprzecznym srebrnym—trzy róże czerwone połączone gałązką zieloną w kształcie litery *W* leżącej. Nad hełmem i zawojem czerwono-srebrnym—dwa czerwone skrzydła z pasami poprzecznymi srebrnymi, każdy z gałązką o trzech czerwonych różach. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rosenstrauch, w prowincjach nadbałtyckich mianowicie w Inflantach osiadłej. *Sieb. III. 11. 114. B; Kur.; Żern.*

ROZENTAL (*Rosenthal*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnem—trzy róże czerwone, pełne, na łodygach zielonych z liśćmi, prawo ukośnie jedna nad drugą; w lewem zaś czerwonym od góry srebrne obłoki, z których trzy krople deszczu, u dołu zaś fale srebrne. Nad hełmem w koronie—dwa skrzydła—prawe błękitne z różą czerwoną pełną na łodydze z liśćmi, lewe czerwone z gwiazdą sześciopromienną złotą. Labry z prawej białe, z lewej czerwone, podbite srebrem. Herb rodziny Rosenthal z przydomkiem Wetter, w Inflantach w XVI stuleciu osiadłej; szlachectwo szwedzkie otrzymali w XVII stuleciu. *Sieb. III. 11. 159; Kur.; Żern.*

ROZIŃSKI cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym—dwie krokwie srebrne, razem tworzące jakby literę *W*, z krzyżem złotym na wierzchu. Nad hełmem w koronie—krzyż złoty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana nadana z nobilitacją Jerzemu Rozińskiemu, z synami: Stanisławem-Piotrem i Janem, przyjętym do rodu i herbu Syrokomla przez Świeszkowskich z sądu mińskiego w Warszawie na sejmie 15 marca 1600 roku. *M. kor. 145 f. 69 i 146 sine folio; zapiski W.P. Jackowskiego.*

ROZMIAR. — W polu zielonem na belce srebrnej poprzecznej z krzyżem złotym na środku tejże — dwa trójkąty również srebrne z wierzchołkiem na dół. Nad hełmem

w koronie ogon pawi. Jeden ze starszych herbów, wydaje się być odmianą *Syrokomi*. Według profesora Piekosińskiego (*Heraldyka*), znana jest ze zbiorów ś. p. Wacława Rulikowskiego, pieczęć Tumińskiego z 1585, wyobrażająca herb *Rosmiar* w formie trochę odmienniej, mianowicie pod ramionami krzyża półpierzścień, barkiem do góry, a pod *Rosmiarem* trzy wręby *Korcsaka*, str. 306 i 307 § 414, tabl. II, fig. 542. W archiwum kościuszkowskim Przędziekich w Warszawie jest na dokumencie z r. 1570 pieczęć nieznanego szlachcica ruskiego, wyobrażająca *Rosmiar* odmienny w taki sposób, że poniżej ramion krzyża przez słup krzyża w poprzek są jelce str. 307, tabl. II, fig. 545. W temże archiwum na dokumencie z r. 1575 jest pieczęć niewiadomego szlachcica ruskiego, wyobrażona, jak co dopiero, tylko, że pod *Rosmiarem* dodane są trzy wręby str. 307, fig. 546. W temże archiwum na dokumencie z 1570 jest pieczęć niewiadomego szlachcica ruskiego z *Rosmiarem* odmienionym w ten sposób, że krzyż ma dwie podpórki boczne, ukośne, u nogi zaś pod *Rosmiarem* są dwa krótkie wręby str. 307, fig. 547. W temże archiwum kościuszkowskim na dokumencie z 1575 pieczęć wyobraża *Rosmiar* ze strzałą zamiast krzyża str. 331, 332, tabl. VIII, § 529, fig. 659. W temże archiwum kościuszkowskim jest dokument z 1640 z *Rosmiarem* w tem odmienionym, że na krzyżu poniżej ramion umieszczony jest półpierzścień barkiem do góry, nieco inny, niż w zbiorze Rulikowskiego, a wręby tu umieszczono pomiędzy trójkątami o kątach prostych str. 333, 334, 538, tabl. IX, fig. 667. *Okol.; Nies.; Piek.; Heraldyka 82. 306. 308. 309. 331. 332. 333. 334.*

ROZWADOWSKI Hrabia I cz. Trąby odmiennie. W polu srebrnym — trzy czarne trąbki myśliwskie w złoto oprawne i z nawiązaniem złotem w gwiazdę ułożone, jedna u góry w słup barkiem w prawo, druga w słup, barkiem w lewo, trzecia wylotem do góry w prawo, barkiem na dół, w środku zetknięte munsztukami. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pięć piór strusich: dwa czarne pomiędzy srebrnymi. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodzinny małopolskiej z Wielkiego Rozwadowa, w powiecie lukowskim, na Rusi zaś zdawna osiadłej i rozrodzonej, z której jedna gałąź w osobie Ignacego, starosty ostrowskiego, generała, otrzymała w jednej linii tytuł hrabiowski galicyjski 23 sierpnia 1783 (dyplom z 23 sierpnia 1791), druga linia w Rosyi otrzymała ten sam tytuł, przyznany Konstantemu generałowi Rozwadowskiemu, komendantowi miasta Warszawy, 29 czerwca 1872, potwierdzony 15 września 1875 córce tego ostatniego, zaślubionej Włodzimierzowi Lwowiczowi Paszczenko, który otrzymał wraz z potomstwem prawo używania w Rosyi herbu i nazwiska Paszczenko-Rozwadowski 27 Lipca 1871, a mianowany został hrabią rosyjskim 29 czerwca 1872. *Nies.; Pocz. sat. gal.; Sp. sat. pol.; Sp. tit. lis.; Not.; Kos.; Hef.; Sieb. IV. 14. 104; Riel.; Bork.; Żern.*

ROZWADOWSKI Hrabia II. — W polu srebrnym — trzy trąbki myśliwskie czarne w złoto oprawne ze złotem nawiązaniem w gwiazdę ułożone, dwie od góry barkami w lewo, jedna u dołu w prawo, munsztukami w środku zetknięte. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pięć piór strusich. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana rysunkowa z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 104.*

ROŻAN. — Na tarczy srebrem obramowanej, w polu srebrnym, pomiędzy trzema różami pięciolistnymi czerwonymi na łodygach: dwie i jedna — kotwica czarna w słup. Nad koroną szlachecką — trzy róże czerwone na łodygach, w wachlarz ułożone. Nadany Jakubowi Fryderykowi Hoffmanowi, doktorowi medycyny, profesorowi uniwersytetu warszawskiego, 23 kwietnia 1822, przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. Oryginalny dyplom u rodziny. *Chruszicki tabl. XXI, album 107; napiski WP. Dziadulewicz.*

RÓŻANA. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu złotym, pomiędzy dwiema różami pięciolistnymi czerwonymi: jedną u góry z lewej strony, drugą u dołu z prawej — pęk lektorski, zakończony toporem, prawo ukośnie leżący. Nad hełmem w koronie — trzy róże (właściwie według dyplomu pięć róż: 3 i 2) na łodygach z liśćmi w wachlarz ułożone. Labry czerwone podbite złotem. Nadany Andrzejowi Różańskiemu, nobilitowanemu praeciso scartabellatu 1790. Z nagrobku na Powązkach. *Vol. Leg.; Sp. sat. pol.; Bork. 366; napiski WP. Dziadulewicz.*

RÓŻE. — W polu błękitnym, między trzema różami srebrnymi: dwiema z boków, trzecią u dołu — dwa klucze złote piórami do góry i do siebie zwróconymi, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany 12 kwietnia 1848 r. Antoniemu-Celestynowi Rose, synowi Zacharyasza, byłemu jeneralnemu płatnikowi wojsk polskich za Księstwa Warszawskiego. *Sp. sat. pol.; oryginalny dyplom; Bork. prap. 574.*

RÓŻOPIÓR. — W polu błękitnym, pod krzyżem kawalerskim srebrnym, na dwóch piórach ręśkich srebrnych, końcem do pisania na dół ukośnie skrzyżowanych—róża czerwona pięciolistna. Nad hełmem w koronie—ogon pawi. Labry. Nadany wraz z nobilitacją Józefowi Wrzesińskiemu przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 9 Lipca 1768; legitymacja nastąpiła na zasadzie prawa z 1836. *Vol. Leg. VII. 804; Kanc. 41. 55; Sp. sal. pol.: Chwałyński Tabl. XXI. Album 253; Bork.; Żern.; napiski WP. Jackowskiego.*

RÓŻYCKI. — W polu błękitnym, nad złotym półksiężycem, barkiem na dół—krzyż kawalerski srebrny. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Herb rodziny Różyckich, w XVIII stuleciu w Prusiech osiadłej. *Sieb. III. 2. 392; Żern.*

RÓŻYŃSKI Książę, Rużyński. — W polu błękitnym—słup złoty z dwoma krzyżami u góry i dołu ukośnie do siebie zwróconymi, albo dwie strzały z drzewcem wspólnym, żeleźcami do góry i na dół skierowanymi i z każdej strony przekrzyżowanymi. Nad tarczą—helm z mitrą książęcą. Labry błękitne podbite złotem. Herb książąt Różyńskich. Paprocki i Okolski wyprowadzają ich od Gedymina, jednakże bez dowodu; według Wolffa niewątpliwie pochodzą z grupy książąt, osiedlonych oddawna na Wołyniu; jednego byli pochodzenia z książętami Rokowickimi; gniazdem Różyńskich był Rozyn pod Kowlem na Wołyniu *Paprk.; Okol.; Koj.; Nies.; Dusica.; Sieb. IV. 14. 30; Riet.; Wolff; Dar.; Piek.; Bork.; Żern.*

RÓŻYŃSKI II. — W polu błękitnym strzała żeleźcem do góry, nad którą i pod którą para krzyży stykających się ukośnie końcami słupów. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana z Kojalowicza. *Koj. 266.*

RÓŻYŃSKI III. — Na tarczy—strzała u dołu na prawo i na lewo załamana w krzyż. Herb książąt Różyńskich według pieczęci w archiwum ks. Sanguszków. *Arch. Sang. III. 199.*

RÓŻYŃSKI-MANGER. — Na tarczy złotą obramowaną, pomiędzy gwiazdą sześciopromienną złotą od góry z prawej a skrzydłem czarnym z lewej strony — strzała żeleźcem do góry, nad opierzeniem pół pierścieniem złotym, barkiem do góry przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie—pod sześciopromienną gwiazdą złotą, z prawej strony—dwoje ramion czerwono ubranych, w łokciu zgiętych, trzymających pół pierścienia złotego do góry, z lewej — skrzydło czarne. Labry czerwone podbite złotem. Herb nadany w Prusach przez adoptację Hermanowi Manger z pozwoleniem dodania do nazwiska Różyński 12 Grudnia 1839. *Sieb. III. 2. 392; Bork. przyp. 575; Żern.*

RUBACH. — W polu błękitnym—trzy zielone pączki różane, czy ziółka, jak chce mieć Niesiecki, dwa i jeden. Nad hełmem w koronie—trzy kłosa złote. Herb rodziny Rubach-Plaskowskich (Pluskowenskich) na Pomorzu w XVII stuleciu. *Nies.; Wiel.; Sp. sal. pol.; Riet.; Bork.; Żern.*

RUBICZ, Rubich, Rubit. — W polu czerwonym—pas poprzeczny srebrny i przezeń pas prawoukośny srebrny z trzema czerwonymi różami. Nad tarczą—helm. Labry. Herb rodziny patrycyuszowskiej toruńskiej, w XV stuleciu w Prusiech osiadłej. *Kętra.; Żern.*

RUBIESZ I. — W polu czerwonym, pod dwoma półstrzałkami żeleźcem do góry jeden nad drugim—trzy wręby srebrne ku dołowi zmniejszające się. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Herb litewski, który według autorów dawnych przysługuje Alabisom, Alampisom, Andrywiczom i Rubażewiczom; dyplom Rubażewiczowi 1834 r. wydany w gubernii kowieńskiej. *Paprk.; Okol.; Koj. 267; Nies.; napiski WP. Działulewicz.*

RUBIESZ II, Rubitz. — W polu srebrnym—przez strzałę błękitną żeleźcem do góry trzy poprzeczne pasy czerwone. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: srebrne pomiędzy czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Rubieżom czyli Rubitzom, w Prusiech w XVII stuleciu osiadłym. *Sieb. VI. 4. 54; Żern.*

RUCKI. — Na tarczy—półstrzałek z lewym tylko żeleźcem do góry i prostopadłą belką w polowie drzewca z prawej strony. Herb Ruckiego na dokumencie ruskim. *Rękopis w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego, drugi w zbiorze WP. Dziadulewicza.*

RUDECKI. — W polu błękitnym, pod dwiema strzałami srebrnymi równoległymi w poprzek żeleźcami w prawo—półksiężyc złoty barkiem do góry, z gwiazdą sześciopromienną złotą pomiędzy rogami. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Herb Rudeckich, na Wołyniu w XVI stuleciu osiadłych. *Nies.; Bon.; Riet.; Bork.; Żern.*

RUDGIS, Rugis (Rüdgisch). — W polu błękitnym—pod trzema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi: 2 i 1 z prawej, a półksiężycem złotym w słup z lewej strony—drzewo zielone. Nad hełmem w koronie—rogi jelenie. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny kaszubskiej Rudgis z przydomkiem Modrzewski na Pomorzu, w XVII stuleciu osiadłej na Jelenczu. *Sieb. VI. 9. 91.* Byli według Paprockiego Rudgierzowie w bełskim herbu Rogala. *Fapr.; Kneschke; Sieb. III. 2. 392 i VI. 9. 51; Riet.; Bork.; Żern.*

RUDGIS II. — W polu błękitnym — pod trzema sześciopromiennymi gwiazdami z prawej, a półksiężycem w słup, rogami w prawo z lewej strony—słońce złote. Nad hełmem w koronie—rogi jelenie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana powyższego *Sieb. VI. 9. 51.*

RUDGIS III. — W polu błękitnym—pod trzema srebrnymi gwiazdami z prawej, a półksiężycem w słup z lewej strony—słońce złote. Nad hełmem w koronie—róg jeleni. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana powyższych dwóch. *Sieb. III. 2. 392.*

RUDGIS IV. — Na tarczy—trzy gwiazdy sześciopromienne: 2 i 1. Nad hełmem w koronie—półksiężyc rogami do góry. Labry. Odmiana trzech powyższych. *Sieb. VI. 9. 51.*

RUDNICA albo Następ. — Na tarczy dwudzielnej, na polach prawem błękitnym, lewem srebrnym—podkowa barkiem do góry ze strzałą żeleźcem do góry między ocelami. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Niesiecki pisze, że nic o początkach tego herbu nigdzie nie czytał. *Okol. Nies.*

RUDNICKI cz. Rudnica odm. — W polu czerwonym—podkowa barkiem do góry ze strzałą żeleźcem do góry między ocelami. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie; białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Rudnickim, w poznańskim w XVIII stuleciu osiadłym. *Sieb. III. 2. 392.*

RUDNICKI cz. Jastrzębiec odm. — W polu błękitnym—podkowa złota barkiem na dół z krzyżem kawalerskim złotym pomiędzy ocelami. Nad hełmem w koronie—jastrząb z podkową, którą za bark trzyma w dziobie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana, przysługująca Rudnickim, w Prusiech i w poznańskim w XVII stuleciu osiadłym; w Królestwie Polskiem wylegitymowani. *Her. Kr. Pol.; Sp. szl. pol.; Nies.; Sieb. III. 2. 392; Chra. tabl. VII; Bork.; Żern.*

RUDNICKI. — W polu czerwonym—lis bieżący po belce poprzecznej, opartej na trzech słupkach, które stoją na drugiej belce równoległej z pierwszą; słupek środkowy pod belką zakończony opierzeniem, jak strzała. Herb bliżej nieznan, znaleziony w Albumie Chrzęńskiego. *Chrzęński Alb. 249.*

RUDNICKI cz. Strzemię odm. — W polu czerwonym—strzemię, lewo ukośnie szablą końcem na dół przecięte. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Rudnickim z Małego Rudniczka w lubelskim, z których Jan, dla heroicznych dzieł i męstwa—pisze Niesiecki—do herbu szablę dodaną miał na Sejmie 1601, co aprobowata konstytucya r. 1616 *Pap.; Nies.; Chrzęński tabl. IX.*

RUDOMINA-DUSIATSKI cz. Trąby odm. — W polu błękitnym—trzy trąby czarne w złoto oprawne i ze złotem nawiązaniem, w gwiazdę ułożone: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami - trąby jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana, przysługująca rodzinie Rudominów-Dusiatskich, na Litwie w XV stuleciu osiadłych. *Okol.: Koj.: Nies.; Eon; Żych. IV, V i VI; Riet.; Bork.; Żern.*

RUDZIEC. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu błękitnym, pomiędzy czterema pszczołami złotymi: dwiema z prawej i dwiema z lewej strony jedna nad drugą—wąż zielony w słup, zanurzający głowę do czary złotej. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Nadany Adamowi Rudnickiemu, referentowi lekarskiemu w komisji spraw wewnętrznych i policyi, za blisko ośmnaścieletnią służbę w dniu 1 stycznia n. st. 1828 roku.

RUKET, Rouquette. — W polu błękitnym, pomiędzy dwiema złotymi liliami—pas prawoukośny złoty. Nad tarczą korona. Herb wraz z nazwiskiem dozwolono używać Tekli Przebendowskiej, córce przybranej generała Rouquette w Prusiech 24 czerwca 1834. *Sieb. III. 2. 391; Bork. przyp.*

RUMEL, Rummel. — W polu srebrnym—róża pięciolistna czerwona, z trzema liśćmi: dwoma od góry, trzecim u dołu. Nad hełmem—między dwoma skrzydłami orlemi barkami do siebie, czerwonym z prawej, a srebrnym z lewej—ptak srebrny z pierścieniem złotym w dziobie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starej rodziny nadreńskiej w Kurlandyi i na Pomorzu i w prowincjach zachodnich zdawna osiadłej. *Nies.; Kur.; Sieb. III. 2. 393; III. 11. 160, VI. 4. 54 i VI. 9. 51; Riet.; Bork.; Żern.*

RUMIAŃSKA Baronowa (Roumiańska). — W polu błękitnym na zielonej murawie—dwa zielone drzewa. Nad tarczą—korona szlachecka, nad którą skrzydło. Nadany wraz z tytułem baronowskim Helenie i córce jej Anastazyi Roumiańskiej przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 27 Lutego 1780. *Kaucl. 41 f. 541; Bork.*

RUMIŃSKI cz. Dąbrowa odm. — W polu błękitnym pod trzema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi rzędem—podkowa srebrna barkiem do góry, z krzyżem złotym między oczkami. Nad hełmem w koronie skrzydło, strzałą złotą w lewo na poprzek przebite. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Rumińskim, w Prusiech Zachodnich i na Pomorzu w XV stuleciu osiadłych. *Sieb. III. 2. 393; Żern.*

RUNGE I cz. Klonice. — W polu czerwonym — dwie klonice srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem i zawojem czerwono-srebrnym—pół dziewicy czerwono ubranej z rękami u pasa. Herb starej rodziny, z której gałęzie w XIV, XV i XVI stuleciach na Pomorzu i w Prusiech, również i na Szlązku osiadły. Od nich idą Sypniewscy i Dzierzgowscy. Jedna gałąź tytuł baronowski otrzymała.—Do tej rodziny prawdopodobnie należała babka Prokopa Broniewskiego, kanonika poznańskiego, 1547, podług zapiski kapitulnej (Ulanowski: „Materiały heraldyczne prawne”, 357), była ona *de armis Raga, quasi tres klonycae in trunco*. *Sieb. VI. 9. 51, VI. 8. 1. 66; Żern.*

RUNGE II — W polu błękitnym. pod różą srebrną pięciolistną—dwie klonice srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—pół mężczyzny w błękitnym ubraniu z kapeluszem strojnym w siedm piór strusich: cztery czerwone, trzy srebrne na przemian. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana powyższego na Pomorzu i w Prusiech. *Sieb. VI. 4. 54.*

RUNGE III. — Na tarczy dwudzielnej, na polach prawym srebrnym i lewym błękitnym—dwie klonice srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—pół panny w czerwonym ubraniu o błękitnych rękawach z dwoma piórami strusimi na głowie: błękitnym i srebrnym; z dwiema kłonicami ukośnie na piersiach skrzyżowanymi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. 1. 60.*

RUNGE IV. — W polu czerwonym—dwie kłonicie srebrne, końcem na dół, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—pół panny czerwono ubranej, z wieńcem zielonym na głowie i piórem strusiem czerwonym z lewej strony, trzymająca dwie kłonicie srebrne, końcem na dół, ukośnie skrzyżowane na piersiach. Odmiana poprzednich. *Sieb. VI. 8. I. 66.*

RUNGE V. — W polu czerwonym—rozwora z kłonicami. Nad hełmem w koronie—pół męża w prawo czerwono ubranego, z kołnierzem białym, w czapce czerwonej, śpiczastej, z wieńcem zielonym wokoło czubka tejże i piórem strusiem czerwonym. Odmiana poprzednich. *Sieb. VI. 8. I. 66.*

RUNIEC. — W polu błękitnym na czerwonej wstędze w półkole od szczytu zwieszona—jagnięce runo zawieszona. Nad tarczą—hełm ukoronowany. Herb nieznan bliżej. *Chraquiński, Alb. 579.*

RUNO. — W polu błękitnym—między ośmiopromienną gwiazdą złotą od góry, a drugą od dołu na krzyżu czarnym szerokim ukośnym (z dwóch prostych belek złożonym)—srebrny baran leżący. Nad koroną szlachecką—pół barana. Nadany wraz z nobilitacją Franciszkowi Baranowskiemu przez Stanisława-Augusta, króla polskiego. dnia 8 kwietnia 1769. *Kanc. 41 f. 141: Sp. sal. pol.; Chraquiński Album 330; Bork.; Żern.*

RUPIŃSKI cz. Poraj odm. — W polu czerwonym—róża pięciolistna srebrna. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z mieczem w ręku. Odmiana bliżej nieznan. Z paneryku XVIII wieku w zbiorach ordynacyi hr. Krasieńskich. *Zapiski WP. Dziadulewicza.*

RUS (*Russen, Rejs, Rejsen, Reuss*). — W polu czerwonym, nad pasem złotym prawo ukośnym—trzy popiersia rossyan średniowiecznych. Herb rodziny patrycyuszowskiej toruńskiej Reussów w XIV stuleciu. *Kneschke; Żern.*

RUS II. — W polu czerwonym, na pasie złotym prawo ukośnym—trzy popiersia rossyan średniowiecznych. Odmiana, przysługująca gałęzi poprzednio wymienionej rodziny Russów toruńskich. *Żern.*

RUS III. — Na tarczy prawo ukośnie ściętej, w polu górnym czerwonym wzdłuż linii pół—trzy popiersia rossyan średniowiecznych. Pole dolne złote. Nad hełmem w koronie—popiersie także w prawo. *Żern.*

RUSECKI, Rusiecki, Rusietzki cz. Osorya odm. — W polu czerwonym—lewe pół kola srebrnego. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Ruseckim, pochodzenia polskiego, na Szlązku w XVI stuleciu osiadłym, w Prusiech w XVII, w Czechach w XVIII i sandomierskim. U Niesieckiego jest wspomniana rodzina Rus herbu Osorya na Szlązku. *Nies.; Sieb. IV. 11. 87 i VI. 8. II. 68; Kętra.; Bork.; Żern.*

RUSIN I, Russin, Rusoczin, Ruchenczin. — Na tarczy—lew do góry wspięty. Helm. Labry. Herb rodziny pruskiej, w XV stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4. 55.*

RUSIN II. — Na tarczy pod półpięścieniem barkiem do góry—słup u dołu krzyżem ukośnym zakończony. Herb Rusin z pieczęci w archiwum ks. Sanguszków zaczerpnięty. *Arch. ks. Sanguszków, IV. 347.*

RUSLEJSKI, *Rousleyski*. -- Na tarczy, między rogami półksiężyca, zakończonymi trójlistkami—strzała żelazcem na dół w słup. Herb Ruslejskiego. *Piek., Odyu. poch. sal. pol., str. 238, tabl. VI. Nr 17.*

RUSOCKI Hrabia, Russocki cz. Zadora odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czerwonych—orzeł złoty ukoronowany, w II i III błękitnych—głowa lwia złota ukoro-

wana, płomieniem buchająca, w V zaś błękitnym środkowym — lew złoty ukoronowany wspięty, buchający płomieniem. Nad koroną hrabiowską — dwa helmy ukoronowane: w pierwszym — orzeł złoty ukoronowany, w drugim — pół lwa złotego ukoronowanego z mieczem w łapie, buchającego płomieniem. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny małopolskiej z Brzezia i Rusoczyca w krakowskim, jednego pochodzenia z Lanckorońskimi, jednocześnie z nimi otrzymali tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego od Karola IV w 1355, gdy dwóch braci: Stanisława i Andrzeja-Zbigniewa z Brzezia król wysłał, jako przedstawicieli swoich, do Rzymu na koronację Karola IV: Andrzej-Zbigniew od majątku Lanckorony został protoplastą Lanckorońskich, potomkowie zaś Stanisława nazwali się od Rusoczyna — Rusockimi. Tytuł ich potwierdzony w Galicyi dla Mikołaja (hrabiego galicyjskiego 6 listopada 1800 r.) 26 kwietnia 1803. *Paprz.; Nies.; Wiel. Sp. ssi. pol.; Kos.; Sieb. IV. 14; Bork.; Żern.*

RUSOWICZ, Russowicz. — Na tarczy — trójkąt równoramny, dolną podstawą swoją na krótkim słupie stojący. Herb Rusowicza z rękopisu z 1591 u WP. Wittyga. *Zapiski WP. Datadulewicza.*

RUSCIŃSKI, Ruszcziński. — W polu czerwonym — lew z głową strusią wspięty. Nad koroną — hełm. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący rodzinie, w Prusiech zachodnich i kujawskim w XIV stuleciu osiadłej. *Dług.; Nies.; Sieb. VI. 4. 54; Riet.; Bork.; Żern.*

RUSTEJKO cz. Trąby odm. — W polu czerwonym — między barkami dwóch trąb czarnych, w złoto oprawnych, munsztukami do góry, miecz końcem na dół. Nad hełmem — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Rustejków, na Żmudzi w XVII stuleciu osiadłej, przysługuje również Rydzewskim i Rzewnickim i nieco odmieniony Rostkom. *Koj.; Nies.; Bork.; Żern.*

RUTENBERG — Na tarczy — naprzemian trzy pasy czerwone i trzy srebrne poprzeczne. Nad hełmem w koronie — dwie trąby w takież pasy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący rodzinie od bardzo dawnych czasów osiadłej w Prusiech, prawdopodobnie jednego pochodzenia z Kalkszejnami. *Sieb. VI. 4. 55.*

RUTER, Rutter. — Na tarczy ściętej, w polach górnym czarnym i dolnym srebrnym — lew w połowie naprzemian pół srebrny i czarny, kopię złotą w łapach trzymający. Nad hełmem w koronie, między dwiema trąbami w połowie od góry czarnymi, od dołu srebrnymi, z trzema piórkami strusimi, w munsztukach — pół lwa z kopią złotą w łapach. Labry czarne podbite srebrem. Nadany Antoniemu Rutterowi, doktorowi i radcy nadwornemu, przez Fryderyka-Augusta, króla saskiego, księcia warszawskiego, w r. 1812. *Sieb. III. 2. 394; Riet.; Bork. prap.; Żern.*

RUTKOWSKI I. — Na tarczy dwudzielnej, w polach prawym czerwonym i lewym błękitnym, między ocelami podkowy, barkiem do góry obróconej — strzała żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie — pół charta wspiętego z obrozą na szyi. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne. Prawdopodobnie herb Stanisława Rutkowskiego, nobilitowanego 1775 r. *Zapiski WP. Datadulewicza.*

RUTKOWSKI II, Rudkowski cz. Bończa odm. — W polu błękitnym — jednorożec siwy z wieniec wawrzynowy na szyi. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Rutkowskim, w łomżyńskim w XV stuleciu osiadłych; jedna gałąź nosiła przydomek Cichosz, a jedna otrzymała w 1782 odmianę niniejszą. *Nies. prap.; Duńca.; Wiel.; Sp. ssi. pol.; Herb Kr. Pol.; Bork.; Żern.*

RUTOWSKI Hrabia. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawym — pół orła ukoronowanego srebrnego, w lewym zaś złotym — trzy czarne rochy: 2 i 1. Nad hełmem w koronie — słup ukoronowany z trzema piórami strusimi u góry. Herb nadany Rutowskiemu przez króla saskiego. *Kur.; Małach.; Żychl.; Bork.; Żern.*

RUZYCZKA DE ROZENWERT (*Rosenwerth*). — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych — róża srebrna na gałązce z liśćmi, w II i III srebrnych — wieniec wawrzynowy

zielony. Nad koroną — róża na gałązce z liśćmi. Jedna linia nosi w helmie pół lamparta między trąbami. Nadany 5 sierpnia 1838 roku Kazimierzowi-Antoniemu-Sylwestrowi przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. Grób z tym herbem na cmentarzu powązkowskim przy katakumbach po lewej stronie. *Sp. sal. pol.; Bork.; Żern.; napiski WP. Bisier.*

RYBCZYŃSKI cz. Abdank odm. lub Syrokomla odm. — W polu czerwonym pod strzałą żelźcem do góry—dwie krokwie srebrne, ułożone w literę W. Nad koroną szlachecką—pióro strusie, strzałą w poprzek przeszyte. Nadany 19 Lutego 1726 Sebastyanowi Rybczyńskiemu, pisarzowi nadwornemu curiae regni, oblatowany w Metryce Koronnej 4 Lipca 1744. *Vol. Leg. VI. 454; M. Kor. 227 f. 167 i 260 f. 63; Bork.; Żern.*

RYBNIC (*Reibnitz*). — W polu srebrnym—dwa poprzeczne pasy czerwone. Nad helmem w koronie—dwie trąby: prawa czerwona, lewa srebrna. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny na Szlązku w XIII stuleciu, w Prusiech w XVII stuleciu; w Inflantach i na Pomorzu osiadłej, z której Ferdynand, indygenowany w Polsce 1768. Jedna gałąź tej rodziny otrzymała w XVIII stuleciu tytuł baronowski czeski, potwierdzony w Prusiech 1852 r. *Vol. Leg. VII f. 799; Sieb. VI. 9. 47, III. 11. 154; Riet.: Kurop.: Bork. 356. 358; Żern.*

RYC I, Rydz (*Ritz, Reetz, Reetsen*) cz. Bawola głowa odm. — W polu srebrnym—głowa bawola czarna ze srebrnymi rogami wprost. Nad helmem—między dwoma piórami strusimi: prawem czarnym, lewym srebrnym—strzała błękitna żelźcem na dół. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Ryc, w Prusiech i na Pomorzu w XIV stuleciu osiadłej. Gałąź w Meklemburgu osiadła, tam nazywała się Ritz, Reetz, Reetzen—prawdopodobnie wygasła. Żernicki przytacza w źródłach Niesieckiego, ale nie znalazłem u niego tej rodziny. *Sieb. VI. 9. 47; Kneschke; Żern.*

RYC II, Wrycz (*Rüts, Reets, Fritzen, Writzen*). — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym—pół jelenia, w dolnym zaś srebrnym—trzy róże czerwone: dwie i jedna. Nad helmem w koronie pół dziewicy z rozpuszczonymi włosami z zielonym wieńcem w ręku, w błękitnym ubraniu z rogiem jelenim w każdej ręce. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny na Pomorzu w XVI stuleciu osiadłej. Gałąź Wryczów, noszących róże w herbie. Nazywali się: Wrycza, Fritschen, Fritz, Fritzen, Rizen, Ruetzen, Ruetz, Ruitz, Ruits, Ritz, Ritzen, Rytzen, Reets, Writzen. Od nich to idą Gorczyccy, Koziczkowscy, Rekowscy i Trzebiatowscy, oraz Rybiccy. Siebmacher zaprzecza, aby była wspólność między tą pomorską rodziną a kaszubską Wryczów. Jednak podobieństwo nazwisk i herbu jest za tem, i to utrzymuje Żernicki. *Sieb. VI. 9. 51; Żern.*

RYCERZOSŁAW. — W polu złotym—na zielonej murawie mąż w zbroi z pióropuszem i pasem czerwonym, z mieczem nad głową wzniesionym w prawej ręce, a chustką srebrną, w koło związaną, z końcami skrzyżowaną (*Nalęcs*) w lewej. Nad helmem w koronie—pół orła białego z pierścieniem złotym w dziobie. Labry. Nadany 1 września 1812 Janowi Thiszowi, czyli Tysowi z przydomkiem Nowopolski, przez Fryderyka-Augusta, króla saskiego, księcia warszawskiego; wylegitymowani w Królestwie Polskim 1840 roku. *Sp. sal. pol.; Chrs. tabl. XIII, alb. 297, Riet.: Bork.; Żern.*

RYCHTER (*Richter*). — Na tarczy z pasem prawoukośnym złotym, w polu górnym błękitnym—jelenia głowa brunatna z rogami złotemi; w dolnym zaś czarnym—trzy pięciolistne róże srebrne: 1 i 2. Nad helmem w koronie—pomiędzy dwoma rogami jeleniami złotemi, o siedmiu odnogach każdy—gałązka różana z listkami i trzema kwiatami białymi. Labry z prawej błękitne podbite złotem, z lewej czarne podbite srebrem. Nadany Krzysztofowi Richteroowi ze Szląska, osiedlonemu w Inflantach, przez Zygmunta-Augusta, króla polskiego, 19 Lipca 1569. *Nies. przyp. 589; Kurop.; Sieb. III 11. 155; Żern.*

RYCZ. — Na tarczy ściętej, w polu górnym dwudzielnym w każdym polu róża, w dolnym—gryf. Nad helmem w koronie—orka głowa ukorowana. Labry. Nadany wraz z nobilitacją Wilhelmowi Rycz, chirurgowi nadwornemu, przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 29 maja 1775. *Vol.; Leg. VIII. 301; Kanc. 41 f. 316; Nies. prap.; Mutach.; Bork.; Żern.*

RYDEZEL (*Riedesel*). — W polu złotem—ośła głowa czarna z trzema liśćmi zielonemi w pysku. Nad hełmem—skrzydło czarne z małą tarczą, na której w polu złotem—także ośła głowa czarna z trzema listkami w pysku. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny niemieckiej w Saksonii, Turynii i Hessyi zdawna osiadłej, z której członkowie służyli w wojsku polskim w XVIII stuleciu. Baronowie świętego państwa rzymskiego 1680. *Sieb. III. 4. 25; VI. 6, tekst.*

RYDGER I, Rydyger (*Rüdiger*) cz. Pomian odm. — Na tarczy czterodzielnej na polach I i IV złotych, II i III czerwonych—głowa żubrza czarna wprost, mieczem lewo ukośnie na dół przebita. Nad hełmem w koronie—także głowa lewo ukośnie leżąca, mieczem od dołu, pod uchem prawo ukośnie przebita. Labry czerwone, czarne i złote. Odmiana przystępująca Rüdigerom z przydomkiem Modlibóg, mieszczanom toruńskim, z których Łukasz, adoptowany przez Sokołowskich, Tchórzewskich i Kaczkowskich 1552, otrzymał szlachectwo polskie z herbem Pomian, a potomek jego Jan-Henryk otrzymał tytuł baronowski polski 1780; tytuł zaś hrabiowski bawarski otrzymał wespół z braćmi dwoma 1792. Osiedleni byli w Prusiech zachodnich, poznańskim i Saksonii. Byli też nobilitowani: Augustyn, Jakób i Maciej, synowie Jana, senatora toruńskiego. *Vol. Leg. I. 285 i II. 297; M. Kor. 82. 381 i 108 f. 285; Sieb. III. 2. 392; II. 3. 4; Bork.; Żern.*

RYDGER II. — W polu złotem—głowa żubrza czarna, mieczem w poprzek końcem w prawo przebita. Nad hełmem w zawoju czarno-złotym—także głowa. Labry czarne podbite złotem. *Kanc. 106 f. 2; Sieb. II. 3. 4, napiski WP. Jackowskiego.*

RYDGER III (*Rudiger, Ruediger, Ridger, Rhediger*). — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym—trzy belki poprzeczne srebrne, albo trzy pasy prawoukośne srebrne, w lewym—czerwone ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z haczykiem od wędki, w kształcie **S** w ręku. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami po połowie czerwonymi i srebrnymi—ramię zbrojne z wędką w ręku, jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Augustowi-Jakubowi-Maciejowi, synom Jana, senatora toruńskiego, Rydgerom, patrycyuszom toruńskim, przez Zygmunta-Augusta, króla polskiego 1570 roku, oblatowany w 1639. *M. Kor. 186 f. 82; Nies VIII. 113 i 380; Małach; Bork.; Żern.*

RYDYNGER (*Rüdinger*). — Na tarczy szeroko błękitnem obramowanej, w polu czerwonym—ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z motyką czy kotwicą w ręku. Nad hełmem w koronie, między dwoma skrzydłami—także ręka, jak na tarczy. Labry. Nadany Kacprowi Rudingerowi, starszemu senatorowi toruńskiemu 1569. *Vol. Leg. I. 296; M. Kor. 107 f. 55; Chrapkiński, Alb. 212. Żern.; napiski WP. Witlyga.*

RYDZYŃSKI Hrabia, Rýdzeński, Rydzewski cz. Wierzba odm. — W polu błękitnem, z pasem poprzecznym złotym—sześć lilij złotych: trzy w szczycie i trzy u dołu tarczy. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—słup złoty, strzałą złotą prawoukośnie do góry przeszyty. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny Rydzyńskich, w Wielkopolsce w XV stuleciu osiadłej. Gałąź rodziny czeskiej z Wierzbna albo Wrba. Tytuł hrabiowski pruski otrzymali 1850. *Papr.; Nies.; Wiel.; Małach: Kos. I. 191; Sieb. VII. 2. 9. Riet.; Bork.; Żern.*

RYGEMAN (*Riegemann*). — Na tarczy na trzy kliny podzielonej, w polu prawem błękitnem—gwiazda sześciopromienna srebrna, w czerwonym lewym—gwiazda sześciopromienna złota, w klinie zaś środkowym, o wierzchołku do góry i wygiętych ramionach, srebrnym—lew złoty wspięty. Nad hełmem w koronie między skrzydłem złotem a czerwonym—lilia srebrna. Labry (bez barw). Herb przysługujący rodzinie mieszczańskiej ryskiej w XVI stuleciu. Według Siebmachera, herb ten nadany został przez cesarza Maksymiliana Henrykowi Ryngemanowi 1576 roku, a nadanie to rozszerzone zostało 1596 roku na braci Dytrycha i Palamedesa przez Zygmunta, króla polskiego. *Kurop.; Sieb. III. 11. 109 B; Żern.*

RYK I, Rek (*Ryck, Reck, Recke, Rueck*). — Na tarczy srebrnej—pas poprzeczny srebrny z trzema słupami czerwonymi. Nad hełmem w koronie—dwa skrzydła czarne: prawy z pasem lewoukośnym, lewy z pasem prawoukośnym, o trzech słupach czerwonych, jak na tar-

czy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny westfalskiej von der Reck-Volmerstein, w XIII stuleciu znanej, z której Maciej w XVI stuleciu przeszedł do Inflant i wstąpił do zakonu niemieckiego, gdzie otrzymał dobra lenne Karkus od Stefana, króla polskiego. Baronowie świętego państwa rzymskiego 1437 i 1623; tytuł hrabiowski pruski otrzymali 1817, tytuł baronowski w Rosyi 1834 i 1863. *Nies. przyp.; Dumcz.; Kurop.; Wiel.; Żychl. II; Kneschke; Sieb. III. 1, III. 2, III. 11 A i B; Bork. 373 378; Żern. 268, 303.*

RYK II. — W polu błękitnym, na pasie poprzecznym czerwonym—trzy srebrne słupy. Nad hełmem w zawoju czerwono-srebrnym—dwa skrzydła błękitne z pasem poprzecznym, jak na tarczy. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 373, III. 11. 50 A i III. 11. 118 B.*

RYKS (*Ryx*) cz. Leliwa odm. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I—półksiężyc z gwiazdą sześciopromienną między rogami; w II i III—skrzydło; w IV—lilia. Nadany rodzinie z warszawskiego w Prusiech przy potwierdzeniu szlachectwa Ryxó w 1804 roku. *Żern.*

RYMER, Remer, Rejmer (*Reymer*).—Na tarczy—mur czerwony o trzech basztach blankowanych z bramą otwartą, w której stoi rycerz zbrojny z mieczem podniesionym w prawej. Nad hełmem w koronie—pół takiego rycerza. Labry. Nadany Walentemu Rymerowi, rajcy krakowskiemu, w Warszawie na Sejmie dnia 13 kwietnia 1590. Niesiecki wspomina o Remerach na Litwie, w wołkowskim w XVII stuleciu osiadłych. *M. Kor. 133 f. 449; Papr.; Nies. VIII. 105; Csacki; Bork. 257; Żern. 272 304. Rękopis w zbiorach Juliusza hr. Ostrowskiego.*

RYMOWICZ. — Na tarczy—ptak do pawicy podobny, głową w prawo zwrócony. Herb przerysowany z pieczęci Jana Rymowicza, ziemianina powiatu wilkomierskiego z roku 1570, w zbiorach s p. Gieysztor. *Zapiski WP, Dziadulewica.*

RYMWID cz. Lis odm. — W polu czerwonym—strzała srebrna żelźcem do góry, środkiem przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Mickiewiczom w upińskim na Żmudzi 1621 i 1674. *Nies.; Bon.; Bork.; Żern.*

RINGMUT I (*Ringdemuth*). — W polu błękitnym, w środku pierścienia złotego z brylantem ostro zakończonym, ku szczytowi tarczy zwróconym—gwiazda srebrna promieniejąca. Nad hełmem w koronie—skrzydło barkiem w prawo z pierścieniem jak na tarczy. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Ringdemuth, sekretarzowi księcia Gotarda Kurlandzkiego, pochodzącemu z rodziny mieszczańskiej w prowincjach nadbałtyckich osiadłej, przez Stefana Batorego, króla polskiego, 25 Lutego 1582. *Piek., O dyn. poch. szl. pol. 214; Kurop.; Żern. str. 276.*

RYNGMUT II (*Ringemuth*). — W polu błękitnym, w środku złotego pierścienia—sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w zawoju błękitno-złotym—dwa pióra strusie błękitne. Labry błękitne podbite złotem. *Sieb. III. 11. 156.*

RYP, Rypp, Ryppen. — W polu srebrnym, na poduszce czerwonej o czterech chwastach—kogut czarny z czubkiem czerwonym. Nad hełmem w koronie, na poduszce o dwóch chwastach—kogut, jak na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny, pochodzącej z Misnii w Niemczech, w Prusiech w XV stuleciu, w XVIII w Inflantach osiadłej. *Nies. VIII. 211; Sieb. VI. 4. 52; Kneschke; Bork.; Żern. 305.*

RYSIEWICZ. — W polu błękitnym, między dwoma pniami o dwóch sękach z każdej strony—pas czerwony lewo ukośny, z ramieniem zbrojnym, miecz w ręku trzymającym. Nad tarczą—hełm. Labry. Herb Rysiewiczza z pomnika u Dominikanów w Krakowie 1779. *Krzyż.; Żern.*

RYŚ I. — W polu błękitnym—rys biegnący w prawo, wprost patrzący, ukoronowany. Nad hełmem w koronie—gwiazda sześciopromienna złota z lilią błękitną na każdym rogu, prócz dolnego. Labry błękitne podbite srebrem. Herb, przysługujący rodzinie z Bąkowa-Bąkowskich,

w XVI stuleciu w Prusiech i na Pomorzu osiadłej, gałęzi Nostyczów (nie szląskich) i jednego pochodzenia z Jackowskiemi z rodziny Banko, inaczej Bankau. *Nies.; Sieb. VI. 4 tekst, IV. 14. 30; Bork.; Żern.*

RYŚ II. — W polu czerwonym—ryś biegnący w prawo, ukoronowany, w lewo głową zwrócony. Nad hełmem w koronie, na trzech gałązkach, każda z liściem i kwiatem lilii—gwiazda sześciopromienna złota. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 14. 30.*

RYŚ III. — W polu błękitnym—ryś wspięty. Nad hełmem w koronie—pół rysia wspiętego. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza pruskiego. *Sieb. III. 2. 100.*

RYŚ IV. — W polu błękitnym—ryś wspięty. Nad hełmem —trzy lilie na łodygach z liśćmi. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza pruskiego, przysługująca gałęzi Jackowskich z nazwiskiem Bankau. *Sieb. VI. 4. 2.*

RYŚ V. — Na tarczy na murawie—ryś bieżący ukoronowany. Nad hełmem w koronie—trzy lilie heraldyczne. Labry. Odmiana według starego rysunku, zakomunikowana przez d-ra Piekosińskiego.

RYWOCKI (Riwolski) cz. Prus I odm. — W polu czerwonym—krzyż srebrny, dwa razy przekrzyżowany bez górnego lewego ramienia. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, jakoby przysługująca rodzinie Rywockich, w XVI stuleciu w Prusiech osiadłej, prawdopodobnie powstała przez balałutne traktowanie herbu polskiego w Niemczech. *Nies.; Sieb. III. 2. 380; VI. 4. 52.*

RYZEBITER, Rysbyter (Riesebieter, Risbet, Resbytte, Rysebit). — W polu srebrnym—koźiel czarny wspięty do krzewu, wijącego się koło tyki. Nad hełmem w koronie—takiż koźiel z krzewem, jak na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Herb starej rodziny saskiej w prowincjach nadbałtyckich zdawna osiadłej. *Sieb. III. 11. 110 B; Kur.; Żern.*

RZECZYCKI cz. Syrokomla odm. — Na tarczy —krokwie w kształcie litery **W** ułożone, z krzyżem u góry w środku. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z mieczem w ręku. Herb z pieczęci Jana Rzeczyckiego, szlachcica polskiego, na rękopisie z roku 1616, w posiadaniu WP. Bisiera, antykwaryusza. *Zapiski WP. Dziadulewiczna.*

RZEPICKI I, Rzepkowicz (Rzepitski). — W polu złotem, z pasem poprzecznym czarnym—róg czerwony jeleni w słup. Nad hełmem w koronie, na skrzydle złotem—pas poprzeczny czarny z gwiazdą sześciopromienną srebrną. Herb przysługujący rodzinie Rzepickich, na Szlązku w XVI stuleciu osiadłych. *Sieb. VI. 8 III. 67. Żern.*

RZEPICKI II. — W polu błękitnym, z pasem poprzecznym czarnym—róg jeleni złoty w słup. Nad hełmem w koronie, na skrzydle błękitnym—pas poprzeczny czarny z gwiazdą sześciopromienną. Labry z prawej—błękitne, z lewej—czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8, III. 67.*

RZEPISZEWSKI. — Na tarczy, na barku półpięścienia—krzyż pomiędzy dwiema strzałami ukośnie żelźcami do góry: pierwsza w prawo, druga w lewo. Herb z pieczęci Rzepiszewskiego. *Piek., O dyn. poch. szl. pol. 260. tabl. XVII. N-r 149.*

RZEWUSKI Hrabia cz. Krzywda odm. — W polu błękitnym — podkowa ocelami na dół, z krzyżem kawalerskim jednym we środku i drugim bez prawego ramienia na barku. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—pióro strusie srebrne pomiędzy błękitnemi. Labry błękitne podbite srebrem. Godło: QUO VIA VIRTUTIS. Herb rodziny, pochodzącej od Beydów z Rze-

wusk na Podlasiu w XVI stuleciu osiadłych, z których Kazimierz otrzymał tytuł hrabiowski w Austrii 21 Kwietnia 1819, lecz umarł bezpotomnie 1820; następnie druga linia w 1841 otrzymała podobny tytuł w Austrii i również wygasła w 1869; wreszcie Henryk, znakomity powieściopisarz i publicysta, marszałek szlachty powiatu żytomierskiego, otrzymał tytuł hrabiowski w Rosyi 18 Listopada 1856, potwierdzony 28 Maja 1885. *Nies.; Sp. szl. pol.: Dunca.; Bon.; Kneschke; Grita.-Hild.; Not.; K.s.; Żychl XI; Sp. t t. lic.; Sieb. IV. 14 105; Bork.; Żern.*

RZEWUSKI Hrabia II. — W polu czerwonym—podkowa ocelami na dół z krzyżem srebrnym jednym we środku, drugim bez prawego ramienia na barku. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—trzy pióra strusie srebrne pomiędzy czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego, przysługująca Kazimierzowi Rzewuskiemu, który otrzymał tytuł hrabiowski austriacki 1819 i umarł bezpotomnie 1820. *Sieb. IV. 14. 105.*

RZĘTKOWSKI. — W polu błękitnym, między rogami złotego półksiężyca—rycerz w zbroi, szyszaku, z pióropuszem na głowie i pierścieniem w lewej ręce. Nad hełmem—korona. Herb przysługujący rodzinie Rzętkowskich, wylegitymowanej w Królestwie Polskiem w 1838 roku. *Sp. szl. pol.; Bork.; Żern.; Chrzęski XIII. 299.*

RZYSZCZEWSKI Hrabia cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym, na barku podkowy srebrnej—krzyż kawalerski złoty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—pół charta v. obroży. Labry błękitne podbite srebrem. Godło: TENDIT AD ARDUA VIRTUS. Herb rodziny bojarskiej wołyńskiej z Rzyszczewa na Litwie, w sandomierskiem w XVI stuleciu również osiadłej, z której Józef-Adam Rzyszczewski, pan na Żukowcu i Wyżgrodku na Wołyniu, otrzymał tytuł hrabiowski austriacki 9 Września 1845, na co dyplom otrzymał 27 Stycznia 1837 roku. Następnie Zygmunt hrabia Rzyszczewski, oficer artylerii wojsk włoskich, autor, technolog i inżynier, potwierdzony w tytule hrabiowskim w królestwie włoskiem, gdzie do tarczy przydano rycerza w zbroi. *Nies.; Wiel.; Pocz. szl. gal.; Kos.; Bork.; Żern.*

SABY. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV błękitnych—trzy monety złote: 2 i 1; w II i III zaś brunatnych po cztery pasy srebrne poprzeczne. Nad tarczą—korona szlachecka. Tarcze podtrzymują dwa lwy. Herb nadany wraz z nobilitacją non praeciso scartabellatu Antoniemu de Saby, podpułkownikowi wojsk koronnych, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 4 czerwca 1768. *Vol. Leg. VII f. 802; Kanc. 42 f. 20; Małach.; Kras.; Nies. przyp.; Bork. 373; Żern.*

SACHER. — Na tarczy ściętej, w polu górnym błękitnym—snop złoty, w dolnym zaś czerwonym, między oskardem i młotem, których trzonki złote ukośnie skrzyżowane—beczka. Nad tarczą—dwa hełmy: nad pierwszym—snop złoty, nad drugim—dwa pióra strusie: czerwone i białe. Labry przy pierwszym błękitne podbite złotem, przy drugim czerwone podbite srebrem. Herb nadany wraz z nobilitacją (Ritterstand) Janowi-Nepomucenowi Sacherowi, radcy gubernialnemu, żupnikowi solnemu w Galicyi, przez Franciszka I, cesarza austriackiego, 1 Kwietnia 1818 roku, potwierdzony 1827 roku, z indygenatem galicyjskim, udzielonym przez Stany 1830 roku. *Pocz. szl. gal.; Hef.; Riet.; Bork. przyp. 575; Żern.*

SAGRAMOZO (Sagramoso) Margrabia. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV złotych—orzeł czarny ukoronowany; w II i III powtórnie czterodzielnych (*contreécartelé*)—1 i 2 półka czerwone, a 3 i 4—srebrne. Nad hełmem w koronie—orzeł dwugłowy czarny podwójnie ukoronowany. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb nadany czy potwierdzony przy indygenacie margrabiom Sagramoso z przydomkiem de Huc 1775 r. *V. Leg. VII. 296, 145; Małach.; Nies. przyp.; Riet.; Bork.; Żern.*

SAGSEWSKI, cz. Lubicz odm. — Na tarczy pod ocelami podkowy—krzyż kawalerski. Nad hełmem—labry. Odmiana zdaje się Lubicza, przysługująca Sagsewskim z Sagsowa na Mazurach, w Prusiech w XVI stuleciu osiadłym. Są Zakrzewscy herbu Lubicz z sandomierskiego w oszmiańskim w XVII stuleciu osiadli, u Kojałowicza i Niesieckiego wspomnieni. Są Zagrzewscy herbu Lubicz do szlachty polskiej zaliczeni po ogłoszeniu prawa z 1836 u Borkowskiego cytowani. *Sieb. VI. 4. 55.*

SAK I, Saken (Sacken, Sack von Salm). — W polu błękitnym—trzy gwiazdy złote: 2 i 1. Nad hełmem—labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny Sacken, w Prusiech w XV stuleciu osia-

dziej, w Kurlandyi i Inflantach w XVII stuleciu. Żeniąc się w XV stuleciu z ostatnią z rodu Ostenów, jeden z Sakenów dodał do herbu i nazwiska swego herb i nazwisko tamtych. *Nies.; Kur.; Riet.; Bork.; Żern.*

SAK II^a. — W polu czerwonym—cztery worki z dnami zwężonemi, w środku tarczy zetknięte i razem tworzące krzyż ukośny. Nad hełmem w koronie—pół murzyna w prawo z przepaską białą na czole i rękoma podpartemi na biodrach. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starego rodu w XV i XVII stuleciu na Szlązku, Łużycach i w Marchii Brandeburskiej osiadłego. Jedna gałąź przysłała do Inflant z Zakonem; jeden z nich, Jan-Gabryel, otrzymał tytuł baronowski szwedzki 1719 r. *Sieb. III. 2. 396; III. 11 B, tekst 179, tabl. 119; IV. 11. 37 i VI. 4. 55.*

SAK II^b. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu czerwonym — cztery worki srebrne, związaniem do środka tarczy obrócone, krzyż ukośny razem tworzące. Nad hełmem w koronie—pół murzynki wprost, z wieńcem zielonym na głowie, a drugim w około bioder, na których ręce wsparte. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 11 B, tekst 179, tabl. 119 i VI. 8, I. 67.*

SAKA, Pietkiewicz, Sakowicz cz. Pomian odm. — W polu złotem—żubrza głowa czarna, przebita mieczem, między rogami na dół prawo ukośnie. Nad hełmem w koronie, między jeleniami rogami—pół czarnego niedźwiedzia z gałązką z trzech róż czerwonych w prawej łapie. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca Pietkiewiczom, zowiącym się także Saka, których przodek Saka, ze smoleńskiego, przyjął na sejmie herodeńskim herb Pomian 1413 roku. *Stryk.; Koj.; Nies.; Chruszński tabl. XVI.*

SAKOWICZ cz. Ślepowron lub Korwin odm. — W polu czerwonym, na pniu stojącym, od góry i dołu ociętym, o pięciu ociętych konarach czyli sękach, dwóch z prawej, trzech z lewej strony—kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Sakowiczom, na Litwie w XVII stuleciu osiadłym. *Koj. 99; Nies.; Żychl. III; Bork.; Żern.*

SALAMANDRA. — W polu błękitnym, wśród płomieni—salamandra złota. Nad hełmem w koronie—ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Herb ten, według Okolskiego, z Czech do nas przybył. Tamże miał przysługiwać rodzinie Chruszczów, w XVI stuleciu do Polski przybyłych. Używają nadto Diszkowscy, Pieleszowie i Koszyccy. *Okol.; Nies.; Riet.; Bork.; Żern.*

SALIS I. — W polu błękitnym—dwa berła złote, liliami zakończone, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem, między dwoma błękitnymi skrzydłami—te same berła, co na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny, w Inflantach osiadłej w XVI i XVII stuleciu, według Siebmachera, nie wspólnego z rodziną szwajcarską tego nazwiska nie mającej. *Kur. str. 65; Sieb. III. 11; Żern.*

SALIS II. — W polu błękitnym—dwa berła złote, liliami zakończone, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem—cztery podobne berła, w wachlarz ułożone. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 11. 120 B.*

SALISZ baron i hrabia (Salisch, Zalosch, Salusch) cz. Działosza odm.—Na tarczy dwudzielnej, w polu I prawem srebrnym—skrzydło czarne barkiem w lewo, w II lewym czerwonym—róg jeleni srebrny. Nad hełmem na drzewcach dziewięciu chorągiewek czerwonych z różą białą, z których cztery w prawo, pięć w lewo obróconych—dwie obręcze podłużne czerwone. Labry z prawej czarne, z lewej czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Salisz z przydomkiem Nassadel, Nassengniew i Grossgraben, polskiego pochodzenia, na Szlązku. Baronowie czescy 1728, hrabiowie pruscy 1741, wygasli 1838. Karol otrzymał szlachectwo Królestwa Polskiego 1834 roku. *Her. Kr. Pol.; Sp. sal. pol.; Sieb. III. 1, III. 2, III. 11 B; Bork.; Żern.*

SALISZ II (Salisch) cz. Działosza odm. — W polu czerwonym z prawej—wąż złoty, naokoło sztaby żelaznej zwity, z lewej—skrzydło czarne. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie.

Odmiana nadana Karolowi Salisch, z Prus pochodzącemu, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego, króla polskiego, d. 9 Lipca n. st. 1834 r. Jest to gałąź rodziny szlacheckiej Saliszów. *Sp. sal. pol.; Her. Kr. Pol.; Bork. prap.; Żern.*

SALMUR (*Salmour, Salmoer*). — Na piersiach orla dwugłowego czarnego z ukoronowanymi głowami i aureolą złotą koło dziobów—tarcza z koroną szlachecką ścięta, na której w polu górnym złotem między różą srebrną a ostem—kogut; w dolnym zaś błękitnem—lew srebrny. Herb nadany z indygenatem Józefowi Gabaleonowi Salmour przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 1764, potwierdzony 28 Marca 1779 r. *Vol. Leg. VII. 3; Kauc. ks. 41 f. 532; Żern.; zapiski WP. Jackowskiego.*

SALOMON I, Salomonowicz. — Na tarczy, krzyżem złotym po brzegi na cztery podzielonej, w trzech pierwszych polach czerwonych z kolei:—łabędź, trzy kopie w gwiazdę i koń siwy; w czwartym (również czerwonym), z muru czerwonego, o srebrnych złączeniach cegieł—lew srebrny z językiem i ogonem złotymi. Nad hełmem w koronie, między dwoma czarnymi skrzydłami—pół turka w ubiorze wierzchnim białym, spodnim złotym w paski, rękawy z wyłogami. Labry czerwone podbite złotem. Nadany z indygenatem Stanisławowi, sekretarzowi królewicza, i rajcy Mikołajowi, braciom Salomon lub Salomonowicz de Benedictowicze, mieszczanom krakowskim, których przodka Hanula de Domyślin król Władysław nobilitował w Krakowie 1543 r., a cesarz Karol V nadany im przez króla herb *Łabędź* tak odmienił, jak powyżej opisano. Rietstap wymienia rodzinę holenderską Salomonis w herbie łabędzim. *M. Kor. ks. 64 f. 271; zapiski WP. Jackowskiego. Sieb. IV. 14 247.*

SALOMON II, Salamon, Szalamon. — Na tarczy ściętej, w polu I górnym—łabędź, w II dolnym, w środku podkowy, ocelami do góry—krzyż kawalerski. Odmiana, przysługująca prawdopodobnie gałęzi, powstałej ze związku Salomonów herbu *Łabędź* i Żędzianów herbu *Jastrzębiec* na Litwie w XVI i XVII stuleciu. Salomonowie byli rodziną mieszczańską krakowską, prawdopodobnie przybyłą z Węgier. Wygaśli podobno w początkach XVII stulecia. *Vol. Leg. VII. 376; Krayà; Bork.*

SALAŁAWA cz. Abdank odm. — W polu czerwonym—krokwie złote, literę **W** tworzące. Nad hełmem w koronie—takaż litera. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana, przysługująca rodzinie górnoszlacheckiej w XVII stuleciu, służbę wojskową odprawującej w armii pruskiej, z której ostatni potomek męzki zmarł w 1853 roku. Zięciowi jego, Meyerowi, nadano w 1876 roku pruskie szlachectwo z przydomkiem Meyer v. Salawa i Radan. *Sieb. III. 2. 396; VI. 8. III; Riet.; Żern.*

SAMBOR, Szambor. — W polu błękitnem—lew wspięty ukoronowany. Nad hełmem w koronie—pół lwa. Labry czerwono-błękitne podbite srebrem. Herb nadany z nobilitacją Andrzejowi Sambor, synowi Wojciecha Dąbrowskiego i Agnieszki, oraz jego żonie Katarzynie i dzieciom, przez Stefana, króla polskiego na sejmie 10 Czerwca 1593 r. Była rodzina Szambor v. Sambor w krakowskim w XV stuleciu osiadła. *M. Kor. ks. 138 f. 179; Ulug; Nies.; Bon.; Bork.; Żern.; zapiski WP. Jackowskiego.*

SAMOPED. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu górnym błękitnem—pszczoła złota, w dolnym zaś czerwonym—sześciopromienna gwiazda złota. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone podbite złotem. Herb nadany Leopoldowi Hertzowi, prezydentowi miasta Kalisza, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego, króla polskiego, 22 Grudnia 1810 roku. *Sp. sal. pol.; Chrz., Album 566; Bork.; Żern.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

SAMSON I, Sampson, Samsony, Watta. — W polu błękitnem—Samson biblijny, rozdzierający paszczę lwu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie złote między błękitnemi, Labry błękitne podbite złotem. Jeden ze starych herbów polskich. W jednej zapisce sądowej poznańskiej z 1554 wymieniony Samson von Watta. Godło wyobraża Samsona, walczącego ze lwem, więc nie wiadomo, czy słowo Samson określało li tylko godło, czy było zawołanie także, a może proklamą było Watta—tak pisze profesor Małecki, I, 125. W heraldyce profesora Piekosińskiego przytoczona jest pieczęć Watty Sambora z Nądni, ziemianina wielkopolskiego; pieczęć ta wisząca u dokumentu z 1329, dziś oderwana, przechowana w bibliotece Raczyńskich, właściwie wyobraża dużą literę M z krzyżem pośrodku. Była dawniej widoczna gwiazda pięciopromienna poniżej krzyża. *Paprz.; Okol.; Nies.; Mał.; Fiek.*

SAMSON II. -- Nad literą M--krzyż, pod literą—pięciopromienna gwiazda. Herb Sambora Wat-
ty z Nądni, na pieczęci tego ziemianina wielkopolskiego dawniej u dokumentu z 1329 wiszący, dzisiaj w biblio-
tece Ruczyńskich w Poznaniu przechowany. Wattowie należą do rodu Samborów, których podany tu jest znak
runiczny, pierwotnie przez nich za godło używany. *Piek., Heraldyka 274.*

SAMSON von Himelstierna. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem srebrnym—gwiazda
sześciopromienna błękitna, w polu lewym złotem—głowa żubrza czarna. Nad hełmem w za-
woju błękitno-srebrnym—gwiazda sześciopromienna błękitna i skrzydło czarne błękitne. Labry
z prawej błękitno-złote i błękitno-srebrne, z lewej błękitno-srebrne i błękitno-złote. Herb przyzna-
ny Hermanowi Samsonowi, synowi oficera straży miejskiej w Rydze, z Geldryi przybyłemu, proboszczowi, 1611,
przy tumie ryskim; otrzymał od Gustawa-Adolfa, króla szwedzkiego, roku 1626 dobra Attramoise i Hastfershof i z her-
bem swoim, do szlachty szwedzkiej zapisany, 1640. *Kurop. str. 65; Sieb. III. 11, tekst 523, tabl. III; Żern.*

SANDEN. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu czerwonym, na kuli błękitnej—dwa
skrzydła czarne. Nad hełmem w koronie—róg bawoli złoty i jeleni srebrny. Labry czer-
wone podbite złotem. Herb rodziny mieszczańskiej de Sanden z Królewca, z której Henryk-Bogumił z brać-
mi i synowcami otrzymał szlachectwo pruskie 23 Marca 1796 roku, w Królestwie Polskiem zaś do szlachty miej-
scowej zaliczeni 1825 roku. Dotychczas osiedleni w Prusiech Zachodnich, na Pomorzu, na Litwie i na Szlązku. Jeden
z nich otrzymał w Prusiech tytuł baronowski w 1840 roku. *Sp. nsl. pol.; Sieb. III. 2. 395, VII. 2. 30; Chrs. tabl. XX;
Bork. 381; Żern.*

SANDRECKI I, Sandreczky, Sendraszyc (Sendraschütz) cz. Ślepowron odm.—W polu zło-
tem—na zielonym pagórku kruk czarny ze złotą obrózką na szyi, w czerwonym dziobie
trzymający pierścień złoty. Nad hełmem w koronie—takiż kruk. Labry czerwone podbite
złotem. Odmiana, przysługująca rodzinie Sandreckich, polskiego pochodzenia, na Szlązku w XIII stuleciu osia-
dłej. Baronowie od 1697, hrabiowie od 1741 roku. *Sieb. VI. 8, II. 68; Riet.*

SANDRECKI II. — W polu złotem—kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem
w koronie—takiż kruk. Labry czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 8, II. 68;
Riet.*

SANDRECKI III (Sandretski). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV błękitnych—trzy
kłosy z listkami rzędem, w II i III—trzy korony: 2 i 1. Nad hełmem z labrami—głowa
z szyją jelenia. Herb rodziny Sandreckich, z której Henryk-Fryderyk, lejtnant pruski, otrzymał szlachectwo
12 Listopada 1770 roku. *Sieb. III. 2; Riet.; Żern.*

DE SANECH. — W polu czerwonym—trzy srebrne grotty prawoukośnie, z których środko-
wy większy. Herb średniowieczny z roli marszałkowskiej Mikołaja z Brzezia Lanckorońskiego z 1461,
przechowanej w kopii w muzeum arsenalskim w Paryżu. Herb ten zkażdą jest nieznany. Stara nazwa zdaje się
być mylną, może ma coś wspólnego z przydomkiem Sank, cytowanym u Stadnickiego. Żernicki cytuje rodzinę
Sancken w bytowskiem, w XVII stuleciu na Pomorzu, jednego pochodzenia z Velstowami. Może zwali się z Sanek
czyli Sankowscy. *Loredan Larchey, Armorial du XV s.; Piek. Heraldyka 260, 370, 372.*

SANGERHAUZEN (Sangerhausen). — W polu czerwonym—trzy lwy złote: 2 i 1. Nad heł-
mem—jelenie rogi czarne. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny niemieckiej, po wy-
gaśnięciu której hrabstwo z miastem otrzymał Ludwik Turyński, a po nim Magnus Torquatus książę Brunświcki.
Hanno Sangerhausen (w istocie brunświcki) był w 1253 mistrzem w Inflantach, a w 1256 wielkim mistrzem obrany.
Sieb. III. 11 B 120; Żern.

SANGUSZKO I Książę, Sanguszkowicz cz. Pogoń litewska odm. — W polu czerwonym, na zie-
lonej murawie—mąż zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą złotem obramowanej, na której
w polu błękitnym krzyż podwójny złoty w lewej ręce, na siwym koniu najeżdża zamek o trzech
wieżycach. Nad hełmem w koronie—ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę
okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana, przysługująca rodzinie książąt, pochodzących od Gedymina.
Wędz. Wolffa, książę Fedkowicz Sanguszko był w Fedora Olgerdowicza, brata kniaziów Romana Ko-

bryńskiego i Hurki. Władal Ratnem, Kowlem, Lubomlą i Wiźwą. Sanguszko (w pierwotnej formie Sonkguszko) od imienia lub przydomka Sanguszko, powstałego od zepsutego imienia Semen.—Semen, Semko, Senko, Senkuszek, Senuziuszko, Senkguszko, Sonkhouszko, Sonkguszko, Sanguszko, wszystkie te formy spotykają się. Wylegitymowani w Galicyi, otrzymali potwierdzenie tytułu książęcego z przydomkiem Lubartowicz w Wiedniu 9 Czerwca 1765; są członkami dziedzicznymi Izby Panów od 1801 roku. W Austrii jednocześnie legitymowali się z Czartoryskimi: Hieronim, pan na Sławucie, członek stanów galicyjskich, zmarły w 1812, i Władysław, synowie Pawła-Karola Sanguszki, zmarłego 1750, i Barbary z Duninów; Władysław ur. 1803†1870, syn Eustachego (wnuk Hieronima z Cecylii Potockiej) i Klementyny z Czartoryskich. W Rosyi Roman, syn Władysława, zatwierdzony w 1858 roku. *Dług.; Papr.; Hiel.: Okol.; Koj.; Nies.; Pocz. szl. gal.; Sp. szl. tal.; Not.; Bon.; Sieb. I. 3, III, 307. 308, V, 14 65; Riet.; Kos.; Bork.; Żern.*

SANGUSZKO Książę II. — Na tarczy pięciodelnej, w polu I czerwonym—na barku złotego półksiężycy, obejmującego rogami u dołu gwiazdę sześciopromienną złotą — krzyż złoty, którego trzy ramiona są przekrzyżowane (*Korybut*); w II czerwonym—z korca czyli misy złotej—pół psa srebrnego (*Korcsak*); w III błękitnym — nad półksiężycem złotym sześciopromienna gwiazda złota (*Leliwa*); w IV dwudzielnym: czerwonym z prawej, błękitnym z lewej—kosa i pół podkowy srebrnych w słup, nad którymi półtora złotego krzyża bez prawego ramienia dolnego (*Prus III*); w V czerwonym—na siwym koniu mąż zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą o podwójnym krzyżu złotym w polu błękitnym w lewej ręce (*Pogoń*). Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana dowolna. *Sieb. I. II. i IV. 14. 65.*

SAPIEHA Książę I, Sopeha, Sopiha, Sopezyc, Sapucho cz. Lis odm. — Na tarczy ściętej, w szczycie trójdzielnej, w polu I czerwonym—strzała bez opierzenia złota, żelźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*); w II czarnym—trzy lilie srebrne: dwie i jedna (*Sapieha*); w III czerwonym—ramię zbrojne, w łokciu zgięte i przebite strzałą żelźcem na dół (*Ręka*). W polu dolnym większym czerwonym—na siwym koniu mąż zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą obramowaną złotem, na której w polu błękitnym—krzyż podwójny złoty w lewej ręce (*Pogoń litewska*). Nad tarczą—płaszcz książęcy z mitrą. Herb przyznany w Austrii wraz z tytułem książęcym 14 Września 1700 roku rodzinie litewskiej Sapiehów, mianowicie Michałowi Sapieżu. W Polsce tytuł ten przyznano na Sejmie warszawskim 1767/68, w Rosyi zaś 30 Kwietnia 1800 roku. Pochodzenie Sapiehów od dynastji panującej niegdyś na Litwie, jest przedmiotem sporu. Nie bardzo ścisły Paprocki wywodzi ich od Sunigajły, kasztelana trockiego, który w Horodle przyjął herb Lis roku 1413. Za Paprockim powtarzają to następnie heraldycy i panegirycy, nie przedstawiając dostatecznych dowodów. Sunigajło, jak wiadomo, miał być synem Narymunda, jednego z synów Gedymina. Jeden z panegirzystów rodziny Sapiehów, ksiądz Jakób Olszewski, pierwszy z Sunigajły uczynił Punigajłę, bez żadnych podstaw wywodzi go od Olgerda, brata Narymundowego, a za nim bezkrytycznie inni to powtórzyli. Na zasadzie tej bajki, jak pisze Wolff, sfabrykowano w XVII stuleciu trzy dokumenty, mające jakoby dowodzić pochodzenia Sapiehów od Gedymina. W jednym z tych dokumentów, to jest w przywileju jakoby króla Zygmunta z 1512 roku, Jan i Bohdan (Teodat) Siemionowicze wymienieni jako synowie Szymona Sunigajły, kasztelana trockiego, a wnukowie Punigajły Narymundowicza, także kasztelana trockiego. Dokument ten, w którym urojony Punigajło zbliżony jest z Sunigajłą, pomimo, że zdradza podrobienie, jednakże oblatowanym został 1744 roku w metryce litewskiej, a przedstawiony na Sejmie 1768, uzyskał potwierdzenie, i na zasadzie tego dokumentu tytuł książęcy przyznany został Sapiehom. Dwa inne dokumenty z 1522 i 1572 mają na celu stwierdzić jednakże pochodzenie Sapiehów z Różyńskimi od Narymunda. Ks Kognowicki, pisząc w roku 1754 dzieło o Sapiebach, i Stanisław hr. Kossakowski w naszych czasach, wywodzą co prawda Sapiehów od Sunigajły, pomijając najzupełniej legendę o Punigajle; Konstanty hr. Ożarowski w innym znów dziele o Sapiebach pominął i Sunigajłę samego. Według Wolffa, protoplastą Sapiehów był Sopeha, pisarz kancelaryi wielkiego księcia, a potem króla Kazimierza Jagiellończyka. Z posiadłości, którymi Sapiehowie władali w końcu XV stulecia, wnosić można, że Sopeha pochodził ze smoleńszczyzny. Synowie jego pisali się Sopezycami i byli już możnymi panami: Bohdan (Deodat) przez małżeństwo z kniaziówną Drucką, Jan zaś (Iwan) dzięki zręczności i przystąpieniu do unii florenckiej. W ostatnich czasach obrońcą prawdopodobnego pochodzenia Sapiehów od jednej z panujących na Litwie dynastji jest uczony krakowski, znakomity znawca źródeł historii i prawa polskiego, profesor uniwersytetu jagiellońskiego, d-r Franciszek Piekosiński (patrz Herold z roku 1898). Otóż na sejmie horodelskim najdostojniejsze tylko rodziny książęce otrzymały herby polskie. Sunigajło pierwszy w Litwie przypuszczony do herbu *Lis*, że zaś niema dowodu, aby Sapiehowie drogą późniejszej adoptacji dostali ten herb, widocznie, że im został przekazany od protoplasty. Protoplasta Sapiehów, poseł króla Kazimierza Jagiellończyka do Papieża, nosi tak, jak i Sunigajło imię Siemon (Szymon). Co do herbów sapieżyńskich, to różnie wyglądają, ale między niemi herb *Lis* naczelnie miejsce zawsze zajmuje. D-r Piekosiński nie przypuszcza, aby *Little* ich były dawniejsze od *Lisa*, skoro przed zjazdem horodelskim żadne herby na Litwie nie były znane, a ród Sapiehów dopiero w kilkadziesiąt lat po zjeździe horodelskim powstaje, wreszcie lilie nie należą do herbów, które Polacy Litwinom odstąpili. Ważnym dowodem, według d-ra Piekosińskiego, jest jeszcze, że herbarz Dachnowskiego z XVII stulecia zawiera herb Iwa Sapiehy.

kanclerza wielkiego księcia litewskiego, w którym, obok *Lilii*, na drugim miejscu jest *Pogoń litewska* (patrz niżej *Sapieha IV*). Ja znów zauważyć sobie pozwolę, nie przesądzając rzeczy, że obecność *Pogoni* może tylko figuruje tu na pamiątkę skoligacenia z Druckiem, których tu herb na trzecim spotykamy miejscu, a których pochodzenie od dynastów panujących nie ulega wątpliwości; na czwartym miejscu jest *Ręka*, strzałą przeszyta, a na środku tarczy *Lis*. Bardziej przekonywającym dla mnie wydawałby się poprzedni argument wspólności *Lisa* Sapiehów i Sunigajły Narymuntowicza. *Paprz.*; *Liel.*; *Stryjk.*; *Okol.*; *Koj.*; *Nies.*; *Sp. sul. gal.*; *Sp. lit. lic.*; *Vol. Leg. VII. 811*; *Kos.*; *Not.*; *Małach.*; *Jabł.*; *Koss. II. 307*; *Żychl. XI. 204. 216*; *Malin.*; *Sieb.*; *Riet.*; *Wilca.*; *Tyroff.*; *Sieb. I. 3, III. 304. 311*; *Wolff.*; *Piek.*; *Eork.*; *Zern.*

SAPIEHA Książę II. — Na tarczy obramowanej złotem i poprzedzielanej złotymi liniami, trójścietej, w polu I górnym trójdzielnym z prawej czerwonym — strzałą złotą bez opierzenia żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*), w środkowym czarnym — trzy lilie srebrne: 2 i 1 (*Lilie Sapiehów*), z lewej czerwonym — ręka zbrojna, w łokciu zgięta, strzałą z góry na dół przeszyta (*Ręka*); w polu II środkowym dwudzielnym, z prawej czerwonym — na siwym koniu mąż zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą, na której w polu błękitnym krzyż podwójny złoty w lewej ręce (*Pogoń litewska*), z lewej błękitnym — koń w lewo zamiast szyi i głowy końskiej w męską postać zmieniony, strzelający z łuku do własnego ogona, wyobrażającego węża (*Hipocentaurus*); w dolnym III trójdzielnym z prawej błękitnym — słup złoty z dwoma krzyżami u góry i dołu ukośnie, do siebie zwróconymi (*Różyński*), w środkowym czerwonym — na belce poprzecznej złotej, między dwoma takimiż słupami — dwa niższe słupy złote z belką poprzeczną u góry, na której mniejsze jeszcze dwa słupki, belką poprzeczną u góry również połączone (*Kolumny litewskie*), z lewej wreszcie w polu srebrnym — słup złoty (*Kolumna*). Nad tarczą — trzy helmy ukoronowane: w pierwszym między dwiema trąbami — lis wspięty czerwony w lewo, w drugim — pół męża zbrojnego w szyszaku, z pióropuszem, z mieczem w prawej, z tarczą błękitną o podwójnym złotym krzyżu w lewej ręce; w trzecim — orzeł czarny ukoronowany z tarczą owalną na piersiach, w której na polu czerwonym — ramię zbrojne, w łokciu zgięte, strzałą z góry na dół przeszyte. Labry przy pierwszym i trzecim czerwone podbite srebrem, przy środkowym z prawej czarne podbite srebrem, z lewej błękitne podbite złotem. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Używają też Sapiehowie dwóch lisów, podpierających tarczę i dwóch godol: RO DEO ET PATRIA, NEC UNA SUFFICIT CRUX MIHI COETERIS ARCUS, jednakże takowe nie figurują w dyplomie. Odmiana, przysługująca starszej linii gałęzi hrabiowskiej kodeńskiej, rodziny Sapiehów, z której Leon Sapieha, syn hr. Aleksandra, otrzymał w 1836 indygenat galicyjski wraz z udzieleniem tytułu księcia cesarstwa austriackiego pod datę 25 Lutego 1840, co potwierdzonym zostało dyplomem z d. 26 Lipca 1845, gdy młodsza gałąź hrabiowska w osobie hr. Pawła † 1855 (syna Franciszka-Ksawerego † 1805) i jego synów: Ksawerego i Leona w 1874 otrzymała Ukazem pozwolenie noszenia tego tytułu w Rosyi. Jan-Paweł-Aleksander, syn Eustachego, otrzymał potwierdzenie tytułu tegoż dyplomem z 30 Kwietnia 1880. Katinka Sapieha, właścicielka dóbr na Szlązku, żona Adalberta Pawła Ziwnego v. Lilienhoff, uszlachconego przez Maryę-Terese w 1756, otrzymała w Pruszech od Fryderyka II 1768 pozwolenie osobiste na noszenie tytułu książęcego na Szlązku. Od nich pochodzą Lilienhoffowie Zwowiccy i Lilienhoffowie Adelstein. Odmianę, przysługującą tej Katarzyni, podaję niżej pod *Sapieha VIII*. *Sieb. I. 3, III, IV. 4 i VI. 8. II tekst: Hef.; Spiski lit. lic.*

SAPIEHA Hrabia III. — Na tarczy dwudzielnej, z pasem złotym poprzecznym w środku, w polu górnym czerwonym — strzałą srebrną bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*); w dolnym zaś czerwonym — ręka zbrojna, w łokciu zgięta, strzałą z góry na dół przeszyta (*Ręka*). Nad tarczą — dwa helmy ukoronowane: w pierwszym — pół lisa w lewo, w drugim — pół orła czarnego ukoronowanego w prawo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana herbu linii Kodeńskiej, czyli młodszej, Sapiehów z tytułem hrabiowskim świętego państwa rzymskiego, 6 Stycznia 1572 roku przyznana Pawłowi, wojewodzie nowogrodzkiemu, posłowi Rzeczypospolitej na dwór Maksymiliana II, cesarza rzymskiego, jednocześnie jakoby w Polsce przez Zygmunta-Augusta dla Pawła Sapiehy i syna jego, Mikołaja, wojewody witebskiego, również posła do Cesarza Maksymiliana, 4 maja 1572 roku, potwierdzona z dodaniem *Ręki* na pamiątkę postrzału, otrzymanego w Inflancach. Paweł wprowadza pierwszy *Hipocentaura* do tarczy herbu Sapiehów, jak świadczą Okolski i Niesiecki, prawdopodobnie na pamiątkę pierwszej swej żony Holszańskiej. *Okol.*; *Nies. VIII. 268*; *Sieb. I. 3, III i IV. 14.*

SAPIEHA IV. — Na tarczy pięciudzielnej, w polu I — trzy lilie (*Lilie*); w II — na końcu jeździec zbrojny z mieczem w prawej, z tarczą o podwójnym krzyżu w lewej ręce (*Pogoń litewska*); w III — miecz, rękojeścią do góry, między czterema półksiężycami: po dwa rogami do siebie, barkami dwa do góry i dwa do dołu (*Druck*); w IV — ramię zgięte w łokciu nieco w lewo, strzałą z góry na dół przeszyte (*Ręka*); w V środkowym — strzałą bez opierzenia, żeleźcem do

góry, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*). Nad hełmem w koronie, między dwiema trąbami — pół lisa wspiętego. Labry. Odmiana z połowy XVII stulecia, według Dachnowskiego, przysługująca Lwowi Sapieszce w Heroldzie D-ra Piekosińskiego z 1898 umieszczona, o której pod pierwszą naszą wzmianką o pochodzeniu Sapiehów wspomnieliśmy, jako o dowodzie, popierającym to pochodzenie od Narymunta, ks. litewskiego. *Piek., Herold. 898.*

SAPIEHA V. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I czerwonym — strzała srebrna bez opierzenia, żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*); w II błękitnym — krzyż srebrny, z obu stron i u dołu przekrzyżowany, nadto pod belką poprzeczną swoją — pół pierścienia barkiem do góry (*Korybut*); w III błękitnym — na środku belki od góry, łączącej poprzecznie trzy słupy, z których środkowy dłuższy — krzyż (*Radwan odm.*); w IV czerwonym — koń w lewo, przód w męzką postać zmieniony mając, strzela z łuku za siebie do własnego ogona, węża formę mającego (*Hipocentaur*). Nad tarczą — dwa helmy ukoronowane: w pierwszym — lis wspięty w lewo, w drugim — ogon pawi. Labry przy pierwszym błękitne, przy drugim czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Mikołajowi, Krystynowi-Fryderykowi, Aleksandrowi-Kazimierzowi i Kazimierzowi Sapiehom w XVII stuleciu. Zdaje się, iż drugi herb na tarczy jest bałamutnym wykrzywieniem Korybuta. *Sieb. I. 3, III. 311.*

SAPIEHA VI. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I i IV — trzy lilie: 2 i 1 (*Lilie*), w II i III — strzała bez opierzenia, żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*). Tarczę podpierają orły. Korona szlachecka. Odmiana z pieczęci Michała Sapiehy, wojewody podlaskiego, z 1731 roku. *Ze zbiorów Jul. hr. Ostrowskiego.*

SAPIEHA Hrabia VII. — Na tarczy pięciodzielnej, w polach I i IV czerwonych — po trzy lilie srebrne: 2 i 1 (*Lilie*); w II i III czerwonych — ramię zbrojne, w łokciu zgięte, strzałą z góry na dół przeszyte (*Ręka*); w V czerwonym — strzała żeleźcem do góry, bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*). Nad hełmem w koronie, między dwiema trąbami — lis wspięty. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Sapiehom, hrabiom świętego państwa rzymskiego. *Sieb. IV. 14 68; I. 3, III. 311.*

SAPIEHA Książę VIII. — Na tarczy siedmiodzielnej, w polu I srebrnym — głowa zębca czarnej, ze złotym pierścieniem w nozdrzach (*Wieniawa*); w II czarnym — trzy lilie srebrne: 2 i 1 (*Lilie*); w III czerwonym — krzywaśń prawoukośna srebrna w kształcie S odwróconego (*Sreniawa*); w IV złotym — na czarnym niedźwiedziu panna w błękitnej sukni, z włosami rozpuszczonymi, koroną na głowie i rękoma podniesionymi do góry (*Rawa*); w V czerwonym — łódź złota (*Łodzta*), w VI czerwonym — topór srebrny ze złotą rękojeścią (*Topór*); w VII środkowym czerwonym — strzała srebrna, żeleźcem do góry, bez opierzenia, dwa razy przekrzyżowana (*Lis*). Nad tarczą — korona hrabiowska. Odmiana przysługująca Katarzynie z Sapiehów, właścicielce na Szlązku, która ożeniwszy się w Warszawie 1745 z Adalbertem Pawłem Ziwnym (uznanym za szlachcica z przydomkiem von Lilienhoff 1756 roku przez Maryę-Teresę, cesarżową rzymską), otrzymała w 1768 roku od Fryderyka II, króla pruskiego, pozwolenie osobiste noszenia na Szlązku swego tytułu książęcego. *Sieb. VI. 8, II tekst i tabl. 779.*

SAPUCHO SAMSONOWICZ cz. Lis odm. — W polu czerwonym — szabla, rękojeścią na dół, ostrzem w lewo i strzała żeleźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Sapucho z przydomkiem Samsonowicz, na Litwie i na Polesiu w XVIII stuleciu osiadłej. Prawdopodobnie gałąź rodziny Sapiehów, którzy również początkowo zwali się Sapucho i także herbu *Lis* używają. Są też Samsonowicze bez herbu, do szlachectwa w Królestwie Polskim po ogłoszeniu prawa z 1836 przypuszczeni 1850 roku. *Paprz.: Koj. 148, 155; Nies.; Sp. sal. pol. str. 215; Wolff; Bork.; Żern.*

SARBSKI, Szarbski, Sarpski, Sarbske, Zarbske, Zerbliken. — W polu błękitnym, pod trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami rzędem, ze srebrzystych fal — pół psa morskiego czarnego z trójlistkiem w pysku. Nad hełmem — trzy lilie srebrne na łożdach z parą listków każda, w wachlarz ułożone. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Sarbskich z Sarbi, w XVI stuleciu na Pomorzu osiadłej, gałąź jedna zwała się von und zu Herbst. *Nies.: Sieb. VI. 9. 51; Bork.; Żern.*

SARTAWSKI, Sartowitz, Seibersdorf-Sartawski, Zeiberzdorf Zartawski. — Na tarczy pole w połowie srebrne od góry, w połowie czerwone, rozdzielone linią prawoukośną trzy razy łamaną.

Nad hełmem w koronie—też same pola między dwoma skrzydłami. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia bawarskiego Seibersdorf, w Prusiech zachodnich w XV stuleciu osiadłej. W archiwum królewickim nie spotyka się rodziny, nazywającej się Seibersdorf, ale Seiffersdorf, która zdaje się być odmianą tego nazwiska, którą w końcu zupełnie spolszczyli, używając formy Sartawski. *Okol.: Nies.; Sieb. VI. 4, tekst 76, tabl. 56; Bork.; Żern.*

SARTAWSKI II, — Na tarczy ściętej, w polu górnem—gwiazda sześciopromienna, w dolnem—nic. Nad hełmem w koronie—trąba myśliwska, wylotem szerszym do góry, na baroku z lewej mająca pięć dzwonek. Labry. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Żern.*

SARTORI. — W polu błękitnem, na zielonej murawie—gołąb srebrny z gałązką oliwną w dziobie, a pod nim—kotwica lewoukośnie. Nad tarczą—dwa hełmy ukoronowane. W pierwszym—ramię w lokciu zgięte, trzymające w ręku wagę złotą; w drugim—kotwica lewoukośnie, u góry z gołębiem trzymającym gałązkę w dziobie. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany z przydomkiem von Besztorcze w Galicyi 11 sierpnia 1756 roku Adamowi Sartori, radcy apelacyjnemu którego przodek Jerzy otrzymał był szlachectwo węgierskie od króla Leopolda I. *Sieb. IV. 14. 248; Bork. 575; Żern. II. 317.*

SARTORYUSZ DE SZWANENFELT (*Sartorius de Schwanefeld*). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV złotych—głowa murzyńska z przepaską srebrną na głowie; w II i III czerwonych—na zielonej murawie łabędź srebrny. Nad hełmem w koronie—łabędź z rozpostartymi skrzydłami. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Herb nadany przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 1779, potwierdzony 17 Lipca 1792 roku, wraz z indygenatem Ernestowi, tajnemu konsyliarzowi, i Andrzejowi, poczmistrzowi jeneralnemu w Prusiech, braciom Sartoryus de Szwanefeld, których rodzina miała już szlachectwo niemieckie w 1616 i 1618, a Ernest-Franciszek-Jan otrzymał w 1680 szlachectwo państwa rzymskiego. W ostatnich czasach z tej rodziny właściciel Sartowie w Prusiech zachodnich godność hrabiowską w Prusiech 1873 roku otrzymał. *Vol. Leg. VIII. 393; Kanc. 99 f. 318; Sieb. III. 2. 399; Riet.; Bork.; Żern.*

SAS I, Sasowie, Dragowie. — W polu błękitnem—nad półksiężycem złotym, rogami do góry—strzała, zwrócona żelźcem do góry, między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie—ogon pawi, przeszyty strzałą w lewo. Labry błękitne podbite złotem. Jeden z najdawniejszych herbów w Polsce, mianowicie na Rusi, ządł miał z Węgier przybyć, jak piszą Paprocki i Okolski. Jednakże nie podają go wszystkie rękopisy Długosza, między którymi i herbarz zwany arsenalski (w muzeum arsenalskiem w Paryżu przechowywany), ani rola marszałkowska Lanckorońskiego z 1461 (patrz Lorédan Larchey, *Armorial du XV s.*), ani herbarzyk Ambrożego. Zapisek sądowych średniowiecznych co do tego herbu nie znajdujemy, a pieczęcie w malej liczbie, dopiero z XV stulecia, cokołwiek różnicy przedstawiają między sobą. Klejnotu średniowiecznego tego herbu nie znamy; poniżej podamy niektóre odmiany średniowieczne, wzięte z dzieła d-ra Piekosińskiego o heraldyce wieków średnich. Ten brak zapisek tłumaczy się tem, że klejnotnicy mieli swoje posiadłości na Rusi, mianowicie w Galicyi, zdala od widowni tych dotąd ogłoszonych zapisek. Według Długosza i zgodnie z wnioskami dzisiejszej nauki, szlachta ruska pochodziłaby od wołoskich osadników, przybyłych przed przyłączeniem Rusi do Polski. *Dług.; Fapri.; Okol.: Nies.; Mat. 125; Piek., Heraldyka 141.*

SAS II. — W polu czerwonym—nad półksiężycem rogami do góry—strzała żelźcem do góry, między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie—ogon pawi, przeszyty strzałą w lewo. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. Używają rodziny Hoszowskich, Czerkawskich, Kozłowskich i inne. *Sieb. IV. 14. 39.*

SAS III. — W polu błękitnem—nad półksiężycem rogami do góry—strzała żelźcem do góry, między dwiema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie, przeszyte strzałą lewoukośnie na dół. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzednich z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 39.*

SAS IV. — Na tarczy—nad półksiężycem rogami do góry—strzała, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami, żelźcem na dół zwrócona. Odmiana średniowieczna z pieczęci szlachty ruskiej w Galicyi. *Piek., Heraldyka 142.*

SAS V. — Na tarczy—nad półksiężycem rogami do góry—strzała między dwiema pięciopromiennymi gwiazdami, żeleźcem na dół. Odmiana średniowieczna z pieczęci szlachty ruskiej w Galicji. *Piek., Heraldyka 142.*

SAS VI. — Na tarczy — nad półksiężycem — strzała, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami, żeleźcem do góry, u dołu na trzy części rozdarta; pod półksiężycem—mała litera n gotycka. Odmiana z pieczęci średniowiecznej Jacka Dziedoszyckiego. *Piek., Heraldyka 142.*

SAS albo **Księżyc.** — W polu błękitnym—nad półksiężycem złotym—trzy gwiazdy sześciopromienne złote: jedna i dwie. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana, jakoby przysługująca rodzinom pruskim Spęgawskich, Teszmarów, Mściszewskich, chociaż Niesiecki Mściszewskim daje herb inny w tomie VI 491, a przypisuje w tem miejscu ten sam herb Spęgawskim i Teszmarom; w tomie zaś VIII 464, pisząc o Spęgawskich, przypisuje on i Mściszewskim tutaj opisany. *Nies. VI. VIII. IX.*

SAS pruski. — W polu czerwonym—nad półksiężycem złotym—strzała, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami, żeleźcem na dół. Nad hełmem w koronie—na sześciu piórach czaplich—ramię zbrojne, w łokciu zgłęte, z mieczem w ręku. Labry. Odmiana z Rietstapa, Sasem pruskim zowią też herb Garczyńskich, patrz Niesiecki i Żernicki. *Riet.*

SAS, **Sass** Baron, **Sassen.** — Na tarczy ściętej, w polu górnem złotem—pół lwa ukoronowanego czerwonego; w dolnem zaś błękitnym—trzy gwiazdy sześciopromienne złote: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie—między skrzydłami złotymi i błękitnymi (albo od góry złotymi, od dołu błękitnymi)—sześciopromienna gwiazda złota. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone, podbite złotem. Herb, przysługujący rodzinie Sass, pochodzenia westfalskiego, w pierwszej połowie XV stulecia w Infantach osiadł. Z nich w 1417 Henryk lennikiem jest arcybiskupa ryskiego, w XVI stuleciu służyli w wojsku polskiem. Uznani baronami 7 Grudnia 1850 roku. *Sieb. III. 1. 30; III. 2. 399; III. 11. 53 i 161; VI. 8. 1. 67; Riet.; Bork.; Żern.*

SASENDORF, **Sassendorf.** — W polu srebrnym—koło młyńskie z dwoma przesłami na krzyż i ośmiu zębami. Nad hełmem—głowa z szyją młodzieńca, na którego białem odzieniu także koło, jak na tarczy. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia westfalskiego, w Infantach, jako patrycyusze rycy, w XIII już stuleciu osiadł, z której Jan i Herman, radni, w 1240, Ryszard w 1295—1301 roku. *Sieb. III. 11 B 120; Fahne 346; Riet.; Żern.*

SASIN. — Na pieczęci w kształcie owalu ostrego w końcach—znak na kształt litery greckiej π z haczykiem u góry, w prawo zakrzywionym na końcu poprzecznym litery. W otoku górnym—krzyżyk, a za nim z lewej—*Sigillum Sassini Palatini*, a dalej do góry z prawej—*Cracoviensis*. Herb z pieczęci średniowiecznej Sasina, wojowody krakowskiego, wisząca u dokumentu z 1278. *Piek., Heraldyka 260, 261.*

SASULICZ cz. Łabędź odm. — W polu czerwonym—łabędź srebrny z kłódką trójkątną w dziobie. Nad hełmem w koronie—taki sam łabędź z kłódką. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przysługujący rodzinie Sasulicz przydomku Sasin, w stonimskim w XVII stuleciu osiadł. Gabryel Sasulicz podpisał suffragia przy elekcji Jana III. *Vol. Leg. V. 306; Nies. przyp.; Małach.; Riet.; Bork.; Żern.*

SAWANIEWSKI cz. Pobóg odm. — W polu błękitnym—podkowa ocelami na dół, ordynką w słup do góry przebita, z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem w koronie—pół charta wspiętego. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Sawaniewskich z przydomkiem Szankowski, w mazowieckiem w XIII i w orszańskim w XVIII wieku. Według Duńczewskiego, mają pochodzić z tatarskiej książęcej rodziny Szyrynów, z której Sawan, wzięty do niewoli, po przyjęciu wiary chrześcijańskiej miał otrzymać szlachectwo i dobra Szanków od Konrada, księcia mazowieckiego. Wypis z ksiąg szlacheckich gubernii wileńskiej z 22 maja 1817 wydany Cezaremu Tadeuszowiczowi z s;ynami: Janem, Aleksandrem, Władysławem, Józefem, Antonim, Laurentym. *Duńca.; Nies. przyp.; Bork.; Żern, Zapiski WP. Teod. Jaroszyńskiego.*

SAWICZ. — Na tarczy pod barkiem półksiężyca, obejmującego krzyż kawalerski między rogami—strzała żelźcem na dół i szabla ukośnie skrzyżowane. Z panegiryku z końca XVIII stulecia w zbiorach WP. Bisiera. Są Sawicze herbu *Jastrzębiec* i herbu *Sulima* na Litwie. *Nies.; Don.; Bork.; Żern.*

SAWUR cz. Przyjaciół odm. — W polu błękitnym—na postumencie czyli na słupie szerokim z podstawą—dwa serca ludzkie, strzałą w lewo na poprzek przeszyte. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana, przysługująca rodzinie nazwiskiem Sawur, przydomku Szumowiecki, i innym jeszcze rodzinom. *Chrs., tabl. XIV; Mat.; Nies. prap.; Bork.; Żern.; Zapiski WP. Dziadulewicz.*

SCEYMBLIALD (*Sternbold*). — Na tarczy ściętej, w polach górnym czarnym i dolnym srebrnym, na tarczy mniejszej okrągłej w połowie górnej srebrnej, dolnej czarnej—róża sześciolistna, przez pół od góry czarna, od dołu srebrna; albo też koło wozowe o sześciu szprychach na przemian półsrebrne i czarne. Herb przytoczony w roli marszałkowskiej z 1461 roku, przypisany panu Mikołajowi ze Sceymbliald, którego nazwisko, według zdania prof. Piekosińskiego, jest przekręcone i zdradza cudzoziemskie pochodzenie. *Piek.; Heraldyka 263. 264.*

SCHABICKI cz. *Jastrzębiec* odm. — W polu zielonym — podkowa złota barkiem na dół z krzyżem złotym kawalerskim w środku między hacelami. Nad tarczą i koroną szlachecką—jastrząb wlatujący z podkową, obejmującą krzyż, jak na tarczy, w szponie prawym. Nadany Wojciechowi-Franciszкови i Antoniemu braciom Schabickim, neofitom, 12 września 1765 przez Stanisława-Augusta, króla polskiego. *Kanc. 45 i 46 f. 76.*

SCYPIO I, Scypion, Scipio. — W polu czerwonym—cztery łaski błękitne: dwie prawo ukośnie równoległe i dwie lewo ukośnie równoległe, skrzyżowane i przeplecione. Nad hełmem w koronie—pelikan na gnieździe, karmiący pisklętą. Łabry błękitne podbite czerwonym. Herb rodziny włoskiej Scipio del Campo, w XVI stuleciu na Litwie osiadłej. Wylegitymowani w Królestwie Polskiem i w Galicyi. *Kof.; Nies.; Mat.; Sp. szl. pol.; Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14. 30; Riet.; Bork.; Żern.*

SCIPIO II. — W polu srebrnym—cztery łaski błękitne: dwie prawo ukośnie równoległe i dwie lewo ukośnie równoległe, skrzyżowane i przeplecione. Nad hełmem w koronie—pelikan na gnieździe, karmiący pisklętą. Łabry błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14. 30.*

SEL, Sell. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I i IV błękitnym—dwa węże ukoronowane, w słup splecione, w II i III srebrnych—korona złota. Nad hełmem w koronie—pół lwa złotego. Łabry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny pochodzenia z Francyi lub Pfalzu: w XVII stuleciu otrzymali potwierdzenie szlacheństwa w cesarstwie rzymskim. Służyli 1737 roku w polskim wojsku. Gałąź tej rodziny używa tytułu baronowskiego. *Sieb. III. 2. 425 i VII. 2. 30; Żern.*

SELIG, Seling, Seeling. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawym błękitnym, na zielonej murawie, na srebrnej górze—słup złoty, w lewym ściętym od góry złotem—orzeł czarny, u dołu błękitnym—na zielonej murawie, z trzema kwadratowymi bryłami solnymi rzędem—góra srebrna, porośnięta sześcioma świerkami z otworem do kopalni. Nad tarczą—dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym między dwiema błękitnymi trąbami—słup złoty, w drugim—orzeł czarny. Nadany 1807 roku z przydomkiem von Salenfels Antoniemu Seelingowi, zawiadującemu kopalnią w Wieliczce przez Franciszka I, cesarza rzymskiego. *Pocz. szl. gal.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

SELOFT, Seeloft cz. Doliwa odm. — W polu błękitnym, na srebrnym pasie lewo ukośnym—trzy róże czerwone. Nad hełmem w koronie, między dwiema trąbami czarnymi—trzy róże czerwone jedna nad drugą. Nadany Janowi Seeloft przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 7 Listopada 1791 roku. Przypuszczać można, że ta sama rodzina, co Leona Seeloff, nobilitowanego w 1790 roku. *Vol. Leg. IX. 192; Kanc. 98 f. 57; Mat.; Bork.; Żern.*

SENNIKI. — Na tarczy ściętej, w polach górnym błękitnym i dolnym zielonym na trójgraniastym kamieniu—papuga szara z jabłkiem na łodydze o dwóch listkach w dziobie. Nad

helmem w koronie—pięć piór pawich. Nadany wraz z nobilitacją Sebastyanowi-Kazimierzowi Jabłońskiemu przez Stanisława-Augusta, króla polskiego 12 sierpnia 1768 roku. Do tego herbu Żernicki przylicza Wilkowujskich, z tym herbem wylegitymowanych w Królestwie Polskiem. *Kanc. 42 f. 37; Sp. szl. pol.; Chrz., Album 372; Żern.*

SERBIN. — Na tarczy—litera łacińska M duża pisana. Z rękopisu Serbina, ziemianina wołyńskiego, z roku 1536, w zbiorze ś. p. Gięsztora, bibliofila. *Zapiski WP. Dziadulewicza.*

SERC (Sertz). — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV srebrnych, na pasie błękitnym—trzy sześciopromienne złote gwiazdy, w II i III czarnych—orzeł złoty. Nad helmem w koronie—trzy pióra strusie: złote między czarnymi. Labry z prawej błękitne podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Nadany osiadłemu w Galicyi Godfrydowi Sertz z przydomkiem von Ottenheim w 1806 roku przez Franciszka I, cesarza rzymskiego. *Hef.; Ries; Bork; Żern.*

SERCE. — W polu srebrnym, nad dwiema zielonemi gałązkami palmowemi skrzyżowanemi—serce. Nad helmem w koronie—wieniec wawrzynowy, uniesiony z obu stron przez dwa gołębie, z których lewy trzyma nadto w dziobie gałązkę palmową, pod nim wstecz wisząca. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny bukowińskiej ormiańskiej mieszczafńskiej w Stanisławowie w Galicyi, z której Teodor, Bogdan, Ignacy i Józef Teodorowicze, jako szlachta moldawska, uznani zostali z przydomkiem Kamienicznul 1792 i 1812 roku. *Pocz. szl. gal.; Sieb. IV. 14; Hef.; Riet.; Bork; Żern.*

SERECKI Baron cz. Garczyński albo Sas odm. — W polu błękitnym—między rogami złotego półksiężycy barkiem do góry—strzała z żełęczem na dół pomiędzy dwoma sześciopromiennymi gwiazdami złotymi. Nad koroną baronowską—ogon pawi przeszyty strzałą w prawo. Herb rodziny wołoskiej Wasilko, której nazwisko pierwotne było Łukawiecki. Otrzymała indygenat na Bukowinie 1781 roku z nazwiskiem Wasilko. Z nich Mikołaj, Bazyl i Stefan otrzymali 10 sierpnia 1792 roku potwierdzenie szlachectwa, a Jordaki otrzymał 1 stycznia 1855 roku tytuł baronowski z przydomkiem Serecki. *Pocz. szl. gal. 314; Sieb. IV. 14. 13. 5; Bork. 580; Żern. 488*

SERMO cz. Prus I odm. — Na tarczy—półtora krzyża z laską biskupią z prawej strony. Odmiany używał Sermo, proboszcz gnieźnieński, kanonik krakowski, jak widać na dzwonie kościoła Panny Maryi w Krakowie z 1460 roku. *Lepkowski. Napisy z zabytków krakowskich. Piek.; O Dyn. poch. szl. pol.*

SERNY cz. Jelita odm. — W polu czerwonym—trzy kopie złote, z których środkowa końcem na dół, boczne końcami do góry, w gwiazdę skrzyżowane. Nad helmem w koronie, między dwoma proporcami, na drzewcu poprzecznym z krzyżem na wierzchu, chorągiew złota o trzech polach z frendzlami. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana nadana Bartłomiejowi Sernemu z potomstwem za zasługi wojskowe syna Łukasza Bartłomiej był herbu *Rudwan*, lecz osiadłszy w Sandomierzu, szlachectwo utracił; odzyskał takowe za adoptacją hetmana Zamoyskiego, którego herb przyjął za pozwoleniem króla Stefana Batorego 1581 roku. *Vol. Leg. I 306; Papr.; Biel.; Nies.; Bork.; Żern.*

SESING. — W polu błękitnym, nad pasem lewo ukośnym złotym—krzyż kawalerski złoty. Nad helmem bez korony, między czterema piórami strusimi—strzała w słup żełęczem na dół. Labry. Nadany wraz z nobilitacją Karolowi-Krystyanowi Sesing, kapitanowi dywizyi małopolskiej, przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 17 Lipca 1792 roku. *Kanc. 100 f. 247; Vol. Leg. IX f. 198.*

SĘDZIMIR cz. Ostoja odm. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czerwonych—między barkami dwóch złotych półksiężyców—miecz w słup, rękojeścią do góry, w II i III złotych—pół smoka czarnego, płomiennem zięjącego, miecz w łapach dzierżącego. Nad tarczą—dwa helmy ukoronowane: w pierwszym—pół smoka z mieczem, w drugim, między dwoma toporami—dwa półksiężycy. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana, przysługująca rodzinie w Podgórzu z Korska i Łukowic w XVII stuleciu osiadłej. *Metr. Kor. 146 f. 41, 145 f. 48; Papr.; Nies.; Bork.; Żern.*

SĘDZIWIÓJ. — Na barku półpierscienia—słupek z belką poprzeczną na wierzchu, z obu końców przekrzyżowany. Z pieczęci Sędziwoja, kantora gnieźnieńskiego, w Inflanach z 1136 r. — *Kat. dypl. wielkopolski, IV, 345 i tabl. Nr 65; Piek., Heraldyka 2: 1.*

SĘPIEC. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem błękitnym—dwa miecze, rękojeścią na dół, ukośnie skrzyżowane, w drugim zaś lewym złotem—skrzydło czerwone. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Herb rodziny Gerliczów, zapisanej po 1830 r. do szlacheckiej Królestwa Polskiego. *Sp. sal. pol.: Chwałski tabl. 537; Bork 561; Żern*

SIEDLICKI, Sedlicki cz. Odrowąż odm. — W polu czerwonym—półstrzałek, żeleźcem do góry, bez opierzenia, wąsami u dołu zakończony. Nad hełmem w koronie—skrzydło czarne. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Siedlickich polskiego pochodzenia, na Szlązku w XV stuleciu osiadłej, na Podlasiu w XVIII. Gałąź otrzymała 1695 tytuł hrabiowski czeski czy świętego państwa rzymskiego i przeniosła się do Polski, gdzie otrzymała indygenat 1790, a jedna gałąź posi tytuł baronowski. *Nies.: Słob. III 1 31, III. 1. 52, VI. 5. II 73; Bork.; Żern.*

SIEDMIOGRADZKI cz. Ślepowron odm. — W polu zielonym, na krzyżu o bark podkowy sopartym—kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie—kruk z pierścieniem w dziobie. Labry zielone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Siedmiogradzkich w czechowskim w Galicyi w XVIII stuleciu, z których Karol, sędzia w Ragnit, 31 marca 1826, Ludwik, pastor w Dresden i synowie jego zmarłego brata, radcy sprawiedliwości, mianowicie Krzysztof, Rudolf, Ludwik i Karol, otrzymali przyznanie szlachectwa w Prusiech. *Słob. III 2. 427; Bork.; Żern.*

SIEDMIORACKI Sedmoracki Baron, Sedmohracki (Sedmoratzky). — Na tarczy czterodzielnej—pole I i IV srebrne, II i III czerwone. Nad hełmem w koronie—dwie głowy labędzie (z szyjami), dziobami do siebie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny czeskiej, osiadłej na Szlązku w XV stuleciu. Baronowie czescy 1664 roku. *Słob. IV. 11. 41 i VI. 8. 73; Żern.*

SIEKACZ. — Na tarczy dwudzielnej, z małą tarczą na środku, w polu I ściętem, od góry złotem—pół orla czarnego, od dołu czerwonym—trzy kamienie złote: 2 i 1; w II błękitnym—między trzema złotymi półksiężycami, rogami w prawo, dwoma u góry, jednym u dołu—krokiew złota; na środkowej tarczy obramowanej srebrem dwudzielnej, w polach z prawej błękitnym, z lewej czerwonym—siekacz srebrny, poprzecznie leżący. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Nadany 1836 roku Stanisławowi Siekaczyńskiemu przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Dyplom oryginalny, napiski WP. Datadulewicz.*

SIEKIERZ. — W polu czerwonym—strzała srebrna żeleźcem do góry, jelicem złotym przekrzyżowana, bez opierzenia, stojąca na belce poprzecznej w obu końcach załamanej prosto do góry. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Herb rodziny Siekierzów-Zienkowiczów, w mińskim w XVI stuleciu osiadłych, jakoby nadany jej przez wielkich książąt litewskich. W istocie herb ten przypomina kolumny litewskie, z tą różnicą, że środkowa zamieniona w strzałę przekrzyżowaną. *Paprz.; Koj 270; Nies.: Riet.; Bork; Żern.*

SIEKIERZYŃSKI Hrabia cz. Zadora odm. — W polu błękitnym—lwia głowa, ziejąca płomieniem ukoronowana. Nad tarczą i koroną hrabiowską—hełm ukoronowany z głową lwia, ziejącą płomieniem, ukoronowaną. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny na Siekierzyńcach Siekierzyńskich, w XVII stuleciu w bełskim osiadłej, z której jedna gałąź w osobie Czesława Siekierzyńskiego otrzymała w 1781 tytuł hrabiowski galicyjski od Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. Po Czesławie pozostał syn jeden, na którym zgasła gałąź hrabiowska. Wylegitymowani w Królestwie Polskiem. *Pocz., sal. gal.; Sp. sal. pol.; Nies. prapz.; Kos.; Żychl. II. 186; Bork.; Żern.*

SIELAWA. — W polu czerwonym—strzała żeleźcem do góry bez opierzenia, stojąca na skrzywiznie, poprzecznie leżącej, w kształcie roga bawolego, grubszym końcem w prawo. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Herb rodziny Sielawów w połockim, w XVI stuleciu osiadłej. *Koj.; Nies.: Bon; Bork.; Żern.*

SIELSKI. — Na tarczy ściętej, w polu górnem złotem—orzeł czarny ukoronowany, w dolnem błękitnem, między trzema żółdźdźkami złoto-zielonemi 2 i 1—krokiew złota. Nad hełmem w koronie — orzeł czarny z rozpostartemi skrzydłami, ukoronowany. Labry z prawej czarne, z lewej błękitne podbite złotem. Nadany w Galicyi 1792 roku, z przydomkiem Lubicz, Janowi Sielskiemu, prawdopodobnie temu samemu, który otrzymał nobilitację polską *non praeciso scartabellatu* w 1790 roku. *Vol. Leg. IX str. 194, konst. CCXIII; Pocz. szl. gal.; Chrzęński, Album 349; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

SIELUNIA. — W polu błękitnem na zielonej murawie — szczerp winny, pnący się w około tyczki. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry. Nadany Janowi-Nepomucenowi Siewiełuńskiemu, rektorowi Instytutu nauczycieli elementarnych w Łowiczu, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego, króla polskiego, 28 Lipca 1823 roku, ogłoszenie nastąpiło 13 Lipca 1824 roku. *Sp. szl. pol.; Chrzęński, Alb. 508; Bork.; Żern.; Zapiski WP. Bisiera.*

SIEMASZKO, Siemaszkowicz. — W polu czerwonym, na trzech pagórkach — krzyż. Nad hełmem w koronie—łabędź w prawo. Labry. Herb gałęzi rodziny Siemaszków, na Wołyniu w XVI stuleciu osiadłych, używających przeważnie herbu *Łabędź*. *Paprz.; Okol.; Koj. 125; Nies.; Bon.; Bork.; Żern.*

SIEMIŃSKI Hrabia cz. Dąbrowa odm. — Na tarczy pięciodzielnej, w polach I i IV czerwonych—rycerz w zbroi i szyszaku, z mieczem w prawej, z głową turka w lewej; w II i III srebrnych—proporzec błękitny z brzegiem złotym prawo ukośnie; w V błękitnem — podkowa hacelami na dół z krzyżem na barku i przy każdym hacelu. Nad koroną hrabiowską—trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół rycerza zbrojnego z mieczem w prawej, z głową turka w lewej, w drugim — skrzydło barkiem w lewo, strzała w lewo ukośnie do góry przestrzelone; w trzecim—proporzec z kopią, od połowy widzialną, błękitny, z brzegiem złotym. Labry przy pierwszym czerwone, przy dwóch następnych błękitne, podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Siemińskich z Sławczyną, na Rusi w XVI stuleciu osiadłej, z której Wilhelm, członek Stanów galicyjskich, otrzymał w 1779 roku od Maryi-Teresy, cesarzowej świętego państwa rzymskiego, tytuł hrabiowski galicyjski, z przydomkiem na Bieczu. *Pocz. szl. gal.; Koj.; Nies., przyp. VIII. 328; Grit.-Hild.; Bork.; Żern.*

SIEMIŃSKI. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV czerwonych — krzyż srebrny z ramionami o końcach rozszerzonych (*alésé*); w II i III błękitnych—po trzy gwiazdy złote rzędem. Korona szlachecka. Nadany Marcinowi Siemińskiemu, biskupowi tyreńskiemu, sufraganowi gnieźnieńskiemu, przez króla pruskiego 1819 roku. *Riet.; Bork.; Żern.*

SIEMIONOWICZ I cz. Radwan odm. — W polu czerwonym, na drzewcu poprzecznym—chórągiew kościelna o dwóch polach srebrnych z krzyżem złotym na wierzchu i gwiazdą sześciopromienną srebrną między polami. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana, przysługująca Siemionowiczom w oszmiańskim. U Rietstapa barwa pola błękitna. *Okol.; Paprz.; Koj. 257; Nies.; Riet.; Bork.; Żern.*

SIEMIONOWICZ II, cz. Lis odm. albo Kościeszka. — W polu barwy niewiadomej, między dwiema parami półksiężyców rogami do siebie barkami do góry i na dół—strzała bez opierzenia prawo ukośnie żelźcem na dół. Z pieczęci księcia Iwana Siemionowicza z 1431 roku. *Piek., Heraldyka 95, 96, 261.*

SIEMIONOWICZ III, cz. Lis odm. albo Kościeszka. — W polu barwy niewiadomej, między barkami dwóch księżyców, beleczką poprzeczną przekrzyżowanych—słup, wyżej od nich sięgający i dołem po za nimi przedłużony, rozdarty w dwa pałaki, do siebie zwrócone. Z pieczęci księcia Wasyla Siemionowicza z 1431. *Piek., Heraldyka 95, 96, 262.*

SIENIAWSKI, Syniewski, cz. Leliwa odm. — Na tarczy pięciodzielnej, w polach I i IV czerwonych — orzeł polski; w II błękitnem — pół krzyża srebrnego bez lewego trzeciego ramienia (*Pilawa*); w III czerwonym—strzała żelźcem do góry, srebrna, bez opierzenia, u dołu rozdarta i przekrzyżowana (*Kościeszka*); w V błękitnem, między rogami półksiężycy złotego—także sześciopromienna gwiazda (*Leliwa*). Odmiana, przysługująca zgasłej już w XVII stuleciu rodzi-

nio z Granowa, jednego pochodzenia z Granowskimi i Karśnickimi, pochodzącej z mieszczan lwowskich. nazwiskiem Gilntor, jako szlachty z Sieniawy, 1421 roku. Za żoną Anną Eufrozyną z Crodkieviczów, której herb figuruje na tarczy, wziął Prokop Sieniawski wielkie Dobra na Litwie: Szkiłow i Mysz, syn jego. Hieronim Adam, pisarz polny koronny, żonaty z Elżbietą Potocką, tytułował się hrabią na Szalowie i Myszy. *Paprz.; Okol.; Nies.; Chraqui; alb. 298; Bork.; Żern.*

SIENICKI cz. Jelita odm. — W polu czerwonym—trzy kopie złote w gwiazdę, środkowa żelźcem na dół, boczne żelźcem do góry, w gwiazdę ułożone. Nad koroną szlachecką—ręka zbrojna, w łokciu zgięta, pochodnię w ręku do góry trzymająca. Nadany z nobilitacją za dzieła rycerskie pod Wielkimi Łukami Sienickiemu, z Mińska na Mazowszu pochodzącemu, 1 marca 1581 roku, przez Stefana, króla polskiego. *M. Kor. 123 f. 721.*

SIENIUTA I, Sieniut. — W polu czerwonym, pod belką srebrną poprzeczną, złamaną w końcu lewym w słup i tworzącą z nim rodzaj szubienicy, lub jak heraldycy chcą, literę grecką *gamma*—krzyżyk równoramienny. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Herb przysługujący Sieniutom, osiadłym na Wołyniu, od nich Sieniowie albo Seheniowie pochodzą, lecz zmienili herb na Litwie i Rusi, jak pisze Paprocki. U Niesieckiego figura cała odwrócona i tylko trzy pióra strusie. *Koj. 272.*

SIENIUTA II. — W polu czerwonym, pod belką srebrną poprzeczną, złamaną w końcu prawym w słup i tworzącą z nim szubienicę lub literę grecką *gamma*—krzyżyk błękitny. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana poprzedniego. *Nies.*

SIENNICKI cz. Klamry odm. — Na tarczy złotem obramowanej, w polu czerwonym—pod sześciopromienną gwiazdą złotą—dwie klamry srebrne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie pióra strusie. Labry. Nadany 11 maja 1841 roku Antoniemu, synowi Józefa, Siennickiemu, nadwornemu radcy stanu, prezesowi komisji centralnej likwidacyjnej, z potomstwem, przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Pocz. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Hef.; Biet.; Bork.; Żern.*

SIERAKOWSKI Hr. cz. Ogończyk odm. — W polu czerwonym — na barku pół pierścienia strzała srebrna, bez opierzenia, żelźcem do góry. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — dwoje ramiń w czerwonym ubraniu, zgiętych w łokciach, unosi półpierścień do góry. Tarczę podtrzymują lwy. Herb rodziny kujawskiej z Sierakowa, z której Wacław, chorąży brzesko-kujawski, około 1510 roku pojawiwszy Tarnowską, chorążankę brzesko-kujawską, dziedziczkę na Bogusławicach, z nich się zaczął pisać. Z nich Roman (syn Jana, stolnika zakroczymskiego, pułkownika pancernego, i Maryanny z Ruszkowskich), chorąży i podstarosta krakowski, otrzymał tytuł hrabiowski galicyjski 16 czerwca 1775 roku. Syn Romana, Kajetan Onufry, potwierdzony w Prusiech 1776, przyznany w Królestwie Polskiem 1824 roku, prawnuk hr. Alfons, potwierdzony w Rosyi 1844 roku. *Paprz.; Nies.; Her. Kr. Pol.; Sp. sal. pol.; Pocz. sal. gal.; Niep., Spiski lit. lit.; Not.; Kos.; Hef.; Sieb. III. 1. 31.; Żychl.; Bork.; Żern.*

SIERAKOWSKI cz. Dołęga odm. — W polu czerwonym—podkowa srebrna ocelami na dół, z krzyżem kawalerskim złotym na barku i strzałą żelźcem na dół we środku. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Sierakowskiemu, wylegitymowanemu roku 1782 w Galicyi, jako potomkowi Sierakowskich z przydomkiem Tochman ze Starego Sierakowa, w gostyńskim w XVI stuleciu osiadłych. *Pocz. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Paprz.; Nies.; Hef.; Bor.; Żern.*

SIERAWSKI cz. Słoń odm. — W polu złotym na zielonej murawie—słoń. Nad koroną szlachecką—trzy pióra strusie. Akta krakowackie z 1784 roku. *Zapiski WP. Bisiera.*

SIEROSZEWSKI cz. Rola odm. — W polu czerwonym—naokoło róży pięciolistnej srebrnej trzy kosy czy kroje, u góry para, u dołu pojedynczo. Nad koroną szlachecką—ogon pawia. Nadany z nobilitacją Adamowi Sieroszewskiemu czy Sieroszewskiemu, którego już król Stefan Batory do godności szlacheckiej wyniósł, a który otrzymał dyplom, przyjął go an Rola Szczyciński na Sejmie w Warszawie 10 kwietnia 1590 roku. *Zapiski WP.*

SIERPY. — W polu czerwonym—ramię jakby z obłoków wychodzące, trzymające trzy sierpy do góry rzędem, trzonkami złączone w rękę. Nad hełmem—korona. Labry czerwone podbite srebrem. Herb ten przysługiwać ma dwóm rodzinom: jednej, noszącej nazwisko Sierp, na Wołyniu w XVI stuleciu osiadłej, i drugiej nazwiskiem Sierp:chowski w XVIII stuleciu. *Nies. VIII i X; Kur.; Mat.; Bork.; Żern.*

SIESICKI, Sesicki cz. Bawola głowa odm. — W polu czerwonym—głowa bawola. Nad tarczą—płaszcz książęcy z mitrą. Herb książęcy przez rodzinę Siesickich z Siesic na Litwie przybrany. Używają oni przydomka Dowmunt i herbu *Bawola głowa* i wywodzą się jakoby od Dowmunta, ks. Uciańskiego, syna Romunda, księcia litewskiego, który od miejscowości Siesiki miał przybrać nazwisko Siesicki. Dopiero Kojalowicz, za którym Niesiecki i inni poszli, wywiedli tę rodzinę od książąt litewskich. Z tytułem kniaziowskim według Wolffa występują dopiero w XVIII stuleciu. Wprawdzie posiadam dwa wypisy z ksiąg szlacheckich gubernii wileńskiej, odnoszące się do Siesickich i z których jeden tylko z 1835 roku warunkowo wzmiankuje o tytule książęcym Siesickich z herbem *Hipocentaur*, spis zaś urzędowy utytułowanych, wydany przez Heroldyę rosyjską, nie zawiera ich nazwiska. *Nies.; Matach.; Kos.; Żychl.; Bon.; Chr.; Album 22; Wolff; Bork.; Żern.*

SIESICKI II. — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym—mąż, którego połowa zamieniona w kształt konia, strzela z łuku do ogona, mającego kształt węża (*Hipocentaur*); w dolnym zaś czerwonym—głowa bawola czarna. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana z pieczętki. *Zapiski WP. Dsiadulewicz.*

SIESICKI III cz. Hipocentaur odm. — W polu złotym — mąż w połowie dolnej zamieniony w kształt konia i strzela do ogona, mającego kształt węża. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Z dyplomu wydanego przez deputację szlachecką wileńską. *W zbiorach Juliusza hr. Ostrowskiego*

SIESICKI IV. — W polu srebrnym na zielonej murawie — mąż w lewo, którego połowa dolna zamieniona w kształt konia, strzela do ogona, mającego kształt węża. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Z dyplomu, wydanego przez deputację szlachecką wileńską. *Ze zbiorów Juliusza hr. Ostrowskiego.*

SIESTRZENCEWICZ cz. Strzała odm. — W polu czerwonym—strzała żelźcem do góry bez opierzenia, w dole rozdarta w kotwicę, mieczem przekrzyżowana, końcem tegoż w prawo. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Bohuszów Kuczuków Siestrzeńcewiczów, na Litwie w XV stuleciu osiadłej. Nie dowiedzionem jest podanie, jakoby ród ten pochodził od syna Piotra Strzały Kotficza, urodzonego z córki Konrada księcia kozelskiego na Szlązku, który będąc tym sposobem siostrzeńcem książęcym, otrzymał przydomek *Siestrzeńiec* i od Zygmunta I, króla Polskiego, zatwierdzony został w tytule kniazia. Jeden z potomków oblatował w XVIII swój rodowód w metryce koronnej i sędzie ziemskim gubernii mohylewskiej. Kojalowicz nie wspomina o pochodzeniu książęcym tej rodziny. Istniało przytem wiele rodzin tego nazwiska, ale różnych herbów i jak pisze Wolff, jednemu z Bohuszów herbu *Półkonic* przypisuje Kosiński tytuł księcia nowogrodzkiego. *Pap. str. 868; Koj. 272; Nies.; Wiel.; Kos. Bon.; Wolff, Piek., O dyn.; Bork. 230 N-r 2; Żern.*

SIGERT. — W polu błękitnym—na zielonej murawie góra srebrna, ze szczytem, otoczonym trzema gwiazdami sześciopromiennymi srebrnymi: jedną u góry i z każdego boku. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: srebrne między błękitnymi. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją i z przydomkiem von Sigerstein Sigertowi, doktorowi medycyny w Galicyi 15 maja 1781 roku, przez Leopolda II, cesarza świętego państwa rzymskiego. U Hefnera wymieniony Jan zamiast Tomasza. *Focs. szl. gal.; Hef.; Riel.; Bork. przyp.; Żern.*

SIKORSKI I cz. Cietrzew odm.—W polu czerwonym—na trójpagórku zielonym cietrzew czarny. Nad hełmem w koronie—między rogami złotego półksiężycy—dwie także sześciopromienne gwiazdy rzędem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Sikorskich, w Prusiech na Kaszubach i Pomorzu w XVII stuleciu osiadłych, obecnie jeszcze i w poznańskim. *Nies.; Her. Kr. Pol.; Sieb. III. 2. 428; Bork.; Żern.*

SIKORSKI II. — Na tarczy, między rogami półksiężyc—gwiazda sześciopromienna. Nad hełmem w koronie—sikora. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2 tekst. w pryp. Ledeb.; Riet;*

SIKORSKI III. — W polu srebrnym — trzy sikory czarne dziobami do siebie: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie—jedna sikora. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Sikorskich, polskiego pochodzenia, w XVIII stuleciu na Kaszubach i Pomorzu osiadłej, gałęzi rodziny tego nazwiska herbu *Cietrzew*. *Nies.; Sieb. III. 2. 428, VI. 9. 57; Riet; Bork; Żern.*

SIKORSKI IV. — W polu srebrnym—trzy sikory czarne, jedna nad drugą, wierzchnia w lewo, niższe w prawo. Nad hełmem w koronie—jedna sikora w prawo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 9. 57.*

SIKORSKI V. — Na tarczy ściętej, o szczycie czerwonym, w polu dolnym złotem — trzy srebrne mewy. Nad hełmem w koronie—mewa. Odmiana, przysługująca gałęzi Sikorskich herbu *Cietrzew* używającej przydomku Misin, Misich i Męzyk. *Żern. II. 339.*

SIMOLIN Baron. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I i IV złotych—orla głowa czarna ukoronowana (*Rothkirch*); w II i III srebrnych z obłoku—ramię, zgięte w łokciu, obleczone w rękaw czerwony, w rękę trzymające tulipan złoty (*Simolin*). Nad koroną baronowską — dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym—pół orła czarnego ukoronowanego w drugim — ramię z tulipanem, jak na tarczy. Labry przy pierwszym czarne podbite złotem, przy drugim czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują z prawej orzeł czarny, z lewej lew złoty. Godło: *FREI UND TREU* (wolny i wierny). Herb nadany z tytułem barona polskiego Karolowi, Gustawowi, Aleksandrowi Simolin i bratu jego Janowi-Maciejowi, pochodzenia żydowskiego z Bośni, czy Siedmiogrodu, gdzie się zwali Szmul, przez Szwecję trafili do Kurlandyi. Karol Simolin, jako rosyjski radca nadworny, Jan, jako sekretarz państwa otrzymali 1754 roku od Franciszka I cesarza świętego państwa rzymskiego szlachectwo, polski indygenat w 1768, w roku zaś 1776 od Stanisława-Augusta, króla polskiego, tytuł baronowski polski z przydomkiem Bathory, jakoby na pamiątkę pochodzenia od Batorów, tytuł baronowski potwierdzony został w Rosyi 1834 roku. *Vol. Leg. VII. 799; Mat.; Sieb. III. 11 tekst i tabl.; Bork; Żern.*

SINGER. — W polu błękitnym, na zielonej murawie — góra srebrna ze szczytem między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie — orzeł czarny z cyfrą złotą JII na piersiach. Labry błękitne złote podbite złotem. Nadany z przydomkiem von Wyszogurski Franciszkowi Singer, adjunktowi skarbowemu, oraz Janowi, też adjunktowi skarbowemu, Ignacemu, doktorowi medycyny, nobilitowanym w Galicyi pierwszy raz 1788 przez Józefa II, drugi 1794 roku przez Ferdynanda II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. sal. gal.; Hef.; Riet.; Bork; Żern.*

SKAL I. — W polu czerwonym, na rzece srebrnej, falistej, prawoukośnej—kaczka srebrna z podniesionymi skrzydłami, o głowie błękitnej i złotym dziobie. Nad hełmem — też kaczka. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Skalów, na Szlązku w XIV stuleciu osiadłej, z której gałęź otrzymała tytuł baronowski czeski w 1775, a świętego państwa rzymskiego w 1801 roku. *Kneschke; Sieb. III. 2. 428, III. 1. 84, IV. 11. 42; Riet.; Żern.*

SKAL II. — W polu błękitnym, na srebrnej wodzie—kaczka złota. Nad hełmem w koronie—kaczka złota. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 42,*

SKAL III. — W polu czerwonym, na zielonej murawie—kaczka srebrna z podniesionymi do lotu skrzydłami. Nad hełmem w koronie—także kaczka. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzednich. *Sieb. IV. 11. 42.*

SKARBEEK Hrabia cz. Abdank odm. — W polu czerwonym — dwie srebrne krokwie, razem jakoby literę W w poprzek tarczy tworzące. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—także krokwie, jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej, początkowo zwanej Skuba i używającej w epoce piastowskiej tytułu *comes'ów* z Góry. Od imienia Skarbierza jakoby nazwę wzięła, lubo heraldyce przytaczają piękną legendę o jednym z przodków tej rodziny, wysłanym

do cesarza niemieckiego który rzucił pierścień swój do skarbca jego w odpowiedzi na próbę korupcyi—na co miał cesarz pogardliwie odpowiedzieć *Hab dank*. Jednego pochodzenia z Kozieluskimi i Warszyckimi, od których gałęzie różne powstały z innymi nazwiskami. Ze starszej gałęzi rodziny Skarbków, osiedlonej na Rusi Czerwonej, Jan, syn Antoniego i Zofii Lipskiej z Grabów, i brat jego, Ludwik, otrzymali tytuł hrabiowski od Maryi-Teresy, cesarzowej świętego państwa rzymskiego, 1778, następnie synowie Jana, Ignacy i Stanisław, otrzymali potwierdzenie tego tytułu w 1807 roku, jak również Jan, po Rafale, wnuk Antoniego, potwierdzony w 1831. Z gałęzi kujawskiej, tam już od XIV stulecia osiadłej, z synów Kacpra, rotmistrza kawalerii narodowej, tylko Fryderyk, znany ekonomista, powieściopisarz, historyk, otrzymał tytuł hrabiowski w Królestwie Polskiem w 1820, potwierdzony w 1846 przez cesarza Mikołaja I. *Dług.*; *Papr.*; *Nies.*; *Pocz. ssl. gal.*; *Sp. ssl. pol.*; *Dwůca.*; *Wiel.*; *Not.*; *Kos. IV*; *Riet.*; *Grita. Hild.*, *tylko tekst*; *Niep.*, *Spiski tit. lic.*; *Kossak.*; *Bork.*; *Żern.*

SKARBICZ. — W polu błękitnem—lew złoty w lewo, w łapie prawej trzymający koronę złotą, w lewej zaś—klucz złoty, piórem naprzód, uchem w kształcie serca na dół. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z nobilitacją Kazimierzowi Wichlińskiemu przez Stanisława-Augusta króla polskiego, 30 grudnia 1768, potwierdzony 1769 roku. U Borkowskiego Wichliński nobilitowany najpierw *non praeiso scartabellatu*, a potem zwolniony. Wichliński Piotr, syn Józefa i Antoniny z Rogalińskich, dziedzic dóbr Mała Wieś, w 1827, komisarz skarbowy, wojewoda mazowiecki, w roku 1829 został kasztelanem królestwa kongresowego. *Kanc. 41 f. 177*; *Vol. Leg. VII. 804 i VIII. 300*; *Chra. tabl. XIV i Album 354*; *Cieszk.*, *Senat. król. kongr.*; *Bork.*; *Żern.*

SKARBNIK. — W polu błękitnem—księżyc w pełni, z krzyżem na wierzchu i dwoma mieczami ukośnie skrzyżowanymi przebity. Nad hełmem w koronie—3 pióra strusie. Labry Nadany Iwanickiemu po ogłoszeniu prawa z 1835 roku o nabywaniu szlachectwa. *Sp. ssl. pol.*; *Chra.*, *Album. 527*; *Bork.*; *Żern.*

SKARBOMIERZ. — W polu czerwonym — korona złota z dwoma kluczami złotymi, przez jej środek ukośnie skrzyżowanymi, piórami na dół do siebie. Nad hełmem w koronie—ramię w rękawie czerwonym, w łokciu zgięte, trzymające klucz złoty w ręku lewo ukośnie piórem na dół. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Studzińskiemu 1790 i potwierdzony przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 19 Lutego 1791 roku. *Kanc. 100 f. 69*; *Vol. Leg. IX. 94*; *Bork.*; *Żern.*; *napiski WP. Jackowskiego.*

SKARGA. — Na tarczy jakby pień w słup z dwoma gałęziami ociętymi z prawej, trzema z lewej i belką poprzeczną u góry. *Z rękopisu ks. Piotra Skargi, jednego w zbiorach ś. p. Gieysatora, bibliofila, drugiego w zbiorach Juliusza hr. Ostrowskiego.*

SKARZYŃSKI Baron I cz. Bończa odm. — Na tarczy czterodzielnej, w polu I błękitnem—koń jednorożec siwy; w II czerwonym—miecz rękojeścią na dół w słup; w III czerwonym, na drzewcu poprzecznym, z krzyżem na wierzchu —chorągiew kościelna o trzech polach z frendzlą złotą; w IV błękitnem — lwia głowa złota, ziejąca płomieniem. Nad tarczą—czapka baronowska napoleońska. Herb rodzinny mazowieckiej, od 1665, tak zwanej ze Skarżyna w łomżyńskim, z której Ambroży, szef szwadronu gwardzistów cesarskich, kapitan i pułkownik b. pułku ulanów 1830, generał brygady i dowódca 1 brygady 2 dywizyj jazdy 1831 roku, kawaler złotego krzyża *Virtuti militari* i legii honorowej, otrzymał tytuł baronowski francuski prawem pierworodztwa 1813 roku, potem w Prusiech 5 marca 1841, przyznany w Królestwie Polskiem 24 maja 1824 roku; z linii starszej Bogumił, właściciel dobr Sadkowce na Podolu, otrzymał 8 stycznia 1884 roku tytuł hrabiowski od Leona XIII, papieża. Skarzyński Tadeusz, poseł na Sejm Grodzieński 1794, brat jego Tomasz, poseł na Sejm Królestwa od 1815 z ziemi łomżyńskiej, dziedzic dóbr Popowo w łomżyńskim *Papr.*; *Nies.*; *Sp. ssl. pol.*; *Herb. Król. Pol.*; *Kos.*; *Żychl.*; *Sieb. VII. 2*; *Riet.*; *Bork.*; *Żern.*

SKARZYŃSKI Baron II. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I błękitnem—koń jednorożec siwy (*Bończa*); w II czerwonym —miecz rękojeścią na dół w słup (dodatek nadany przez Napoleona); w III czerwonym—most kamienny z napisem BAR-AY-BAC (dodatek na pamiątkę zdobycia mostu); w IV błękitnem—głowa lwia, ziejąca płomieniem (*Zadora*—na pamiątkę matki z Lanckorońskich). Odmiana poprzedniego. *Z rękopisu heraldyka Zięcińskiego i z napisem od rodziny bar. Skarzyńskich.*

SKARZYŃSKI Hrabia cz. Bończa odm. — W polu błękitnem—koń jednorożec srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pół jednorożca. Labry błękitne podbite

srebrem. Odmiana przysługująca Bogumiłowi Skarzyńskiemu, właścicielowi dóbr Sadkowce na Podolu, który otrzymał 8 stycznia 1884 roku tytuł hrabiowski od Leona XIII, papieża. / *apr.*; *Nies.*; *Sp. sal. pol.*; *Her. Kr. Pol*; *Kos.*; *Żychl.*; *Sieb. VII. 2.*; *Riet.*; *Bork.*; *Żern.*

SKINDER cz. Szreniawa odm. — Na tarczy—krzywaśń prawoukośnie z krzyżem kawalerskim u góry. Nad tarczą—mitra książęca. Herb Skinderów. Mają pochodzić od kniazia Skindera, syna Świdrygajły. Ród ten znany Kojalowiczowi i Niesieckiemu, którzy jednak nie wspominają o jego niby kniaziowskim pochodzeniu. Książ Skinder, którego Kojalowicz czyni synem Korybuta Olgerdowicza, zawdzięcza swe istnienie omyłce Kroniki litewskiej, która wyliczając kniazów poległych 1399 pod Worskłą, ma Skindyr zamiast Kindir—tak pisze autor kniazów litewsko-ruskich. *Koj. 96.*; *Nies.*; *Bon.*; *Wolff. 680.*

SKIRMUNT, Skiermunt, Skirmont cz. Dąb odm. — W polu błękitnym—dąbek złoty o kilku korzeniach i trzech zołędziach. Nad hełmem—korona lub mitra. Labry. Herb jednej gałęzi Skirmuntów, w XVI stuleciu na Litwie osiadłej; gałąź zaś druga używa herbu *Przyjaciel odmienny*. Pochodzenie tej rodziny od książąt litewskich, a mianowicie od Skirmunta, syna Minigajły, wnuka Erdziwiłła, pierwszego księcia litewskiego, nie zostało usprawiedliwione. Kojalowicz i Niesiecki milczą o tem. Żernicki wywodzi ich od książąt pińskich, pewno na zasadzie wzmianki Niesieckiego, że ci, co osiedli na Pińszczyźnie, używają herbu *Dąb*. *Koj. Nies.*; *Bon.*; *Wolff.*; *Bork.*; *Żern.*

SKOCZOWSKI Baron. — Na tarczy ściętej, w polu górnem czarnem — lew złoty pelzający (*leopardé*), w dolnem dwudzielnem z prawej złotem, z lewej czerwonym—po jednej trąbce myśliwskiej czarnej, w złoto oprawnej, munsztukami do siebie, barkiem na dół. Na tarczy—dwa hełmy ukoronowane: w prawym — pół jednorożca siwego, w lewym, między dwiema srebrnymi trąbami—pół lwa złotego wspiętego. Labry przy pierwszym czarne, przy drugim czerwone, podbite złotem. Herb rodziny Skoczowskich ze Skoczowa, pochodzenia polskiego, na Szlązku w XVI stuleciu osiadłej, jednego pochodzenia z Wilmowskiemi lub Wilamowskiemi. Nobilitowani w państwie niemieckiem i w osobie Jana przez Zygmunta-Augusta w Rzeczypospolitej polskiej w XVI stuleciu, otrzymali tytuł baronowski 1732 roku. W Polsce są Wilamowscy herbu *Saaszor* albo *Orla*. Według prof. Piekosińskiego, rodzina ta, która otrzymała szlachectwo w Polsce, jest pochodzenia morawskiego. *Sieb. IV. 11, tekst 104. 142 i tabl. 54. 76, VI. 8, III 75.*; *Riet.*; *Piek., O dyn. poch. str. 160 i 189.*; *Bork.*; *Żern.*

SKOP, Skopnik, Skopnick cz. Trąby odm. — W polu srebrnym — trzy trąby czarne, oprowione w złoto i ułożone w gwiazdę 2 i 1, munsztukami w środku tarczy zetknięte. Nad hełmem w koronie, między dwiema gałązkami wawrzynowemi — pięć piór strusich. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Skop albo Skopnik, na Litwie w XVI stuleciu osiadłej, gałęzi Ościków. Wylegitymowani i potwierdzeni w szlachectwie z nazwiskiem Skopnik w Prusiech 1827, Albrycht, Ferdynand i Leopold 1828—32 roku. *Nies.*; *Bon.*; *Sieb. III. 2. 429.*; *Riet.*; *Bork.*; *Żern.*

SKOPOWSKI cz. Jastrząb odm. — W polu złotem—podkowa błękitna barkiem na dół z krzyżem kawalerskim błękitnym między ocelami. Nad hełmem w koronie—jastrząb z podkową i krzyżem jak na tarczy w prawym szponie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana, przysługująca rodzinie Skopowskich ze Skopowa na Wołyniu w XVII stuleciu, wylegitymowana w Galicyi 1789 roku. *Nies.*; *Pocz. sal. gal.*; *Hef.*; *Riet.*; *Bork.*; *Żern.*

SKOROBOHATY cz. Krzyż odm. — W polu czerwonym—krzyż złoty. Nad hełmem w koronie—krzyż. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana, przysługująca, według Niesieckiego, Skorobohatym z przydomkiem Wojszko, na Litwie osiadłej w XVI stuleciu. Żernicki identyfikuje Skorobohatych z Borzobohatami Krasieńskimi, pochodzącymi, jak pisze Boniecki, z mieszczan krasnostawskich, nobilitowanych w 1548 z herbem *Jelita*; Zaleski *Niedźwiedź* adoptował ich, którzy od wsi Krasnej, nabytej od królowej Bony przybrali nazwisko. Malachowski daje za Paprockim Borzobohatym herb *Jelita*, a Skorobohatym herb *Kruczyn*, jakby to były co najmniej oddzielne linie. Borkowski, a za nim Żernicki, podają Krasieńskich z herbem *Topór*. *Paprz.*; *Nies.*; *Malach.*; *Bon.*; *Bork.*; *Żern.*

SKOROWA. — W polu czerwonym, na zielonej murawie — wspięty lew złoty, trzymający trójkąt czarny z gałką ołowianą na błękitnym sznurku zawieszoną. Nad hełmem w koronie—

mąż z gołą głową w pancerzu łuskowym na sobie i mieczem w prawej ręce. Tarczę z prawej strony podpira rycerz rzymski w helmie zdobnym w pióra i pancerzem łuskowym, z włócznią w prawej ręce, z tarczą owalną w lewej. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Komorowskiemu, majorowi w regimencie buławy polnej koronnej, przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 29 marca 1792 roku. *Kanc. 100 f. 223; Vol. Leg. IX. 198; Bork.; Żern.; zapiski WP.; Jackowskiego.*

SKORULSKI cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry bez opierzenia, u dołu rozdarta, w środku dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — ogon pawi lub pióra strusie lub dwa krzyże. Odmiana, przysługująca Skorulskim, Blusom, Aleksandro-wiczom i Puksztom na Litwie. *Kojat. 102; Nies.*

SKORYNA. — Na tarczy — trójkąt równoramienny ze słupem prostopadłym w środku, pod-trzymującym belkę na wierzchu trójkąta (jakby połączenie dwóch greckich liter Δ i T). Herb Skorynów. Niesiecki nie podaje herbu. Darowskiego herb może być monogramem tylko. Spis szlachty po-daje Skorynów z herbem *Stelawa*. *Nies.; Dar. II. 25; Sp. szl. pol.; Żern.*

SKOTNICKI. — Na tarczy — trzy żelźce od strzał, obsadą ku środkowi: 1 i 2. Herb z pieczęci Jana Skotnickiego, szlachcica mazowieckiego, z r. 1714, w posiadaniu rodziny. *Zapiski WP. Dziadulewicz.*

SKOWROŃSKI I cz. Tępa podkowa odm. — W polu czerwonym — podkowa złota barkiem do góry z półtora krzyżem srebrnym między hacelami. Nad hełmem w koronie — skrzydło czarne. Odmiana, przysługująca Skowrońskim, na Wołyniu w XVII stuleciu osiadłym, z których Teodor, mąż rycerski, pod pancerną chorągwią, i Stanisław 1689. Wylegitymowani w Galicyi 1809 roku. *Pocz. szl. gal.; Nies.; Hef.; Bork.; Żern.*

SKOWROŃSKI II. — W polu czerwonym — podkowa srebrna barkiem na dół, z półtora krzy-żem srebrnym między ocelami. Nad tarczą — hełm ukoronowany. Nadany wraz z nobilitacją Danielowi Skowrońskiemu przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 18 Listopada 1791 roku. *Vol. Leg. IX. 192; Kanc. 98 f. 65; Bork.; Żern.*

SKÓRSKI cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy dwudzielnej, w polach prawem błękitnym, lewem złotem — podkowa, barkiem na dół, z krzyżem kawalerskim nad nią; oba naprzemian pół w połowie złote i błękitne. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: błękitne między zło-temi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana, przysługująca Skórskim, w Inflantach, w sandomierskiem, i lubelskiem w XVII stuleciu osiadłym; wylegitymowani w Galicyi i w Królestwie Polskiem 1782 roku. *Nies.; Pocz. szl. gal.; Sp. szl. pol.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

SKÓRZEWSKI Hrabia cz. Drogosław odm. — Na tarczy w złotą łuskę obramowaną, pięcio-dzielnej, w polu I błękitnym — bróg o złotym daszku na srebrnych słupach (*Leszczyc*); w II i III czerwonych — dwie krokwie srebrne, razem literę W tworzące (*Abdank*); w IV złotem — na czar-nym niedźwiedziu — panna z rozpuszczonemi włosami, ukoronowana, w sukni białej, z rę-kami do góry wzniesionemi (*Rawa*); w V środkowym błękitnym, obramowanym złotem — nad barkiem półpięścienia strzała żelźcem do góry (*Drogosław*). Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pięć piór strusich. Labry czarno-czerwone i czerwono-czarne podbite srebrem. Tarczę z prawej podpira olbrzym nagi z wieńcem zielonym na głowie i na-około bioder z maczugą w prawej, z lewej strony orzeł czarny ukoronowany, z literami FRW złotymi na piersiach i złotymi trefłami na skrzydłach. Herb rodziny wielkopolskiej z Łabiszyna, jednego pochodzenia z rodziną Skórzewskich ze Skórzewa herbu *Drogosław* albo *Ogończyk*, w XVI stuleciu w województwie poznańskiem osiadłej, której jedna linia w osobie Fryderyka-Józefa-Andrzeja-Wilhelma otrzymała tytuł hrabiowski pruski w roku 1787 na Łabiszynie; druga tytuł hrabiowski pruski prawem pierworodztwa przywiązany do posiada-nia dóbr Radomice w Prusiech 1840 roku. Poniżej podam herb tej drugiej gałęzi. W Królestwie wylegitymowano je-dną gałąź rodziny ze Skórzewa Skórzewskich z herbem *Ogończyk*, to jest z herbem, jaki zapisany u Niesieckiego; po-winowactwo tych herbów jest zresztą bliskie. *Nies.; Sp. szl. pol.; Not.; Sieb. III. 1. 34; Gritz.-Hild; Riet.; Kos.; Żychl.; Bork.; Żern.*

SKÓRZEWSKI II cz. Drogosław odm. — Na tarczy pięciodzielnej, w polu I czerwonym — dwie krokwie srebrne, tworzące literę *W* (*Habdank*); w II błękitnym — podkowa złota barkiem na dół z krzyżem kawalerskim złotym między hacelami (*Lubics*); w III złotym, na czarnym niedźwiedziu — panna z włosami rozpuszczonymi, ukoronowana, ubrana czerwono, ręce do góry wzniesione trzymająca (*Rawa*); w IV czerwonym — trzy srebrne pasy poprzeczne równoległe (); w V środkowym błękitnym — nad barkiem półpierścienia, strzała żelźcem do góry, bez opierzenia (*Drogosław*). Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej ze Skórzewa, z której gałąź w osobie Rajmunda-Józefa-Nepomucena w gnieźnińskim osiedlona, otrzymała tytuł hrabiowski pruski prawem pierwotności 10 września 1840 roku. Odmiana, przysługująca starszej linii na Czarniejewie i Radonicach. *Nies.; Not.; Grit.-Hild.; Riet.; Kos; Żychl.; Bork.; Żern*

SKÓRZEWSKI Hrabia III cz. Drogosław odm. — Na tarczy obramowanej złotem, w polu błękitnym, na barku półpierścienia złoto-zielonego — strzała żelźcem do góry. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — dwie krokwie srebrne, tworzące literę *W*. Labry błękitne podbite srebrem. Godło: SEMPER RECTE. Odmiana przysługująca młodszej linii Skórzewskich na Czarniejewie — Radonicach, która otrzymała tytuł hrabiowski pruski 10 września 1840 roku. *Grit.-Hild.; Riet.*

SKRBENSKI. — W polu srebrnym — słup czarny. Nad herbem — tarcza czy lustro okrągłe jedenastu prostopadłe ułożonymi w koło piórami koguciami ozdobione. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny szląskiej Skrbenskich, z której gałąź otrzymała w 1650 roku tytuł baronowski czeski. *Sieb. III. 1. 84, IV. 11. 42, VI. 8, I. 74; Żern.*

SKROCHOWSKI. — Na tarczy prawoukośnie ściętej, w polu górnym srebrnym — orzeł czarny ukośnie, w dolnym błękitnym — wieniec dębowy z dwóch gałązek, u dołu przewiązany czerwoną wstążką prosto. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: czarne, srebrne, błękitne. Labry z prawej błękitne, z lewej czarne podbite srebrem. Nadany Janowi Skrochowskiemu, kupcowi w Galicyi 2 sierpnia 1788 roku przez Józefa II. *Pocz. sal.; Gal.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

SKROŃSKI I cz. Taczala odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym czarnym i dolnym złotem — na zielonej murawie bocian srebrny w lewo zwrócony z nogą lewą podniesioną, przeszyty strzałą prawo ukośnie do góry. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami po połowie naprzemian złotymi i czarnymi — bocian przeszyty strzałą, jak na tarczy. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie starej polskiego pochodzenia na Górnym Szlązku, która otrzymała tytuł baronowski czeski 1730, baronowski austriacki 1468 roku — gałąź Budzowskich, ze Skrońska od 1508 roku tak zwani. Borkowski mylnie przypisał im herb *Trnaska*. *Sieb. III. 1. 84, IV. 11. 42, VI. 8, II. 100 Riet.; Bork.; Żern.*

SKROŃSKI II. — Na tarczy ściętej w polu górnym błękitnym i dolnym złotem, na zielonej murawie — bocian srebrny w prawo z nogą podniesioną, szyją strzałą lewoukośnie do góry przeszytą inający. Nad hełmem w koronie, między dwiema trąbami po połowie na przemian błękitnymi i złotymi — bocian jak na tarczy. Labry błękitne, podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8, II. 100.*

SKROŃSKI Baron I. — Na tarczy ściętej w polu górnym czarnym i dolnym złotem — bocian z szyją przeszytą w lewo strzałą. Nad koroną o pięciu galkach z hełmem ukoronowanym, między dwiema trąbami w połowie i naprzemian czarnymi i złotymi — bocian jak na tarczy. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca linii baronowskiej Skrońskich z Budzowa od 1730 roku. *Sieb. IV. 14, tekst i tabl.; Riet.*

SKROŃSKI Baron II. — Na tarczy ściętej w polu górnym, błękitnym i dolnym złotem — bocian srebrny w prawo z nogą podniesioną i szyją strzałą lewo ukośnie do góry przeszytą. Nad koroną o pięciu galkach i hełmem ukoronowanym między dwiema trąbami w połowie i naprzemian błękitnymi i złotymi — bocian jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca linii baronowskiej Skrońskich z Budzowa od 1768 roku, Adam i Jerzy Gustaw. *Sieb. IV. 14, tekst 109, tabl. 133.*

SKRYTOMIR. — W polu błękitnym — pod gwiazdą sześciopromienną złotą — sfinks z profilu srebrny. Nad hełmem w koronie między dwoma piórami strusimi — gwiazda sześciopromienna złota. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Celińskiemu. *Sp. szl. pol.; Chrs.; Alb. 520; Bork. 46; Żern.*

SKRZYŃSKI Hrabia cz. Zaremba odm. — W polu fioletowym — nad murem srebrnym o czterech blankach, zdobnym w trzy złote kamienie 2 i 1 — pół lwa czarnego. Nad koroną hrabiowską — dwa helmy ukoronowane, z połową lwa wspiętego czarnego każdy — lwy do siebie zwrócone. Labry fioletowe podbite złotem. Herb rodziny starej, pochodzącej od Zarembów ze Skrzynny, w wieluńskim osiadłej, z której Adam, poseł do rady państwa, z Galicyi, potomek Adama, kasztelana spicimierskiego w początkach XVII stulecia, otrzymał 14 stycznia 1895 roku tytuł hrabiowski od Franciszka-Józefa, cesarza austriackiego *Nies., VIII. 393; Kos.; Żychl.; Sieb. IV. 14; Bork.; Żern.*

SKRZYSZOWSKI v. Skrzyskowski cz. Gryf odm. — W polu czerwonym — gryf srebrny. Nad tarczą — dwa helmy ukoronowane: w pierwszym — pół gryfa w lewo, w drugim — dwie trąby w połowie naprzemian srebrne i czarne. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana nadana Skrzyszowskim, z rodziny włościańskiej, ze Skrzyszowa w lubelskiem, przy nobilitacji i adoptacji 1546 roku Bazylego Tymowskiego, a potem przy potwierdzeniu Pawła w godności szlacheckiej w roku 1788 w Galicyi przez Józefa II, cesarza rzymskiego, a następnie przy podniesieniu syna jego Józefa przez Franciszka I w 1807 roku do stanu rycerskiego. (Przez pomyłkę Hefner, a za nim Rietstap wydrukowali Skrzyskowski). *Paprz.: Nies.; Pocz. szl. gal.; Sp. szl. pol.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

SKUMIN. — Na tarczy — duża litera **N** z kółeczkiem na lewej nodze. Z pieczęci Teodora Skumina, wojewody nowogrodzkiego w archiwum stauropigialnem we Lwowie. *Piek. Heraldyka. 330, 331.*

SKUPIEWSKI, Skupiński cz. Belina odm. — W polu błękitnym, między barkami trzech podków, z których dwie hacelami na boki, a jedna hacelami na dół — miecz w słup z sową na wierzchu, rękojeścią do góry obrócony. Nad hełmem w koronie — ramię zbrojne, w łokciu zgięte, z mieczem w ręku. Odmiana przysługująca Skupiewskim, osiadłym na dobrach Skupie w nurskiej ziemi w XVII stuleciu. *Nies.; Sp. szl. pol.; Her. Kr. Pol.; Chrs. tabl. VIII; Bork.; Żern.*

SKWARCZYŃSKI. — Na tarczy czterodzielnej, w polach I i IV błękitnych — słońce złote, w II i III czerwonych — lwia głowa złota ziejąca płomieniem. Nad tarczą — dwa helmy ukoronowane, nad pierwszym — skrzydło błękitne barkiem w lewo ze słońcem na środku, nad drugim — skrzydło czerwone z lwia głową jak na tarczy. Labry z prawej błękitne, z lewej czerwone podbite złotem. Nadany wraz z wyniesieniem do stanu rycerskiego Ignacemu, prezesowi sądu galicyjskiego 1 grudnia 1780 roku przez Józefa II, cesarza świętego państwa rzymskiego. *Pocz. Szl. Gal.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

SŁONINA. — Na tarczy srebrem obramowanej, pod krzyżem kawalerskim — sześciopromienna gwiazda i pół księżycy rogami do tejże. Nad hełmem — gwiazda między dwoma piórami strusimi. *Zapiski WP. Działulewicza.*

SŁOŃ. — W polu błękitnym na trzech pagórkach zielonych — słoń czarne albo srebrny. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany Krzysztofowi Warteszowiczowi, mieszczaninowi, nobilitowanemu za zasługi 1659 roku na instancję wojska zaporoskiego — od niego idą Stoniewscy. Sierawscy, według Niesieckiego, tego samego herbu używają. *Vol. Leg. IV. 653; Małach; Sieb. IV. 14; Bork.; Żern.*

SŁOŃCE I. — W polu błękitnym słońce złote. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Jeden z najstarszych herbów polskich, o którym Długosz wspomina w Liber Beneficiorum bez bliższych szczegółów. Okolski wymienia jako należącą do tego herbu rodzinę Maszkowskich. Są i Ostrowscy tego herbu według Krzyżanowskiego. *Riet.; Okol.; Nies.; Krays; Bork.; Żern.*

SŁOŃCE II — Na tarczy—słońce przedstawione za pomocą podwójnego pierścienia, naokoło którego dwanaście podwójnych prostych promieni. Według pieczęci przy dokumencie ruskim bez daty ale niewątpliwe z XIV wieku, przechowywanego w księgozbiornie ks. Czartoryskich w Krakowie. *Piek. Heraldyka*, 300.

SŁOŃCE III. — Na tarczy — słońce. Odmiana rysunkowa według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.: Piek., Heraldyka*, 380.

SŁOWIŃSKI albo Słowiński cz. Jelita odm. — W polu czerwonym — trzy kopie złote w gwiazdę, z których środkowa żelazcem na dół, hoczne ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie, między dwoma skrzydłami — krzyż kawalerski czerwony. Nadany wraz z nobilitacją Wojciechowi Słowińskiemu, poprzednio nazywającemu się Wnuk, z sochaczewskiej ziemi, którego Jan Zamoyski adoptował, a król mu herb ten nazaczył w Warszawie na sejmie 12 stycznia 1591 roku. Niesiecki zowie go Słowiński i datę nobilitacji nazacza na 1582 rok. *M. Kor. ks. 133 f. 496; Nies.; Bork; Żern.; Zapiski WP. Jackowskiego.*

SŁOWAKOWICZ. — W polu barwy niewiadomej, pod pół księżycem rogami na dół między trzema gwiazdami sześciopromiennymi: jedną u góry i po bokach — dwie strzały w słup, prawa żelazcem do góry, lewa na dół. Nad koroną szlachecką—kapelusz biskupi ze sznurami. Herb Bonifacego Słowakowicza, przeora karmelitów w Wiśniowcu. *Z panegirynu wydanego w Zamościu 1732 roku. W zbiorach Juliusza hr. Ostrowskiego.*

SŁOWNIK. — W polu błękitnym—księga srebrna otwarta z tytułem na prawej karcie u góry: слово, oparta o starą lipę brunatną, o kilku korzeniach, z ociętymi konarami i kilkoma zielonemi gałązkami opatrzoną. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Nadany 7 grudnia 1826 r. przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego, Samuelowi-Bogumiłowi de Linde, rektorowi Liceum warszawskiego za długoletnie zasługi literackie i nauczycielskie, autorowi słownika polskiego, pochodzącemu prawdopodobnie z rodziny von der Linde-Lipa herbu *Lipa*, od XV stulecia osiadłej na majątku Wybcz pod Toruniem, z kąd zwali się też von der Felde-Wybcz. Ogłoszenie nobilitacji nastąpiło 26 lutego 1827 roku. *Sp. sat. pol.; Dzien. praw.; Chrs., Album 496 i tabl. XI; Sieb. III, 2, VI, 99; Fork; Żern.*

SŁUPY I. — W polu czerwonym—na belce poprzecznej srebrnej—cztery słupy prostopadłe równoległe: dwa środkowe u góry złączone beleczką, na której węższa bramka z dwóch małych słupczków, znowu u góry poprzecznie złączonych. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb książąt litewskich przed *Pogonią* używany. *Pap.; Nies.; Sieb. IV. 14.*

SŁUPY II. — W polu czerwonym na belce poprzecznej srebrnej — cztery słupy prostopadłe równoległe, z których dwa boczne wyższe, cieńsze u góry i zakończone jakby kapitelami, rozszerzającymi się u góry, środkowe zaś niższe, złączone beleczką poprzeczną z kapitelem, rozszerzonym od góry na jej wierzchu. Nad hełmem — korona książęca. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14.*

SŁUŻBOTWÓR.—Na tarczy czternastu złotych i gwoździ obitej, w polu czerwonym, pod księgą otwartą z początkiem tytułu HIST -- szpada rękojeścią w prawo i klucz srebrny uchem w lewo, piórem na dół ukośnie skrzyżowane, na przecięciu ich—gałązka winna o trzech listkach i dwóch gronach, z których jedno ku szpady, drugie ku kluczowi zwieszane. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Nadany wraz ze szlachectwem Filipowi-Nereuszowi Kochanowiczowi, barmistrzowi miasta Kamieńczyka za gorliwość w pełnieniu urzędu przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego 24 czerwca 1823 roku, ogłoszony 13 listopada 1824 roku. *Sp. sat. pol.; Chrs., Tabl. XI, Album 486; Bork; Żern.*

SŁUŻEWSKI, Służowski, Słuszewski, Szlochow (Schlochow) cz. Księżyc odm.—Na tarczy pod trzema gwiazdami sześciopromiennymi rzędem—pół księżyc. Nad hełmem w koronie—dwie gwiazdy między trzema półstrzałkami żelazcem do góry, w wachlarz ułożonemi. Labry. Odmiana, przysługująca Służewskiemu, gałęzi rodziny Paczków czyli Paszków na Pomorzu, ten przydomek noszącym. *Żern.*

SMET. — W polu czerwonym—pod pasem srebrnym z trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami rzędem — głowa barania srebrna z rogami złotymi. Nad koroną o pięciu gałkach—ramię zbrojne, w łokciu zgięte z szablą w rękę. Nadany wraz z nobilitacją *non praeciso scartabellatu* Aleksandrowi de Smet przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 19 maja 1768 roku. *Vol. Leg. VII. 804; Kanc. 42 f. 12; Małach.; Sp. sal. pol.; Chru. tabl. XVI; Bork.; Jack.*

SMOCZYŃSKI. — W polu czerwonym — nad półksiężycem złotym z gwiazdą ośmiopromienną srebrną na każdym rogu—słup czarny, z koroną złotą na wierzchu. Nad koroną szlachecką—ośmiopromienna gwiazda srebrna. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Smoczyńskiemu 1768 roku przez Stanisława-Augusta, króla polskiego. potwierdzony 20 maja 1780 roku. *Kanc. 42 f. 228; Vol. Leg. VII. 804; Bork.; Żern.; Jack.*

SMOLAK. — Na tarczy—pas wężykowaty złoty poprzeczny. Nad hełmem w koronie—ramię zgięte w łokciu, trzymające szablę w rękę. *Z nagrobka na cmentarzu powązkowskim. Zapiski WP. Dziadulewicza.*

SNOP I. — W polu błękitnym—sноп złoty lewoukośny, kłosami do góry. Nad hełmem w koronie— trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Herb przysługujący rodzinie bukowińskiej Zadurówiczów w Galicji, uznanych 20 sierpnia 1800 roku jako szlachta moldawska; indygenat galicyjski otrzymali Kajetan Bogdan, Abraham i Samuel 20 lutego 1816 roku. *Pocz. sal. gal.; Sieb. IV. 14, IV. 11, tekst; Bork.; Żern.*

SNOP II.—W polu barwy niewiadomej—sноп złoty. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Herb jakoby przysługujący Łanowskim, których nazwiska herbarze nie wymieniają. *Z nagrobka Łanowskiego, zmarłego 1846 roku, leżącego na cmentarzu powązkowskim. Zapiski własne.*

SNOP III. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem złotem — krzyż kawalerski czerwony, w lewym zaś błękitnym—sноп złoty kłosami do góry. Nad tarczą — dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół złotego lwa w prawo, w drugim między dwoma błękitnymi skrzydłami—sноп złoty. Labry przy pierwszym czerwone, przy drugim błękitne—podbite złotem. Odmiana nadana wraz ze szlachectwem Pawłowi Czaderskiemu, z rodziny mieszczańskiej, przez Franciszka I. cesarza świętego państwa rzymskiego 1806 roku, wyniesionemu do stanu rycerskiego w 1809; Józef Czaderski zaś członek stanów galicyjskich, otrzymał indygenat od sejmu galicyjskiego 1838 roku. *Sp. sal. gal.; Sieb. IV. 11, IV. 14; Bork.; Żern.*

SOBAŃSKI Hrabia cz. Junosza odm.—W polu czerwonym—na zielonej murawie—baran srebrny. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — pół barana wspiętego. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny mazowieckiej z Sobania w ziemi zakroczymskiej, na Wołyniu i Rusi. Z gałęzi na Podolu osiedlonej, Feliks otrzymał tytuł hrabiowski dziedziczny od Leona XIII, papieża, 1880 roku. Z nich Antoni, starosta kościelniczy, poseł od wojska litewskiego na elekcji 1764 roku. *Nies.: Sp. sal. pol.; Kneschke; Kos.; Żychl.; Bork.; Żern.*

SOBIESKI Książę cz. Janina odm. — W polu czerwonym — tarcza fioletowa. Nad hełmem w koronie — ogon pawli. Tarczę okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny z Sobieskiej Woli, w lubelskiem i na Rusi osiedlonej w XVI stuleciu, z której był Jan III, król polski, oswobodziciel Wiednia od najazdu muzułmańskiego i którego synowie nosili tytuł książąt, lecz zmarli bez potomstwa męskiego. *Paprz.; Nies. Bork.; Żern.*

SOBIEWOLSKI, Sobiwolski cz. Brochwicz odm.—W polu srebrnym—jeleni czerwony wspięty. Nad hełmem — trzy róże srebrne pięciolistne na łodygach z liśćmi w wachlarz. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie pochodzenia polskiego, w XVII stuleciu w Prusiech osiadłej. *Sieb. VI. 4. 64; Żern.*

SOBOBOLIŃSKI cz. Ślepowron odm.—W polu srebrnym—na barku błękitnej podkowy. ocelami na dół zwróconej — krzyż kawalerski złoty z krukiem czarnym, trzymającym pierścien złoty w dziobie. Nad hełmem—kruk z pierścieniem w dziobie. Labry błękitne podbite srebrem.

Odmiana, przysługująca Sobobolińskim, gałęzi rodziny Wilkowskich, w Prusiech Zachodnich w XVII stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4. 64; Żern.*

SOCZEWCZYC I. — Na tarczy dwa pierścienie spłaszczone, mniejszy od góry, jakby ósemkę arabską tworzące razem. Z pieczęci Michała czyli Mieszka Soczewczyca, soltysa z Czysub, z r 1437. *Piek., Heraldyka 263. 299. 302.*

SOCZEWCZYC II. — Na tarczy—dwa pierścienie spłaszczone, większy od góry, jakby ósemkę arabską razem tworzące. Z pieczęci Jana Dmitrowskiego, dziedzica Czysub, z roku 1437. *Piek., Heraldyka 263. 299. 302*

SOJACIŃSKI, Sujaciński cz. Prawdzic odm. — W polu błękitnym ściętem nad szachownicą czerwono-srebrną — pół lwa złotego. Nad hełmem w koronie między dwiema trąbami po połowie naprzemian czerwonymi i srebrnymi — pół lwa złotego. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie Sojacińskich, w połowie XVIII stulecia w Prusiech osiadłej, noszą przydomek Sujatta albo Sujat. *Sieb. VI. 4. 64; Żern.*

SOKOLA I. — W polu zielonym — przednia część dzika srebrnego z tylną połową niedźwiedzia czarnego. Nad hełmem w koronie — pół niedźwiedzia. Jeden ze starych herbów polskich. Znajduje się jednak dopiero w rękopisie (*Długosza*) Łętowskiego. Nie zna go rola marszałkowska z 1461, ale zna herbarz arsenalski z 1530. Z zapisek sądowych najstarsza pochodzi z 1396 roku. Pieczęci średniowiecznej z tym herbem nie znamy ani klejnotu średniowiecznego. Nazwa tego herbu służyła za proklamację czyli zawołanie herbowi pominiętemu u Paprockiego: *Amadejowa*; dowiadujemy się o tem z zapiski radomskiej 1426 roku. U *Długosza* i *Niesieckiego* herb *Amadej* osobny i o jego nazwie *Sokola* *Długosz* nie wie, chociaż zna herb rodziny węgierskiej *Amadej* i opowiada tragiczną scenę, wskutek której miała się po roku 1330 przenieść do Polski. *Dług.; Papr.; Nies.; Mat. 127; Piek., Heraldyka 144.*

SOKOLA II. — W polu złotym ze słupem czerwonym na środku, sięgającym brzegów tarczy — z prawej przednia połowa dzika, z lewej — tylna połowa niedźwiedzia czarnych. Nad hełmem w koronie — niedźwiedź czarny. Labry czarne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 31.*

SOKOLA III. — W polu srebrnym — przednia połowa dzika i tylna połowa niedźwiedzia. Odmiana z rękopisu arsenalskiego. *Z oryginału paryskiego przerysowatem: Piek., Heraldyka 144.*

SOKOLA III. — Na tarczy — przednia połowa dzika i tylna połowa niedźwiedzia. Odmiana rysunkowa według *Ambrożego*. *Ambr.: Heraldyka Piek. 144.*

SOKOLNICKI Hrabia cz. Nowina odm. — W polu błękitnym w środku srebrnego ucha kotłowego barkiem na dół obróconego — miecz rękojeścią do góry prosto w słup. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — goleń zbrojna, zgięta w kolanie, piętą w lewo do góry. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny wielkopolskiej z Sokolnik, w gnieźnieńskim w XVII stuleciu osiadłej, z której gałąz w osobie *Celestyna* z Jarogniewie, stolnika poznańskiego, otrzymała tytuł hrabiowski pruski czerwca 1816 roku. *Nies.; Wiel; Sieb. VII. 2. 10; Żychl. III.; Riet; Krosn; Kos.; Bork.; Żern.*

SOKOŁOWSKI cz. Pomian odm. — W polu złotym — głowa żubrza czarna, mieczem lewo-ukośnie na dół przebita. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie Sokolowskich, z Kujaw pochodzącej, w Prusiech od XV stulecia osiadłej. *Papr. Nies.; Sieb. VI. 64; Chr.; Tabl. XVI; Bork.; Żern*

SOLDENHOF, Soldenhofen. — Na tarczy dwudzielnej z prawej w polu czerwonym — pół orla białego, z lewej w polu błękitnym — trzy gwiazdy sześciopromienne złote w słup. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — orzeł czarny ukoronowany. Labry błękitne z prawej złotem, z lewej błękitnym podbite. Herb rodziny *Soldner von Soldenhofen*, baronów świętego państwa rzymskiego od 1606 roku, z której *Aleksander* otrzymał indygenat polski 1775 roku. U *Rietstapa* pole złote. *Vol Leg. VIII. 294; Chr.; Album 134; Riet.; Bork.; Żern.*

SOLMS Hrabia. — Na tarczy dwudzielnej z polem środkowym złotem, zasianem cegielkami błękitnymi w słup — lew błękitny. W prawym czterodzielnym I i IV ścięte, w połowie górnej czerwone, w dolnej złote (*Milzenberg*); w II srebrnym—trzy serca czerwone 2 i 1, właściwie lipowe liście (*Tecklenburg*); w III błękitnym — kotwica złota (*Lingen*); w lewym zaś również czterodzielnym to jest w I i II czarnym — lew srebrny (*Sonnenwald*), w II i III srebrnym — róża pięciolistna czerwona (*Wildenfels*). Nad tarczą pięć hełmów ukoronowanych: w pierwszym między dwoma chorągiewkami czerwono-złotymi — pióro pawie, w drugim — paw w lewo; w trzecim między skrzydłami złotymi — lew błękitny wprost; w czwartym — pół lwa srebrnego; w piątym — kapelusz szpiczasty w szachownicę czarno srebrną, zakończony u góry różą pięciolistną czerwoną. Labry przy pierwszym — czerwone podbite złotem, przy drugim — czerwone podbite srebrem, przy trzecim — błękitne podbite złotem, przy dwu ostatnich — czarne podbite srebrem. Herb rodziny nadreńskiej jednego jakoby pochodzenia z książętami nassauskimi, hrabiowie i książęta świętego państwa rzymskiego, otrzymali indygenat w Prusiech Zachodnich 1728 roku. *Sieb. II. 3, II. 7, III. 1; Bork.; Żern.*

SOLSKI. — Na tarczy czterodzielnej w polu I czerwonym — róża pięciolistna srebrna; w II czerwonym — trzy pasy prawoukośne złote; w III błękitnym — lew złoty, wspinający się na skałę w lewo; w IV błękitnym — słońce złote. Nad tarczą — dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym między dwiema trąbami srebrną i czerwoną — róża pięciolistna srebrna; w drugim — na pięciu piórach strusich dłoń prawa palcami do góry zwrócona. Labry przy pierwszym czerwone podbite srebrem, przy drugim błękitne podbite złotem. Nadany wraz z wyniesieniem do stanu rycerskiego w Austrii Franciszkowi-Ksaweremu Solskiemu, galicyjskiemu radcy apelacyjnemu, przez Maryę-Teresę, cesarżową świętego państwa rzymskiego, 1778, Sejm w 1784 nadał indygenat galicyjski *Pocz. sal. gal.; Hel.; Riet.; Bork.; Żern.*

SOŁOMERECKI Książę Sołomereski, cz. Rawicz, odm. — W polu złotem — na czarnym niedźwiedziu biegnącym panna siedząca, czerwono ubrana z rozpuszczonymi włosami, ukoronowana, ręce do góry wzniesione trzymająca. Nad tarczą — płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana, przysługująca kniaziom Sołomereckim ze szczepu Ruryka, gałęzi wielkich książąt smoleńskich w XVI stuleciu. Wygaśli w XVII stuleciu. *Papr.; Nies.; Wolff, Bork.; Żern.*

SOLTAHUBA. — Na tarczy ściętej w polu górnym — pół lwa, w dolnym — ośm kul w trzech rzędach: trzy i trzy pod sobą i dwie. Nad hełmem w koronie — pół lwa. Labry. Herb starej rodziny litewskiej, z której Jan, wielki podstoli litewski, 1700 roku. Musi to być *Prawdzić* Sollohubów z niewyraźnej pieczętki przekreślony przez niemieckie źródła. *Sieb. VI. 4. 64.*

SOLTAN I, Sultán, Sołtanowicz cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym — nad dwiema srebrnymi krokwiemi, tworzącymi literę W — słup, dwa razy przekrzyżowany z gwiazdą u wierzchu. Belka poprzeczna krzyża niższa ma być nieco dłuższą od wyższej. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Sołtanom z przydomkiem *Lew i Pereświct*, rodzinie rusko-litewskiej w XVI stuleciu. *Papr.; Koj.; Nies.; Bon.; Kos.; Żychl. II; Riet.; Bork.; Żern.*

SOLTAN II. — W polu czerwonym — nad dwiema złotymi krokwiemi, tworzącymi razem literę W — słup złoty, dwa razy przekrzyżowany z gwiazdą na wierzchu. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich: dwa złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca gałęzi rodziny Sołtan, w Prusiech Zachodnich osiadłej, z której Adam, nazwany przez Siebmachera Graf Sołtan; nie znalazłem zresztą w innych źródłach śladu o tytule hrabiowskim tej rodziny. *Sieb. VIII. 2.*

SOLTAN III. — Na tarczy — nad dwiema krokwiemi, tworzącymi razem literę W — słup dwa razy przekrzyżowany z gwiazdą na wierzchu, a nad nią pół lilii. *Z rękopiśm. Sołtana z 1634 roku w posiadaniu WP. Jackowskiego.*

SOLTAN IV. — Na tarczy — działo na kołach, na wylocie którego kruk z podniesionymi skrzydłami i pierścieniem w dziobie. Labry. Według Niesieckiego, jest na Wołyniu pod Krzemieńcem rodzina Sołtanów, taki herb nosząca. *Nies.*

SOLTYK I cz. Prus odm. — W polu złotem — orzeł czarny z rozpiętymi skrzydłami z koroną na szyi, z pod której ramię zbrojne, nieco w łokciu zgięte prawe, trzymające w ręku szablę nad głową. Nad hełmem — mitra. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny Soltyków. pochodzącej według historyka rosyjskiego Szczerbatowa z dawnych Prus, już w XV stuleciu na Litwie i Wołyniu osiadłej. Niektórzy członkowie tej rodziny mieli przejść na Ruś, gdzie wysokie urzędy mianowicie wojewodów czerniechowskich i smoleńskich sprawowali. W czasie wojny moskiewskiej dostał się jeden z nich do niewoli moskiewskiej, tam pozyskał uznanie, osiedlił się i stał się założycielem gałęzi tej rodziny w Rosyi. Anna Soltykówna z tej gałęzi została żoną cara Iwana II. Rysunek niniejszy herbu podaje Bobrowicz w swem wydaniu Niesieckiego, twierdząc, że opis. podany przez autora, jest mylny. *Nies.; Wiel.; Sp. sat. pol.; Not.; Żychl XVII; Kos.; Bork.; Żern.*

SOLTYK II. — W polu złotem — orzeł czarny ukoronowany z rozpiętymi skrzydłami, koroną na szyi, z pod której ramię zbrojne, z prawej strony trzymające szablę nad głową. Nad hełmem — mitra książęca. Labry czarne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego, zaszczająca się na tem, że labry czarne; rysownik atoli przeoczył i dał labrom barwę tę samą co wyżej. *Sieb. IV. 14. 31.*

SOLTYK III. — W polu czerwonym — orzeł czarny ukoronowany, na lewej łapie stojący, w prawej trzymający miecz prosto w słup, na którym przewleczona jest korona lub mitra. Nad hełmem w koronie — takież sam orzeł jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana podana przez Niesieckiego, a którą Bobrowicz uważa za mylną. *Nies.; Sieb. IV. 14. 31.*

SOLTYK IV. — Na tarczy — orzeł czarny z koroną na szyi, z pod której wychodzi ramię zbrojne prawe, w łokciu zgięte, w ręku trzymające miecz nad głową. Odmiana rysunkowa z herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 381.*

SOMKOWICZ cz. Sas odm. — W polu błękitnym nad półksiężycem złotym rogami do góry — strzała srebrna żeleźcem do góry między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich przesytych strzałą. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Somkowiczom przydomku Dziemianowicz, szlachcie litewskiej, w oszmiańskim od trzech wieków osiadłej. Aleksandrowi Somkowiczowi król Zygmunt III przywilejem z 1 marca 1581 roku, oblatowanym w aktach grodzkich głównego trybunału mińskiego dnia 17 lutego 1701 roku, później 2 lutego 1703 r. w aktach grodzkich oszmiańskich, nadał za zasługi rycerskie osadę ziemską Krepniatczyznę w powiecie bractawskim. *Zychl. III. 254.*

SOMNICZ, Somnits cz. Sas pruski. — W polu błękitnym — półksiężyc srebrny rogami na dół przesyty strzałą żeleźcem do góry, między dwiema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami sterzącymi nad złotym barkiem półksiężyca. Nad hełmem między piórami strusiami, — strzała żeleźcem do góry. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana, przysługująca rodzinie Somniczów, na Pomorzu zdawna osiadłej, z której gałąź otrzymała indygenat polski 1633 i 1658 roku. Zwali się także pierwaj Wundeschen. *Vol. Leg. IV. 565; Żern. Kneschke; Sieb. III. 2. 433; Nies. przyp.; Małach.;*

SOPÓCKO cz. Syrokomla odm. — W polu czerwonym nad dwiema krokwiemi srebrnymi, złożonemi w kształcie litery W — półstrzałek srebrny żeleźcem do góry, w środku prawoukośnie przekrzyżowany beleczką srebrną. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Sopońków, w XVII stuleciu na Litwie w grodzieńskim osiadłej. Według Niesieckiego herbu tegoż używali Wielczkowie. Kojalowicz daje im krzyż prosty na strzale jak Starosielskim. *Koj. 278; Nies.; Dwicz.; Bon.; Krosn.; Chrs., Tabl. V.; Bork.; Żern.*

SOSZYCKI cz. Krzywda odm. — W polu błękitnym na barku podkowy hacelami na dół — półtora krzyża bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana, przysługująca Stanisławowi Soszyckiemu, kanonikowi przemyskiemu, z tym herbem wylegitymowanemu w Galicyi 1782 roku. *Nies. przyp. Małach. wyd. z 1805 r. str. 666; Bork.; Żern.; Pocz. ssl. gal.*

SOWA I. — Na tarczy — sowa w prawo. Herb niewiadomego pochodzenia. *Krzyż.*

SOWA II, Sówka cz. Nieczuła odm.—W polu błękitnem na zielonej murawie i na pieńku ściętym o kilku gałązkach—sowa. Nad hełmem w koronie—pięć piór pawich. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana, przysługująca kilku rodzinom, jako to: Czarlińskim w Prusiech zdawna osiadłym, Sówkom na Żmudzi, Sowińskim w ziemi ciechanowskiej. *Nies. VIII. 464; Stary rysunek ze zbiorów D-ra Piekosńskiego.*

SOWA III, Sówka.— W polu błękitnem na złotym pieńku dębowym o trzech korzeniach i listku z każdej strony—sowa srebrna. Nad hełmem w koronie—ogon pawia. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Czarlińskim według herbarza pruskiego. *Sieb. III. 2.*

SOWIŃSKI cz. Podkowa odm.—W polu błękitnem—podkowa złota hacelami do góry. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana, przysługująca Sowińskim, (Cyprian Sowiński nobilitowany był w 1591 roku z herbem *Krakowczyk*), *Czacki: Sieb. III. 2. 433; Żern.*

SPENDOWSKI cz. Pobóg albo Lubicz odm.— W polu błękitnem na barku podkowy obróconej hacelami na dół krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne z mieczem w ręku. Nadany wraz z nobilitacją Seferowiczowi (Teodat) Bohdanowi na Rusi za waleczność 1676 roku. *V. Leg. V. 403; Nies. przyp.; Duńca.; Żychl. XIX; Matach.; Bork. 41. V; Żern.*

SPAVENTI, Spaventi.— Na tarczy ściętej, w polu wyższem większem dwudzielnem z prawej złotem—lew błękitny wspięty, z lewej błękitnem—jeleni złoty wspięty; w niższem zaś czerwonym—trzy prawoukośne pasy złote. Nad tarczą—dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym—pół lwa błękitnego, w drugim—pół jelenia złotego. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z wyniesieniem do stanu rycerskiego austriackiego z przydomkiem *di S. Giorgio* Janowi-Franciszkowi-Antoniemu-Agapitowi Spaventiemu, doktorowi medycyny i filozofii, przez Maryę-Terese, cesarżowę świętego państwa rzymskiego 30 Maja 1776 roku a Stany Galicyi nadały jego synowi indygenat w 1822 roku. *Poca. sal. gal.; Hef.; Riel.; Bork.; Żern.*

SPENSBERGER.— Na tarczy srebrem obramowanej, w polu czerwonym, na zielonej murawie—lew złoty wspięty żelazcami z mieczem w prawej łapie i pękiem pięciu strzał, żelazcami do góry prawo-ukośnie w lewej. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami—pół lwa złotego z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone podbite złotem. Nadany wraz ze szlachectwem *non praeciso scartabellatu* i przydomkiem *Więrogórski* przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 1790 roku. *Vol. Leg.; Matach. Sp. szl. pol.; Chrs. tabl. XIV.*

SPĘGAWSKI, Spengawski cz. Książyc albo trzy gwiazdy odm.— W polu błękitnem nad barkiem srebrnego półksiężycy, między rogami którego strzała w słup żelazcem do góry—trzy gwiazdy sześciopromienne złote: 1 i 2. Nad hełmem w koronie—ogon pawia. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny Grabla ze Spęgawek nad Spęgawą pod Starogardem w XVIII stuleciu—jakoby według Siebmachera wygasłej—jednego pochodzenia z Mściszewskimi. Niesiecki inaczej opisuje ich herb, mianowicie nad rogami półksiężycy—trzy gwiazdy. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. *Nies.; Sieb. VII. 3, tekst 23, tabl. 15, Bork.; Żern.*

SPICZAK cz. Zabawa odm.— Na tarczy dwudzielnej—pole prawe błękitne, lewe w szachownicę czerwono-srebrną. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry z prawej błękitne, z lewej czarne podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie kaszubskiej Spiczaków na Pomorzu, z której gałąź od majątku Brzezno nazwę Brzezińskich wzięła. *Sieb. VI. 9; Riel.; Żern.*

SPŁAWA.— W polu czerwonym—dwa pasy wężykowate srebrne prawoukośne. Nad hełmem w koronie—dwa skrzydła srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Mateuszowi-Neymanowi, właścicielowi dobr Sierosław w poznańskim, 26 października 1775 roku przez Stanisława-Augusta, króla polskiego. *Vol. Leg. VIII. 310; Matach.; Nies. przyp.; Riel.; Bork.; Żern.*

SPORK Hrabia, Sporek.— Na tarczy pięciodzielnej w polu I i IV złotem—orzel dwugłowy czarny ukoronowany; w II i III czerwonych—na zielonym pagórku—lew srebrny ukoronowany.

wany, w łapie trzymający kopię z chorągiewką w szachownicę czarno-srebrną; w V błękitnym—głowa turczyńska w turbanie zielonym z białym czubem. Nad tarczą—pięć hełmów ukoronowanych: w pierwszym—ogon pawia, w drugim—pół lwa ukoronowanego w lewo trzymającego kopię z chorągwią w szachownicę czarno-srebrną, w środkowym—orzeł dwugłowy czarny ukoronowany, w czwartym—półturczyn w turbanie trzymający buławę w lewej ręce w piątym—ramię zbrojne z mieczem w ręce. Labry z prawej czarne, z lewej czerwone, przy pierwszym podbite złotem, przy tamtych srebrem podbite. Herb rodziny niemieckiej, której szlachectwo potwierdzono 1647 roku, indygenat w Czechach 1648, tytuł hrabiowski otrzymała 1664 roku, z której Jan-Wacław, jako prezes sądu apelacyjnego w Galicyi, otrzymał tam indygenat 1786 roku. *Pocz. sal. gal.; Hef.; Riet.: Grita.; Hild.; Bork. prapp.; Żern.*

SPORK II. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I i IV złotem—orzeł dwugłowy czarny ukoronowany; w II i III czerwonych — na zielonym pagórku — lew srebrny ukoronowany, w łapie trzymający kopię z chorągiewką w szachownicę czarno-srebrną; górny w prawo, dolny w lewo obrócone; w V błękitnym—głowa turczyńska w turbanie, prawo ukośnie pochylona. Nad tarczą—pięć hełmów ukoronowanych: w I — ogon pawia, w II — pół lwa ukoronowanego w lewo w łapie trzymającego kopię z chorągiewką w szachownicę czarno-srebrną, w środkowym orzeł dwugłowy czarny ukoronowany, w czwartym—półturczyn we fioletowo-zielonym ubraniu z turbanem kitą ozdobionym, trzymający buławę w lewej ręce, w piątym ramię zbrojne z mieczem w ręce. Labry z prawej czarne, z lewej czerwone, przy pierwszym podbite złotem, przy tamtych srebrem podbite. Odmiana rysunkowa. Jednakże lwom zapomnial rysownik dodać korony.—*Grit. Hild.*

SPRINGENBURG. — W polu błękitnym nad murem blankowanym czerwonym—pół lwa złotego, którego szyja przeszłyta lewo ukośnie do góry strzałą. Nad hełmem w koronie — pół lwa jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Nadany z udostojnieniem herbem już w 1564 roku przez cesarza Maksymiliana użyconem, który trzy pagórki pod lwem zamienił na mur blankowany, Krzysztofowi Pannoniuszowi Preissowi a Springenburg, a potwierdzony przez Stefana Batorego, króla polskiego w Warszawie, ostatniego lutego 1578 roku *Metr. Kor. 118 f. 158; Jackowski*

SROCZEK I, Srocznik, Sroka, Rochcicki. — W polu czerwonym na suchej gałązce—sroka. Nad hełmem—korona. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Rochcickich, na Szlązku w XVI stuleciu osiadłej. Ten sam herb noszą Braksteinowie (*Braxein*) i Tuczkwoscy. Ani Długosz ani zapiski sądowe nie wspominają o tym herbie, tylko *Faprocki*; może tu Żernicki uczynił pomysłkę, z niedokładnego zrozumienia pieczętki. Według bowiem Siebmachera: Abgestorbene Preussische Adel VI. 4, rodzina Braxein używała herbu *Cietraw.* *Riet.; Okol., Nies.; VIII, 20; Mat.; 127; Bork.; Żern.*

SROCZEK II. — W polu czerwonym na pniu o pięciu korzeniach i gałązką z listkiem z każdej strony—sroka z podniesionymi do lotu skrzydłami. Nad hełmem w koronie—ogon pawia. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego herbu według starego rysunku, udzielonego mi przez Prof. Dr. Fr. Piekosińskiego. *Ze zbiorów Juliusza Hr. Ostrowskiego.*

STABLEWSKI cz. Orła Głowa, Stablowski. — W polu czerwonym—orla głowa srebrna. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: złote, czerwone i srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Stablewskim z Kowalovic, na Szlązku w XVI stuleciu osiadłym. *Sieb. IV. 11. 4 i VI. 8, II. 76; Żern.*

STABLEWSKI II. — W polu czerwonym—głowa kogucia srebrna. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: srebrne, czerwone i złote. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8, II. 76.*

STACH. — W polu srebrnym — dwa czarne pasy poprzeczne, z których wyższy spodem w kliny blankowany. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami srebrnymi—tarcza z pasami jak powyżej. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej, w Pruszech w XVI stuleciu osiadłej, noszącej przydomek von Goltzheim. *Sieb. III. 2. 435; Kętra.; Żern.*

STADION Hrabia.—Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV czarnych—trzy szyszki złote ułożone 2 i 1; w II i III srebrnych—krzyż równoramienny czerwony, w V czarnym—trzy wilcze kosi jedna nad drugą. Nad koroną hrabiowską—trzy hełmy, boczne ukoronowane: w pierwszym — złota szyszka, nad drugim — na poduszce w szachownicę ukośną czarno-złotą z chwastem w obu końcach — wilcze kosi rogami do góry z ogonem pawim u wierzchniego ogniwa; w trzecim—dwa skrzydła czarne barkiem w prawo. Labry—z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej—czarne podbite złotem. Herb rodziny szwabskiej z Wirtembergii. Otrzymali tytuł baronowski świętego państwa rzymskiego 1686, hrabiowski 1705 roku, z tych Franciszek, gubernator galicyjski, otrzymał 1842 roku indygenat galicyjski z przydomkiem von Warthausen und Tannhausen. *Pocz. sal. gal.; Sieb. IV. 14; Riet.; Gritz.-Hild.; Bork. 577; Żern.*

STADNICKI Hrabia cz. Drużyna lub Szreniawa odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — krzywaśń srebrna w kształcie S odwróconego z krzyżem kawalerskim u góry z prawej strony (*Ssreniawa*), w II ściętem od góry czerwonym od dołu złotem — półstrzałek żelźcem do góry, zakończony orlim ogonem czarnym (*Niesobia*); w III czerwonym — koń siwy z czarnym popręgiem (*Starykoń*); w IV srebrnym — trzy trąby czarne myśliwskie w złoto oprawne w gwiazdę, munsztukami w środku pola zetknięte (*Trąby*); w V środkowym czerwonym—krzywaśń srebrna w kształcie odwróconej litery S bez krzyża (*Drużyna*). Nad koroną hrabiowską—trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym—dwie trąby czerwone wylotami do góry, w drugim—między dwiema trąbami czerwonymi wylotami do góry, opatrzonymi każda w cztery dzwonki złote z boku jeden pod drugim — lew złoty wprost siedzący, w trzecim — cztery pióra strusie: złote, czerwone, srebrne i czarne. Labry—czerwone z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Herb rodziny małopolskiej ze Stadnik, w krakowskim i na Rusi osiadłej; starsza gałąź pisała się także ze Żmigrodu, potem inne tak się pisały, pomimo że się na różne linie podzieliły. Na używanie tytułu hrabiowskiego świętego państwa rzymskiego od roku 1655, o którym pisze hr. Borkowski w Genealogiach, niema dowodu w Voluminach Legum, ani w źródłach niemieckich. Według Gritznera i Hildebranda najprzód Michał na Żabnie otrzymał 26 marca 1784 roku tytuł austriacki, ale zmarł bezpotomnie 1800 roku. Następnie Józef na Niemirowie, w Galicyi (syn Aleksandra z Drohojowskiej, urodzony 7 kwietnia 1783 roku), otrzymał dyplom dla synów Jana na Boratynie i Aleksandra na Kozienicach 14 września 1836. Ta gałąź też zgasiła 1853 roku. Te dwa dyplomy przedstawiają się z herbem pojedynczym *Drużyną* bez krzyża, z koroną hrabiowską, hełmem ukoronowanym, z labrami bez klejnotu. W innej linii dyplom wydany został w Wiedniu 14 stycznia 1783 dla Antoniego, którego potomstwo zgasiło 1863 roku, i Feliksa, którego potomstwo żyje, następnie 12 grudnia 1788 roku dla Piotra, którego potomstwo żyje (z *Toporem* czyli też *Okszą* w pierwszym polu). Z trzeciej linii na Rożnowie dyplom wydany 2 maja 1783 roku dla Franciszka, którego potomstwo żyje, i dla Józefa 15 maja 1783 roku, którego potomstwo zgasiło 1884 roku, z herbem tutaj właśnie podanym. W Rosyi Michał na Żabnie potwierdzony 1809, 1840, 1841, 1862, 1888 roku, Ignacy, syn Franciszka-Ksawerego i Kazimierz-Eustachy-Jan i Ignacy-Stanisław-Justynian Ksawerowicze i Władysław Ksawerowicz i jego córka Katarzyna-Marya-Jadwiga. Poprzedni w dyplomie mają nad tarczą tylko koronę hrabiowską bez klejnotu. *Paprz.; Biel.; Okol.; Nies.; Pocz. sal. gal.; Not.; Kos.; Żychl.; Gritz.-Hild.; Hef.; Riet.; Sieb. IV. 14; Bork.; Żern.*

STADNICKI II.—Na tarczy pięciodzielnej obramowanej szachownicą błękitno srebrną (barwy Królestwa galicyjskiego) w polu I czerwonym—topór srebrny (*Oksza*); w II ściętem od góry czerwonym, od dołu złotem—półstrzałek zakończony ogonem czarnym orlim (*Niesobia*); w III czerwonym — koń siwy z czarnym popręgiem (*Starykoń*); w IV srebrnym — trzy trąby czarne w złoto oprawne (*Trąby*); w V czerwonym—krzywaśń srebrna z krzyżem u góry. Nad koroną hrabiowską—pięć hełmów ukoronowanych: w pierwszym i drugim—topór odwrócony ręką do góry, w trzecim—lew wprost, w czwartym—trzy pióra strusie, w piątym—nic. Labry—przy pierwszym i piątym błękitne, przy innych czerwone podbite srebrem. Odmiana według dyplomu 1783 roku dla Antoniego i Feliksa. *Hef.; Riet.*

STADNICKI Hrabia III. — Na tarczy o szczycie błękitnym z trąbką myśliwską złotą, oznaczającą godność oberlandjegra Galicyi, pięciodzielnej, w polu I czerwonym—topór (*Topór*); w drugim ściętem od góry czerwonym, od dołu złotem—półstrzałek zakończony ogonem orlim czarnym (*Niesobia*); w III czerwonym—koń siwy z popręgiem czarnym (*Starykoń*); w IV srebrnym — trzy trąby czarne w złoto oprawne munsztukami zetknięte w środku tarczy (*Trąby*); w V środkowym czerwona—krzywaśń srebrna z krzyżem u góry z prawej strony (*Ssreniawa*). Tarczę podtrzymują tygrysy. Odmiana przysługująca Antoniemu i Piotrowi Stadnickim, którym dyplom wydany został 1768 roku. *Hef.*

STADNICKI Hrabia IV. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — gryf srebrny w lewo (*Gryf*), w II ściętym w górze czerwonym u dołu złotem — półstrzałek żelźcem do góry zakończony u dołu ogonem orlim czarnym (*Niesobia*); w III czerwonym — koń siwy z poprzęgiem czarnym (*Starykoń*); w IV srebrnym — trzy trąby czarne w złoto oprawne (*Trąby*); w V środkowym — krzywaśń srebrna bez krzyża (*Drušina*). Nad koroną hrabiowską — trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — gryf w lewo z trąbą wylotem szerszym do góry w łapach, w drugim między dwiema trąbami czerwonymi wylotem do góry w dzwonki złote opatrzone — lew siedzący wprost, w trzecim — cztery pióra strusie: złote, czerwone, srebrne i czarne. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca linii na Rożnowie, nadana Józefowi Stadnickiemu 1783 roku. *Grita. -Hild.; Sieb. IV. 14.*

UWAGA. Zapomniano tu dodać Szreniawę bez krzyża w polu czerwonym z koroną hrabiowską nad tarczą bez klejnotu w tej formie Michałowi Stadnickiemu na Żabnie nadaną w dyplomie 1784 r. *Sieb. IV. 14.*

STANISŁAWSKI I cz. Sulima odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem — pół orła czarnego, w dolnym zaś błękitnym — trzy srebrne róże pięciolistne srebrne 2 i 1. Nad hełmem w koronie — dwa skrzydła złote. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie ze Stanisławic, polskiego pochodzenia, z przydomkiem Seeguth-Zeigut, w pomorskiem w XVII stuleciu osiadłej, z której Albrecht-Zygmunt w XVIII wieku otrzymał tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego. *Nies.; Sieb. III. 2, VI. 4. 62; Riet.; Bork.; Żern.*

STANISŁAWSKI II. — W polu złotem — trzy orły czerwone 2 i 1. Nad hełmem w koronie — dwa skrzydła czerwone. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 62.*

STANISŁAWSKI III. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — lew srebrny; w II i III błękitnych — między ramionami krzyża ukośnego, po brzegi sięgającego, po jednej gwiazdździe sześciopromiennej złotej; w IV czerwonym — labędź srebrny; w V ściętym od góry złotem — pół orła dwugłowego czarnego, w dolnym zaś błękitnym — trzy muszle srebrne 2 i 1. Nad tarczą — trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół lwa w lewo, w drugim — orzeł czarny dwugłowy, w trzecim — labędź ukoronowany. Labry z prawej strony czerwone z lewej błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca gałęzi hrabiowskiej Zeigutów-Stanisławskich. *Sieb. VI. 14; Riet.*

STANISŁAWSKI Hrabia. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I czerwonym — lew złoty ukoronowany w lewo; w II i III błękitnym — między ramionami krzyża ukośnego srebrnego po jednej gwiazdździe sześciopromiennej złotej; w IV czerwonym — labędź; w V środkowym ściętym od góry złotem — pół orła czarnego ukoronowanego, w dolnym błękitnym — trzy kamienie złote. Nad tarczą — trzy hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół lwa złotego ukoronowanego, w drugim — orzeł czarny ukoronowany, w trzecim — labędź srebrny. Labry przy pierwszym — czerwone podbite złotem, przy drugim z prawej czarne podbite złotem, z lewej tak jak i przy trzecim — czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VII. 2. 10.*

STANKAR I. — W polu srebrnym — orzeł czarny z dziobem i nogami złotymi w prawo z koroną złotą na głowie, z której wychodzi czerwona chorągiew, w koło drzewca zawinięta w **S**. Na piersiach orła mniejsza tarcza czerwona, na której pod barkiem srebrnego półksiężycy — miecz w słup końcem do góry. Labry. Nadany przez Zygmunta-Augusta, króla polskiego, 1509 roku, Stankarom, z których Franciszek, syn Michała, przyszedł z Mantuy, a pojawiwszy za żonę Łosiównę, osiadł w kraju i otrzymał indygenat w XVIII stuleciu. Rodzina zaś rozgałęziła się na Wołyniu. Herb nieco bałamutnie opisany przez Okolskiego i Niesieckiego, inaczej trochę przedstawia się w źródłach niemieckich. Podaję go poniżej według Siebmachera i Rietstapa. Przysługuje też i Skroczyńskim według Żernickiego i Bordeckim według zapisek WP. Dziadulewicz. *Okol.; Nies.; Bork.; Żern.*

STANKAR II. — Na tarczy srebrnej obramowanej czerwonym — orzeł czarny ukoronowany, na piersiach którego mała tarcza, na niej w polu czerwonym — nad barkiem srebrnego półksiężycy miecz w słup obrócony końcem na dół. Nad hełmem w koronie — miecz końcem na dół, naokoło którego powiewa chorągiew czerwona, w kształcie **S** ułożona. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Stankarom, osiadłym w Prusiech, którym szlachectwo potwierdzone zostało w 1788 roku. Rietstap podaje barwę orła czarną, tak jak Niesiecki i Żernicki, gdy Siebmacher podaje czerwoną. *Sieb. III. 2. 436.*

STARA STRZAŁA. — W polu czerwonym — na drzewcu strzały złotej żelazcem do góry — krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją *non praeciso scartabellatu* Józefowi-Ludwikowi Steczkiewiczowi, kapitanowi w regimencie buławy wielkiej koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 1768 roku; wylegitymowani w Galicji 1782 roku. *Kanc. 42. 170; Vol. Leg. VII. 802; Poca, ssl. gal.; Małach.; Bork. 420; Żern.; Jack.*

STAROPIS. — W polu srebrnym — na skrzyżowaniu ukośnie leżących dwóch czarnych kopii z chorągiewkami klucz złoty z literą **S** na zębie do góry w prawo zwróconym. Nad hełmem w koronie — ręka zbrojna, w łokciu zgięta, z piórem do pisania białem w ręku. Nadany wraz z nobilitacją *non praeciso scartabellatu* Jakubowi Szubalskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 1768, potwierdzony 1769 roku. Legitymowani w królestwie kongresowem. *Vol. Leg. VII. 802; Kanc. 41. 144; Małach.; Chrzypski, Tabl. VII, Album, 256; Bork. 450; Żern.*

STAROSTKA. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem srebrnym — niedźwiedź czarny wspięty z mieczem w prawej łapie, w lewym czarnym — lewa połowa odwróconej kotwicy srebrnej. Nad hełmem w zawoju czarnosrebrnym — między dwiema strzałami żelaznemi do góry pół niedźwiedzia z mieczem w prawej łapie. Labry czarne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Michałowi Starostce przez Stefana Batorego, króla polskiego, w Lublinie 18 marca 1569 roku. Opis herbu nie bardzo jest pewny, niewiadomo, czy należy rozumieć prawą i lewą stronę tarczy heraldycznie czy zwyczajnie, ponieważ ścisłości u nas pod tym względem nie było; dla tego trzymając się znaczenia słów prawy i lewy w użyciu potocznym przyjęliśmy za główny przedmiot niedźwiedzia, od którego zaczyna się opis herbu w nadaniu i który przytoczony jako figurujący w hełmie. *M. Kor. 105, 82; Csacki; Piek., O dyn, poch, 197; Żern.*

STARYKOŃ, Konie, Szafraniec, Zaprzaniec. — W polu czerwonym — koń siwy ze złotymi kopytami kroczący z czarnym popręgiem. Nad hełmem w koronie — topór srebrny o złotym toporzysku wbity ostrzem w koronę. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów polskich, znajduje się w roli marszałkowskiej z 1461 roku z proklamacją de Medved (z Niedźwiedzia). W zapiskach średniowiecznych ten herb wymieniony najpierw w 1404 r. W zapisce z 1420 roku zwany jest *Konie*. Proklamacji *Szafraniec* ani *Zaprzaniec* nie było w zapiskach, tylko heraldycy ten herb tak nazywali, bo należał do Piotra Szafranca, o którym legenda o Żegocie *Toporczyku* z Sieciechowic Zaprzańcu, którego się bracia wyprzeć mieli, i zmienił herb, kładąc na tarczy obraz siwego konia, na którym wyjechał z domu, a zachowując klejnot rodzinny nad hełmem w koronie. Dla obrony tej legendy, po wyjściu herbarza Paprockiego, zmyślono dokument, jakoby wydany przez Bolesława Krzywoustego, w którym Skarbiniec herbu *Habdank* w roku 1113, wojewoda krakowski i hetman wielki. I oznajmia, że przed jego trybunałem wystąpili dwaj bracia rodzeni Jaško i Witalis z Wielopola wraz z trzecim przyrodnim Stanisławem Zaprzańcem i zeznali, że zagarnęli byli ojcowiznę z wykluczeniem brata, który po za ojezyczną długą czas przebywał, ale teraz dobrowolnie zwracają mu jego część. Dokument ten przedrukowany został w II tomie Kodeksu Małopolskiego str. 280. Według profesora Małeckiego, z którego czerpię te szczegóły, jedność pochodzenia Starych Koniów i Toporczyków jest z powodu tych legend niepewna, jakkolwiek popiera ją dyplomata Kazimierza Wielkiego z 1366 roku, stwierdzający je, na który zapiski sądowe z XV stulecia się powołują. Dr Małecki przypuszcza, że proklamacja *Starykoni* nie od Starzy czyli Topora pochodzi, ale od miejscowości Koń, Konie, Konin i t. p., która mogła przybrać dodatek *Stary*. O jakimś Starym Koninie wspomina Długosz. Imię Szafranca, jak wspomina Dr Małecki, mogło przyczynić się do wprowadzenia Zaprzańca do legendy. Pieczęci średniowiecznych z tym herbem kilka jest znanych, najstarsza jest pieczęć z roku 1316 Imbrama z Jasionowic, ziemianina szląskiego, z kąd, jak pisze Dr Piekosiński, z wielu innymi przyszedł tu; herb Jana, plebana z Modnicy z 1402 roku, Jana Szafranca, kustosa i kanonika krakowskiego z 1402, Piotra Szafranca, podstolego krakowskiego z 1402, Jana z Łuczyc, kustosa katedralnego krakowskiego z 1409, Piotra Szafranca z Łuczyc i z Pieskowej Skąły, podkomorzego krakowskiego, a łączycyckiego starosty z 1413, Piotra Szafranca, podkomorzego krakowskiego z 1430, Jana, biskupa kujawskiego z 1430, Piotra z Pieskowej Skąły, wojewody krakowskiego z 1435 — na wszystkich koń, zwrócony w prawo, jest jeszcze bez popręgu; Klemensa z Nawojowej, kanonika krakowskiego z 1450, Piotra z Pieskowej Skąły, podkomorzego krakowskiego z 1453, na której to ostatniej jest helm turniejowy z labrami i koroną i klejnot, wyobrażający pół kozła czy barana, podają ją poniżej według rysunku dra Piekosińskiego, wreszcie Stanisława Szafranca z Pieskowej Skąły, kusztosa sądeckiego, starosty sandomierskiego z 1523 roku. *Dług.; Biel.; Papr.; Nies.; Ulan.; Mał.; Piek.*

STARYKOŃ II. — Na tarczy — koń z popręgiem. Nad hełmem w koronie — głowa kozła czy barana. Według pieczęci Piotra z Pieskowej Skąły, podkomorzego krakowskiego z r. 1453. *Z archiwum Uniwersytetu krakowskiego; Piek. Heraldyka 145.*

STARYKOŃ III. — Na tarczy złotem obramowanej w polu czerwonym—koń siwy w poprzęgu czarnym. Według roli marszałkowskiej. *Loredan Larchey Armorial du XV s.; Piek., Heraldyka 367. 368.*

STARYKOŃ IV. — W polu czerwonym — koń siwy w poprzęgu czarnym o trzech połach. Odmiana według herbarza arsenalskiego z 1530 roku; przerysowałem z rękopisu paryskiego.

STARYKOŃ V. — Na tarczy koń w poprzęgu. Według Herbarza Ambrozego z roku 1570. *Ambr.; Piek., Heraldyka 241.*

STARZEŃSKI, Starzyński Hrabia, cz. Lis albo Mzura odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna bez opierzenia żelźcem do góry, przekrzyżowana dwiema belkami, z których wyższa krótsza. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—pół lisa. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny ze Starzenie w ziemi wieluńskiej, z której jedna gałąź otrzymała 1 grudnia 1780 roku tytuł hrabiowski galicyjski, w osobie Macieja-Maurycyego, starosty briańskiego, rotmistrza chorągwi pancерnej, poety, potwierdzony w Rosyi 30 listopada s. s. 1849 roku dla Kazimierza-Władysława, Michała-Konstantego, Henryka-Andrzeja-Jana i Zofii-Barbary—dzieci Józefa, w Prusiech zaś 7 grudnia 1799 roku. *Nies.; Pocz. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Niep., Spis. lit.; Her. Król. Pol.; Not.; Kos.; Żychl.; Sieb.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

STARZEWSKI. — W polu błękitnym — dwa srebrne skrzydła barkiem do siebie. Nad hełmem w koronie—ramię w błękitnym rękawie, w łokciu zgięte, trzymające pochodnię gorejącą w ręku. Herb rodziny von Mumm, w XVIII stuleciu w Prusiech Zachodnich osiadłej. *Sieb. III. 2. 437; Żern.*

STASZKIEWICZ I cz. Sas odm. — W polu błękitnym między rogami złotego półksiężyca — strzała srebrna żelźcem do góry z gwiazdą sześciopromienną z prawej strony. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Staszkiwiczom, na Żmudzi w XVIII stuleciu osiadłym, zdaje się Sasinom Kaleczyckim. *Koj., 269.*

STASZKIEWICZ II. — W polu błękitnym—między rogami półksiężyca złotego strzała srebrna żelźcem na dół z gwiazdą sześciopromienną złotą z prawej. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego według opisu Niesieckiego, który go traktuje jako Leliwę. *Nies.*

STASZKIEWICZ III. — W polu barwy niewiadomej—między rogami półksiężyca krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie—ogon pawia. Z rękopisu Jerzego Staszkiwicza, ziemianina Żmudzkiego, w roku 1615, w posiadaniu s. p. Gieysztor. *Zapiski WP. Dziadulewica.*

STAUDEN, Studzki. — Na tarczy—dwa rogi srebrne zpojone i w ósemkę przeplecione. Nad hełmem—korona. Labry. Herb rodziny Standen jednego pochodzenia z Jaromiernskimi, herbu *Samson*, w Prusiech w XV stuleciu osiadłej, jednego też pochodzenia z Klaucka'mi i Sonnenberg'ami. Może też ten herb nie przedstawia rogi splecione, tylko wilcze kosy. *Sieb. VI. 4. 66; Żern. 378.*

STAWECKI I cz. Syrokomla odm. — Na tarczy nad dwiema krokwiemi, tworzącemi literę **W**—półtora krzyża bez dolnego lewego ramienia z gwiazdą na wierzchu. Herb Szyszków Staweckich, na Wołyniu w XVI stuleciu osiadłych. Według pieczęci Michała Iwanowicza Szyszki Staweckiego z 1585 roku w zbiorze Zygmunta Radziwińskiego. *Nies.; Piek.; O dyn. 232. n-r 21; Bork.; Żern.*

STAWECKI II cz. Syrokomla odm. — Na tarczy—nad dwiema krokwiemi, tworzącemi literę **W**—półtora krzyża bez górnego lewego ramienia z gwiazdą u góry. Odmiana poprzedniego. Według pieczęci Teodora Iwanowicza Szyszki Staweckiego z 1585 roku w zbiorze Zygmunta Radziwińskiego. *Nies.; Piek., O dyn. 232. Nr. 22; Bork.; Żern.*

STAWISZ. — W polu błękitnym—ramię zbrojne, w łokciu zgięte, trzymające w ręku proporzec o drzewcu czarnym z chorągiewką od góry białą, od dołu czerwoną. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne w łokciu zgięte z proporcem jak na tarczy żełżcem na dół w lewo ukośnie. Nadany wraz z nobilitacją *non praectis scartabellatu* Szymonowi Kowalskiemu, kadetowi w regimencie gwardyi konnej koronnej przez Stanisława-Augusta, króla polskiego 1790, potwierdzony 29 maja 1792 roku. *Vol. Leg. IX f. 199; Kanc. 100 f. 228; Bork.; Żern.*

STEBNICKI cz. Przestrzał odm. — W polu czerwonym — miecz w słup końcem do góry, strzałą prawoukośnie przeszyty. Nad hełmem w koronie — gołąb biały z gałązką oliwną w dziobie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, z której wylegitymowali się Józef i Baltazar Stebnicy w Galicyi 1782 roku.

Są Stebnicy, na Rusi w XVI stuleciu osiadli, jednego pochodzenia z Berezańskimi, Terleckimi, Ustyckimi i są Stebnicy nobilitowani w XVI stuleciu. *Nies.; Pocs. ssl. gal.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

STECKIEWICZ I. — Na tarczy—przez dwa półpięścienia równoległe barkiem do góry krzyż w słup. Z pieczęci Steckiewicza z roku 1616 w zbiorze Wacława Rulikowskiego. *Piek., O dyn. 256. Nr. 59.*

STECKIEWICZ II. — Na tarczy—przez dwa półpięścienia barkiem do góry krzyż, stojący na barku niższego półpięścienia równoległego z pierwszym. Z nagrobka w Wilnie u Kojatowicza. *Piek., O dyn. 256. Nr. 58 i Heraldyka 225. 233.*

STEFAN cz. Ciołek odm. — W polu błękitnym—ciołek czerwony. Nad hełmem w koronie—pół ciołka. Nadany wraz z nobilitacją Henrykowi Stefanowi, rajcy gdańskiemu, którego adoptowali Stanisław, marszałek nadworny i kasztelan sandomierski, i Mikołaj, dworzanin królewski, bracia Maciejowscy, a król polski odmienił herb w Piotrkowie 26 czerwca 1555 roku. *M. Kor. 87 f. 7; Zapiski Wł. Jackowskiego.*

STEGMAŃSKI. — W polu czerwonym—trzy srebrne strzemiona na pasku 2 i 1. Nad hełmem bez korony — między dwoma skrzydłami czerwonymi strzemie jedno jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Stegmańskich, osiadłych w XVIII stuleciu w Prusiech, polskiego pochodzenia. *Sieb. III. 2. 438; Riet.; Żern.*

STELZHAMER (Stelzhammer). — Na tarczy ściętej w polach górnym srebrnym, dolnym błękitnym—orzeł dwugłowy naprzemian pół błękitny i srebrny. Nad hełmem w koronie — orzeł jak na tarczy. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Pawłowi de Stelzhammer, sekretarzowi sądów szlacheckich w Galicyi 28 sierpnia 1787 roku. *Pocs. ssl. gal.; Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

STEMPEL Baron. — W polu srebrnym — staroświecka prasa czerwona do pieczętowania. Nad hełmem z wulstu czyli zawoju czerwonosrebrnego—dwa skrzydła srebrne barkiem do siebie z prasą każde jak na tarczy. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny niemieckiej, do Kurlandyi w XVI stuleciu przybyłej z Zakonem, dopiero w XVII stuleciu znaczniejszej, uznanej przez Rosyę w godności baronowskiej 1834 roku. *Sieb. III. 2, III. 11. 205, tekst 56, tabl.; Riet.; Bork.; Żern.; Kurop. 67.*

STENCZ, Stensz (Stensch), Stans cz. Osorya odm. — W polu błękitnym—część koła złotego od wozu i piasta z trzema szprychami i dzwonami barkiem do góry lewoukośnie. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: błękitne, srebrne i złote. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny, w Wielkopolsce w XIII stuleciu osiadłej, a w XVIII stuleciu na Szlązku; od nich pochodzą Szczanieccy, Kurscy, Pieskowscy—jedna gałąź używa przydomku *Pruttag* z dóbr szląskich. *Kneschke; Sieb. III. 2. 440, VI. 4. 66, VI. 8. III; Riet.; Żern.*

STERPIŃSKI cz. Zdzitowiec albo Nałęcz odm.—W polu czerwonym—chusta srebrna do góry związana z krzyżem między końcami i gwiazdą sześciopromienną złotą w środku chusty. W opisie herbu Zdzitowiecki czyli *Nałęcz* odm. Niesiecki w tomie IX. 142 przytacza, że widział go u Katarzyny ze Zdzitowieckich Sterpińskiej (którzy są herbu *Godziemba*); Małachowski przez nieuwagę zaliczył Sterpińskich do herbu *Nałęcz* odmienny; w wydaniu Bobrowicza ta pomyłka jest opuszczona, jednak powtórzył ją hr. Borkowski w swym spisie i Żernicki. *Kof., 332; Nies.; Małach.; Bork.; Żern.*

STETNER, Stettner. — W polu błękitnym — na zielonym pagórku lew złoty wspięty ze słupem srebrnym w przednich łapach. Nad hełmem w koronie—między dwoma skrzydłami w połowie błękitnymi i złotymi lew jak na tarczy. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Fryderykowi Stetnerowi przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 1768 roku. *Vol. Leg. VII. 802; Chrs. XIV; Riet.; Małach.; Bork.; Żern.*

STĘPŁOWSKI. — Na tarczy — pod półksiężycem barkiem na dół z gwiazdą sześciopromienną między rogami trzy pióra strusie, przewleczone przez koronę szlachecką. Nad tarczą—korona. Herb Kazimierza Stęplowskiego z panegiryku z 1723 roku, wierszem wydanego w Krakowie w drukarni akademickiej. *W zbiorach Juliusza hr. Ostrowskiego.*

STĘSZEWSKI, Stenszewski, Stenszczewski cz. Kopasina odm.—W polu czerwonym—między dwoma wężykowatymi srebrnymi słupami od góry tarczy do dołu stojącymi—miecz rękojeścią do góry. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca Stenszewskim, w Prusiech Zachodnich w 1830 roku osiadłym. *Sieb. III. 2. 440; Riet.; Żern.*

STĘŻYŃSKI. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pół orła z ramieniem złotem, w łokciu zgiętym, trzymającym w ręku miecz do góry; w lewym zaś błękitnym—pół jelenia z koroną na szyi, wspiętego w lewo. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Nadany 14 maja 1823 roku Janowi Bandtkie z przydomkiem Stężyński, członkowi komisji spraw i profesorowi. *Oryginalny dyplom; Sp. sst. pol.; Chrs., tabl. XVIII. Bork.; Żern.*

STOJANOWICZ. — W polu błękitnym z pasem prawoukośnym srebrnym o dwóch rogach obfitości złotych wylotem na dół jeden za drugim, z których sypią się owoce, nad pasem—chart z obrożą wspięty srebrny, pod pasem — na zielonym pagórku pięć kłosów złotych z jednego źdźbła wychodzących. Nad hełmem w koronie — pięć kłosów złotych w wachlarz. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Andrzejowi Stojanowiczowi, burmistrzowi w Żółkwi, 21 grudnia 1789 roku *Pocz. sst. gal.; Hef.; Riet.; Małach.; Bork.; Żern.*

STOJENTIN, Szentyn, Stontin. — Na tarczy lewoukośnie ściętej w polu górnym błękitnym—pół jelenia srebrnego, w dolnym zaś—szachownica błękitno-srebrna. Nad hełmem w zawoju błękitno-srebrnym — ogon pawi. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny pomorskiej Stojentin, jednego pochodzenia z Schwetzkowskimi, Wąglikowskimi i Wojenami. *Sieb. III. 2. 442; Riet.; Żern. 394. 481.*

STOJEŃSKI cz. Kotwica odm. — W polu czerwonym — między dwiema strzałami prawo i lewoukośnie leżącymi żelźcem na dół—miecz w słup rękojeścią do góry, w wachlarz ułożone. Nad hełmem w koronie—kotwica uchem do góry. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany z indygenatem w Warszawie na sejmie 1591 roku Janowi Stojeńskiemu, regentowi grodzkiemu halickiemu, Piotrowi i Pawłowi, braciom, i Zuzannie, siostrze, za dzieła rycerskie przeciw Tatarom i pod Byczyną, których ojciec z Francji z rodziny Statoryuszów pochodził, a matka była Małgorzata Czarnowska. *M. Kor. 133, f. 498, Nies.; Bork.; Żern.; Zapiski W.P. Jackowskiego.*

STOKALSKI. — Na tarczy ściętej — w szczycie czerwonym krzyż kawalerski na wstędze w kształcie kokardy, w polu zaś błękitnym — na barku podkowy jastrząb z chustą w dziobie z końcami na dół założonemi (jak w *Nalecsu*). Nad hełmem—korona. Herb rodziny ze Stokala lub Stokalic w Wielkopolsce, pierwotną jednak siedzibę miała być wieś Sędziwoje na pograniczu Pomorza; ta wieś leżała w obrębie dawnego hrabstwa Człopskiego, dziedzictwa Dzierżykrajów, których przydomku mieli Stokalscy używać w XVIII jeszcze wieku. Jeden ze Stokalskich miał jakoby otrzymać tytuł kawalera od Napoleona I. Aleksander III, cesarz rosyjski, miał zaś pozwolić na dodatek krzyża maltańskiego w szczycie tarczy. *Z pieczętki i notatek osobistych i Kos. V 470.*

STOKOWSKI baron cz. Jelita odm. — Na tarczy ściętej w polu górnym dwudzielnym z prawej złotem—baszta czarna czerwono fugowana z blankami, nad którymi kruk z pierścieniem w dziobie i z bramą otwartą bez wrót złotą, w której stoi rycerz, z lewej zaś czerwonym—

miecz w słup końcem do góry; w dolnym wreszcie błękitnym—trzy srebrne kopie w gwiazdę żelźcami w prawo, na dół i w lewo. Nad tarczą—czapka baronowska napoleońska. Odmiana nadana Ignacemu Ferdynandowi Stokowskiemu (chef d'escadron des chevaux-légers polonais — oficerowi legii honorowej i krzyża *virtuti militari*), urodzonemu w Sierpowie 26 sierpnia 1779 roku przez Napoleona w Saind-Cloud 20 czerwca 1811 roku. Rodzina Stokowskich z Remiszowic w łęczyckiem — idą od Remiszowskich. *Pap.; Nies.; Sp. Ssl. pol.; s oryginalnego dyplomu; Riet.; Kos. I. 96 Bork.; Żern.*

STOŁOBOT I. — W polu czerwonym — strzała srebrna żelźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana u dołu rozdarta w krzywe pałaki—rozdarcie załamane do góry i połączone nad rozdarcie samem trzecią belką poprzeczną dłuższą. Nad hełmem w koronie—ogon pawi, albo trzy pióra strusie według Kojalowicza. Labry. Herb litewski, przysługujący Stołobotom i Ratomskim Winkom, w nowogrodzkim w XVII stuleciu osiadłym. *Koj. 293; Okol.; Nies.*

STOŁOBOT II. — W polu czerwonym—strzała złota żelźcem do góry, dwa razy przekrzyżowana (wyżej belką krótszą, niżej dłuższą), u dołu rozdarta, rozdarcie zaś załamane do góry i połączone trzecią belką poprzeczną, dłuższą od poprzednich wyższych. Nad hełmem w koronie—ogon pawi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 32.*

STOŁOBOT III. — Na tarczy—krzyż u góry jakby w lilię zakończony, u dołu rozdarty — rozdarcie załamane i łączone belką poprzeczną po nad rozdarcie. Odmiana według pieczęci nieznanego szlachcica na dokumencie w zbiorach hr. Ruseckich w Warszawie. *Piek., Heraldyka 301. 306.*

STOMA. — W polu barwy niewiadomej—litera **H** z lilią, jak w *Gosdawie*, której połowa na belce poprzecznej, a połowa pod belką. Odmiana, przysługująca Nornickim, idącym od Stumana, niegdys Księstwa Żmudzkiego gubernatora, w XIII stuleciu. Nornicy noszą przydomek *Petryscuewicz, Packiewicz*. Jedni z Packiewiczami herbu *Gosdawa* w XVIII stuleciu. *Nies. VI. 572; Krzyż.; Bork.; Żern.*

STOSZ, (Stosch), Stos, Stoss cz. Łękno — W polu czerwonym — dwa liście wodnej rośliny srebrne, gałązkami spodem ukośnie skrzyżowane, Nad hełmem w koronie — dwa skrzydła z temiż listkami na każdym. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją *non praeciso scartabellatu* Mikołajowi Stoss pochodzenia polskiego, z rodziny początkowo w Kroczy z Kunic i Albrechtic zdawna osiadłej na Szlązku, przez Stanisława Augusta, Króla Polskiego 1790 roku nobilitowanej, w Polsce potwierdzonej w szlachectwie 22 grudnia 1791 roku. Baronowie czescy 1701 roku, hrabiowie pruscy 1798 roku, baronowie francuscy księżęta świętego państwa rzymskiego 1764 roku w osobie Wacława Stosza Kaunica, kanclerza austriackiego. Legitymowani w Królestwie polskim. Jedna linia otrzymała od Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego w roku 1484 jelenia w hełmie. Patrz wyżej pod *Łękno. Kanc. 98 f. 164. Papr. Zdrcałto 412; Ulan.; Sp. ssl. pol.; Gritz.-Bild.; Riet.; Sieb. IV 11 46, I. 3. III.; Dorst. I. 58; Piek., O dyn. 169, Bork.; Żern.*

STRACHOCKI cz. Rawicz odm. — W polu złotem—na niedźwiedziu czarnym panna z rozpuszczonymi włosami, w koronie, z rękoma do góry wzniesionymi, czerwono ubrana. Nad hełmem w koronie—w środku chusty złotej koło tworzącej, z końcem na dół spuszczone, —pół niedźwiedzia. Nadany Janowi, Michałowi i Mikołajowi Strachockim, braciom rodzonym, z potwierdzeniem, że są zdawna szlachtą sandomierską, lubo ich ojciec, straciwszy fortunę na różnych usługach ojczyzny, a osobliwie pod Starodubem przeciw Moskwie, za Zygmunta, króla polskiego, i w innych okazyach, resztę życia w Bieczu osiadłszy przepędził; przywraca ich do praw rycerstwa polskiego Stefan, król polski, 36 listopada 1576 roku; wylegitymowani w Galicyi 1816 roku. *Nies.; Pocz. ssl. gal.; Chrs. XIII; Bork.; Żern.*

STRACHOWSKI. — Na tarczy—podkowa barkiem do góry. Nad hełmem—ptak z podniesionymi skrzydłami. Labry, na których z każdej strony helma — gołąb podtrzymuje dziobkiem koronę. Herb rodziny Strachowskich, od końca XVII stulecia osiadłej w warmińskim. Falszywie podani u Ledebura, są bowiem Strachoccy herbu *Jastrzębiec* u Długosza w XV stuleciu, ale nie Strachowscy. *Sieb. III. 2. 443; Żychl. II; Żern.*

STRACHWIC (Strachwits). — W polu czerwonym—głowa dzicza czarna. Nad hełmem—w zawoju czarno czerwonym dwa pióra strusie: czarne i czerwone. Labry czarne podbite czerwonym. Herb rodziny szląskiej, w XVII stuleciu tam osiadłej, z której gałąź, zowiąca się *Sustki*, otrzymała

1775 roku indygenat polski. Jedną gałąź otrzymała tytuł baronowski austriacki 1630 roku, a 1798 tytuł hrabiowski pruski potwierdzony w Austrii 1799. *Vol. Leg. VIII. 295 i 143; Sieb. VI. II. 47; Riet.; Mał.; Grita -Hild.; Dorst. I.; Bork.; Żern.*

STRĄCZ (Strants). — W polu srebrnym—lew czarny ukoronowany. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: czarne między srebrnymi. Labry czarne podbite srebrem. Herb rodziny szląskiej, wspomnianej w zapisce sądowej wiślickiej z 1398 roku. Raz wymieniony Strantsch chota de Żelichow jako świadek — drugi raz Strachota de Żelichow w tejże sprawie, w innej zapisce. Widocznie pisarz świadka tego źle wypisał. Siebmacher podaje ich pochodzenie z Marchii brandenburskiej. Są Strączowie Trzecińscy na Szlązku herbu *Topór*, nazywani też Strziński-Strentzki. *Dorst. I. 96; Piek., Heraldyka 207; Sieb. III. 2. 444; Ulan.; Żern.; Zaleski.*

STRASZYŃSKI I. — W polu srebrnym — niedźwiedzia głowa czarna ukoronowana. Nad koroną szlachecką—takąż głowa, inni podają głowę lwia lub dziczą. Herb rodziny Buchwald Straszyńskich pochodzi od Struszów, o których poniżej się wspomina. Legitymowani w Królestwie Polskiem. Jedną linią otrzymała od Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego, 1484 roku—jelenia w helmie (patrz wyżej pod *Egno*). Gałąź otrzymała tytuł baronowski szwedzki 1675 roku, wygasły 1709 roku. *Nies.; Sieb. II. 3, tekst 23. III. 2; II. 27; Kanc. 98 f. 168; Grit.-Hild.; Riet.; Bork.; Żern.*

STRASZYŃSKI II. — Na tarczy ściętej, na polach górnym srebrnym, dolnym czerwonym — głowa niedźwiedzia z szyją. Nad hełmem—takąż głowa. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przysługująca gałęzi Buchwaldt'ów. *Sieb. III. 2. 134.*

STRAUCH. — W polu srebrnym — różaniec czerwony w koło rozłożony, końcami od dołu i krzyżkiem do środka podniesiony. Nad hełmem w koronie—pół kobiety powiewną zasłoną otoczonej, w prawej miecz, w lewej puklerz stalowy złotymi gwoździami obity, z krzyżem złotym na środku trzymającej i przedstawiającej postać „Fortuny”. Nadany wraz z indygenatem Fryderykowi i Franciszkowi Strauch (nobilitowanym przez Karola V, cesarza świętego państwa rzymskiego), przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 16 lipca 1768 roku. *Vol. Leg. VII. 799; Małach.; Chyrański, Album 209. Bork.; Żern.; Jack.*

STRAUS. — W polu błękitnym—struś z podkową barkiem do dóry w dziobie. Nad hełmem w koronie—struś z podkową w dziobie. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją *non praeciso scartabellatu* Ignacemu Straus przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 3 grudnia 1791 roku. *Vol. Leg.; IX. 191 Konst. 203.; M. Lit. 220 f. 418; Sieb. III. 2. 444; Małach.; Bork.; Żern.*

STRAŻ. — W polu błękitnym—bocian z kamieniem w łapie prawej. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. *Chyrański, Album 316.*

STREITHORST. — W polu czerwonym—dwoje widel trójzębnych srebrnych o złotych rękojeściach, z zębami bocznymi prostymi, środkowym trójkątnym, do góry zwróconymi, ukośnie skrzyżowanych. Nad hełmem widły jak na tarczy. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny niemieckiej Streithorstów, w Infantach w XVII stuleciu osiadłej. *Żern.*

STROBICZ (Strubits). — Na tarczy pięciodelnej w polach I i IV czerwonych—topór srebrny; w II i III, dwudzielnych w połowie srebrnych i czerwonych—orzeł dwugłowy ukoronowany w połowie biały i czerwony naprzemian pół; w V lewoukośnie dwudzielnym na polach górnym złotem i dolnym błękitnym — kozica w górnej połowie czarna, w dolnej złota. Nadany Maciejowi Strobiczowi, sekretarzowi króla Stefana, 24 lutego 1563 roku, adoptowanemu przez Gabryela Tarłę, kasztelana sandomierskiego. *M. Kor. 80; Csacki; Sieb. VI. 8, III, tekst 101; Piek., O dyn. Poch. 194; Bork.; Żern.*

STROCKI I, Strocia, Krocia, Kruki, Naza. — Trecki. (*Strossi*) — Na tarczy — trzy półksiężycy rogami do góry: 2 i 1. Herb rodziny de Strozze z Florencji, przybyłej do Polski z królową Boną, w ruskiem województwie w XVI i XVII stuleciu osiadłej. Ta sama rodzina, którą niektórzy podają jako Annibal herbu *Kruki*, z Florencji bowiem przybył z Boną Annibal de Strozzi. Porównaj z Trecki, nazwiskiem nadanem Krzysztofowi Trecyuszowi czyli Tretce w 1580 przez Stefana, króla polskiego u Piekosińskiego i z Krocyszem i Stroceuszem w pamiętniku sandomierskim. Herb nadany przez króla Stefana wyobrażał trzy księżycy w słup, górny i dolny rogami do góry, średni rogami na dół. *Nies.; Piek., O dyn. 206; Pam. sand. I. 255; Bork.; Żern.*

STROCKI II. — W polu błękitnym — trzy półksiężycy rzędem złote rogami w prawo. Nad hełmem korona. *Chruąński, Tabl. III.*

STROCKI III. — W polu złotym—na pasie poprzecznym czerwonym trzy półksiężycy srebrne rogami w prawo. Nad hełmem w koronie sokół. Zobacz Treski w pamiętniku sandomierskim. *Riet.*

STROCKI IV. — W polu złotym—na pasie poprzecznym czerwonym trzy srebrne półksiężycy rzędem rogami do góry. Odmiana według ustnego opisu księcia Strozzi, żonatego z Branicką i Teatro Araldico przez Tettoni i Saladini.

STROJNOWSKI. — W polu czerwonym—strzemię złote. Na tarczy—dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym—dwa skrzydła w połowie czerwone i złote, a między nimi waga złota o dwóch talerzach, nad którą orzełek dwugłowy; w drugim—pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją Ignacemu Dawidowi Strojnowskiemu, przesowi sędziemu wyższego lwowskiego 25 września 1852 roku przez Franciszka Józefa I, cesarza austriackiego. *Pocz. sal. gal. Hef.; Riet.; Bork.; Żern.*

STRUBE. — Na tarczy — orzeł z prawym skrzydłem odwróconym. Nad hełmem — labry. Herb rodziny patrycuszowskiej toruńskiej w XVI stuleciu. *Sieb. VI. 4. 67; Żern.*

STRUCKI (Strutsky), Strycki baron. — W polu błękitnym—maż w złocistej sukni z czapką szpiczastą czerwoną o złotym wyłogu z halabardą na prawym ramieniu. Nad hełmem w koronie — pół męża takiego. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia na Szlązku w XV stuleciu osiadłej, noszącej tytuł baronowski. Byli Struccy herbu *Osorya*. Patrz Starodawne prawa polskiego pomniki VII. 372; *Kneschke; Sieb. VI. 8, III. 35; Bork.; Żern.*

STRUDZIŃSKI. — W polu błękitnym z pasem poprzecznym złotym, nad pasem — dwa miecze ukośnie na tarczy owalnej skrzyżowane, pod pasem — podkowa z krzyżem jednym na barku, drugim między ocelami. Nad tarczą—dwa hełmy ukoronowane: nad pierwszym—tarcza z mieczami, nad drugim—trzy pióra strusie. Nadany Janowi Strudzińskiemu 23 grudnia 1791 roku przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Metr. Lit. 220 f. 402.*

STRUMIŁŁO cz. Dąbrowa odm. — Na tarczy—między dwoma wysokimi krzyżami podkowa z trzecim krzyżem na barku. Herb Strumillów z Dymoszyna z pieczęci na akcie z 1464 roku, przechowywanym w archiwum lwowskim. Strumillowie wywodzą się, bez dowodów na to, od dynastii panującej litewskiej. *Wolff, Piek., O dyn. str. 260 n-r 147.*

STRUŚ. — W polu czerwonym—struś srebrny z połową podkowy w dziobie. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Antoniemu Straube, podpułkownikowi w brygadzie wielkorządów krakowskich, przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 1775 roku, potwierdzony 19 listopada 1788 roku. Herb ten przypomina herb Kubin i herb Tylli. *Vol. Leg. VIII. 301; Kanc. 100 f. 16; Małach.; Bork.; Żern.; Jack.*

SRUWE I. — W polu srebrnym—pomiędzy trzema różami pięciolistnymi złotymi, dwiema u góry a jedną u dołu pas poprzeczny czerwony. Nad hełmem w koronie—trzy róże na łodygach z listkami w wachlarz ułożone. *Sp. sal. pol.; Chruąński tabl. XXI; Riet.; Bork. Żern.; Dyplom z 1838 roku wydany przez Heroldyę Królestwa Polskiego; napiski W.P. Dziadulewicz.*

STRUWE II. — W polu srebrnym—pomiędzy dwiema różami pięciolistnymi złotymi u góry, a jedną u dołu, pas poprzeczny czerwony z prążkiem srebrnym u góry i u dołu. Nad hełmem w koronie—trzy róże złote na łodygach z listkami w wachlarz ułożone. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 11. B 149.*

STRZAŁA I. — Na tarczy—rogacina w księżycu. Tak ten herb opisują zapiski sądowe z 1464 roku, dodając, że pochodzi z ziemi morawskiej. Dr Piekosiński przypuszcza, że ze środka półksiężyca wychodzi strzała żelazcem do góry. *Małach. II, n-r 1997; Piek., Heraldyka 264. 265.*

STRZAŁA II. — Na tarczy—między dwoma obręczkami strzała żelazna. Herbu tego używał według profesora Piekosińskiego ród Zadorów, a mianowicie Lanckorońscy z Brzezia jeszcze na początku XV stulecia do Strzałów należący. Dowodzi tego dokument z 1421 roku zamieszczony u Paprockiego w *Herbach* rycerstwa str. 715, a wyobrażenie tego herbu znajduje się na nagrobku Felicyi, żony Mikołaja z Brzezia z 1457 roku, w kościele Ś-j Katarzyny w Krakowie. Według d-ra Piekosińskiego będzie to herb rodziny szląskiej Boya, Boja, do której należała żona Lanckorońskiego. Klejnot i barwy tego herbu nie są znane. *Piek., Heraldyka* 265. *Sieb.; VI. 8. III.; Zaleski.*

STRZAŁA III ROZDARTA. — W polu czerwonym—dwie połowy strzały (w kształcie winkłów) o jednym krótkim, a drugim długim ramieniu) ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herbu tego używają Brzezińscy Dobkowicze czyli Dobkiewiczze Merlo-Babińscy. Porównaj z Gieysztozem Dobkowiczów. *Kof. 295; napiski WP. Dziadulewicsa.*

STRZAŁA IV. — Na tarczy—strzała żelazcem na dół. Z pieczęci Zbrostawa, kanonika krakowskiego i wrocławskiego z roku 1278. *Archiwum hr. Rusieckich w Warszawie; Kodeks dyplomatyczny małopolski Nr. 384. Piek., Heraldyka. 365.*

STRZAŁA V. — Na tarczy—strzała żelazcem do góry. Odmiana przysługująca Bogusławskim *Sieb.; VI 8 III 80.*

STRZAŁA VI. Strzela cz. Kotwicz odm. W polu srebrnym—słup czerwony od góry do dołu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: czerwone między srebrnymi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Strzałów ze Szlązka, w krakowskim w XV stuleciu osiadłej, przydomku *Chmielik* i *Silchen*, pisali się z Sosnowic. Jest gałąź baronowska na Szlązku. *Papr.; Nies.; Sieb. V. II. 48; Jagoda. Żern.; Bork.*

STRZAŁA VII. — W polu czerwonym—słup srebrny od góry do dołu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie: srebrne między czerwonymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego. *Sieb. IV. 11. 75; VI. 8. I. 79.*

STRZAŁA VIII. — W polu srebrnym—słup czerwony od góry do dołu. Nad hełmem w koronie—dwa skrzydła barkiem w prawo jeden na drugim czerwone i srebrne. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb VI. 8. I. 78; Żern.*

STRZAŁA IX. — Na tarczy—słup od góry do dołu. Nad hełmem w koronie—skrzydło. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb VI. 8. I. 78.*

STRZAŁA X. — W polu srebrnym — słup czerwony od góry do dołu. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: czerwone między srebrnymi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. I. 78. Żern.*

STRZAŁA XI. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — w środku podkowy, hacelami do góry krzyż kawalerski złoty, w lewym zaś błękitnym pod szczytem z dwiema gwiazdami sześciopromiennymi złotymi rzędem, na strzale żelazcem do góry prawoukośnie leżącej ptak z podniesionymi do lotu skrzydłami. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Nadany Grzegorzowi Abramowiczowi nobilitowanemu 1790 roku, potwierdzony 14 listopada 1791, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. *Metr. Lit. 220. f. 406; Her. Kr. Pol.; Chruszński Album 356.*

STRZAŁA XII cz. Liniewski odm.—W polu błękitnym—między dwoma sercami czerwonymi miecz w słup końcem na dół. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Lipińskiemu z rodziny neofickiej przez Stanisława-Augusta, króla polskiego, 1764 roku, potwierdzony 23 marca 1765 roku. Marcin Lipiński, wylegitymowany w Galicyi z herbem *Liniewski* 1788 roku, prawdopodobnie z tej rodziny w polu czerwonym albo srebrnym. *Pocs. sal. gal.; Vol. Leg. VII. 420; Lib. var. trans. Reg. Pol. 23 f. 15; Kanc. 42 f. 304; Sieb. IV. 14. 17 Bork.; Żern.*

STRZAŁA SKRZYDLATA. — W polu czerwonym — między dwoma srebrnymi skrzydłami barkami do siebie strzała czarna żelźcem do góry w słup. Tarczę od tyłu unosi orzeł biały czerwonodzioby w lewo zwrócony. Nadany wraz z nobilitacją Janowi Zschering (Szehryng), podporucznikowi w korpusie artylerii koronnej, przez Stanisława Augusta, króla polskiego, 20 kwietnia 1791 roku. *Vol. Leg.; Kanc. 100 f 119; Jack.*

STRZAŁA ZAŁAMANA cz. Odyniec odm.—W polu czerwonym — strzała żelźcem do góry przez środek w poprzek drugą w lewo przekrzyżowana, u dołu załamana w górę lewoukośnie. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Szostowickich, na Żmudzi w XVII stuleciu osiadłej. *Koj. 294; Nies.; Bork.; Żern.*

STRZAŁA w tuzinie — W polu czerwonym — pęk strzał opasanych złotą obręczą. Nad hełmem w koronie—ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Herb przystępujący Grebelkowskim i Groblewskim. *Okol. III.; Nies. IV; Hef. tabl. 13; Chrs. tabl. V; Riet. I; Bork.; Żern.*

STRZELEC. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym — hipocentaur w lewo strzelający z łuku, w lewym zaś czerwonym — słup. Nad hełmem w koronie—ramię zbrojne, zgięte w łokciu, trzymające miecz w rękę. Labry. Nadany wraz ze szlachectwem Fryderykowi-Adolfowi Szyc (Schuetz) przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. sal. pol.; Chrs., Album 577; Bork.; Żern.*

STRZEMIĘ I, Strzemieniowie, cz. Strzemięńczyk Lawszow Zaroże, Zarosze, Zaroszyc.—W polu czerwonym—złote strzemię. Nad hełmem w koronie—pięć piór strusich. Labry czerwone podbite złotem. Jeden z najstarszych herbów polskich. Nie zna go rola marszałkowska z 1461 roku, ale zna herbarz arsenalski, jednak strzemię podaje srebrne. Z licznych zapisek sądów średniowiecznych, tego herbu dotyczących, najstarsze są z roku 1398, w których jak niemniej i w późniejszych zawołanie tego herbu jest *Lawsoowa* (nazwa Strzemię tylko określa godło—Małecki 134). Pieczęci średniowiecznej tego herbu nie ma. Poniżej podajemy jedną z XIV wieku, która wydaje się być kształtem przejściowym herbu *Ognitwo* do herbu *Strzemię*, i dwie z XVI wieku. Klejnot średniowieczny nie jest nam znany. *Dług.; Papr.; Okol.; Nies.; Piek., Heraldyka 149. 150; Małecki 134. 135.*

STRZEMIĘ II. — Na tarczy gotyckiej z napisem — rodzaj strzemia z krzyżem u góry. Według pieczęci Bienia Wojślawicza z Łososiny z 1304 roku. Odmiana ta wydaje się dr. Piekosińskiemu być fazą przejściową herbu *Ognitwo* do herbu *Strzemię*. *Piek., Heraldyka 190. 191.*

STRZEMIĘ III, Strzemieniowie. — W polu czerwonym—strzemię srebrne. Według herbarza arsenalskiego z roku 1461. W Heraldyce D-ra Piekosińskiego rysunek jest odwrócony. *Z oryginału puryńskiego prze-rysował J. O.; Piek., Heraldyka 149.*

STRZEMIĘ IV. — Na tarczy strzemię. Nad hełmem w koronie — strzemię między dwiema łapami zgiętymi w łokciach trzymane. Odmiana z pieczęci Mikołaja Taszyckiego z Lusławic, zrazu podsędką (1519), następnie sędziego ziemskiego krakowskiego, z 1533, archiwum uniwersyteckiego krakowskiego. *Piek., Heraldyka 149. 190.*

STRZEMIĘ V.—Na tarczy gotyckiej—jakby litera A na belce stojąca. Odmiana według pieczęci Jana Bieńkowskiego, podsędką krakowskiego z 1534 roku. *Archivum wszechności jagiellońskiej w Krakowie. Piek., Heraldyka 149. 150.*

STRZEMIĘ VI. — Na tarczy strzemię. Według herbarza Ambrożego. *Ambr., Piek., Heraldyka 11.*

STRZEMIĘNCZYK. — W polu czerwonym — złote strzemię trójkątne z ogniwem u wierzchu i naokoło podstawy. Nad koroną szlachecką — trzy pióra strusie. Nadany Jackowi Strzyżewskiemu 10 maja 1785 roku przez Stanisława-Augusta, króla polskiego. *Kanc. 45. 46 f. 84; Sp. sal. pol.; Krosn.; Bork.; Żern.*

STRZESZ (Strzeszko, Strzeszon), Stresz (*Stresch, Streschen*). — W polu błękitnym — lew złoty. Nad hełmem w koronie—pół złotego lwa. Labry błękitne podbite złotem. Herb starej rodziny pruskiej, w XV stuleciu w Prusiech Zachodnich osiadłej. Są Strzeszowie herbu *Kycska*, albo *Kietlica*, o których Długosz wspomina. *Sieb.; Bork.; Żern.*

Zdaje się, że rodzina Straszyńskich pochodzi od tych Strzeszów albo Buchwaldów, którzy to ostatni lwiej głowy używali w herbie—patrz wyżej. *Zapiski WP. Zaleskiego.*

STRZYŻOWSCY cz. Prawdzic albo Lew z muru odm. — W polu barwy niewiadomej — pół lwa. Nad hełmem—korona. Odmiana, przysługująca Strzyżowski, w słonimskim w XVII stuleciu osiadłym. *Nies.; Bork.; Żern.*

STUCKI, Stuczki, Studski, Studzki cz. Prus III odm. — W polu barwy niewiadomej — kosa końcem na dół, barkiem w prawo i pół podkowy hacem na dół barkiem w lewo i półtora krzyża na wierzchu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Stuckim, w Prusiech w XVII stuleciu osiadłym. *Nies.; Bork.; Żern.*

STUDNICKI, Studnic, (*Studnitz*). — W polu błękitnym—pas poprzeczny złoty, blankowany od góry i od dołu. Nad hełmem w koronie—na pięciu piórach kogucich czarnych kaczka srebrna. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny szląskiej w XV stuleciu, jakoby z Czech pochodzącej, i która przeszedłszy na Morawy, zwać się miała Bystrzycki — gałąź zaś jedna, przeszedłszy do Polski, powróciła na Szląsk z nazwiskiem Geraltki, a potem przybrała dawne nazwisko Studnickich. *Sieb. IV. 11. 48, VI. 4 i III. 2.446; Bork.; Żern.*

STUDZIŃSKI I, Studzieński. — W polu czerwonym—lew srebrny z mieczem w prawej łapie z koroną złotą w lewej. Nad hełmem w koronie — pół lwa z mieczem i koroną. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny Studzieńskich, gałąź Paczkowskich ze Studnic na Pomorzu, gdzie do 1836 roku mieli udziały—jednego pochodzenia z Czirsonami i Kujkami i te przydomki noszą według dóbr. *Sieb. III. 2. 446; Żern.*

STUDZIŃSKI II. — W polu błękitnym—lew złoty ukoronowany z mieczem w prawej łapie, z koroną złotą w lewej. Nad hełmem w koronie — takiegoż pół lwa z mieczem i koroną w łapach. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 9. 61.*

STWOLIŃSKI cz. Świnka odm. — W polu czerwonym — głowa dzika z ramieniem w rękawie błękitnym w łokciu zgiętym i ręką, którą za dolną szczękę dzika trzyma. Nad hełmem w koronie łabędź. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana, przysługująca rodzinie Stwolińskich, jednego pochodzenia z Daszewiczami-Semisłowskiemi, na Szlązku w XV stuleciu osiadłej. *Simap.; Kętra.; Sieb. III. 2. 446; Żern.*

STYLARSKI, Stilarcki. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem błękitnym—dwa pasy złote prawoukośne, tworzące odwrócone krokwie z dwoma pasami błękitnymi lewoukośnymi z drugiego pola złotego. Nad hełmem w koronie — pięć róż czerwonych na łodygach z listkami w wachlarz. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiego pochodzenia, w XVIII stuleciu na Szlązku osiadłej. *Sieb. III. 2. 441 i VI. 8 III. 72; Żern.*

STIRCZE, (*Styrcea*) baron.—Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym—głowa bawola czarna, w lewym złotym na pasie błękitnym prawoukośnym — strzała srebrna żeleźcem do góry. Nad koroną o siedmiu pałkach między dwoma skrzydłami złotymi: prawe z pasem lewoukośnym błękitnym i strzałą jak na tarczy, lewe z takimże pasem prawoukośnym, i strzałą—strzała w słupek żeleźcem do góry. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne—podbite złotem. Tarczę podpierają niedźwiedzie czarne. Herb rodziny bukowinskiej która otrzymała indygenat 1789 roku, z której Emanuel ze szlachty bojarckiej, mołdawskiej Stirca otrzymał 30 grudnia 1879 austriacki tytuł baronowski, dyplom zaś 1880 roku. *Pocz. sal. gal.; Sieb. IV. 14. 134; Bork. 382.*

STYKS, (Stix). — Na tarczy ściętej w polu górnem dwudzielnem z prawej złotem — orzeł czarny, z lewej czerwonym — ramię zbrojne, w łokciu zgięte z mieczem w rękę, w dolnem zaś błękitnem — pas wężykowy poprzeczny srebrny. Nad hełmem w koronie — między dwoma skrzydłami czarnemi — ramię zbrojne w łokciu zgięte z mieczem w rękę. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Nadany wraz ze szlachectwem i przydomkiem *Sanhergen* Józefowi Romualdowi, komisarzowi obwodowemu w Galicyi, 1791 roku. *Pocz. sal. gal.; Hef.; Riet.; Bork. 578; Żern. 382.*

SUCHEKOMNATY I, Suchekownaty. — W polu czerwonym — trąba czarna myśliwska z wylotem w lewo, w złoto lub srebro oprawna, ze złotem nawiązaniem, na którym krzyż złoty lub srebrny stoi. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Jeden z bardzo starych herbów naszych, którego nie zna ani rola marszałkowska, ani herbarz arsenalski, ani nawet herbarzyk Ambrożego, a z rękopisów Długoszkowych zna go dopiero późniejsza redakcja. Pieczęci średniowiecznych z tym herbem nie ma. Drzeworyt Friedleina przedstawia go w nieco odmiennej formie z krzyżem w wylocie trąby. U Długosza srebrna oprawa. *Dług.; Koj.; Papr.; Okol.; Hief. 298; Nies.; Muczkowski 151; Piek., Heraldyka 151; Małeckii 135.*

SUCHEKOMNATY II. — Na tarczy — trąba z nawiązaniem, w wylocie której w lewo zwróconym stoi krzyż. Odmiana według drzeworytu Friedleina. *Piek., Heraldyka 151.*

SUCHEKOMNATY III. — W polu czerwonym — trąba czarna myśliwska z wylotem w lewo w złoto lub srebro oprawna ze złotym lub srebrnym nawiązaniem, na którym krzyż złoty lub srebrny stoi. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 32.*

SUCHEKOMNATY IV. — W polu czerwonym — trąba czarna myśliwska z wylotem w lewo, w złotooprówna ze złotym nawiązaniem, na którym krzyż srebrny. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: białe między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 32.*

SUCHODOLSKI I cz. Pobóg odm. — W polu błękitnem — na barku podkowy hacelami na dół krzyż kawalerski złoty. Nad hełmem w koronie — pół lwa złotego. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Suchodolskim pochodzenia polskiego z województwa podlaskiego, na Szlązku w XVII stuleciu osiadłym. *Papr.; Nies.; Sieb. VI. 8. 101, IV. 11. 48; Bork.; Żern.*

SUCHODOLSKI II cz. Ślepowron odm. — W polu błękitnem — na barku podkowy srebrnej hacelami na dół z krzyżem kawalerskim złotym we środku — kruk czarny z pierścieniem w dziobie. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Suchodolskim na Litwie, w czersklem i tomżyńskiem. *Koj., 287; Nies.; Bork.; Żern.*

SUCHODOLSKI III cz. Junosza odm. — W polu czerwonym — pod baranem srebrnym dwa pasy: czarny i srebrny, ten ostatni do spodu tarczy sięgający. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Suchodolskim, w dobrzyńskiem w XVI stuleciu osiadłym, jednego pochodzenia z Wielickimi — na Szlązku i w poznańskiem, wylegitymowani też i w Królestwie Polskim. *Papr.; Nies.; Sp. sal. pol.; Sieb. III. 2. 446; Bork.; Żern.*

SUCHODOLSKI Hrabia cz. Janina odm. — W polu czerwonym — tarcza niemiecka fioletowa złotem obramowana. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — ogon pawia. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny z Suchodołów, w XVI stuleciu osiadłej w lubelskiem, z której Wojciech, kasztelan radomski, otrzymał tytuł hrabiowski galicyjski 1800 roku od Franciszka II, cesarza austriackiego, potem w Rosyi dla Jana-Bonawentury-Franciszka-Wincentego i Franciszka-Wincentego-Michala, synów jego, 1847 roku potwierdzony. *Dług.; Papr.; Nies.; Kos.; Pocz. sal. gal.; Sp. sal. pol.; Niep.; Grut.-Hild. tekst; Bork.; Żern.*

SUKOWSKI. — Na tarczy pod półksiężycem rogami do góry — ryba w poprzek. Nad hełmem—korona. Labry. Herb rodziny Sukowskich, na Szlązku w XVI stuleciu osiadłej. *Sieć VI. 8, III 101; Żern.*

SULICKI, Zulicki (*Sulitski*) cz. Mora odm. — W polu srebrnym—głowa murzyńska czarna z zawojem srebrnym naokoło skroni. Nad hełmem—trzy strzały błękitne żeleźcami do góry w wachlarz. Labry czarne podbite srebrem. Odmiana przystępująca Sulickim rodzinie kaszubskiej z przydomkiem *Marszał*, na Pomorzu w XVI stuleciu osiedlonej — służyli w polskim wojsku Jan-Jerzy, kapitan, i Maciej-Franciszek w XVIII stuleciu. *Kneschke; Sieb. VI. 4. 68; Bork.; Żern.*

SULICKI II. — W polu czerwonym—głowa murzyńska czarna z przewiązką srebrną na głowie. Nad hełmem w koronie—trzy strzały żeleźcami do góry w wachlarz. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 305.*

SULIMA I, Oporów. — Na tarczy ściętej, w polu górnym złotem — pół czarnego orła, w dolnym zaś czerwonym—trzy złote lub srebrne kamienie 2 i 1. Nad hełmem w koronie — pół orła. Labry. Jeden z bardzo dawnych herbów, przybyłych, jak pisze Długosz, z Niemiec do Polski. Długosz w Clenodiach inaczej ten herb przedstawia, rola marszałkowska z 1461 roku jeszcze inaczej pod zawołaniem *Oporów*; herbarz arsenalski zaś podaje w kształcie i barwach wyż opisanych. Najstarsza zapiska sądowa średniowieczna jest z roku 1397; wszystkie znają tylko proklamację *Sulima*; pieczęci średniowiecznych z tym herbem jest dosyć dużo. Klejnot średniowieczny tego herbu nie jest znany. *Dług.; Biel.; Papr.; Okol.; Nies.; Piek. Herald. 151. 152*

SULIMA II. — Na tarczy ściętej w polu górnym czerwonym—pół orła czarnego, w dolnym—trzy kamienie: 2 i 1. Według rysunku, podanego w Heraldyce Profesora Piekosińskiego. *Piek. Her. 151.*

SULIMA III. — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym — pół orła czarnego, w dolnym czerwonym—trzy kamienie: 2 i 1. Według herbarza arsenalskiego z 1530 roku. *Z oryginaln. J. O.*

SULIMA IV. — Na tarczy—pół orła po nad trzema kamieniami: 2 i 1. Według pieczęci Mikołaja Oporowskiego, wojewody łęczyckiego z 1419 roku. *Piek. Heraldyka 152. 153.*

SULIMA V. — Na tarczy ściętej w polu górnym srebrnym — pół orła czarnego, w dolnym czerwonym—trzy kamienie: 2 i 1. Odmiana, znajdująca się w roli marszałkowskiej. z 1461 roku pod nazwą *Oporów*. *Piek., Heraldyka 151. 152. 368. 369.*

SULIMA VI. — Na tarczy ściętej w polu górnym—pół orła, w dolnym—trzy kamienie: 2 i 1. Według pieczęci Piotra Gamrata, biskupa krakowskiego, następnie arcybiskupa gnieźnieńskiego, z roku 1544, Archiwum uniwersytetu krakowskiego. *Piek., Heraldyka 152. 153.*

SULIMA VII. — W polu złotem—nad tarczą mniejszą z polem czerwonym o trzech kamieniach ułożonych 2 i 1 — pół orła czarnego. Nad hełmem w koronie — pół orła czarnego. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 32.*

SULIMA VIII. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem—pół orła czarnego, w dolnym zaś czerwonym—trzy kamienie: 2 i 1. Nad hełmem w koronie — pół orła czarnego. Labry czarne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 32.*

SULISKI, Szuliski. — W polu zielonym—podkowa srebrna hacelami do góry z krzyżem kawalerskim złotym we środku. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie, przesyty strzałą w poprzek—trzy gwiazdy sześciopromienne złote: 2 i 1. Nadany wraz z nobilitacją i odmianą nazwiska z Szulc na Suliski, Maciejowi, Marcinowi, Andrzejowi i Eustachiuszowi Szulcom ze Szlązka przez Zygmunta III króla polskiego, w Warszawie, na sejmie 15 kwietnia 1590 roku. *M. Kor. 132 f. 458.*

SULKOWSKI Książę cz. Sulima odm.—Na tarczy pięciodzielnej w polu I i IV czarnych—orzeł dwugłowy złoty, w II i III dwudzielnych w prawem srebrnym i lewym czerwonym—lew naprzemian pół czerwony i srebrny i naprzemian w prawo i lewo obrócony; w V ściętem od góry złotem—orzeł czarny z pasem treflowanym zielonym prawoukośnie na piersiach, w dolnym czerwonym—trzy złote kamienie: 2 i 1. Nad hełmem w koronie—orzeł dwugłowy złoty. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują lwy złote ukoronowane, głową w tył odwrócone. Wszystko okrywa płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny wielkopolskiej z Salkowa borowego, w łęczyckim w XVI wieku osiadłej, z której gałąź otrzymała w osobie Aleksandra-Józefa tytuł hrabiowski saski od Augusta, elektora i króla, 1732 roku, tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego z dodatkiem herbowym od Karola VI 22 września 1733 roku, następnie tytuł książęcy czeski prawem pierwotności 18 marca 1752 roku, dobra Bielsk (Bielitz) podniesiono do księstwa, tytuł księcia świętego państwa rzymskiego prawem pierwotności z dodatkiem herbowym 17 kwietnia 1752 roku od Maryi-Teresy, wreszcie tytuł księcia świętego państwa rzymskiego dla wszystkich potomków od Franciszka I, cesarza, 1754 roku, uznani w Polsce 1774 roku. Książę August, najstarszy z synów księcia Aleksandra-Józefa, założył ordynację Rydzyską 1775, potwierdzony 1783 roku. Linia rydzyska otrzymała inkolat w Szlązku pruskim 1749 i uznanie tytułu książęcego 1819 roku. *Paprz.; Okol.; Nies.; Not.; Kos.; Żychl.; Sieb. I. 3, III. 342 i IV. 14. 69; Riet.; Bork., Spis Gen.; Żern.*

SULKOWSKI Książę cz. Sulima odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polu I i IV czarnych—orzeł dwugłowy srebrny, w II i III dwudzielnych w prawem srebrnym i lewym czerwonym—lew po połowie naprzemian pół czerwony i srebrny, w V ściętem od góry złotem—pół orła czarnego z tarczą na piersiach z herbem saskim, od dołu czerwonym—trzy kamienie złote: 2 i 1. Tarczę ogólną pokrywa płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana przysługująca książętom Sulkowskim według herbarza szląskiego. *Sieb. IV. 11. 48.*

SULKOWSKI Hrabia. — Na tarczy ściętej w polu górnym złotem—pół orła czarnego z pasem treflowanym saskim, w dolnym czerwonym—trzy kamienie złote w kształcie krzyżyków równoramiennych 2 i 1. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—pół orła czarnego z pasem na piersiach jak na tarczy. Labry z prawej czarne podbite złotem, z lewej czerwone podbite srebrem. Tarczę podpierają lwy złote. Herb przyznany hrabiowi Sulkowskiemu na mocy dyplomu, wydanego przez Augusta, króla Polskiego i Saskiego, Drezno, 2 września 1732 roku i Karola VI, cesarza świętego państwa rzymskiego, 2 sierpnia 1733 roku. *Sieb. I. 3, III. 343, IV. 14. 68 108.*

SUMIŃSKI, Sumieński Hrabia, Szumiński, Szumieński cz. Leszczyc odm. — W polu czerwonym—bróg złoty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym—na pawim ogonie bróg jak na tarczy, ale prawoukośnie leżący. Labry czerwone podbite złotem. Herb rodziny kujawskiej z Sumina w ziemi dobryńskiej w XIV stuleciu, z której jedna gałąź w osobie Artura-Józefa-Gabryela, osiedlonego w toruńskim, właściciela dóbr w Królestwie Polskim i Galicyi, otrzymała 1870 roku tytuł hrabiowski saski, przyznany w Pruszech 1876 roku, brat zaś jego stryjeczny Michał-Hieronim otrzymał przyznanie tytułu hrabiowskiego pruskiego i pozwolenie używania nazwiska Leszczyc-Sumiński 1843 roku. *Paprz.; Nies.; Kos.; Żychl.; Grus.-Hild.; Sieb. III. 1. 33, IV. 14. 108; Bork.; Żern.*

SUMER (Summer) Baron. — W polu błękitnym—pas poprzeczny złoty między gwiazdą sześciopromienną złotą od góry i pszczołą złotą u dołu. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym—między dwoma skrzydłami na pół złotymi i błękitnymi gwiazda sześciopromienna złota, w drugim—pomiędzy takimiż skrzydłami trzy złote kłosa. Labry błękitne podbite złotem. Herb nadany na Szlązku Aleksandrowi Summer, urodzonemu w Kołomyi 1820 roku w Galicyi, jako radcy namiestnictwa we Lwowie 1873, który następnie jako prezes krajowy na Szlązku austriackim otrzymał 1896 roku tytuł baronowski z odmianą, którą niżej podaje. *Sieb. IV. 11. 75, IV. 14. 138.*

SUMER II Baron. — W polu błękitnym—pas poprzeczny złoty między gwiazdą sześciopromienną złotą od góry i pszczołą złotą od dołu. Nad koroną baronowską o siedmiu perłach między dwoma skrzydłami błękitnymi z pszczołą złotą każde—trzy kłosa złote. Labry błękitne podbite złotem. Tarczę podtrzymują gryfy złote. Godło: NIHIL SINE LABORE złote na wstędze błękitnej. Odmiana poprzedniego, przysługująca Summerowi po otrzymaniu tytułu baronowskiego 1873 roku. *Sieb. IV. 14. 138.*

SUMOWSKI cz. Gwiazdy odm. — W polu czerwonym — trzy sześciopromienne gwiazdy: 2 i 1. Nad hełmem w koronie — gwiazda. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie Sumowskich, w XVI stuleciu w Prusiech osiedlonych, jednego pochodzenia czeskiego z Kuchmeistrami ze Szternberga. *Nies.: Sieb. III 2. 447; Żern.; Bork.*

SURYN cz. Masalski odm. — W polu — w środku dużego M z zakrzywionemi do góry dolnemi końcami — krzyż z półksiężcem u góry, ramiona którego złamane do dołu i klinowato na obie strony zakończone. Nad hełmem — trzy pióra strusie. Herb rodziny Surynów w kijowskim województwie w XV, na Litwie w XVII stuleciu osiadłej, wylegitymowanej w Królestwie Polskiem. *Z rękopisu z 1597 r. w ś. p. Gieysatora; Nies. VI. 560, 569; Sp. szl. pol.; Bork.; Żern.; Dziad.*

SUSZYŃSKI. — Na tarczy — podkowa barkiem do góry, w środku której dwie strzały żelźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem — korona. Labry. Herb rodziny Suszyńskich z Suszyna, w połockiem w XVII stuleciu osiadłych, nie w płockiem, jak mylnie wydrukowano u Niesieckiego, w wydaniu Bobrowicza i w Spisie hr. Borkowskiego. Tegoż herbu używają Hanussowscy, Szolżyńscy i Świątkowscy. *Kof. 330; Nies.; Bork.; Żern.*

SUTKIEWICZ. — Na tarczy pod wieńcem wawrzynowym — trąbka prosta wylotem do góry z nawiązaniem prawoukośnie na książce otwartej w poprzek leżącej, w dwie tasiemki z każdej strony opatrzonej ułożona. Herb Pawła Sutkiewicza z panegiryku, będącego własnością WP. Bisiera.

SUTOCKI cz. Pohóg, Podkowa albo Dołęga odm. — W polu błękitnym — między hacelami podkowy z krzyżem kawalerskim na barku — ryba w słup głową w lewo do góry. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Sutockim, w mściławskim w XVII stuleciu osiadłym. *Kof. 224; Nies.; Bork.; Żern.*

SWOSZOWSKI. — Na tarczy — dwie belki poprzeczne, między którymi dwa słupki prostopadłe, nad nimi zaś — krzyż. Z pieczęci Wacława Swoszowskiego, ziemianina małopolskiego, z drugiej połowy XIV wieku. Byli Swoszowscy gryfici w krakowskim w XV stuleciu. *Dług. Lb. Ben; Piek. 267; Heraldyka.*

SYDOROK, Sydoryk. — W polu błękitnym — nad półksiężcem srebrnym półtora krzyża bez prawego dolnego ramienia, między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami. Nad tarczą — korona. Herb i przydomek rodziny Stasiczich, nobilitowanych w 1535 r.; z Czech dostał się do Litwy potem do Polski 1302 r. za Wacława, według Małachowskiego. Przydomek również rodziny Sidorowskich w lwowskim 1783 roku. *Pocz. szl. gal; Csacki; Małachowski;*

SYGNIO, (*Signo*) cz. Łabędź odm. — W polu błękitnym — na srebrnych falach łabędź. Nad hełmem w koronie — łabędź. Labry błękitne podbite srebrem. Nadany wraz z nobilitacją galicyjską braciom Franciszkowi, Andrzejowi, Janowi i Hilaremu Signo 20 kwietnia 1792 roku. *Pocz. szl. gal; Hef.; Riet. Bork. 576; Żern.*

SYKSZTYN I (*Sixthin*). — Na tarczy — półksiężyc w słup, rogami w lewo, do róży pięciolistnej zwrócony. Nad hełmem w koronie — między rogami półksiężyc strzała w słup żelźcem do góry. Labry. Herb starej rodziny pruskiej. *Sieb. VI. 4. 63; Mat.; Kur.; Żern.*

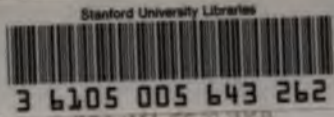
SYKSZTYN II. — Na tarczy — półksiężyc barkiem na dół z gwiazdą sześciopromienną nad każdym rogiem. Nad hełmem w koronie — w środku rogów półksiężyc — pióra kogucie między dwiema gwiazdami. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 4. 63.*

SYLM. — Na tarczy dwuścietej w polu górnym — pięć kółek przekrzyżowanych 3 i 2, w środku trzy lilie, w dolnym sześć pasów prawoukośnych. Nad hełmem — korona. Herb Fryderyka Sylma, intendenta Mennicy Jego Królewskiej Mości 1765 roku. *Zapiski WP. Bisier.*

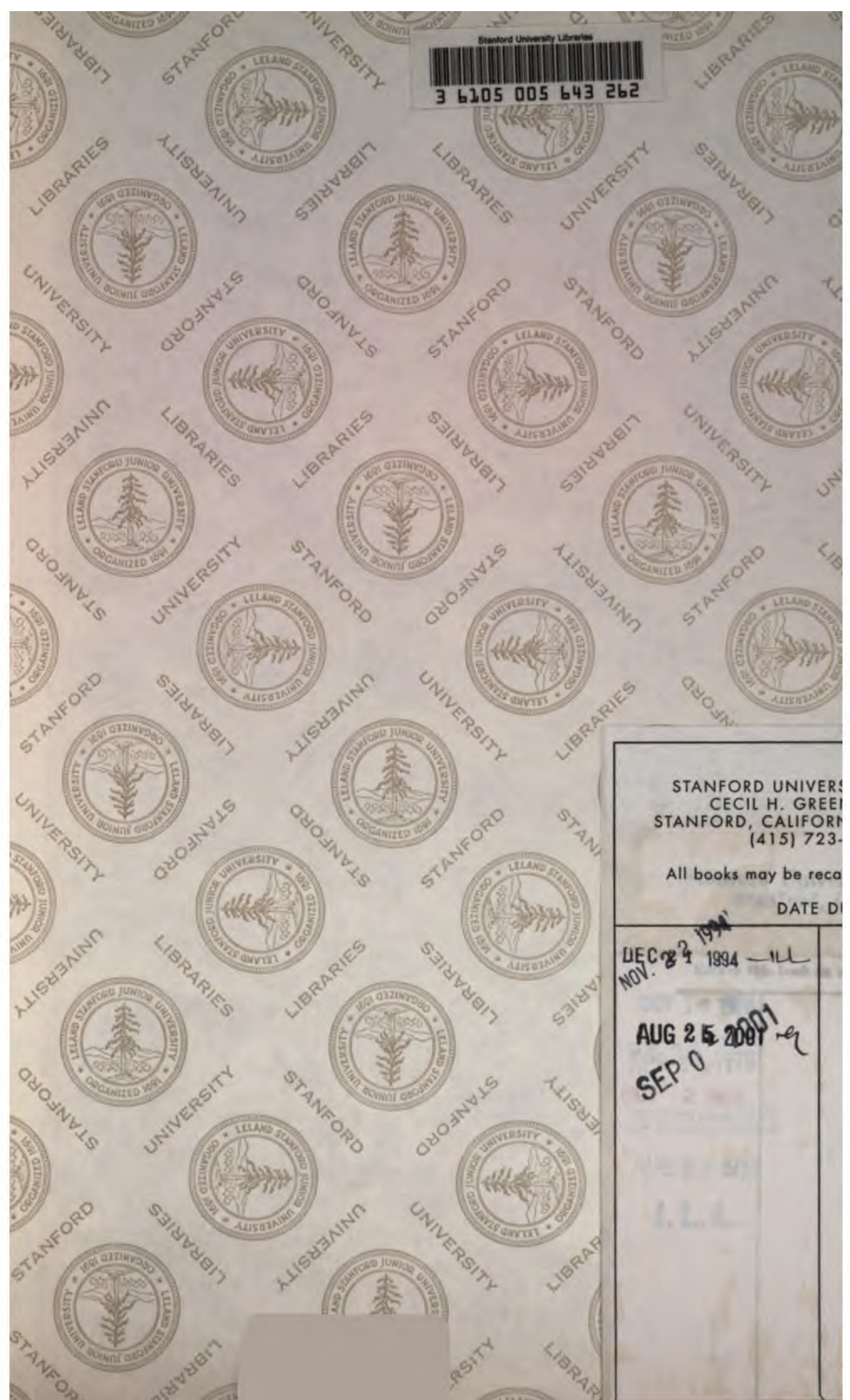

3 6105 005 643 262

STANFORD UNIVERSITY
CECIL H. GREEN
STANFORD, CALIFORNIA
(415) 723-

All books may be recalled
DATE DUE

DEC 24 1994
NOV. 8 1994

AUG 25 2001
SEP 0

